รากแก้วของศาสนา

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

รากแก้วของศาสนา

โดย ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

วัดป่าบ้านตาด

ท่านอาจารย์พระมหาบัว ญาณสัมปันโน

สารบัญ

๑. วัฏจักรวัฏจิต
๒. เปิดเผยสภาวธรรม
๓. ความหวังของชาวพุทธ
๔. กิเลสทำให้สัตว์ตาบอด
๕. อริยสัจธรรม
๖. รากแก้วของศาสนา
๗. ตายเกิดตายสูญ
๘. การต่อสู้ของกิเลสและธรรม
๙. นอนใจจ่ายกิเลส
๑๐. วัตถุหรูหรา ธรรมแห้งผาก
๑๑. ทางเดินเพื่อความหลุดพ้น
๑๒. ผู้นำภาคปฏิบัติภาวนา
๑๓. อยู่อย่างมีที่พึ่ง
๑๔. นักเกิด นักตาย
๑๕. ที่พึ่งเป็นพึ่งตาย
๑๖. ใครเคยสมหวังเพราะตัณหา
๑๗. ศาสดาเอกของโลก
๑๘. ความมุ่งมั่นของนักรบ
๑๙. ผู้รู้แจ้งโลก
๒๐. ถ้าเรามีความเพียร
๒๑. อย่าให้กิเลสหัวเราะ

๒๒. เน้นหนัก หักบ่วงกิเลส

๒๓. ตีให้แตกด้วยอริยสัจ

๒๔. โลกุตรจิต โลกุตรธรรม

๒๕. กิเลสวัฏฏ์-ธรรมวัตร

๒๖. การประกอบความพากเพียร

๒๗. การพิจารณาธรรมทั้งหลาย

๒๘. ธรรมาวุธ

๒๙. สัจธรรมภาคปฏิบัติ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๗

วัฏจักรวัฏจิต

จิตของสัตว์โลกที่ถูกวัฏจักรครอบงำให้กลายเป็นวัฏจิต เป็นจิตที่หมุนเวียน นี่ไม่มีวิชาใดในสามแดนโลกธาตุนี้จะแก้จะถอดจะถอนจะชะล้างมันได้ นอกจากวิชาธรรมเท่านั้น เพราะฉะนั้นคำว่าธรรมกับโลกจึงไม่เคยสาบสูญไปจากโลกสมมุติอันนี้ เพราะเป็นเครื่องแก้กัน เช่นเดียวกับร้อนกับหนาว มืดกับแจ้ง เป็นเครื่องแก้กันอย่างนี้

ธรรมท่านว่ามีอยู่ตลอดอนันตกาล แต่ก็อาศัยผู้ที่จะคิดค้นขึ้นมาใช้ประโยชน์ เช่น นำมาถอดถอนสิ่งที่เป็นข้าศึกทั้งหลายเหล่านี้แก่สัตว์โลก โดยอุบายวิธีการแนะนำสั่งสอน และการปฏิบัติเป็นยุค ๆ คราว ๆ ไป ที่ว่าพระพุทธเจ้ามาอุบัติแต่ละพระองค์ ๆ ก็คือทรงนำธรรมะหรือรื้อฟื้นธรรมะที่เป็นของมีอยู่นี้ ขึ้นมาทำประโยชน์แก่โลกนั้นแล

เราทั้งหลายได้มาบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่เลิศประเสริฐโดยหลักธรรมชาติ และนับว่าเป็นบุญวาสนาบารมีของเราอย่างยิ่ง ที่จะได้พยายามตักตวงเอาคุณงามความดี มาแก้สิ่งลามกทั้งหลายออกจากใจของตน อย่างเต็มกำลังความสามารถ เพราะโอกาสก็อำนวยเต็มที่แล้วในนักบวชของเรา เฉพาะเมืองไทยนี้นักบวชเป็นผู้มีโอกาส มีอิสระมากยิ่งกว่าใคร ๆ เนื่องจากทางบ้านเมืองก็ให้โอกาส ทั้งความเคารพนับถือ ไม่กล้ามาแตะต้องอาจเอื้อมพระเรากลัวจะเป็นบาปเป็นกรรม เพราะผ้ากาสาวพัสตร์หรือผ้าเหลืองนั้น เป็นเครื่องหมายแห่งท่านผู้วิเศษคือพระพุทธเจ้า ปกคลุมหุ้มห่อนักบวชคือพระเราอยู่แล้ว

หากเราจะสั่งสมทิฐิมานะขึ้นในความเป็นพระ โดยสำคัญหรือโดยอ้างตนว่าเป็นพระ เพื่อจะสั่งสมกิเลสให้มากมูนยิ่งกว่าฆราวาส ก็ได้อย่างเต็มหัวใจ ไม่มีใครเกินพระ นี่พูดถึงการไม่คิดในแง่เดียวว่า พระนี้เป็นเพศแห่งการชำระสะสาง เป็นเพศเสียสละ แต่กลับกลายเป็นเพศสั่งสมกิเลสตัณหาอาสวะขึ้นมาภายในจิตใจ โดยอาศัยโอกาสอำนวยก็ได้ เพราะความสำคัญนั่นน่ะ อาศัยโอกาส อาศัยเพศอำนวยขึ้นมาให้ทำความชั่วช้าลามกขึ้นภายในตัวได้โดยไม่ต้องสงสัย จึงเป็นไปได้ทั้งดีทั้งชั่ว ไม่ใช่บวชแล้วจะไม่ทำความชั่ว กิเลสไม่เคยขึ้นกับว่าการบวชหรือไม่บวช เพราะกิเลสไม่ได้บวชกับใคร ไม่มีใครเป็นอุปัชฌาย์กิเลสได้เลย นอกจากธรรมซึ่งเป็นเครื่องปราบกันเท่านั้น

สมัยปัจจุบันนี้ทั้ง ๆ ที่ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าก็ประกาศกังวานอยู่อย่างสด ๆ ร้อน ๆ เกี่ยวกับเรื่องมรรคผลนิพพาน บุญ บาป นรก สวรรค์ แต่เพราะธรรมเหล่านี้อยู่ในท่ามกลางแห่งข้าศึก คือฝ่ายต่ำ ได้แก่กิเลสซึ่งครอบงำอยู่ทุกหัวใจไม่เลือกหน้า มันมีอำนาจสามารถที่จะผลักดันความรู้ความเห็นที่มันบรรจุไว้อย่างเต็มที่แล้วนั้น ออก

มาทางกาย ทางวาจา ความประพฤติต่าง ๆ ซึ่งเป็นการลบล้างศาสนธรรมสด ๆ ร้อน ๆ ของพระพุทธเจ้าได้โดยไม่ต้องสงสัยเหมือนกัน นี่ละเวลานี้กำลังเป็น

บาปก็ไม่มีแล้ว เพราะธรรมชาติที่ปิดหัวใจของสัตว์โลกนั้น มันปิดให้มืดให้ดำให้มิดไปหมด ไม่ให้เห็นบาป ไม่ให้รู้บาป ทั้ง ๆ ที่ใจก็รู้ ๆ แต่ไม่ให้รู้ว่าเป็นบาป แน่ะ ให้รู้และให้อยากทำในสิ่งที่ธรรมชาตินี้ต้องการเท่านั้น จึงไม่เชื่อว่าบาปมี ไม่เชื่อว่าบุญมี ไม่เชื่อว่านรกมี สวรรค์มี พรหมโลก นิพพานมี ทั้ง ๆ ที่ธรรมเหล่านี้สิ่งเหล่านี้มีประจำโลกประจำธรรมมาเป็นเวลานาน จนไม่มีใครสามารถอาจนับได้ สิ่งเหล่านี้มีอยู่กับโลก ถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่มีโลกก็ไม่ควรจะมี ทุกข์ก็ไม่ควรจะมีในหัวใจสัตว์

นี่ทุกสิ่งทุกอย่างสัตว์แบกหามอยู่ตลอดเวลา ความทุกข์จะเป็นหัวใจใดร่างกายใดที่ไม่มีความทุกข์มีเหรอ ร่างกายเป็นภาชนะของทุกข์ ใจก็เป็นภาชนะของทุกข์ เพราะเชื้อของทุกข์ฝังอยู่ที่ใจ ต้นลำของมันเกิดอยู่ที่ใจนั้น จะไม่ให้มันผลิดอกออกผลมาอย่างไร ต้องผลิดอกออกผลขึ้นมาให้เป็นความทุกข์ความเดือดร้อน นี่มีอยู่ที่ใจและกายของสัตว์ ถ้านรกไม่มี หรือบาปไม่มี สิ่งเหล่านี้ก็ไม่ควรจะมีในสัตว์ แต่สัตว์ก็แบกหามกันอยู่แล้วก็ถูกปิดกั้นไม่ให้เชื่อในบาปในบุญ ในนรก สวรรค์ไปเสีย นี่จึงชื่อว่ามันละเอียดขนาดนั้นนะ ไม่ให้สัตว์รู้เลย

ถ้าต่างคนต่างรู้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นโทษ ใครจะมานอนจมโทษอยู่เล่า นอนอยู่ในถ้ำเสือที่มันกำลังจะงับคออยู่แล้ว ใครจะไปกล้าร้องเพลงเพลินอยู่ในถ้ำเสือเช่นนั้น ไม่ใช่ฐานะที่จะเป็นไปได้ แต่เท่าที่ได้เพลิดเพลินอยู่นั้น ก็เพราะไม่ทราบว่าถ้ำนั้นมีเสือและถ้ำนั้นเป็นภัย จึงต้องได้รับภัยเรื่อย ๆ มา เพราะความไม่รู้ไม่เข้าใจนั่นเอง

ถ้าลงทราบว่ากิเลสเป็นภัยในหัวใจ ด้วยอรรถด้วยธรรมมีสติธรรม ปัญญาธรรม เป็นต้น ได้สอดส่องมองเห็นไปโดยลำดับลำดา ตั้งแต่ลูกเต้าหลานเหลนของเสือร้าย ได้แก่กิเลสประเภทต่าง ๆ จนกระทั่งถึงเสือโคร่งใหญ่หรือยักษ์ใหญ่ กลืนสัตว์ทั้งสามแดนโลกธาตุนี้ไม่มีวันอิ่มพอ ตายแล้วกลืน ๆ เท่านั้น หากได้รู้อย่างนี้แล้ว ใครจะไม่ตะเกียกตะกายหนี จากแดนแห่งความเป็นอาหารของสัตว์ประเภทนี้อยู่ตลอดเวลาได้ ต้องตะเกียกตะกายสุดเหวี่ยง แขนขาดขาดไป ถ้าขายังมีก็จะต้องตะเกียกตะกาย จนกระทั่งไปไม่รอดจริง ๆ หมดความหมายจริง ๆ แล้วถึงจะหายใจปลา ให้มันงับให้มันกลืนไป

ผู้ปฏิบัติธรรมในเบื้องต้นที่ไม่รู้เรื่องกิเลสว่าเป็นภัย ย่อมจะเพลินในกิเลส หลงในกิเลส ติดในกิเลส เพราะฉะนั้นความรักจึงเป็นบ่อเกิดแห่งความหลงได้เป็นอย่างดี ความชัง ความเกลียด ความโกรธ เป็นบ่อเกิดแห่งความหลงได้เป็นอย่างดี อย่าว่าแต่ความรักทำให้ติด สิ่งที่ลึกลับออกจากความรักก็เป็นเหตุให้ติดมันถึงติดได้

โลกเราถ้ารู้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นภัยใครจะมาฝืนรัก ฝืนโกรธ ฝืนเกลียด มันไม่รู้เพราะไม่มีสิ่งที่เหนือกว่านี้ ไม่มีสิ่งที่ควรให้รู้ให้เห็นสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นภัย จึงต้องยอมจมกันอยู่อย่างนี้ทั้งท่านทั้งเรา สัตว์ทุกประเภทไม่มีใครรู้ ไม่มีใครสามารถจะเข้าใจได้เลย จึงไม่เสาะแสวงหาทางออก ปล่อยให้เป็นอาหารของมันอยู่เป็นประจำ ๆ ทั้งสามแดนโลกธาตุ ไม่มีจิตดวงใดสัตว์ตัวใดที่จะพ้นจากความเป็นอาหารของธรรมชาตินี้ ให้กลืนอยู่ตลอดเวลาได้

เราจะเห็นได้เวลาปฏิบัติธรรม ในขั้นเริ่มแรกเกิดความเชื่อความเลื่อมใส นี่ก็คืออุปนิสัยที่ฝังอยู่ภายในนั้นแหละกับตัวพิษตัวภัย อยู่ในใจดวงเดียวแต่เป็นธรรม อันนั้นเป็นข้าศึก อันนี้เป็นคุณแฝงอยู่ในใจดวงเดียว เช่น สัตว์ผู้ทำดีได้ไปเกิดในสถานที่ดีคติที่เหมาะสมเป็นกาลเป็นเวลาเป็นภพเป็นชาติไป เหล่านั้นล้วนแล้วแต่คุณธรรมที่เป็นฝ่ายดีบันดลบันดาลพาให้เสาะให้แสวงพาให้บำเพ็ญ ก็ได้อาศัยอันนั้นแหละไป เพราะตอนนั้นยังไม่มีกำลังมาก เมื่อได้บำเพ็ญให้มีกำลังมากเข้าไป เฉพาะอย่างยิ่งจิตตภาวนาเป็นวิธีการหรือเป็นงานที่จะบุกเบิกเพิกถอนทุกสิ่งทุกอย่างทั้งโทษทั้งคุณ ให้เห็นประจักษ์ชัดเจนโดยไม่ต้องสงสัย

เมื่อเริ่มบำเพ็ญก็ตะเกียกตะกาย คอยที่จะล้มกับมันอยู่จนได้ ทั้ง ๆ ที่เราก็ทราบจากการได้ยินได้ฟังว่า ความขี้เกียจขี้คร้าน ความอ่อนแอ ความท้อแท้ เหล่านี้เป็นเรื่องของฝ่ายต่ำที่ปักเสียบขวากหนามไว้โดยไม่ต้องสงสัย เราก็ทราบแต่มันไม่ถึงใจ เพราะได้ยินแต่คำบอกเล่าจากครูจากอาจารย์จากตำรับตำราเฉย ๆ ยังไม่เห็นด้วยตาของตัวเองก็ยังไม่ฝังใจเชื่อ ต่อเมื่อได้ปฏิบัติอรรถธรรม เริ่มแต่สมถธรรมได้ปรากฏขึ้นภายในใจ ใจจะเปลี่ยนสภาพความรู้สึกขึ้นมาแปลก ๆ ต่าง ๆ จากความเป็นเดิมของตน เข้าสู่ความสนใจ เข้าสู่ความเชื่อในสมถธรรมหรือในธรรมทั้งหลายไปโดยลำดับ

คำว่าสมถธรรมก็มีหลายอาการ มีหลายขั้นหลายภูมิ สมถธรรมที่มีความสงบประหนึ่งราวกับว่าขาดสะบั้นไปหมดจากอารมณ์ทั้งหลายที่เคยเกี่ยวข้อง ก็มีในบางกาลบางเวลา นี่ก็พอที่จะถือเอาเป็นความอัศจรรย์ ความฝังใจในอจลศรัทธา เชื่อต่อมรรคต่อผลได้โดยไม่ต้องสงสัยขั้นหนึ่งเหมือนกัน นี่ก็เป็นกำลังเพิ่มขึ้นมา จากนั้นก็เห็นคุณค่าอจลศรัทธาฝังใจในผลที่ตนได้เคยปรากฏแล้ว แม้วันหลังวาระต่อไปจิตจะไม่มีความสงบอย่างนั้นก็ตาม แต่ความเชื่อที่เคยเป็นแล้วอย่างนั้นไม่ยอมถอน ฝังลึกลงไปเรื่อย ๆ เชื่อแน่แล้ว ความเพียรความตะเกียกตะกายก็มีกำลังขึ้นมา

นี่ละที่ว่ามีธรรมเครื่องส่อง มีธรรมเป็นเครื่องวัดเครื่องตวง เครื่องเทียบเคียงกันหรือเป็นคู่แข่งกันกับฝ่ายอธรรมที่เคยมีอำนาจครอบหัวใจเรามานาน ให้เกิดแต่ความฟุ้งซ่านรำคาญ กอบโกยเอาความทุกข์ขึ้นมาเผาลนจิตใจไม่ว่าหน้าร้อนหน้าหนาว ฤดู

กาลใด ๆ มีแต่เป็นฟืนเป็นไฟอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีธรรมเป็นเครื่องเทียบเคียง เป็นเครื่องทดสอบ เป็นคู่แข่งกัน แทรกกันเข้าไปแล้ว ย่อมมีทางเลือกคนเรา

อ๋อ แต่ก่อนจิตเคยเป็นอย่างนั้น ๆ เป็นทุกข์อย่างนั้น ๆ เห็นโทษของมันในขณะเดียวกัน บัดนี้จิตได้ปรากฏความสงบเย็นใจขึ้นมา และเย็นใจขึ้นมา เป็นคุณค่าที่ให้เกิดความเชื่อความเลื่อมใส ความอุตส่าห์พยายามมาพร้อม ๆ กัน นี่ถ้าเมื่อมีสองแล้วย่อมมีทางเลือกคนเรา ของสิ่งเดียวไม่ทราบจะเลือกอะไร ก็มันมีอันเดียว มองในหัวใจมีแต่ไฟอย่างเดียว ไม่เคยปรากฏว่าจะมีน้ำมีความเย็นเข้าเคลือบแฝงเป็นคู่แข่งบ้างเลย แต่พอได้ปรากฏสมถธรรมเป็นน้ำที่เย็นฉ่ำภายในจิตใจแล้ว ย่อมมีทางคิดคนเรา

เอ้า อุตส่าห์พยายาม นี่จิตค่อยเคลื่อนไหวตัวเองมาโดยลำดับอย่างนี้ จากพื้น ๆ เป็นจิตที่มีความสงบเย็นใจ จิตมีสมาธิย่อมมีความเพียรผิดกันกับจิตที่ไม่เคยมีสมาธิมีความสงบเลยอยู่มากมาย หากเป็นไปในจิตดวงนั้นเอง แล้วขยับไปสู่ด้านปัญญา คำว่าปัญญานี้ทุก ๆ ท่านก็จะเข้าใจแล้ว เพราะ ๑) ในตำรับตำรามีเต็มไปหมดอยู่แล้ว ๒) ก็เคยได้ยินได้ฟังได้อธิบายให้ฟังแล้ว ปัญญาคืออะไร คือความเฉลียวฉลาด ความคิดแยบคายไตร่ตรองในเหตุในผล ในสิ่งดีชั่วที่สัมผัสสัมพันธ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจของเรา หรืออารมณ์อดีต อนาคตอะไรก็แล้วแต่เถอะ ถ้าเคยเป็นกิเลสก็เป็นปัญญาธรรมได้ เป็นมรรคได้เหมือนกัน ในสิ่งเหล่านั้นมันพลิกกลับตัวเอง

เริ่มตั้งแต่พิจารณาอสุภะอสุภังในสกลกายของเราและของคนอื่นสัตว์อื่น ดังท่านให้ไปเยี่ยมป่าช้า ล้วนแล้วแต่ไปพิจารณากองอสุภะอสุภัง กอง **ทุกฺขํ อนิจฺจํ อนตฺตา** ที่โลกทั้งหลายเสกสรรปั้นยอเพราะอำนาจของกิเลส ว่าเป็นของดีวิเศษวิโสมีคุณค่ามาก แน่นหนามั่นคง จีรังถาวร มีความสุขความเจริญ เป็นหลักเป็นเกณฑ์ หาวันสิ้นซากวายชนม์ไปไม่ได้ ให้แก้สิ่งเหล่านี้ด้วยการพินิจพิจารณาในอสุภะอสุภัง **ทุกฺขํ อนิจฺจํ อนตฺตา** ลบล้างความจอมปลอมทั้งหลายเหล่านี้ออก

เบื้องต้นเห็นภายนอกก่อนก็มี ดังท่านสอนให้ไปเยี่ยมป่าช้า ก็คือสอนให้พิจารณาพอเห็นอาการของสิ่งเหล่านั้นเป็นอย่างไรแล้ว จะได้เทียบเข้ามาสู่ร่างกายของตนทุก ๆ อาการว่าเป็นไปได้อย่างนั้น เกิดความมั่นใจขึ้นมา ทีนี้ได้ถือเอาสกลกายของตนนี้เป็นแดนป่าช้าภายในตัวเอง และแยกแยะไปตรงไหนกับส่วนภายนอกภายในได้กันทุกสัดทุกส่วน ถ้าเป็นอสุภะอสุภังก็เหมือนกัน ถ้าเป็นไตรลักษณ์คือ **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ก็เหมือนกัน นี่คือปัญญาเริ่มออกก้าวเดิน

ส่วนมากจะก้าวเดินไปแถวรูปกายเป็นสำคัญ เพราะกายนี้เป็นประเภทที่หนักหน่วงมาก ถ้าพูดถึงเรื่องติดก็ติดมาก หนักมาก รักก็กระเทือน ชังก็กระเทือน เกลียดโกรธ กระเทือน เพราะเป็นวัตถุหยาบ อารมณ์ที่ปรากฏขึ้นในทางดังกล่าวนี้จึงกระเทือน

มาก มีแต่อารมณ์อย่างรุนแรง แต่เมื่อได้พิจารณาเห็นตามความจริงของมันโดยลำดับซ้ำ ๆ ซาก ๆ ดังเคยพูดในเทปหรือในหนังสือ และเคยเทศน์ให้ฟังไม่รู้กี่พันกี่หมื่นครั้งแล้ว จิตย่อมจะเข้าใจในความจริง เพราะความจริงมีอยู่โดยแท้ เป็นแต่เพียงว่าความจอมปลอมที่เสกสรรปั้นยอจากกิเลสนี้มันทับมันถมหนาแน่น เกินกว่าจะพิจารณาได้เพียงครั้งหนึ่งครั้งเดียว จึงต้องถากแล้วถากเล่า ชำระแล้วชำระเล่า ขุดแล้วขุดเล่า จึงจะถึงความจริงขึ้นมาได้

เมื่อพิจารณาร่างกายส่วนต่าง ๆ ดังที่กล่าวนี้ จะเป็นภายนอกก็ตามภายในก็ตาม ประจักษ์ใจเสียเพียงครั้งเดียวเท่านั้น จะเป็นเช่นเดียวกับจิตที่ไม่เคยได้รับความสงบแต่มาสงบให้เห็นประจักษ์ และสงบอย่างแนบแน่นด้วย จนเป็นเหตุให้ฝังใจ เกิดความอัศจรรย์ ความรู้ทางด้านปัญญานี้ก็เหมือนกันเช่นนั้น เพียงได้ประจักษ์ครั้งหนึ่งครั้งเดียวเท่านั้นจะฝังรากลึกลงไป หยั่งลงเป็นอจลศรัทธาในทางปัญญาไม่ลดละท้อถอย

คราวนี้พิจารณาได้อุบายอย่างนี้ขึ้นมา คราวต่อไปพิจารณาได้อุบายอย่างนั้นขึ้นมา ส่วนที่จะให้เป็นแบบเดียวกันจริง ๆ นั้นไม่ได้แน่นอนนัก นักปฏิบัติจึงไม่ควรที่จะคาดจะหมายในผลที่เคยเป็นมาแล้วด้วยการพิจารณาโดยอุบายใดก็ตาม ปรากฏให้เป็นปัญญาขึ้นมาเกี่ยวกับเรื่องร่างกายอสุภะอสุภัง **ทุกฺขํ อนิจฺจํ อนตฺตา** ก็ตาม ส่วนมากไม่เหมือนเดิม ไม่เหมือนเก่า จะมีการยักย้ายผันแปรไปเรื่อย ๆ แต่อยู่ในวงอสุภะอสุภัง วง **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** นี้ด้วยกัน แม้ต่างก็ต่างโดยอาการ หลักใหญ่เป็นอันเดียวกัน

จะเป็นอย่างไรก็ตาม จิตย่อมจะเชื่อไปตามนั้น เมื่อถึงขั้นที่ควรเชื่อถึงขั้นที่ควรจะฝังลงสู่ความจริงแล้ว จิตย่อมฝังลงทันที ๆ เพราะปัญญาพาให้ฝัง ปัญญาพาให้รู้ ปัญญาพาให้เข้าใจความจริงทั้งหลาย จิตเป็นผู้ก้าวเดินตามปัญญาเท่านั้น เพราะจิตเป็นผู้ต้องหาถูกจำจองอยู่ด้วยกิเลสตัณหาอาสวะประเภทต่าง ๆ ปัญญาเป็นผู้ชักจูง ปัญญาเป็นผู้รื้อถอนสิ่งเหล่านี้ออกให้จิตเบาภาระลงโดยลำดับ ปัญญารู้แจ้งชัดเจนไปโดยลำดับลำดา

นั่นแหละที่นี่ปัญญาก็เป็นอจลศรัทธาของปัญญา ทีนี้ไม่ว่างงานแหละ ถ้าลงได้จับไตรลักษณ์ขึ้นพิจารณา จะเป็นไตรลักษณ์ใดก็ตาม จับอสุภะอสุภังขึ้นพิจารณาจนประจักษ์ใจได้เพียงครั้งหนึ่งแล้ว ครั้งต่อไปจะกระจายตัวออกไป ขยายออกไป กว้างออกไปเรื่อย ๆ ละเอียดเข้าไปเรื่อย ๆ คำว่า **ทุกฺขํ** ก็มีความละเอียดเข้าไป **อนิจฺจํ อนตฺตา** ละเอียดเข้าไปตามลำดับลำดาของสภาวธรรมนั้น ๆ และความรู้ความเห็นของสติปัญญาที่หยั่งทราบตามกำลังของตนจะเปลี่ยนสภาพไปเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับสิ่งเหล่านั้น จิตก็เปลี่ยนสภาพอาการของตนเข้าสู่ความละเอียดเรื่อย ๆ เข้าไป

นี่ปัญญาที่กล่าวนี้ เบื้องต้นเราต้องอาศัยอุบายวิธีการจากครูจากอาจารย์ ที่คอยแนะนำพร่ำสอนมาเป็นภาคปฏิบัติ คือนำไปปฏิบัติตัวเองจนปรากฏผลขึ้นมา เมื่อได้ปรากฏผลขึ้นมาดังที่กล่าวนี้แล้ว นั่นละที่นี่ปัญญาจะสร้างตัวขึ้นมาเอง จะหมุนตัวอยู่ภายในวงสัจธรรมนี้ไม่ลดละท้อถอย

หากเราจะพิจารณาย้อนหลังไปถึงความท้อแท้อ่อนแอ ความตำหนิตนว่าอำนาจวาสนาน้อย ว่าตนเป็นคนโง่เขลาเบาปัญญา เหล่านี้จะหมดไป ๆ ความขี้เกียจอ่อนแอนี้จะหมดไปก่อนเพื่อน ความท้อแท้เหลวไหลต่าง ๆ จะหมดไปโดยลำดับลำดา คำว่ามีอำนาจวาสนาน้อยโง่เขลาเบาปัญญานี้ก็ค่อยหมดไปเหมือน ๆ กัน จะมีแต่ความมุ่งมั่นขันแข็งในการที่จะทำจิตนี้ให้หลุดพ้นจากทุกข์ หรือให้รู้ตามความจริงในสภาวธรรมทั้งหลายดังที่เคยรู้เคยเห็นมาแล้วเป็นลำดับ จะให้รู้ละเอียดกว้างขวางลึกซึ้งเข้าไปยิ่งกว่านี้จนกระทั่งถึงที่สุดจุดหมายปลายทาง ด้วยความมุ่งมั่น ด้วยความขยันหมั่นเพียรของจิตนั้นเอง

นี่จิตเป็นอัตโนมัติของความเพียร เป็นอัตโนมัติของสติของปัญญา ของความอดความทน กลายเป็นอัตโนมัติไปตาม ๆ กันหมด สิ่งที่กล่าวมานั้นเมื่อย้อนไปพิจารณาแล้วจึงได้ทราบชัดว่าเป็นกิเลสทั้งมวล ความกลัวเป็นกลัวตายเหล่านี้ไม่ใช่อะไรปักเสียบขวากหนามเอาไว้ มีแต่กิเลสทั้งนั้น สลับซับซ้อนย้อนหน้าย้อนหลัง กระดิกพลิกแพลงไปตรงไหนถูกแต่ขวากแต่หนามของกิเลส ในระยะที่ควรจะถูก ในระยะที่ออกจากวงล้อมของมันไม่ได้ เมื่อจิตได้ก้าวเข้ามาเช่นนี้แล้ว เราพิจารณาย้อนหลังจะเห็นได้ชัดเจนดังที่กล่าวมานี้ และความมุ่งมั่นที่จะทำจิตให้ถึงความหลุดพ้นนั้นมีกำลังมาก

ความมุ่งมั่นนี้เป็นแม่เหล็กอันสำคัญทีเดียว เนื่องมาจากความได้รู้จริงเห็นจริงในสภาวธรรมส่วนต่าง ๆ เป็นเชื้อของจิตให้เกิดความเชื่อ ให้เกิดความฝังใจ ความมุ่งมั่นซึ่งเคยมีอยู่แล้วก็เพิ่มกำลังขึ้น สุดท้ายความมุ่งมั่นนี้จะพุ่ง ๆ ดึงไปหมด ความกลัวเป็นกลัวตายไม่มีเหลือ มีแต่เป็นก็เป็นตายก็ตายไม่สนใจ ขอให้รู้ให้เห็นสิ่งที่เป็นคุณและที่เป็นภัยทั้งหมดนี้ไปในขณะเดียวกัน ๆ จนกระทั่งถึงแดนสว่างโล่งโถงโปร่งไปหมด ที่เรียกว่า อวกาศของธรรม อวกาศของจิต มีเท่านั้น นี่เรียกว่าเป็นปัญญาอัตโนมัติ ปัญญานี้เป็นจิตตภาวนา สร้างขึ้นภายในตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยอะไรในขณะที่ผลิตที่คิดที่พินิจพิจารณา วิธีการต่อสู้กับข้าศึกคือกิเลสประเภทต่าง ๆ นั้น จะผลิตตัวขึ้นมาเองให้ทันกับเหตุการณ์นั้น ๆ ช้าบ้างเร็วบ้างมีได้เป็นได้

และมีครูบาอาจารย์คอยแนะ เช่น เวลาติดปัญหาอย่างนี้ เป็นต้น ดังสาวกท่านติดปัญหาจะไปทูลถามพระพุทธเจ้า **มีพระอัญญตรภิกขุ**เป็นตัวอย่าง พอเดินไปใต้ถุนพระคันธกุฎีก็พอดีฝนตก ขึ้นทูลถามปัญหายังไม่ได้ เลยยืนอยู่ข้างล่าง ตอนนั้นจิตของท่าน

สติปัญญาของท่านพิจารณาธรรมตลอดเวลา เข้าสู่ภูมิจิตภูมิธรรมอันละเอียด เป็นความเพียรอัตโนมัติอยู่แล้ว เมื่อได้เห็นฝนตก น้ำฝนหยดย้อยลงมาจากชายคามากระทบน้ำข้างล่าง อาศัยความกระทบกันตั้งเป็นต่อมเป็นฟองขึ้นมาแล้วดับไป ตั้งขึ้นมาดับไป

ท่านก็เทียบถึงเรื่องความปรุงความแต่งภายในจิตที่เรียกว่าสังขารจิต นี่มันเกิดขึ้นจากจิต สังขาร ความคิดความปรุงอันนี้เกิดขึ้นดับ คิดดีก็ดับ คิดชั่วก็ดับ ปรุงเรื่องอะไรมีแต่เกิดกับดับ เหมือนกับน้ำตกลงมามากน้อยมีแต่เกิดกับดับ ๆ เพียงเท่านั้น ๆ ท่านย้อนมาพิจารณานี้ได้ความ บรรลุธรรมเสียในขณะนั้น โดยอาศัยน้ำเป็นต้นเหตุ เลยไม่ขึ้นไปทูลถามพระพุทธเจ้า พอฝนหยุดเท่านั้นก็กลับไปกุฏีของตน นั่นเพราะอะไร เพราะเมื่อเข้าถึงที่ถึงฐานแล้ว **สนฺทิฏฺฐิโก** นี้ประกาศกังวานในตัวเอง ไปทูลถามพระพุทธเจ้าทำไม เพราะความจริงเป็นอันเดียวกัน

นี่ก็เหมือนกัน เมื่อถึงวาระที่จะเป็นสติปัญญาขึ้นมาแล้วต้องเป็นเช่นนั้น เมื่อข้องใจ อยู่ใกล้ครูใกล้อาจารย์อยู่ใกล้พระพุทธเจ้า ใครจะอยากชักช้าให้เสียเวล่ำเวลา ก็ต้องพุ่งตัวเข้าถึงพระองค์ท่าน หรือพุ่งตัวเข้าถึงครูอาจารย์ให้ท่านแนะนำ เพราะท่านรู้ก่อนเห็นก่อนมาทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว พอเล่าเรื่องความเป็นของตนถวายท่าน ท่านจะกระจายออกให้ฟังทันทีเลย แล้วก็ผ่านไปได้โดยไม่ต้องเสียเวล่ำเวลาเหมือนเราต่อสู้โดยลำพังเราเองนั่นเลย นี่สิ่งสำคัญในการพิจารณา เราอาศัยท่านเป็นบางกาลบางเวลาที่เกิดข้อข้องใจในระหว่างกิเลสกับธรรมที่กำลังต่อสู้กัน ยังหาทางแยกทางแยะหาทางแพ้ทางชนะกันไม่ได้ เมื่ออาศัยครูอาจารย์คอยแนะ หลังจากเราได้ถวายธรรมะท่านแล้วจะเข้าใจทันที จากนั้นเราก็ตะลุมบอนของเราเอง หากเป็นไปเอง แก้ปลดเปลื้องกันไปในตัว

เรื่องปัญญาขั้นนี้พูดไม่ได้ว่ากว้างแคบขนาดไหน ละเอียดแหลมคมเพียงใด พูดไม่ถูก เอากิเลสเป็นประมาณ กิเลสละเอียดแค่ไหนสติปัญญาก็ต้องตาม ๆ กันไปโดยลำดับลำดา ผลสุดท้ายสติปัญญาต้องเหนือกว่า ไม่เช่นนั้นวัฏจิตวัฏจักร **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** จะพังทลายลงไม่ได้ อันนี้ต้องเหนือ นี่เรียกว่าปัญญาอัตโนมัติ ในครั้งพุทธกาลท่านว่ามหาสติมหาปัญญา

เหมือนกับว่าสุดเอื้อมหมดหวังเวลานี้ชาวพุทธเรา พระพุทธเจ้าปรินิพพานไป ๒,๕๐๐ ปีแล้ว โน่นให้กิเลสมันหลอกไป ๒,๕๐๐ ปีโน้น แต่กิเลสฝังจมอยู่ในใจนี้มากี่ปีกี่เดือนกี่กัปกี่กัลป์ ทำไมไม่เห็นครึไม่เห็นล้าสมัย ไม่เห็นเป็นกาลเป็นนานอะไร นี่เสียเปรียบมันตรงนี้เอง มันหลอกไปเมืองอินเดียโน้น ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้หลายปีมาแล้วโน้น ให้กิเลสมันอยู่นี้ กี่ปีกี่เดือนมันไม่ให้คิด เราเสียโง่มันโดยลำดับลำดา

ธรรมะที่พระองค์ตรัสไว้นั้นตรัสไว้เพื่ออะไร แน่ะ ก็เพื่อชำระสะสาง เพื่อฆ่ากิเลส แล้วกิเลสอยู่ตรงไหน กิเลสไปอยู่อินเดียนั้นเหรอ กิเลสตายพร้อมกันกับพระพุทธเจ้า

นิพพานนั้นเหรอ กิเลสตายตั้งแต่สมัยโน้นเหรอ นั่น เดี๋ยวนี้มันอยู่ที่ไหน มันอยู่ที่ใจ ธรรมะของพระพุทธเจ้าออกจากไหนถ้าไม่ออกจากใจ นั่น ทุกข์อยู่ตรงไหน สมุทัยอยู่ตรงไหน มรรค นิโรธ จะไปอยู่อินเดียได้ยังไง ถ้าไม่ใช่ให้กิเลสมันใส่ยาพิษให้เป็นบ้าไปเมืองอินเดียอินโด เราก็ไม่ควรจะเป็นบ้าไปโน้น ถ้าไม่ถูกกิเลสมันฝังยาพิษให้เป็นบ้า ฉีดยาบ้าเข้าไปเสียให้เป็นบ้ากันหมด

ผลสุดท้ายก็สุดเอื้อมหมดหวัง พุทธศาสนาก็เลยมีแต่ชื่อ ธรรมก็มีแต่ชื่อ แต่กิเลสมีเต็มตัวนี่ซิ กิเลสได้เปรียบตลอดเวลา เอ้า พิจารณาตามความจริง ทุกข์ สมุทัย อยู่ตรงไหน มรรค **สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป** มี **สมฺมาสมาธิ** เป็นที่สุด อยู่ตรงนั้น แน่ะ ท่านสอนไว้ตรงนี้สด ๆ ร้อน ๆ **สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป** หมายถึงองค์ปัญญา **สมฺมาสติ** นี่คือเครื่องฆ่ากิเลส ผลิตขึ้นมา กิเลสอยู่ที่ตรงไหน อยู่ที่จิต มรรคก็ผลิตขึ้นมาที่จิต ฆ่ากันลงที่จิตนี้ ให้แหลกแตกกระจายไปที่นี่ แล้วถามหาพระพุทธเจ้าที่ไหน ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเราตถาคต เห็นตรงไหนน่ะ ก็เห็นตรงที่ความบริสุทธิ์ **สนฺทิฏฺฐิโก** ประกาศกังวานอยู่ในนั้น ไปสงสัยพระพุทธเจ้าที่ตรงไหน นั่นจึงชื่อว่า ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมพระพุทธเจ้า

แต่นี้มันมีกิเลส **สรณํ คจฺฉามิ** ละซิ เราไม่รู้นี่ว่าเราเป็นกิเลส **สรณํ คจฺฉามิ** ให้มันหลอกอยู่ทุกแง่ทุกมุม ธรรมะท่านบอกมัชฌิมา ๆ ปฏิปทา มัชฌิมา แปลว่าท่ามกลาง เหมาะสม กิเลสประเภทไหนมาน่ะ ผลิตมัชฌิมาขึ้นให้พอเหมาะกันกับการปราบกิเลสประเภทนั้น ๆ นี่มัชฌิมา กิเลสโผนมามัชฌิมาโผนไป กิเลสโหดร้ายมัชฌิมาโหดดี ฟาดกันลงไป เอาให้แหลกแตกกระจายภายในจิต นี่ท่านเรียกว่ามัชฌิมา ไม่ใช่แบบที่พวกชาวพุทธเราทั้งหลายไม่ว่าท่านว่าเรา คิดอย่างนั้นเหมือนกันนั่นแหละ เพราะทางไม่เคยดำเนิน เราไม่เคยเข้าต่อสู้กับสงคราม จึงไม่รู้ว่าจะใช้อาวุธประเภทไหน ๆ ต่อข้าศึกชนิดใดประเภทใด จึงใช้ผิด ๆ พลาด ๆ สุดท้ายก็แพ้

ถ้าลงได้เคยเข้าต่อสู้กับข้าศึกสงครามมาแล้วมันฉลาดเอง วิธีการต่อสู้ตลอดถึงศาสตราวุธชนิดใดที่จะนำมาต่อสู้กับข้าศึกมันเข้าใจเอง ๆ เหมือนนักมวยขึ้นต่อยกันน่ะ แพ้เขาที่ตรงไหนมันก็แก้ของมันเอง ไม่แก้..ตาย แก้ไม้มวยของกันและกันต้องแก้วิธีนั้นแก้วิธีนี้ นี่แพ้กิเลสประเภทไหนตรงไหนก็แก้ตรงนั้น ๆ นี่ก็เหมือนกัน มัชฌิมาเป็นสิ่งแก้ลำกันกับกิเลส กิเลสประเภทไหนแสดงออกมา แพ้ด้วยวิธีการใด มรรคปฏิปทาคือสติปัญญาผลิตขึ้นมาให้ทันกันและแก้กันตรงนั้น ๆ นั่นแหละมัชฌิมาฟังเอา ยิ่งสติปัญญาขั้นอัตโนมัตินี้ด้วยแล้วไม่มีอะไรเหมือน ความลึกซึ้งไม่มีอะไรลึกซึ้งเท่า ความกว้างขวางไม่มีอะไรกว้างขวางเท่า พูดไม่ถูก ขอให้กิเลสผ่านมาเถอะ กิเลสจะอยู่ซอกไหนมุมใด จะตามต้อนกันได้หมดเมื่อถึงขั้นละเอียดแหลมคมแล้ว

ธรรมพระพุทธเจ้าท่านแสดงไว้พอประมาณเท่านั้น แล้วแต่ผู้พิจารณาจะนำมาถอดถอนแก้ไขกิเลสของตัวเองภายในจิตใจ ซึ่งกิเลสเหล่านี้ท่านก็ไม่ได้จดจารึกไว้ในคัมภีร์มากมายอะไรนัก เรียกว่าพอประมาณ ธรรมะที่เป็นเครื่องปราบกิเลสก็เหมือนกัน เมื่อเข้าถึงขั้นสมรภูมิคือการรบพุ่งชิงชัยกับกิเลสด้วยภาคปฏิบัติแล้ว หากจะรู้เองในเจ้าของ กำลังวังชาปฏิปทาของเจ้าของหนักเบามากน้อย ต่อกรกับกิเลสประเภทใด เป็นยังไง ได้ผลอย่างไร แพ้ยังไง ชนะยังไง เป็นครูสอนมาโดยลำดับลำดาและฉลาดไปในตัว จนกระทั่งกิเลสพังหมดไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว นั่นแหละที่นี่พ้นแล้วจากวัฏฏะหรือเรือนจำได้แก่ธรรมชาติที่คุมขังในวัฏจักรนี้

ในหนังสือจึงได้เขียนไว้ว่า อวกาศของจิต อวกาศของธรรม เวิ้งว้าง หมดเครื่องดึงดูด แต่ก่อนอยู่ด้วยความดึงดูด ถูกบีบบังคับเอาไว้ตลอดเวลา อะไรดึงดูด ก็มีกิเลสเท่านั้นดึงดูด พอกิเลสได้สิ้นซากไปหมดแล้ว อะไรจะมาดึงดูดในโลกนี้

สามแดนโลกธาตุนี้เราก็ไปว่าเอาเฉย ๆ นี่ เมื่อไม่มีสิ่งยึดสิ่งถือภายในจิตใจแล้ว สักแต่ว่าไปอย่างนั้นเอง ว่ามีก็มี ว่าไม่มีก็ไม่มี เพราะไม่มีใครไปยึดไปถือ มีแต่ความรู้ล้วน ๆ ซึ่งไม่ใช่สมมุติ แล้วจะไปกังวลกันหาอะไร พิจารณาซิ กาลก็ไม่มี สถานที่ไม่มี เวล่ำเวลาไม่มี เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสมมุติ จิตนั้นเป็นวิมุตติ คือหลุดพ้นไปแล้วจากสิ่งเหล่านี้ จะมาเกาะเกี่ยวกันหาอะไร ว่ามีก็มีไปตามโลกเขาอย่างนั้น เอ้อมี ว่าเป็นก็เอ้อเป็น ว่าอันนั้นเป็นอย่างนั้นก็เป็นอย่างนั้นไปตามเรื่องของเขา เพราะเราก็เคยเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว เคยรู้อยู่แล้ว

ทีนี้เวลามันถอนตัวเข้ามาก็รู้อยู่แล้วว่าถอนตัวเข้ามา โลกนี้จะหนาแสนหนามันก็เป็นอวกาศไปหมดเสีย ภายในจิตใจไม่มีอะไรเข้าเกาะเข้าเกี่ยวเข้าขัดเข้าขวางให้ยุ่งเหยิงวุ่นวายเหมือนแต่ก่อน จึงทราบได้ชัดว่ามีกิเลสอย่างเดียวเท่านั้นเป็นเจ้าปัญหา พอกิเลสหมดไปแล้วไม่มีปัญหาอะไร แน่ะ

เรื่องธาตุขันธ์นี่ก็เป็นขันธ์ล้วน ๆ ไม่มีอะไรเข้าครอง ธรรมเข้าครองธรรมไม่ยึดนี่ ธรรมไม่กดขี่บังคับธาตุขันธ์ ธรรมนำธาตุขันธ์เป็นเครื่องมือทำประโยชน์ให้โลกให้สงสารไป ขันธ์จึงเป็นเหมือนหางจิ้งเหลนขาด ดุกดิก ๆ อยู่ตามธรรมชาติของตัวเอง คือไม่มีใครเข้าไปเป็นเจ้าของไปยึดไปถือ ไปเป็นพิษเป็นภัย แต่ก่อน **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** นี่เป็นตัวสำคัญ ก่อให้เป็นสังขาร เป็นวิญญาณใหม่ซิ ขันธ์ทั้งห้านี้ก็เป็นเครื่องมือของกิเลสเต็มไปหมดเลย กลายเป็นขันธ์ทั้งห้าก็เป็นกิเลส ทั้ง ๆ ที่เป็นเครื่องมือก็เป็นกิเลส เพราะกิเลสครอบหัวมัน พอกิเลสหมดไปแล้ว ขันธ์ ๕ นี้ก็เป็นขันธ์ล้วน ๆ

อย่างท่านแสดงไว้ว่า **เตสํ วูปสโม สุโข** ฟังซิ เราอย่าไปแปลในแง่เดียวซิ ความระงับสังขาร ๆ ทำไมเป็นความสุขอย่างยิ่ง หรือเป็นความสุขอันยิ่งใหญ่ ระงับสังขาร

อะไร จะให้เห็นปัจจุบันทันตาของเราในวงปฏิบัติ ก็ระงับสังขารที่เป็นตัวสมุทัย คือ ระงับดับกิเลสทั้งหมดนั้นซิ กิเลสไม่มีเหลือแล้วสังขารนี้ก็ไม่เป็นสมุทัย คิดปรุงเรื่องอะไรก็เป็นอิสระธรรมดา ๆ เป็นขันธ์ล้วน ๆ รูปก็ไม่มีใครมายึดมาถือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แต่ละอย่าง ๆ เป็นความจริงโดยหลักธรรมชาติของตัวเอง ๆ ไม่มีใครมายุ่งมาเกี่ยว

จิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ จิตก็ไม่ไปยุ่งไปเกี่ยว จิตก็จริงเต็มหัวใจของจิตเสีย แน่ะ ท่านจึงว่า **เตสำ วูปสโม สุโข** ความระงับดับเสียซึ่งสังขารทั้งหลายนั้นเป็นความสุข ท่านว่าสุขปัจจุบันก็สุข เพราะสังขารอันนี้ไม่กวนไม่เสียบไม่แทง พอระงับสังขารนี้ ทั้งสังขารร่างกาย ทั้งสังขารขันธ์นั้น ๆ หมดแล้วก็ **เตสำ วูปสโม สุโข** อีกเหมือนกัน **สุโข** นั่นเป็นบรมสุขเสีย **ปรมำ สุขำ** เสีย นี่แหละท่านว่าขันธ์ล้วน ๆ เป็นอย่างนั้น อยู่ด้วยกันก็ไม่มีอะไรกระทบกระเทือนกัน เจ็บไข้ได้ป่วยก็เจ็บ แต่วิมุตติจิตนั้นไม่เข้ามายุ่งกับสมมุตินี่ซิ อยู่ด้วยกันก็เป็นความจริงของตัวเองอยู่โดยธรรมชาติ โดยไม่ต้องเสกสรรปั้นยอ

เอ้า ทุกข์ขนาดไหนก็ทุกข์ หิวก็ทราบว่าหิว ดังพระพุทธเจ้ารับสั่งพระอานนท์ให้ตักน้ำมาเสวย วันเสด็จไปเพื่อปรินิพพาน นั่น หิวกระหาย แล้วใครจะไปว่าพระพุทธเจ้าทรงเสวยทุกขเวทนาเหรอนั่น ถ้าเป็นคนตาบอดก็ต้องว่าแหละ จะไม่เสวยไง ก็หิวน้ำนี่ความจริงแล้ว อานนท์ รถเรานี่มันจะไม่ถึงไหนแล้วแหละ มันขาดน้ำ ไปตักน้ำมาเติมรถหน่อย มาใส่รถหน่อย พอให้ได้ขับขี่ไปถึงที่ของมัน ความหมายว่างั้น คนขับไม่ได้เป็นไร รถมันขาดน้ำต่างหาก คนขับก็หมายถึงจิตตวิสุทธิละซิ

อานนท์ ลาดผ้าสังฆาฏิลง เราจะพักผ่อน พักเครื่องมันพูดง่าย ๆ พักเครื่องให้รถสักหน่อยแล้วค่อยก้าวไปทีหลัง เหล่านี้เป็นเรื่องของขันธ์นี่ ความทุกข์ความลำบากเพราะความหิวความโหย เพราะความอ่อนเพลีย เป็นเรื่องของทุกขเวทนา เวทนานี้เป็นขันธ์ ๕ เป็นไตรลักษณ์นี่ จิตนั้นเป็นไตรลักษณ์ได้ที่ไหน

การดำเนินตนเพื่อถึงวิสุทธิจิต ก็อาศัยไตรลักษณ์ทั้งสามนี้เป็นทางเดิน **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** พิจารณานี้ให้รอบตัว เมื่อรอบตัวเต็มภูมิแล้วจิตก็ผ่าน จิตผ่านไปแล้วจะไปเป็น **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** ที่ไหนอีก จิตจะเป็นไตรลักษณ์นั้นหรือ ถ้าจิตเป็นไตรลักษณ์แล้ววิเศษอะไร นิพพานก็เป็นไตรลักษณ์ วิเศษวิโสอะไร ให้มันเห็นประจักษ์ซินักปฏิบัติ เห็นประจักษ์แล้วหายสงสัย มีกี่ร้อยกี่พันหายสงสัยหมด ไม่ทูลถามพระพุทธเจ้าแหละ นั่นละจิตที่บริสุทธิ์แล้วจะมาเสวยเวทนาที่ไหน จิตที่บริสุทธิ์แล้วมีเวทนาที่ไหน เวทนานี้เป็นสมมุติต่างหาก จิตนั้นเป็นวิมุตติแล้วเข้ากันได้ยังไง เป็นอฐานะนี่ โดยหลักธรรมชาติ รู้ ๆ เห็น ๆ อยู่นั้นน่ะจะว่ายังไง

ถ้าเราจะเทียบก็เหมือนกับเราจ่อไฟเข้ากอไผ่ เผากอไผ่ทั้งกอลองดูซิ ราดน้ำมันเข้าไป เสียงกอไผ่ระเบิดนี้เหมือนฟ้าถล่ม ไฟก็ส่งเปลวจรดเมฆโน่น ปึงปั้ง ๆ ส่งเปลวจรดเมฆ เหมือนกับว่าไฟนั้นมีวิญญาณมีจิตมีใจ ฟืนคือกอไผ่นั้นก็เหมือนมีจิตมีใจมีวิญญาณ เหมือนกับต่อสู้กัน ความจริงแล้วไฟรู้ความหมายของมันไหมว่ามันร้อนมันหนาวมันเย็น มันเป็นฟืนเป็นไฟ ไม่รู้ ไฟก็ไม่รู้ความหมายของตัวเองและไม่รู้ความหมายของไฟ แต่ก็เผาไหม้กันอย่างระเบิดเปิดเปิงให้เห็นชัด ๆ อยู่ด้วยตาของเรา ได้ยินด้วยหูของเรานั่นแหละ ดูซิ

ผู้ที่รู้จริง ๆ ก็คือคนที่ยืนดูอยู่นี้ ไฟกับฟืนมันเผาไหม้กันฉันใด ขันธ์นี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ระหว่างรูปขันธ์กับทุกขเวทนาขันธ์บีบบังคับกันก็เหมือนกันทำนองนั้น ทำให้หงิกให้งอ บางทีอาจให้เป็นเสียงร้องเสียงครางไป อือ ๆ อี ๆ ไปก็ได้ เหมือนกับไฟระเบิดกอไผ่ปึงปัง ๆ นั่นแหละ

แต่จิตที่บริสุทธิ์จะมาเป็นอะไรกับอันนี้ล่ะ ทั้ง ๆ ที่อยู่ในนั้นแหละ ขันธ์ก็เป็นขันธ์จะมีอะไรกัน อันนี้มันเป็นไปได้ ทำให้งอให้หงิกให้กระตุกกระติก ให้บางทีทิ้งเนื้อทิ้งตัวไปได้ เพราะเส้นมันกระตุก มันเป็นขันธ์ เหมือนกับว่าไฟกับฟืนไหม้กันนั่นแหละ ระเบิดปึงปัง ๆ มันอยู่เป็นสุขได้เมื่อไร อันนี้ก็เหมือนกัน เวลามันรัดตัวกันเข้าเต็มที่แล้วก็อาจมีกระดุกกระดิกหรือเป็นในแง่ต่าง ๆ เช่น นิสัยที่เคยมีครวญครางอาจเป็นได้พระอรหันต์น่ะ แต่จิตของท่านไม่เป็น

เป็นด้วยอาการของขันธ์ที่มันกระทบกระเทือนกันนี้ เวลาสุดท้ายของมันที่จะแตกกระจายออกจากกันมันเป็นได้ เรายอมรับอันนี้ แต่เรื่องจิตของพระอรหันต์ที่เข้ามาสุงสิงกับอันนี้ ให้มามั่วมาสุมมาหลงใหลอันนี้ นั่นเป็นอฐานะ เป็นไปไม่ได้ ดังนั้นที่หลวงปู่มั่นท่านพิจารณารู้เห็น ที่ว่าพระอรหันต์นิพพานในท่าต่าง ๆ กันนั้น เราจึงเชื่อร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะจิตของท่านไม่ได้อยู่ในอำนาจของขันธ์เหมือนสามัญชนทั่ว ๆ ไปนี่ ท่านจึงนิพพานในท่าต่าง ๆ ได้ตามอัธยาศัยของผู้มีจิตใจที่อยู่เหนือโลกแล้ว

.....

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๗

เปิดเผยสภาวธรรม

สภาวธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ทั้งส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียด ลึกตื้นกว้างแคบขนาดใด เป็นสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ตามสภาพของตน เช่นเดียวกับวัตถุในโลกธาตุนี้หรือในแผ่นดินเรานี้ ต้นไม้เป็นต้นไม้ มีอยู่ตามหลักธรรมชาติของตน ภูเขา ดินฟ้าอากาศ ผู้คนหญิงชาย สัตว์ประเภทต่าง ๆ บรรดาที่มีอยู่ในดินแดน ผู้มีนัยน์ตาดีสามารถที่จะมองเห็นได้ตามวิสัยของตา หู จมูก ลิ้น กาย ย่อมไม่มีทางสงสัยในสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ทั้งหลาย

ส่วนละเอียดก็ยอมรับว่าละเอียด และสิ่งที่จะรับสัมผัสกันในส่วนละเอียด ซึ่งเป็นวิสัยของโลกก็มีอยู่ เช่นอย่างเชื้อโรค เขาก็สามารถส่องกล้องดูได้ ยอมรับว่าเป็นของมีอยู่ นี้หมายถึงด้านวัตถุ ส่วนที่มองไม่เห็นเช่นพวกอากาศ ความเย็นร้อนอ่อนแข็ง ก็สัมผัสสัมพันธ์อยู่ในตัวของเราเอง ต่างคนต่างก็ทราบต่างก็ยอมรับว่ามีไม่สงสัยกัน

สภาวธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ก็เป็นสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ และทรงแสดงตามสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ ลึกตื้นหยาบละเอียดกว้างแคบหนาบางขนาดใด ก็ทรงแสดงตามสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่นั้น พอเหมาะพอดีกับสภาพนั้น ๆ ทุกสภาพไป เมื่อเทียบกันกับสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ซึ่งมนุษย์เรายอมรับ อันนั้นปราชญ์ทั้งหลายท่านก็ยอมรับ เช่นเดียวกันกับมนุษย์เรายอมรับในสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในแดนแห่งโลกนี้

ไม่ว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ใดทรงรู้ทรงเห็นทรงยอมรับ และทรงแสดงได้พอเหมาะพอดีกับสภาพแห่งความเป็นอยู่มีอยู่ของสิ่งเหล่านั้นเช่นเดียวกันหมด ไม่มีพระพุทธเจ้าพระองค์ใดที่จะมีความรู้ความเห็นแตกต่างกันไป เพราะสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ทั้งหลายนั้นเป็นธรรมชาติของตน ซึ่งความรู้ความเห็นของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ก็ทรงทราบด้วยพระญาณเหมือน ๆ กันหมด

คำว่าพระญาณนี้ก็หมายถึงหูแจ้งตาสว่าง เช่นเดียวกับมนุษย์เราที่มีนัยน์ตาดีไม่ปฏิเสธสิ่งที่เป็นวิสัยของตา สิ่งที่เป็นวิสัยของหู เพราะหูก็ดี จมูก ลิ้น กายก็ดี สิ่งใดมาสัมผัสสัมพันธ์ย่อมยอมรับสิ่งนั้น ๆ ตามเครื่องรับจะรับได้มากน้อยเพียงไร ปราชญ์ทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ทรงยอมรับความจริงที่มีอยู่ทั้งหลายเหล่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สุดวิสัยของใจธรรมดาจะรู้จะเห็น แต่ทรงรู้ด้วยพระจักษุญาณ เรียกว่ารู้ด้วยหูแจ้งตาสว่างภายใน จึงไม่มีอะไรที่จะคัดค้านกันได้

การแนะนำสั่งสอนทั้งสิ่งที่ให้ละ ทั้งสิ่งที่ให้บำเพ็ญ ก็ทรงสั่งสอนแบบเดียวกัน เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่มีปัญหาอะไรเลย สำหรับจักษุญาณของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์

จนกระทั่งพระอรหัตอรหันต์ท่าน ซึ่งมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงต่างกันก็ตาม แต่ท่านยอมรับไปตามพระพุทธเจ้าทั้งนั้น เพราะหลักใหญ่ท่านรู้ด้วยกันเห็นด้วยกันตามวิสัย เช่น สาวกวิสัยกับพุทธวิสัยท่านยอมรับ กราบพระพุทธเจ้าอย่างสนิทตายใจ ทั้งธรรมอันยอดยิ่งสุดแดนแห่งสมมุติ ทั้งธรรมที่มีอยู่ในแดนสมมุติ คือในสามแดนโลกธาตุนี้เป็นสมมุติทั้งมวลก็ยอมรับ

พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ต้องทรงจักษุญาณด้วยกันทั้งนั้น หยั่งทราบตลอดทั่วถึง และเป็นสัพพัญญูหรือสยัมภู สัพพัญญูนั้นหมายถึงว่ารู้ทุกสิ่งทุกอย่าง หรือรู้สิ่งทั้งปวง สภาวธรรมทั้งปวง ด้วยพระจักษุญาณ สยัมภูทรงรู้เองเห็นเองโดยไม่ต้องอาศัยคนอื่น หรือมีครูมีอาจารย์คอยบอกคอยแนะเหมือนพวกสาวกทั้งหลาย แต่ทรงทราบทรงรู้ทรงเห็นโดยลำพังพระองค์เองตามสิ่งที่มีอยู่ เช่น บาป บุญ นรก สวรรค์ พรหมโลก นิพพาน

สภาพเหล่านี้มีกี่ชั้นกี่ภูมิ มีความหยาบละเอียดมากน้อยเพียงไร ตลอดถึงบรรดาสัตว์ที่เข้าสู่ภูมินั้น ๆ ภพนั้น ๆ หรือชั้นนั้น ๆ ทรงทราบโดยตลอดทั่วถึงหมด ไม่มีอันใดมาปิดบังลี้ลับ นอกจากกิเลสตัวมืดดำเท่านั้นเป็นสิ่งที่ปิดบังจิตใจ ไม่ให้รู้ให้เห็นความจริงทั้งหลายที่มีอยู่เหล่านั้น นี่ละระหว่างพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ท่าน ซึ่งเป็นผู้สิ้นกิเลสและทรงญาณโดยสมบูรณ์แล้ว กับบรรดาสัตว์ซึ่งหูหนวกตาบอดเช่นเดียวกับพวกเรา ๆ ท่าน ๆ เพราะเป็นคลังกิเลสนี้เท่านั้น จึงไม่สามารถมองเห็นได้ในสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลายตามความเป็นจริง

เราอย่าพูดถึงธรรมอันละเอียดนั้นเลย เพียงแต่สิ่งหยาบ ๆ ซึ่งมีอยู่ในโลกนี้ มนุษย์ตาอวัยวะไม่วิกลวิการ สมบูรณ์ในเครื่องรับทั้งหลายแล้ว เขาก็ยอมรับกันทั้งนั้น นอกจากคนตาบอดหูหนวกหรืออวัยวะพิกลพิการ ไม่สามารถจะมีเครื่องมืออันเหมาะสมและรับสิ่งทั้งหลายที่โลกทั้งหลายเขารับกันได้ทั้งนั้น และนอกจากรับไม่ได้แล้ว บางอย่างยังปฏิเสธว่าสิ่งเหล่านั้นไม่มี ทั้ง ๆ ที่ผู้มีตาดีหูดีอวัยวะดีทั้งหลายเขายอมรับกัน แต่คนวิการเหล่านั้นไม่ยอมรับ แม้เชื่อก็เชื่อแบบคนวิการ เชื่องู ๆ ปลา ๆ ไม่ได้เชื่อตามหลักความจริงที่รู้ที่เห็นเหมือนอย่างคนมีอวัยวะสมบูรณ์ทั้งหลาย

เรื่องสัตว์โลกที่เชื่อในธรรมของพระพุทธเจ้า ก็ย่อมเป็นลุ่ม ๆ ดอน ๆ ลูบ ๆ คลำ ๆ เช่นเดียวกัน แม้จะปฏิญาณตนว่าเป็นชาวพุทธก็ตาม เพราะสิ่งที่ให้ขัดให้ขวางไม่ให้เชื่ออย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยนั้นฝังอยู่ภายในใจ ความฝังอยู่นั้นคือความกีดขวาง คือความปิดบังไม่ให้มองเห็นสภาพความเป็นจริงทั้งหลายได้ตามสิ่งที่มีอยู่นั้น ๆ ไม่เช่นนั้นโลกจะไม่ผิดพลาด ไม่ทำตัวให้เสียหายล่มจมไปเพราะมีสิ่งดึงดูดให้เป็นไปเช่นนั้น

จึงต้องยอมเสียเนื้อเสียตัว ยอมทนทุกข์ทรมาน ยอมรับเสวยกรรม เพราะกิเลสพาให้ทำกรรม

ขึ้นชื่อว่าทุกข์แม้น้อยใครก็ไม่ต้องการ แต่เหตุใดโลกจึงเป็นแหล่งแห่งความทุกข์ เป็นคลังแห่งกองทุกข์ อยู่ในกองเพลิงเหมือนกันหมด ใครอยากอยู่ พูดถึงตามความรู้สึกแล้ว แม้แต่สัตว์เดรัจฉานเขาก็ทราบ ไม่อยากพบเห็นเลย แต่ก็จำต้องได้ทนทุกข์ทรมาน ยอมรับเสวยกรรมประเภทต่าง ๆ หรือผลแห่งกรรมประเภทต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของตัวเองสร้างขึ้น เพราะความเชื่อสิ่งจอมปลอมทั้งหลายมันหลอกลวงให้ทำ ผลกรรมนั้นก็กลับเข้ามาสู่ผู้ทำ ผู้บ่งบอกให้ทำมันหายไปไหนก็ไม่รู้ ผู้ฉุดลากให้ทำมันไม่ใช่ผู้รับเคราะห์รับกรรม แต่เราผู้ทำตามอำนาจของมันนี้ต่างหากที่ได้รับเคราะห์รับกรรมตลอดมา

เทียบเพียงเท่านี้ เราจะเห็นเรื่องความแปลกประหลาดและความอัศจรรย์ของธรรมที่พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ เฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธเจ้าของเราองค์ปัจจุบันทรงแสดงไว้นี้ ใครรู้ใครเห็นมีเหรอ ไม่มีใครรู้ใครเห็นในธรรมบรรดาที่แสดงมาแล้ว เช่น บาปใครจะเชื่อว่าบาปมี บาปเป็นตัวยังไงก็ไม่รู้ บุญเป็นตัวยังไงก็ไม่รู้ เราจะคาดได้เพียงว่า บาปคือความลามกจกเปรต บุญคือความสุขความสบาย ก็เป็นเพียงคาด ๆ

ทั้ง ๆ ที่เจ้าตัวนั้นน่ะสัมผัสสัมพันธ์อยู่กับผลแห่งบาป หรือสัมผัสสัมพันธ์อยู่กับบาปตลอดเวลาทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่มีสิ่งหนึ่งที่ปิดบังเอาไว้ไม่ให้เห็นตามหลักความจริง พอให้เชื่อถือได้อย่างฝังใจ เต็มความจริงที่สัมผัสสัมพันธ์อยู่กับตัวเอง นี่ละมันต่างกันตรงนี้ ส่วนพระพุทธเจ้าที่ว่านำธรรมเหล่านี้มาแสดง ทรงประจักษ์พระทัยด้วยความจริงจริง ๆ ไม่ใช่ความคาดคะเน ไม่ใช่ความด้นเดา

การรับความทุกข์นั้นรับเต็มเปาเหมือนกันเรื่องโลกน่ะ แต่ที่จะเชื่อตามความจริงที่ได้รับความทุกข์ความทรมานรับบาปรับกรรมนั้น สัตว์โลกไม่มีความจริงที่เรียกว่าธรรมเป็นสิ่งที่ขยายความรู้นี้ให้เข้าถึงความจริงนั้น จึงไม่เชื่อว่าบาปมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี พรหมโลกมี นิพพานมี นี่มันมีอันหนึ่งที่ปิดบังจิตใจเอาไว้

ส่วนพระพุทธเจ้าท่านทรงรู้จริง ๆ คือรู้ด้วยเป็นความจริง เห็นตามความจริงด้วยพระจักขุญาณไม่มีทางสงสัย แล้วนำธรรมชาติอันนั้นมาสอนโลก วิชานี้จึงไม่มีในโลก ใครจะสอนกันก็สอนแบบด้น ๆ เดา ๆ ไม่ได้สอนตามที่รู้แล้วเห็นแล้วค้นพบแล้วมาสั่งสอนเหมือนพระพุทธเจ้า ที่นำธรรมะมาสั่งสอนสัตว์โลกเรานี้เลย

ด้วยเหตุนี้ธรรมะของพระพุทธเจ้าจึงเรียกว่าสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบ เพราะได้รู้ชอบเห็นชอบตามความจริงของทุกสิ่งทุกอย่างแล้วค่อยนำมาสอนโลก พระองค์เองก็ประจักษ์พระทัยอย่างเด่นชัดไม่มีที่สงสัยแล้วในบรรดาธรรมที่นำมาสอนโลกนั้น ตลอด

อุบายวิธีการที่ค้นคิดพินิจพิจารณาให้ได้เจอธรรมเหล่านั้น ก็ไม่มีอะไรสงสัยในพระทัย เรียกว่าสมบูรณ์ทั้งเหตุคือการขวนขวาย สมบูรณ์ทั้งผลคือความรู้แจ้งแทงตลอด ตามหลักความจริงแห่งธรรมทั้งหลายทุกขั้นทุกภูมิ จนกระทั่งถึงภูมิที่เลยสมมุติออกไป ท่านเรียกว่าวิมุตติพระนิพพาน พระองค์ทรงรู้ทรงเห็นแล้วจึงนำธรรมเหล่านี้มาสั่งสอนโลก

ที่นี่สัตว์โลกนั้นก็จะเทียบอะไร นอกจากก็เหมือนคนตาบอดเราดี ๆ นี่ ตามีหูมีก็ตาม มันบอดไปเสียหมดทุกอวัยวะ เพราะมีธรรมชาติอันหนึ่งมาปิดหูปิดตาปิดความรู้สึก ธรรมชาติอันนั้นเป็นของปลอม เมื่อปิดเข้าไปในใจดวงใดแล้วจึงทำให้ใจดวงนั้นกลายเป็นของปลอมไปหมด เห็นผิดว่าถูก เห็นถูกว่าผิด เห็นดีว่าชั่ว เห็นชั่วว่าดีไปหมด เพราะของปลอมจะให้เป็นเหมือนของจริงนั้นเป็นไปไม่ได้ นี่ตรงนี้เองที่สัตว์โลกทั้งหลายจึงราวกับว่าสัตว์ตาบอด เสือกคลานอยู่ตามประสีประสาหาทางออกไม่ได้ แม้จะสัมผัสสัมพันธ์ดิ้นล้มดิ้นตายอยู่ก็ตาม จนกระทั่งตายไปเพราะความทุกข์ความทรมานนั้นก็ไม่ทราบทางออก แล้วดีไม่ดีไม่หาทางออก หาทางออกไม่เจอ

นี่จึงว่าโลก ท่านบอกว่าโลกันตร มนุษย์เรา โลกันตรสัตว์ก็หมายถึงความมืดบอดภายในจิตใจ ไม่มองเห็นช่องเห็นทางพอที่จะนำตนให้พ้นจากภัยทั้งหลาย ซึ่งกำลังกลุ้มรุมอยู่ภายในจิตใจและอวัยวะนี้ ให้ผ่านพ้นไปได้แม้เล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ต้องถึงขั้นวิมุตติพระนิพพานเลย

พระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้นเหมือนกับคนตาดีหูดี มีจักษุญาณเหมือนกับกล้องขยายได้ตลอดทั่วถึงในโลกธาตุนี้ ไม่มีสิ่งใดปิดบังลี้ลับในพระญาณคือความรู้อันละเอียดแหลมคมของพระองค์เลย เพราะสิ่งเหล่านั้นก็เปิดเผยตัวด้วยความมีอยู่แล้ว ความจริงคือพระญาณนี้ก็เปิดเผยตัวด้วยความจริงเช่นเดียวกัน คือพร้อมที่จะรู้จะเห็นในสิ่งที่มีอยู่ทั้งหลาย ไม่ว่าหยาบกลางละเอียดขนาดไหน ไม่พ้นวิสัยแห่งพระจักษุญาณนี้ไปได้เลย นามพระองค์จึงปรากฏว่า **โลกวิทู** รู้แจ้งโลก โลกก็คือหมู่สัตว์ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับหมู่สัตว์ทรงรู้ตลอดทั่วถึงหมด พร้อมทั้งวิธีแก้ไขถอดถอนและบำเพ็ญ ไม่มีอันใดจนเรื่องของพระพุทธเจ้าแล้ว พระศาสนาจึงได้ประกาศลงในแดนแห่งมนุษย์

มนุษย์แม้จะตาบอดหูหนวกเช่นเดียวกับสัตว์ทั่วไปก็ตาม แต่ว่าไม่ได้บอดถึงขนาดที่ว่ามืดมิดปิดทวารหาทางแก้ไขไม่ได้เสียทีเดียว ประเภทที่มีทางแก้ไขได้ยังไม่แล้ว ประเภทที่พอฝ้าฟางเท่านั้นก็ยังมีใน ๔ ประเภทนั้น **อุคฆฏิตัญญู** เป็นประเภทที่พร้อมอยู่แล้ว เสือกคลานหาทางออกเต็มที่เต็มฐาน เป็นแต่เพียงว่ายังหาทางออกไม่ได้ การเสาะการแสวงนี้เต็มหัวใจ **วิปจิตัญญู** ก็เช่นเดียวกัน เดินตามหลังกันเพื่อความเสาะแสวงหาทางเล็ดลอดออกจากกองทุกข์ที่ถูกกิเลสครอบงำ **เนยยะ** ก็ค่อยเสือกค่อย

คลานกันไป เว้นแต่พวก **ปทปรมะ** สุดวิสัยที่จะแก้จะไขจะช่วยอะไร ๆ ได้ ประเภทนี้เป็นประเภทที่หมดหวัง

ที่ธรรมของพระพุทธเจ้ามาประกาศสอนโลกนี้ ถ้าเราคิดเผิน ๆ ตามเรื่องของกิเลสพาให้คิด ตามเรื่องของกิเลสหลอกหลอนให้คิดก็ว่า ไม่เป็นของแปลกประหลาด ไม่เป็นของอัศจรรย์ ศาสนธรรมนี้กิเลสอาจพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงไปว่าเป็นลัทธิเป็นอะไร ตั้งขึ้นมาแบบด้น ๆ เดา ๆ เกาหมัด ไม่ใช่ตั้งขึ้นมาตามหลักความจริง เป็นอย่างนั้นไปก็ได้ คนจึงไม่เห็นศาสนาเป็นของสำคัญ ยิ่งกว่าความเห็นตามเรื่องของอธรรมฝ่ายทำลายเป็นของสำคัญ ทุกอากัปกิริยาที่แสดงออกไม่ว่าจะแสดงออกทางจิต ไม่ว่าจะแสดงออกทางกายทางวาจา เป็นช่องทางที่เปิดโล่งตลอดเวลาสำหรับรายได้ของมัน นี่แหละมันลำบาก คือมันกล่อมเอาอย่างสนิท ไม่ให้มองเห็นแสงอรรถแสงธรรมอะไรได้เลย นี่เราจะเห็นได้ว่าศาสนาอัศจรรย์ขนาดไหนยิ่งขึ้นก็ตอนมาเปิดกันตรงนี้

คนที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นในสิ่งเป็นภัยทั้งหลายโดยความจริง ก็ได้รู้ได้เห็นขึ้นมาตามสวากขาตธรรม หรือตามพระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เช่น พุทธบริษัทหรือปฐมสาวก ซึ่งท่านเหล่านี้เป็นผู้เสาะแสวงอยู่แล้วแทบล้มแทบตาย พอพระองค์ประกาศศาสนธรรมคืออริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นของจริงอันเป็นเครื่องยืนยันต่อมรรคผลนิพพานให้ทราบเท่านั้น **ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ** ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ที่ประกาศแก่พระเบญจวัคคีย์ทั้งห้า พระอัญญาโกณฑัญญะคว้าติดมือขึ้นมาทันที ออกประกาศยืนยัน เป็นสักขีพยานแห่งศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าในขณะนั้นว่า **ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ** อะไรก็ตามเกิดขึ้นแล้วดับทั้งนั้น นั่น หาความแน่นอน หาความไว้วางใจไม่ได้เลย

นี่ก็เพราะท่านเห็นหลักเกณฑ์แห่งความแน่นอน ปรากฏขึ้นแล้วภายในใจของท่าน นั่นเรียกว่าแสงแห่งธรรม ความสว่างแห่งธรรม หลักเกณฑ์ที่เป็นความแน่ใจหรือแก่นแห่งความแน่ใจ ได้เริ่มปรากฏตัวขึ้นแล้วพอเป็นที่ยึด จึงได้สลัดปัดทิ้งหรือตำหนิสิ่งเหล่านั้นว่า อะไรก็ตามเมื่อเกิดแล้วดับทั้งนั้น หาที่ไว้ใจไม่ได้เลย ก็มีแต่อันนี้เท่านั้นเป็นที่ไว้ใจได้ ที่ว่าดวงตาเห็นธรรมคือเริ่มเห็นแก่นแห่งธรรม เริ่มเห็นแก่นแห่งจิต เริ่มเห็นแก่นวิวัฏฏะ ส่องแสงเข้าไปถึงจุดนั้นแล้ว และสุดท้ายก็ได้บรรลุธรรมตามพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน นี่ละธรรมปรากฏเป็นของอัศจรรย์ขึ้นแล้วในท่านทั้งห้านี้

ธรรมจะอัศจรรย์อยู่ขนาดไหนก็ตาม ถ้าไม่มีสิ่งสัมผัส ไม่มีสิ่งยืนยัน ธรรมก็เป็นของอัศจรรย์อยู่ตามหลักธรรมชาติของตน ไม่มีความหมายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต่อเมื่อสิ่งที่หาความหมายอยู่แล้ว พร้อมที่จะรับความหมายอยู่แล้วคือใจอันเต็มไปด้วยอุปนิสัย พอสัมผัสเข้าเท่านั้นก็ **ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ** ขึ้นทันที หลังจากนั้น

แล้วก็ **วุสิตं พฺรหฺมจริยं** แปลว่า พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว เสร็จเรื่องไฟกิเลสตัณหาอาสวะที่เคยเผาอยู่ในจิตใจนี้ เป็นอันว่าสลัดปัดทิ้งไปหมดไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว เพราะอำนาจแห่งธรรม

นี่ธรรมที่ว่าประเสริฐ ๆ ได้ปรากฏกังวานเต็มหัวใจของท่านเบญจวัคคีย์ทั้งห้านี้แล้ว นี่เป็นปฐมสาวก ท่านเหล่านี้แลเป็นผู้เทิดทูน เป็นผู้เห็นธรรมองค์แรก คือเห็นธรรมเป็นของอัศจรรย์ เห็นพระพุทธเจ้าเป็นของอัศจรรย์ เห็นศาสนธรรมที่ประกาศสั่งสอนเป็นของอัศจรรย์ และเห็นธรรมที่รู้ประจักษ์ภายในจิตใจของตนเองอย่างอัศจรรย์ โดยไม่มีอะไรสงสัยเลย ร้อยทั้งร้อยเต็มหมด นี่แหละอำนาจแห่งความรู้แจ้งเห็นจริงของพระพุทธเจ้า ประทานพระศาสนาไว้ มีคุณค่ามหาศาลหาอันใดประมาณไม่ได้

เราทั้งหลายนอกจากเกิดเป็นมนุษย์แล้ว ยังได้มาบวชในพระพุทธศาสนา และได้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนธรรม ก็ชื่อว่าเรายึดบันไดถูกและเหมาะสมแล้วกับความมุ่งหมายของเราที่บวชมา ฉะนั้นจงตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ยึดหลักเกณฑ์นี้ไว้ด้วยดีอย่าได้ลดละท้อถอย

อันเรื่องของกิเลสไม่มีเรื่องใดให้พากันจำไว้อย่างถึงใจ ว่าจะทำสัตว์โลกให้เบื่อหน่ายอิ่มพอ ไม่มีแม้นิดหนึ่ง ว่าจะทำสัตว์โลกให้มีความสนุกสนานรื่นเริงบันเทิง มีความสะดวกสบายอย่างตายใจได้ มีแต่ความบีบบังคับโดยลำดับลำดา แต่การบีบบังคับก็มีเครื่องประกับเข้าอีกทีหนึ่ง ไม่ให้เรารู้ว่ากิเลสนี้บีบบังคับจิตใจเรา ละเอียดแค่ไหนไม่อย่างนั้นสัตว์โลกจะไม่เห็นโทษของมันได้อย่างไร ต้องเห็น ทุกข์ก็ประจักษ์ในตัวเองด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าฝ่ายโศกเศร้า ไม่ว่าฝ่ายรื่นเริงบันเทิง ไม่ว่าสิ่งต้องการสิ่งไม่ต้องการมันประจักษ์ด้วยใจ ถ้าควรจะเห็นโทษแล้วมันเห็นด้วยกันทั้งนั้น เพราะต่างคนต่างโดนอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าภพใดชาติใดมาจนกระทั่งปัจจุบันและขณะนี้

แต่นี้ไม่มีอันใดที่จะรู้ เพราะมันมีเครื่องประกับเข้าอีกทีหนึ่งภายในจิตใจให้สัตว์คล้อยตาม เพลินตาม หลงตาม พอใจตามมันตลอดเวลา นี่ละเอียดไหมกิเลส ถ้าเราอยากจะทราบก็ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ อย่าให้กิเลสเข้าแทรกเข้าแซงข้อปฏิบัติและกำจัดความเพียรของเราให้สิ้นซากไปเสียจากใจ เหลือแต่ซากของกิเลสเต็มหัวใจ ซากกิเลสไม่ได้ตายเหมือนซากแห่งความเพียรเพื่ออรรถเพื่อธรรมทั้งหลาย ซากกิเลสเป็นซากที่สด ๆ ร้อน ๆ เป็นซากของยักษ์ของผีซึ่งกลืนหัวใจสัตว์โลกอยู่ตลอดเวลา ไม่มีคำว่าเช้าสายบ่ายเย็น เฒ่าแก่ชราคร่ำคร่าหรือหนุ่มสาว กลืนอยู่ตลอดเวลา เพราะธรรมชาตินี้เป็นหลักปัจจุบันอันหนึ่ง จึงไม่มีวัย ไม่มีคำว่าชราคร่ำคร่า ไม่มีกาลไม่มีสถานที่ว่าจะพักผ่อนหย่อนตัว เว้นแต่หลับเท่านั้น

ที่นี่ธรรมเมื่อเราคอยแต่กาลสถานที่เวล่ำเวลาอยู่ก็ชัดเจนแล้วว่าแพ้ แพ้กิเลสตัวไม่มีกาลสถานที่ ในเวลาที่เป็นอยู่เช่นนี้เราอยู่ในห้องมืด ไม่ได้ออกมาที่โล่งแจ้ง จึงมองไม่เห็นความมืดว่าเป็นอย่างไร เพราะไม่มีคู่แข่งกัน เพราะฉะนั้นจงผลิตสติปัญญาศรัทธาความเพียรขึ้น เริ่มแต่สมถธรรมคือความสงบใจ เอาให้สงบให้ได้ ไม่มีอะไรที่ทำใจให้ฟุ้งซ่านนอกจากกิเลสอย่างเดียว ถ้าจะโทษมันเห็นมันว่าเป็นภัย ก็คือความฟุ้งซ่านที่ประจำจิตของเราอยู่ตลอดเวลา นั้นแลคือตัวภัยคือตัวกิเลส

เอ้า ปักจิตลงตรงนั้นด้วยความพากเพียร ด้วยความระมัดระวัง ตั้งสติให้ดี อย่าหวังผลหวังประโยชน์จากสิ่งใดวัตถุใดอะไรในโลกนี้ นอกจากงานคือการกระทำด้วยความตั้งสติของตนไม่ให้เผลอ ในกิจการของตนที่ทำได้แก่จิตตภาวนาเท่านั้น นี่เป็นจุดที่มุ่งหมายแห่งธรรม อย่าเปิดช่องให้กิเลสผลักดันออกมา มันผลักดันออกมาจากใจนะกิเลส ไม่ได้มาจากรูป จากเสียง จากกลิ่น จากรสที่ไหนเลย มันมาจากใจ แม้จะปรุงเรื่องรูปเรื่องเสียงกลิ่นรสขึ้นมา ก็เพราะผู้นี้ไปสัมผัสสัมพันธ์ ผู้นี้ไปปรุงไปแต่งไปคาดไปหมายไปสำคัญต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องขึ้นมาที่จิต

ความปรุงออกไปก็คือเรื่องของกิเลส ความที่มาหลอกตนเองก็คือเรื่องของกิเลส ระวังอันนี้ให้ดี แล้วเร่งหน้าที่การงานของตนเข้าให้มั่นเหมาะ อย่าคอยเวล่ำเวลาเช้าสายบ่ายเย็น ปีนั้นเดือนนี้ อันเป็นกลมายาของมันอีกเช่นเดียวกัน ให้มุ่งต่อตรงนี้ จะทุกข์ยากลำบากขนาดไหนเราเคยทุกข์มาแล้วสงสัยที่ไหน เอาให้เห็น จะทุกข์ขนาดไหนก็ไม่ตายแหละจิตนี่ ทุกข์ก็มีแต่เรื่องของทุกขเวทนามันแสดงตัวของมันอยู่เหมือนไฟ ก็เท่านั้นแหละ ถ้าเราไม่เข้าไปสัมผัสสัมพันธ์ไฟก็ไม่มีความหมาย ไฟก็ไฟ เราก็เรา ทุกข์ก็ทุกข์ พิจารณาให้เห็นชัดเจนในความทุกข์

สติเป็นของสำคัญอย่าได้ลดละ ปัญญาพิจารณาสอดส่องอย่าอยู่เฉย ๆ นี่หนักใจในเรื่องปัญญาเกี่ยวกับหมู่กับเพื่อนมากทีเดียว ไม่ใช่หนักเพียงเล็กน้อย เพราะพอสัมผัสสัมพันธ์ทางตาทางหูแล้วนี้มันจะบอกเรื่องปัญญามาทันที ว่าปัญญาไปนอนตายอยู่ที่ไหน จึงมีแต่เอาเรื่องโง่ ๆ เรื่องของกิเลสมาหลอกเจ้าของอยู่ตลอดเวลา เรื่องธรรมไม่มีเหรอ มาประพฤติปฏิบัติธรรมแท้ ๆ ทำไมไม่มีเรื่องธรรมออกแสดงให้เห็นลวดลายบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ มันจะมีแต่เรื่องของกิเลสที่ทำคนให้โง่ ที่ทำคนให้เซ่อ ๆ ซ่า ๆ อยู่ตลอดเวลา หมดทั้งตัวมองเข้าไปเห็นแต่เรื่องของกิเลสทำงานอยู่โดยถ่ายเดียว หาสติปัญญาอะไรแฝงอยู่ในนั้นไม่มีเลย เป็นยังไงนักปฏิบัติมันสมควรแล้วเหรอนี่ จึงได้ปล่อยให้กิเลส **กุสลา ธมฺมา** อยู่ตลอดเวลาด้วยความฉลาดของมัน ไอ้เราก็กลืนแต่ **อกุสลา ธมฺมา** ความโง่เข้าเต็มหัวใจได้ผลได้ประโยชน์อะไร

ธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนนี้สด ๆ ร้อน ๆ แท้ ๆ ไม่ใกล้ไม่ไกลที่ไหน นอกจากอยู่ที่ใจดวงเดียวเท่านั้น อย่าไปคาดไปหมายสถานที่นั่น กาลเวลานั้นเวลานี้ ว่าเป็นกิเลสตัณหาอาสวะ ว่าเป็นมรรคผลนิพพาน กิเลสอยู่ในใจนี่แหละ มรรคผลนิพพานจะอยู่ที่ไหน เปิดออกตรงนี้ ความมืดดับไปตรงนี้แล้วความสว่างจะขึ้นตรงที่มันมืดนี้เองจะไปขึ้นที่ไหน

ปัญญาหัดคิดหัดอ่านซิอย่าอยู่เฉย ๆ บังคับให้คิด บังคับให้ตรองให้ใคร่ครวญ มันหากค่อยแตกแขนงไปเอง อยู่เฉย ๆ ให้ปัญญาเกิดไม่เกิด ตายทิ้งเปล่า ๆ นั่นแหละ แม้แต่ผู้ได้สมาธิก็ตาม จะสมาธิขั้นไหนก็สมาธิขั้นนั้นอยู่เท่านั้นไม่เป็นปัญญาให้ได้ ปัญญาต้องเป็นเรื่องของปัญญา ออกพินิจพิจารณาค้นคว้าภายนอกภายใน สิ่งที่มาสัมผัสสัมพันธ์ที่เคยผ่านไปแล้วก็ดี ปัจจุบันก็ดี หรืออนาคตคิดไปเรื่องใด ให้เป็นเรื่องอรรถเรื่องธรรมเรื่องสติปัญญาออกทำงาน และกิเลสที่เป็นอยู่ตามกระแสของจิตมันจะลบล้างกันไปโดยลำดับลำดา ลบกิเลสล้างกิเลสล้างที่ตรงนี้ ไม่ได้ล้างที่วันคืนปีเดือนสถานที่กาลเวลาอะไรเลย มันมีอยู่ที่ตรงนี้ ให้พิจารณาตรงนี้

พูดถึงเรื่องความเคียดแค้น พระพุทธเจ้าพระอรหันต์ทั้งหลาย ถ้าเราจะยกเป็นแบบสมมุติเหมือนโลกมีกิเลสทั้งหลายนั้น ไม่มีใครที่จะเคียดแค้นให้กิเลสยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายเลย ความสงสารสัตว์โลกก็เต็มหัวใจ เพราะถูกบีบถูกบังคับจากกิเลสทุกประตู ไม่มีทางไหนที่กิเลสไม่บีบไม่บังคับเลย นี่ซิเวลาตรัสรู้แล้วจึงทรงรับสั่งพระสาวกทั้งหลายให้ไปคนละทิศละทางอย่าไปซ้ำรอยกัน เพื่อให้ศาสนากว้างขวาง ก็คือว่าให้ไปรื้อขนสัตว์โลกทั้งหลายที่กำลังจมอยู่ ผู้ที่ตะเกียกตะกายหาทางขึ้นอยู่ยังมีให้รีบไป ๆ เหมือนกับตกนรกหมกไหม้หรือตกในหม้อน้ำร้อนนั่นแหละ ให้รีบไปฉุดไปลากขึ้น รายใดที่ควรจะฉุดลากได้ด้วยวิธีการใดให้รีบฉุดรีบลากไป

นี่ละการประกาศพระศาสนาออกมาจากพระทัยที่เต็มไปด้วยพระเมตตา เห็นโทษแห่งสิ่งที่เป็นโทษ เห็นคุณค่าแห่งธรรมที่มีคุณค่าอย่างถึงพระทัยจริง ๆ ไม่ใช่ทำแบบเล่น ๆ เหมือนโลกมีกิเลสทั้งหลาย พระพุทธเจ้าไม่มีกิเลส บริสุทธิ์จริง ๆ ทรงอนุเคราะห์สัตว์โลกอนุเคราะห์ด้วยพระเมตตาจริง ๆ ถึงพระทัย จึงการประกาศธรรมเมื่อเห็นผลเป็นสักขีพยาน เช่น เบญจวัคคีย์ทั้งห้าเป็นต้นแล้ว ก็ให้รีบนำและให้รีบออกประกาศพระศาสนาไม่ให้ซ้ำรอยกัน ไปคนละทิศละทางเพื่อให้ศาสนากว้างขวาง

ก็หมายถึงว่าเพื่อให้น้ำอมตธรรมนี้ได้กระจายไปทั่วถึง ในบรรดาสัตว์ทั้งหลายที่ถูกกิเลสมันต้มมันตุ๋นมันทอดอยู่จะตายแหล่ไม่ตายแหล่ ทั้งตะเกียกตะกายอยู่นี้ให้ได้พ้นภัยไป ตามกำลังของผู้ตะเกียกตะกายจะพ้นไปได้มากน้อยเพียงใด จึงให้ประกาศพระศาสนาอย่างรีบด่วน เพราะพระเมตตาเร่งเต็มที่ เนื่องมาจากความเห็นโทษเห็น

อย่างถึงพระทัย เห็นคุณอัศจรรย์ของธรรมในพระทัยก็ถึงพระทัย การสอนโลกจึงสอนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มอรรถเต็มธรรม นั่นละท่านเห็นกิเลสเป็นภัยท่านเห็นอย่างนั้น

ถ้าจะพูดถึงเรื่องเป็นคู่เดือดคู่แค้นกัน ไม่มีใครจะเกินพระอรหัตอรหันต์ เกินพระพุทธเจ้า ที่เป็นคู่เดือดคู่แค้นกันกับกิเลส ซึ่งเป็นตัวภัยมาตั้งกัปตั้งกัลป์เผาสัตว์ทั้งหลายทำให้สัตว์ทั้งหลายเหมือนกับตุ๊กตา เหมือนไม่มีจิตมีใจเลย จะเอาขึ้นเขียงไหนก็ได้ จะเอาเข้าเตาไหนก็ได้เตาไฟ ทุ่มลงในหม้อน้ำร้อนหม้อไหนก็ได้ เพราะไม่มีท่าต่อสู้ ไม่มีความแยบคายพอที่จะรู้เรื่องรู้ราวของมัน สัตว์มันยังรู้ว่าจะเอามันไปฆ่า สัตว์มนุษย์เรานี้ไม่รู้จะทำยังไง ดีไม่ดียังต่อสู้ขัดขืนการฉุดการลากการช่วยสงเคราะห์อนุเคราะห์อีกมากมายก่ายกอง นั่นฟังซิ

แต่เพียงเราตัวเท่าหนูก็เป็นในหัวใจนี่ ไม่ต้องพูดถึงพระพุทธเจ้าและสาวกท่านละตัวเท่าหนูนี่ยังเป็น แล้วยังเคยพูดออกปากพูดเต็มปากด้วย เช่น กำลังฉันจังหันอยู่อย่างนี้ว่ากองทัพกิเลสมาแล้ว ไหนทันทีเลย บาตรนี้จะทิ้งทันทีโดดผึงเข้าปราบกันเลย ถ้าเป็นปืนก็ไม่ง้างนก เหนี่ยวไกเลยเทียว จนกระทั่งกิเลสราบไปหมด **กุสลา ธมฺมา** มันเรียบร้อยแล้วถึงจะกลับมาฉันจังหันใหม่ ถ้าอยากฉันก็จะฉันใหม่ ไม่อยากฉันก็อิ่มใจที่ได้ฆ่ากิเลสให้ม้วนเสื่อลงไปหมดแล้ว ไม่มีอะไรจะมากวนอีกแล้ว นั่น

นี่แหละธรรมประเสริฐขนาดนั้นละ และเป็นธรรมชาติที่ปราบข้าศึกได้อย่างทันควัน สมคำว่ามัชฌิมา ๆ เหมาะเจาะจริง ๆ ไม่มีอะไรที่จะปราบโลกันตรสัตว์ที่มืดบอดเพราะอำนาจของกิเลสครอบงำนี้ได้ ยิ่งกว่ามัชฌิมาปฏิปทาที่ทรงแสดงไว้แล้วโดยถูกต้องนี้เลย

เพราะฉะนั้นขอทุกท่านนำธรรมะเหล่านี้เข้ามาขุดมาค้น กิเลสไม่อยู่ที่ไหน อยู่ที่ใจค้นเข้าไป มันออกทางตาค้น ออกทางหู จมูก ลิ้น กาย รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสตามค้น มันไปตรงไหนตามค้นตามฆ่าฟันกันด้วยสติปัญญา แล้วเราจะเห็นเรื่องเห็นราวความจริงมีอยู่ ๆ ประจำทุกสิ่งทุกอันทุกชิ้นทุกสภาวธรรม ต้องได้เห็นต้องได้รู้ เห็นไม่ได้รู้ไม่ได้พระพุทธเจ้าไม่สอน พระองค์ทรงรู้ทรงเห็นมาแล้ว

อย่ามาปฏิบัติแบบลุ่ม ๆ ดอน ๆ ให้เห็นขวางหูขวางตา นี้อกจะแตกแล้วนะ ยิ่งหลั่งไหลเข้ามาเรื่อย ๆ มาก็อย่างว่านั่นแหละ มันกีดมันขวางทางหูทางตาพูดไม่ถูก แต่ใจมันไม่สงสัยว่าเป็นยังไง มาฆ่ากิเลสหรือมาขวางธรรม แน่ะ เจ้าของไม่รู้ ความถูกบีบบังคับภายในจิตใจตลอดเวลาเพราะอำนาจของกิเลส กับความสลัดปัดกิเลสออกหมดไม่มีสิ่งใดมาเหนืออำนาจของอิสรธรรมนี้เป็นอย่างไรในใจดวงเดียวกันนั้น นี่ก็เคยได้พูดให้ฟังแล้ว แม้แต่กัณฑ์เทศน์ก็ยังบอก เล่มหนังสือก็ยังได้พูดว่าอวกาศของจิต

อวกาศของธรรม นั่นฟังซิ มันโล่งมันว่างไปหมดไม่มีอะไร จึงทำให้ประจักษ์ใจว่า ไม่มีอะไรที่จะทำการกีดขวางบีบบังคับจิตใจนอกจากกิเลสอย่างเดียวเท่านั้น เมื่อกิเลสได้พังลงไปจากใจแล้ว ไม่มีอะไรมากีดมาขวาง เวิ้งว้าง โลกธาตุนี้จะว่ามีก็ได้ไม่ว่ามีก็ได้ เพราะไม่เกี่ยวกันเลย

สิ่งที่เกี่ยวก็คือกิเลสนำมาทับหัวนั่นน่ะ มันถึงได้หนักมันถึงได้รับความทุกข์ความทรมาน เมื่อกิเลสตัวแสบ ๆ พังลงไปหมดแล้ว รูปก็เป็นรูป เสียงเป็นเสียง กลิ่นเป็นกลิ่น รสเป็นรส สภาพสภาวธรรมต่าง ๆ เขามีอยู่ตั้งแต่เรายังไม่เกิด เขามาทับอะไรใคร เมื่อรู้เห็นตามความจริง จิตสลัดปัดทิ้งเสียหมดแล้ว เป็นตัวของตัวขึ้นมาโดยหลักธรรมชาติ แล้วมีอะไรมาติดมาข้องที่นี่ จึงทราบได้ว่ามีแต่กิเลสเท่านั้นทำให้ติดให้ข้อง เมื่อมันสิ้นไปจากใจแล้วจะเอาอะไรมาติดมาคาไม่มี เวิ้งว้างไปหมดหาประมาณไม่ได้ กาลสถานที่ที่ไหนมี จิตดวงนี้มีป่าช้าที่ไหน มีกาลสถานที่ที่ไหน มีแต่ธรรมชาติเป็นความจริงเต็มตัวอยู่เท่านั้น วุ่นหาอะไรที่นี่

นั่นคุณค่าแห่งความหลุดพ้นจากสิ่งบีบบังคับเป็นเช่นนั้น ในใจดวงเดียวนั้นแหละขณะที่ถูกบังคับมากน้อยความทุกข์เป็นยังไง ขณะที่สลัดหรือปลดเปลื้องกันไปได้มากน้อยใจเป็นยังไง และสลัดปัดทิ้งเสียหมดโดยสิ้นเชิงแล้วเป็นยังไงที่นี่ ถ้าไม่เห็นธรรมอัศจรรย์ตรงนี้จะเห็นที่ตรงไหน ถ้าไม่เห็นกิเลสเป็นภัยอย่างยิ่งอย่างถึงใจจนน่าขยะแขยงแล้วจะเห็นที่ตรงไหน เพราะกิเลสกับธรรมอยู่ที่จิตดวงเดียวกันนั้น เป็นแต่ว่าเปลี่ยนฉากกัน กิเลสดับไปธรรมปรากฏขึ้นเต็มดวงในจิตดวงเดียวกันนั้น ซึ่งเป็นตัวที่ทรงความรู้ไว้ ไม่มีกาลสถานที่เวล่ำเวลาเลย นั่นทำไมจะไม่ประจักษ์

เอาให้จริงอย่าเหลาะ ๆ แหละ ๆ ไปไหนความรู้สึกให้ติดตัว อย่างน้อยสติ สติเมื่อติดแนบเข้าไปก็กลายเป็นสัมปชัญญะขึ้นมา ต้องฝึกสติ ไม่ฝึกไม่มีไม่ฝึกไม่ได้ ไม่ฝึกไม่คล่องตัว ไม่ฝึกไม่ชำนาญ ปัญญาไม่พาคิดพาค้นไม่เกิด ต้องถูกบังคับทั้งนั้น เพราะกิเลสมันกีดมันขวางไม่ให้ทำ จะตั้งสติก็เป็นข้าศึกต่อกิเลส ต้องฝืนตั้ง ค้นคิดด้านปัญญาก็เป็นข้าศึกต่อกิเลสซึ่งเป็นตัวกีดขวาง ก็ต้องได้ฝืนคิดฝืนค้น สิ่งเหล่านี้ต้องฝืนฝืนกิเลสต่างหากนะไม่ได้ฝืนธรรม

ธรรมท่านไม่ได้มีอะไรจะไปฝืนท่าน ท่านไม่ได้ฝืนใคร กิเลสตัวเป็นภัยต่างหากมันฝืนเวลานี้ ทำความเพียรยากลำบากมากน้อยขนาดไหน ก็คือการต่อสู้กับกิเลสตัวฝืน ๆ มากน้อยขนาดนั้นนั่นเองจะเป็นอะไรไป เราจะเห็นได้ชัดเวลาสติปัญญาศรัทธาความเพียร จิตใจมีความละเอียดลออและสติปัญญาคล่องตัวไปแล้ว สิ่งเหล่านี้หายตัวไป ๆ โดยลำดับ สุดท้ายไม่มีอะไรเหลือเลย ขึ้นชื่อว่าสิ่งที่กีดที่ขวางที่คอยต้านทานอยู่ตลอด

เวลานี้ ซึ่งเราเคยเป็นมาตั้งแต่ขั้นเริ่มแรก เมื่อถึงวาระที่มันม้วนเสื่อลงไปแล้วมีอะไรมากีดมาขวาง ไม่มีเลย นั่น จะไม่เห็นว่านี้คือกิเลสตัวเป็นภัยได้ยังไง

เอ้าจำให้ดี ปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่สอน ธรรมท่านสอนว่ายังไง จิตนี้พร้อมแล้วที่จะพุ่งให้เต็มที่ของตัวเองในความรู้ความสว่างกระจ่างแจ้ง เป็นแต่เพียงถูกปิดไว้เพราะอำนาจของสิ่งมืดดำเท่านั้นเอง มีเท่านั้นไม่ได้มากมายอะไรเลย จึงเปิดนี้ออกไป มีอะไรปิด นั่นก็เคยพูดแล้ว รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสแต่ละอย่าง ๆ ปิด เพราะธรรมชาตินี้ไปคว้าเอามาปิดตัวเอง ตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นทางเดินออกไปเพื่อนำสิ่งที่ปิดบังเข้ามาสู่ใจก็รู้แล้ว สติปัญญาตามต้อนเข้าไป อันหนึ่งก็พยายามทำจิตให้สงบเพื่อจะปิดทวารเหล่านี้ไม่ให้ไปยุ่ง พอสงบแล้วมีกำลัง ให้ใช้สติปัญญาพินิจพิจารณา นี่คือกอง **ทุกฺขํ อนิจฺจํ อนตฺตา** กองอสุภะอสุภัง กองป่าช้าทั้งเป็นก็คือตัวนี้ละ ค้นลงไป ถืออันนี้เป็นการเป็นงาน เหยียบย่ำทำลายอยู่กับตรงนี้ ขุดค้นกันอยู่ที่ตรงนี้ หลายครั้งหลายหนมันก็ถลอกไปเอง

กิเลสก็มีหนังเหมือนกัน หนังของกิเลสเหมือนกับหนังเรานี่แหละ เนื้อ เอ็น กระดูกของกิเลสก็มีเหมือนกับเนื้อเราหนังเรานี่แหละ ขุดลงไปฟันลงไป เดี๋ยวมันจะเลือดเยิ้มออกมาให้เห็น เลือดเยิ้มหมายถึงอะไร หมายถึงเรื่องอสุภะอสุภัง แตกกระจายลงไปคืออะไร คือ **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** นั่น มันเยิ้มออกมา ๆ จะได้เห็นชัดเจนภายในจิตใจ เมื่อปัญญาได้หยั่งลงไปถึงไหน ๆ แล้ว ความเชื่อตามหลักธรรมนี้จะดูดดื่มไปเรื่อย ๆ เรื่องความพากความเพียรจะหมุนตัวมาพร้อม ๆ กันหมดเลย ความขี้เกียจขี้คร้านไม่เอาไหนซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสล้วน ๆ จะถอนตัวห่างออกไป ๆ สุดท้ายไม่มีเลย มีแต่ได้ยับยั้งเอาไว้มันจะเลยเถิด อย่างท่านว่า อุทธัจจะ ในสังโยชน์เบื้องบนนั่นคือเพลินในความพากความเพียรมากเกินไป จนถึงกับไม่ยอมพักผ่อน หรือไม่สนใจจะพักผ่อนในสมาธิอันเป็นความสงบ เพื่อพักเอากำลังทางด้านปัญญา ท่านว่า อุทธัจจะ

อุทธัจจะในสังโยชน์เบื้องบนไม่ได้เหมือน อุทธัจจกุกกุจจะ ในนิวรณ์ ๕ ซึ่งมีอยู่ในสามัญชนทั่ว ๆ ไปนะ อุทธัจจะนั้นมีอยู่ในพระอริยเจ้าในขั้นอรหัตมรรคเท่านั้น คือเพลินในความเพียรมากเกินไปนั่นละ หาความขี้เกียจขี้คร้านไม่มี ต้องได้รั้งเอาไว้ถึงวาระที่ควรจะพัก เมื่อจิตพินิจพิจารณานั้นคือการทำงาน อิดหิวอ่อนเพลียแล้วก็ให้พักเข้าสู่ความสงบ ไม่ต้องคิดต้องปรุงเรื่องอะไร พักงานคืองานของจิต เพราะการพินิจพิจารณาเป็นงานของจิตทั้งนั้น เมื่อพักจิตให้สงบโดยไม่ต้องไปห่วงใยกับเรื่องสติปัญญาชนิดใดก็ตาม ในขณะนั้นมีแต่การพักตัวสงบ พอถอยออกมาจิตก็มีกำลังควรแก่การงานแห่งการพิจารณาก็เอาอีก นั่น จนกระทั่งกิเลสพังทลายลงหมดไม่มีอะไรเหลือ

แล้ว สติปัญญาประเภทนี้และความพากเพียรประเภทนี้ ก็หมดปัญหาไปเองโดยหลักธรรมชาติเช่นเดียวกัน

ก็จะสู้กับอะไรเมื่อข้าศึกมันบรรลัยไปหมดแล้ว ก็เป็นอิสรธรรมเท่านั้นซิ นี่ละท่านว่า **วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ กตํ กรณียํ** เสร็จแล้วงานรื้อภพรื้อชาติรื้อวัฏสงสาร งานต่อสู้กับมหาภัยได้สิ้นสุดลงไปแล้ว แต่บัดนี้ต่อไปไม่มีอีกแล้ว ท่านว่า **นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโว** ความเป็นอีกเกิดอีกนี้ไม่มี จะเอาอะไรมามี ก็กิเลสพาให้เกิด กิเลสสิ้นไปแล้วจะเอาอะไรพาให้เกิดให้ตาย มันก็หมดไปเอง เหลือแต่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ เท่านั้น เพราะฉะนั้นขอให้พากันตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

เอาละเทศน์เพียงเท่านี้ เหนื่อย รู้สึกเหนื่อยแล้ว

พูดท้ายเทศน์

เหตุผลเท่านั้นที่ทำให้พูดหนักพูดเบา มีเท่านั้น เราไม่มีอะไรมากีดมาขวางหัวใจเดินตามเหตุตามผลเลย นี่เราก็เคยถูกกดขี่บังคับบีบหัวใจมานานแล้วเรื่องเหล่านี้ ทีนี้จะให้ธรรมเดินที่นี่ กิเลสเดินไปทางเส้นนี้มันเท่าไรแล้ว ทีนี้จะให้ธรรมเดิน ไม่มีหรอกคำว่าลูบหน้าปะจมูก ลูบหน้าปะธรรมซิ เดินตามธรรม ถ้าจะให้ถือเป็นข้อหนักใจเบาใจกับความตำหนิติเตียนของคนวิพากษ์วิจารณ์ของคน จะเป็นธรรมได้ยังไง ก็มีแต่เรื่องของกิเลสล่ะซิ ของจริงมีอยู่เอาออกแสดงซิ กิเลสมันเพ่นพ่านอยู่เต็มโลกแล้วเวลานี้โลกกำลังจะฉิบหายวายปวงเพราะมัน ยังไม่รู้โทษของมันอยู่หรือ ธรรมเท่านั้นที่เป็นน้ำดับไฟ พูดความจริงออกไปเป็นอะไรไปวะ

ธรรมประเสริฐยิ่งกว่ากิเลส กิเลสประเสริฐที่ตรงไหนพอที่จะไปหมอบไปกราบมันให้ราบอยู่ตลอดเวลา ความสงัดความวิเวก **อสังสัคคณิกา** ให้สงวนให้มากนะ อย่าเพ่น ๆ พ่าน ๆ ให้เห็น นี่ไม่ใช่โรงสุรายาเมาวัดนี้สถานที่นี้ มาเป็นกิจเป็นการ อย่ามาเพ่น ๆ พ่าน ๆ ให้เห็น นี่ลูกตาจะแตกแล้ว หัวใจจะพังแล้วนะ มันรับแต่สิ่งที่ไม่เป็นมงคลเหล่านี้

เอาละเลิกละ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗

ความหวังของชาวพุทธ

คำว่า **อัจฉริยธรรม** คือธรรมอัศจรรย์ ต้องมาอัศจรรย์ที่จิต อยู่โดยลำพังตามธรรมชาติของธรรมไม่มีสิ่งยืนยันรับรองคุณภาพแล้ว ย่อมไม่ทราบได้ว่าธรรมเป็นอย่างไร ทั้งที่ธรรมมีมาดั้งเดิม มีอยู่ดั้งเดิม ก็ไม่มีใครที่จะแหวกแนวไปเจอธรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมนั้นว่า ได้พบแล้วในคำที่ว่าธรรมอัศจรรย์นั้น เพราะไม่อยู่ในสถานที่นั่นที่นี่ที่ใด ๆ ทั้งสิ้น แต่หากเป็นธรรมอยู่โดยหลักธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งใดทั้งนั้น มีใจเท่านั้นที่จะเป็นเครื่องยืนยันธรรมขั้นต่าง ๆ ว่ามีความอัศจรรย์มากน้อยต่างกันอย่างไรบ้าง

ธรรมกับโลกแม้จะมีมาด้วยกันดั้งเดิม ถ้าไม่มีใจเสียอย่างเดียวเป็นเครื่องสัมผัสรับทราบ ด้วยการปรับปรุงใจให้ถูกที่ควรจะรับทราบได้แล้ว ก็ไม่มีทางทราบตลอดไป จึงทำให้อัศจรรย์เรื่องความตรัสรู้ หรือความอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า หมายถึงพระองค์แรก ซึ่งไม่มีใครแนะนำถวายอุบายพระองค์แต่อย่างใดเลย แต่แล้วก็สามารถแหวกออกมาจากสิ่งหนาแน่นทั้งหลายซึ่งไม่มีทางที่จะคาดจะฝัน ว่าจะสามารถแหวกว่ายออกมาได้ในบรรดาโลกทั้งมวล แต่พระพุทธเจ้าทรงแหวกว่ายออกมาได้ด้วยความเป็นสยัมภู ทรงแหวกทรงรู้ออกมาเอง พ้นออกมาเอง ไม่มีใครแนะนำสั่งสอนเลย นี่ละพระพุทธเจ้าที่ต่างจากสาวกทั้งหลาย ต่างที่ตรงนี้

บรรดาสาวกต้องได้รับการแนะนำอุบายต่าง ๆ จึงเรียกว่า สาวโก สาวก แปลว่าผู้สดับผู้ฟัง ได้รับการศึกษาแนวทางมาจากพระพุทธเจ้าแล้ว จึงพอที่จะจับเงื่อนแห่งการดำเนินนั้นได้ เพราะสิ่งที่รัดรึงอยู่ภายในจิตใจนั้น ถ้าว่าหนาแน่นก็ไม่มีอะไรจะคาดจะประมาณได้ และไม่มีใครจะทราบได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นภัยต่อตัวเอง ไม่มีสัตว์ตัวใดทราบได้เลย เพราะเป็นความที่ครอบอย่างสนิทติดจมจริง ๆ

นี้แลที่ว่าพระพุทธเจ้าได้อุบัติขึ้นในโลกเป็นระยะ ๆ ก็เพื่อให้โลกได้มีช่องมีทางมีกาลมีสมัยที่ควรจะหลุดลอยออกไป แม้แต่นักโทษในเรือนจำเขายังมีเวล่ำเวลาปลดปล่อยพ้นโทษพ้นภัยไปได้ ขนาดที่ตัดสินจำคุกตลอดชีวิต เมื่อทำความดีต่อชาติบ้านเมืองมากเข้า เขาก็ลดหย่อนผ่อนผันให้พ้นโทษออกมาได้ นี่สัตว์โลกที่จมอยู่ในวัฏวนนี้ก็เป็นเช่นเดียวกันกับนักโทษในเรือนจำ ผู้มีโทษมากมีโทษน้อย มหันตโทษมหันตทุกข์มี อันนี้คำที่พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบไว้เหมือนดอกบัว ๔ เหล่านั้น ก็เป็นทำนองเดียวกัน ผู้เบาบางเต็มที่คอยที่จะแย้มอยู่แล้วก็มี รองลำดับลงมาโดยลำดับลำดาจนถึงขั้นปทปรมะหมดทางก็มี เรียกว่ามหันตทุกข์มหันตโทษในวัฏจักรก็มี

เมื่อได้รับพระโอวาทของพระพุทธเจ้าแต่ละยุคละสมัยที่ท่านมาตรัสรู้ นั้นแลเป็นกาลเป็นสมัยที่สัตว์โลกจะได้หลุดลอยปล่อยโทษจากสิ่งคุมขัง คือธรรมชาติที่กล่อมสนิทอยู่ภายในจิตใจนี้ ให้ได้ผ่านพ้นไปโดยลำดับลำดา เมื่อหมดประเภทบุคคลที่ควรจะผ่านพ้นไปได้แล้ว พระพุทธเจ้าก็ปรินิพพาน หรือศาสนธรรมหมดไปจากความนับถือของสัตว์โลก เพราะไม่มีช่องมีทางที่จะให้เกิดความเชื่อความเลื่อมใสและนับถือ พร้อมทั้งการนำไปปฏิบัติได้ นี่ละธรรมจึงมีเป็นกาลเป็นเวลา ตามที่พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์มาตรัสรู้

ดังพระพุทธเจ้าของเรานี้ แม้จะทรงพระชนม์อยู่เพียง ๘๐ พระพรรษาเท่านั้นก็ตาม แต่ก็ทรงเล็งญาณดูสัตว์โลกที่เกี่ยวกับศาสนธรรมของพระองค์นั้น จะได้ยืดยาวไปประมาณเท่านั้นเท่านี้ เช่น ๕,๐๐๐ ปี เป็นต้น คือสัตว์โลกจะมีผู้สนใจในธรรมในศาสนธรรมของพระองค์อยู่เพียงแค่นั้น จากนั้นก็ถูกสิ่งปิดกำบังอย่างมืดมิดปิดตาไปเลย เป็นมหันตโทษมหันตทุกข์ปทปรมะไป

ถ้าเป็นโรคก็มีแต่โรคประเภทไม่ฟังยา หมอกับยาก็หมดความหมาย จำเป็นต้องปล่อยวางเท่านั้นเอง นี่ละเหตุที่พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ ได้มาตรัสรู้ เรียกว่าเปิดโลก เหมือนกับเขาปล่อยนักโทษในเรือนจำออกเป็นกาลเป็นเวลา ใครจะเชื่อก็ตามไม่เชื่อก็ตาม หลักความจริงที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสรู้เรียงลำดับลำดากันนั้น เคยเป็นมาแล้วแต่ไหนแต่ไร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความที่ว่าใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อ แต่ขึ้นอยู่ตามหลักความจริงดังที่กล่าวมานี้

หากไม่มีพระพุทธเจ้าพระองค์ใดมาตรัสรู้เลย สัตว์โลกนั้นก็จะต้องจมอยู่ตลอดเวลา ยิ่งกว่านักโทษที่ติดตะรางตลอดชีวิตเสียอีก จึงต้องมีศาสนธรรมจากพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์มาตรัสรู้ แล้วเปิดช่องเปิดทางให้สัตว์ทั้งหลายที่อดกลั้นทนทานในทุกข์ทั้งหลาย ซึ่งได้เห็นเต็มหัวใจแล้ว ได้หลุดลอยออกมาด้วยอำนาจแห่งกระแสธรรมส่องเข้าถึง ก็ยืดก็เหนี่ยวเกี่ยวเกาะกันออกมาเรื่อย ๆ ผ่านพ้นไปเรื่อย ๆ ดังที่เราเห็นในตำรับตำราว่าบรรลุมรรคผลนิพพาน นั้นแหละคือรอดพ้นไปโดยลำดับ

ผู้สำเร็จอรหัตอรหันต์ก็มี สกิทาก็มี อนาคาก็มี โสดาก็มี เป็นกัลยาณปุถุชนเพื่อสืบนิสัยวาสนาต่อไปในอันที่จะก้าวขึ้นสู่อริยธรรมเหล่านี้ก็มี เป็นความถ่ายทอดกันมาโดยหลักธรรมชาติเช่นนี้ ซึ่งไม่ขึ้นอยู่กับความเชื่อความนับถือของผู้ใด เชื่อหรือไม่เชื่อไม่สำคัญ ธรรมชาตินี้เป็นมาอย่างนั้น นี่เรียกว่าคติโลกคติธรรม เป็นหลักธรรมชาติที่ว่าธรรมกับโลกเป็นคู่เคียงกันมา เป็นแต่เพียงว่าธรรมนั้นยุบยอบลงไปในบางกาล แล้วสว่างกระจ่างแจ้งขึ้นมาบางสมัยที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ และยังจะเป็นไปอีกตลอดอนันตกาลในทำนองเดียวกันนี้โดยไม่ต้องสงสัย ผู้ที่ควรแก่การจะได้หลุดพ้นจากวัฏจักรวัฏวน

นี้ ก็มีช่องทางที่จะเป็นไปตามระยะ ๆ ๆ เพราะฉะนั้นสัตว์โลกจึงมีอุปนิสัยต่างกัน และเหมาะสมกับกาลที่พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะมาตรัสรู้

ในขณะที่มืดบอดเสียที่สุดเลยนั้น ก็ไม่ปรากฏว่ามีพระพุทธเจ้าพระองค์ไหนมาตรัสรู้ เช่นสุญญกัปอย่างนี้ พระพุทธเจ้าพระองค์ใดมาตรัสรู้ในขณะที่เป็นสุญญกัปนั้นไม่มี คือจิตของสัตว์โลกทั้งหลายมันเหมือนกันหมด ไม่มีจิตดวงใดที่จะสามารถรับแสงสว่างแห่งธรรม พอที่จะนำตัวให้เล็ดลอดออกไปได้ จึงไม่มีศาสนธรรมมาประกาศกังวานในเวลาเช่นนั้น นี่เรียกว่าเป็นสมัยปทปรมะจริง ๆ ทีนี้พอควรแก่กาลที่สัตว์โลกจะได้รอดพ้น หรือหลุดพ้นไปตามวาระของตน ที่มีกรรมอันชั่วแน่นหนาเบาบางลงไปแล้ว ในจังหวะนั้นพระพุทธเจ้าก็มาตรัสรู้ และรื้อขนสัตว์โลกไปได้จำนวนมากมายก่ายกอง ในบรรดาพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ

นี่เป็นหลักธรรมชาติ เคยมีมาดั้งเดิม และจะเป็นอย่างนี้ตลอดไปไม่มีกาลไม่มีสมัย เป็นคู่เคียงกันไปตามยุคตามสมัยของโลกของธรรม ที่จะแสดงตามวาระของตนต่างกัน จากนี้ท่านก็แสดงไว้แล้วว่า พระอริยเมตไตรยจะมาตรัสรู้จากพระพุทธเจ้าของเราไป แต่เรื่องนานหรือไม่นานก็ฟังเอาว่าพุทธันดรหนึ่ง ระหว่างแห่งพระพุทธเจ้าที่จะมาตรัสรู้แต่ละพระองค์ ๆ นั้น ยืดยาวนานมากทีเดียว นั่นละที่ว่าพุทธันดร หรือสุญญกัป ว่างเปล่าจากศาสนธรรม ว่างเปล่าจากคำว่าบาปมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี สัตว์จะต้องจมอยู่ใต้อำนาจของกิเลสซึ่งมีอำนาจมากตลอดเวลา จะเรียกว่าจมดิ่งก็ได้ ไม่มีเวลาโผล่ขึ้นมาได้เลย พอที่จะเห็นโทษเห็นภัยแห่งสิ่งที่กดถ่วงนั้นแม้น้อย

เราทั้งหลายได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ทั้งได้บวชในพระพุทธศาสนา และได้ปฏิบัติอรรถธรรมนี้ นับว่าเป็นบุญลาภ มีจำนวนกี่หมื่นกี่แสนคนเราก็นับเข้าในจำนวนที่มีบุญลาภ มีวาสนา และเป็นสมบัติของเราในทางที่ดี จึงควรที่จะภาคภูมิใจในภพชาติและอำนาจวาสนาของเรา ที่เกิดมาในท่ามกลางแห่งพระพุทธศาสนา แม้พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานไปก็ตามเถอะ คำว่า **สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม** ธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วนั้น แลคือองค์ศาสดา ที่ประกาศกังวานอยู่กับหัวใจของสัตว์โลก ไม่ได้ปรินิพพานไปตามพระรูปพระโฉมของพระองค์เลย

อันนี้เป็นหลักปัจจุบันอยู่ตลอด เช่นเดียวกับคำว่าผิดทำเมื่อไรก็ผิด ไม่มีคำว่าอดีต อนาคต คำว่าธรรมทำเมื่อไรก็ถูกอยู่เช่นนั้น พระโอวาทที่ทรงชี้แจงไว้อย่างใดเป็นความถูกต้องแล้วอย่างนั้น ประหนึ่งว่าพระองค์มาประทานพระโอวาทด้วยพระโอษฐ์ของพระองค์เองกับเราทั้งหลาย ในขณะที่ได้อ่านตำรับตำรา ในขณะที่ฟังเทศนาว่าการในขณะที่เราประพฤติปฏิบัติจิตตภาวนา ประหนึ่งว่าพระองค์มาชี้แจงแสดงบอกอยู่ตลอดเวลา นี่เป็นหลักธรรมชาติของหลักธรรมทั้งหลายที่ประทานไว้แล้ว ส่วนพระรูป

พระโฉมนั้นเป็นเช่นเดียวกับโลกทั่ว ๆ ไป ไม่มีใครเหนือกฎแห่ง **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** นี้ไปได้

เรือนร่างแห่งความเป็นพระพุทธเจ้าหรือเรือนร่างแห่งพุทธะนั้น ก็ได้แก่ร่างกาย ร่างกายนี้เต็มไปด้วย **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** ต้องไปตามสภาพของมัน ทั้งพระพุทธเจ้า สาวก และคนสามัญธรรมดา ตลอดสัตว์ทั่วไป ไม่มีข้อยกเว้น อันนี้เป็นสิ่งที่ผ่านไปตามกฎ **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** แต่หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของสัตว์โลกไม่ได้ผ่านไป ดังพระโอวาทที่สอนไว้ตามตำรับตำรา

เราได้ก้าวเข้ามาสู่พระพุทธศาสนาและแดนแห่งการปฏิบัติเช่นนี้ จึงควรจะตักตวงให้เต็มสติกำลังความสามารถของเรา ไม่ลดหย่อนอ่อนข้อท้อแท้อ่อนแอเหลวไหล ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามอรรถตามธรรม ประหนึ่งว่าพระศาสดาเอื้อมพระหัตถ์มาฉุดมาลากเราด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง โดยหลักแห่งสวากขาตธรรมไม่ละเว้น เราควรจะมีความกระหยิ่มปลื้มปีติในการประพฤติปฏิบัติ ให้เห็นสิ่งที่เป็นภัยซึ่งฝังจมอยู่ภายในจิตใจนี้มานานแสนนาน

คำว่าธรรมประเสริฐนั้น เราจะได้ยินเป็นบางกาลและเป็นบางราย ส่วนกิเลสซึ่งเป็นสิ่งที่ต่ำช้าเลวทราม อันออกมาจากการตำหนิของจอมปราชญ์ทั้งหลายนั้น มีอยู่ภายในจิตใจของเราทุกคนเต็มอยู่หมด ก็ไม่ปรากฏว่ากิเลสนี้วิเศษตามหลักธรรมที่ท่านตำหนิโดยความจริง แต่ใจของเราที่ถูกกิเลสครอบงำนั้น ถือว่าเป็นของดิบของดี เป็นของวิเศษไปเสียทั้งสิ้น ขึ้นชื่อว่าสกุลของกิเลสแล้ว ไม่มีสกุลใดที่จะร่อยหรอจากความหลง ความยึด ความคล้อยตามของสัตว์ทั้งหลายนี้เลย จึงเป็นสิ่งที่แก้ยาก

ที่แก้ยากเพราะไม่เห็นโทษ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ไม่ให้เห็นโทษมันได้ง่าย ๆ ติดมาเท่าไร จมมาเท่าไร ก็หลงมาเท่านั้น ไม่มีคำว่ารู้พอเป็นบทเรียน อันเป็นเงื่อนแห่งทางแก้ไขต่อไป มีแต่จมไปเรื่อย ๆ แล้วยังจะจมต่อไปอีกตลอดกัปตลอดกัลป์ หากำหนดกฎเกณฑ์จุดหมายปลายทางไม่ได้ ถ้ายังจะยอมเชื่อมันอยู่เรื่อยไปเช่นนี้ ทั้ง ๆ ที่ธรรมท่านประกาศแสดงบอกโทษของมันอยู่ตลอดเวลา

เราอย่าเข้าใจว่าจิตนี้จะงอมเองจะสุกเองถึงนิพพานเอง โดยปราศจากการสั่งสมคุณงามความดีอันเป็นปุ๋ย เป็นโอชารสหล่อเลี้ยงจิตใจให้มีกำลังแก่กล้าสามารถขึ้นไป จะไม่มีทางเป็นไปได้เลย ผู้ที่จะหลุดพ้นไปได้ต้องอาศัยการสั่งสมคุณงามความดีโดยลำดับลำดา ในชาตินี้ไปไม่ได้กำลังยังอ่อน ชาติต่อไปก็ส่งเสริมอีก วันนี้กำลังยังอ่อนไม่สามารถจะก้าวไปได้ วันต่อไปก็เสริมขึ้นโดยลำดับลำดา

เช่นเพียงคำว่าสมาธิธรรมเท่านั้น ที่ควรจะได้เห็นกันสด ๆ ร้อน ๆ ภายในใจของผู้ปฏิบัติในขั้นเริ่มแรก เราก็ได้ยินแต่ชื่อ ไม่สามารถจะสัมผัสสัมพันธ์สมาธิธรรม

หรือสมถธรรมนั้นได้เลย แต่เมื่อเราอุตส่าห์พยายามปรับปรุงใจของเราด้วยวิธีปฏิบัติจิตตภาวนาตามหลักธรรมที่ท่านสั่งสอนไว้ ไม่หยุดไม่ถอย ย่อมจะปรากฏขึ้นมาเป็นลำดับลำดา ตั้งแต่เล็กหรือตั้งแต่นิดหน่อย จนกระทั่งปรากฏอย่างชัดเจนขึ้นภายในใจ นี่ก็แสดงว่าจิตของเรามีกำลังขึ้นมาพอจะสามารถสัมผัสสัมพันธ์สมถธรรมได้ ก็สัมผัสสัมพันธ์ได้

ในวันนี้ในเดือนนี้ในปีนี้เป็นอย่างนี้ แต่ในปีต่อไปเดือนต่อไปด้วยความไม่ลดละความพากเพียรของเรา ก็ย่อมจะคืบหน้าไปได้โดยลำดับ กิเลสก็คือกิเลสจะเพิ่มพูนมาจากไหนถ้าเราไม่สร้างไม่สั่งสมมัน เวลานี้เรามาสั่งสมอรรถสั่งสมธรรม ความคิดความปรุงตลอดถึงการได้เห็นได้ยินได้ฟัง สัมผัสสัมพันธ์สิ่งใด ขอให้น้อมเข้ามาเป็นธรรมเพื่อเป็นปุ๋ยเครื่องหล่อเลี้ยงจิตใจ ใจย่อมจะมีความสงบขึ้นมาได้โดยไม่ต้องสงสัย นี่คือทางเดินของจอมปราชญ์และนักปราชญ์ทั้งหลาย ท่านเดินอย่างนี้ ทุกข์ยากลำบาก อย่าให้กิเลสเข้ามาแทรกในวงงาน ให้เกิดความท้อถอยอ่อนแอ หรือเกิดความท้อแท้เหลวไหลไปเสียต่าง ๆ นานา นั่นเป็นกลอุบายของกิเลสคอยที่จะแทรกธรรม แล้วฉุดลากเราออกจากแนวทางอยู่ทุกระยะ ให้พึงทำการต่อสู้เสมอ

ทุกข์ ๆ เถอะ เพราะกิเลสพาให้ทุกข์ ไม่ใช่ธรรมพาให้ทุกข์ การประกอบความเพียรเพื่อต่อสู้กับกิเลส ได้รับความทุกข์หนักเบามากน้อยต้องยอมเสียสละ เพราะทุกข์นี้ทุกข์เพราะกิเลส ทุกข์เพราะการต่อสู้กับกิเลส ทุกข์เพราะฉุดลากตนออกจากกิเลส ไม่ใช่ธรรมท่านมาทรมานให้ได้รับความทุกข์ความลำบาก แต่เป็นเรื่องของอธรรมของฝ่ายต่ำทั้งมวลซึ่งเป็นข้าศึกของธรรม ที่ฉุดลากเราไว้ให้ได้รับความลำบากในการประกอบความพากเพียรทุกระยะไป

ขณะจิตที่จะทำความพากเพียร จะมีขณะหนึ่งแทรกขึ้นมากีดขวางทางเดิน กีดขวางการบำเพ็ญให้เกิดความท้อถอยอ่อนแอ ให้คิดไปในแง่ต่าง ๆ อันจะเป็นการปลีกจากสายทางแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าเพื่อความสงบร่มเย็น มันจะแทรกขึ้นมา ๆ ทุกระยะ ๆ ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะทราบความคิดความปรุง ทราบเรื่องอุปสรรคที่คอยทำการกีดขวางการดำเนินธรรมของตน ผู้ไม่เคยปฏิบัติจะไม่ทราบเลย จะถือนั้นว่าเป็นเราเป็นของเรา แล้วก็เคลิบเคลิ้มหลงใหลไปตามมันโดยไม่มีวันอิ่มพอ

นี่ได้เคยพูดให้ฟังเสมอนักปฏิบัติ เพื่อให้ทราบการแก้กิเลสนี้ยากมาก สุดสติปัญญาสุดชีวิตจิตใจ งานใดก็ตามไม่ได้หนักได้แน่น ไม่ต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณาอย่างละเอียดลออมากยิ่งกว่างานต่อสู้กับกิเลส งานแก้งานถอดถอนกิเลส งานปราบปรามกิเลส อันนี้ยากจริง ๆ เพราะธรรมชาตินี้มันเหนือเราอยู่ตลอดเวลา เรายังไม่มีเวลาไหนที่จะเหนือมันได้ ถ้าจะเหนือมันได้ก็เป็นแย็บ ๆ ในครั้งแรกต้องเป็นอย่างนั้น

คืออุบายวิธีสติปัญญาของเราที่คิดค้นขึ้นมาแก้ตัวเองแก้สิ่งขัดข้อง สิ่งขัดข้องนั้นคือกิเลส เราพยายามค้นคิดหาอุบายขึ้นมาแก้ได้ เป็นระยะเป็นพักเป็นตอนเป็นแขนง ๆ นี้เรียกว่าเราชนะได้เป็นระยะ ๆ ต่อไปก็ค่อยกว้างขวางขึ้นมาภายในใจ

อย่างไรก็ตามความเพียรพยายามให้เป็นพื้นของใจอยู่เสมอ ทุกข์ก็เคยทุกข์มาแล้ว ไม่เห็นนำประโยชน์อะไรมาสู่เรา ทุกข์โดยลำพังของธาตุขันธ์ ทุกข์โดยที่กิเลสผลิตความคิดความปรุงขึ้นมาให้เกิดทุกข์ สิ่งเหล่านี้มีแต่ก่อความเสียหายให้แก่เรา แต่ทุกข์เพราะการต่อสู้นี้เป็นผลทางดีทั้งนั้น เป็นผลบวกไม่ใช่ผลลบ จงพากันตั้งอกตั้งใจพยายามประพฤติปฏิบัติ

หลักสัจธรรมก็ถือเอากายเป็นที่ตั้ง **ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ** ได้แก่ร่างกายนี้ตั้งขึ้นมา แปรปรวน แสดงทุกข์ขึ้นมาแล้วก็ตาย มีเท่านั้น สำหรับธาตุขันธ์นี้ไม่ได้หวังเงินหมื่นเงินแสนเงินล้าน เพชรนิลจินดา ความวิเศษวิโส จากสิ่งใดจากผู้ใดทั้งสิ้น มันเดินตามสภาพของมันอย่างนี้มาดั้งเดิม ไอ้สิ่งที่ว่าอันนั้นวิเศษอันนี้วิโสอันนั้นดิบอันนี้ดี เป็นเรื่องของกิเลสหลอกหัวใจให้ดิ้นรนกระวนกระวายเท่านั้นเอง นี่คือสัจธรรมอันเป็นไปในกายของเรา

ดูตรงนี้ดูร่างกาย มันมีป่าช้าประจำตัวอยู่ตลอดเวลา ไม่ฟังเสียงสรรเสริญเยินยอไม่ฟังเสียงสมบัติเงินทองข้าวของใด ๆ ทั้งสิ้น มันก้าวไปตามหลักธรรมชาติของมัน ถ้าใจไม่มีสติไม่มีปัญญา ก็จะหลงเพลินไปโดยไม่ได้มองดูจุดแห่งความจริงดังที่กล่าวมานี้ แต่จะมองไปด้วยความเหลวไหลเหลวแหลก ตามอำนาจของกิเลสหลอกลวงไปเรื่อย ๆ ผลสุดท้ายก็ตายเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไร **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** ท่านบอกว่า **ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ** เป็นสำคัญ

สมุทัยท่านก็กล่าวไว้แล้วว่า **นนฺทิราคสหคตา ตตฺร ตตฺราภินนฺทินี เสยฺยถีทํ** คืออะไร ตัณหาทั้งสามได้แก่ความเสือกคลาน ความกระวนกระวาย ความไม่มีวันอิ่มพอ ความหิวโหย ๓ ประเภทนี้คืออะไร **กามตณฺหา** ความใคร่ในสิ่งที่ตนชอบทั้งหลาย สัตว์โลกแต่ละราย ๆ ชอบกันทั้งนั้นไม่มีวันอิ่มพอ หิวโหยตลอดวันตาย **ภวตณฺหา** อยากเกิดในภพนั้นภพนี้ อยากให้สมมักสมหมาย ก็หิวโหยอยู่ตลอดเวลาแต่ไม่สมหมาย มันอยากเฉย ๆ ก่อความเดือดร้อนวุ่นวาย เช่นเดียวกับคนหิวข้าวนั่นแหละ ความหิวข้าวมีความสุขเมื่อไร หิวเท่าไรก็ยิ่งทุกข์มาก

นี่ความอยากความทะเยอทะยาน ความหิวโหยของตัณหาเหล่านี้ก็เป็นลักษณะนั้น มีความอยากความทะเยอทะยานมากเท่าไร ก็ยิ่งก่อฟืนก่อไฟเข้าเผาจิตใจ **วิภวตณฺหา** อยากในสิ่งไม่มี แน่ะ อะไรไม่มี เกิดแล้วไม่ให้ตายมีเหรอ แต่ไม่อยากตาย นั่น เกิดแล้วไม่แก่มีเหรอ แต่ไม่อยากแก่ นั่น คืออยากอยู่คงเส้นคงวาอย่างนี้ตลอดไป ได้มา

แล้วอยากให้อยู่ตั้งกัปตั้งกัลป์ ไม่ให้เสื่อมไม่ให้แปรปรวนไป ไม่ให้มีอะไรสูญไปเสียไป เป็นไปได้เหรอ

สิ่งเหล่านี้เป็นลม ๆ แล้ง ๆ ขัดจากหลักความจริงที่เกิดแล้วต้องดับ ได้มาแล้วต้องเสียไป นี่คือหลักธรรม อันนั้นเป็นเรื่องของกิเลส เป็นสิ่งที่ลบล้างธรรม ฝืนกันอยู่เช่นนั้น เพราะความฝืนธรรมนั่นแลสัตว์โลกทั้งหลายจึงได้รับความลำบากลำบน ทนทุกข์ทรมานเรื่อยมาจนป่านนี้ แต่ก็ไม่ยอมเห็นโทษ

เราเป็นผู้มาศึกษาทั้งโทษทั้งคุณ ให้เห็นทั้งโทษทั้งคุณตามหลักความจริงของพระพุทธเจ้า ก็ไม่ปืนเกลียวกับธรรม ใจก็ก้าวเข้าสู่ธรรมคือความสงบร่มเย็น ไม่กระวนกระวายไม่ทะเยอทะยาน ไม่หิวโหยไปตามอำนาจของกิเลสก็สบาย เพียงเท่านี้ก็เริ่มสบายแล้ว นี่ท่านเรียกว่าตัณหา คือ **สมุทัย อริยสจฺจำ** มันมีอยู่ในใจดวงใดเป็นต้องแสดงอยู่ตามหลักธรรมชาติแห่งความจริงของมัน ถ้าแก้ไม่ได้ถอนไม่ได้จะเป็นไปเช่นนั้น ไม่ขึ้นอยู่กับผู้ใด มันขึ้นอยู่กับตัวของมันเอง มีธรรมเท่านั้นที่จะเข้าไปปราบปรามชะล้างได้

นิโรธ อริยสจฺจำ นั้นคือความดับทุกข์ทางใจด้วยอำนาจของมรรคสัจ มี มัชฌิมาปฏิปทา เริ่มตั้งแต่ **สมฺมาทิฏฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป** จนกระทั่ง **สมฺมาสมาธิ** นี่เครื่องปราบทุกข์เครื่องปราบกิเลส ตัวเป็นสาเหตุตัวก่อเหตุหรือโรงงานก่อทุกข์ ปราบด้วยมัชฌิมาปฏิปทานี้ เมื่อมัชฌิมาปฏิปทามีกำลังกล้า มีกำลังมากเพียงไร กิเลสจะมีกำลังน้อยและตายไปโดยลำดับ สลายตัวไปโดยลำดับ คำว่านิโรธคือความดับทุกข์จะดับไปตามจังหวะที่สมุทัยดับไปเป็นวรรค ๆ ตอน ๆ สมุทัยคือกิเลสประเภทต่าง ๆ ตัวผลิตทุกข์ขึ้นมาดับไปอย่างสนิท เพราะอำนาจของมรรคมีกำลังเต็มที่ นิโรธก็แสดงความดับทุกข์ได้สนิท

ในสัจธรรมทั้งสี่นี้อย่าไปคิดว่ามีอยู่ตามดินฟ้าอากาศ อย่าไปคิดว่ามีอยู่ตามสถานที่นั่นสถานที่นี่ โลกนั้นโลกนี้ เพราะสัจธรรมทั้งสี่นี้ เฉพาะอย่างยิ่งมีอยู่ที่ใจ เอ้าเรียกว่ากายกับใจรวมกัน **ชาติปิ ทุกฺขา** เป็นเรื่องของกายซึ่งเป็นแขนงสืบเนื่องมาหรือว่าเป็นวิบากของสมุทัยสร้างขึ้นมา สมุทัยก็คือตัณหาความหิวโหยความเสือกคลานทั้งสามประเภทนั้นแหละ มันสร้างวิบากนี้ขึ้นมา นี่คือฝ่ายผูกมัด ทุกขสัจ สมุทัยสัจ มีอยู่ที่กายที่ใจของเรานี้

มรรคสัจ ได้แก่เครื่องปราบปรามตัวข้าศึกที่กล่าวมาทั้งสองนี้ ได้แก่ ทุกขสัจ สมุทัยสัจ ให้ดับสนิทปรากฏเป็นนิโรธขึ้นมา ก็อยู่ที่กายที่ใจของเรานี้ รวมแล้วอยู่ที่ใจเป็นสำคัญ นี่ละแดนพ้นทุกข์ เมื่อกิเลสดับสนิทลงไปแล้วไม่ต้องถามหาที่ไหน จะปรากฏขึ้นที่ใจดวงที่เคยถูกจำจองนั่นแล เพราะสิ่งจำจองได้ถูกปราบให้เรียบราบไป

แล้ว ความเป็นอิสระของจิตเต็มที่เต็มภูมิโดยไม่ได้คาดได้ฝัน จะปรากฏขึ้นอย่างเต็มตัวภายในใจของผู้ปฏิบัตินั้น

แดนสถิตแดนที่อยู่หรือแดนแห่งความหลุดพ้นจึงมีอยู่ที่จิต ไม่ใช่มีอยู่ที่กาลนั้นสถานที่นี่ ไม่อยู่กับเวล่ำเวลา บ้านนั้นเมืองนี้ ภพนั้นภพนี้ โลกนั้นโลกนี้ แต่อยู่ที่จิต สำหรับผู้ปฏิบัติให้ตั้งเข็มทิศจ่อเข้าไปตรงนี้ พระพุทธเจ้าปรินิพพานนานเพียงไรก็ตามจะไม่เป็นปัญหาอันใดเลย เพราะธรรมนี้เป็นปัจจุบันธรรม ความนิพพานของพระพุทธเจ้าก็เป็นปัจจุบันธรรม ปัจจุบันจิตของท่าน เมื่อได้ปรากฏปัจจุบันจิต ปัจจุบันธรรมอันบริสุทธิ์เต็มส่วนแล้ว จะกระจายไปถึงพระพุทธเจ้าทั้งหลายเองโดยไม่ต้องสงสัย

ไม่เคยรู้ก็ตามขอให้รู้ขึ้นเถอะ ธรรมชาตินี้เป็นเครื่องยืนยันในบรรดาพระพุทธเจ้าทั้งหลายอย่างเต็มที่ประจักษ์ใจไม่สงสัย เท่าที่คาดโน้นคาดนี้นั่นก็เพราะเราไม่รู้ไม่เห็น ไม่มีอะไรเป็นสักขีพยานก็ต้องคาด ๆ คาดไปถึงขนาดให้กิเลสย่ำยีเอาว่า โอ๊ย ศาสนาล่วงไปนานแล้ว พระพุทธเจ้าปรินิพพานนานแล้ว หมดเขตหมดสมัยหมดมรรคผลนิพพานแล้ว ทำยังไงก็ไม่ได้ ใครจะบำเพ็ญความดิบความดีเต็มความสามารถขนาดไหน ถูกต้องแม่นยำตามหลักธรรมขนาดไหน ก็ไม่มีทางที่จะสำเร็จมรรคผลนิพพาน นี่คือเพลงกล่อมของกิเลสกล่อมเช่นนี้

ก็กิเลสมันไม่เคยเห็นมรรคผลนิพพาน เกิดมาเต็มอยู่ในหัวใจของสัตว์นับแต่โคตรแต่แซ่ของมันลงมา มันจะเอามรรคผลนิพพานมาอวดสัตว์โลกอย่างไร เพราะคำว่ามรรคผลนิพพานก็คือแดนสุดวิสัยของมันแล้ว มันเอื้อมไม่ถึง จิตดวงใดถ้าได้เข้าสู่แดนนิพพานแล้ว กิเลสประเภทต่าง ๆ เรียกว่ากิเลสมารสุดเอื้อมหมดหวัง หมดอาลัยตายอยากแล้ว มันจะอุตริไปสอนจิตดวงใดโลกใดสัตว์ตัวใดให้ไปสู่สวรรค์นิพพานเล่า นอกจากมันจะกว้านเข้ามาเพื่อผลรายได้ของมันโดยอุบายต่าง ๆ เท่านั้น เช่น บาปไม่มี บุญไม่มี นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี นิพพานไม่มี นี่เป็นอุบายที่จะให้เกิดผลรายได้แก่มันโดยถ่ายเดียวเท่านั้น

คนเราเมื่อเชื่อตามมันว่าบาปไม่มีแล้วก็จะทำแต่ความชั่วช้าลามก โดยไม่สะทกสะท้านว่าบาปจะให้ผลอย่างไร เป็นความทุกข์ความทรมานตกนรกหมกไหม้ที่ไหน จะหมดความสนใจเสียทั้งมวล นรกไม่มีสวรรค์ไม่มี แล้วใครจะอยากไปสวรรค์ เมื่อไม่มีแล้วอยากไปหาอะไร เพราะเชื่อความว่าไม่มีแล้วอยากไปหาอะไร แน่ะ พรหมโลกนิพพานก็เหมือนกัน บุญไม่มีสร้างหาอะไร แน่ะ

การที่ไม่อยากไปในสถานที่หรือในธรรมชาติที่ควรอยากทำอยากไป เป็นเรื่องของกิเลสกวาดต้อนให้เข้าสู่ในวงอำนาจวัฏจักรวัฏจิตของมันทั้งนั้น กิเลสมีอำนาจที่ไหนพอจะไปสร้าง พอจะไปลบล้างว่าธรรมชาติเหล่านี้ไม่มีได้ นอกจากมันสร้างความทุกข์

ใส่หัวใจสัตว์โลกเท่านั้น มันไม่เคยสร้างสวรรค์นิพพานพรหมโลกอะไร ไม่เคยสร้างบุญสร้างกุศลให้สัตว์เลย มีแต่สร้างความทุกข์ความทรมาน อันเป็นเรื่องของบาปกรรมที่ออกจากอุบายของมันทั้งนั้น เราสมควรแล้วหรือที่จะเชื่อตามสิ่งเหล่านี้ นี่แหละอุบายของกิเลสที่ทำสัตว์ให้ไขว่คว้า สุดท้ายก็คว้าน้ำเหลว

เพราะฉะนั้นหลักความจริงแล้วจึงไม่มีคำว่า พระพุทธเจ้านิพพานไปนานแสนนาน เป็นการตัดขาดจากมรรคผลนิพพาน ที่ทรงแสดงไว้แล้วโดยถูกต้องตามหลักสวากขาตธรรม การนิพพานเป็นเรื่องของพระองค์เท่านั้น และการนิพพานไปก็ไม่ใช่เป็นการขาดทุนสูญดอก สำหรับพระพุทธเจ้าเป็นการเปลี่ยนสภาพในทางธาตุทางขันธ์อันเป็นสมมุติเข้าสู่ตามสมมุติเดิมของตน โดยหมดความเยื่อใยตายอยาก ไม่ยึดมั่นถือมั่น โดยจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วเท่านั้น จิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วอะไรไปเป็นข้าศึกไปทำลายให้พินาศฉิบหายได้ แม้แต่กิเลสก็ไม่สามารถ ไม่มีอำนาจวาสนาที่จะไปทำลายจิตที่บริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้าให้สูญให้อันตรธานไปได้ แล้วนิพพานจะสูญไปไหน จิตผู้บริสุทธิ์จะสูญไปได้อย่างไร เพราะธรรมชาตินี้นอกเหนือไปจากสมมุติทั้งมวลแล้ว จึงไม่มีอะไรที่จะเข้าไปทำลายจิตที่บริสุทธิ์แล้วให้สูญไปได้ ให้ฉิบหายไปได้

ขอให้รู้เข้าเถอะ จิตดวงนี้ไม่ต้องไปถามใคร แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ตรงหน้าก็ตามเถอะ พูดแล้วก็สาธุ จะไม่ทูลถามพระพุทธเจ้าให้พระองค์ทรงลำบากหรือหัวเราะเลย พระองค์จะทรงยิ้มเหตุให้ปรากฏว่า ไอ้นี้มันบ้าแล้วเหรอ **สนฺทิฏฐิโก** เราตถาคตได้มอบไว้แล้ว พร้อมทั้งการปฏิบัติอันเป็นเครื่องดำเนินที่จะให้เกิดผลเป็น **สนฺทิฏฐิโก** ขึ้นมา มันกวาดไปให้กิเลสเคี้ยวกลืนไปไหนหมด ถึงไม่ได้นำมาปฏิบัติพอที่จะรู้เรื่องรู้ราวอันนี้แล้วมาถามเรา นั่นละหลักความจริงเป็นเช่นนั้น

สิ่งเหล่านี้ไม่มีใครมีอำนาจ บาป บุญ นรก สวรรค์ นิพพาน ไม่มีผู้ใดไม่มีอันใดที่จะสามารถลบล้างได้ เพราะเป็นหลักธรรมชาติที่มีอยู่ดั้งเดิม มีมาดั้งเดิม กิเลสจะมีอำนาจขนาดไหนก็ทำลายไม่ได้ แต่อุบายที่จะลบล้างจิตใจสัตว์ให้เชื่อหรือไม่เชื่อนั้นมันทำได้แหลมคมมาก ถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องสอดแทรกกันเข้าไปแล้ว ยังไงก็ต้องล้มตูมหมัดเดียวเท่านั้นหงาย ถูกกิเลสต่อย ถ้ามีธรรมเป็นเครื่องป้องกันตัวแล้ว กิเลสออกช่องไหนธรรมออกช่องนั้น สวนหมัดกันทันที ๆ จนกระทั่งถึงกิเลสหมอบราบแล้ว ไม่มีใครที่จะมาคัดค้านต้านทาน ไม่มีใครที่จะมาหลอกลวงว่าธรรมทั้งหลายเหล่านี้ไม่มี เพราะรู้เห็นอยู่ประจักษ์ใจเต็มหัวใจอยู่แล้วสงสัยไปไหน จะหวังอะไรมาช่วยส่งเสริมให้รู้ยิ่งกว่านี้ ที่เป็นจริงเต็มหัวใจอยู่แล้วนี้

นี่ละธรรมของพระพุทธเจ้าที่ว่าธรรมอัศจรรย์ กระจ่างอย่างนั้นแหละ ขอให้ปรับใจของเราเข้าสู่แดนธรรมประเภทต่าง ๆ เถอะ อย่าเสียดายความตาย เกิดมาแล้วมีป่า

ช้าเต็มตัว ให้เสียดายอรรถเสียดายธรรมด้วยการปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจังนี้ จะเป็นความเสียดายที่มีสาระที่มีคุณค่า ส่งเสริมตัวของเราให้ดีขึ้นไปโดยลำดับ จนกระทั่งหลุดพ้นจากทุกข์ไปได้ เพราะความเสียดายนี้เป็นต้นทุนหรือเป็นเครื่องหนุน ความเสียดายป่าช้าเสียดายความตายคือเสียดายกิเลสนั่นแหละ เอาลงไป พิจารณาให้จริงให้จังอย่าเหลาะ ๆ แหละ ๆ

ธรรมพระพุทธเจ้าไม่มีบทใดบาทใดสอนสัตว์โลกให้เหลาะแหละ ความเหลาะแหละเป็นเรื่องของกิเลสหลอกลวง เป็นเรื่องของกิเลสฉุดลากไปให้เหลาะแหละ แต่ตัวของมันเองไม่ได้เหลาะแหละ มันทำสัตว์ให้เหลาะแหละได้ ทำสัตว์ให้โง่ได้ แต่ตัวมันเองฉลาด ไม่มีอะไรจะลบล้างมันได้นอกจากธรรม เพราะฉะนั้นจึงผลิตธรรมขึ้น ตั้งแต่ขั้นสมาธิ เอาให้สงบซิ ธรรมท่านสอนไว้แท้ ๆ ใจนั่นแหละเป็นผู้ที่จะรับความสงบ เป็นผู้จะสัมผัสสัมพันธ์ความสงบ ขอให้ปรับใจให้ดี สติเป็นของสำคัญที่จะตีตะล่อมจิตซึ่งถูกกิเลสฉุดลากไป ๆ ให้เข้ามาช่องอรรถช่องธรรม ที่จะปรากฏช่องทางแห่งความสงบขึ้นภายในตน ให้เข้มงวดกวดขันให้ได้รับความสงบจนได้

ในขณะที่ฝึกหัดอบรมภาวนา อย่าไปคิดถึงเรื่องอันใดสิ่งใดในโลกนี้ว่าจะมาช่วยส่งเสริม ว่าจะมาช่วยแก้ไขดัดแปลงหรือปราบปรามกิเลสให้ จะมาช่วยให้ได้มรรคผลนิพพาน..ไม่มี ธรรมชาติแต่ละอย่าง ๆ เต็มโลกเต็มสงสาร เป็นธรรมชาติของเขาเองอยู่อย่างนั้นแต่ไหนแต่ไรมา ไม่เคยมากดขี่บังคับ ไม่เคยมาส่งเสริมเราให้มรรคผลนิพพานฉิบหายและเจริญรุ่งเรืองขึ้นได้เลย นอกจากกิเลสภายในหัวใจดวงเดียวเท่านั้น ให้ตั้งลงจุดนี้แล้วทำความพากเพียร โดยความมีสติกับงานของตนที่ทำนั้น ประหนึ่งว่าโลกสงสารนี้ไม่มีในขณะนั้น มีเฉพาะงานที่ทำกับความรู้ที่สืบต่อกันอยู่เท่านั้น

นี่ละทางขึ้นไปเพื่อความสงบเย็น และจากนั้นเมื่อถึงกาลเวลาที่ควรจะพิจารณาทางด้านปัญญา เอ้า ให้ค้นให้คิดให้ตั้งปัญหาถามตนเอง หาเรื่องใส่ตัวเองเพื่ออรรถเพื่อธรรมไม่เป็นไร นี่ละจะเป็นปัญญาที่แตกแขนงไปโดยลำดับ ต้องหาเรื่อง ตั้งแต่กิเลสมันยังหาเรื่องให้เราวันยังค่ำคืนยังรุ่งทั้งเก่าทั้งใหม่ เลอะเทอะขนาดไหนก็ยังเอามาอุ่นกินกันอยู่นั้น มันจะเฟ้อตายแล้วท้องถ้าเป็นกิเลสพาให้ท้องเสีย เพราะคิดแล้วคิดเล่าในอารมณ์ของเก่า มีอะไร

มีแต่รูปแต่เสียงแต่กลิ่นแต่รส เครื่องสัมผัสที่เคยสัมผัสสัมพันธ์มาเท่านั้น ที่มาครุ่นคิดกวนใจ ขยำย่ำยีตีแหลกภายในจิตใจในอิริยาบถต่าง ๆ ตลอดเวลา มีอะไร ก็มีแต่สิ่งเหล่านี้เท่านั้น มันเก่าขนาดไหน เคยคิดเคยปรุงมาแล้ว สิ่งดีใจ เสียใจ รักใคร่ชอบใจ หรือเกลียดชังประการต่าง ๆ มันเคยคิดเคยปรุงมาแล้ว เคยเผาหัวใจมานานแล้ว ทำไมไม่รู้สึกว่านี้เป็นของเก่า นี้เป็นของใหม่ นี้เคยเป็นพิษเป็นภัยมาแล้ว ทำไมจึง

ต้องติดต้องเพลินกับมันตลอดเวลา ดูที่หัวใจมันมีแต่สิ่งเหล่านี้ทั้งนั้นเผาอยู่ในหัวใจ จึงไม่มีอรรถมีธรรมเข้าไปแทรกภายในจิตใจ พอให้เกิดความสงบร่มเย็นได้เลย ถ้าไม่เอาจริงเอาจัง

เพราะฉะนั้นจึงตั้งปัญหาถามตัวเอง สัญญาอารมณ์มันไปกับเรื่องอะไร ถามซิเรื่องอารมณ์เหล่านี้เคยคิดแล้วยัง ได้ผลอะไร จะเป็นเรื่องหญิงเรื่องชาย เรื่องสัตว์เรื่องบุคคล เรื่องราวอะไรก็ตามเหล่านี้เคยคิดแล้วยัง แล้วเคยเผาตัวเองมาเท่าไรทำไมไม่เห็นโทษ นั่นละตั้งปัญหาขึ้นถามตัวเอง นี่เรียกว่าปัญญา ให้คิดเรื่องอรรถเรื่องธรรมซิเรื่องอรรถเรื่องธรรมเราไม่เคยได้คิด คิดก็ยังไม่ถึงไหน ถูกกิเลสมาปัดมือออก ๆ ตีข้อมือออก จนเวลานี้ข้อมือจะไม่มีเหลือแล้วถูกกิเลสตีเอา ๆ ทำไมไม่เห็นโทษของมัน นี่ละปัญญา ตั้งปัญหาถาม

เอ้า ค้นเข้าไปในร่างกายส่วนต่าง ๆ ตามหลักความจริงเป็นอย่างไร ก็เคยแนะนำสั่งสอนมาเต็มกำลังความสามารถ จนจะไม่มีอะไรเหลืออยู่แล้วในพุงนี้ อุบายต่าง ๆ ที่สอนให้ค้นคิดลงไป ปัญญาอย่าคอยให้เกิดเองไม่เกิด ถ้าไม่ใช้ถูไถกัน ตั้งปัญหาถามตัวเอง คิดค้นด้วยตัวเองให้เกิดในเบื้องต้นเสียก่อน พอคิดขึ้นมาเข้าใจตรงไหนแล้วมันจะสะดุดใจ ๆ เข้าใจ สะดุดใจไปเรื่อย ๆ ต่อจากนั้นปัญญาก็จะค่อยก้าวเดินที่นี่ เมื่อเห็นผลแล้วไอ้เรื่องความขยันหมั่นเพียร ความพออกพอใจที่ท่านเรียกว่า ฉันทะ วิริยะ จิตตะ นี้จะหมุนเข้าสู่ปัญญาทั้งนั้นแหละ วิมังสา นี้เพื่อใคร่ครวญหาเหตุหาผล

แก้กิเลสแก้ด้วยปัญญานะ สมาธิเป็นแต่เพียงว่าตีตะล่อมให้กิเลสรวมตัวเข้ามาแก้ไขได้ง่าย ตรงไหนที่มันปักเสียบเอาไว้ ปัญญากระจายออกไปเที่ยวถอดเที่ยวถอนออกมาโดยลำดับลำดา จนกระทั่งหมดเข้ามาโดยลำดับลำดา นี่ท่านเรียกว่าปัญญา ปัญญาทีแรกได้ยินได้ฟังจากครูบาอาจารย์ เป็นอุบายแต่ละแง่ละมุมแล้ว ก็ให้นำไปเป็นจินตามยปัญญา พินิจพิจารณาคิดค้นถกเถียงตัวเองในเรื่องปัญหาต่าง ๆ ซึ่งกิเลสสร้างขึ้นมาภายในหัวใจ แก้กิเลสแก้ปัญหาของมันที่สร้างขึ้นมานั่นแหละ มันสร้างขึ้นที่หัวใจแก้กันที่หัวใจนี้ด้วยปัญญา ต่อไปปัญญาก็ก้าวได้ กิเลสค่อยหลุดลอยไป ๆ ปัญญาออกทำงานได้อย่างสง่าผ่าเผย

จากนั้นแล้วเอาละที่นี่ ความหวังต่อแดนนิพพานนี้จะขึ้นเต็มหัวใจ และความหวังที่จะหลุดพ้นทุกข์นั้นมันทุกระยะจิต ที่ควรจะได้จะถึงเป็นลำดับลำดาไป ไอ้เรื่องความพากเพียรไม่ต้องพูดที่นี่ นี่ถึงวาระที่จะคว่ำวัฏจักรวัฏจิตให้จมลงจากใจไปแล้ว วิวัฏจักรวิวัฏจิตจะขึ้นด้วยอำนาจของสติปัญญาขั้นสร้างตัวเองขึ้นภายในจิตใจ พยายามพิจารณา เอา ตั้งให้ดีจิต เมื่อปัญญาขั้นนี้ได้เกิดขึ้นแล้วหมุนติ้ว ๆ ทั้งวันทั้งคืน สิ่งไม่เคยรู้ก็รู้ ไม่เคยเห็นก็เห็น ไม่เคยเป็นก็เป็นขึ้นมา อุบายใดที่จะเป็นไปเพื่อปราบกิเลส

แล้ว จะปรากฏรับกันขึ้นมากับกิเลส ปรากฏรับกันขึ้นมาเรื่อย ๆ ทีนี้เรื่องคำที่ว่าความอ่อนแอความท้อแท้ ความว่าตนบุญน้อยวาสนาน้อยอาภัพวาสนา หายหน้าไปหมด ความขี้เกียจขี้คร้านหายหน้าไปหมด นี้เป็นเหตุให้เราได้รู้ชัด ๆ ว่าสิ่งเหล่านี้คือกิเลสทั้งนั้น นั่น มีแต่ความบึกบึน มีแต่ความมุ่งมั่นต่อแดนพ้นทุกข์ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา กลมกลืนเป็นเกลียวเดียวกันไปเลย หมุนติ้ว ๆ เป็นอันเดียวเลย

จะพูดว่าความเพียรเป็นยังไง ศรัทธาเป็นยังไง พูดได้ในจิตดวงเดียวที่พุ่ง ๆ ตัวสู่แดนพ้นทุกข์อยู่นั่นแหละ ที่นี่ไม่เคยรู้ก็รู้ ไม่เคยเห็นก็เห็น ธรรมอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏก็ปรากฏขึ้นมาเป็นพักเป็นตอนเรื่อย ๆ อุบายต่าง ๆ ไม่ได้โง่อยู่ตลอดเวลาคนเรา เมื่อถึงกาลฉลาดแล้วหากดีดตัวเองผึง ๆ ไปเลยทีเดียว เราฟังอุบายจากครูบาอาจารย์แต่ละนิด ตีแขนงออกไปไม่รู้ว่ากี่ร้อยกี่พันแขนง ทีนี้เป็นสมบัติของตัวแล้วกินไม่หมด แตกกระจายไปจนกระทั่งกิเลสแตกรวงแตกรังหมดจากจิตแล้ว นั้นละสติปัญญาขั้นนี้ถึงจะยุติโดยหลักธรรมชาติ ไม่ได้บังคับว่าต้องยุติหรือให้ยุติเสีย เมื่อหมดเหตุหมดปัจจัยแห่งสมมุติทั้งหลายแล้ว สติปัญญาซึ่งเป็นสมมุติ ศรัทธาความเพียรซึ่งเป็นสมมุติ ยุติลงด้วยกันหมด เหลือแต่ธรรมชาติของจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ เท่านั้น

นี่ละท่านว่าธรรมอัศจรรย์ จะว่าจิตอัศจรรย์ก็ได้ เมื่อจิตกับธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว จะปรากฏอยู่ภายในใจของผู้ปฏิบัติผู้รู้ผู้เห็น ผู้เป็นเจ้าของแต่ผู้เดียวด้วย **สนฺทิฏฺฐิโก** ในวาระสุดท้าย ฉะนั้นขอให้ทุกท่านตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติให้เห็นตามความจริง นี่ละธรรมะพระพุทธเจ้าสด ๆ ร้อน ๆ อยู่อย่างที่กล่าวนี้ อย่าไปคาดไปหมายกาลเวล่ำเวลาสถานที่นั่นที่นี่ให้สิ้นท่าความคิดเปล่า ๆ ให้กิเลสเอาไปต้มไปตุ๋นหมด ความคิดเหล่านี้เป็นอุบายของกิเลสให้มันต้มมันตุ๋นอยู่ตลอดเวลา เอาลงในวงสัจธรรม สติปัฏฐาน ๔ อริยสัจ ๔ อยู่ที่ตรงไหน นั้นแหละแดนแห่งความพ้นทุกข์อยู่ที่ตรงนั้น

แดนแห่งความพ้นทุกข์อยู่ที่ตรงไหนเวลานี้ อยู่ที่จิต แยกออกมาก็อยู่ที่กายกับจิต เมื่อรวมลงไป ๆ ทางภาคปฏิบัติแล้วอยู่ที่จิตแห่งเดียว กิเลสก็อยู่ที่จิตดวงนี้แห่งเดียว มันแตกแขนงออกไปต่างหาก บริษัทบริวารของมันเยอะ เหมือนกับต้นไม้ต้นเดียวมีกิ่งก้านสาขามากมายก่ายกอง กิเลสก็มีอวิชชาตัวเดียวเท่านั้น แตกกิ่งก้านสาขาออกไป เรียกว่ากิเลสพันห้าตัณหาร้อยแปด มันก็มาร้อยปอดคนนี้แหละ เมื่อเวลา สติปัญญา ศรัทธา ความเพียร เช่น มรรค ๘ รวมลงไปแล้วก็ลงใน **สมฺมาทิฏฺฐิ** สติกับปัญญาเท่านั้นเป็นเครื่องหมุนติ้ว เป็นเครื่องฟาดฟันหั่นแหลกกิเลส เมื่อกิเลสบรรลัยไปหมดไม่มีอะไรเหลือแล้ว สติปัญญาเป็นสมมุติด้วยกันก็ยุติไปตามสภาพของตัวเอง

ธรรมชาติที่อัศจรรย์นั้นไม่ต้องถามที่นี่ อยู่ไหนก็อัศจรรย์ ไม่ว่ายืนว่าเดินว่านั่งว่านอน จะเป็นหรือจะตายไม่ได้คำนึงคำนวณ ไม่ถามไม่คิดให้เสียเวล่ำเวลาเลย นั่นจึงเป็น

ธรรมที่พอ อัศจรรย์ก็อัศจรรย์พอตัว ไม่ล้นพ้นไม่ผาดโผน เป็นธรรมเหนือโลกเหนือโลกสมมุติ เวิ้งว้าง เรียกว่าอวกาศของจิต อวกาศของธรรม อยู่ตรงนั้นแหละ

เอาละ การแสดงธรรมก็เห็นว่าพอสมควร เอาแค่นี้แหละ รู้สึกเหนื่อย ๆ หน่อย

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗

กิเลสทำให้สัตว์ตาบอด

การที่พระพุทธเจ้าผู้มีพระญาณหยั่งทราบในเหตุการณ์ทั้งปวง ไม่ทรงอนุญาตมังสวิรัตินั้น ต้องทรงทราบในเหตุการณ์ที่ไม่ทรงอนุญาตนี้ได้ดีกว่าสามัญชน ที่มีกิเลสทั่ว ๆ ไปคาดคิดกันอยู่มาก พระองค์ต้องทรงทราบทั้งสัตว์มีชีวิตที่กำลังถูกฆ่า และจิตวิญญาณของสัตว์ที่ถูกฆ่าตายไปแล้ว จะพึงหวังพึ่งบุญพึ่งกรรมต่อไปเช่นเดียวกับมวลสัตว์ทั่วโลกดินแดน หากเนื้อหนังอวัยวะนั้นถูกจำแนกแจกไปในทางที่ดี สัตว์ผู้เป็นเจ้าของก็จะพึงมีส่วนดีไปด้วยไม่ตายเปล่า

เรื่องทำนองนี้ย่อมเป็นพุทธวิสัยที่จะทรงพิจารณาทราบโดยลำพัง ไม่เป็นสิ่งที่จะนำมาประกาศแก่โลก อันเป็นการส่งเสริมปาณาติบาตให้กำเริบรุนแรงยิ่งขึ้น เพราะปกติโลกก็ทำกันอยู่แล้วก่อนแต่พระพุทธเจ้ายังไม่อุบัติ โดยไม่มีใครหักห้ามได้ ซึ่งเท่ากับกั้นน้ำมหาสมุทรด้วยฝ่ามือนั่นแล

บรรดาพระอรหันต์องค์ไหนจะไม่รู้อย่างนั้นไม่มี พระพุทธเจ้าทุกพระองค์จึงไม่ทรงห้ามการฉันเนื้อฉันปลา เพราะเป็นสิ่งที่สุดวิสัย เราพูดได้เพียงเท่านั้น ลึกลับกว่านั้นพูดไม่ได้ รู้เต็มหัวใจพูดไม่ได้นั่นว่าไง กิเลสก็สนุกออกลวดลายซิ ออกมาอวดตัวว่าบริสุทธิ์เพราะไม่ฉันเนื้อฉันปลา เรื่องมังสวิรัติเป็นลวดลายของกิเลส กิเลสไม่ได้ละเอียดอะไรพอจะไปให้อภัยในส่วนลึกลับอย่างนั้น มันไม่รู้นี่กิเลส แต่จิตที่ประกอบด้วยธรรมแล้วปิดไม่อยู่ ความจริงมีอยู่ตรงไหนรู้ตรงนั้น ๆ เห็นตรงนั้น

พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นท่านพูดนิด ๆ เกี่ยวกับเรื่องฉันเนื้อฉันปลานี่แหละ ฉันอะไร ๆ ก็ไม่ได้คิด ฉันเหล่านี้มันได้คิด แต่มันสุดวิสัยที่จะแก้ สุดวิสัยที่จะหักห้ามไม่ให้เป็นอย่างนี้ โลกเป็นเหมือนน้ำมหาสมุทรมาดั้งเดิมอย่างนั้น ใครจะไปแยกไปแยะตักตวงเอามาใช้อะไร ๆ ก็แล้วแต่บุคคลที่จะนำมาใช้ ที่จะไปกั้นน้ำมหาสมุทรไม่ให้ไหลไม่ได้ ท่านพูดแย็บเท่านั้น หลัง ๆ มานี้เราก็มาเข้าใจซิ พ่อแม่ครูจารย์ท่านพูดไม่ออกท่านก็รู้เหตุรู้ผลว่า การพูดออกไปมีแง่หนักเบาได้เสียขนาดไหน ผู้ฟังจะไม่ฟังไปตามความจริงที่รู้ ๆ นั้น มันจะแหวกแนวไปดังที่แหวกแนวอยู่ทุกวันนี้ เอาออกโอ้ออกอวดเรื่องมังสวิรัติ

ใครจะไปเกินพระพุทธเจ้าเรื่องความรู้ในแง่หนักเบาทุกแง่ทุกมุม ไม่อย่างนั้นจะเป็นสัพพัญญูเหรอ พวกไหนใครเป็นสัพพัญญู พวกประกาศตนป้าง ๆ ว่าฉันมังสวิรัติจึงเป็นเมตตาที่บริสุทธิ์นี่หรือพวกสัพพัญญู พวกกิเลสเหยียบหัวไม่ว่า เอาลวดลายกิเลสมาเป็นเครื่องมือเหยียบย่ำทำลายเพียงไม่ฉันเนื้อฉันปลาเท่านั้น แต่จิตเป็นยังไง

มันอยู่ที่จิตนี้ต่างหากนี่ อันนี้เพียงเอามาอวดได้แค่กิริยาเท่านั้น ท่านผู้ฉันท่านจิตบริสุทธิ์ขนาดไหน นั่นเอามาเทียบกันซิ มันเข้ากันได้เมื่อไร พ่อแม่ครูจารย์ท่านว่ามันสุดวิสัยจะทำยังไง ส่วนที่เป็นวิสัยใครก็มองไม่เห็น นั่นฟังซิ นี่ที่สำคัญมาก คือตายไม่ให้มันตาย ไม่อยากตายไม่อยากถูกเบียดเบียน ไม่อยากให้ใครฆ่าแต่เขาก็ฆ่า นี่มันสุดวิสัยอันนี้ โลกเป็นมาอย่างนี้แต่ดั้งเดิม ส่วนที่ไม่สุดวิสัยอีกแง่หนึ่งไม่มีใครรู้ ท่านว่าอย่างนี้ พูดออกมาก็ไม่เกิดประโยชน์

แต่ก่อนผมก็ไม่เข้าใจ พอปฏิบัติมาปฏิบัติไปจะว่าอวดหรือไม่อวดก็ตาม มันเข้าใจนี่จะว่าไง ไม่มีใครบอกก็รู้ว่าอันไหนสุดวิสัยไม่สุดวิสัย มันเหมาะควรยังไง ที่ท่านไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตแต่ท่านยังฉันเนื้อฉันปลาอยู่ยังงี้เพราะอะไร ไม่ต้องไปตั้งปัญหาอะไรให้ลำบากละ มันซึ้งเข้าไปเลย รู้ทะลุไปหมดเลย ตั้งปัญหามาเป็นบ้าน้ำลายกันบนเวทีทำไม ปราชญ์ท่านไม่เห็นบ้าน้ำลาย สิ่งไหนควรพูดท่านก็พูด สิ่งไหนไม่ควรพูดท่านก็ผ่าน ๆ หรือเก็บไว้เสีย ๆ เพราะท่านไม่ได้มีความหิวโหย ไม่ได้มีความอยากอวดเนื้ออวดตัว ท่านมีแต่ความจริงล้วน ๆ ความจริงก็เป็นความจริงที่บริสุทธิ์ด้วยนี่

ธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่สุดวิสัยของผู้มีกิเลสที่จะรู้ได้ตลอดทั่วถึง รู้ตรงไหนไปก็จะมีแต่เรื่องของกิเลสแทรกเข้าไปทำงาน ๆ เรียนธรรมปฏิบัติธรรมแต่กอบโกยเอากิเลส เพราะกิเลสเข้าไปทำงานอยู่ในนั้นไม่รู้นี่ซิ ละเอียดขนาดนั้นนะกิเลส นี่ถึงได้อัศจรรย์พระพุทธเจ้า อุบัติขึ้นมาได้อย่างไรไม่มีใครตักเตือนสั่งสอนเลย ทรงตะเกียกตะกายโดยลำพังพระองค์เอง เป็นสยัมภูรู้โดยลำพังพระองค์เองทุก ๆ พระองค์ ยังอดอัศจรรย์ไม่ได้ อดแปลกในหัวใจอย่างถึงใจไม่ได้ว่าท่านอุบัติขึ้นมาได้อย่างไร เพราะพยานบอกอยู่นี่ พยานคือยังไง เราไม่ได้ยินได้ฟังอะไรจากท่านจะรู้เรื่องอะไรปฏิบัติยังไง

ดูซิกิเลสเหยียบหัวมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอยู่เต็มหัวใจ ใครเห็นโทษของมันนอกจากเหมือนควายให้มันจูงไปตลอดเวลาเท่านั้นทั้งหลับทั้งตื่น อาการของจิตที่คิดออกมากน้อยเพียงไรมีแต่เรื่องอันนี้จูง ๆ ทั้งนั้น เพราะไม่มีเครื่องมือทดสอบ ไม่มีกล้องพอจะส่องเห็นตัวโรคร้ายอันนี้นี่ซิ ไม่ได้ยินได้ฟังรู้ไม่ได้นี่ ต้องเป็นแบบควายตัวหนึ่งดี ๆ นั่นแหละ จะคนก็คนเถอะ ชาติชั้นวรรณะไหนก็เถอะว่างั้นเลย ถ้าพูดเกี่ยวกับเรื่องของกิเลสซึ่งมีความแหลมหลักที่สุดบนหัวใจสัตว์แล้ว พวกเราเท่ากับควายตัวหนึ่งดี ๆ ไม่ได้ผิดอะไรเลย

แม้แต่ได้ยินได้ฟังอยู่ก็ยังไม่พ้นข้างหนึ่งเป็นควายข้างหนึ่งเป็นคน หรือ ๙๕% เป็นควาย ๕% เป็นคน แล้วย่นลงมาแปดสิบ เจ็ดสิบ ๕๐% เป็นคน ๕๐% เป็นควาย เมื่อชำระเข้าไปด้วยภาคปฏิบัติตามหลักธรรมที่พระองค์ทรงสอนไว้ แน่ะ มันได้ยิน ๆ

ได้ฟังพวกเราที่นำมาชำระ ให้ย่นลงมา ๆ ถึงห้าสิบ สี่สิบ สามสิบของความเป็นควาย เจ็ดสิบในความเป็นคน จนกระทั่งถึง ๑% ในความเป็นควาย ๙๙% ในความเป็นคน คนไม่ได้ยินได้ฟังจากพระพุทธเจ้า จากคำสอนของพระพุทธเจ้า จะมาถึงความเป็นคนร้อยเปอร์เซ็นต์ได้อย่างไร

เมื่อเทียบถึงเรื่องความแหลมคมของกิเลสแล้วแหลมขนาดนั้น ผมสลดสังเวชนะ ผมพูดจริง ๆ ไม่ได้มาพูดเล่น ๆ ให้หมู่เพื่อนฟัง ที่ถูกมันกล่อมมาเสียเท่าไร ๆ นี้ไม่รู้เนื้อรู้ตัวเลย เหมือนควายตัวหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่ได้ยินได้ฟังโอวาทครูบาอาจารย์ แล้วเกิดความเชื่อความเลื่อมใสในศาสนาก็มีอยู่เต็มหัวใจ นอกจากนั้นยังความหวังมรรคผลนิพพานนี้เป็นระดับ ๆ หวังจนถึงสิ้นสุดวิมุตติหลุดพ้น ถึงขนาดนั้นยังไม่พ้นความเป็นควายให้มันจูงอยู่ จากขณะเดียวเท่านั้นที่คิดถึงเรื่องมรรคผลนิพพาน แล้วก็มาตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติ ก็ไม่พ้นที่มันจะจูงอยู่ตลอดเวลา ในกิริยาของจิตที่คิดที่ปรุงออกถูกกองทัพหลวงกองทัพใหญ่ของมันคือ **อวิชฺชาปจฺจยา** นี้ผลักดันออกมา ๆ หนุนออกมาให้เป็นสังขาร ให้เป็นวิญญาณความรับทราบต่าง ๆ สัมผัสสัมพันธ์อะไรไปมีแต่มันหนุน ๆ หนุนไปหมดไม่รู้ นี่ถึงอัศจรรย์พระพุทธเจ้า

เราตะเกียกตะกายแทบล้มแทบตาย นั่งภาวนาบางวันไม่ลงเลย โมโหเจ้าของแทบเป็นแทบตาย ฟัดถึงขนาดนั้นมันยังลากจมูกไปต่อหน้าต่อตา เข้ารูปเข้าเสียงเข้ากลิ่นเข้ารส ล้วนแล้วแต่จำพวกมูตรจำพวกคูถทั้งนั้น มันไม่ให้รู้ว่ามูตรว่าคูถล่ะซิ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรามาตลอดรอบด้านที่จะสัมผัสสัมพันธ์กัน มีแต่เรื่องของหลุมมูตรหลุมคูถทั้งนั้น แต่มันก็พอใจไปเข้าหลุมมูตรหลุมคูถจากการจูงของกิเลสจนได้

ครั้นพอมีหลักเกณฑ์ขึ้นบ้าง จิตสงบเยือกเย็นขึ้นบ้าง ก็เห็นความแปลกประหลาดในจิต ศรัทธาความเชื่อมั่น แม้เราจะเชื่ออยู่แล้ว นั่นก็เป็นความเชื่อด้วยการคาดคะเน ความเชื่อด้วยสัญญาอารมณ์ แต่ความเชื่อที่ปรากฏขึ้นภายในจิตใจจากการปฏิบัติของตนนี้ เป็นความเชื่อที่ออกมาจากความจริงของตัวเองจริง ๆ ไม่เชื่อด้วยการคาดคะเน คือเชื่อจากของจริงที่ได้เห็นได้รู้จริง ๆ ในเจ้าของ จากนั้นก็ค่อยมีกำลัง ๆ

ถึงจะมีกำลังขนาดไหนก็ตามเถิด สติปัญญาศรัทธาความเพียรด้วยอำนาจแห่งธรรมของเรา จะเห็นโทษของมันได้ตามกำลังความสามารถของสติปัญญาขั้นนั้น ๆ เท่านั้น ถ้าสติปัญญายังไม่หยั่งถึงตรงไหน ตรงนั้นต้องถูกกล่อมจนได้ ต้องเชื่อมันอยู่จนได้ ๆ อย่างนั้นจะว่าไง ไปตรงไหนก็เชื่อ ๆ เมื่อสติปัญญายังไม่ถึงกัน ยังไม่พอดีกันที่จะรู้จะเห็นพอจะปล่อยวาง พอจะหลบหลีกปลีกตัวหรือสลัดปัดทิ้งได้ ต้องเชื่ออยู่โดยดี ๆ นี่ที่ว่ามันแหลมขนาดนั้นนะ ละเอียดขนาดนั้นนะ มันถึงได้ครองโลกธาตุ สัตว์ตัวไหน

อยู่ในกามโลก รูปโลก อรูปโลก ที่อยู่เหนือกิเลสมีไหม ไม่มีนี่ มันครอบอยู่ทุกหัวใจสัตว์เลย ไม่ว่าจะเป็นร่างหยาบร่างละเอียด ภพใดภูมิใด ล้วนแล้วแต่เป็นนักโทษในเรือนจำของมันแต่ละห้อง ๆ แต่ละประเภทของนักโทษทั้งนั้นเทียว มันละเอียดขนาดนั้น

เพราะฉะนั้นแม้นักปฏิบัติมีจิตละเอียดแหลมคมขนาดไหน ที่เลยจากความละเอียดแหลมคมของสติปัญญานั้น มันยังแหลมคมกว่าอีกกิเลส ไม่รู้มัน พวกนี้แหละประเภทเหล่านี้แหละที่มันจูงอยู่แต่ก่อน จูงไปเรื่อย ๆ แล้วตัดเชือกมันเรื่อย จูงเรื่อย ตัดเชือกเรื่อย เข้าใจเรื่อย ๆ จนถึงขั้นมหาสติมหาปัญญา ขนาดนั้นยังถูกมันจูงจมูกเข้าไปกอดอวิชชาอยู่จนได้ นั่นเห็นไหม ไปติดอยู่นั่นซิ ถูกจูงจมูกเข้าไปในกองอวิชชามหากษัตริย์วัฏจักรของมัน ให้หลงจนได้ ละเอียดไหมเครื่องกล่อมของมัน ให้เห็นว่ามีความผ่องใส มีความสง่าผ่าเผย มีความองอาจกล้าหาญ มีความอัศจรรย์ ไม่มีจิตดวงใดเสมอด้วยดวงที่สง่างามอยู่นี้ อัศจรรย์อ้อยอิ่งอยู่นี้ นั่นเห็นไหมมหาสติมหาปัญญา เลยต้องไปตามรักษาพะเน้าพะนอมันจนได้ไม่มากก็น้อย ไม่ช้าก็เร็วติดจนได้ นี่แหละเมื่อยังไม่ทันกัน

แต่ยังไงก็ตามเถอะ เรื่องของมหาสติมหาปัญญาแล้ว ถึงจะหลงลวดลายของกิเลสก็มีทางที่จะฟัดกันให้ม้วนเสื่อลงได้ ไม่สงสัยอันนี้ รอกาลเวลาเท่านั้นที่จะให้เป็นไปเหมือนจิตทั้งหลายซึ่งไม่แน่นอน ๆ อย่างนั้นไม่ได้ จิตดวงนี้แน่นอน สติปัญญานี้แน่นอนที่จะฟันสิ่งเหล่านี้แหลก เป็นแต่เพียงว่ายังไม่เหมาะกับโอกาสที่จะรู้จะเห็นกัน ที่จะฟาดจะฟันกันให้แหลกเท่านั้น นั่นละมันละเอียดขนาดนั้น ขอให้ทุก ๆ ท่านฟังให้ถึงใจนะ นี่พูดอย่างเปิดหัวอกให้ท่านทั้งหลายฟัง ระหว่างธรรมกับกิเลสต่างกันขนาดไหน มหาคุณ มหันตโทษ ต่างกันอย่างไรบ้าง มันกล่อมสัตว์โลกขนาดนั้น นี่ถึงได้อัศจรรย์พระพุทธเจ้า

เรามีวาสนานะได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาเอกไม่มีอะไรที่ค้านเลยสามแดนโลกธาตุ ศาสนานี่เหนือหมด เมื่อกิเลสได้พังลงจากหัวใจด้วยอำนาจแห่งธรรมนี้ปราบเท่านั้นเหนือหมดเลย ทีนี้โทษของมันเป็นยังไง ๆ ได้เห็นหมด ทั้งส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียดโดยลำดับลำดา จนกระทั่งหมดสิ่งเคลือบแฝงภายในจิต คือสมมุติ แม้แต่อวิชชาก็เป็นสมมุติ เป็นสิ่งเคลือบแฝง เหลือแต่จิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วนั่นละประเสริฐสุด ถ้าจะเสกว่าประเสริฐสุด แต่ท่านก็ไม่เสก เพราะธรรมนั้นไม่ใช่ธรรมยังคนให้ตกใจให้ตื่นเต้น ให้หลงงมงายอะไร เป็นธรรมที่บริสุทธิ์วิมุตติ ทรงความจริงล้วน ๆ ผู้รู้เข้าสู่ความจริงแล้วก็จะตื่นเต้นอะไรไม่มี ไม่เหมือนโลก นี่ที่ว่าพระพุทธเจ้าท่านอุบัติขึ้นมาได้อย่างไรโดยไม่มีผู้แนะผู้บอก ทรงตะเกียกตะกายโดยลำพังพระองค์ เอาจนผ่านได้

กำแพงนี้หนาแน่นมากทีเดียว ไม่มีกำแพงในโลกนี้จะหนาแน่นยิ่งกว่ากำแพงของกิเลสตั้งแต่อวิชชาออกมา หมดทุกสิ่งทุกอย่าง ปิดบังอย่างมิดตัวเลยทีเดียว แล้วก็จูงสัตว์โลกออกสนามไปใช้งาน ที่ไหนสัตว์โลกจะแหวกว่ายไปจากอำนาจของมัน มันเที่ยวปิดเที่ยวกั้นไว้หมด เช่นว่าบาปไม่มี นั่นฟังซิ คำที่ว่าบาปไม่มีก็คือ ถ้าว่าบาปมีคนก็จะกลัวบาป สัตว์จะกลัวบาป ผู้ที่รู้ภาษีภาษาอย่างนี้จะกลัวบาปแล้วไม่ทำบาป การไม่ทำบาปก็จะต้องเสาะแสวงหาในทางที่ดี การไม่ทำบาปนั้นก็เป็นความดีและเป็นธรรมแล้วนั่น แล้วยังจะเสาะแสวงหาทางดีทางบุญทางกุศลอีก มันก็ปฏิเสธอีกว่าบุญไม่มี นั่น

เมื่อลงว่าบุญและบาปไม่มีฝังใจเชื่อตามมันแล้ว ใครจะไปสนใจละบาป ใครจะไปสะทกสะท้านในการทำบาป **หิริโอตตัปปะ** ความสะดุ้งกลัวต่อบาปมีได้ยังไง ก็กิเลสลบไปหมดไม่มีอะไรเหลือแล้ว ทีนี้การแสวงหาบุญ จะแสวงหามาอะไรก็บุญไม่มี แสวงให้เสียเวล่ำเวลา เสียผลเสียประโยชน์ เสียกำลังวังชาทรัพย์สมบัติไปทำไม ก็ทำลงไปมันเป็นอฐานะเป็นไปไม่ได้ใครจะไปฝืนทำ นั่นเป็นสิ่งที่ตัด แต่ในขณะเดียวกันมันตัดเพื่อไม่ให้ออกจากอำนาจของมัน แล้วก็ลากเข้ามาสู่อำนาจของมัน

เมื่อว่าบาปไม่มีบุญไม่มีแล้ว สัตว์โลกก็จะต้องเดินตามมันต้อย ๆ ไม่มีสัตว์โลกตัวใดรายใดที่จะคัดค้านต้านทานหรือฝ่าฝืนมันเลย เชื่ออย่างหลับสนิท ทีนี้การทำลงไปจึงมีแต่เรื่องผลประโยชน์ที่มันจะกอบโกยเอาจากสัตว์ นี่ละผลงานที่มันให้สัตว์ทำงานความคิดความปรุงอะไรให้คิดให้ปรุงไปตามแง่ตามแถวของมัน ที่จะเป็นผลประโยชน์แก่มันทั้งนั้น ผลประโยชน์ที่จะนอกเหนือไปจากอำนาจของมันมันไม่ยอม เช่นอย่างสวรรค์มี พรหมโลกมี นิพพานมี นี่มันไม่ยอมให้เชื่อ นอกจากนั้นมันยังแสดงให้เห็นอย่างเต็มลวดลายของมันในหัวใจของชาวพุทธเรานี้ เราอย่าไปว่าที่อื่น ๆ เลย เช่นว่าเปรตว่าผีว่าเทวบุตรเทวดาไม่มี ยังกล้าปฏิเสธได้ทั้งที่ตาบอด

พระพุทธเจ้าสอนเทวดามาเท่าไร กี่พระองค์ก็สอนแบบเดียวกันหมด ทำไมจึงไปลบล้างความจริง ความมีความเป็นทั้งหลายของภพต่าง ๆ หมด เทวดาก็พวกเรานี่แหละ แน่ะฟังซิ เอาที่ไหน นรกก็คือพวกเรานี่อยู่ในหัวใจนี่ หัวใจก็เป็นหัวใจที่เป็นนรก นรกสำหรับสวมหัวใจที่เป็นตัวร้อนตัวนรกนี่ก็มีอีกตามหลักธรรมจะว่าไง ผู้ต้องหานักโทษในเรือนจำนั่นก็มี ที่เขาจับยังไม่ได้แต่เป็นทุกข์เป็นฟืนเป็นไฟอยู่ก็มี นั่นเป็นอย่างนั้น ทีนี้ยังไม่ถึงวาระก็ตกนรกหลุมเป็นฟืนเป็นไฟภายในจิตใจตนเสียก่อน ออกจากนี้แล้วก็อันนี้แหละที่จะไปติดคุกติดตะราง คือนรกหลุมต่าง ๆ ที่ท่านแสดงไว้เหล่านั้น มีปัญหาอะไร

ผู้ตาดีทั้งนั้นเห็นท่านสอนพวกเรา กิเลสมันลบล้างหมดจะว่าไง มันปิดหัวใจของสัตว์ จูงจมูกไปให้เห็นและเชื่อตามมันไปว่า พวกเปรตพวกผีพวกภพต่าง ๆ ไม่มี มีเท่า

ที่เห็นนี่ มีเท่าที่สายตาบอกเท่านั้นเอง เลยสายตาไปแล้วไม่มี เลยกระแสของหูไปแล้วไม่มี เลยจมูกไปแล้วไม่มี เลยลิ้นเลยกายไปแล้วไม่มี ทั้ง ๆ ที่สิ่งเหล่านั้นมีเต็มโลกเต็มแผ่นดินเต็มสงสาร มันก็ปิด มันโกหกอย่างหน้าด้านอย่างนี้เห็นไหม เราก็เชื่ออย่างหน้าด้าน จะว่าโง่หรือฉลาดเอ้าพิจารณาซิ ธรรมพระพุทธเจ้าประกาศกังวานโลกมานี้ ประกาศกังวานแต่ของจริงทั้งนั้น หาของหลอกลวงอย่างกิเลสตัวปลิ้นปล้อนนี้ไม่มีแม้เปอร์เซ็นต์เดียวเลย ขนาดนั้นจิตยังไม่ยอมเชื่อ เห็นไหมอำนาจของมันถึงขนาดนั้นเชียวนะ

อย่างเรานับว่าเป็นวาสนาบารมี เกิดมาในท่ามกลางพุทธศาสนาแล้วยังได้นับถือและได้ปฏิบัติตัวตามแนวทางนี้ด้วย เรายังมีร่องรอยมีช่องทาง มีความหวังที่จะเป็นไปตามแถวทางของพระพุทธเจ้า ที่จะถึงแดนแห่งความสมหวังเป็นลำดับลำดาไป จนกระทั่งถึงความสมหวังอันสมบูรณ์ได้ เพราะการประพฤติปฏิบัติตามศาสนธรรมของพระองค์

ถ้าจะเทียบถึงความได้เปรียบแล้ว มนุษย์เราเฉพาะอย่างยิ่งชาวพุทธและนักปฏิบัติ เป็นผู้ได้เปรียบแก่สัตว์ทั้งหลายทั่วโลกดินแดนอยู่มากมาย เพราะมีหวังทั้งปัจจุบัน แม้สกลกายความเป็นอยู่ต้องได้อาศัยปัจจัยทั้งหลายเช่นเดียวกับโลกทั่ว ๆ ไป แต่ภายในก็มีอาหารเป็นเครื่องดื่มที่เหมาะสมที่สุดได้แก่คุณธรรม ไม่ได้เอายาพิษเป็นฟืนเป็นไฟเข้ามาเผาภายในจิตใจ เหมือนอย่างที่เป็นอยู่ทั่วโลกดินแดนเพราะไม่มีธรรม เนื่องจากไม่สนใจในธรรม สิ่งที่เข้าไปเกี่ยวข้อง สิ่งที่สัมผัสสัมพันธ์ก็มีแต่ฟืนแต่ไฟ นี่จึงว่าได้เปรียบมากมาย

ขอให้ภูมิใจในอำนาจวาสนาของตัวเอง เราเกิดมาในชาตินี้ได้มอบกายถวายชีวิตกับพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เรียกว่ามอบกับธรรมชาติอันประเสริฐเลิศโลกแล้วไม่สงสัย ตายเมื่อไรก็ตายเถอะ ความพากความเพียรให้เด็ดเดี่ยวลงไป เพื่อฆ่ากิเลสตัวเสนียดจัญไร ตัวเป็นยักษ์เป็นผีกล่อมสัตว์โลกให้ล่มจมมา ไม่ว่าเขาว่าเรานานแสนนาน ไม่ว่าเขาว่าเรามากต่อมากเหมือนกันหมด ไม่มีใครที่จะนำมาแข่งกันได้ในความมากและความยืดยาวนาน เพราะการท่องเที่ยวในวัฏสงสาร เนื่องจากถูกกิเลสจูงจมูกให้ไปภพน้อยภพใหญ่

ที่มีภพดีอยู่บ้างก็เพราะมีธรรมเข้าแทรก ได้ทำความดีเอาไว้ มันจูงไปไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ยิ่งมาบำเพ็ญธรรมให้เป็นความดีโดยเฉพาะทางใจแล้ว จะได้เห็นกิเลสตัวเป็นยักษ์เป็นผีอยู่ภายในใจทุกประเภท ทั้งโคตรแซ่กิเลสจะอยู่ที่ใจหมดไม่อยู่ในที่อื่นที่ใด ดินฟ้าอากาศกว้างแสนกว้างไม่อยู่ มหาสมุทรลึกแสนลึกกว้างแสนกว้างไม่อยู่ที่ไหน ๆ ไม่อยู่ทั้งมวล อยู่เฉพาะจิต

ธรรมพระพุทธเจ้าซึ่งก็มีเช่นเดียวกับกิเลสมีอยู่ทั่วไป ธรรมก็มีอยู่ทั่วไป เมื่อเราแยกเราแยะเราไขว่คว้าเอามาประพฤติปฏิบัติแล้ว ธรรมก็จะสัมผัสสัมพันธ์กันที่ใจ เพราะใจเป็นที่สถิตของธรรม เป็นที่สัมผัสสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของธรรม และสุดท้ายใจก็เป็นโรงงานแห่งธรรม ทั้งเหตุและผลของธรรมจะเป็นขึ้นที่นี่ไม่เป็นขึ้นที่ไหน เห็นเต็มหัวใจแล้วทำไมพูดไม่ได้มนุษย์เรานะ ขอให้รู้ให้เห็นซิ

มันไม่รู้ไม่เห็นน่ะซิ ไอ้พูดแบบด้น ๆ เดา ๆ ตัวเองก็ไม่แน่นอน แล้วจะพูดให้คนอื่นได้รับความแน่นอน ให้เขาได้รับความเชื่อความไว้วางใจได้ยังไง เรายกศาสดาขึ้นมาเป็นตัวประธานเป็นสักขีพยานซิ พระองค์ทรงรู้ทรงเห็นเสียทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อทรงแสดงอะไรมาไม่ทรงสะทกสะท้าน เพราะความรู้อยู่เหนือโลกแล้ว แสดงความจริงทั้งหลายซึ่งมีอยู่ทั้งในโลกและเหนือโลก ได้อย่างเต็มพระโอษฐ์ไม่ทรงสะทกสะท้านเลย ไม่มีใครที่จะไปคัดค้าน ลบล้างความเป็นศาสดาและศาสนธรรมของพระองค์ได้

นี่ที่ว่าเวลาพระองค์ตรัสรู้โลกธาตุหวั่นไหว ก็กิเลสละหวั่นไหว แล้วก็ทำให้ผู้ที่เสาะแสวงหาธรรมนั่นแหละหวั่นไหว สะเทือนสะท้านไปหมด เช่นอย่าง **สทฺทมนุสฺสา เวสุ ๆ** ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร นี่ฝ่ายดีฝ่ายผู้มีอรรถมีธรรม ผู้จะหวังพึ่งพระพุทธเจ้าเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ มีความปีติยินดี สะเทือนสะท้านหวั่นไหวไปทั่วแดนโลกธาตุ ทีนี้กิเลสที่ครอบงำหัวใจของสัตว์โลกก็แสดงความน้อยอกน้อยใจ เช่น พระยาวัสสวดีมาราธิราช ซึ่งเป็นหัวหน้ามารทั้งหลาย ทำให้โลกสะเทือนสะท้านเหมือนกัน

พระองค์แสดงธรรมที่ไหนผู้ใดมาคัดค้านได้ และทรงรื้อขนสัตว์โลกไปได้ ตั้งแต่วันพระองค์ตรัสรู้แล้วเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ได้มากขนาดไหนเราคิดดูซิ และมีใครสามารถรื้อขนสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์ภัยได้ ตั้งแต่คนที่มีกิเลสหนา ๆ จนกลายเป็นกัลยาณปุถุชนขึ้นมาถึงอริยบุคคลขั้นสูงสุด มีใครแสดงได้เหมือนพระพุทธเจ้า รื้อขนได้เหมือนพระพุทธเจ้า

กิเลสตัวใดมีอำนาจสามารถที่จะรื้อขนสัตว์โลก แม้รายเดียวให้พ้นจากทุกข์มีไหม มีแต่เหยียบลงในทุกข์ ๆ เรายังไม่เห็นโทษมันอยู่เหรอ เอาพิจารณาเทียบกันให้ชัดเจนซินักปฏิบัติ สติปัญญาต้องยอกย้อนหาเหตุหาผล สติปัญญาไม่ฉลาดแก้กิเลสไม่ได้ฆ่ากิเลสไม่ได้ พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนคนให้โง่ สอนคนให้ฉลาดทั้งนั้น ธรรมะ **กุสลา ธมฺมา** คือธรรมยังคนให้ฉลาด **อกุสลา ธมฺมา** คืออะไร ก็คือกองทัพกิเลสนั่นเองจะเป็นอะไรไป นี่ละข้าศึกมันเป็นคู่เคียงของธรรมอยู่นั้น ธรรมกับอธรรม เช่นว่ากิเลสมาร ๆ จะเป็นที่ไหนและเป็นอยู่ในที่เช่นไร ก็เป็นอยู่ในหัวใจของสัตว์โลกนั่นเอง

เมื่อธรรมประกาศกังวานขึ้นแล้ว บรรดาผู้ที่พอจะเป็นไปได้อย่างรวดเร็วก็ข้ามโลกข้ามสงสารผึงผัง ๆ ตั้งแต่เบญจวัคคีย์ทั้งห้าเรื่อย ๆ จากนั้นพระอรหันต์สักกี่หมื่นกี่

แสนกี่ล้านองค์ เหลื่อมล้ำต่ำสูงต่างกันตามสมบัติคุณธรรม จนกระทั่งเป็นกัลยาณปุถุชนได้นับถือพุทธศาสนาเพื่อเป็นเครื่องยึดเครื่องเหนี่ยวมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ใครจะทำประโยชน์ได้อย่างถูกต้องแม่นยำและได้มากมายยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า เพราะความรู้จริงเห็นจริง เอาของจริงมาสอนโลกใครจะเกินพระพุทธเจ้า นั่นละจึงได้อัศจรรย์ว่าพระองค์อุบัติขึ้นมาได้อย่างไรไม่มีใครสอนเลย สยัมภู ๆ

ที่นี่ย่นเข้ามาหาสาวกแต่ละองค์ ๆ ก็เหมือนกัน พระพุทธเจ้าเป็นแต่ทรงแนะแนวทางให้เท่านั้น ๆ ดังท่านสอนไว้ว่า **ตุมฺเหหิ กิจฺจ อาตปฺป อกฺขาตาโร ตถาคตา** การประกอบความพากเพียรเพื่อยังกิเลสให้รุ่มร้อนหรือสิ้นไปจากจิตใจนั้น เป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลายจะทำเอง พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นแต่เพียงผู้ชี้บอกแนวทางเท่านั้น ท่านชี้บอกแล้วก็ยึดเอาเงื่อนใดที่เป็นคติเข้ามาพินิจพิจารณาตัวเอง จนกระทั่งผลิตผลขึ้นมา ได้ทั้งเหตุทั้งผลเกิดขึ้นภายในตนเองแล้ว นั้นละที่นี่ก็เป็นสยัมภู ๆ ย่อ ๆ อยู่ภายในของแต่ละผู้ปฏิบัติ โดยได้อาศัยเงื่อนจากพระพุทธเจ้า

บทเวลาจะเอาจริงเอาจังจริง ๆ เป็นเรื่องสยัมภู ๆ ของตัวเอง ๆ นี่ละใน กาลามสูตร ท่านแสดงไว้ว่าไม่ให้เชื่อ ๑๐ ประการ คือ ไม่ให้เชื่อตามคำบอกเล่า ไม่ให้เชื่อตามคำเล่าลือ ไม่ให้เชื่อตามที่เห็นว่าควรเชื่อได้ ไม่ให้เชื่อว่านี้เป็นครูเป็นอาจารย์ ไม่ให้เชื่อว่านี้เป็นสิ่งที่ถูกกับจริตของตน หรือตามความรู้ความเห็นของตน ท่านไม่ให้เชื่อสิ่งเหล่านี้ นั่นฟังซิ ท่านตัดออกหมด ๆ เพื่ออะไร ก็เพื่อจะให้เชื่อใน **สนฺทิฏฺฐิโก** ของผู้ปฏิบัติเองเท่านั้น ไม่มีใครที่จะแม่นยำ ไม่มีใครที่จะแน่นอนยิ่งกว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** ตัดสิน แม้พระองค์ท่านทรงสั่งสอนก็เป็นประเภทหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่สั่งสอนสัตว์โลก แต่เวลาจะเอาจริงเอาจังเข้าด้ายเข้าเข็มจริง ๆ เป็นเรื่องของผู้ปฏิบัติแต่ละราย ๆ จะปฏิบัติให้รู้เป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** ขึ้นมาภายในตัว นี่ละให้เชื่ออันนี้ต่างหาก

ธรรมนี้เป็นธรรมสูงมาก ไม่ใช่ธรรมสอนสุ่มสี่สุ่มห้า เช่น ประชาชนทั่ว ๆ ไป ไม่ให้เชื่อยังไงไม่ให้เชื่อครูบาอาจารย์ จะเดินทางไหนนั่น ในตอนนี้ต้องเชื่อเสียก่อนซิ เช่นอย่างเราดูตำรับตำรา ไม่เชื่อตำราจะเชื่ออะไร เอาไปเผาไฟเสียซิ เผาไฟก็เท่ากับเผาตัวเอง ไม่มีทางไปไม่มีทางออกเลยที่นี่ ขั้นที่ควรเชื่อต้องเชื่อ เชื่อครูเชื่ออาจารย์ เชื่อตำรับตำรา เชื่อคนที่ควรเชื่อได้ ต้องเอามาถือเป็นแบบเป็นฉบับ เหล่านี้เป็นความเชื่อไปโดยลำดับลำดา แต่จะหนุนเข้าไปหาความเชื่อที่ว่าเป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** พอสุดท้ายถ้าเป็นสิ่งที่แน่จริงแล้ว ต้องตัดความเชื่อนั้นออกหมด ให้เป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** ของตัวเองเท่านั้น

นั่นละธรรมะ บรรดาพระอรหันต์ทุก ๆ องค์จะเป็นแบบกาลามสูตรนี้ทั้งนั้น คือไม่เชื่อใคร ดังพระสารีบุตรท่านพูดตามหลักความจริงของท่าน เราเชื่อเราเองเราไม่เชื่อใคร แม้พระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนเรามาเราก็ไม่เชื่อพระพุทธเจ้ายิ่งกว่าเราเชื่อเรา ท่าน

ว่าอย่างนี้ พระปุถุชนทั้งหลายก็นำเรื่องราวนี้ขึ้นไปทูลพระพุทธเจ้าว่า พระสารีบุตรเป็นมิจฉาทิฐิ ขนาดเป็นอัครสาวกข้างขวาของพระพุทธเจ้า ยังกลายเป็นมิจฉาทิฐิได้ ไม่ยอมเชื่อพระพุทธเจ้า

พระองค์ทรงเป็นศาสดาของพระสารีบุตรฟังซิ อัครสาวกกับศาสดาทรงสนทนาธรรมกัน เพื่อโปรดสัตว์ตาบอดหูหนวกอย่างพวกเรา ๆ ท่าน ๆ เรียกพระสารีบุตรไปว่าไงสารีบุตร ได้ทราบว่าเธอไม่เชื่อเราตถาคตใช่ไหม ใช่พระองค์ ในส่วนที่ข้าพระองค์เชื่อข้าพระองค์เอง ข้าพระองค์แน่นอนในข้าพระองค์เอง ข้าพระองค์ไม่ให้พระองค์มาเป็นภาระ เป็นกังวลวุ่นวายหนักหน่วงเลย เป็นเรื่องของข้าพระองค์รู้เองเห็นเอง เรียกว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** ของข้าพระองค์เอง เออ ใช่ สารีบุตร ธรรมแท้ต้องเป็นอย่างนั้น นั่นฟังซิ

พระพุทธเจ้าสอน ๆ นี้เป็นอุบายในแง่ต่าง ๆ เข้าไป พอถึงขั้นที่จะเข้าด้ายเข้าเข็มจริง ๆ ก็เป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** นำผลขึ้นมาให้เห็นชัดเจนเอง ท่านสอนในกาลามสูตรเพื่อธรรมขั้นนี้ต่างหาก แม้จะธรรมขั้นใดก็ตามก็มี สนฺทิฏฺฐิโก แนบไปทุกขั้น ๆ แต่ขั้นสุดท้ายต้องเป็นอย่างว่านี้ ที่กล่าวเหล่านี้เป็นธรรมเพื่อขั้นสุดท้าย ให้เชื่อตัวเองอย่าเชื่อใครให้เชื่อ สนฺทิฏฺฐิโก ก็คือธรรมพระพุทธเจ้าและพระองค์ก็ทรงรู้อย่างนั้นด้วย จึงทรงแสดง สนฺทิฏฺฐิโก ขึ้นมา และประกาศธรรมให้สาวกทั้งหลายได้ทราบ เพื่อจะได้รู้เป็น สนฺทิฏฺฐิโก ขึ้นมาเป็นสมบัติของตัวเอง

นี่พูดถึงเรื่องความละเอียดลออแหลมคมของกิเลสที่ร้อยรัดหัวใจสัตว์โลก เป็นที่น่าอิดหนาระอาใจอย่างเต็มหัวใจทีเดียว แต่ยังดีเรายังมีหวังที่มีธรรมเครื่องแก้ โลกทั้งหลายไม่มีเลยมีอยู่มาก มีแต่ถูกร้อยรัดไม่มีทางออก นี่ยังมีทางออก คือการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระพุทธเจ้า ไม่เห็นไปตามกิเลสที่ชี้ช่องบอกทางด้วยความคิดความปรุงในเรื่องใดก็ตาม ไม่ว่าทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ตลอดถึงทางธรรมารมณ์ของใจ มีธรรมโอสถ มีสติปัญญากลั่นกรอง ๆ ในสิ่งที่สัมผัสสัมพันธ์ทั้งหลาย แล้วกลายเป็นธรรมขึ้นมา ๆ ค่อยเล็ดลอดออกไปได้มากได้น้อยด้วยอำนาจแห่งการปฏิบัติธรรม สุดท้ายก็ผ่านไปได้

มันจะหนาขนาดไหนก็หนาเถอะ กิเลสนี้พ้นอำนาจของธรรมไปไม่ได้ ขาดสะบั้นไปหมดเลย นั่นเราถึงจะได้เห็นเรื่องมหันตโทษมหันตทุกข์ เรื่องภัยของกิเลสว่าเป็นขนาดไหน และจะได้เห็นความแปลกประหลาดความมหัศจรรย์ของธรรมซึ่งไม่มีอยู่ที่ไหนเลย บทเวลาปรากฏจริง ๆ แล้วมีอยู่ที่ใจเท่านั้น ใจทั้งดวงเป็นธรรมทั้งดวง ใจทั้งดวงเป็นธรรมทั้งแท่ง ธรรมทั้งแท่งเป็นใจทั้งดวงเลย ใจกับธรรมเป็นอันเดียวกัน หมดปัญหาทั้งมวล โลกจะกว้างแสนกว้าง จะมีหมื่นแสนล้านจักรวาลก็ตาม ไม่มีปัญหาอะไรในหัวใจดวงนี้ เพราะใจดวงนี้สลัดปัญหาโดยประการทั้งปวงแล้ว เพราะสลัดกิเลสนั่น

เองพูดง่าย ๆ ด้วยธรรม ใจจึงสิ้นสุดวิมุตติหลุดพ้นจากคดีต่าง ๆ ซึ่งกิเลสเป็นผู้สร้างขึ้นมาภายในหัวใจ จงพากันตั้งใจประพฤติปฏิบัติให้ได้รู้ได้เห็น

ใจพร้อมเสมอที่จะรู้จะเห็นในธรรมทั้งหลาย ขอให้เจ้าของใช้ความพยายาม สติเป็นเจ้าของ ปัญญาเป็นเจ้าของที่จะรักษาใจ ที่จะชำระใจ ที่จะฟาดฟันสิ่งที่เป็นข้าศึกทั้งหลายออกจากใจ มีสติปัญญาเป็นสำคัญ ศรัทธา วิริยะ เป็นเครื่องสนับสนุนจะตามกันมา ๆ เมื่อสติปัญญาทำงานได้ผลเห็นประจักษ์ตัวเอง ๆ แล้วเรื่องศรัทธาจะฝังแน่นลงไป วิริยะเป็นไปเอง สมาธิมีแต่ความหมายมั่นปั้นมือ ทั้งความแน่นหนามั่นคงของใจ ถ้าเกิดขึ้นมากน้อยต้องเป็นอย่างนั้น จนกระทั่งความหมายมั่นปั้นมือแน่นปึ๋ง ๆ เลย ปัญญาตีแผ่กระจายไปเรื่อย ๆ

เราจะเห็นแดนแห่งความพ้นทุกข์สว่างจ้า ๆ อยู่ต่อหน้าต่อตา เหมือนจะเอื้อมมือถึงกันอยู่นี่ เมื่อมองไปข้างหลังก็เห็นกองทัพกิเลสซึ่งเป็นพวกเสือร้ายพวกยักษ์พวกผีวิ่งตาม ยกมาเป็นกองพันกองพลที่จะวิ่งตามมาฆ่าเรา ธรรมก็เหมือนกับเอื้อมมือรอเราอยู่ ๆ ชั่วเอื้อม ๆ มันก็บีนซิมนุษย์เรา เห็นโทษก็เห็นเต็มหัวใจ เห็นคุณของธรรมก็เห็นเต็มหัวใจ แล้วทำไมจะไม่มีกำลัง สุดเหวี่ยงทีเดียว ถ้าลงกำลังของใจได้ปรากฏขึ้นแล้วเท่านั้น ไม่มีอะไรเหนือกำลังของใจไปได้ละ พุ่ง ๆ ทะลุไปเลย สุดท้ายก็พ้น พวกนั้นหมดหวังม้วนเสื่อ ทางนี้พ้นภัย ถึงแดนแห่งความเกษม

อย่านำคำที่ว่าลำบากลำบนเข้ามาเกี่ยวข้องนะการปฏิบัติ ให้ทราบว่านี้คือเรื่องของกิเลสล้วน ๆ ไม่มีเรื่องธรรมเข้าแทรกเลย ความขี้เกียจขี้คร้านในการประกอบความพากเพียร เพื่อจะถอนตนให้พ้นจากทุกข์ เป็นเรื่องของกิเลสผูกมัดเอาไว้ทั้งนั้น ให้รู้ ถ้ารู้นี้แล้วพอฟัดกันไป ถ้ายังไม่รู้นี้แล้วจะจมเพราะมันนะ เราไม่ต้องหาที่ไหนไกล ๆ อะไรละ เพลงของกิเลสอยู่ตามนี้ ตามประโยคที่เราจะประกอบความเพียร มันจะมัดแข้งมัดขาไว้ทันที ๆ มัดตัวไว้ไม่ให้กระดุกกระดิกได้เลย ขึ้นชื่อว่าเป็นเรื่องของธรรมมันจะมัดไว้

นี่ละคือเรื่องของกิเลส เราไม่ต้องหาที่ตรงไหน มันปรากฏอยู่กับหัวใจของทุกคนอยู่แล้ว มีแต่จะต่อสู้มันเพื่อฝืนมันเท่านั้น การฝืนได้รับความทุกข์ ทุกข์ก็ทุกข์ ทุกข์เพราะมันทุกข์มามากต่อมากแล้ว ทุกข์เพราะการต่อสู้เพื่อถอนตนออกจากทุกข์ เอ้าทุกข์ไป ไม่ยอมถอย พ้นจากข้าศึกแล้วคำว่าสุขอันเกษมไม่ต้องพูด เราต้องการบรมสุขเราจะมาท้อถอยอะไรนัก เพียงความทุกข์ซึ่งมีเพียงเท่านี้

โลกทั้งหลายเขาก็มีความทุกข์เหมือนกัน เขาไม่ได้ประกอบความพากความเพียรเขาก็ทุกข์อย่างอื่นของเขา เขายังทนอยู่ได้เพราะความจำเป็นบังคับ อันนี้เราทนอยู่ไม่ใช่ทนเพื่อความจนตรอก เราทนเพื่อความหลุดพ้นด้วยอำนาจแห่งความเพียร แม้จะ

ได้รับความทุกข์ลำบากยากเย็นเข็ญใจขนาดไหน เรามีหวังของเราที่จะหลุดพ้นไปได้ไม่สงสัยอยู่แล้ว ความทุกข์อันนี้จึงเป็นความทุกข์ที่มีคุณค่ามาก

ทุกข์อะไร ๆ เราเคยทุกข์มาแล้วไม่มีอะไรมีคุณค่า ไม่มีอะไรเป็นประโยชน์แก่เรา แต่ทุกข์อันนี้เป็นประโยชน์แก่เรามากมาย เป็นทุกข์ที่มีคุณค่ามาก ฉะนั้นให้ตั้งอกตั้งใจ ให้มีความขยันหมั่นเพียรเพื่อต่อสู้ จะทุกข์ขนาดไหนก็เอาเถอะ เราไม่ถือว่าเป็นความลำบากลำบนให้เกิดความท้อถอยอ่อนแอท้อแท้ แล้วก็ตายทิ้งเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์ อย่างนั้นเราไม่ประสงค์ เราต้องการให้เห็นเหตุเห็นผลในธรรมทั้งหลาย

จำนวนพระก็มากมาย อย่างที่ผมเคยพูดนั่นแหละ และยังจะมาอีก ขออนุญาตมาอีกแล้วจะทำยังไง ก็เห็นหัวใจแต่ละดวง ๆ มีคุณค่ามากได้ทนเอาอย่างนี้จะว่าไง ความมีมากกับความมีน้อย ความสะดวกและความไม่สะดวกต่างกันยังไงใครก็รู้ แต่เมื่อจำเป็นก็ต้องได้รับ เพราะองค์ไหนรายใดต่างมีหัวใจเหมือนกัน เสาะแสวงหาครูหาอาจารย์เหมือนกัน เราเคยเป็นมาในเรื่องเหล่านี้ จึงเอาหัวใจนี้เทียบกับหมู่กับเพื่อนแล้วก็ทนกันไป ท่านก็หัวใจเราก็หัวใจ มีมากก็มากเถอะ ให้ต่างคนต่างเป็นธรรมแล้วไม่กระทบกระเทือนกัน ไม่สนใจที่จะไปคิดเรื่องแง่ร้ายป้ายสีซึ่งกันและกัน นั้นเป็นเรื่องของกิเลสอย่านำมาใช้

เอะอะให้ดูตัวเองทันที มันเคลื่อนไหวไปเกี่ยวข้องกับหมู่คณะเรื่องอะไร ให้ดูตัวมันกระเพื่อม นี้ละตัวกิเลสมันกระเพื่อมออกมานี้ ถึงตัวถูกก็ตาม มันจะอาศัยความที่ว่าถูกนั้นเป็นตัวผิดขึ้นมาโดยเราไม่รู้ มองกันให้มองในแง่ความให้อภัยเสมอ อย่าไปถือผิดถือถูกกัน ให้เป็นความเสมอในการให้อภัยและเมตตาสงสารเพื่อนฝูงด้วยกันที่มาศึกษาอบรม ความรู้มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในทางจิตใจไม่เหมือนกัน ถึงว่าคน ๆ เหมือนกันก็ตาม แต่จริตนิสัยหรืออุปนิสัยมีหนามีบางต่างกัน ต้องเอาพื้นเพแห่งความให้อภัยกันวางเป็นพื้นฐานไว้ นั้นอยู่ด้วยกันด้วยความผาสุกสบาย

ผู้ที่รับฟังก็ดีหรือผู้ที่ผิดพลาดประการใด เมื่อมีผู้เตือนแล้วอย่าให้กิเลสเข้ามาแทรก อย่าให้กิเลสเข้ามาทำงาน ให้ยอมรับความจริงทันที แล้วอยู่ด้วยกันได้เป็นผาสุก ไม่มีอะไรจะผาสุกยิ่งกว่าผู้ปฏิบัติธรรมที่อยู่ด้วยกันด้วยความเป็นธรรม ไม่มีอะไรจะเดือดร้อนยิ่งกว่าผู้ปฏิบัติธรรมอยู่ด้วยกันด้วยอำนาจของกิเลสมัดหัวใจ แสดงออกรายใดจะมีแต่ความท้าทาย ความอวดดิบอวดดี ความอวดรู้อวดฉลาด นี้เป็นเรื่องของกิเลสอวดตัว

กิเลสชอบอวด ถ้าเป็นธรรมแล้วไม่อวด ยิ่งรู้ขนาดไหนละเอียดเพียงไรแล้ว ยิ่งความอยากอวดเนื้ออวดตัวนี้หมดไป เห็นโทษแห่งความทะนงตนมาโดยลำดับลำดา จนกระทั่งสิ้นสุดไม่มีอะไรเหลือเลย คำว่าอยากไม่มี นอกจากถึงกาลเวลาเหตุการณ์ที่ควร

จะพูด แสดงออกหนักเบามากน้อยก็ว่าไปตามเรื่อง หมดนั้นแล้วก็หายเงียบไปเลย เพราะไม่มีอะไรมาเป็นเจ้าของ นอกจากธรรมเป็นเจ้าของอย่างเดียว

ธรรมเป็นเจ้าของไม่ยึดอะไร ธรรมเป็นเจ้าของไม่เคยเป็นข้าศึกต่อสิ่งใดผู้ใด แต่ถ้ากิเลสเป็นเจ้าของแล้วเป็นข้าศึกทั้งนั้น เพราะความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ได้ คำว่า **อตฺตา ๆ** ต้องเข้าตัวเสมอ ๆ ก็คือเรื่องของกิเลส ไม่ยอมเห็นหัวใจของใครทั้งนั้น เห็นแก่ตัวที่สุดก็คือกิเลส เมื่อเห็นแก่ตัวแล้วต้องทำลายคนอื่นเพื่อมาเป็นปุ๋ยบำรุงตัวเอง ทั้ง ๆ ที่ฆ่าตัวเองก็ไม่รู้ มันไม่ยอมให้รู้เพราะเป็นเรื่องของกิเลสอีกชั้นหนึ่ง

ผมก็ไม่ค่อยได้แสดงบ่อย ๆ ดังที่ทุก ๆ ท่านทราบแล้ว สุขภาพปีนี้แย่มากนะ รู้สึกว่าทรุดลงรวดเร็วทีเดียวผิดสังเกต ร่างกายก็อ่อนลงมาก ขันธ์ทั้งห้านี้ก็แสดงความวิการไปมาก เหมือนกับรถชำรุดทรุดโทรมลงมากนั่นเอง ใช้การใช้งานอะไรก็จะไม่ได้เรื่องได้ราว ฉะนั้นจึงขอให้ทุกท่านตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ในขณะที่มาศึกษาอบรมจากครูจากอาจารย์ และอยู่ด้วยกันให้เป็นมงคล อย่าให้มีคำว่าอัปมงคลเข้ามาแทรกในวงปฏิบัติธรรมของพวกเรา ต่างคนต่างเป็นมงคลนี้อยู่ด้วยกันแล้วเป็นมงคลทั้งนั้น มีความร่มเย็นเป็นสุข การประกอบความพากเพียรก็ไม่เป็นสัญญาอารมณ์กับผู้ใดรายใดเรื่องใด มีแต่ฟัดหัวกิเลสที่จะเอื้อมออกมาจะผุดออกมาเรื่องใด ฟันมันลงไปอย่าเสียดาย พระพุทธเจ้าทรงตำหนิมากที่สุดในโลก การตรัสรู้ก็เพื่อฆ่ากิเลสช่วยสัตว์นั่นเอง

เอาละ การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗

อริยสัจธรรม

ถ้าอยากเห็นศาสนาเด่นในใจ สว่างกระจ่างแจ้งภายในใจ ประเสริฐภายในใจ จงเป็นผู้เข้มแข็งในการปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมที่ท่านประกาศสอนไว้ อย่าให้เคลื่อนคลาด ความเคลื่อนคลาดก็คือความปลีกจากสายทางที่เดินเพื่อความถูกต้องแม่นยำและจุดที่หมายอันดีและสมบูรณ์เต็มที่นั่นแล

เวลานี้ศาสนาเด่นอยู่ในตำรับตำรา เด่นอยู่กับความจดความจำ เด่นอยู่กับลมปาก มีแต่ชื่อแต่นามของศาสนาเกลื่อนไปหมดในชาวพุทธเรา ศาสนาอันแท้จริงไม่ได้เข้าเด่นในดวงใจ เพราะฉะนั้นใจจึงไม่มีกำลังที่จะแสดงออกไม่ว่าทางกายทางวาจาทางใจ ต่อเหตุผลอันดีงามตามหลักธรรม ลำพังความจำ ลำพังความรู้ธรรมดาก็ไม่ผิดอะไรกับความจำความรู้ทางโลกทางสงสาร เป็นเหมือน ๆ กัน แต่อารมณ์ในธรรมจะมีบ้างเล็กน้อย ทั้งนี้เพราะอารมณ์ของโลกกับอารมณ์ของธรรมนั้นมีผลต่างกัน อารมณ์ของโลกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ มันทิ่มแทงจิตใจมากน้อยตามอำนาจของอารมณ์ที่มีความรุนแรงต่างกัน ผลก็ย่อมปรากฏตามอารมณ์นั้น ๆ ทางด้านธรรมะอ่านไปฟังไปก็มีผลบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างนั้นแล

แต่การปฏิบัตินี้ไม่เป็นเช่นนั้น เริ่มปฏิบัติเริ่มฟัดเริ่มเหวี่ยงกับกิเลสเข้ามากน้อยเพียงไร จะเห็นความเด่นของศาสนาขึ้นที่ใจโดยลำดับลำดา ดังที่ท่านสอนไว้ว่า สมาธิปัญญา เป็นต้น สมาธิในความจำก็ไม่พ้นที่จะคาดจะหมาย ว่าจิตเป็นสมาธิคงเป็นอย่างนั้นคงเป็นอย่างนี้ มีความสะดวกสบายอย่างนั้นอย่างนี้ แต่สมาธิที่เกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติอันเป็นความจริงโดยตรงแล้ว ผิดกันไปหมดทุกกระเบียด นี่แหละความจำกับความจริงผิดกันอย่างนี้ ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจึงต่างกับปริยัติอยู่มากมาย

ปริยัติคือแผนที่ทางเดิน อาศัยปริยัติเป็นกรุยหมายป้ายทางไปก่อน เพื่อภาคปฏิบัติจะได้ก้าวเข้าสู่ความจริง พอเจอความจริงแล้ว ผลแห่งความจริงที่ปรากฏในจิตใจนั้น จะต่างจากความสำคัญมั่นหมายความจดจำมากมายทีเดียว แม้แต่เพียงสมาธิก็ทำให้มีความตื่นเต้น มีความรื่นเริง ตื่นเนื้อตื่นตัวขึ้นโดยลำดับ นับแต่ขณะที่สมาธิได้เริ่มปรากฏในขั้นเริ่มแรก แปลกจากความจดจำทั้งหลายเป็นคนละโลกไปเลย นั่นแหละเราจึงเห็นได้ชัดว่า ความจริงที่ปรากฏขึ้นเป็นเช่นนี้ ความจำก็ปรากฏขึ้นที่ใจนั่นแลแต่เป็นเช่นนั้น มันต่างกัน

ฉะนั้นผู้ต้องการอยากเห็นศาสนาจริง ๆ อยากรู้ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าจริง ๆ และรู้ธรรมเห็นธรรมที่พระพุทธเจ้าประกาศสอนไว้ มีความลึกตื้นหยาบละเอียดหนัก

เบาหรือวิเศษเพียงไรนั้น จงนำการปฏิบัตินี้เข้าไปเป็นเครื่องวัดเครื่องตวงเครื่องทดสอบ จะได้เห็นขึ้นมาตามหลักธรรมที่สอนไว้อย่างสด ๆ ร้อน ๆ นั่นแล

ธรรมทุกบททุกบาทไม่มีอดีตอนาคต นั้นเป็นเรื่องของกิเลสมาคาดมาหมายเอาไว้ต่างหาก ซึ่งมันรุมล้อมอยู่ตลอดเวลาในวงศาสนธรรม ในวงผู้เป็นชาวพุทธนั้นแล ในวงผู้ปฏิบัตินั้นแล มันไม่ได้ลดละความเสียดความแทงความแทรกความซึมของมัน ความยุแหย่ก่อกวนมีหมดทุกแง่ทุกมุมจากกิเลสประเภทต่าง ๆ ไม่มีการว่าย่อหย่อนอ่อนข้อเหมือนการปฏิบัติธรรมเพื่อกำจัดมัน

เพราะเหตุนี้ครั้งพุทธกาลที่ว่าสมัยนั้นกับสมัยนี้จึงต่างกันอยู่ที่ผู้ปฏิบัติ ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า หลักธรรมนี้กับหลักธรรมโน้นเหมือนกัน สด ๆ ร้อน ๆ เหมือนกัน ไม่มีคำว่าอดีตอนาคต เป็นความจริงถูกต้องดีงามต่อจุดที่หมายอันเดียวกันหมด ถ้าผู้นำมาปฏิบัติให้เป็นไปตามร่องรอยที่ทรงแสดงไว้แล้ว จะไม่ผิดพลาดความหวัง จะได้ธรรมสมหวังขึ้นมาสนองความต้องการของตน

เอาให้เห็นศาสนธรรมเจริญขึ้นที่ใจ ให้เห็นธรรมรุ่งเรืองที่ใจ เจริญที่ใจของนักปฏิบัติเรา นอกจากการปฏิบัติจิตตภาวนาแล้วยากที่จะทราบจะพบจะเห็น จะสมมักสมหมายได้ ถ้าทางปฏิบัตินี้แล้วไม่สงสัย ขอให้ได้รับคำแนะนำอันถูกต้องดีงามจากครูอาจารย์ซึ่งรู้มาสด ๆ ร้อน ๆ เช่นเดียวกันเถอะ เหมือนครั้งพุทธกาลไม่มีผิดแปลกกันเลย พระพุทธเจ้าทรงรู้ของจริงอย่างสด ๆ ร้อน ๆ ประกาศของจริงออกจากพระทัยเข้าสู่ใจของสาวก ซึ่งเป็นผู้มุ่งหวังอย่างแรงกล้าต่ออรรถธรรมอยู่แล้ว ท่านเหล่านั้นก็รับได้อย่างเต็มที่ ๆ สุดท้ายก็ปรากฏเป็นธรรมสด ๆ ร้อน ๆ ขึ้นที่ใจเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า ตามขั้นภูมิโดยลำดับลำดา จนถึงวิมุตติหลุดพ้นเช่นเดียวกัน

หากศาสนธรรมนั้นเข้าสู่วงปฏิบัติของผู้สนใจ ใคร่ต่อความพ้นทุกข์อย่างแท้จริง และได้รับโอวาทคำสั่งสอนจากครูอาจารย์ที่รู้จริงเห็นจริงแนะนำโดยถูกต้องแม่นยำ ก็เช่นเดียวกันกับครั้งพุทธกาลไม่มีอะไรผิดแปลกกัน ขอให้การปฏิบัติดำเนินของเราเป็นไปตามแถวทางที่ท่านสั่งสอนนั้นเถิดจะไม่ผิดหวัง ยกตัวอย่างเช่นพ่อแม่ครูบาอาจารย์มั่นท่านแสดงนี้ เหมือนกับพระสาวกท่านแสดงไม่มีอะไรผิดกันเลย ขณะที่ฟัง ฟังด้วยความดูดดื่ม ฟังด้วยความสนใจ ไม่ปล่อยโอกาสให้ผ่านพ้นไปในธรรมหนักเบาแง่ต่าง ๆ ที่ท่านแสดงไป เพราะท่านแสดงทั้งหมดนั้นมีแต่ความจริงล้วน ๆ ตามขั้นธรรมนั้น ๆ ผู้ฟังย่อมได้ฟังทุกขั้นทุกภูมิแห่งธรรมแล้วเห็นผลประจักษ์ภายในจิตใจ

สำคัญที่สิ่งแทรกซึมดังที่กล่าวนี้ พูดไปไหนก็ไม่พ้นที่จะมาพูดตรงนี้ เพราะพูดก็พูดเพื่อรบเพื่อต่อสู้เพื่อแก้ไขถอดถอน ต่อสู้แก้ไขถอดถอนอะไรถ้าไม่ใช่สิ่งที่เป็นภัย ซึ่งหุ้มห่อหรือรัดรึงอยู่ภายในใจอย่างมิดตัวเท่านั้น ก็ไม่มีอะไรที่จะไปรบกับมัน ดินเป็น

ดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ อากาศธาตุเป็นอากาศธาตุ วัตถุแร่ธาตุต่าง ๆ เป็นสิ่งนั้น ๆ ตามสภาพความจริงของมัน ไม่ได้มาเป็นข้าศึกต่อใจ เหมือนกับความสำคัญมั่นหมายอันออกจากตัวกิเลส ทำให้เกิดความยึดความถือความรักความชังนี้เลย เพราะฉะนั้นการกล่าวจึงนอกเหนือไปจากสิ่งนี้ไม่ได้

เพราะสิ่งนี้ใกล้ชิดติดพันกับใจจริง ๆ ประหนึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับใจ เมื่อยังไม่มีสติปัญญาแยกแยะออกได้แล้ว กิเลสกับใจนี้ร้อยเปอร์เซ็นต์อยากพูดว่าเป็นอันเดียวกัน ถึงขนาดที่มองหาใจไม่เห็นเลย มีแต่รู้ ๆ เฉย ๆ รู้ก็รู้ทั่วสรรพางค์ร่างกาย ซึ่งแม้แต่สัตว์เดรัจฉานเขาก็รู้ ความรู้ของมนุษย์กับสัตว์เดรัจฉานที่ถูกหุ้มห่อจากธรรมชาตินี้จึงไม่มีอะไรผิดแปลกกันเลย ต่อเมื่อได้แยกได้แยะตามขั้นตอนไปดังที่ท่านสอน สมาธิ ปัญญา ขั้นนั้น ๆ แล้วถึงจะค่อยจางไป ๆ

จิตสงบนั้นก็คือกิเลสสงบตัว เพราะถูกปราบปราม ถูกต้านทาน ถูกกีดขวางด้วยธรรม ใจย่อมมีความสงบได้ ถ้ากิเลสไม่สงบใจจะหาความสงบไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่อยากให้สงบก็ไม่มีทางสงบได้ เพราะถูกฉุดลากไปอยู่เสมอ กำลังเราไม่พอจึงคล้อยตามมันเสียด้วยความคิดความปรุง เสียดายเรื่องสัญญาอารมณ์ที่มาหลอกมาลวงมาต้มมาตุ๋น ก็บืนไปตามมันเสียจนได้ คำว่าสมาธิก็ถูกเหยียบย่ำทำลายเสีย แล้วก็ถลอกปอกเปิกไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ด้วยความเสียดาย ด้วยความห่วงใยนั่นแล

เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติจึงต้องได้รบกับสิ่งเหล่านี้ เสียดายขนาดไหนพึงทราบว่านั้นคือสิ่งที่ฉุดลากหนาแน่นมาก ต้องคิดอย่างนั้น ถ้าเป็นเชือกก็เชือกที่มั่นคงมาก เชือกแบบเชือกไนล่อนไนแล่นนี้แหละ เส้นเล็กก็ไนล่อนเส้นใหญ่ก็ไนล่อน มีแต่อย่างเหนียวแน่นมั่นคงมัดอยู่ จะไม่เป็นไปตามได้ยังไง เพราะธรรมประเภทไนล่อนยังไม่มี ทั้ง ๆ ที่จะมีและมีเหนือสิ่งมั่นคงเหล่านั้นอีก แต่เรายังไม่มีอยู่ในใจเวลานั้น จึงต้องถูกฉุดถูกลาก ทำให้เสียดายไปกับอารมณ์ที่คิดที่ปรุง ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับเรื่องรูป เรื่องเสียง เรื่องกลิ่น เรื่องรส

อารมณ์ทั้งหลายเหล่านี้ไม่ได้มาจากไหน ได้มาจากสิ่งที่เคยสัมผัสสัมพันธ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กายนี้แล ทั้งที่เป็นอยู่ในขณะที่สัมผัสสัมพันธ์นั้น ทั้งที่เป็นอารมณ์อดีตเข้ามาครุ่นคิดอยู่ภายในใจนี้ จึงกลายเป็นอารมณ์อันเดียวกันไปหมด และฉุดลากไปโดยที่เจ้าตัวไม่รู้ คำว่าสมาธิคือความสงบใจ เมื่อถูกก่อกวนด้วยอารมณ์เหล่านี้อยู่แล้ว จะหาความสงบที่ไหนได้ ใจจึงไม่สงบ

การที่จะทำใจให้สงบ ต้องมีท่าต่อสู้กับสิ่งเสียดายทั้งหลายเหล่านี้ เพราะทางเหตุผลแล้วเสียดายอะไร ความคิดก็คิดไปเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ เรื่องหญิงเรื่องชาย รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ซึ่งเต็มอยู่ทั่วโลกดินแดนอยู่แล้ว แม้เราไม่คิดเขาก็มี โลกทั้ง

หลายก็มี มีอยู่ทั่วไปในสิ่งเหล่านี้ ไม่เห็นเป็นอารมณ์วิเศษวิโสอะไรพอที่จะดูดดื่ม เพราะเคยคิดแล้วคิดเล่า ยุ่งแล้วยุ่งเล่ามาตั้งกัปตั้งกัลป์ ปัจจุบันก็นับตั้งแต่วันเกิดมาในชาตินี้เรายุ่งกับอะไรถ้าไม่ยุ่งกับสิ่งเหล่านี้ มีแต่เรื่องให้ยุ่ง ไม่ใช่เรื่องให้มีความสุขความสบายพอที่จะดูดดื่มและพอใจไปกับมัน

สิ่งที่ทำให้พอใจอยู่เวลานี้คือเครื่องล่อใจได้แก่กิเลสนั้นเอง มันไม่ทำให้เข็ดให้หลาบ แต่ทำให้ติดอยู่เสมอ ๆ โลกจึงได้ติด ทุกข์เพราะอารมณ์ใดก็ไม่เห็นโทษ ไม่ว่าจะอารมณ์อดีตอนาคตใกล้ไกล คิดไปแล้วมันวาดภาพหลอกไปได้หมด หลงไปได้หมดทั้งอดีตอนาคต หลงแบบลม ๆ แล้ง ๆ อยู่เช่นนั้น หลักความจริงที่ควรจะได้จะถึงตามความมุ่งหมาย เฉพาะอย่างยิ่งของนักปฏิบัติจิตตภาวนาจึงไม่ปรากฏ จะปรากฏได้อย่างไรเมื่อมีสิ่งเหลว ๆ ไหล ๆ เหล่านี้มาเป็นสาระแก่นสารภายในจิตใจ บีบคั้นจิตใจเสียโดยถ่ายเดียวตลอดเวลา แล้วเราจะหาความวิเศษวิโสจากอะไรที่ไหนกัน

ให้คิดนักปฏิบัติ นี่สอนให้คิด อธิบายให้คิด สิ่งเหล่านี้จำเจเหลือประมาณ ถ้าหากว่าจะมีประมาณจับกันทดสอบกันแล้ว มันเลยคำว่าเหลือประมาณ ล้นหัวใจด้วยกันทุกราย ๆ ล้นหัวใจก็ทำให้ล้มเหลวอยู่ในหัวใจเต็มไปหมด มีมากเท่าไรยิ่งมีความล้มเหลวภายในจิตใจมาก ได้ของวิเศษอะไรจากอารมณ์เหล่านี้ เราจึงได้กระหยิ่มยิ้มย่องกับมันเอานักหนา ไม่เคยเห็นโทษเห็นภัยของมัน อารมณ์ใดมาก็คว้ามับ ๆ ตื่นเป็นบ้าไปกับมันหมด นี่ละถึงว่ามันแหลมคม ซึมซาบแทรกซึมอยู่ตลอดเวลาไม่มีอะไรขัดขวาง

การภาวนาของเราเพื่อจะให้เป็นอรรถเป็นธรรม เปลี่ยนรสเปลี่ยนชาติ เปลี่ยนอารมณ์จากสิ่งเหล่านั้นเข้ามาสู่ความเป็นอารมณ์แห่งธรรมจึงเป็นไปได้ยาก และเป็นไปไม่ได้ เพราะจิตถูกฉุดถูกลากจากอำนาจที่เหนือกว่านั้นไปเสียก่อน จึงต้องใช้ความพยายามให้หนักแน่น ตัดความเสียดายด้วยเหตุผลที่กล่าวเหล่านี้ออกจากใจ แล้วฝืนกันลงไป ความฝืนนั้นแหละคือการชักเย่อกันกับกิเลส กิเลสดึงไปเราดึงมา ฝืนเข้าสู่ธรรม ถ้ามันจะขยับตัวออกไปคิดก็ให้ใช้คำบริกรรม ผู้อยู่ในขั้นบริกรรมเอาให้หนัก ตั้งหน้าตั้งตาทำอย่างแท้จริง ไม่เช่นนั้นจิตจะหลุดหนีจากมือของมัน เข้ามาสู่ในวงสติปัญญาของเราไม่ได้แม้ชั่วขณะหนึ่ง ต้องพยายามทำต่อสู้กันเช่นนั้น

การปฏิบัติไม่ต่อสู้ไม่ฝืนไม่ได้ ไม่เรียกว่าปฏิบัติ ต้องฝืนทั้งนั้น เพราะสิ่งเหล่านี้มันรอบทิศรอบตัวรอบด้านทั้งภายในภายนอก หนาแน่นด้วยมันทั้งนั้น โลกธาตุจะใหญ่โตขนาดไหนกี่จักรวาลก็ตาม ไม่มีอะไรมาเป็นสิ่งหนาแน่น มาปกคลุมหุ้มห่อจิตใจเหมือนธรรมชาติของกิเลสหรือธรรมชาตินี้เลย นี่ละจึงว่ามันเป็นผู้มีอำนาจ ทรงอำนาจมากที่สุด และฝืนได้ยากในขั้นเริ่มแรกแห่งการฝึกหัดอบรมใจ

ถ้าเราจะเอาเรื่องของกิเลสที่แทรกเข้ามาพูดอย่างเดียวก็ฝืนได้ยาก ถ้าเอาเรื่องของธรรมเข้ามาพูดเป็นคู่แข่งกันแล้วยากอะไร ตั้งแต่กิเลสทำเราไม่เห็นว่ายาก เราจะแก้กิเลสจะยากที่ตรงไหน เอาให้กิเลสได้รับความทุกข์ความทรมาน เช่นเดียวกับเราที่ได้รับความทุกข์ความทรมานจากกิเลสนี้ไม่ได้หรือนักปฏิบัติ นักธรรมะต้องทวนกระแสกิเลสลากไปตามกระแส เราทวนกระแสไม่หยุดไม่ถอย นี่คือการปฏิบัติเพื่อฆ่ากิเลสต้องทำอย่างนี้จึงจะทันกัน ไม่เช่นนั้นแพ้ ๆ

สมาธิไม่เคยเป็นก็ตามเถอะ ขอให้ดำเนินตามร่องรอยที่กล่าวนี้แล้วจะปรากฏขึ้นที่ใจ เป็นสมบัติของเราพร้อมในขณะนั้นเลย อ๋อ สมาธิเป็นอย่างนี้หรือ จิตสงบเย็น ๆ ตามขั้นแห่งความสงบของจิต คำว่าสมาธินี้ไม่ได้แน่นอนอะไรนัก ท่านพูดเป็นกลาง ๆ เอาไว้ว่าสมาธิ ถึงขั้นที่ขาดไปหมดไม่มีเงื่อนอารมณ์อะไรต่อเลยก็มี ปรากฏแต่ความรู้ล้วน ๆ เด่นดวงและอัศจรรย์อยู่ในขณะนั้น อยู่ในจุดนั้น เพียงอารมณ์ของใจไม่แสดงออกไปภายนอกเพื่อต่อเรื่องต่อราว มันขาดอยู่ภายในจิตใจ ก็เหมือนกับว่าอารมณ์ภายนอกขาดไปหมด เพราะใจตัวคึกคะนองนี้ไม่ออกไปคว้าโน้นคว้านี้ยึดเข้ามามัดคอตัวเอง ใจก็เป็นอิสระในขณะนั้น

เพียงเท่านี้ก็กระเทือนหัวใจมากในวงปฏิบัติของผู้ปฏิบัติ ตื่นเต้น ศรัทธาความเชื่อ เชื่อด้วยความรู้จริงเห็นจริงภายในตัวเอง ย่อมเป็นอจลศรัทธา เชื่อมั่น จากนั้นความเพียรพยายามทุกอาการจะรวมตัวเข้ามาสู่จุดเดียวแล้วมีกำลัง เมื่อมีกำลังแล้วก็หนุนจิตดวงนี้ให้มีความสงบละเอียดเข้าไปโดยลำดับ หรือว่าให้ได้นานจนเป็นพื้นฐานแห่งความสงบอันมั่นคงขึ้นภายในจิตใจของตน นี่คือจิตเป็นสมาธิ รู้ได้ชัดในผู้ปฏิบัติ

ร่างกายทั้งร่างนี้ก็ทราบว่าร่างกาย ใจคือความรู้ที่เด่นดวงอยู่ภายในวงร่างกายนี้ก็รู้ว่าคือใจ ไม่ใช่อันหนึ่งอันเดียวกัน เพียงขั้นสมาธิเราก็พอแยกออกมาพูดได้แล้วว่ากายเป็นอันหนึ่ง ใจเป็นอันหนึ่ง ไม่ใช่อันเดียวกัน ถ้าไม่มีสมาธิจะไม่ทราบเลยว่าอะไรเป็นอะไร แต่จะเหมาเอาทั้งร่างนี้ว่าเป็นเราเป็นของเรา ตลอดถึงมูตรคูถเต็มอยู่ภายในร่างกายนี้ก็ว่าเป็นเราเป็นของเราเสียทั้งหมด เราอย่าว่าแต่ร่างกายเรานี้จะเป็นเราเป็นของเราอย่างเดียวเลย มันเป็นไปหมด มันเหมาเอาหมด มันบีบบังคับให้ยึดให้ถือให้กลืนไปหมด ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้วเป็นเช่นนั้น กินไม่เลือก กลืนไม่เลือก แต่พอจิตมีความสงบเย็นลงไปแล้วมันแยกของมันเอง รู้เรื่องของมันเอง

พอจิตมีความสงบแล้วให้ใช้ปัญญา จะเป็นความสงบขั้นใดก็ตาม นอกจากปัญญาวิสามัญของปัญญา ที่เราจะควรใช้ในเวลาที่กำลังยุ่งเหยิงวุ่นวายชุลมุนกันอยู่นั้นเอาปัญญาเข้าฟัดกันตรงนั้นก็ได้ นั่นเป็นกรณีพิเศษ แต่ตามหลักสากลแห่งผู้ปฏิบัติทั่ว ๆ ไปแล้วมักเป็นอย่างที่ว่านี้ เมื่อจิตมีความสงบมากน้อยเพียงไร ให้พยายามพินิจ

พิจารณาทางด้านปัญญา คลี่คลายดูทั้งความปฏิกูลโสโครกสกปรกโสมม คลี่คลายดูทั้งเรื่อง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อาการใดก็ตามในไตรลักษณ์ใดก็ตาม เมื่อสัมผัสกับใจดูดดื่มกับใจแล้วเป็นความถูกต้อง ให้พิจารณาไตรลักษณ์นั้น แล้วจะประสับประสานกันไปหมดทั้งสามไตรลักษณ์นั้นแล

ปัญญาจะเกิด เกิดด้วยการพานำออกพิจารณา เกิดด้วยการบังคับให้พิจารณาเสียก่อนในเบื้องต้น แต่จะปล่อยให้ปัญญาเกิดเองนั้น อย่างน้อยเกิดได้ยาก มากกว่านั้นไม่เกิด ในพวกกิเลสหนาปัญญาหยาบอย่างพวกเรานี้เป็นเช่นนั้น ไม่เหมือนผู้ที่มีกิเลสเบาบาง เช่น ประเภทอุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู นั้นยกไว้เป็นกรณีหนึ่งหรือประเภทหนึ่งต่างหาก ท่านไม่นำเข้ามาเกี่ยวข้องกับวงสมาธิปัญญานี้ ดังที่ว่า **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสสา** ท่านเป็นของท่านไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ได้ยินได้ฟังก็เป็นไปเรื่อย ๆ

เราไม่เป็นอย่างนั้น จึงต้องได้ใช้การนำออกพิจารณาคลี่คลาย เราอย่ากำหนดเวล่ำเวลาให้กิเลสมาปักปันเขตแดนเอาไว้ มาทำงานสวมรอยเรา บังคับเราใส่งานของมัน เราต้องทำงานของเรา ดู...มันอยากจะออกคิดไปไหนไม่ให้คิด จิตที่มีความสงบแล้วย่อมไม่หิวโหยในอารมณ์ต่าง ๆ มีความอิ่มตัวในขั้นนี้ พาทำการทำงานอะไรก็ทำถ้าเป็นไปทั้งความหิวโหยโรยแรง พอพิจารณาให้เป็นปัญญามันกลับเป็นสัญญาอารมณ์แล้วเร่ร่อนไปตามอารมณ์นั้น ๆ เสีย เลยไม่ได้ศัพท์ได้แสงไม่ได้เรื่องได้ราว ท่านจึงสอนให้จิตมีสมาธิคือการอบรมใจให้สงบเย็น แล้วก็มีทางที่จะพิจารณาได้

พอปัญญาได้เริ่มก้าวตัวออกไปสู่สภาวธรรมทั้งหลาย ทั้งภายนอกภายในโดยทาง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ก็ดี โดยทางอสุภะอสุภังปฏิกูลโสโครก หรือสกปรกโสมมก็ดี จิตจะก้าวไปเรื่อย ๆ เมื่อเห็นผลแล้วก็ยิ่งขยับตัวเข้าไป การบังคับบัญชาก็น้อยลง ๆ เพราะปัญญาได้รู้ผลของตัวเองแล้ว เห็นผลในการกระทำของตัวเองแล้ว ย่อมจะหมุนตัวไปเรื่อย ๆ เกิดความพอใจเสาะแสวง อยากรู้อยากเห็น อยากละอยากถอน อยากค้นคิดพินิจพิจารณา ถึงสิ่งที่เป็นข้าศึกและสิ่งที่ทำให้ติดให้พัวพันนั้นคืออะไร เป็นเพราะอะไร มีสาเหตุมาจากไหน

มันจะซิก ๆ แซ็ก ๆ ซอกแซกไปทุกแง่ทุกมุมนั่นแล ขึ้นชื่อว่าปัญญาแล้วไม่มีอะไรจะแหลมคมยิ่งกว่า ถึงกิเลสจะแหลมคมขนาดไหนก็ตามเถอะ เมื่อปัญญาถึงขั้นที่จะแหลมคมกว่ากิเลสแล้ว อย่างไรก็ต้องแหลมคมซอกแซกไปได้หมด กิเลสเข้าปักเสียบไว้ตรงไหน ๆ ไม่ว่าขวากหนาม จะเป็นแหลมหลาวจะหยาบละเอียดขนาดไหน ปัญญาจะเที่ยวถอดเที่ยวถอนออกรื้อออก ถอนออกหมด นี่ละถึงเรียกว่าปัญญา

การฆ่ากิเลสนี้ฆ่าด้วยปัญญา ปัญญาในขั้นที่จะพยายามสร้างเราต้องสร้าง เราต้องบังคับ ถึงขั้นที่เป็นปัญญาขึ้นภายในจิตใจแล้วนั้น อันนั้นไม่ได้บังคับ เรียกว่าจิตเป็นโรงงานแห่งธรรมแล้ว แต่ก่อนเป็นโรงงานผลิตกิเลสทั้งหลายตลอดเวลา ธรรมะเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ได้ ถูกปัดถูกตีออก แต่พอเป็นโรงงานแห่งธรรมขึ้นที่ใจดวงเดียวนั้นแล้ว สมาธิก็เป็นอยู่ที่นั่น ผลิตขึ้นที่นั่น ปัญญาก็ผลิตไม่หยุดไม่ถอย จนกว่ากิเลสจะบรรลัยไปเสียเมื่อไรแล้วปัญญาถึงจะหยุดตัว นั่นเป็นขั้นอัตโนมัติ แต่จะเป็นกับนักปฏิบัติกับนักจิตตภาวนาที่ชอบพินิจพิจารณา ชอบใคร่ครวญ

เมื่อถึงขั้นนั้นแล้วความเตียนโล่งเพื่อความพ้นทุกข์ จะเปิดเผยออกมาอย่างประจักษ์ใจ ความตีบตันอั้นตู้เพราะอำนาจของกิเลส ซึ่งเป็นเหมือนยักษ์เหมือนผีเป็นเหมือนเสือร้าย จะไล่กัดเรามาแต่ก่อนนั้น ความเตียนโล่งเพื่อความพ้นภัยจะเปิดรับ ๆ นี่ละที่ว่าความเห็นภัยเห็นอย่างนั้น กับความเห็นคุณก็เห็นอย่างเดียวกัน

เมื่อทั้งความเห็นภัยทั้งความเห็นคุณ เข้าหนุนใจดวงซึ่งพร้อมอยู่แล้วนี้ ยังไงก็หยุดไม่ได้ หมุนตัวติ้ว ๆ นี่เราจะได้เห็นชัดเจนว่าความขี้เกียจขี้คร้าน ความท้อแท้อ่อนแอ ความสงสัยสนเท่ห์ ความตำหนิตนเองว่าบุญน้อยวาสนาน้อย โง่เขลาเบาปัญญานี้ เราจะได้เห็นเรื่องเหล่านี้ว่าขาดสะบั้นไปหมดจากใจ และเห็นเรื่องเหล่านี้ว่าเป็นกิเลสเป็นตัวภัยทั้งนั้น เพราะถึงขั้นนั้นแล้วสิ่งเหล่านี้ไม่มีเลย มีแต่จะเอาท่าเดียว คำว่าชนะก็ให้มีแต่ชนะท่าเดียวกับตายเท่านั้น ให้พ้นท่าเดียวกับตายเท่านั้น คำว่าแพ้มีไม่ได้ต้องตายเสียก่อน ตายก่อนแพ้ ตายแล้วถึงใครจะว่าแพ้ว่าชนะไม่สำคัญ กับชนะท่าเดียว มีเท่านั้น นี่เป็นปัญญาที่เกิดขึ้นเองในผู้ปฏิบัติล้วน ๆ

การที่เราได้รับฟังจากครูจากอาจารย์นั้นเป็นวิชาทั้งดุ้น เป็นความรู้เป็นสติเป็นปัญญาทั้งดุ้น ไม่ใช่เป็นสมบัติของเราอย่างแท้จริง ต่อเมื่อเราได้ผลิตขึ้นภายในจิตใจของเราดังที่กล่าวมาแล้วนี้ นั้นละเกิดขึ้นมากขึ้นน้อยเป็นสมบัติของเราทั้งมวล ๆ เรื่อยไปเลย และเป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** เป็นธรรมชาติที่พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ร้อยสันพันคม ก็คือปัญญาที่เฉียบขาด ปัญญาที่คล่องตัวนั่นแล เมื่อเป็นถึงขั้นนี้แล้วกิเลสตัวไหนจะมีอำนาจวาสนามาเหนือกว่าดังที่เคยเหนือมาแล้วไม่มี มีแต่ขาดสะบั้นลงไป ๆ เพราะอันนี้เป็นธรรมชาติที่แหลมคมมาก กล้าแข็งมากจนไม่มีอะไรจะมาต่อกร สุดท้ายก็พังทลาย บรรดาข้าศึกทั้งหลายซึ่งเคยเรืองอำนาจมาเป็นเวลานานบนหัวใจเรา พังลงหมดไม่มีอะไรเหลือเลย สิ่งที่เหลือก็มีแต่ความรู้ที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ สติปัญญาซึ่งเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ก็ผ่านไปตามหลักธรรมชาติของตน โดยไม่ต้องบังคับบัญชาว่าจะตั้งใจปลดตั้งใจปล่อย ตั้งใจวางเครื่องมืออย่างนี้ไม่มี หากเป็นหลักธรรมชาติพอเหมาะพอดีกับตัวเองทุกอย่าง

นั่นน่ะคือศาสนาเจริญในหัวใจ ธรรมเจริญเห็นอยู่กับใจของผู้ปฏิบัติ เราจะมองไปที่อื่นไม่เจอ มองไปที่ไหนก็มีแต่ตาเห็นรูปไปนั้นเสีย ฟังที่ไหนก็มีแต่เสียงไม่ใช่ธรรม ธรรมแท้ขึ้นที่ใจ ใจเป็นอายตนะสำคัญสำหรับรับธรรม เชื่อมต่อธรรมทั้งหลายมากน้อย จนกลายเป็นคลังแห่งธรรมขึ้นมาที่ใจ เมื่อถึงขั้นนั้นแล้วหมดปัญหาทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเคยมีมาในหัวใจมากน้อย ขาดสะบั้นลงไปหมด

แม้แต่สวรรค์ พรหมโลก นิพพาน ก็ไม่คาดไม่ฝัน ไม่คิดไม่หมาย นรกอเวจีที่ไหน ตายแล้วจะไปเกิดที่ไหนภพใดชาติใด หมดปัญหาไปโดยประการทั้งปวง เพราะได้ทำลายหมดแล้วขึ้นชื่อว่าปัญหา มีแต่ความจริงล้วน ๆ เต็มหัวใจ พอตัวไม่ยิ่งไม่หย่อน ถ้าจะพูดออกมาเป็นแบบหยาบ ๆ ก็ว่าไม่ยิ่งไม่หย่อน เรียกว่าเป็นมัชฌิมาในหลักธรรมชาติแห่งความบริสุทธิ์นั้น มัชฌิมาปฏิปทา ทางดำเนินหรือเหตุเครื่องดำเนินนี้เป็นอันหนึ่ง ดำเนินให้ถูกต้องตามที่ท่านสอนไว้นั้นทุกประการ เมื่อถึงขั้นที่บริสุทธิ์เต็มที่แล้วเป็นมัชฌิมาในหลักธรรมชาติแห่งความบริสุทธิ์ นั่น

ขอทุกท่านได้ตั้งอกตั้งใจ อย่าเหลาะ ๆ แหละ ๆ ให้เห็น ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ อย่าสนใจกับผู้หนึ่งผู้ใดใครผู้อื่นใดก็ตาม ยิ่งกว่าสนใจดูวาระจิตของเจ้าของที่มันคิดมันปรุงเรื่องอะไร สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ มีความรู้สึกขึ้นมาอย่างไร นั่นละกิเลสสร้างตัวเองขึ้นมาสร้างตรงนั้น สติปัญญามีก็สังหารกิเลสไปในขณะที่สัมผัสสัมพันธ์ ในขณะที่ความคิดปรุงของใจปรากฏขึ้นมา นี่ดูตรงนี้ดูกิเลส ฆ่ากิเลสฆ่าตรงนี้ สร้างธรรมสร้างขึ้นตรงนี้ ไม่มีที่อื่นเป็นที่สร้าง ให้เอาจริงเอาจังกับทุกสิ่งทุกอย่าง

และการมาอยู่ด้วยกันจำนวนมากไม่พ้นความหนักใจ ถึงไม่ได้พูดอะไรก็หนักใจอยู่เช่นนั้น จึงต้องสร้างตัวเองให้ดี ให้ตัวเองสงบเรียบร้อยภายในตัว ระหว่างแห่งกันและกันจะสงบเรียบร้อยไปเอง ถ้าสัญญาอารมณ์ภายในใจยังเที่ยวเตะโน้นถีบนี้ยันนั้นยันนี้อยู่แล้ว มันเป็นความไม่สงบระหว่างกันและกัน ยิ่งได้แสดงออกมาทางกิริยามารยาทด้วยแล้วเลวที่สุด จึงไม่ควรนำเอามาใช้ในวงปฏิบัติ เพราะนั้นเป็นเรื่องของกิเลส อย่าเอากิเลสมาขาย สถานที่นี่ไม่ใช่ตลาดซื้อขายกิเลส เป็นตลาดแห่งธรรม

ศาสนธรรมคือตลาดแห่งมรรคผลนิพพาน ไม่ใช่ตลาดแห่งกิเลสทิฐิมานะมาโอ้มาอวด อันนี้โลกมีเต็มไปแล้วไม่เป็นของวิเศษอะไรเลย จึงไม่ควรนำเข้ามาเกี่ยวข้อง มันปรากฏขึ้นที่ใจนั้นแหละก่อน ให้ดูที่ใจตัวเองก่อนที่จะไปเพ่งโทษเพ่งกรณ์ผู้หนึ่งผู้ใดให้เพ่งโทษตัวมันคะนองภายในจิตใจนี้ แล้วจะได้เห็นจุดของมันที่บกพร่อง ที่แสดงความเป็นฟืนเป็นไฟขึ้นมา แล้วก็ระงับกันลงได้ที่ตรงนั้น ถ้าไม่ดูจุดนี้แล้วจะไม่มีวันสิ้นสุด จะว่าแต่เจ้าของนี้ถูกเรื่อย ๆ ไป คนอื่นไม่มีทางถูก มีแต่เจ้าของถูก เจ้าของสำคัญว่าถูกเท่าไรยิ่งผิดมาก สุดท้ายกระทบกระเทือนไปหมดทั้งวัดทั้งวา ซึ่งไม่ใช่ความมุ่ง

หมายของตัวเองที่ต้องการ และเพื่อนฝูงที่อยู่ร่วมกันนี้เลย จงพากันระมัดระวังให้ดีอย่าให้มี

เราเป็นนักบวชนักชำระกิเลส ไม่กำหนดว่าชาติขั้นวรรณะใด เราคือคน เราคือพระ โดยหลักธรรมชาติที่ถูกต้องเหมาะสมอยู่แล้ว จะมาจากอุปัชฌาย์ใดก็ตาม มาจากบ้านใดเมืองใดก็ตามคือคน เวลาบวชเป็นพระแล้วก็คือพระ ตามกฎเกณฑ์ที่ท่านบัญญัติเอาไว้ เป็นพระโดยสมบูรณ์แล้ว ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ อย่าได้ตำหนิคนนั้น อย่าได้ตำหนิคนนี้ยิ่งกว่าการตำหนิตัวเอง ในขณะที่อาการไม่ดีของใจปรากฏขึ้นมา

หากมีความผิดพลาดประการใดในระหว่างที่อยู่ด้วยกัน ก็แนะนำสั่งสอนกันด้วยเหตุด้วยผลด้วยอรรถด้วยธรรม อย่านำกิเลสเข้ามาสังหารกัน ผู้ฟังก็จะรับไม่ได้ อย่าว่าแต่ผู้เทศน์ผู้สอนคนนั้นว่าเป็นความถูกต้องเลย เมื่อมีพิษแฝงออกมาในกิริยาอาการนั้นใครก็จะขยะแขยงใครก็ยอมรับกันไม่ได้ ให้เอาเหตุเอาผลเอาอรรถเอาธรรมชี้แจงให้กันทราบ ในความผิดถูกชั่วดีประการต่าง ๆ แล้วผู้มุ่งมาต่ออรรถต่อธรรมด้วยกันย่อมจะยอมรับกัน นี้เป็นหลักใหญ่ในวงคณะที่อยู่ร่วมกันเป็นเช่นนั้น

ให้มีความขยันหมั่นเพียรในข้อวัตรปฏิบัติ อย่าเห็นว่าคนนั้นทำแล้วคนนี้ทำแล้ว ๆ แล้วเรา ๆ ไอ้คนขี้เกียจขี้คร้านนั้นน่ะมันไม่แล้วแหละ ไอ้ความขี้เกียจมันจะเป็นอยู่อย่างนั้นตลอดไป ใครจะทำอะไร ๆ ก็จะไปแบกแต่ความขี้เกียจขี้คร้านอันเป็นตัวของกิเลสนั้นอยู่บนหัวใจ ให้เหยียบหัวเจ้าของลงไปก็ไม่มีวันอิ่มพอ อย่าเข้าใจว่าได้เปรียบมันเสียเปรียบไปตลอด ไม่ได้เปรียบอะไร ผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การงานที่ชอบในวงของพระ นั้นแลคือผู้ได้เปรียบ ได้เปรียบตัวเอง ได้เปรียบกิเลสที่มีอยู่กับตัว ไม่หวังเอารัดเอาเปรียบผู้หนึ่งผู้ใด นี่คือความถูกต้อง

และการไปการอยู่ของผมก็ไม่แน่นอนระยะนี้ ดังที่ท่านทั้งหลายได้เห็นแล้ว ต้องได้พลัดพรากจากไปโน้นไปนี้ ทั้งที่ห่วงใยหมู่เพื่อน แต่ความจำเป็นก็บังคับอยู่ที่จำต้องทำ ฉะนั้นขอให้ดูตัวเอง ให้เชื่อตัวเองด้วยอรรถด้วยธรรม อย่าเชื่อตัวเองด้วยกิเลส ให้นำอรรถนำธรรมเข้ามาเป็นเครื่องยึดเครื่องเหนี่ยว เป็นสักขีพยาน เชื่อตัวเองลงในจุดนั้น บังคับตัวเองลงในจุดนั้น ครูบาอาจารย์จะไปจะอยู่ไม่เป็นของสำคัญยิ่งกว่าธรรมอยู่กับตัวเอง ความผิดความถูกอยู่กับตัวเอง แก้ที่ตัวเอง นี้เป็นความถูกต้องแม่นยำ

เอาละ การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร ขอยุติเพียงเท่านี้

<u>พูดท้ายเทศน์</u>

ขันธ์ใช้ไม่ได้แล้วเหรอ ใช้ไม่ได้ก็ทิ้งเลยเราไม่ได้เสียดายมัน เราใช้มันเฉย ๆ นี่พูดตรง ๆ เราใช้แบบไม่เสียดาย เสียดายก็ว่ารับผิดชอบไว้ก็เพื่อประโยชน์เท่านั้นเอง

ลำพังเจ้าของมันหมดคุณค่าหมดราคาแล้วแหละ มันไม่ได้หวังอะไร มันจืดมันจางไปหมดทั่วโลกดินแดนนี้จะว่าไง จะมาดูดดื่มอะไรแต่เพียงขันธ์เท่านี้วะ มันคิดมันรู้ของมันไปหมด ก็เลยหายสงสัยเสียหมด เรียนไปเรียนมาแทนที่จะกว้างขวาง กลับเข้ามาอยู่ในวงนี้เสีย ขี้เกียจยุ่งกับอะไร มันก็สบายไม่ยุ่ง แบบนี้มันสบายกว่าที่เคยยุ่งมาแล้ว ใช้ไม่ได้แล้วเหรอทิ้งตูมเสีย ปล่อยเสียเลย

อย่าเอาพิษเอาภัยเอาไฟมาเผาวัดนะ หูมีตามีดูตามหลักธรรมหลักวินัย ถ้าว่าเป็นที่แน่ใจแล้วที่พาดำเนินมาก็ให้ดำเนินตามนั้น ถ้าไม่แน่ใจตรงไหนก็ให้ถามมา อย่ามาสุ่มสี่สุ่มห้าอวดรู้อวดฉลาดในวงคณะนี้ จะทำลายกันไปหมด การซ่องสุมกันมั่วสุมกันก็เหมือนกัน ให้ระวังให้ดี อันนี้ไม่ให้มี มีเฉพาะเวลาจำเป็นที่ต่างคนต่างมาต่างคนต่างไปเท่านั้น เรื่องวุ่นวายเรื่องโลกเรื่องสงสารอย่ามายุ่งเป็นอันขาด สถานที่นี่ไม่ได้สั่งสมเรื่องโลกเรื่องสงสาร แต่สั่งสมเรื่องอรรถเรื่องธรรมเท่านั้นใส่หัวใจพระที่มา เรารับไว้เพื่ออย่างนั้นต่างหากนะ

เอาละที่นี่เลิกกัน พูดไปมากก็จะเหนื่อยมาก

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๗

รากแก้วของศาสนา

ไม้ต้นไหนกุดด้วนเข้าเสียอย่างเดียว ไม้ต้นนั้นเริ่มขาดความสมบูรณ์และนับวันจะตายลงโดยลำดับ จนกระทั่งตายไปได้โดยไม่ต้องสงสัย สัจธรรมก็เช่นเดียวกัน เป็นหลักยืนตัวต่อความจริงทั้งหลาย ไม่มีอะไรที่จะจริงยิ่งกว่าสัจธรรมทั้งสี่นี้ ไม่ว่าส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียด รวมลงได้ในสัจธรรมทั้งสี่ทั้งนั้น ถ้าบกพร่องในสัจธรรมทั้งสี่นี้แล้วก็แสดงว่า ผู้นั้นมีความบกพร่องในการปฏิบัติ ในการนับถือพระพุทธศาสนา

สำหรับคนบกพร่องในศาสนานั้นมีอยู่มากมาย แต่ยังไงก็ตามความเชื่อในสัจธรรมหรือสัจธรรมที่ประกาศสอนไว้นี้ยังคงอยู่ทั้งสี่อริยสัจแล้ว ก็ชื่อว่าศาสนายังคงเส้นคงวา สามารถที่จะนำผู้ดำเนินให้ถึงจุดหมายปลายทางได้โดยไม่ต้องสงสัย เช่น คำว่าทุกข์เป็นสิ่งให้พึงกำหนดรู้ รู้เพื่อเห็นโทษของมันนั้นเอง ไม่ใช่รู้เพื่อหลง เพื่อเพลิดเพื่อเพลินเพื่อลืมเนื้อลืมตัว ใครจะไปมีความยิ้มแย้มแจ่มใสในความทุกข์ ปกติธรรมดาก็เป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว ผู้ปฏิบัติยังจะไปห้าวหาญต่อความทุกข์ ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อความทุกข์มีอย่างเหรอ นอกจากจะพิจารณาให้เห็นโทษของความทุกข์

สิ่งที่เป็นภัยต่อโลกทุกวันนี้คืออะไรถ้าไม่ใช่ทุกข์ สุขเคยเป็นภัยต่อผู้ใดเมื่อไรไม่เคยมี แต่ความทุกข์นี้มีมากมีน้อย จะเป็นส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียด นับทั้งส่วนร่างกายและจิตใจล้วนเป็นภัยทั้งนั้น เป็นความทรมานอย่างมาก ฟังแต่ท่านแปลตามศัพท์ **ทุกฺขํ** แปลว่า ทนไม่ได้ นั่นฟังซิ พอทุกข์เกิดขึ้นจะทนไม่ได้ นั่งสงบอยู่ก็ตัวไหวใจไหวไปเลย นั่น ท่านแปลตรงตามศัพท์จริง ๆ ใครเป็นขึ้นมาคนนั้นทนไม่ได้ ต้องขยับเขยื้อนต้องดิ้นต้องดีด ต้องเสาะแสวงหาสิ่งมาเยียวยาแก้ไข

จากนั้นท่านก็แปลออกไปอีกว่า **ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ** ชาติความเกิดก็เป็นทุกข์ ทำให้เป็นเช่นเดียวกันกับทุกข์ที่ท่านพูดไว้กลาง ๆ ว่าทนไม่ได้ เข้าไปแทรกอยู่ในชาติความเกิดก็ต้องดิ้นรนกระวนกระวายเพราะทนไม่ได้ อยู่ในความแก่ก็กระเสือกกระสนกระวนกระวายเพราะทนไม่ได้ พยาธิความเจ็บไข้ได้ป่วย ก็กระเสือกกระสนกระวนกระวายเพราะทนไม่ได้ เวลาตายก็เช่นเดียวกัน จนกระทั่งสุดความสามารถเพราะทนไม่ได้ถึงกับต้องตายไป นี่เป็นสิ่งที่สัตว์พึงปรารถนาแล้วเหรอ

ธรรมของพระพุทธเจ้าประกาศกังวานมานานแล้ว เรื่องทุกข์ที่เป็นภัยต่อโลก ไม่มีอะไรเป็นภัยยิ่งกว่าทุกข์ พาให้เกิดก็คือกิเลสซึ่งเป็นสาเหตุก่อทุกข์นี้แล เกิดขึ้นมาก็ **ชาติปิ ทุกฺขา** แล้วก็ **ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ** มีแต่ทุกข์ยาวเหยียดไปตลอดสาย จนกระทั่งถึงตายไปก็ยังไม่พ้นจากทุกข์ หมดอัตภาพนี้แล้วเชื้อของทุกข์ยังมีอยู่ภายในจิต

จะต้องไปก่อภพกำเนิดเกิดขึ้นมาแบกหามทุกข์อีกร่ำไป หาจุดหมายปลายทางไม่ได้ตลอดกาลไหน ๆ ถ้าไม่มีสัจธรรมฝ่ายมรรคเข้าไปแก้ไปถอดไปถอน เพื่อตัดทอนวัฏวนให้น้อยเข้ามา จนกระทั่งถึงสิ้นไปโดยสิ้นเชิงแล้ว ผู้นั้นไม่ต้องบอกทุกข์สิ้นไปเอง เพราะสาเหตุแห่งทุกข์ได้แก่สมุทัย ได้ถูกสังหารแล้วด้วยมรรคมี สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรเป็นสำคัญ

นี่ละคำว่าสัจธรรมเป็นของจริงจริงอย่างนี้ ทุกข์ไม่เคยแปรเป็นอย่างอื่น ไม่เคยให้คุณต่อผู้ใด ทุกข์ต้องเป็นทุกข์วันยังค่ำ ใครโดนเข้าทนไม่ได้ทั้งนั้น จึง **ทุกฺขํ** แปลว่าทนไม่ได้ ตามหลักธรรมชาติของทุกข์คือทนไม่ได้ ทุกข์จะอยู่โดยลำพังไม่เคยมี ต้องมีสิ่งที่เกี่ยวข้องอาศัย เช่น อาศัยร่างของสัตว์ จิตใจของสัตว์ จึงทำให้กายและใจของสัตว์ทนไม่ได้ นี่ละจริงอย่างนี้ศาสนา

สิ่งที่เป็นภัยพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ว่าเป็นภัยจริง ๆ ไม่ได้เป็นความหลอกลวง ไม่ได้ผิดแปลกจากสิ่งที่ตรัสไว้แม้แต่น้อย เพียงแค่ **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** เป็นของจริงล้วน ๆ คือเป็นทุกข์แท้ไม่เป็นอื่น สิ่งที่เป็นคุณก็ทรงแสดงว่าเป็นคุณ เพราะทรงสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้มาแล้วอย่างโชกโชน ถึงได้ผ่านพ้นมาเป็นศาสดาเอกสอนโลกได้ ต้องนำสิ่งที่ทรงรู้ทรงเห็น ทั้งที่เป็นโทษเป็นภัยและเป็นคุณนั้นแลออกมาสั่งสอนโลก จึงสั่งสอนด้วยความถูกต้องแม่นยำ ไม่มีผิดพลาดคลาดเคลื่อนแม้แต่น้อย

สมุทัย อริยสจฺจํ เคลื่อนตัวออกมาเมื่อไรเป็นก่อเรื่องก่อราวทั้งนั้น ไม่มีที่จะก่อความดิบความดีให้สัตว์โลกได้รับความสุขความสบาย ได้รับความรื่นเริงบันเทิงที่จะเป็นไปเพื่อความสุขอันดีงาม มีแต่รื่นเริงลงไปเพื่อความโศกเศร้าเหงาหงอยเท่านั้น เพราะเป็นเครื่องล่อ เช่นเดียวกับเหยื่อที่อยู่ปลายเบ็ดล่อปลาตัวโง่เท่านั้น เมื่อติดเบ็ดเข้าไปแล้วเหยื่อก็หาความหมายไม่ได้

นี่ความรื่นเริงบันเทิงของสัตว์โลกซึ่งเท่ากับเหยื่อนั้นก็หาความหมายไม่ได้ เมื่อเจอเบ็ดคือกองทุกข์เข้าไป เพราะอันนี้เป็นฉาก เหยื่อเป็นฉากหน้า เบ็ดเป็นฉากหลังมันอยู่ข้างหลังนั้น สมุทัยนี้ทำความทุกข์ความทรมานให้แก่โลกมาทุกหย่อมหญ้าทุกตัวสัตว์ ไม่มีสัตว์ตัวใดที่จะผ่านพ้นสมุทัยคือกิเลสประเภทเหล่านี้ไปได้เลย ต้องถูกสิ่งเหล่านี้ธรรมชาติเหล่านี้เป็นผู้หมุนเป็นผู้พัดผู้ผัน เป็นผู้บีบบี้สีไฟ หนุนกันไปเพื่อให้เกิดทุกข์ขึ้นมาทั้งนั้น นี่เป็นหลักธรรมชาติของมัน ถ้าแก้ไม่ได้จะเป็นอย่างนี้ตลอดไป

ใครจะเชื่อว่าทุกข์ไม่มี ภพชาติไม่มี บาปไม่มี บุญไม่มีก็ตาม หลักธรรมชาติอันนี้ก็คือสร้างทุกข์สร้างภพสร้างชาตินั่นแล ไม่ได้สร้างความสิ้นภพสิ้นชาติ ไม่ได้สร้างความหลุดพ้นจากทุกข์เพราะอำนาจของมันแม้แต่น้อยมาแต่กาลไหน ๆ นี่ก็เป็นความจริงอัน

หนึ่งเรียก **สมุทัย อริยสจฺจ** สมุทัยเป็นของจริงอย่างนี้ เคยนำสัตว์โลก หมุนสัตว์โลกผลักสัตว์โลกให้หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงในภพน้อยภพใหญ่ กี่กัปกี่กัลป์เป็นมาอย่างนี้ไม่มีจบไม่มีสิ้น ถ้าไม่มีมรรคสัจคือความดีเข้าไปแก้เสียอย่างเดียวเท่านั้นจะเป็นอย่างนี้ตลอดไป

ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม สัตว์โลกที่จมอยู่ในนี้ก็เพราะความเชื่อมัน มันถึงได้หมุนสัตว์โลกให้จมอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ ในสามภพนี้เป็นที่อยู่ของสัตว์โลกทั้งนั้น ไม่ได้เป็นที่อยู่ของท่านผู้สิ้นกิเลสอาสวะแล้วแม้แต่รายเดียวเลย นี่ความจริงของธรรมชาตินี้ พาสัตว์โลกให้หมุนอยู่ในสามภพนี้แหละ สามแดนโลกธาตุนี้ สามภพสามภูมินี้ นี่ก็เป็นความจริงอันหนึ่ง

นิโรธคือความดับสนิท นั่นเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากความดีงามทั้งหลายได้แก่มรรคสัจ มี **สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต** จนกระทั่ง **สมฺมาสมาธิ** การทำคุณงามความดีประการใดก็ตาม ซึ่งเกี่ยวโยงกันกับมรรค ๘ สงเคราะห์เข้าในมรรคนี้หมด เพราะกิ่งก้านแขนงก็ออกไปจากไม้ต้นนี้ คือ มรรค ๘ นี่แหละเป็นเครื่องสังหารกิเลสตัวเป็นภัยตัวเป็นข้าศึก ตัวกอบโกยทุกข์ขึ้นมาเผาลนสัตว์ทั้งหลายและตัวผลักสัตว์ทั้งหลายให้เกิดในภพน้อยภพใหญ่ไม่มีจบสิ้นลงไปได้เลยก็คือมรรค สรุปลงแล้วคือ ศีล สมาธิ ปัญญา นี่ละเป็นเครื่องสังหาร

ตั้งแต่เริ่มแรกเราพูดถึงทางด้านปฏิบัติ เริ่มแรกแห่งการฝึกการทรมาน ได้แก่การนั่งสมาธิภาวนา นี่คือการเข้าห้ำหั่นกับกิเลส เพราะกิเลสมันจะหมุนจิตอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับฟุตบอลที่ถูกเตะกลิ้งไปกลิ้งมาอยู่เช่นนั้น แล้วพยายามหักห้ามจิตไม่ให้หมุน เพราะกิเลสพาให้จิตหมุน ไม่ใช่ขันธ์ธรรมดาหมุน ขันธ์ธรรมดาคือขันธ์ล้วน ๆ ดังขันธ์พระอรหันต์ นั้นไม่มีความหมายอะไรที่จะให้เกิดภพเกิดชาติ นี้ต่างกัน แต่ขันธ์ที่เป็นสมุทัย เช่น สังขารขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ อันนี้ล้วนแล้วแต่เป็นสมุทัย เวทนาขันธ์ก็ออกจากสมุทัยมาเป็นทุกข์

เวลาฝึกหัดภาวนาให้พยายามระงับขันธ์ที่เป็นตัวสมุทัยนี้ไว้ แล้วเอาขันธ์ที่เป็นมรรคขึ้นมาแทนที่ เช่น เราบริกรรมภาวนาธรรมบทใดก็ตาม นั่นแหละคือให้ขันธ์ทำงานโดยธรรม ไม่ได้ทำงานด้วยอำนาจของสมุทัยพาให้ทำ จึงต้องได้ห้ำหั่นกัน ภาวนาอย่างเอาเป็นเอาตาย มีสติสตังตั้งมั่นอยู่ในคำบริกรรมภาวนาของตน จนกระทั่งจิตสงบได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งเป็นธรรม นี่คือการต่อสู้สมุทัยให้ระงับตัว ให้อ่อนกำลังลงไปเพื่อจิตจะได้รับความสงบ

เมื่อจิตมีความสงบแล้วจะเป็นพลังขึ้นมา ความเชื่อก็มี เชื่อในผลที่ตนได้รับความสงบจากความปราศจากสมุทัยรบกวน และจากธรรมที่เป็นเครื่องสนับสนุนให้เกิด

ความสงบ ได้แก่คำบริกรรมภาวนา ความเพียรก็เพิ่มขึ้น คือศรัทธาความเชื่อมั่นในผลที่ปรากฏเป็นความสงบเย็น ทำให้เกิดความพอใจในอันที่จะทำหน้าที่ของตน ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นชื่อว่าธรรม เป็นกำลังรวมตัวเข้ามาหาจุดแห่งความเพียร ที่จะทำให้ยิ่งกว่านั้นให้สงบมากกว่านั้น นี่เรียกว่ามรรค จนจิตมีความสงบได้ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยสงบเลย

จากนั้นก็เร่งความเพียร ทางด้านปัญญาก็ออกพิจารณาใคร่ครวญดู เพราะจิตมีพลัง จิตสงบตัวย่อมอิ่มตัว ย่อมไม่ฟุ้งเฟ้อ ย่อมไม่ฟุ้งซ่านเป็นความรำคาญขึ้นมาในใจ แล้วนำปัญญาออกพินิจพิจารณาตามความสัตย์ความจริงที่มีอยู่ ทุกชิ้นทุกอันในร่างกายของเราหรือในขันธ์ของเรานี้ ซึ่งมีแต่ความจริงล้วน ๆ ให้ปัญญาได้หยั่งเข้าสู่ความจริงอันนั้น เพื่อจะลบล้างความจอมปลอมที่ถูกเสกสรรปั้นยอมาจากกิเลส ว่านั้นเป็นเรานี้เป็นของเรา นั้นเป็นของสวยนี้เป็นของงามเป็นต้น ให้ลงอยู่ในหลักธรรมชาติ เช่น ผม สักแต่ว่าผม ขน เล็บ ฟัน หนัง สักแต่ว่าแต่ละอย่าง ๆ เท่านั้น ไม่ปรากฏว่าเป็นของสวยของงามแต่อย่างใด

นอกจากนั้นยังคลี่คลายเข้าไปจนถึงความปฏิกูลโสโครกของมัน ผมมันสะอาดที่ตรงไหน ตัวของมันก็เป็นธรรมชาติที่สกปรก หรือเป็นธรรมชาติที่ปฏิกูลอยู่แล้ว ที่เกิดเกิดขึ้นในสถานที่เช่นไร สถานที่เกิดก็เป็นสถานที่ปฏิกูลโสโครก ที่อยู่ก็โสโครก ขน เล็บ ฟัน มีแต่ธรรมชาติที่สกปรกโสโครกด้วยกันและอยู่ด้วยกัน เต็มไปด้วยกองปฏิกูลโสโครกหมดทั้งร่างนี้ทั้งภายนอกภายใน นี่คือความจริงที่เป็นอยู่ในร่างกายของคนของสัตว์ทุกร่างเป็นเช่นนี้

ปัญญาหยั่งทราบลงไปตามหลักความจริง ไม่ให้คลาดเคลื่อนไปจากนี้ โดยถูกหลอกของกิเลสไปว่าเป็นของสวยของงาม ที่มาปักเสียบเอาไว้อย่างจอมปลอม ทีนี้พิจารณาจนเห็นความจริงของสิ่งเหล่านี้ ควรจะแยกจะแยะออกไป ขยับขยายออกไปให้เป็นกอง **อนิจฺจ** แปรสภาพในร่างกายนี้ก็ให้เห็นด้วยปัญญา สิ่งนั้นแปรลงไปสิ่งนี้แปรลงไป คำว่า **ทุกฺข** ก็ไม่ต้องพูดแหละ เพียงนั่งภาวนาอยู่เวลานั้นมันก็บีบบังคับอยู่แล้วเห็นชัด ๆ

อนตฺตา เมื่อรวมความลงแล้ว สิ่งเหล่านี้อะไรที่มาประกาศตนว่าเป็นเราเป็นของเรา ให้เราผู้ที่เชื่อมั่นว่าเป็นเราเป็นของเรานั้นได้เชื่อถือมันว่าเป็นความจริง มันไม่มีอะไร มีเป็นสภาวธรรม ๆ แต่ละอย่าง ๆ ซึ่งทรงความจริงตามหลักธรรมชาติของตนไว้เท่านั้น และประชุมรวมกันอยู่เป็นก้อนอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยจิตเป็นผู้รับผิดชอบและเป็นตัวอุปาทาน ประสานงานทั้งหลายเหล่านี้ให้ได้ทำหน้าที่ของตัว ตามอวัยวะหรือส่วนต่าง ๆ ของประสาทและร่างกายทุกส่วน อย่างไรก็ไม่พ้นความยึดมั่นถือมั่นที่เต็มไปอยู่ในธาตุในขันธ์อันนี้ นี่มันก็มีเท่านั้น ปัญญาหยั่งทราบลงไป

การพิจารณาให้พิจารณาแล้วพิจารณาเล่าซ้ำ ๆ ซาก ๆ ถืออันนี้เป็นทางเดิน ถืออันนี้เป็นงานเป็นการ ในขณะพิจารณาทางด้านปัญญาไม่ต้องสนใจกับเรื่องสมาธิ ว่ามีมากมีน้อยหรือไม่มี เพราะเราพิจารณาสัจธรรมด้วยกัน เป็นสัจธรรมด้วยกัน สมาธิก็เป็นสัจธรรมประเภทหนึ่ง ต่างวาระกันที่จะต้องทำ ไม่เป็นสัจธรรมทางด้านปัญญา เมื่อพิจารณาแล้วพิจารณาเล่าย่อมจะทราบในวาระใดวาระหนึ่งไม่สงสัย แทงหลายครั้งหลายหน เจาะหลายครั้งหลายหน ย่อมทะลุถึงความจริงได้

แม้น้อยก็ตาม จะเป็นเรื่องใหญ่โตคือเป็นความสัตย์ความจริง เป็นสักขีพยานขึ้นมาให้เรารู้เราเห็นด้วยปัญญาของเราเอง ไม่ใช่ปัญญาความสำคัญมั่นหมายที่จำมาจากครูจากอาจารย์ แต่เป็นปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงในความจริงนี้ด้วยตัวเอง แม้น้อยก็ตามก็เป็นเรื่องใหญ่โตมากภายในจิตใจของเรา ทำให้จิตใจตื่นเต้น เกิดความสลดสังเวชในสิ่งที่ตนแบกตนหามอยู่ ด้วยความเป็นของปฏิกูลโสโครกนี้มานาน เพิ่งจะได้พบได้เห็นกันวันนี้ ได้รู้กันวันนี้ แล้วก็มีกำลังใจมากมายทีเดียว ในขณะที่รู้ที่เห็นสิ่งเหล่านี้ตามความจริงแม้ขณะหนึ่งก็ตาม จิตใจจะเบาหาที่เทียบไม่ได้ แม้พิจารณาร่างกายอยู่ก็ตาม ในขณะนั้นร่างกายเป็นเหมือนไม่มี ทั้งที่พิจารณาร่างกายตัวเองนั่นแล เพราะจิตเพลินอยู่กับอาการต่าง ๆ ของร่างกายในภาพที่ตนกำลังพิจารณานั้น ร่างกายส่วนหยาบนี้เลยหายไปเงียบเหมือนไม่มี นั่น การพิจารณา

ถึงวาระที่จะให้เข้าสู่ความสงบ ก็ไม่ต้องไปกังวลกับทางด้านปัญญา ว่าจะคิดอย่างนั้นจะพิจารณาอย่างนี้ ให้ตั้งหน้าตั้งตาทำหน้าที่เพื่อความสงบโดยบทธรรมของตนหรือโดยวิธีใดก็ตาม ผู้ชำนาญแล้วย่อมไม่เกี่ยวกับบทธรรม พอกำหนดนี้จิตจะสงบลงได้ทันทีทันใด นี่ไม่สงสัย แต่จิตที่ยังไม่ได้ที่ได้ฐาน ยังไม่ชำนิชำนาญในทางสมาธิภาวนาย่อมจะต้องอาศัยคำบริกรรมเป็นเครื่องกำกับ นอกจากนั้นยังมีถี่มีห่างต่างกัน ถ้าจิตมันยังจะแย็บ ๆ จะคอยออกนอกลู่นอกทางอยู่แล้ว คำบริกรรมก็ให้ถี่เข้าไปขยับเข้าไป ความตั้งใจตั้งเข้าไปเรื่อย ๆ ตั้งอยู่ในหน้าที่อันเดียวเหมือนกับโลกธาตุนี้ไม่มีอะไรเลย

ความอยากคิดนั้นคิดนี้มันจะอยากขึ้นที่ใจ มันจะผลักจะดันออกมาให้เกิดความกระเพื่อมในความคิดความปรุงต่าง ๆ ถ้าใจได้จ่อลงไปในจุดแห่งความรู้นั้นแล้วจะเห็นความกระเพื่อม จะเห็นความดันของสังขารที่จะปรุงออกมา สัญญาจะหมายออกมาโดยไม่ต้องสงสัยเช่นเดียวกัน นอกจากเราจะตื่นเงามันไป พอมันผลักดันออกมาแล้วก็ปล่อยให้มันผลักดันออกไป ก็ตื่นเงาคือภาพของมันที่หลอกเรื่องนั้นเรื่องนี้ รูปนั้นรูปนี้ไปแหละ ออกไปข้างนอกแล้ว

มันออกไปจากใจไม่ได้ออกไปจากไหน เมื่อใจไม่ให้มันคิด ให้รู้อยู่กับใจแล้วย่อมไม่มีเรื่อง เรื่องภาพนั้นภาพนี้ก็ไม่มี เรื่องนั้นเรื่องนี้ก็ไม่มี เรื่องหญิงเรื่องชาย เรื่อง

ได้เรื่องเสีย เรื่องเศร้าโศกเสียใจเพลิดเพลินรื่นเริงก็ไม่มี เพราะไม่มีผู้หลอกออกไปให้เป็นเช่นนั้น มันสังขาร สัญญาหลอกต่างหาก ให้เราตื่นภาพของตัวเองอยู่ทั้งวันทั้งคืนไม่มีวันอิ่มพอ ไม่มีคำว่านี้เป็นภาพอดีตมากี่วันกี่ปีกี่เดือน นี้เป็นเรื่องราวของอนาคตซึ่งยังไม่มาถึง ไม่เคยคิดไม่เคยคำนึง เพราะมันวาดภาพออกมาในวงปัจจุบันของกิเลสมาหลอกเราอย่างสด ๆ ร้อน ๆ ก็ตื่นเงาของมันไปเรื่อย ๆ นี่ถ้าไม่กำหนดดูตรงจุดที่มันกระเพื่อมแล้ว มันจะเป็นภาพออกมาหลอกเจ้าของ เลยลืมจุดผู้รู้นี้เสีย ก็เลยเพลินไปตามอาการของมัน สมาธิก็เหลวไหลไปเลย

เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้คำบริกรรมให้ถี่ยิบลงไปจนจิตสงบได้ ให้มันทำงานอยู่กับคำบริกรรม ให้มันปรุงอยู่กับคำบริกรรม เพราะความปรุงอันนี้เป็นมรรค ความปรุงของสิ่งหลอกลวงเหล่านั้นเป็นสมุทัย เราแยกจิตออกมาให้ปรุงในทางมรรค ได้แก่บทธรรมนี้ ให้อยู่ในนี้จิตย่อมสงบได้ อุบายวิธีเปลี่ยนแปลงการทำความเพียรของตนแล้วแต่ผู้บำเพ็ญจะเห็นสมควร ควรเดิน ควรยืน ควรนั่ง ควรนอนด้วยวิธีการใดในทางความเพียร ให้เป็นที่ถนัดของตัวเอง ส่วนมากก็อิริยาบถสองคือนั่งและเดิน ยืนก็มีเป็นบางครั้งบางคราว นี่หลักของการทำจิตให้สงบทำเช่นนั้น

เวลาจะพักก็พัก เวลาตื่นขึ้นมาแล้วก็ให้ทำหน้าที่ของตัวเองเสมอ จิตใจย่อมจะสงบเยือกเย็นและจะมีความแยบคาย เพราะสมาธิก็มีปัญญาก็มี ตามขั้นภูมิของสมาธิและขั้นภูมิของปัญญาเป็นคู่เคียงกันไป ใจย่อมเย็นสบาย เมื่อกิเลสไม่ก่อกวนมากเสียเท่านั้นก็สบาย เพียงขั้นสมาธินี้ก็เพลินก็สบาย สงบเย็น มองดูอะไรก็รู้สึกว่าจะเยือกเย็นไม่ได้ปิดหูปิดตาอยู่อย่างแต่ก่อนที่ไม่มีสมาธิ นี่ผิดกันตรงนี้

ยิ่งปัญญาได้ออกกว้านรู้สิ่งทั้งหลายจนกระทั่ง เอ้า พูดตามภูมิ มันครอบโลกธาตุไปเลย ปัญญากระจายไปหมด ถึงวาระที่จะออกแล้วห้ามไม่อยู่ เป็นหลักธรรมชาติของนิสัย หลักธรรมชาติของปัญญา ที่มีความสามารถกว้างแคบขนาดไหน จะประมวลเข้ามาสู่วงสัจธรรมทั้งนั้น ให้รู้แจ้งเห็นจริงโดยลำดับลำดาแล้วปล่อยวางกันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งย่นเข้ามาสู่หลักใหญ่ได้แก่ร่างกาย ซึ่งรวมไปด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย แล้วรวมในธาตุ ๔ ขันธ์ ๕

ย่นเข้ามา แยกแยะดูให้เห็นชัดเจนด้วยปัญญา ซึ่งมีความแหลมคมเข้าโดยลำดับลำดา จนกระทั่งทราบชัดตามความเป็นจริงแล้ว ไม่เคยปล่อยก็ปล่อยเห็นอย่างชัดเจน ปล่อยให้เจ้าของรู้ให้เจ้าของเห็นอย่างชัดเจน เช่น อุปาทานในกาย เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงเต็มที่แล้วเอาไว้ไม่อยู่ บังคับไม่ได้ที่ว่าจะไม่ให้ปล่อย เพราะพิจารณาเพื่อรู้ การยึดการถือนั้นยึดเพราะความหลงตามความจอมปลอม จึงยึดความจอมปลอมว่าเป็นเราเป็นของเรา เมื่อเห็นจริงตามหลักธรรมที่ท่านสอนไว้แล้ว ย่อมจะปล่อยวางของจอมปลอม

เข้ามาตามหลักความจริง เพราะเราพิจารณาเพื่อความจริง ย่อมจะเห็นความจริงภายในตัวแล้วถอนตัวออกมา นี่หลักของการพิจารณา

เรื่องกาย เวทนา จิต ๓ อย่างนี้เกี่ยวโยงกัน จะพูดว่าให้พิจารณานั้นก่อนพิจารณานี้ทีหลังไม่ได้ในภาคปฏิบัติ เพราะมันสัมผัสสัมพันธ์กัน ผู้เข้าสู่ในวงธรรมทั้งสามนี้ย่อมจะทราบตัวเอง เช่นเดียวกับนักมวยเขาต่อยมวย ควรจะขึ้นเข่าขึ้นศอกขึ้นเท้าขึ้นหมัด ระยะไหนที่เหมาะนักมวยจะทำหน้าที่เอง นี่ก็เหมือนกัน จิตควรจะหมุนเข้าสู่เวทนา หมุนเข้าสู่กาย หมุนเข้าสู่จิต ในระยะใดขณะใดนั้น เป็นความเหมาะสมของจิตที่จะแยกแยะหาความจริงใส่ตน จึงบอกไม่ได้ว่าให้พิจารณานั้นก่อนพิจารณานี้ทีหลัง แต่ส่วนมากก็กายคตาเป็นพื้นสำคัญ ส่วนมากพิจารณานี้ก่อน

ทั้ง ๆ ที่กำลังพิจารณานี้อยู่ เมื่อเวลาทุกขเวทนาเกิดขึ้น จิตมันหมุนไปหาทุกขเวทนาก็ได้ เพราะเป็นวงสัจธรรมด้วยกัน แล้วทีนี้พิจารณาประสานกัน แยกแยะดูให้เห็นสิ่งใดเป็นอะไร ๆ จนกระทั่งเข้าถึงจิตซึ่งเป็นตัวสำคัญมั่นหมาย สัญญามันออกมาจากจิตมาว่าอันนั้นเป็นทุกข์อันนี้เป็นทุกข์ ความจริงทุกข์ก็เป็นทุกข์อันหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้เป็นอะไร กายแต่ละส่วน ๆ ก็เป็นกายแต่ละส่วน ๆ แต่ละอาการของตนอยู่เท่านั้น ไม่ได้เป็นทุกข์ ไม่ได้เป็นเวทนานั้น หากจิตนี้เองเป็นผู้ไปสำคัญมั่นหมายคือสัญญา

เพราะเหตุไรถึงว่าจิตนี้ไปสำคัญ เพราะตัวอวิชชาตัวหลอกอยู่ภายในจิตมันย่อมจะหลอกออกไป ทีนี้เวลาพิจารณาเข้ามา ๆ เมื่อสมุทัยหดตัว อวิชชาหดตัวเข้าไปในเวลานั้น เพราะถูกตัดข้างนอกเข้าไป ความสำคัญมั่นหมายอะไรแยกแยะดู ๆ จนกระทั่งเข้าใจแล้วมันก็ไม่กล้าออกมาสำคัญมั่นหมาย สุดท้ายจิตก็จริง กายก็จริง เวทนาคือทุกข์ก็จริง จิตก็จริงในขณะนั้น ต่างอันต่างจริงไม่ประสับประสานกัน ไม่คละเคล้ากันแล้วไม่กระทบกัน นี่การพิจารณาภาคปฏิบัติเป็นอย่างนี้

จะว่าให้พิจารณาอันนั้นก่อนพิจารณาอันนี้ทีหลังพูดไม่ได้ แต่ภาคพื้นแห่งการพิจารณาในขั้นเริ่มแรกนี้ ส่วนมากก็หนีกายไปไม่พ้นแหละ ต้องพิจารณากายดังที่กล่าวมาเบื้องต้นนั้น เมื่อจิตได้ถอยเข้ามาเป็นความจริงของตัวแล้วย่อมปล่อยวางทุกขเวทนาจะมีมากน้อยเพียงไรก็ไม่กระทบกระเทือนกัน นี่การพิจารณาเป็นเช่นนั้นและเกิดความอาจหาญไม่สะทกสะท้าน แม้ทุกข์ในกายนี้จะมีมากเพียงไรก็ไม่สะทกสะท้านไม่หวั่นไหว เพราะไม่กระทบกระเทือนจิต จิตย่อมเป็นจิตเต็มตัวแม้จะอยู่ในภูมิของอวิชชาครอบหัวอยู่ก็ตามเถอะ ย่อมเป็นเช่นนั้น

จนกระทั่งได้พังทลายตัวอวิชชาออกหมดโดยสิ้นเชิงแล้ว ปัญหาทั้งมวลก็หมด เรียนสัจธรรมจบตรงนั้นเอง เรียนสติปัฏฐาน ๔ จบ จบอยู่ที่จิต จบอยู่ที่อวิชชาบรรลัย หากอวิชชายังไม่พังสัจธรรมก็ยังเรียนไม่จบ พออวิชชาพังทลายลงจากใจเท่านั้น เรียก

ว่าเรียนสัจธรรมจบ ทุกข์ก็เรียนจบ สมุทัยก็เรียนจบ มรรคก็เรียนจบ นิโรธก็เรียนจบ ผู้ที่รู้ว่าเรียนทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค จบนั้นคือผู้บริสุทธิ์ นั้นไม่ใช่สัจธรรม นอกไปจากวงสัจธรรมซึ่งเป็นวงสมมุตินี้แล้วโดยประการทั้งปวง

ทุกข์หาที่ไหนมาที่นี่ ทำไมจะไม่รู้เรื่องของจิตที่ถูกอวิชชามันฉุดมันลากให้เกิดในภพน้อยใหญ่ ตั้งแต่รากฝอยของมันมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งเข้าถึงรากแก้วของมัน ตัดขาดสะบั้นลงมาหมดแล้ว ต้นไม้ต้นนี้จะไปเกิดที่ไหนอีก นั่น เห็นชัดเจนอย่างนั้น เผาไม่เผาฝังไม่ฝัง ทิ้งไว้อย่างนั้นมันก็ตาย พออวิชชาได้พังลงไปเท่านั้นไม่บอกว่าไปเกิดเสียก็ไม่เกิด บอกให้ไปเกิดเสียก็ไม่ไป เพราะสิ้นเชื้อแล้ว เชื้อของภพของชาติที่ให้สัตว์ทั้งหลายได้เกิดแก่เจ็บตายทุกถ้วนหน้ากันนี้ ก็คืออวิชชาดวงเดียวที่ครอบจิตเท่านั้นไม่มีอะไรเลย รู้เห็นอย่างประจักษ์ใจทีเดียว นี่นักปฏิบัติ จึงเรียกว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** เกิดเต็มภูมิ ยันได้เลย พูดได้เต็มปากถ้าจะพูด เพราะรู้ได้อย่างเต็มใจ

มีกิเลสเท่านั้นพาให้สัตว์เกิด นั่น ไม่มีอะไรพาให้สัตว์เกิด พอธรรมชาติซึ่งเป็นเชื้ออันสำคัญได้พังทลายลงไปแล้ว ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ เห็นอยู่กับตัว ไม่มีอะไรเป็นเครื่องสืบต่อ เป็นเอกเทศของตัวเอง ระหว่างสมมุติกับวิมุตติแยกกัน ถ้าพูดเป็นสองโลกก็เป็นคนละโลกแล้ว ถ้าเป็นหินก็เป็นหินหักแล้วเอามาต่อกันได้ยังไง มาต่อมันก็ไม่เหมือนธรรมชาติของมัน เอามาต่อก็มาจ่อ ๆ ไว้เฉย ๆ มันไม่ติด เหมือนอย่างจิตกับขันธ์ที่อยู่ด้วยกัน มันก็จ่อ ๆ กันอยู่เท่านั้นมันไม่ติด เป็นหลักธรรมชาติของจิตที่บริสุทธิ์แล้วกับขันธ์ ที่ทำหน้าที่ต่อกันรับผิดชอบกันเพียงเท่านั้น ไม่ได้มากไปกว่านั้น และไม่มีอะไรมาบังคับ เหนือสิ่งบังคับทั้งหมดแล้ว นี่คือความจริงล้วน ๆ แห่งความบริสุทธิ์เป็นเช่นนี้

นี่ละท่านว่า **ทุกฺขํ นตฺถิ อชาตสฺส** ทุกข์ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด ผู้ไม่เกิดก็คือผู้บริสุทธิ์จากเชื้อแห่งความเกิดโดยประการทั้งปวงแล้วเท่านั้น นอกนั้นเกิดทั้งเพ เกิดแล้วไม่ว่าตายทั้งเพจะว่าอะไร มันตายทั้งเพทุกข์ทั้งเพ นี้ซิถึงได้อัศจรรย์พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมาได้อย่างไร ไม่มีใครบอกใครสอนเลย อันนี้หนาแน่นยิ่งกว่าอะไรทั้งหมดในสามแดนโลกธาตุนี้ เป็นตัวมหาอำนาจครอบไว้หมดทุกดวงจิตของสัตว์ ไม่มีใครที่จะเล็ดลอดออกไปได้เลย แต่พระพุทธเจ้าโผล่ขึ้นมาได้นี่อัศจรรย์ไหม โดยไม่มีใครแนะนำสั่งสอนเลย โผล่ขึ้นมาได้ด้วย สยัมภู ทรงรู้เองเห็นเองไม่มีใครแนะนำสั่งสอน

พวกเรายังแนะนำสั่งสอนกันแล้วกันเล่าแทบล้มแทบตาย ยังไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร ไม่พ้นที่กิเลสจะมาฉุดมาลากเอาไปกิน กำลังทำลาบกำลังทำอะไรอยู่ กิเลสเอาไปกินเสียเจ้าของไม่ได้กิน กำลังปรับปรุงอรรถธรรมเพื่อจะได้อาศัย ถ้าภาษาโลก ๆ เราก็เรียกว่าเพื่อจะได้อยู่ได้กินโอชารส ก็ให้กิเลสคว้าเอาไปกินเสีย มันไม่ได้เรื่อง ท่าภาวนา

ท่าใดก็ให้มันเอาไปกินเสีย ๆ นี่ซิ ได้รับการแนะนำสั่งสอนอยู่ถึงขนาดนั้นก็ยังเป็นอย่างนี้ แล้วไม่อัศจรรย์พระพุทธเจ้าจะอัศจรรย์อะไร

เอ้าทีนี้ความรู้ของพระพุทธเจ้ากับความรู้ของสาวกต่างกันอย่างไร เพียงสาวกท่านก็อัศจรรย์ในท่านแล้ว จิตไม่เคยรู้ไม่เคยเห็น-เห็น จิตไม่เคยเป็น-เป็น นั่น แล้วพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไรทำไมจะไม่รู้ไม่เห็น เมื่อเป็น **อาโลโก อุทปาทิ** ขึ้นมาเต็มแล้ว **จกฺขุ อุทปาทิ ญาณ์ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ** เต็มภูมิเต็มพระทัยของพระพุทธเจ้าแล้ว ทำไมจะไม่รู้ไม่เห็นสิ่งที่มีอยู่ในสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่งั้นจะทรงสอนโลกได้ถึงสามแดนโลกธาตุเหรอ ไม่รู้ไม่เห็นสอนกันได้ยังไง ไม่เห็นเทวดาสอนเทวดาได้ยังไง ไม่เห็นอินทร์พรหมสอนอินทร์สอนพรหมได้ยังไง ไม่เห็นเปรตเห็นสัตว์นรกจะสอนได้ยังไง นำสิ่งเหล่านี้มาพูดได้ยังไง

เพราะไม่ใช่ศาสดาองค์ด้นเดา ทรงรู้จริงเห็นจริงทุกอย่าง ตั้งแต่สัจธรรมที่ทรงรู้แจ้งเห็นจริงยังมาประกาศกระเทือนโลกอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ ทำไมสิ่งเหล่านั้นจะเป็นของปลอมไป เพราะเป็นธรรมของจริง เต็มไปด้วยความมีอยู่เป็นอยู่ของตนด้วยกันทั้งนั้นกับสัจธรรม ซึ่งมีประจำอยู่ในสัตว์และสังขารทั้งหลายนี่

บาปไม่มีอะไรเผาโลกอยู่เวลานี้ บุญไม่มีโลกทรงตัวได้ยังไง คนดีมีได้ยังไง แน่ะนรกไม่มีสัตว์ทั้งหลายได้รับทุกข์ทรมานได้ยังไง จะเป็นทุกข์ทรมานได้ยังไง สวรรค์พรหมโลกไม่มี พระพุทธเจ้าสอนเทวดาอินทร์พรหมได้ยังไง พวกผู้ตาดีท่านไม่มีปัญหานี่ พวกตาบอดไปเที่ยวลบล้าง แล้วก็สร้างปัญหาขึ้นมาเผาตัวเองโดยไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย ก็คือพวกกิเลสครอบงำหัวใจนั่นเอง ท่านผู้พ้นจากกิเลสท่านไม่มีปัญหากับสิ่งเหล่านี้ นอกจากท่านเมตตาสงสารท่านทุเรศเท่านั้นเอง นี่ละที่พระพุทธเจ้าทรงเมตตาโลกอย่างหาที่เปรียบหาประมาณไม่ได้ ก็เพราะความเห็นโทษอย่างถึงพระทัยในวัฏจักรวัฏจิต ที่พาหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงเพราะอำนาจของกิเลส

จึงต้องสอนลงให้ถึงเหตุถึงผลถึงพริกถึงขิงถึงความจริงทั้งฝ่ายโทษฝ่ายคุณ ด้วยพระเมตตาล้วน ๆ เรื่อยมา แม้จะปรินิพพานยังต้องประทานพระโอวาทไว้อีก พาดบันไดเอาไว้สะพานเอาไว้ ทำกรุยหมายป้ายทางเอาไว้ เพื่อสัตว์โลกทั้งหลายผู้ที่มีอุปนิสัยอยู่ จะได้ตะเกียกตะกายไปตามพระองค์แล้วค่อยหลุดพ้น แม้ไม่ถึงที่สุดวิมุตติพระนิพพานก็พอผ่อนหนักเป็นเบา เพราะอำนาจแห่งความดีของตน และเพราะอำนาจแห่งหลักธรรมพระพุทธเจ้าที่สัตว์โลกทั้งหลายได้เกาะ ก็ยังดีกว่าถูกกิเลสฉุดลากไปตลอดเวลานั้นเป็นไหน ๆ

ฉะนั้นขอให้ทุกท่านได้ตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ อย่าเห็นแก่ความท้อถอยอ่อนแอและความทุกข์ความลำบาก สิ่งเหล่านี้เราเคยมาอย่างจำเจ จนหาสิ่งที่จะเอามาเทียบ

มาเคียงมาวัดมาตวงกันไม่ได้แล้ว มันเต็มหัวใจด้วยกัน และเป็นตัวสร้างภพสร้างชาติ เป็นตัวพาให้เกิดแก่เจ็บตายไม่ใช่ตัวไหน ดินน้ำลมไฟมันก็เป็นสภาพของมันอยู่ยังงั้น แต่ผู้นี้เข้าไปแทรกไปสิงไปเกี่ยวไปข้องไปพัวพัน ดินน้ำลมไฟจึงได้กลายขึ้นมาเป็นภพเป็นชาติ เป็นสัตว์เป็นบุคคลดังได้ให้ชื่อให้นาม

นอกจากนั้นยังยึดยังถือว่านี้เป็นเรานี้เป็นของเรา ทั้ง ๆ เป็นดินน้ำลมไฟเป็นธาตุต่าง ๆ ของมันก็ยังไม่อาย เพราะกิเลสไม่พาให้อาย ไม่มีอะไรจะหน้าด้านยิ่งกว่ากิเลสที่ด้านที่สุด คอยแทรกคอยแซงคอยลบล้างความจริงของจริงตลอดเวลา มันจะอายได้ยังไง เมื่อกิเลสได้ครอบหัวใจใดเข้ามากน้อย ย่อมทำให้เกิดความหน้าด้านขึ้นมาในอรรถในธรรม ลบล้างธรรมได้

รู้สึกเหนื่อยแล้ว เอาแล้วนะ เพียงเท่านี้แหละ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๗

ตายเกิดตายสูญ

ทุก ๆ ท่านที่มาปฏิบัติในเพศของพระ กรุณาน้อมนำพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ มาสถิตอยู่ที่จิตใจให้ได้ทุกอิริยาบถ เพื่อเป็นสักขีพยานภายในจิตใจซึ่งถูกห้อมล้อมด้วยกิเลสทั้งหลายนี้ได้เป็นอย่างดี เพราะพุทธภาระ ธรรมภาระ สังฆภาระนี้สำคัญมาก เป็นกำลังของพระพุทธเจ้า กำลังของพระธรรม กำลังของพระสงฆ์ ย่อมมีอำนาจในทางที่ดี ช่วยพยุงจิตใจของเราให้หนักแน่นในความพากเพียรและประโยคพยายามทุกด้าน เช่นเดียวกับกิเลสมีกำลังหนุนจิตใจให้แสดงออกในแง่ต่าง ๆ ไม่มีประมาณฉะนั้นแล

ด้วยเหตุนี้เมื่อจิตมีความห่างเหินต่อธรรม กิเลสจึงเข้าใกล้ชิดติดพันและหนุนจิตให้ไปในทางของตัวอย่างไม่ลดละ ไม่มีคำว่าย่อหย่อนอ่อนกำลัง หนุนไปมากเท่าไรย่อมมีกำลังมาก เรื่องคำว่ากิเลสจะอ่อนกำลังลงนั้นเป็นไม่มี นี้เป็นหลักธรรมชาติของมัน คือธรรมชาตินี้อยู่ที่จิต คลุกเคล้าอยู่กับจิตจนประหนึ่งว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ให้ทราบได้เลยถ้าไม่มีธรรมเป็นเครื่องสอดส่องมองดูแล้ว จะถือว่าจิตหรือถือว่าธรรมชาตินี้เป็นจิต จิตเป็นธรรมชาตินี้ กระจายออกมาทางธาตุทางขันธ์ว่าเป็นตัวของตัวล้วน ๆ ไม่มีสงสัยอันใดเลย ถึงขนาดนั้นแล

การกระดิกพลิกแพลงออกไปในแง่ใด จึงว่าเป็นตัวของตัวกระดิกพลิกแพลง ความได้ความเสียกลัวได้กลัวเสียนั้น เป็นเพราะธรรมชาตินี้ทั้งนั้นพาให้เป็น จึงชำระยาก หากไม่มีธรรมเป็นเครื่องกำจัดแล้วจะไม่มีวันไม่มีกาลไม่มีสถานที่ เป็นอกาลิกะเหมือนกันกับธรรม คือมีตลอดเวลาหมุนอยู่ตลอดเวลา ทำงานของตัวอยู่ตลอดเวลา เว้นเฉพาะหลับสนิทเท่านั้นจะพักตัว นี่เป็นหลักธรรมชาติ ทางศัพท์ศาสนาให้ชื่อว่ากิเลส เครื่องเศร้าหมองหรือมืดดำ แปลได้เท่านั้น

อย่างไรก็ตามให้พึงทราบว่า นี้คือตัวสำคัญที่พาสัตว์ให้หมุนเวียนเกิดแก่เจ็บตายในภพน้อยภพใหญ่ ไม่มีสิ่งใดในสามแดนโลกธาตุนี้จะมีหน้าที่หรือมีอำนาจ มาหนุนจิตดวงนี้ให้เกิดในภพน้อยภพใหญ่ได้เลย มีธรรมชาตินี้เท่านั้นเป็นเชื้ออันสำคัญและทำงานได้ตลอดเวลาไม่เลือกสถานที่ กาลเวลา อิริยาบถ ทุกขณะของมันล้วนแล้วแต่เป็นการทำงานอยู่ภายในจิต เพราะฉะนั้นนักปฏิบัติเราที่จะปฏิบัติให้ได้อย่างใจหวังให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยสมความมุ่งหมายนั้น จึงเป็นไปได้ลำบาก นอกจากจะมีแง่ความคิดเกิดขึ้นมาอีก ให้เกิดความท้อถอยอ่อนแอเพราะเห็นว่าไม่สมใจเท่านั้น นี่ก็เป็นสิ่งแทรกซ้อนของธรรมชาตินี้แบ่งเอาผลประโยชน์ไปอีกเราก็ไม่รู้

นี่แหละที่เป็นภัยใหญ่ที่สุด อันเป็นเหตุให้พระศาสดาของเราทรงทนอยู่ไม่ได้ เมื่อได้ตรัสรู้แล้ว เพราะพระองค์ถ้าพูดภาษาของเราก็เรียกว่า ตะเกียกตะกายเต็มพระสติกำลังความสามารถ เพื่อรื้อถอนสัตว์ที่จมอยู่ในปลักนี้ให้หลุดพ้นไปได้เป็นวรรคเป็นตอน ตามขั้นภูมิแห่งวาสนาของสัตว์แต่ละราย ๆ ซึ่งได้สร้างสมอบรมมามากน้อยต่างกัน ทั้งนี้เพราะสัตว์ทั้งหลายแม้จะเกิดในภพน้อยภพใหญ่มามากน้อย นิสัยวาสนานี้ย่อมมีติดแนบอยู่กับจิต ไม่มีมากก็มีน้อย ส่วนไม่มีเลยนั้นก็อาจเป็นได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นกฎของอนิจจัง จึงค่อยมามีภายหลังก็เป็นได้

ไม่มีผู้ใดที่จะเห็นภัยเต็มพระทัย ยิ่งกว่าพระศาสดาองค์เอกเห็นภัยในธรรมชาตินี้ เพราะพระองค์แท้ ๆ ในภพชาติใด ๆ ที่ยังไม่เข้าใจสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นภัยได้ชัดเจนก็ตาม แต่พระชาติที่สุดในขณะที่ทรงบำเพ็ญเพียร เพื่อจะรื้อถอนธรรมชาตินี้ออกจากพระทัยนั้นแล เป็นเวลาที่จะทรงทราบเป็นลำดับลำดา จนกระทั่งรื้อถอนออกได้หมดโดยสิ้นเชิงไม่มีสิ่งใดเหลือในพระทัยเลย นั่น จึงได้ทรงทราบประจักษ์ชัดทั้งมหันตทุกข์มหันตโทษ มหาภัยของธรรมชาตินี้ และมหาคุณอันเอกที่ทรงได้พบเห็น หลังจากการถอดถอนเสี้ยนหนามหรือสิ่งปกคลุมหุ้มห่อ อันเป็นตัวภัยสำคัญนี้ออกจากพระทัยโดยสิ้นเชิงแล้ว พระทัยนั้นกลายเป็นพระทัยที่เต็มไปด้วยอรรถด้วยธรรม เป็นของอัศจรรย์ล้นโลกล้นสงสาร

ตั้งแต่ขณะนั้นแลถ้าพูดตามภาษาของเราก็เรียกว่า เป็นขณะที่ตื่นเต้นที่สุดในชีวิตอัตภาพร่างกาย ไม่มีขณะใดจะตื่นเต้นอัศจรรย์ยิ่งกว่า ขณะทั้งสองประเภทนี้พรากจากกัน คือวัฏจิตได้แก่อวิชชา ตัวหุ้มห่ออย่างมืดมิดปิดทวารแตกกระจายออกจากจิตด้วยอำนาจแห่งพระปรีชาสามารถ หรือว่าพระญาณพระปัญญาของพระองค์สังหารทำลาย ขณะนั้นแลเป็นขณะที่ทรงตื่นเต้นที่สุด ไม่มีขณะใดตั้งแต่วันประสูติมาจนกระทั่งระยะนั้น เป็นขณะที่ทรงตื่นเต้นที่สุดหาประมาณไม่ได้ หากเป็นเองระหว่างวิมุตติกับสมมุติทำหน้าที่ต่อกันเวลานั้น ขันธ์ก็เป็นขันธ์ก็ทำหน้าที่ ความเจอวิมุตติหลุดพ้นนั้นแลทำให้พระสติปัญญาหรือทำให้ขันธ์กระเพื่อมอย่างใหญ่โต ที่แยกออกมาเป็นคำพูดของพระสาวกทั่วไปว่าธรรมสังเวชนั่นเอง

แต่ในขณะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในเวลานั้น เป็นขณะที่ผาดโผนโลดเต้น เป็นขณะที่สะดุดพระทัยอย่างเต็มที่ ประหนึ่งว่าโลกธาตุสะเทือนสะท้านหวั่นไหวไปหมด หลังจากนั้นแล้วก็ทรงเห็นคุณค่ามหัศจรรย์ของพระทัย ที่เต็มไปด้วยอรรถด้วยธรรม หรือธรรมกับใจนั้นเป็นอันเดียวกัน กลายเป็นธรรมชาติที่ประเสริฐเลิศเลอขึ้นมาอย่างไม่คาดไม่ฝัน ได้เห็นเสียแล้ว ได้รู้เสียแล้ว ทรงเป็นเจ้าของเสียแล้ว และทำไมจะอดการ

พิจารณาถึงเรื่องสรรพสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเคยถูกจำจองรัดรึงตรึงตรามาจนกระทั่งหาทางออกไม่ได้เล่า

ย่อมจะคิดเต็มพระทัย พร้อมทั้งอุบายวิธีที่จะแนะนำสั่งสอนสัตว์โลก หากมาพร้อม ๆ กันด้วยพระเมตตาเป็นสำคัญ นี่แหละที่พระองค์ได้ทรงสั่งสอนสัตว์โลกอย่างเต็มพระทัย นับแต่วันตรัสรู้มาจนกระทั่งวันปรินิพพาน ในวาระสุดท้ายยังประทานปัจฉิมโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ ซึ่งกำลังเฝ้าพระองค์อยู่เวลานั้นอย่างถึงใจเช่นเดียวกันว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราเตือนท่านทั้งหลาย สังขารธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วดับไป หรือเจริญขึ้นแล้วเสื่อมไป เป็นตามหลักธรรมชาติของมัน จงยังกุศลคือความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด นั่น

คำว่าสังขารธรรมในขณะนั้นพระองค์ทรงหมายถึง สังขารธรรมที่เป็นสังขารขันธ์เกิดขึ้นกับจิต สำหรับผู้ปฏิบัติเพื่อรื้อภพรื้อชาติ จะเป็นผู้หนักแน่นจะเป็นผู้ทำงานในเรื่องขันธ์ ๕ นี้เป็นอย่างมาก เพราะมีแต่พระล้วน ๆ แล้วแยกออกไปถึงสังขารธรรมทั้งหลาย เพื่อให้เป็นประโยชน์โดยทั่วถึงแก่บรรดาพระทั้งหลาย ก็แยกไปถึงสังขารธรรมคือสิ่งที่ปรุงแต่งทั้งหลายในโลกนี้หาความจีรังถาวรไม่ได้ จนกระทั่งเข้าสู่สังขารขันธ์ สัญญาขันธ์ เป็นสภาพเช่นเดียวกัน เป็นสิ่งที่จะแน่ใจได้เต็มหัวใจก็คือ จิตนี้ได้สลัดตัวออกเสียจากสังขารธรรมหรือสภาวธรรมเหล่านี้โดยสิ้นเชิงเท่านั้น จึงเป็นจิตที่ประเสริฐเลิศเลอไม่มีอะไรเสมอเหมือน นี่ก็คือพระเมตตาของพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนสัตว์โลกมา

ขนาดนี้แลความเป็นภัยของธรรมชาตินี้ที่มีต่อจิตใจของสัตว์โลก เราฟังซิว่ากามภพ รูปภพ อรูปภพ แต่ละภพ ๆ นั้นมีสัตว์โลกบรรจุอยู่จำนวนมากเท่าไร และแต่ละภพ ๆ นั้นรวมกันเข้าแล้วมีสัตว์โลกจำนวนเท่าไร นับหมดเลยทั้งประเภทหยาบกลาง ละเอียด ละเอียดสุด ล้วนแล้วแต่อยู่ในเงื้อมมืออวิชชาตัวนี้กำไว้อย่างเหนียวแน่น ไม่มีคำว่าแบออกมาให้สัตว์โลกได้เห็นฝ่ามือนั้นบ้างเลย กำไว้อย่างมิด ปิดไว้ทั้งตาทั้งหูทั้งจมูกทั้งลิ้นทั้งกายทั้งใจ ไม่ให้รู้ให้เห็นว่าสิ่งที่กำเราอยู่บีบเราอยู่เวลานี้ เป็นมหาภัยเป็นมหันตทุกข์ ๆ

พระองค์ทรงทราบหมด เพราะพระองค์เคยเป็นมาอย่างนี้แล้ว และได้เปิดเผยพระองค์ออกมาอย่างเต็มที่เต็มฐาน ถึงความบริสุทธิ์วิมุตติหลุดพ้นประจักษ์พระทัย จึงต้องเห็นโทษสิ่งเหล่านี้อย่างถึงพระทัยเช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นพระเมตตาจะย่อหย่อนอ่อนกำลังได้อย่างไร วิธีการใดที่จะทรงตะเกียกตะกายรื้อขนสัตว์โลกให้ได้ทันท่วงที พระองค์จะทรงพยายามเต็มที่เต็มฐานไม่ทรงลดละเลย นี่แหละพระเมตตานี้แล

เป็นเครื่องหนุน เพราะความเห็นโทษสิ่งเหล่านี้อย่างประจักษ์พระทัย จึงทำให้เกิดความเมตตาสงสารสัตว์ว่า ได้รับความทุกข์ทรมานเช่นเดียวกับพระองค์ที่ทรงได้รับมาแล้ว

เราทั้งหลายเป็นนักปฏิบัติ คำว่าธรรมชาตินี้เป็นภัยอย่าเข้าใจว่าเป็นภัยแต่ครั้งพุทธกาล อย่าเข้าใจว่าเป็นภัยต่อสัตว์โลกทั้งหลายทั่วแดนโลกธาตุเว้นเราเพียงรายเดียว ๆ เท่านั้น เราผู้หนึ่งนับเข้าในจำนวนสัตว์โลกย่อมเป็นเช่นเดียวกันหมด เป็นแต่เพียงว่าคาถาอาคมของธรรมชาตินี้แนบสนิทติดกับใจอ่อนนิ่มไปหมด กล่อมให้เคลิ้มให้หลับได้ตลอดเวลา หาทางฟื้นตัวพอมองเห็นโทษมันไม่ได้เท่านั้น เราจึงยอมรับ เราจึงยอมทำตามมันเช่นเดียวกับสัตว์ทำตามเจ้าของเช่นนั้น หากว่าได้รู้ได้เห็นว่ามันเป็นภัยแล้ว ใครจะอยู่ได้อย่างไร

ใจมนุษย์ด้วยซ้ำ ยิ่งเป็นใจที่กล้าหาญชาญชัย เป็นใจที่ฉลาด ไม่มีใจใดที่จะยิ่งกว่าใจมนุษย์ในการตะเกียกตะกายสุดเหวี่ยง ที่จะให้หลุดพ้นจากสิ่งมืดมิดปิดทวารทั้งหลายเหล่านี้ โดยไม่ได้คิดถึงเป็นถึงตายอะไรเลย ทั้งนี้เราจะเห็นได้เมื่อสติปัญญาได้เห็นโทษเห็นภัยของสิ่งเหล่านี้เป็นลำดับลำดา และเห็นคุณของธรรมเคียงข้างกันไปโดยลำดับแล้ว นั้นแลที่ว่าผู้มีความเพียรกล้า หากกล้าเอง หากอาจหาญเอง ทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมกันมาหมด

ศรัทธาก็ได้หยั่งทราบชัดเจนแล้วว่า แดนแห่งความพ้นทุกข์เท่านั้นจะเป็นที่พ้นภัย เมื่อยังจะตกค้างอยู่ในภพในชาติใด ภพนั้นชาตินั้นคือภพแห่งภัย ภพแห่งกองทุกข์มากน้อยตามขั้นตอนหรือตามขั้นภูมิแห่งภพนั้น ๆ ไม่ใช่เป็นภพเป็นภูมิที่จะไว้อกไว้ใจได้เลย นอกจากพ้นจากภพภูมิทั้งหลายเสียถ่ายเดียวเท่านั้น เมื่อศรัทธาความหยั่งเชื่อลงถึงขนาดนั้นแล้ว วิริยะความที่จะพากเพียรตนเองหากหมุนไปเอง สติกับปัญญากลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียว เป็นพี่เลี้ยงของจิตเป็นผู้รักษาจิต เป็นผู้ปราบปรามสิ่งที่เป็นภัยต่อจิตไปด้วยกัน

ดังที่ว่าพละ ๕ นั้นมาพร้อม ๆ กันหมด ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ไปพร้อม ๆ กันเลย นี่เราจะเห็นได้เมื่อจิตได้ก้าวเข้าสู่ขั้นนี้ ว่ากิเลสคือธรรมชาติอันนี้เป็นภัยเพียงไร สติปัญญาสามารถที่จะบุกเบิกตัวภัยออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน จนเป็นความผ่านพ้นไปได้เป็นลำดับ ๆ นี้เป็นของที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกัน รู้ได้ด้วยกันทั้งสองอย่าง ทำให้จิตได้มีกำลังหนุนขึ้น

ธรรมชาตินี้กล่อมเอาอย่างสนิทให้ท่านทั้งหลายจำเอาไว้ โลกไม่ได้เห็นโทษอันนี้เลย และแตกแขนงออกไปก็เป็นความโลภ โลภจนวันตายก็ไม่มีวันอิ่มพอ โลกที่มีความเดือดร้อนอยู่ทุกวันนี้เพราะความโลภมาก ความโลภไม่มีเมืองพอ เรื่องสมบัติเงินทองข้าวของอาหารปัจจัยที่พอเป็นพอไปนั้น ไม่ค่อยขาดแคลนอะไรนักพอที่จะยังมนุษย์ทั้ง

หลายให้มีความสุขพอประมาณได้ แต่ความโลภที่สำคัญว่าเป็นตัวคุณนี่ซิ มันทำลายความสุขของสัตว์โลก ไม่ว่าชาติชั้นวรรณะใดมันสามารถเข้าไปทำลายได้ทั้งนั้น โลกจึงหาความสุขไม่ได้ เพราะอำนาจแห่งความโลภบีบบังคับ แต่ก็หาได้ทราบไม่ว่าความโลภนั้นคือตัวภัย นอกจากเห็นว่าเป็นคุณด้วยอำนาจแห่งความกล่อมอย่างสนิทของมันเท่านั้น

ความโกรธก็เหมือนกัน คนอื่นโกรธเราดูได้เมื่อไร แต่เจ้าของโกรธพอใจโกรธในขณะที่เจ้าของโกรธนั้นประหนึ่งว่า ไม่มีใครที่จะเลิศเลอวิเศษวิโสยิ่งกว่าเจ้าของ ในสามแดนโลกธาตุนี้มีเจ้าของคนเดียวผู้กำลังโกรธเท่านั้น เป็นผู้เลิศผู้เลอผู้วิเศษวิโสยิ่งกว่าผู้อื่นใด นั่นแหละกิเลสมันยกตัวมันถึงขนาดนั้น มันอยู่ในหัวใจใดในบุคคลผู้ใดเวลาใด แสดงออกเมื่อใดจะต้องเป็นความสำคัญอย่างนั้น จึงกล้าโกรธได้อย่างลงคอและฆ่ากันได้อย่างเลือดเย็นไม่มีสะทกสะท้านบาปกรรม ทั้ง ๆ ที่การทำเช่นนั้นเป็นมหันตทุกข์ เป็นบาปมหันต์ทีเดียว ยังทำได้อย่างหน้าตาเฉย มันกล่อมไหมพิจารณาซิ

ราคะตัณหาก็เหมือนกัน เวลามันดีดมันดิ้นขึ้นมานี้อยู่ไม่ได้ ไม่ว่าตัวผู้ตัวเมีย ไม่ว่าหญิงว่าชาย เป็นดีดเป็นดิ้นไปตามมันทั้งนั้น เห็นว่าเป็นของดิบของดี ทำให้เพลิดให้เพลินลืมเนื้อลืมตัว ลืมวันลืมคืนลืมปีลืมเดือน ลืมจะเป็นจะตาย ลืมเฒ่าลืมแก่ลืมเพศลืมวัย ลืมไปหมด เพราะสิ่งเหล่านี้กล่อมให้ลืมไปหมด นี่แหละขยายตัวออกมาจากคำว่าอวิชชา กลายมาเป็นแม่ทัพใหญ่ของอวิชชาเป็นอย่างดี จะออกมาในแง่ใดก็ตามสัตว์โลกย่อมหมอบราบไปตามทั้งนั้น ไม่มีขณะจิตใดความรู้ใดที่จะสามารถเห็นโทษเห็นภัยของมันแม้แต่น้อยได้เลย ต้องเป็นไปตามนั้นพอใจไปตามนั้น ไม่มีคำว่าจะขัดจะขืน ในความรู้สึกเห็นไปตามนั้น ๆ ด้วยกัน ถ้ามีแต่ธรรมชาตินี้ล้วน ๆ ไม่มีอะไรเข้าแทรกเข้าแซงแล้ว มันจะหมุนตัวของมันไปได้อย่างนี้ตลอดกัปตลอดกัลป์นับไม่ถ้วน ที่พาให้สัตว์เป็นอย่างนี้ออกมาจากคำว่าอวิชชาอันเดียวเท่านั้น

เมื่อได้บำเพ็ญตนเข้าไปโดยมีหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า ตลอดครูอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอน เกิดความเชื่อความเลื่อมใสขึ้นมาภายในจิตใจประกอบความพากเพียร ทั้ง ๆ ที่จิตนี้ถูกหุ้มห่อปิดบังให้แสดงความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม ความคึกความคะนอง ความฟุ้งซ่านรำคาญ อยู่มากมายเพียงไรก็ตาม เมื่อธรรมสอดแทรกเข้าไปก็เป็นเหมือนกับน้ำดับไฟ ใจนี้จะเริ่มสงบตัวเข้ามา ๆ ความสงบตัวนี้กิเลสไม่เคยพาให้มีเลย แต่ธรรมแทรกเข้าไป ธรรมพาให้เกิดให้มีขึ้นได้ กลายเป็นจิตที่สงบเยือกเย็นขึ้นมา

ผลที่เกิดขึ้นจากความสงบเยือกเย็นนี้กิเลสไม่สามารถที่จะผลิตขึ้นมาได้ แต่ธรรมสามารถผลิตขึ้นมาได้ให้เห็นประจักษ์ใจ นี้แลเริ่มเป็นคู่แข่งกันโดยลำดับ เริ่มที่จะจับเหตุจับผลจับผิดจับถูกกันได้ กับธรรมชาติที่เรืองอำนาจอยู่ภายในจิตใจ พอใจเริ่มมีความสงบเย็นก็เห็นว่า เป็นความแปลกต่างจากที่เคยเป็นมาเพราะกิเลสผลิตขึ้นเป็นไหน ๆ จิตย่อมจะเกิดความเชื่อความเลื่อมใส เกิดความอัศจรรย์แปลกจิตแปลกใจขึ้นจากการบำเพ็ญของตน มีธรรมเป็นหลักที่ตั้งแห่งการประกอบความเพียร ทีนี้ไม่เชื่อธรรมจะเชื่ออะไร นี่ละเริ่มที่จะแหวกว่าย เริ่มที่จะกวาดต้อนกัน เริ่มที่จะต่อสู้กันให้เห็นเหตุเห็นผลเป็นลำดับลำดาไปด้วยการประพฤติปฏิบัติ

พอจิตเริ่มสงบขึ้นมาให้เห็นเพียงครั้งหนึ่งครั้งเดียวเท่านั้น จะเป็นเชื้ออันสำคัญที่ฝังอยู่ภายในจิตใจ เป็นอจลศรัทธาไม่ถอน แม้กิเลสจะคึกคะนองขนาดไหนก็ตาม จะพาโดดไปกี่ทวีปก็ตาม แต่ความเชื่อความสงบเยือกเย็น ความแปลกประหลาดอัศจรรย์ของตนในขณะที่จิตสงบนั้นจะไม่มีวันถอน นั้นแลดึงกลับมาได้ อำนาจแห่งธรรมประเภทนี้แล ดึงจิตที่เหาะเหินเดินฟ้าไปกี่ทวีปกี่โลกกี่สงสารกี่จักรวาล เอากลับย้อนเข้ามานี้จนได้ด้วยความพากเพียร หลายครั้งหลายหนความสงบนี้ก็เพิ่มตัวขึ้นมาเรื่อย ๆ ความสงบเพิ่มตัวขึ้นเท่าไร ความละเอียดลออความแปลกประหลาดอัศจรรย์ก็ยิ่งเพิ่มกำลังขึ้นมา ยิ่งเป็นกำลังที่จะให้ต่อสู้กับฝ่ายที่ตนเห็นว่าเป็นนายเหนือหัวนั้นไปได้โดยลำดับ และเห็นว่าเป็นพิษเป็นภัยได้เป็นลำดับเช่นเดียวกัน แล้วต่อสู้กันไปเรื่อย ๆ

เอ้า เพียงขั้นสงบนี้พอเป็นรากเป็นฐาน พอเป็นแนวทาง พอเป็นต้นทุนพอยับยั้งตั้งตัวได้ ไม่ถึงกับล้มครืน ๆ พอตั้งตัวได้ เอา ทีนี้พินิจพิจารณา เครื่องมือแห่งธรรมมีหลายประเภท สมถธรรมเป็นผลอย่างนี้ วิปัสสนาธรรมได้แก่ปัญญา พินิจพิจารณานับแต่ธาตุขันธ์ของเรา สกลกายของเราทุกสัดทุกส่วนที่มีหนังหุ้มห่อไว้โดยรอบนี้ คลี่คลายออกมาให้เห็นตามสภาพของมัน คนตายสัตว์ตายเป็นเรื่องสัจธรรมทั้งนั้น ปัญญาสอดแทรกไปถึงไหนจะกระเทือนเข้ามาเตือนตนเองเสมอ เขาตายกับเราตายก็เท่า ๆ กัน เขาตายกับเราตายก็เป็นสัจธรรม คือความพลัดพรากจากสัตว์และสังขารเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาเช่นเดียวกัน

สัตว์ตายกับคนตายไม่มีอะไรผิดแปลกกัน ปัญญาจะหยั่งทราบว่าเป็นภัยเหมือนกันหมด ย้อนเข้ามาหาตัวของเราเอง ตัวเราตายก็เป็นภัย ก่อนที่จะตายได้รับความทุกข์ความลำบากไม่ใช่น้อย ถึงขนาดที่ทนไม่ไหวถึงต้องได้ตายคนเราสัตว์ทั้งหลายก็ดี นี่เหล่านี้เป็นสัจธรรม พิจารณาคลี่คลายให้เห็น อย่าเข้าใจว่าใครวิเศษวิโสในโลกนี้ ไม่มีใครเหนือ **มรณมฺปิ ทุกฺขํ** นี้ไปได้ ก่อนที่จะตาย **ทุกฺขํ ๆ** ฟังซิ บีบบังคับจนกระทั่งทนไม่ไหวตายไปได้ด้วยกัน

ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกลื่อนกล่นเต็มอยู่ในโลก ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติของตนเหล่านั้น เป็นแต่เพียงความเสกสรรปั้นยอของกิเลส ที่หลอกสัตว์โลกให้จมอยู่กับสิ่งเหล่านี้ทั้งนั้น ไม่ใช่เป็นของวิเศษวิโสอะไร แร่ธาตุต่าง ๆ ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ วัตถุสิ่งของเงินทองอะไรเป็นแร่ธาตุแต่ละอย่าง ๆ ตามธรรมชาติของเขาอยู่โดยหลักธรรมชาติของตนเท่านั้น เป็นแต่เพียงว่าจิตใจที่ถูกเสกสรรปั้นยอนี้ ไปยึดไปถือไปสำคัญมั่นหมายนั้นต่างหาก ว่าตนเป็นคนมั่งคนมีศรีสุข เป็นคนดิบคนดี เป็นคนมีหน้ามีตา มียศถาบรรดาศักดิ์ เสกลมเสกแล้งกันไปเพราะอำนาจอันนี้พาให้เสก พาให้หลง พาให้ติด

ปัญญาก็สอดแทรกเข้าไปตามเข้าไป ๆ สวมรอยกันเข้าไปเรื่อย ๆ สิ่งเหล่านี้ก็พังลง ๆ สุดท้ายก็มาถึงตัวของเราเอง ร่างกายนี้ก็จะพังลงไป สิ่งที่เกี่ยวข้องอยู่กับร่างกายนี้มีสมบัติข้าวของเงินทอง เพื่อนฝูง ที่อยู่ที่อาศัย มันพร้อมที่จะพังอยู่ ทั้งสิ่งเหล่านั้นกับตัวของเราเองไม่มีสิ่งใดที่จีรังถาวร นี่คือปัญญาสอดแทรกเข้าไปเพื่อจะเห็นตัวจริง เห็นแก่นสารอันเป็นที่ไว้ใจ อันเป็นธรรมชาติที่ไม่พลัดพรากไม่จากกัน

สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่พลัดพราก เป็นสิ่งที่จากกันโดยหลักธรรมชาติของมัน เป็นแต่เพียงว่าธรรมชาติที่เคยกล่อมนั้นกล่อมเอาไว้ยึดเอาไว้ ตีตะปูให้แน่นติดเอาไว้กับหัวใจเรา ไม่ยอมให้รู้ให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นของพลัดพราก สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงกาฝาก สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงสิ่งเคลือบแฝงไม่ใช่เป็นของจริง ไม่ใช่เป็นของแน่นอนอันใดเลย มันไม่ให้รู้ไม่ให้เห็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นปัญญาจึงต้องสอดแทรกเข้าไปตามหลักความจริงว่ามันพลัดพรากแน่ ๆ มันเป็นคนละสัดละส่วนแน่ ๆ รวมลงแล้วก็ **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ครอบอยู่หมดในธรรมชาติเหล่านี้ ไม่มีสิ่งใดจะนอกเหนือจากกฎแห่ง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** นี้เลย

จากนั้นก็พิจารณาเข้ามาถึงร่างกายของตัวเอง ธรรมชาตินี้คืออะไร คือตัวตั้งขึ้นนี้กับตัวจะดับไปจะแตกสลายไป อยู่ในก้อนนี้เองไม่อยู่ในก้อนไหน ก้อนกายนี้เมื่อหมดกำลังวังชาแล้วจะต้องเป็นเช่นนั้น แม้แต่ไม่หมดกำลังมันยังแปรสภาพให้เห็น ได้เยียวยารักษาทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอน มีแต่บรรเทาธาตุขันธ์นี้ทั้งนั้น เดินนานก็เหนื่อย นั่งนานก็เหนื่อย ยืนนานก็เหนื่อย นอนนานก็เหนื่อย คำว่าเหนื่อยก็เหนื่อยเพื่อทุกข์ ๆ เพื่อความบีบคั้น ๆ ทั้งนั้น เป็นของวิเศษวิโสอะไรกองทุกข์ทั้งกองนี้ ท่านถึงว่าขันธ์ ๆ แปลว่า กอง มันกองทุกข์ทั้งนั้นไม่ใช่กองสุข ขันธ์อันนี้เอาความสุขอะไรมาให้เรา มีแต่กดขี่บังคับ เราเยียวยารักษาพอบรรเทาพอประทังให้อยู่ได้เท่านั้น เรายังไม่ทราบอยู่หรือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นภัยต่อเรา ปัญญาแทรกลงไปพิจารณาลงไปให้เห็นตามความจริงของมัน

ถ้าพูดถึงเรื่องอสุภะอสุภังที่เต็มอยู่ในร่างกายนี้ ตรงไหนที่น่ากำหนัดยินดีมีไหม ถ้าไม่ใช่อวิชชาจับหัวไสใส่กองมูตรกองคูถเท่านั้นจะเป็นอะไรไป ปัญญาแทรกลงไปซิ นี่เป็นขั้นหนึ่ง อีกขั้นหนึ่งก็คือ **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** มันแปรสภาพของมันอยู่ตลอดเวลารอบหมด นับแต่จิตออกมาเต็มไปหมดเพราะเป็นสมมุติทั้งนั้น เรื่องกิเลสทั้งนั้นเป็นผู้ปักเสียบเอาไว้ จะไม่มี **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** เต็มไปหมดยังไง กำหนดเข้าไปให้ชัดเจนด้วยปัญญาและด้วยความเห็นภัยจริง ๆ ดังธรรมท่านประกาศสอนไว้ว่าไม่มีสอง

ธรรมพระพุทธเจ้าไม่มีสอง แสดงไว้เป็นความจริงล้วน ๆ ร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ ทั้งนั้น สวนทางกันกับสิ่งจอมปลอมนั้นร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ ให้กำหนดพิจารณา ปัญญาหยั่งทราบลงไปโดยลำดับลำดา ทราบตรงไหนย่อมจะถอดถอนออกมา ทราบตรงไหนถอดถอนตัวความยึดมั่นถือมั่นสำคัญผิดออกมาโดยลำดับลำดา จนสติปัญญามีความแก่กล้าสามารถ ถ้าพิจารณาร่างกายจะเป็นอสุภะอสุภังหรือก็ประจักษ์ใจ เพราะมีเต็มอยู่ในร่างกายแล้ว เป็นแต่เพียงว่าใจไม่เห็นใจไม่รู้ ปัญญายังไม่หยั่งทราบ พอปัญญาหยั่งทราบตามหลักความจริงมันจะไปไหนถ้าไม่รู้ไม่เห็น เมื่อรู้เห็นอย่างชัดเจนแล้วจะยึดมั่นถือมั่นไว้ได้อย่างไร อุปาทานจะหนาแน่นยิ่งกว่าแผ่นดินนี้ก็เถอะ ยังไงก็ทนปัญญานี้ทำลายขาดสะบั้นลงไปไม่ได้เลย ถอนตัวเข้ามาเป็นตัวของตัวเป็นขั้น ๆ ขึ้นไป

รูปกายเป็นของสำคัญพิจารณาให้ดี พิจารณาข้างนอกก็ได้ข้างในก็ได้ ขอให้เป็นเรื่องของมรรคสัจ พิจารณาเพื่อสติปัญญา เพื่อถอดเพื่อถอนความยึดมั่นถือมั่นความสำคัญมั่นหมาย ว่าน่ารักน่ากำหนัดยินดีชอบใจ ขอให้พิจารณาให้เป็นการถอดการถอนเถิดถูกต้องทั้งภายนอกภายใน ท่านว่า **อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ** ข้างนอกก็ตามข้างในก็ตาม พิจารณาให้เป็นธรรมแล้วเป็นธรรมด้วยกันทั้งนั้น เทียบเคียงกันไม่มีอะไรผิดแปลกกัน รูปกายภายนอกกับรูปกายภายใน ความแตกสลายภายนอกกับความแตกสลายภายในกายของเรา ปฏิกูลโสโครกภายนอกกับปฏิกูลโสโครกภายในร่างกายของเรามีสัดมีส่วนเท่ากัน เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์เหมือนกันหมดไม่เป็นที่น่าสงสัย

ขอให้หยั่งปัญญาลงไปแล้วจะถอนตัวเข้ามา เมื่อพิจารณาลงถึงขั้นหายสงสัยในเรื่องร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายอสุภะอสุภัง ไม่ว่าจะเป็นฝ่าย **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** เต็มหัวใจแล้ว ย่อมถอนเต็มหัวใจเช่นเดียวกันในขั้นนี้ นี่เห็นโทษของร่างกายส่วนนี้แล้วเป็นขั้น ๆ เข้าไป ถอดถอนความปักเสียบขวากหนามเอาไว้ภายในใจแห่งกิเลสทั้งหลายออกไปได้โดยลำดับ ๆ ความสุขจะเด่นขึ้น ๆ ความทุกข์จะเบาลงไป ๆ ภายในใจ

ถ้ายิ่งได้พิจารณาด้วยปัญญาอันละเอียดเข้าไปโดยลำดับ ไม่ว่าอาการใดที่แสดงออกมาจะเป็นเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่ออกมา ออกมาจากไหนตามมันลงไป

อนิจฺจ์ ทุกฺขฺ์ อนตฺตา ครอบหมด ไม่ว่าจะสุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา ทางกาย ทางใจเป็น **อนิจฺจ์ ทุกฺขฺ์ อนตฺตา** เหมือนกันหมด ไม่เป็นสิ่งที่จะควรยึดไว้ถือไว้แบกหามเอาไว้ให้หนัก ตนเองได้รับความทุกข์ความลำบากเปล่า ๆ แน่ะ สัญญาก็เหมือนกัน สังขาร วิญญาณ แต่ละอย่าง ๆ เป็นเพียงอาการของจิตที่แสดงออกมาแย็บ ๆ เหมือนแสงหิ่งห้อยเท่านั้น ไม่มีอะไรนอกเหนือไปจากนี้ แล้วดับไป ๆ

ตามเข้าไปปัญญามี ขึ้นชื่อว่าปัญญาแล้วไม่มีสิ้นสุด ถ้ากิเลสไม่สิ้นสุดเสียเมื่อไร ปัญญาฝ่ายแก้ฝ่ายถอดฝ่ายถอนนี้จะเพิ่มตัวขึ้นเรื่อย ๆ ขอให้นำไปใช้ เบื้องต้นต้องได้ถูไถกันไป ถูไถก็ถูไถ ตั้งแต่กิเลสถูไถเรามันถูไถมามากต่อมากจนจะไม่มีเนื้อมีหนังติดตัวแล้วแหละ ถ้าหากว่าเป็นเนื้อเป็นหนังก็ไม่มีอะไรติดตัวแล้วพระเณรเรา ทีนี้เราจะถูไถด้วยสติปัญญาของเราเพื่อแก้กิเลส ถลอกปอกเปิกกิเลส ถูไถเนื้อหนังของกิเลสบ้างไม่ได้เหรอ เอาลงไปให้กิเลสพังทลายภายในจิตใจ เริ่มพังไปตั้งแต่กาย รูปขันธ์พังลงไป เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ พังลงไปด้วยความรู้เท่าแล้วปล่อยวาง สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์พังลงไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงจิต นี่ละอวิชชา ฟังซิที่นี่ เห็นเข้าไปอย่างนี้เอง ปัญญาปล่อยเข้าไปถอดถอนเข้าไปดังที่กล่าวนี้ เมื่อถึงขั้นอวิชชาก็จะมีอะไร

นี่ละที่ว่าเห็นได้ชัดในภาคปฏิบัติ จิตขาดจากสิ่งใดเห็นได้ชัดรู้ได้ชัด ขาดวรรคขาดตอนเป็นเกาะเป็นดอน เช่นเดียวกับเกาะในน้ำหรือเกาะในมหาสมุทรนั้นแล ยังเหลือเกาะเดียวคือเกาะอวิชชา ปัญญาเราเคยทำลายอย่างไร เราเคยพิจารณาอย่างไรมา เรายังได้ผลมาเป็นลำดับลำดา ทำไมจะพิจารณากองอวิชชา กองเชื้อแห่งภพเชื้อแห่งชาติ ที่นำสัตว์ทั้งหลายให้เกิดแก่เจ็บตายไม่หยุดไม่สิ้น ไม่มีต้นไม่มีปลายนี้ ทำไมเราจะพิจารณาไม่ได้จะทำลายไม่ได้ อวิชชาคืออะไร ฟาดฟันลงไปตรงนั้นซิ มันเป็นเราที่ไหนเป็นของเราที่ไหน มันเป็นภัย มันเป็นอวิชชาเป็นตัวข้าศึก มันอยู่ที่ใจ ฟันลงไปที่ใจ ใจจะขาดสะบั้นไปตามอวิชชา ถ้ามันยังเสียดายอวิชชาอยู่ อวิชชาขาดสะบั้นลงไปก็ให้ใจบรรลัยไปด้วยกัน ไม่ต้องมาเสียดายกับใจดวงนี้เลย

เอ้า ถ้าหากว่าไม่รักอวิชชา ไม่พอใจอวิชชา ใจก็จะทรงอยู่ตามหลักธรรมชาติของตน กลายเป็นจิตที่บริสุทธิ์ขึ้นมาด้วยซ้ำไป หากยังจะห่วงใจและอวิชชาอยู่ก็ให้มันพังไปด้วยกันไม่ต้องเสียดาย ถึงขั้นปัญญาที่ไม่เสียดายอะไรแล้วไม่ต้องเสียดาย นอกจากความจริงล้วน ๆ เท่านั้น ต้องเป็นเช่นนั้น พังลงไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งถึงอวิชชาพังทลายลงไปด้วยอำนาจของปัญญา แล้วจิตฉิบหายไหมที่นี่ เมื่อไม่ฉิบหายกลายเป็นจิตที่บริสุทธิ์ขึ้นมาแล้ว ทีนี้ทราบชัดไหมว่าอันใดเป็นภพเป็นชาติพาให้เกิดอะไรเป็นเชื้อแห่งภพแห่งชาติ

มันจะมีอะไร ก็มีแต่อวิชชาเท่านั้น เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นกิ่งเป็นก้านเป็นแขนงของมันโดยลำดับลำดา ความโลภ ความโกรธอะไร ๆ ก็ไหลเข้ามา ๆ เพราะเป็นกิ่งเป็นก้านเป็นแม่ทัพที่อวิชชาสั่งการลงไปเท่านั้น แล้วรวมตัวเข้ามา ๆ สุดท้ายก็คืออวิชชาเมื่อถูกพังทลายลงไปเสียจนหมดไม่มีสิ่งใดเหลือแล้ว อะไรที่นี่เป็นภพเป็นชาติที่จะให้สืบต่อในภพน้อยภพใหญ่เหมือนดังที่เคยเป็นมา มีอะไร มันก็เห็นได้ชัดว่าไม่มีอะไรเลย นั่น

อ๋อ มีอวิชชาเท่านั้นพาให้สัตว์เกิดแก่เจ็บตาย มิหนำซ้ำยังปฏิเสธว่าตายแล้วสูญอีก ตัวนี้มันปิดเสียอีก ตัวไสให้ไปเกิดก็คืออวิชชา คือกิเลสนั่นเองพาสัตว์ให้เกิดตายอยู่เวลานี้จะเป็นอะไรไป ดินฟ้าอากาศแร่ธาตุทั้งหลายเขาไม่ได้มาบังคับจิตใจของสัตว์โลกให้ก่อภพก่อชาติเกิดแก่เจ็บตายเหมือนกิเลสอวิชชานี้เลย แล้วทำไมมันถึงได้ปิดกั้นเอาเสียว่าตายแล้วสูญ ทั้ง ๆ ที่มันพาให้สัตว์เกิดอยู่ตลอดเวลา ก็คืออวิชชาตัวเดียวนี้ มันยังปิดไปอีกว่า ตายแล้วสูญ ๆ ฟังซิมันหยาบโลนขนาดไหน ถ้าพูดถึงความปลิ้นปล้อนหลอกลวงมันขนาดไหน

เมื่อปัญญาได้เข้าถึงตัวมันแล้ว เห็นโทษมันถึงขนาดนั้นทีเดียวแหละ เหมือนฟ้าดินถล่มทีเดียวเมื่ออวิชชาพังลงไปแล้ว เหลือแต่จิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ ทีนี้มีอะไรเข้ามาเกี่ยวมากวน ธาตุเป็นธาตุ ขันธ์เป็นขันธ์ รูปเป็นรูป เวทนาเป็นเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แต่ละอย่าง ๆ เป็นความจริงของตน ๆ อยู่เพียงเท่านั้น ไม่มีอะไรมาบีบบังคับจิตใจเหมือนกิเลสอวิชชานี้เลย ในสามแดนโลกธาตุนี้จึงไม่มีสิ่งใดเข้ามาบีบคั้นบังคับจิตใจ นอกจากกิเลสอวิชชาเท่านั้น หรือนอกจากกิเลสอย่างเดียวเท่านั้น มันก็ปักใจลงได้อย่างชัดเจน เห็นผลประจักษ์ภายในจิตใจ นี่แหละที่ว่า **เอหิปสฺสิโก** ให้เข้ามาดูที่นี่ซิ **สนฺทิฏฺฐิโก** จะเห็นเองรู้เอง

เมื่อรู้อันนี้แล้วจะสงสัยที่ตรงไหน ไม่เคยเห็นพระพุทธเจ้าองค์ศาสดาก็ตามเถอะ เห็นอันนี้แล้วคือองค์ศาสดาแท้ เห็นอันนี้แล้วคือธรรมแท้ เห็นอันนี้แล้วคือสังฆะผู้ทรงไว้ซึ่งธรรมอันนี้แท้ เพียงเท่านี้ไม่มีกาลสถานที่ใดเข้ามาเกี่ยวข้องกับ พุทธะ ธรรมะ สังฆะ โดยหลักธรรมชาติที่ตนรู้ตนเห็นตนทรงไว้อยู่เวลานี้ เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าทั้งหลายนั่นเอง นี่ละที่ว่าผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเราตถาคต เห็นตรงนี้ซินักปฏิบัติ จะเห็นตรงไหนไม่เห็นตรงนี้ ธรรมพระพุทธเจ้าประกาศไว้สด ๆ ร้อน ๆ เพื่ออันนี้แท้ ๆ ไม่ได้เพื่ออะไรเลย เห็นอยู่ต่อหน้าต่อตานี้

อย่าไปคิดอย่าไปคาดเรื่องอดีตอนาคต สถานที่นั่นที่นี่ ว่าสมัยนั้นเป็นอย่างนั้น สมัยนี้เป็นอย่างนี้ สมัยนั้นมีมรรคผลนิพพาน สมัยนี้ไม่มีมรรคผลนิพพาน มีแต่ความหลอกลวงของกิเลส ปลิ้นปล้อนที่สุดก็คือตัวกิเลสนั่นเอง สวนทางกับความจริงแห่ง

ธรรม ขอให้ทุก ๆ ท่านได้รู้สึกตัวอย่านอนจมอยู่ในปลักคือกิเลส ให้มันร้องเพลงกล่อมตลอดเวลา เคลิ้มหลับเคลิ้มตื่น ๆ อยู่อย่างนั้น หลับที่ไหนตื่นที่ไหนก็ลงไปภพไปชาติแล้วลงนรกอเวจียังไม่รู้สึกตัวอยู่เหรอ ตื่นจากกิเลสเป็นยังไงจะไปตกนรกอเวจีที่ไหน เมื่อตื่นจากกิเลสอย่าง **ชาคร** ท่านว่านั่น ท่านผู้ตื่นจากกิเลสแล้วท่านไม่ไปที่ไหน ไม่มีอะไรมาบังคับจิตใจของท่านได้เลย เป็นอิสระเต็มตัว นั่นผิดกันอย่างนี้

นี่จึงอัศจรรย์พระพุทธเจ้าว่าอุบัติขึ้นมาได้อย่างไร อยากว่าอย่างนั้นให้มันถึงใจนะ ไม่มีใครแนะนำสั่งสอนเล้ย ผุดขึ้นมาได้ พวกเรานี้ได้รับโอวาทคำสั่งสอน ตามตำรับตำราก็มี ครูบาอาจารย์เราชี้บอกอย่างชัดเจนอยู่ ทำไมจึงให้กิเลสบีบหูบีบตาให้กำดำกำขาว แล้วคว้าไปตามกิเลสเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่เป็นเรื่องของอรรถของธรรมบ้างเลย ไม่ละอายตัวบ้างเหรอ

เอาซิ ถ้าอยากจะหลุดพ้นจากที่คุมขังให้เห็นประจักษ์ จงปฏิบัติตามหลักธรรมที่ท่านสอนไว้นี้จะไม่เป็นอื่น ศาสนธรรมสอนเพื่อความหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้น การปฏิบัติให้ปฏิบัติตามอรรถตามธรรมที่ท่านแนะนำสั่งสอนเถิด เป็นทางที่ราบรื่นดีงาม แม้จะช้าหรือเร็วไม่สำคัญ อย่างไรต้องหลุดพ้นจนได้ เราอยู่ในวัฏจักรวัฏจิตภพชาติต่าง ๆ นี้นานแสนนานสักขนาดไหน มาถึงปัจจุบันจนนับไม่ได้แล้วเวลานี้ และยังจะยืดยาวไปอีกขนาดไหน ถ้าไม่มีอะไรเป็นเครื่องสกัดลัดกั้นภพชาติเอาไว้แล้ว จะเป็นไปอีกเช่นเดียวกับที่เป็นมานี้แล

ฉะนั้นตัดให้มันขาดสะบั้นลงไปโดยลำดับ เรื่องภพเรื่องชาติให้ขาดเข้ามา ๆ ย่นเข้ามา ด้วยอำนาจแห่งความเพียรมีสติปัญญาเป็นสำคัญ ตัดเข้ามา ๆ ได้ในวงปัจจุบัน ตัดขาดสะบั้นให้เห็นอยู่ภายในใจของตนแล้วไม่ต้องไปถามใคร **สนฺทิฏฺฐิโก** ประกาศกังวานภายในจิตใจนั้นเต็มภูมิแล้วอยู่ไหนอยู่เถิดแสนสบาย นี่ท่านว่านิพพานเที่ยงอะไรเที่ยง ก็ปราศจาก **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** เสียอย่างเดียวมันก็เที่ยงเท่านั้นเอง

กิเลสประเภทใด ๆ มันก็อยู่ในกฎสมมุติคือ **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ดีใดก็ตามอยู่ใน **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ทั้งนั้น ท่านจึงให้ละว่า **ปุญญปาปปหิน บุคคล** เป็นผู้ละซึ่งบุญและบาปเสียได้แล้ว หมดกฎ **อนิจฺจ** เมื่อหมดกฎ **อนิจฺจ** แล้ว คำว่านิพพานเที่ยงไม่ต้องบอกก็เป็นเอง ขอให้มันเป็นนี้เถอะ อย่าไปคิดโน้นคิดนี้ เรื่องนิพพานที่ไหนไม่นิพพานที่ไหน ให้เล็งข้อปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ แล้วดำเนินตามนี้ เราจะได้รู้จริงเห็นจริงตามหลักธรรมชาติที่กล่าวมานี้

อย่าคาดกาลอย่าคาดสมัยคาดเวล่ำเวลา อย่าคาดอำนาจวาสนาเจ้าของว่ามีมากมีน้อย ทำอย่างไรถึงจะเป็นไปเพื่ออรรถเพื่อธรรม เป็นไปเพื่อความถูกต้องดีงาม ให้พยายามตั้งสติปัญญาศรัทธาความเพียรลงจุดนั้น ๆ จุดนั้นแลเป็นจุดให้ถึงจุดหมาย

ปลายทาง อันความคาดโน้นคาดนี้เป็นความหลอกของกิเลสตัณหาอาสวะต่างหาก เลยหลงลมหลงแล้งไป คว้าแต่ลมแต่แล้งไม่ได้ของจริงมาครองเลย จะมีแต่ความทุกข์ความทรมานภายในจิตใจอยู่ตลอดไป ให้พากันยึดหลักนี้เอาไว้

การแสดงธรรมก็รู้สึกว่าเหนื่อยแล้ว เอาละพอ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๒๗

การต่อสู้ของกิเลสและธรรม

ไม่ว่าทางโลกและทางธรรม มนุษย์และสัตว์ย่อมมีหัวหน้ามีผู้พาดำเนิน คอยฟังเสียงหัวหน้าผู้บังคับบัญชาและผู้เป็นครูเป็นอาจารย์ นี่เป็นคติของโลกและธรรมเป็นมาอย่างนี้ แม้แต่สัตว์เดรัจฉานก็มีหัวหน้า ซึ่งเป็นจุดรวมของบริษัทบริวารทั้งหลาย ทั้งมนุษย์และสัตว์จึงมีหัวหน้ามาโดยหลักธรรมชาติ เรื่องศาสนาก็มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน และนำศาสนธรรมออกมาประกาศสอนโลก อันนี้สำคัญมาก มีความสำคัญทั้งสามแดนโลกธาตุ เกี่ยวโยงกับศาสนธรรมและองค์ศาสดาทั้งสิ้น

โลกหากไม่มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ไม่มีหิริโอตตัปปะภายในใจแล้ว ย่อมเป็นโลกที่เดือดร้อนวุ่นวายมากที่สุด เฉพาะมนุษย์เราจะก่อความเดือดร้อนให้แก่กันได้มากมายฉิบหายป่นปี้ ยิ่งกว่าบรรดาสัตว์ทำอันตรายต่อกันเสียอีก เพราะมนุษย์มีความเฉลียวฉลาด เครื่องไม้เครื่องมือที่จะก่อความพินาศฉิบหายแก่กันนั้นมีเหนือสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีสัตว์ประเภทใดจะสู้มนุษย์ได้

ที่โลกพอพยุงกันมาได้นี้ก็เพราะมีศาสนธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นเครื่องให้ระลึกรู้ว่าบาปบุญคุณโทษ กระจายออกไปก็นรกสวรรค์ ซึ่งเป็นความจริงของจริงล้วน ๆ ที่พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ทรงนำมาประกาศสอนโลก โลกจึงพอได้ยึดเหนี่ยว คนชั่วกับคนดีจึงมีสับปนกันไปไม่มีแต่ชั่ว ไม่ใช่มีแต่ชนิดมืดหนาสาโหดจนเกินไป แต่มีดีมีชั่วคอยรั้งหรือเหนี่ยวรั้งกันไว้ พอพยุงตัวมาได้เท่าที่เป็นอยู่เวลานี้

สมัยใดที่คนมีความสนใจใคร่ต่อศาสนามาก สมัยนั้นกาลนั้นความสงบร่มเย็นแก่โลกก็มีมาก สมัยใดที่โลกได้ห่างเหินจากศีลธรรม ในขณะเดียวกันก็ใกล้ชิดติดพันกับสิ่งที่เป็นฟืนเป็นไฟ สมัยนั้นโลกก็เดือดร้อนวุ่นวายมากโดยลำดับไปตามจิตใจที่เสื่อมจากความดีทั้งหลาย และใกล้ชิดสนิทกับฝ่ายชั่วที่จะก่อเหตุให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย โลกกับธรรมจึงเป็นของคู่เคียงกันมาแต่กาลไหน ๆ ไม่มีใครจะแต่งตั้งหรือลบล้างได้ อันนี้เป็นหลักธรรมชาติของทั่ว ๆ ไปแห่งโลก

คำที่ว่า สุญกัปหรือพุทธันดร เหล่านี้เกี่ยวกับศาสนาที่มีเป็นวรรคเป็นตอน ขาดไปเป็นครั้งเป็นคราวนั่นเอง ระยะสมัยใดที่ศาสนามีสมัยนั้นโลกก็มีความชุ่มเย็นเป็นสุข สมัยใดที่ไม่มีศาสนาเลยในหัวใจของสัตว์โลก สมัยนั้นโลกจะเดือดร้อนมากที่สุด จนถึงกับไม่อาจพูดได้ว่ามนุษย์และสัตว์ แต่เป็นโลกันตรสัตว์ไปด้วยกันทั้งนั้น เพราะทำลายกันแบบฉิบหายป่นปี้ไม่มีชิ้นดี เนื่องจากไม่มีที่ยับยั้ง ไม่มีสิ่งยึดเหนี่ยวหรือรั้งกันไว้ไม่

ให้รุนแรงจนเกินไป เช่นเดียวกับโรคที่ไม่มียาและหมอเลย กับโรคที่มียาและหมอกำกับรักษาย่อมต่างกัน

ทีนี้ย้อนเข้ามาถึงนักปฏิบัติ เฉพาะอย่างยิ่งพระกรรมฐานเรา เราสังเกตดูตัวเองก็รู้ ว่าขณะใดระยะใดที่สติหรือปัญญา ได้ขาดจากความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับอรรถกับธรรม สติปัญญานั้นจะถูกกิเลสนำไปใช้ แล้วย้อนกลับมาทำลายตัวเองไปทุกระยะ ๆ ไม่มีคำว่ายับยั้งชั่งตัว จนกว่าสติที่เป็นธรรมและปัญญาที่เป็นธรรม ได้ปรากฏและติดแนบด้วยความระมัดระวังของตนเอง นั้นแลข้าศึกคือสิ่งโสมมทั้งหลายเหล่านี้จึงจะค่อยจางไป หรือยับยั้งตัวไม่สามารถทะลึ่งเข้ามาได้ นี่เป็นคู่เคียงกันมาอย่างนี้เหมือนกัน

เราเป็นผู้ปฏิบัติธรรม หลักใหญ่มีความรู้สึกกันอย่างนี้ เราไม่ได้ตั้งใจมาสั่งสมกิเลสอาสวะ ซึ่งเป็นสิ่งที่สกปรกโสมมและทำความเดือดร้อนเสียหายแก่เรา แต่ก็ไม่พ้นที่จะเปิดช่องเปิดโอกาสให้มันเกิดมันมีขึ้นมาทำลายเราจนได้ สติเราก็มีแต่ถูกมันนำเอาไปใช้เสีย ปัญญาก็มีแต่ถูกมันเอาไปใช้กลับมาสังหารเราเสีย คำที่ว่าสติปัญญานั้นก็ไม่ใช่เป็นสติปัญญาของธรรม แต่กลายเป็นสมบัติของกิเลสไป แล้วก็กลายมาเป็นข้าศึกต่อเราอีก สิ่งเหล่านี้จึงควรคำนึงให้มากนักปฏิบัติ

ทั้ง ๆ ที่มีศาสนาประจำใจตามความรู้สึกของตนและว่าเป็นนักปฏิบัติ แต่หลักธรรมชาติที่มันไม่ประกาศตัวเองนั้น ย่อมทำงานบนหัวใจของเราอยู่ตลอดเวลาที่เผลอตัวและกำลังไม่พอ มันจะต้องรุกล้ำเข้ามาให้รักให้ชังให้เกลียดให้โกรธ ทั้ง ๆ ที่รู้ตัวอยู่นั้นแหละ มันก็รักได้ชังได้โกรธได้เกลียดได้โลภได้ เพราะกำลังไม่พอ ในระยะที่มันโหมตัวเข้ามาทับถมเราเต็มที่นั้น กำลังของเรายังไม่เพียงพอ รู้ก็รู้ เสียใจก็เสียใจ

แต่เมื่อได้ฝึกฝนอบรมขึ้นตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ ด้วยความอุตส่าห์พยายามและความขยันหมั่นเพียร มีความมุ่งมั่นเป็นเข็มทิศอันสำคัญแล้ว แม้จะล้มลุกคลุกคลานขนาดไหน ก็ตั้งตัวขึ้นมาได้ทีละเล็กละน้อยด้วยความพากเพียรพยายามของเรา และตั้งตัวขึ้นมาได้ สิ่งที่มีกำลังมากซึ่งเคยเป็นข้าศึกต่อเรามานั้น จะพอต่อสู้กันไปได้เป็นลำดับ มีคราวแพ้คราวชนะ แต่สู้ไม่ถอยในเรื่องวิริยธรรม สุดท้ายก็ชนะไปโดยลำดับ

จนกระทั่งไม่มีข้าศึกตัวใดที่จะกล้าหาญชาญชัยออกมาสู้ต่อหน้าต่อตา นอกจากหลบหลีกปลีกตัวด้วยความฉลาดแหลมคมของมันเท่านั้น สุดท้ายก็ไม่พ้นสติธรรม ปัญญาธรรม วิริยธรรม ที่จะตามประหัตประหารจนแหลกแตกกระจายไปจากใจจนได้ กลายเป็นใจที่บริสุทธิ์พุทโธขึ้นมาทั้งดวง ซึ่งไม่เคยพบเคยเห็นมาแต่กับใดกัลป์ใด ตั้งแต่ธรรมชาตินี้เป็นตัวผู้รู้มาถูกกิเลสหุ้มห่อปิดบังมา จนกระทั่งถึงวันที่กิเลสพังทลายลง

ไปจากใจ ได้ปรากฏเป็นความรู้ที่อัศจรรย์ขึ้นมาเหนือสิ่งใด ๆ ในโลก นี่เพราะอำนาจแห่งความพากเพียรเป็นเช่นนี้ ขอให้ทุกท่านอย่านอนใจในการประพฤติปฏิบัติ

มรรคผลนิพพานซึ่งเป็นของประเสริฐเลิศยิ่งกว่าโลกทั้งหลาย ไม่ใช่เป็นของที่จะควรชินชาต่อความมุ่งมั่นของพวกเรา สิ่งที่เคยเป็นข้าศึกต่อเราเสียอีกเป็นสิ่งที่น่ารู้น่าเข้าใจน่าเข็ดหลาบ น่าหันหน้าต่อสู้กับมันโดยเห็นว่าเป็นข้าศึก โดนเข้าเมื่อไรไม่เคยชินชา ไม่ว่าความทุกข์จะเป็นทุกข์ทางใด ด้วยอารมณ์ใด ด้วยเรื่องราวใด ซึ่งมีกิเลสเป็นเจ้าตัวการอยู่นั้น มันจะแผดจะเผาภายในจิตใจ

เช่นเดียวกับไฟไม่เคยมีความชินต่อผู้ใด และใครจะชินต่อฟืนต่อไฟไม่ได้ จี้เข้าตรงไหนเป็นโดดผึง ๆ ด้วยกันทั้งนั้น นี่ไฟคือกิเลสราคะตัณหาจี้เข้าตรงไหนก็เป็นเช่นนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าเข็ดหลาบ น่ากลัว น่าเห็นภัยอย่างยิ่ง แต่ก็เป็นกลมายาของมันที่แนบเนียนมากยิ่งกว่านี้เข้าไปอีก ปิดบังเอาไว้ไม่ให้เห็นโทษเห็นภัย จึงพากันชินชาต่อความเป็นอยู่เหล่านี้ถึงกับลืมเนื้อลืมตัวไม่หาทางออก หรือหาทางออกบ้างชั่วขณะ แล้วก็จมไปกับมันเสียนี้มีจำนวนมาก

ท่านผู้ใดก็ตามถ้าลงได้เปิดหน้าของกิเลสขึ้นมาให้รู้โดยลำดับ จนกระทั่งเปิดออกหมดจากใจแล้ว ท่านผู้นั้นจะไม่ขนพองสยองเกล้า เห็นโทษของมันเหมือนกับฟ้าดินถล่มแล้วจะไม่มีเลยแม้แต่รายเดียว พระพุทธเจ้าก็ดี พระพุทธเจ้าทั้งหลายก็ดี พระสาวกอรหัตอรหันต์ของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ นั้นก็ดี เมื่อได้เปิดหน้ากากความชั่วช้าลามกความสกปรกโสมม ความแผดเผา ทำสัตว์ให้ได้รับความทุกข์ทรมานของมันขึ้นมาเห็นอย่างชัดเจนแล้ว ถ้าจะเทียบกับโลกก็เรียกว่าตัวสะดุ้ง เหมือนกับจะสลบไสลไปนั่นแล เพราะความเห็นโทษถึงขนาดนั้น

เพราะฉะนั้นท่านจึงสามารถประกาศสอนธรรม แก่บรรดาสัตว์ทั้งหลายได้อย่างองอาจกล้าหาญ ทางความดีงาม ตลอดถึงธรรมอัศจรรย์ทั้งหลายซึ่งเหนือสิ่งทั้งหลายที่กล่อมสัตว์โลก ว่าดีว่าวิเศษวิโส ให้ติดจมอยู่นี้เป็นไหน ๆ ธรรมชาติเหล่านี้ที่ว่าสกปรกโสมมนั้น ถ้าเป็นอาจมก็ยังไม่ทำพิษร้ายแก่ผู้ใด เอาไปทำปุ๋ยก็ยังได้ แต่นี้มันเลยนั้นไปอีก จนถึงขยาดครั่นคร้ามกลัวอย่างสุดจิตสุดใจ กลัวอย่างถึงใจ เห็นโทษของมันอย่างถึงใจ ฆ่าได้อย่างถึงธรรม นี่ที่ไม่เป็นเช่นนั้นก็เพราะถูกกล่อมไม่ให้รู้ให้เห็น

ตาสัมผัสสัมพันธ์กับรูปให้เกิดความรัก ความชัง ความเกลียด ความโกรธ อยู่ตลอดมา หูกระทบเสียง จมูกกระทบกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสความเย็นร้อนอ่อนแข็งอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีทั้งคุณทั้งโทษ ส่วนมากเป็นโทษทั้งนั้นถ้าเป็นฝ่ายกิเลสผลิตขึ้นมา ไม่ว่าให้รักให้ชังให้เกลียดให้โกรธ เราก็ไม่เห็นเราก็ไม่เข็ดหลาบ เพราะไม่มีเครื่องมือที่จะให้เห็น ไม่มีเครื่องมือที่จะให้เข็ดหลาบ เราจึงไม่เข็ดหลาบ จึงชินชาต่อสิ่ง

เหล่านี้ทั้ง ๆ ที่จะแหวกว่ายตัวของตัวออกจากสิ่งเหล่านี้อยู่อย่างเต็มหัวใจ แต่ไม่ทราบว่ากลมายาของมันเกลี้ยกล่อมพวกเราได้อย่างไร จึงได้สนิทติดจมกับมันอยู่ทั้ง ๆ ที่เป็นนักปฏิบัติอยู่นี้แล นักภาวนาอยู่นี้แล มันละเอียดแหลมคมไหมกิเลส ท่านทั้งหลายนำไปพินิจพิจารณา ขนาดนั้นเชียวแหละไม่มีข้อสงสัย เราไม่สงสัยเพราะเป็นอย่างนั้นจริง ๆ

ธรรมเครื่องเปิดให้ดูหน้ากากของมันก็มี แต่คว้าไม่ติดมือไปเสีย ถูกมันปัดมันตีเอาหลุดไม้หลุดมือไป วิริยธรรมคือความเพียรโดยธรรม ความเพียรในทางธรรมเพื่อแก้กิเลสก็มี ขันติธรรมความอดความทนเพื่อต่อสู้กิเลสก็มี สติธรรมเพื่อรู้เรื่องของกิเลสก็มี ปัญญาธรรมเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ พิจารณาใคร่ครวญแง่หนักเบาแห่งโทษของมันก็มี สมาธิความเหนียวแน่นมั่นคงต่อประโยคความพยายามอันเป็นฝ่ายเหตุก็มี แต่ธรรมเหล่านี้ไม่มีในจิตใจของเราหรือมีไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถที่จะเห็นสิ่งปิดบังลี้ลับของฝ่ายต่ำทั้งหลาย ฝ่ายต่ำนั้นจึงกลายเป็นความสูงสุดปิดหัวใจเราเสียสิ้นเชิง ไม่สามารถแหงนหน้าดูมันได้เลย แน่ะ

เพราะฉะนั้นจงผลิตเครื่องมือที่กล่าวเหล่านี้ มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญาธรรมขึ้นภายในใจของตน เครื่องมือเหล่านี้แลเป็นเครื่องมือที่จะเปิดให้เห็นโทษเห็นภัยของสิ่งที่เคยฝังจมอยู่ภายในใจ โดยที่เจ้าตัวไม่รู้มาแต่กาลไหน ๆ ให้แสดงตัวขึ้นมาด้วยอำนาจแห่งเครื่องมือเหล่านี้โดยลำดับลำดา ตั้งแต่หยาบ ๆ จนกระทั่งถึงละเอียดสุดของสิ่งปิดบังทั้งหลายเหล่านี้ หรือสิ่งเกลี้ยกล่อมทั้งหลายเหล่านี้ ให้เปิดเผยขึ้นมาอย่างเต็มที่ และพังทลายลงไปอย่างไม่มีท่า เพราะอำนาจของสติปัญญาธรรมทำลายสังหารเกลี้ยง แล้วธรรมที่ไม่เคยรู้เคยเห็นเราจะเริ่มรู้เริ่มเห็นไป ตั้งแต่ขั้นสมาธิธรรมอันเป็นฝ่ายผล คือความหนาแน่นมั่นคงของใจ กลายมาจากความฟุ้งซ่านรำคาญโยก ๆ คลอน ๆ ประหนึ่งว่าฟุตบอลที่ถูกกิเลสเตะอยู่ตลอดเวลา กลายเข้ามาเป็นยับยั้งชั่งตัวได้ เพราะอำนาจแห่งธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องยับยั้งไว้

ศรัทธาก็จะมีกำลังขึ้นเป็นลำดับเมื่อได้เห็นผลปรากฏขึ้นมา ตั้งแต่ขั้นนี้จนกระทั่งถึงขั้นปัญญา และผลที่ปัญญาชำระได้เป็นอย่างไร ไม่เคยเห็นก็ตามเถอะ ลงปัญญาธรรมได้หยั่งเข้าไปตรงไหน การพังลงไปแห่งกิเลสกับการแสดงออกแห่งธรรมที่เราไม่เคยรู้เคยเห็น ประเสริฐอัศจรรย์ไปโดยลำดับลำดานั้น จะประกาศกังวานขึ้นที่ **สันทิฏฐิกจิต สันทิฏฐิกธรรม** ภายในใจของเราโดยไม่ต้องสงสัย จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น ปราบกิเลสให้สิ้นซากไปหมดจากใจ ด้วยมหาสติมหาปัญญา มหาวิริยะมหาอดมหาทนนี้แล ธรรมที่เราไม่เคยรู้เคยเห็นจะประกาศกังวานขึ้นที่ดวงใจ โดยไม่มีแง่สงสัยแม้แต่นิด

ถึงจะไม่เคยรู้เคยเห็นมาตั้งแต่กัปใดกัลป์ใด เฉพาะชาติปัจจุบันตั้งแต่วันเกิดมาก็ตามจะไม่สงสัยแม้นิดหนึ่ง ปรากฏอยู่ภายในนั้นเลย จะมีแต่ **สนฺทิฏฺฐิโก** ที่เห็นหลักธรรมชาติอันเป็นของประเสริฐเหนือโลกทั้งหลายประจักษ์กับใจของเรา จะพูดว่าธรรมก็ไม่ขัด พูดว่าจิตก็ไม่ข้อง ไม่สงสัย เพราะจิตกับธรรมได้กลายเป็นอันเดียวกันแล้ว นี่ละท่านว่า **ธมฺโม ปทีโป** สว่างกระจ่างแจ้งไปหมด สิ่งไม่เคยรู้ก็รู้ ไม่เคยเห็นก็เห็น ตั้งแต่วันเกิดมาในชาติปัจจุบันนี้เราไม่เคยรู้เคยเห็นอันใด ทั้งที่จิตดวงนี้ก็เป็นตัวรู้มาตั้งแต่วันอุบัติ ก่อนหน้านั้นเราไม่พูดถึง จนกระทั่งบัดนี้ มันรู้อยู่ในวิสัยของกิเลสพาให้รู้ให้เห็น ไม่รู้ในวิสัยของธรรมพาให้รู้ให้เห็น จึงต่างกันที่ตรงนี้

เมื่อเปิดวิสัยของกิเลสออกไป อำนาจของกิเลสออกไป เอาวิสัยของธรรมอำนาจของธรรมสอดแทรกเข้าไป ๆ สิ่งที่ธรรมควรจะรู้ธรรมต้องรู้ต้องเห็นเป็นลำดับลำดา จนกระทั่งเห็นสว่างกระจ่างแจ้งไปหมดภายในใจหายสงสัย ไม่ต้องถามผู้ใด เฉพาะอย่างยิ่งความบริสุทธิ์ แม้พระพุทธเจ้ากี่พระองค์จะประทับอยู่ต่อหน้าต่อตา และสาวกอรหัตอรหันต์กี่หมื่นกี่ล้านองค์นั่งอยู่ต่อหน้าต่อตา ซึ่งเคยสงสัยและเคยทูลถามท่านหรืออยากทูลถามท่าน จะหมดปัญหาไปโดยสิ้นเชิง เพราะอำนาจแห่ง **สนฺทิฏฺฐิโก** เป็นธรรมชาติที่ตัดสินอยู่ในตัวเองโดยสมบูรณ์แล้ว

ดังนั้นพระพุทธเจ้าท่านถึงประกาศให้เราทั้งหลายได้ทราบว่า **สนฺทิฏฺฐิโก ๆ** ผู้ปฏิบัติจะพึงรู้เองเห็นเอง **ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ** คือท่านผู้รู้ทั้งหลายท่านรู้ด้วยตนเองทั้งนั้น เป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** ด้วยตนเองทั้งนั้น ถึงขั้นนี้แล้วไม่ทูลถามพระพุทธเจ้า เพราะพระองค์ประกาศธรรมทั้งหลายลงในจุดนี้หมดแล้ว มอบให้เจ้าของเป็นผู้ตัดสินเอง **อกฺขาตาโร ตถาคตา** พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นแต่เพียงผู้ชี้บอกแนวทางเท่านั้น ผู้ที่จะตัดสินตนเองด้วย สนฺทิฏฺฐิโก นั้นเป็นเรื่องของผู้ปฏิบัติจะพึงทราบไปโดยลำดับลำดา และคำว่า สนฺทิฏฺฐิโก ก็เป็นมาโดยลำดับ จนกระทั่งถึง สนฺทิฏฺฐิโก ในวาระสุดท้ายสังหารกิเลสให้ฉิบหายวายปวงไปหมดแล้ว เหลือแต่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ นั้นแหละเป็น สนฺทิฏฺฐิโก วาระสุดท้ายเต็มส่วนบริบูรณ์

นี่ธรรมอัศจรรย์มีทั้งเหตุมีทั้งผล คือเครื่องมือที่จะให้ถึงธรรมอัศจรรย์ และเครื่องปราบสิ่งที่มืดมิดปิดตาของเราทั้งหลายไว้ก็มีพร้อม ตลอดถึงผลคือธรรมเป็นขั้น ๆ ขึ้นไป จนกระทั่งถึงธรรมอันวิเศษสุดยอดก็ได้ประกาศเอาไว้ และเราเองจะเป็นผู้รับทราบ เราเองจะเป็นผู้ทรงธรรมเหล่านี้ด้วยการประพฤติปฏิบัติของเรา ไม่มีผู้ใดจะสามารถรู้ได้เห็นได้ นอกจากผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมเท่านั้น เราจงมั่นใจในศาสนธรรมที่ทรงแสดงไว้แล้ว ตลอดครูบาอาจารย์ที่ท่านรู้ท่านเห็น ท่านเป็นที่แน่ใจแสดงให้เราฟังให้เป็นที่ถึงใจ นำไปประพฤติปฏิบัติ อย่าเห็นกิเลสดีกว่าครูกว่าอาจารย์ ดีกว่า

พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ จะกลายเป็นเทวทัตในร่างแห่งพระ ในร่างแห่งนักปฏิบัติโดยไม่รู้สึกตัว

วันหนึ่ง ๆ ล่วงไป ๆ นั้นเป็นกาลเป็นเวลา สังขารร่างกายซึ่งเป็นเครื่องมือที่เราจะนำไปทำประโยชน์ ก็สึกหรอเรื่อยไปเช่นเดียวกัน อ่อนลงทุกที ๆ แต่ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ของเราไม่มีความเจริญก้าวหน้าไปตามวันเวลาแล้ว ก็แสดงว่าเรานี้นอนใจจนเกินไปหาความหวังไม่ได้ ความหวังที่ตั้งไว้ไม่มีอะไรเป็นเครื่องสนองให้สมหวัง ต้องเอาการประพฤติตนนี้เป็นเครื่องสนองจึงถูกต้องดีงาม สมกับความมุ่งมั่นหรือมุ่งหมายที่มาประพฤติปฏิบัติ

เราอย่ามองที่ไหนมองอะไรให้ยิ่งกว่าศาสดา ให้ยิ่งกว่าศาสนธรรม สมกับว่า **พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** ที่ฝังแนบแน่นอยู่ภายในจิตใจ แม้ชีวิตก็ถวายได้เพื่อพระรัตนะทั้งสามนี้ เอาอย่างนั้นแล้วยังไงก็ไม่พ้นที่จะรู้เห็นสิ่งอัศจรรย์ และที่จะรู้เห็นมหันตโทษมหันตทุกข์ทั้งหลายซึ่งกิเลสผลิตขึ้นมา พร้อมทั้งตัวกิเลสทุกประเภท จะไม่พ้นจากสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรของเรานี้ไปได้เลย

ไม่มีคำว่ากาล ไม่มีคำว่าสถานที่ เพราะกิเลสไม่มีกาลไม่มีสถานที่ มันคือกิเลสมาแต่กัปไหนกัลป์ใด ทั้งโคตรทั้งแซ่ลูกเต้าหลานเหลนของมัน ตั้งบ้านตั้งเรือนอยู่ที่จิตใจของเรามานานเท่าไรไม่เคยกำหนด ว่าวันนั้นจะครบเกษียณวันนี้อายุจะครบแล้ว จะได้พังทลายลงไปจากจิตใจของสัตว์โลก อย่างนี้ไม่เคยมี เป็น **อกาลิโก** เช่นเดียวกันถ้าแก้ถ้าถอดถอนมันไม่ได้ ธรรมก็เป็นอกาลิโกเหมือนกัน นี่หลักสำคัญอยู่ตรงนี้ ไม่อยู่ที่กาลที่สมัย อยู่ที่ **อกาลิกจิต อกาลิกธรรม อกาลิโก ๆ** ไม่มีกาลไม่มีสถานที่ ธรรมสถิตได้ทุกเวลา ธรรมแก้กิเลสได้ทุกระยะทุกเวลา ทุกอิริยาบถของผู้นำไปปฏิบัติ เช่นเดียวกับกิเลสมีอยู่ในหัวใจ ทำงานเพื่อตัวเองอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกัน

ขอให้นักปฏิบัตินำนี้เข้าไปแก้ไปถอดไปถอน อย่าคิดถึงเรื่องความลำบากลำบนนั่นเป็นเรื่องของกิเลสสร้างขวากสร้างหนามให้ก้าวขาไม่ออก ก้าวสู่ความเพียรไม่ได้ มันเป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล นับแต่ความท้อแท้อ่อนแอ ความเหลวไหล ความขี้เกียจขี้คร้าน ความน้อยอกน้อยใจ มีแต่เรื่องของกิเลสสร้างขวากสร้างหนามให้ก้าวไม่ออก ขึ้นชื่อว่าจะก้าวเข้าสู่ความดีงามแล้ว มันจะสร้างความท้อใจไว้ให้หมดทุกด้านทุกทาง ปิดกั้นให้หาทางเดินไม่ได้ นี่เป็นเรื่องของกิเลส

เวลาประกอบความเพียรเข้ามีความทุกข์ความลำบาก ก็หาเรื่องใส่อรรถใส่ธรรมไปเสีย กิเลสนั่นแหละพาหาเรื่องใส่ธรรม ไม่ใช่ธรรมหาเรื่องใส่ธรรมเอง เป็นเรื่องของกิเลส แต่เราไม่ทราบกลอุบายมายาของมัน ทำความพากเพียรได้รับความทุกข์ความลำบาก ซึ่งเกิดจากการกีดขวางของกิเลส เราก็ว่าการบำเพ็ญธรรมลำบากไปเสีย เราไม่

คิดว่ากิเลสนี้พาให้ลำบาก กิเลสนี้พาสร้างขวากสร้างหนาม กิเลสนี้เป็นตัวภัยต่อการดำเนินธรรม เราจึงไม่เห็นโทษของมันแล้วไม่ฝ่าฝืนมัน

ถ้าลงได้เห็นโทษของมันแล้วความฝ่าฝืนไม่ต้องบอก เราจะเห็นได้ในคนคนเดียวนี้แหละ เวลาเริ่มประกอบความพากเพียรทีแรก สิ่งเหล่านี้หนาแน่นมากทีเดียว อันใดที่จะเป็นกำแพงปิดกั้นมรรคผลนิพพานแล้ว จะแน่นหนาอยู่เต็มหัวใจเราก้าวไม่ออก ตาก็มองดูธรรมไม่เห็น ได้แต่มองไปตามกิเลสสั่งให้มองนั้น ไม่มีใครตาดียิ่งกว่าตากิเลสพาให้มองแหละ หูก็เหมือนกัน จมูก ลิ้น กาย ถ้าจะเป็นเครื่องมือของกิเลสแล้วคล่องตัว ส่วนจะเป็นเครื่องมือของธรรมนี้มีแต่หลุดลุ่ยไปเรื่อย ๆ ถูกกิเลสมันทับมันทุบมันตี นี่ขั้นเริ่มแรกเป็นอย่างนั้น

ทีนี้เวลาพยายามถูไถไปโดยลำดับลำดา หลุดมือไปคว้ามาอีก หลายครั้งหลายหนก็สับได้ฟันได้ ขุดกิเลสได้โดยลำดับลำดา จนกระทั่งเกรียงไกรมีกำลังเต็มที่แล้วเราจะรู้ได้ชัดว่า สิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ที่ว่ามันปิดกั้นกำแพง ๗ ชั้นสู้ไม่ได้นั้น จะจางไป ๆ จนกระทั่งพังทลายลงไป ความขี้เกียจขี้คร้าน ความท้อแท้อ่อนแอโลเลโลกเลกไม่มีเลยในหัวใจ ทั้ง ๆ ที่กิเลสยังมี แต่เพราะอำนาจของธรรมเหนือกว่า มีกำลังมากกว่า ทีนี้เป็นกำลังของธรรมทั้งนั้น

แต่ก่อนเป็นกำลังของกิเลส คัดค้านต้านทานกีดขวางเอาไว้ให้ก้าวขาไม่ออก ก้าวจิตสู่ความเพียรไม่ได้ พออันนี้จางไป ๆ เพราะอำนาจของธรรมหนุนเข้าไปเสมอ วิริยธรรมหนุนเข้าไป สติธรรม สมาธิธรรมหนุนเข้าไป ขันติธรรมหนุนเข้าไป เรื่องของกิเลสก็กระจายออกไป ๆ พังลงไป ๆ ความขี้เกียจขี้คร้าน ความท้อแท้อ่อนแอหายหน้าไป ๆ มีแต่ความขยันหมั่นเพียร มีแต่ความมุ่งมั่น มีแต่จะเอาให้หลุดให้พ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้น สุดท้ายก็เอาให้หลุดพ้นเสียจริง ๆ

แล้วย้อนมาดูเรื่องเหล่านี้จึงทราบได้ว่า เป็นแต่เรื่องของกิเลสทั้งมวล ไม่มีเรื่องธรรมแม้นิดหนึ่งแฝงอยู่เลย มีความเกียจคร้านเป็นต้นไม่มีเหลือ เราจึงเห็นได้ชัดละซิก็มันมีอยู่ในหัวใจดวงเดียว ในขั้นนั้นเป็นอย่างนั้น ในระยะนั้นเป็นอย่างนั้น แล้วเปลี่ยนสภาพมาด้วยอำนาจแห่งธรรม กำจัดมันไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงพังทลายไปหมดจากใจไม่มีเหลือ เหลือแต่ธรรมล้วน ๆ แล้วไม่มีคำว่าขี้เกียจ คำว่าอ่อนแอ คำว่าท้อแท้เหลวไหล คำว่าอำนาจวาสนาน้อยไปไม่ได้ไม่มี

ไปไม่ได้ยังไงก็ไปให้เห็นอยู่นี้รู้อยู่นี้ ให้เห็นประจักษ์ตาอยู่นี้ไม่รู้ได้ยังไง สุดวิสัยยังไง รู้อยู่นี้ ถ้าเป็นสิ่งที่สุดวิสัยรู้ได้ยังไง รู้ ๆ เห็น ๆ อยู่นี้ นั่น นี่แหละระหว่างธรรมกับโลกหรือกับอธรรมที่เป็นข้าศึกกันเป็นอย่างนี้ ในหัวใจเราดวงนี้ อยู่บนเวทีนี้ เวทีระหว่างธรรมกับกิเลสต่อสู้กันบนหัวใจ ไม่มีใครจะรบได้ถ้าไม่ใช่นักรบต่อกรกันบนเวที

ด้วยความพากเพียร อย่าชินชาต่ออายุพรรษา อย่าชินชาต่อสถานที่ ต่อครูต่ออาจารย์ อย่าชินชาต่ออรรถต่อธรรม แล้วเยิ้มรับกิเลส ๆ กลายเป็นหน้าด้านต่อธรรมไปเสีย ก็เพราะมันกล่อมนั่นเอง ให้รู้ให้เข้าใจ

เรื่องความเป็นห่วงเป็นใยหมู่เพื่อนนั้นเป็นห่วงเป็นใยมาก เพราะสุขภาพลดลงทุกวัน ๆ เจ้าของรู้ตัวของเจ้าของว่าลดลงทุกวัน แต่หมู่เพื่อนพอที่จะได้เรื่องได้ราวก็ไม่ได้จะว่ายังไง มองดูทางตาก็ทิ่มเข้ามา ฟังทางหูก็ทิ่มเข้ามา จะสัมผัสสัมพันธ์ตรงไหนทิ่มเข้ามา ๆ มีแต่เรื่องหอกเรื่องแหลมเรื่องหลาวอันเป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล เรื่องธรรมที่อบรมสั่งสอนให้ราบรื่นภายในตาในหู อันเกิดจากผลของผู้นั้นได้ปฏิบัติมาไม่ค่อยมีนี่

ยิ่งหลั่งไหลเข้ามามากเท่าไรก็ยิ่งระคนปนกันไปหมด เลยไม่ทราบองค์ใดเป็นยังไง ๆ แล้วจะเหลวแหลกแหวกแนวไปตาม ๆ กันหมดนะอย่าว่าไม่บอก นี่บอก นอกจากไม่ดู เหมือนไม่ดูเหมือนไม่ได้ฟัง แต่หัวใจนี้อดไม่ได้ สัมผัสพับที่ตรงไหนความรู้เรื่องดีชั่วผิดถูกประการต่าง ๆ จะต้องปรากฏขึ้นภายในหัวใจทันที ๆ ขณะที่สัมผัสสัมพันธ์ทางตา หู เป็นต้น ฉะนั้นหมู่เพื่อนควรจะทำความระมัดระวัง ซึ่งก็เคยได้เตือนแล้ว ไม่ใช่เป็นของละเอียด เป็นของหยาบ ๆ แท้ ๆ นี่

มาเกี่ยวข้องกันเสียงอึกทึกครึกโครม กิริยามารยาทเป็นตัวคึกตัวคะนองไป ไม่ใช่เป็นกิริยาของผู้เห็นภัยต่อกิเลสตัณหาอาสวะ ไม่เห็นภัยต่อข้าศึก เห็นคุณค่าต่อความเพียรพอที่จะนิ่มนวลในกิริยาทั้งหลายที่ได้เห็น และชื่นใจสำหรับผู้ได้เห็นได้ยิน นี่กลับเป็นเรื่องตรงกันข้ามไปเสีย กิริยาอาการต่าง ๆ เป็นเรื่องคึกเรื่องคะนอง เป็นเรื่องของกิเลส ดูไม่ได้ เจ้าตัวไม่รู้ เหมือนอัดอั้นตันใจอยากแสดงอยู่เท่านั้นแหละ พอได้โอกาสเมื่อไรเป็นผึง ๆ ออกมาทันที ผึง ๆ ออกมาทันทีให้เห็นต่อหน้าต่อตา มันก็อดสลดสังเวชไม่ได้สำหรับผู้ให้โอวาทแนะนำสั่งสอน ด้วยเจตนาที่หวังดีต่อหมู่ต่อเพื่อนอย่างเต็มหัวใจไม่มีอะไรบกพร่องเลย จึงได้พูดให้ฟังเสมอ

ครูบาอาจารย์ก็ดี เราก็ดี ไม่ใช่เป็นของแน่นอนที่จะอยู่กันไปตลอดกัปตลอดกัลป์ ย่อมมีการพลัดพรากผันแปรกันไปได้ทั้งสองฝ่ายนั้นแหละ เวลามาศึกษาอบรมที่จะได้หลักได้เกณฑ์ไปประพฤติปฏิบัติต่อตัวเอง ก็ควรจะขะมักเขม้นเอาให้ได้ บังคับให้ได้ การบังคับก็คือการบังคับกิเลสนั่นเอง ไม่ได้บังคับธรรม เราบังคับกิเลสไม่ได้เราจะเอาธรรมมาจากไหน กิริยาอาการเหล่านี้ออกมาจากความผลักดันของใจให้แสดง เราบังคับใจไม่ได้เราจะบังคับกิริยาก็ไม่ได้ เพราะใจเร็วกว่ากิริยา นำกิริยาไปใช้เป็นเครื่องมือการพูดการจากิริยามารยาทของมันอย่างราบรื่นไปเลยทีเดียว ไม่มีอะไรขัดขวาง เพราะสติก็ไม่มี ปัญญาก็ไม่มี ไม่ทันมัน นี่ซิที่ทำให้หนักอกหนักใจ

เราได้ย้อนหลังพิจารณาไปถึงครูบาอาจารย์ที่ท่านอยู่ของท่าน เช่น หลวงปู่มั่น เป็นต้น ท่านอยู่แบบนักรบแบบธรรมล้วน ๆ พระก็ไม่มากองค์ มีแต่องค์เห็นภัยด้วยกัน อยู่ด้วยกันอย่างสะดวกสบาย เวลาเฒ่าแก่ชรามาท่านก็มีการรับบ้าง ดูก็งามหูงามตาตลอดเวลา การประพฤติปฏิบัติการขบการฉันการใช้สอยต่าง ๆ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ล้นเหลือ ไม่ฟุ้งเฟ้อ พูดให้เต็มปากก็คือมีแต่ขาด ๆ เขิน ๆ เขียม ๆ ทั้งนั้นทางด้านวัตถุเรียกว่าปัจจัยเครื่องอาศัย แต่ทางด้านธรรมะของท่านน่ะซิ ตรงเวล่ำเวลา เพื่อนฝูงลูกศิษย์ลูกหาก็เหมือนกัน พอฉันแล้วต่างองค์ต่างไปเที่ยวหาสถานที่หลีกเร้นประกอบความพากเพียร เงียบเหมือนไม่มีพระ มาเห็นกันก็พูดซุบ ๆ ซิบ ๆ เล็ก ๆ น้อย ๆ พูดก็พูดแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรม แล้วกิเลสจะเข้าไปทำลายได้ยังไงเมื่อเป็นเช่นนั้น ก็มีแต่การฆ่ากิเลสโดยลำดับลำดา

พวกเรานี่ตรงกันข้าม มีมากเท่าไรยิ่งเลอะ ๆ เทอะ ๆ เราอกจะแตก เจ้าของยังไม่รู้ ไม่มีเจตนาหรือมีก็ไม่อาจทราบได้ เมื่อบวกกันเข้าแล้วก็เลอะ ๆ เทอะ ๆ ไปหมด เอามรรคผลนิพพานจากความเลอะ ๆ เทอะ ๆ ได้ที่ไหน น่าคิดไหมพิจารณาซิ นี่ที่อบรมสั่งสอนหมู่เพื่อนมานี้ เต็มสติกำลังความสามารถทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งบางอย่างไม่ใช่เป็นของละเอียดเลย เป็นของหยาบ ๆ สิ่งหยาบ ๆ พูดแล้วหมู่เพื่อนไม่รู้เรื่องมีเยอะ ให้นำเอาไปคิดไปพิจารณา ไม่แล้วนะนี่นะ

การสั่งสอนหมู่เพื่อน เราสั่งสอนด้วยเจตนาเต็มอรรถเต็มธรรม ไม่ว่าจะพูดส่วนหยาบ ส่วนกลาง ส่วนละเอียด พิจารณาไตร่ตรองแล้วค่อยแสดงออกมา แต่อันหยาบ ๆ แท้ ๆ ทำไมหมู่เพื่อนจับไม่ได้ จับเอาไปปฏิบัติไม่ได้ แล้วเหตุใดอันละเอียดยิ่งกว่านี้จะสามารถจับได้ปฏิบัติได้ ให้รู้ได้เห็นได้ เป็นไปไม่ได้ แน่ะ มันก็ย้อนเข้ามาตรงนี้อีกแหละ เพราะส่วนหยาบเท่านี้ก็ยังจับไม่ได้ หลุดไม้หลุดมือ หรือไม่สนใจฟังเพราะจิตมันเลื่อนมันลอยหาหลักเกณฑ์ไม่ได้ เหมือนว่าวเชือกขาดอยู่บนอากาศ มีแต่หัวปักลงท่าเดียวใครก็ไม่อาจทราบได้ นอกจากเจ้าของจะทราบตนเอง แล้วปรับปรุงแก้ไขไปโดยลำดับลำดาเท่านั้น จึงจะเป็นเครื่องนำมายืนยันต่อสายหูสายตาของเพื่อนฝูง ตลอดครูบาอาจารย์ได้ว่าเป็นที่งามตางามใจ

การสอนก็อยากให้รู้ให้เห็นอย่างเต็มหัวใจนะ มีอะไรปฏิบัติมาอย่างไร ทั้งเหตุหนักเบามากน้อยเพียงไร ก็นำมาแสดงให้หมู่เพื่อนฟังเพื่อเป็นคติเพื่อเป็นตัวอย่าง ไม่ใช่เพื่อความโอ้อวดโพนทะนาตัวเองว่าดีวิเศษวิโสอย่างนั้นอย่างนี้ เราไม่มีอย่างนั้น แสดงแง่ใดก็เพื่อเป็นคติแก่หมู่เพื่อนเครื่องชักจูง สมกับว่าเป็นครูเป็นอาจารย์ที่เพื่อนฝูงได้เสกสรรปั้นยอขึ้นมา เราสอนด้วยความเต็มอกเต็มใจ ด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์อยาก

ให้รู้ให้เห็น เฉพาะอย่างยิ่งระหว่างกิเลสกับธรรมนี้ต่างกันอย่างไร เราอยากให้แยกธาตุทั้งสองนี้ออกดูด้วยสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร อย่างแท้จริง

เป็นยังไงพระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมท่านตรัสรู้ยังไง ธรรมที่ท่านตรัสรู้นั้นเป็นธรรมประเภทใดอยู่ที่ไหน เราอยากให้หัวใจของนักปฏิบัติได้ปฏิบัติ แบบพระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนไว้แล้วทุกประเภท ทุกอรรถทุกธรรม และได้รู้ได้เห็นอย่างพระพุทธเจ้าที่ทรงรู้ทรงเห็น จะคัดค้านพระพุทธเจ้าได้ไหม คำที่ว่าธรรมอัศจรรย์ โลกุตรธรรม ธรรมเหนือโลกหรือธรรมแดนเกษม หรือ **นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ** นั้นจะมีที่คัดค้านกันได้ไหม ภายในหัวใจของเราที่ได้แสดงเต็มดวงขึ้นมาอย่างนั้นแล้ว จะมีที่คัดค้านได้ที่ไหน ถ้าไม่ยอมกราบเสียอย่างเดียวเท่านั้น กราบอย่างราบ ชีวิตจิตใจมอบได้เลยเท่านั้น

ไม่ได้คำนึงถึงว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปกี่องค์แล้วและนานเท่าไรเลย เพราะความจริงในหลักธรรมชาติที่ปรากฏอย่างเด่นชัดเต็มหัวใจ ประกาศกังวานอยู่กับเราแล้วว่าเป็นเช่นเดียวกันนั้น แล้วเราจะสงสัยที่ไหน ไม่มีทางที่จะสงสัย นี่แหละที่ว่า **อกาลิโก อกาลิกจิต อกาลิกธรรม** เมื่อเข้าถึงใจแล้วเป็นอยู่ที่จิตรู้ที่จิต เรื่องกิเลสเป็นความลามกจกเปรตขนาดไหน ๆ จะรู้กันมาโดยลำดับลำดาเมื่อมีธรรมเครื่องส่อง เมื่อมีธรรมเครื่องรู้ แต่ถ้าไม่มีธรรมไม่สนใจกับธรรมแล้ว จมกันไปกับกิเลสนี้ตลอดกัปตลอดกัลป์ก็เป็น อกาลิโก เช่นเดียวกัน

เอ้า เราเลือกซินักปฏิบัติ ให้อยู่กับกองทุกข์ให้กิเลสโยนลงเหวลงบ่อ ลงน้ำร้อนนรกอเวจีขนาดไหนมากี่กัปกี่กัลป์ เรายังจะพอใจอยู่เหรอ หรือเราไม่เชื่อว่านรกมี เราไม่เคยเกิดเคยตาย นี้คือตัวนักตกนรก นี้คือตัวนักเกิดนักตายกี่ภพกี่ชาติให้ดูจิตดวงนี้เป็นนักที่สุดด้วยกันทุกดวงใจ ไม่ว่าสัตว์เดรัจฉาน ไม่ว่ามนุษย์ ไม่ว่าอินทร์พรหมทั้งหลาย มีแต่นักท่องเที่ยว นักเกิดแก่เจ็บตาย นักตกนรกขึ้นสวรรค์ วกไปเวียนมาอยู่นี้ด้วยอำนาจของกิเลสควบคุมไว้ในสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่ให้พ้นไปจากนี้ได้ด้วยกันทั้งนั้นไม่สงสัย นี่ไม่สงสัย

ดูใจดวงนี้แล้วกระจายไปหมดเลย พอได้ลากกิเลสมาสังหารเสียให้เรียบวุธหมดแล้ว ไม่มีสะพาน ไม่มีเชือกที่มันจะลากเราไปที่นั่นที่นี่ เชือกคือเชื้ออวิชชานั่นเอง นี่คือตัวพาให้เกิด ตัวลากสัตว์ไปเกิดที่นั่นที่นี่ เกิดสูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ นั้นได้แก่วิบากกรรมดีชั่วที่แฝงไปกับอวิชชาอันพาให้เกิดนั้น มันมีอยู่ด้วยกันทุกดวงจิตของสัตว์ของบุคคลไม่สงสัย นี่แหละตัวพาให้เกิดให้ตาย แล้วเรายังสงสัยอะไรอีกว่าเราไม่เคยเกิดเคยตาย ไม่เคยโดนบาปโดนบุญกุศล ตลอดถึงตกนรกอเวจี เราสงสัยที่ไหน สิ่งเหล่านี้เป็นของมีอยู่อย่างตายตัวไม่มีอะไรที่จะมาลบล้าง

อันคำว่านรกไม่มี สวรรค์ไม่มี บาปไม่มี บุญไม่มี เป็นกลอุบายของกิเลสลบล้างต่างหากนี่ ฟังซิว่า กิเลสตัวหลอกลวงไม่มีใครเกินกิเลส หาความจริงไม่ได้ก็คือกิเลสเป็นผู้เสกสรรปั้นยอเอาเองหลอกสัตว์โลกมาโดยลำดับลำดา จนกว่าจะมีธรรมเป็นเครื่องแก้กลมันนี้ ส่องเข้าไปดูความจริงแล้วก็หมดความเชื่อความเลื่อมใสต่อมัน นอกจากนั้นยังเห็นมันเป็นข้าศึกต่อตนเองอีก ด้วยอำนาจแสงสว่างแห่งธรรมที่ส่องเข้าไปถึงจนกระทั่งพังทลายตัวของมันออกหมดแล้ว อะไรมีอยู่ที่ไหนทำไมจะไม่เห็นที่นี่ มีกิเลสอย่างเดียวเท่านั้นปิดบังหัวใจเอาไว้ไม่ให้เห็น เราสงสัยอะไร

เกิดมากี่ภพกี่ชาตินับได้เมื่อไรจิตแต่ละดวง ๆ นี้ นับไม่ได้นะ กี่กัปกี่กัลป์เป็นมาแล้ว และยังจะเป็นไปอีกทำนองที่เป็นมานี้ เป็นอย่างมนุษย์นี้ก็พอทำเนา จมจากมนุษย์นี้ลงไปนั่นซิเราแน่ใจได้เมื่อไร เพราะกิเลสมันพาคนให้พ้นทุกข์เมื่อไร มีแต่จะลากคนลงในกองทุกข์ทั้งนั้น เรายังจะนอนใจเชื่อกิเลสโดยไม่ยอมรู้สึกตัวอยู่เหรอ ควรจะพิจารณาให้มาก เฉพาะนักปฏิบัติของเราเอาให้เห็นซิ โทษของกิเลสมีเต็มหัวใจ ทำไมธรรมก็ควรจะมีได้เต็มหัวใจเช่นเดียวกันเพื่อจะได้ดูกิเลส หน้าของกิเลสกับธรรมนี้ต่างกันอย่างไรบ้าง โทษของมันกับคุณของธรรมนี้ต่างกันอย่างไรบ้าง มันควรจะเห็น

ถ้าผู้ปฏิบัติไม่เห็นไม่มีใครจะเห็นแหละ อ่านก็อ่านไปเถอะตำรับตำรา นับถือศาสนาก็นับถือไปยังงั้นถ้าลงไม่สนใจแก้ กิเลสไม่ได้กลัวคนอ่านคนนับถือศาสนา หรือคนเรียนตำรับตำรามามาก มันกลัวแต่คนปฏิบัติเพื่อจะกำจัดมันเท่านั้น ท่านจึงเรียกว่าปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ นี่ผู้ที่จะทำลายกิเลสก็คือผู้เรียนเพื่อปฏิบัติเพื่อความรู้แจ้ง นี่กิเลสกลัวตรงนี้ กิเลสไม่ได้กลัวนอกจากนี้ไปเลย ฉะนั้นขอให้ทุก ๆ ท่านตั้งใจประพฤติปฏิบัติ อย่าได้เหลาะแหละโยก ๆ คลอน ๆ อกจะแตกแล้วนะผม ที่จะพาอยู่พาไปพามาพาประพฤติปฏิบัติ

รู้สึกเหนื่อยแล้ว เอาละพอ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๒๘

นอนใจจ่ายกิเลส

เพียงเราสุขภาพลด ไม่ค่อยจะได้ทำอะไรเต็มเม็ดเต็มหน่วยเกี่ยวกับหมู่เพื่อน ก็เห็นความเหลวไหลของพระของเณรเด่นขึ้น ๆ แล้วนะ ยิ่งมาใหม่เรื่อย ๆ มาก็ระเกะระกะขวางหูขวางตาอยู่งั้นละ เจ้าของไม่รู้ เก้ง ๆ ก้าง ๆ ทั้ง ๆ ที่ว่าตั้งใจมาศึกษา แต่ดูแล้วมันขวางอยู่อย่างนั้น เราไม่อยู่ก็ต้องแน่ใจว่าเป็นอีกอย่างหนึ่ง แม้แต่เราอยู่ก็ยังเห็นอยู่ชัด ๆ มองไปพับปิดไม่อยู่ ตลอดถึงการส่งเสียงก็เหมือนกัน เหมือนโรงลิเกละคร ทำให้ผิดปกติไปโดยลำดับลำดา เพราะครูบาอาจารย์ชำรุดทรุดโทรม ไม่ค่อยจะได้อบรมสั่งสอน ก็เป็นอย่างวัดทั้งหลายที่เห็นนั้น พระเณรเลยหากฎหาระเบียบไม่ได้เลอะ ๆ เทอะ ๆ โลเลไปหมด มีมากเท่าไรยิ่งช่วยกันทำลายลง ๆ นี่ก็จะเป็นลักษณะเดียวกัน เริ่มแล้วนะนี่

เพียงเราไม่ค่อยได้มาสนใจอะไรนัก ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ของเจ้าของเท่านั้น ก็เห็นแล้วความจะเริ่มเลอะ ๆ เทอะ ๆ ของหมู่คณะมันบอก ผู้ใหม่ก็มาเรื่อย ๆ หนักมากเข้าไปก็จะเอากิเลสออกจ่ายตลาดต่อกันเท่านั้นซิ ไม่ได้เอาธรรมออกจ่ายตลาดเลยวัดทั้งวัดพระเณรทั้งวัด กลายเป็นตลาดค้าขายจ่ายกิเลสกัน ไม่มีธรรมเป็นเครื่องจ่ายต่อกัน กลายเป็นเรื่องอวดดิบอวดดี ทะเลาะเบาะแว้งเพราะทิฐิมานะ ซึ่งล้วนแล้วแต่กิเลสทั้งนั้นออกจ่ายกัน จ่ายมากจ่ายน้อยจ่ายทั่ววัดทั่ววาทั่วพระทั่วเณร เพราะว่าใคร ๆ ก็มี คนนั้นก็ออกจ่ายคนนี้ก็ออกจ่าย สุดท้ายก็เลอะไปหมดเลย นี่คิดเต็มหัวใจ

ตลอดถึงประชาชนญาติโยมเข้ามาเกี่ยวข้องเหล่านี้ก็เหมือนกัน เราไม่ได้ไว้ใจพระเณรว่าจะปฏิบัติรอบคอบต่อเขาเพียงไร เรียบร้อยดีงามเพียงไร เพราะนิสัยของกิเลสมีอยู่ภายในตัวอยู่แล้ว อันนั้นจะออกก่อนแหละ ธรรมจะออกไม่ได้ มันบอกชัด ๆ อยู่นะ การรับประเคนสิ่งของก็เหมือนกันขวางหูขวางตา ประชาชนญาติโยมเขาไม่รู้กฎรู้ระเบียบ เขามาเกี่ยวข้องกับพระ พระจะบังคับใส่กฎใส่ระเบียบ ดุด่าว่ากล่าวเขาตามกฎตามระเบียบของพระทีเดียวก็ไม่เหมาะ

ถ้าผู้ใหญ่พูดเป็นอย่างหนึ่ง ผู้ใหญ่ดุเป็นอย่างหนึ่ง พระเณรทั้งหลายดุเป็นอย่างหนึ่ง ความรู้สึกของคนจะไม่เหมือนกัน ครูบาอาจารย์ดุเขามีความรู้สึกอย่างหนึ่ง แต่พระเณรไปดุเขาจะมีความรู้สึกอย่างหนึ่ง จะเป็นแง่ลบไปหมดไม่มีคำว่าแง่บวก สำหรับครูบาอาจารย์ดุยังมีแง่บวก ถึงจะมีแง่ลบบ้างตามนิสัยของเขา แต่การแสดงออกของครูบาอาจารย์ซึ่งเป็นอรรถเป็นธรรมอยู่แล้วก็ไม่เสีย และเขาไม่เพ่งเล็งอะไรมากเหมือนผู้น้อย ถ้าผู้น้อยไปใช้กิริยาอาการอะไรกับเขานี่มันจะผิด ผิดกันอยู่มากกับครูบาอาจารย์

แสดงออก อย่างนี้ให้พากันระมัดระวังนะ อย่าเห็นแก่ดุแก่ด่าแก่ว่าไป เอาแบบเอาฉบับครูบาอาจารย์ไปใช้ซึ่งไม่ใช่ฐานะที่ควรจะใช้สำหรับตัว นี้ผิดอย่านำไปใช้ ให้ใช้กิริยานิ่มนวลอ่อนหวานกับเขา ธรรมดาของพระผู้ปฏิบัติต้องเป็นความสวยงาม อย่าแสดงอาการโฮกฮาก ๆ ดุด่าขู่เข็ญเขาท่านั้นท่านี้ ผิด

เราวิตกมากเรื่องเหล่านี้ และก็มีได้ในวัดเรา ทำไมมีไม่ได้ คือเราสอนเพื่อวัดเรานี้ด้วยก่อนอื่น สอนพระเณรเรานี้ด้วยก่อนอื่น เพราะพระเณรเราจะเป็น เนื่องจากญาติโยมเขามาเกี่ยวข้องมากน้อยอยู่เสมอ ผมอยู่ผมไม่อยู่เขาก็มาอย่างนั้น การปฏิบัติต่อประชาชนญาติโยมจะรอบคอบขนาดไหน ดูพระดูเณรที่ควรจะรอบคอบไม่รอบคอบก็เห็นกันอยู่ชัด ๆ นี้แล้ว จะให้ไว้ใจที่ตรงไหนว่าจะราบรื่นดีงามต่อการต้อนรับขับสู้กัน มันต้องมีเป็นแบบฉบับของนิสัยเจ้าของนั่นแหละออกไป แบบหลักธรรมหลักวินัยนี้จะไม่มี เขาไม่รู้กฎระเบียบของวัด เขาผิดพลาดอะไรก็บอกเขาโดยดีให้รู้เรื่องรู้ราว การดุด่าว่ากล่าวเขา เขารู้เรื่องอะไร ผลดีไม่มี นอกจากให้เขายกโทษให้เขาเกลียด เกลียดพระเพียงองค์เดียวนี้ก็เกลียดทั้งวัด ไม่พอใจพระองค์เดียวก็เท่ากับไม่พอใจทั้งวัด เสียองค์เดียวก็เท่ากับเสียไปทั้งวัด นี่ละเกี่ยวโยงกันอยู่อย่างนี้

การรับประเคน ถ้าหากจำเป็นที่เขาจะมารับประเคนก่อนหลังอะไรก็รับให้เขาเสีย อย่าทำเป็นเมินเฉยไป ให้รู้ให้ดู ดูประชาชนดูฆราวาสญาติโยม เราอย่าไปดูแต่ว่าเราเป็นพระมีอำนาจวาสนามาก ว่าเขาจะเคารพเสมอไป ต้องดูความเหมาะสม พูดกับเขาก็พูดโดยดี พอเหมาะสมแล้วหยุดไม่พูดมาก พูดให้พอได้ถ้อยได้ความพอเหมาะพอดี หากถึงคราวจำเป็นที่จะต้องพูดที่จะต้องเกี่ยวข้องให้ระมัดระวังเสมอ อย่าพูดแบบพล่าม ๆ เป็นแบบเถระเถโรกับเขา ทั้ง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเถระในคุณธรรมตลอดอายุพรรษา เขามาก็เพื่อวัดเพื่อวาเพื่อครูเพื่ออาจารย์ หลักใหญ่เป็นอย่างนั้น เราต้องคิดเพื่อไปตามนั้น ไม่ได้คิดว่าเขานี่มาด้วยความเคารพเราเลื่อมใสเราถ่ายเดียว คนเรามีกิเลสมันต้องแบกมาหามมานั่นแหละ ไอ้เราก็มีกิเลสก็ออกจ่ายกันไป ผลได้ก็มีแต่ความล่มจมเสียหายกระทบกระเทือน ไม่เกิดประโยชน์อะไร

ผมไม่ใช่จะอยู่กับหมู่กับเพื่อนตลอดไป ถ้าธาตุขันธ์เป็นดังที่เคยเป็นมาแล้ว ก็ต้องได้ปลีกเนื้อปลีกตัวออกไปสงบอารมณ์พอให้สบาย ๆ แล้วก็กลับมารับภาระเกี่ยวข้องกับหมู่คณะใหม่ หมู่เพื่อนอยู่เมื่อเชื่อธรรมแล้วก็ต้องถือหลักธรรมหลักวินัย เป็นครูเป็นอาจารย์เป็นศาสดา เท่ากับอยู่กับหัวใจเราทุกคน ถ้าอย่างนั้นก็งามตางามในใจของเรา งามในหมู่คณะ งามในการเกี่ยวข้องประสานกัน ทั้งระหว่างพระเณรด้วยกัน ทั้งระหว่างพระเณรกับประชาชนญาติโยม จะเป็นความเหมาะสมไปเรื่อย ๆ

อย่างผมใครก็ไม่ถือสา มันผิดกัน จะว่าอะไรใครผมก็ว่ามาพอแล้ว ประชาชน ญาติโยมไม่ว่าชาติชั้นวรรณะใด เหตุผลที่ควรจะพูดหนักเบามากน้อยที่เห็นสมควรแล้ว เราพูดได้ทั้งนั้น พูดแล้วก็ไม่ได้เป็นอารมณ์ว่าได้ขัดข้อง เพราะได้พูดหนักไปหรือเบาไป อย่างนี้ไม่มี เพราะเราแน่ใจในเหตุในผลที่พูดออกไปหนักเบามากน้อยเรียบร้อยแล้ว ใครจะนับถือไม่นับถือ เลื่อมใสไม่เลื่อมใส นั้นเป็นเรื่องของคน เรื่องของธรรมต้องคงเส้นคงวา ให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล ทั้งแง่หนักเบามากน้อยในการพูด เราจึงไม่ได้วิตกวิจารณ์สำหรับเรา แต่หมู่เพื่อนนั่นซิจะพอดีหรือไม่พอดี ถ้าเจ้าของไม่พอดีแล้วจะแสดงออกแต่ความไม่พอดีนั่นแหละเป็นส่วนมาก จงพากันระมัดระวัง เราอยู่กับโลกถึงไม่เกี่ยวกับโลก ก็จำต้องได้เอาโลกมาพิจารณาเพื่อปฏิบัติต่อกันให้เหมาะสม จะทำยังไง ก็ต้องได้ปฏิบัติต่อกันอย่างที่ว่านี้อยู่โดยดี

มาศึกษาอบรมอย่าให้ได้หนักอกหนักใจนะ ให้ตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ เอาหลักธรรมหลักวินัยเป็นกฎเป็นเกณฑ์ เอาคำพูดคำจาซึ่งแสดงออกโดยเหตุโดยผลเป็นหลักเป็นเกณฑ์ อย่านำกิเลสออกมาพูดออกมาแสดงต่อกัน จะอยู่กับครูอาจารย์ก็ตาม ไม่อยู่กับครูอาจารย์ก็ตาม ผิดทั้งนั้น เพราะเวลานี้เรามาเพื่อจะฆ่ากิเลสกำจัดกิเลส ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ เราจะส่งเสริมธรรม อะไรจะเป็นธรรมอะไรจะเป็นวินัย นั่นละเป็นหลักของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นหลักของครูอาจารย์ภายในใจเรา ให้เรานำอันนั้นมาใช้เสมออย่าให้ห่างไกลจากจิตใจ

ผมสั่งสอนหมู่เพื่อนมาก็มากต่อมาก ที่ออกสังคมมานี้ได้ ๓๐ กว่าปีแล้ว ทุ่มเทลงหมดทุกสิ่งทุกอย่าง การเทศน์ก็มากต่อมาก อัดเทปไว้ก็มากต่อมาก ดูจะไม่มีใครมากกว่าผมแหละเราพูดตามความจริง หนังสือก็มากต่อมากซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคติ เป็นอรรถเป็นธรรมจากสวากขาตธรรมของพระพุทธเจ้าทั้งนั้นมาแสดง ถ้าจะเป็นประโยชน์ก็ควรจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ได้อ่านได้ยินได้ฟังได้ศึกษาไปโดยลำดับลำดา ไม่จำเป็นที่จะต้องมากอดแข้งกอดขาผมอยู่ตลอดไป

วันนี้เวลานี้ธาตุขันธ์มันชำรุด ไม่ได้ชำรุดเหมือนโรคทั้งหลายที่เป็นกัน โรคนี้มันโรคตายง่ายด้วย จึงต้องได้ระมัดระวังอยู่โดยลำพังเจ้าของ นอกจากจะพูดหรือไม่พูด พูดไปผลเสียก็มี แต่ไม่พูดหมู่เพื่อนก็ไม่ได้ข้อคิด ที่จะเป็นเครื่องเตือนตนเองให้มีความเข้มแข็งในอรรถในธรรมในความพากเพียร ก็จะมานอนใจอยู่ว่าเป็นของเที่ยงของแน่นหนาถาวร

นี่แสดงให้เห็นดังพ่อแม่ครูอาจารย์ท่านพูด ผมไม่ได้ลืมนะ เวลาลงอุโบสถสังฆกรรมตอนบ่ายโมง เพราะพระมีจำนวนมากมาจากที่ต่าง ๆ ต้องเอาบ่ายโมงเป็นเวลาฟังปาฏิโมกข์ เช่นอย่างวัดนี้เป็นศูนย์กลาง วัดนั้น ๆ เต็มไปหมดในตำบลแถวนั้น ฉัน

จังหันแล้วต่างองค์ต่างมา พระ ๕๐-๖๐ ส่วนเณรที่ติดตามพระมาไม่นับ ท่านพูดเสมอเรื่องความตั้งอกตั้งใจ เรื่องการอยู่ด้วยกันไม่ใช่เป็นของจีรังถาวร ธรรมเท่านั้นเป็นสิ่งที่ควรยึดอย่างมั่นใจอย่างตายใจท่านว่า ครูอาจารย์เป็นของไม่แน่นอน อย่านอนใจว่าได้มาอยู่กับครูกับอาจารย์แล้ว ว่าท่านจะอยู่ตลอดไปกับเรา

หนักเข้า ๆ ท่านก็เปิดออกมา ใครจะเข้มแข็งความพากความเพียรอะไรก็ให้เข้มแข็ง มีความรู้ความเป็นอะไรภายในจิตใจ เอ้า ให้มาถามมาเล่าให้ฟัง ภิกษุเฒ่าจะแก้ให้นั่นท่านว่าท่าน ภิกษุเฒ่า ๆ นี่เวลาภิกษุเฒ่าตายแล้วยากนะ ใครจะแก้เรื่องจิตใจทางด้านจิตตภาวนา นี่ไม่นานนะท่านย้ำลง ไม่เลย ๘๐ นะ นั่นฟังซี ท่านรู้ล่วงหน้าไว้หมดแล้ว ย่นเข้าไป ๆ ท่านจนนับข้อมือให้ดู นี่เวลานี้อายุก็เท่านั้นแล้ว และนับไปเท่านั้น ๆ พอถึงจุด ๘๐ ก็นี่มันนานอะไร พากันมานอนใจอยู่ได้เหรอ ถึงขนาดนั้นนะท่านพูด พูดเปิดใจเทียว ลูกศิษย์ลูกหาใครจะไปว่าท่านโอ้อวด พระเณรก็ไม่มีกิเลสเครื่องโอ้อวดภายในใจ ก็มีแต่สลดสังเวชเท่านั้น จะตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติก็เร่งท่านว่า

ไอ้เราเองก็เหมือนกับว่าจิตนี่มันสั่นริก ๆ อยู่ พอได้ยินอย่างนั้นแล้วความเพียรก็หนัก เวลาครูอาจารย์ยังมีชีวิตอยู่ เราก็ได้พึ่งพาอาศัยร่มเงาท่านแก้ข้ออรรถข้อธรรมที่สงสัย ก็เร่งความเพียรเข้าเต็มที่ ๆ พอท่านย่างเข้า ๘๐ พับท่านก็เริ่มป่วยแหละ พอป่วยแล้วท่านบอกไว้เลยเชียว แน่ะฟังซิ ซึ่งท่านเคยป่วยเคยไข้มาไม่รู้กี่ครั้งกี่หน เป็นไข้มาลาเรียเป็นไข้อะไร ท่านไม่เคยพูดถึงเรื่องเป็นเรื่องตาย แต่พอเป็นคราวนี้เพียงเริ่มเป็นเท่านั้นไม่ได้มากอะไรเลย ท่านบอกว่าผมเริ่มป่วยมาตั้งแต่วานซืนนี้นะ เพราะเราอยู่อำเภอวาริชภูมิ เราไปถึงวันค่ำหนึ่ง ท่านก็ป่วยวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ ผมจำได้ขนาดนั้นนะ

วันค่ำหนึ่งเราก็ไปถึงท่าน ผมเริ่มป่วยตั้งแต่วานซืน วานซืนก็หมายถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ นี่ป่วยครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายนะ ไม่หาย ยาจากเทวดาชั้นพรหมไหน ๆ ก็มาเถอะท่านว่า ไม่มียาขนานใดในโลกนี้จะมาแก้ให้หาย ไข้นี้จึงเป็นไข้สุดท้าย แต่ไม่ตายง่ายนะเป็นโรคทรมาน เขาเรียกว่าโรคคนแก่ อย่าไปหาหยูกหายามาใส่มารักษา มันเป็นไปตามสภาพของขันธ์นี้แหละ ท่านว่าอย่างนั้น เอามารักษาก็เหมือนกับใส่ปุ๋ยแล้วรดน้ำไม้ที่ตายยืนต้นแล้วนั่นแหละ จะให้มันผลิดอกออกใบออกผลเป็นไปไม่ได้ ยังแต่เวลาของมันเหลืออยู่ที่จะล้มลงจมแผ่นดินเท่านั้น นี่ก็อยู่แต่มันยังไม่ล้มเท่านั้นเอง จะให้หายด้วยยาไม่หายนะ นี่เพียงเริ่มเป็นเท่านั้นท่านบอกแล้ว แน่ไหมท่านอาจารย์มั่น ฟังซิ ผมถึงได้กราบสุดหัวใจผม ท่านเปิดออกมาอย่างนั้นไม่มีอะไรผิด ย่างเข้า ๘๐ ไม่เลย ๘๐ หนา ก็ฟังซิ

โรคนี้เป็นไข้วาระสุดท้าย จะไม่หายจนกระทั่งตาย จะตายด้วยป่วยคราวนี้แหละท่านว่า แต่ไม่ตายง่าย เป็นโรคทรมาน ก็จริงตั้งแต่เดือน ๔ ถึงเดือน ๑๒ ฟังซิ ๗-๘ เดือนท่านเริ่มป่วยไปเรื่อย ๆ เหมือนกับค่อยสุมเข้าไป ๆ สุดท้ายก็เป็นอย่างว่านั้น นั่นละความรู้ของท่านละเอียดลออ ผิดกันไหมกับความรู้ของพวกเรา นี่แหละความสามารถฉลาดรู้ของจิต จะมาวัดมาเหวี่ยงมาเทียบเคียงกันไม่ได้

เรื่องจิตเป็นของพิสดารมากทีเดียว อย่างภูมิของพระพุทธเจ้ากับภูมิของสาวกนี้ แม้จะเป็นจิตที่บริสุทธิ์ด้วยกันก็ตาม แต่ภูมิความรู้ที่ละเอียดสุขุมคัมภีรภาพกว้างขวางลึกซึ้ง ไม่มีภูมิใดเกินภูมิของพระพุทธเจ้า แน่ะ แม้ความบริสุทธิ์จะเสมอกันก็ตาม นี่เป็นอย่างนั้น

เรื่องของครูบาอาจารย์ที่ท่านได้ปฏิบัติมาด้วยดีแล้วในธรรมก็เหมือนกัน ธรรมที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังจะได้ยินได้ฟังจากท่านทั้งนั้น ไม่เห็นไม่มีในคัมภีร์ หาจนวันตายก็ไม่เจอ ธรรมที่ออกมาจากภาคปฏิบัติ ออกมาจากจิตใจของท่านล้วน ๆ จะไม่ปรากฏในตำรับตำราเลย เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรเอาเพียงตำรับตำรานั้นมากั้นมากาง มากีดมากันความรู้ที่จะเกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติของผู้ปฏิบัติทั้งหลาย

ดังพระพุทธเจ้าตรัสรู้มาแล้ว ธรรมมีขนาดไหนที่ทรงแสดง ก็ไปจดจารึกได้เพียงกอบหนึ่งกำหนึ่งเท่านั้น จะมาอวดได้หรือคัมภีร์ ความรู้ที่นอกคัมภีร์ซึ่งไม่สามารถจะจดจำเอาจากท่านได้นั้นมีเท่ากับน้ำมหาสมุทร กว้างขวางขนาดไหนลึกซึ้งขนาดไหน ผู้ไปจดจารึกมาก็ขึ้นอยู่กับนิสัยอีก ไม่ทราบว่านิสัยนั้นเป็นนิสัยอะไร ความรู้ความสามารถขนาดไหน พอที่จะจดจารึกธรรมของท่านมาได้ให้เต็มสัดเต็มส่วน นี่ก็ไม่แน่ใจเหมือนกัน

ถ้าเป็นปุถุชนไปจดจารึกมาก็จะได้แค่ความจำ ความจริงยังไม่ได้ปรากฏขึ้นมาไม่วิ่งประสานกันเลยกับความจริงของท่านที่แสดงออก จะได้แต่ความจำออกมา แม้จะเป็นความดิบความดีเป็นแนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติก็ตาม แต่จะให้ลึกซึ้งเต็มที่เหมือนภูมิของท่านผู้บริสุทธิ์ไปจดจารึกมานั้นไม่เหมือน ผิดกันคนละโลกเลย เพราะธรรมนี้เป็นปัจจุบันธรรม พระพุทธเจ้านิพพานไปนานเพียงไรก็ตาม ความจริงเมื่อเข้าถึงแล้วจะเหมือนกัน วิ่งสะเทือนถึงกันหมด นั่นละความจริงต่อความจริงเข้ากันได้ รื้อฟื้นออกมาได้เต็มกำลังความสามารถแห่งภูมิพระอรหันต์องค์นั้น ๆ นั่นจะได้ความจริงออกมา

ถ้าเป็นปุถุชนแล้วจะได้แต่ความจดความจำมาอย่างลอย ๆ นี่ผิดกันอย่างนั้นเพียงในสมัยปัจจุบันนี้อย่างพ่อแม่ครูอาจารย์นี้ ไม่มีใครที่จะเอามาแข่งกันได้แล้วผมยอมรับ ดังที่พูดไว้ในปัญหา(คำถาม-คำตอบ) นั้น วันหนึ่ง ๆ ธรรมะเกิดขึ้นนี้ไม่มีประมาณเลยท่านว่า ฟังซิ สิ่งที่ไม่เคยรู้ก็รู้ขึ้นมา ไม่เคยเห็นก็เห็นขึ้นมา ไม่ว่าส่วนหยาบ

ส่วนกลาง ส่วนละเอียด ไม่คาดไม่ฝันว่าจะรู้จะเห็นจะเป็นขึ้นมา เป็นขึ้นมาอย่างสด ๆ ร้อน ๆ ไม่มีกาลสถานที่อิริยาบถเลยท่านว่า เป็นขึ้นมาได้ทุกเวล่ำเวลา นั่นฟังซิ จึงได้เชื่อเรื่องพระพุทธเจ้า ภูมิของศาสดาว่ากว้างขวางลึกซึ้งเท่ากับท้องฟ้ามหาสมุทร ท่านว่าอย่างนั้น

ก็จิตดวงนั้นเป็นสถานที่เกิดแห่งธรรมทั้งหลาย แล้วลบล้างกิเลสซึ่งเป็นผู้ผลิตเรื่องของตัวขึ้นมาตั้งแต่กัปไหนกัลป์ใด ซึ่งเป็นโรงงานของมัน ได้ลบล้างออกจากจิตดวงนั้นไปหมดโดยสิ้นเชิง จิตดวงนั้นเป็นธรรมทั้งดวง ทำไมกระดิกออกมาจะไม่เป็นธรรม พอแย็บออกมาก็เป็นธรรมแสดงออกมา ๆ กิเลสไม่มีอยู่ในนั้นจะเอาอะไรมาแสดงกีดขวางธรรม เพราะจิตบริสุทธิ์เต็มที่แล้ว มีแต่ธรรมทำงานทั้งนั้น ทั้ง ๆ ที่บริสุทธิ์แล้วก็ทำงาน

ธรรมเกิดขึ้นได้ทุกเวลา ไม่ว่าแต่ยังไม่บริสุทธิ์ต้องคิดค้นอุบายขึ้นมาโดยอัตโนมัติให้เป็นอรรถเป็นธรรมเพื่อแก้กิเลสเลยแหละ ถึงขั้นบริสุทธิ์แล้วก็ยังต้องเป็นเป็นพัก ๆ พัก ๆ ไป ถ้ามีข้อสัมผัสสัมพันธ์อะไรที่ควรจะพิจารณาให้กว้างแคบหนักเบาแค่ไหน จะต้องแสดงเต็มภูมิจนกระทั่งหายสงสัย ในแง่อรรถแง่ธรรมลึกตื้นหยาบละเอียดนั้น ๆ แล้วถึงจะยุติ แล้วก็มีเรื่องผ่านมาอีก ผ่านขึ้นมาอีก ที่ควรจะได้พิจารณาอีกไปอยู่เรื่อย ๆ อย่างนั้น รู้อยู่เรื่อย ๆ อย่างนั้น เป็นขึ้นมาเอง ๆ เพราะกิเลสไม่มี สิ่งที่จะมากีดขวางจิตใจไม่มีในจิตดวงนั้น มีแต่ธรรมทั้งแท่งธรรมทั้งดวง จิตทั้งดวงเป็นธรรมทั้งนั้น จึงมีแต่ธรรมออกแสดงล้วน ๆ ความจริงเต็มสัดเต็มส่วน นี่ละต่างกันอย่างนี้ จิตของท่านผู้บริสุทธิ์กับจิตที่มีกิเลสคอยกีดคอยขวาง คอยบีบบังคับอรรถธรรมให้เกิดไม่ได้ ต่างกันอย่างนี้

สิ่งที่เคยรักก็ไม่รัก ที่เคยชังเคยเกลียดเคยโกรธ ก็ไม่มีอะไรมาเกลียดมาโกรธมารักมาชัง เพราะมันหมด สิ่งเหล่านี้เป็นกิเลสทั้งนั้น มีแต่หลักธรรมชาติตามความจริง ๆ เห็นแล้วผ่านไป รู้แล้วผ่านไป ได้ยินแล้วผ่านไป โดยไม่ต้องกีดต้องขวางต้องต้านทานกัน ต้องบังคับบัญชาต่อสู้กันเหมือนแต่ก่อน เพียงได้เห็นได้ยินได้ฟังก็ผ่าน ๆ นั่นละจิตของท่านผู้บริสุทธิ์เป็นอย่างนั้น ที่นี่จิตของพวกเราไม่เป็นอย่างนั้นซิ มันเป็นคลังกิเลสแย็บออกมาอันไหนมีแต่เรื่องของกิเลส ทำให้หงุด ๆ หงิด ๆ ให้วุ่นให้วาย มีแต่กิเลสทำให้วุ่นให้วาย ธรรมแท้ไม่มีเรื่องเหล่านี้ ให้อิดหนาระอาใจ ให้อ่อนแอท้อแท้ในคุณงามความดีทั้งหลาย ให้มันฉุดลงไป ๆ เรื่อย ๆ เพราะมันมีอยู่ในนั้น มันดึงดูดมันฉุดมันลากตลอดเวลา

ถ้าไม่ฝืนกันจริง ๆ แล้วไปไม่รอดให้มันแหละ จนกว่าสติปัญญามีกำลังเพราะความเพียรหนุนไม่หยุดไม่ถอย สิ่งต่ำทรามทั้งหลายจึงจะค่อยลดตัวลงไป ๆ กำลังของ

ธรรมจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ต่อไปกำลังทางฝ่ายด้านธรรมะนี้ก็หนักมากกว่า มีกำลังมากกว่าก็กำจัดกันได้ง่าย ๆ ลงไปโดยลำดับ จนถึงขนาดกิเลสตัวฉลาดมันหมอบมันหลบมันหลีก แล้วตามต้อนกันด้วยอรรถด้วยธรรม ด้วยปัญญาอย่างเกรียงไกร เอารื้อฟื้นขึ้นมาได้หมด หลบซ่อนอยู่ที่ไหนก็ไม่มีเหลือ ถึงขั้นปัญญานี้ได้เกิดขึ้นแล้วกิเลสมีเท่าไรนับวันได้เลย

นี่เป็นอัตโนมัติ เป็นหลักธรรมชาติ เพราะฉะนั้นพระอนาคามีท่านตั้งแต่ได้ระดับพระอนาคามีแล้ว จึงเป็นอัตโนมัติในจิตดวงนั้น เช่นเดียวกับผลไม้ที่เริ่มห่ามแล้วนั่นละเทียบกับขั้นอนาคา แก่เต็มที่แล้วก็จะค่อยสุกไปเรื่อย ๆ แก่ไปเรื่อย ๆ จะเอาลงมาบ่มหรือให้อยู่กับต้นก็ไม่พ้นที่จะสุก นั่นเป็นอัตโนมัติแล้ว ไม่มีคำว่าจะเหี่ยวจะแห้งจะเน่าจะเสียไป เหมือนจิตที่ยังไม่แน่นอน เหมือนผลไม้ที่ยังไม่แน่นอนต่อความสุกเมื่อมันแก่แล้วจนกระทั่งถึงขั้นห่ามแล้วนั้นยังไงก็ไม่เป็นอื่น จะไปในทางสุกโดยถ่ายเดียว จิตเมื่อได้ระดับแล้วก็เหมือนกัน จะค่อยแก่เป็นหลักธรรมชาติของตัวเองไปเรื่อย ๆ

นี่ที่ว่าท่านเลื่อนขึ้นไปอวิหา อตัปปา สุทัสสา สุทัสสี อกนิฏฐา คือความเปลี่ยนแปลงของจิต ค่อยเปลี่ยนแปลงตัวเองไปโดยหลักธรรมชาติของขั้นพระอนาคามี ค่อยเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งสุกเต็มที่แล้วท่านว่านิพพาน นั่นอย่างนั้น ไม่กลับมาเกิดอีก เป็นจิตที่แน่นอนตายตัวต่อความบริสุทธิ์โดยถ่ายเดียว คำว่าแน่นอนก็มีหลายขั้น เช่นอย่างพระโสดานี้ก็แน่นอนว่าเท่านั้นชาติเท่านี้ชาติ ท่านจะมาเกิดได้เท่านั้นเท่านี้ นี่เพียงความแน่นอนอันหนึ่ง แต่ไม่มีกาลเวล่ำเวลาบังคับอะไรมาก บางทีถึง ๗ ชาติ แน่ะไปถึง ๗ ชาติ นั่นก็มี ๓ ชาติก็มี ชั้นหนึ่ง เอกพีชี มาเกิดอีกชาติเดียว หรือสำเร็จพระโสดาแล้วขึ้นอรหัตอรหันต์เลยในชาตินั้นก็ได้

แต่ส่วนมากที่ว่า เอกพีชี ในชาติเดียวนี้ คงหมายถึงว่ามาเกิดอีกชาติเดียว ผู้ที่บรรลุพระโสดาแล้วก้าวไปเรื่อย ๆ เช่น พระอานนท์ ไม่ได้ยินท่านว่าเป็นเอกพีชีนี่เพราะเป็นชาติปัจจุบัน ไม่ใช่ชาติสืบต่อจากชาตินี้ไปพอที่จะเรียกว่าเอกพีชี มีพืชอันหนึ่งที่จะมาเกิดอีกทีหนึ่ง นั่นจิตเป็นอย่างนั้นเมื่อถึงขั้นเป็นไป แม้แต่ภายในจิตของเรานักปฏิบัติเมื่อถึงขั้นนี้แล้วก็ทราบชัด ๆ คือมันหมุนไปเองนะ สติปัญญาหมุนไปเอง ความเพียรเป็นไปเองไม่ต้องบังคับบัญชา นอกจากต้องรั้งเอาไว้ในกาลที่ควรรั้ง

ความท้อแท้อ่อนแอเหลวไหล ความขี้เกียจขี้คร้านซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสนี้หายหน้าไปหมด มีแต่ความบึกบึน มีแต่ความมุ่งมั่นหมั่นเพียรให้หลุดให้พ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้นเต็มหัวใจ สติปัญญาก็หมุนตัวไปอย่างนั้น ความเพียรก็เป็นไปตามสติปัญญา ยืนเดินนั่งนอนมีแต่ความเพียรที่จะละจะถอดจะถอน ที่จะหลบจะหลีก ที่จะแก้จะไขกิเลส

อยู่ภายในจิตใจตลอดเวลา นั่นเป็นอัตโนมัติ ทีนี้จิตก็ค่อยเปลี่ยนภูมิของตัวเองไปในนั้น เปลี่ยนเข้าไป ๆ ผลสุดท้ายก็พุ่งถึงหลักชัยโดยสมบูรณ์ในชาตินั้น คือมันเป็นเองรู้ชัด ๆ อยู่ภายในใจ

เพราะฉะนั้นพระอนาคามีเมื่อตายไปแล้วท่านจึงไม่กลับมาเกิด เพราะเป็นหลักธรรมชาติอันนี้เอง แก่ไปเอง ๆ โดยหลักธรรมชาติ เหมือนผลไม้ที่แก่เต็มที่แล้วก็เริ่มห่าม ๆ ไม่ไปสุกจะไปไหน ก็ต้องไปหาความสุกงอม จิตเราก็สุกเหมือนกันอย่างนั้น ถึงขั้นยังไม่แน่นอนก็ต้องได้ล้มลุกคลุกคลาน ขั้นเริ่มต้นนี่หนัก พอได้สมาธิความสงบใจขึ้นมาแล้ว จะเบาบางจากอารมณ์ทั้งหลายที่ก่อกวนไปโดยลำดับลำดา พอถึงขั้นวิปัสสนาแล้วเปิดโลกแหละที่นี่ ควรจะพิจารณากว้างแคบขนาดไหนหากเป็นเต็มภูมิของใจ เป็นไปเอง

ธรรมที่กล่าวมาอยู่นี้อยู่ที่ไหน อยู่ที่หัวใจของผู้ปฏิบัติด้วยกันทุกคน ศาสนาก็คือธรรมเป็นเครื่องอยู่เครื่องอาศัยมีอยู่กับทุกคน ให้ตั้งใจปฏิบัติ อย่าเหลาะ ๆ แหละ ๆ เหลว ๆ ไหล ๆ ให้หนักใจ ผู้ที่จะก้าวให้พ้นจากทุกข์ไม่ใช่ผู้เหลาะ ๆ แหละ ๆ ความเหลาะ ๆ แหละ ๆ เหลว ๆ ไหล ๆ เป็นเรื่องของกิเลสทำงานบนหัวใจเรา บนกายวาจาใจเรา ไม่ใช่เรื่องธรรม ความจริงความจังความมุ่งมั่นต่ออรรถต่อธรรม ความพากความเพียรอันเป็นเรื่องที่จะชำระกิเลสเท่านั้นเป็นเรื่องของธรรม

ให้พากันตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ผมเรื่องเป็นห่วง ห่วงหมู่เพื่อน ไปอยู่ไหนก็ห่วง เพราะรู้แล้วว่าต่างองค์ต่างมาหวังพึ่งเรา นี่เราก็หัวใจคนทำไมจะไม่รู้เรื่องหัวใจของหมู่เพื่อน ความมุ่งหมายความประสงค์ของหมู่เพื่อน เวลาจำเป็นจะควรเป็นอย่างนั้นก็ต้องได้ปฏิบัติตามนั้น ไม่ปฏิบัติอย่างนั้นไม่ได้ เวลาอยู่ก็ให้ตั้งอกตั้งใจ อย่ามองกันในแง่ร้าย หลักใหญ่ให้มองกันในแง่เมตตาแง่ให้อภัยเสมอ ไม่ว่าผู้ใหญ่ผู้น้อย ธรรมเป็นธรรมชาติเสมอภาค ให้ความประสานความดีต่อกันได้เป็นอย่างดี ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย อาวุโสกับภันเต อยู่ด้วยกันเหมือนอวัยวะเดียวกัน นั้นละธรรมแท้เป็นอย่างนั้น

ว่าคนนั้นไม่ดีคนนี้ไม่ดี มองกันในแง่ร้าย เรื่องความผิดความพลาดนั้นมีได้ ถึงจะเจตนาดีขนาดไหนก็มีได้ ด้วยความไม่รอบคอบ ด้วยความไม่จงใจ แล้วก็ตักเตือนสั่งสอนหรือบอกกล่าวกันให้รู้เรื่องรู้ราว ผู้ฟังก็ให้ฟังเป็นธรรม ผู้สอนก็ให้สอนเป็นธรรม อย่าเอากิเลสออกไปทำงานทั้งการสอนการว่ากัน ผู้ฟังก็อย่าเอากิเลสมาฟังมาทำงานด้วย ให้ธรรมต่อธรรมเข้าประสานกัน ผลประโยชน์จะได้ทั้งสองฝ่าย อยู่ด้วยกันด้วยความสนิทเหมือนอวัยวะเดียวกัน จะมีต่างพ่อต่างแม่ต่างบ้านต่างเมืองอะไรไม่สำคัญขึ้นชื่อว่าธรรมแล้วให้ความเสมอภาคหมด ให้ความสุขต่อกันได้อย่างไม่มีข้อสงสัย

นี่เกี่ยวกับภาระภายนอกผมก็ลดลงมาก เลยเตือนประชาชนญาติโยมที่จะปฏิบัติแต่ก่อนนั้นมันไม่สะดวกและเป็นไปไม่ได้ ถ้าเป็นอย่างทุกวันนี้เพียงพูดคำสองคำเท่านั้นก็รู้สึกแล้วเหนื่อยแล้ว เราต้องได้ขออภัยและแสดงเหตุผลให้ทราบ ว่าการปฏิบัติต่อประชาชนญาติโยมในเวลาแต่ก่อนกับเวลานี้มีความต่างกัน เพราะธาตุขันธ์เป็นเครื่องบังคับให้ต่างเราก็บอก การแนะนำสั่งสอนจะให้เป็นเหมือนแต่ก่อนเป็นไปไม่ได้ พูดคำสองคำก็ไปเพราะธาตุขันธ์นี้ไม่เห็นแก่ใคร เมื่อขัดกับมันเมื่อไรก็แสดงผลไม่ดีขึ้นให้เห็น

ถ้าอยู่โดยลำพังเจ้าของ กับมาเกี่ยวข้องกับประชาชนพระเณรต่างกันนะ อยู่โดยลำพังเจ้าของมันพอดิบพอดีอยู่นั้น ปฏิบัติต่อกันก็สะดวก เวลามาเกี่ยวข้องกับญาติกับโยมกับพระกับเณรเข้ามาก ๆ เหมือนกับมารับภาระ มันก็กดก็ถ่วงลง หนักหลายหนักหนักหลายครั้งทนไปได้ยังไงมนุษย์เรามันตายได้ แน่ะ จึงต้องมีหลบหลีกปลีกตัว ผ่อนผันสั้นยาวต่อกันพอให้สะดวกสำหรับโรคนี้ จะได้อยู่ไปยืนนานกว่าปกติหรือยืนนานกว่าการหักโหมมัน

ฟังแต่พูดท่านทั้งหลายก็ทราบนี่ นี่ผมฝืนมานะมาพูดให้ฟัง ทั้ง ๆ ที่พูดไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย พูดด้วยความฝืนก็เป็นอย่างนี้แหละ พูดด้วยความเป็นเองเช่นธาตุขันธ์ยังดีเป็นอีกอย่างหนึ่ง ดังเคยได้ยินได้ฟังแล้วนั้น พูดโดยมีสิ่งบังคับอยู่ก็เป็นอย่างหนึ่งดังที่เห็นอยู่เวลานี้ เมื่อถึงวาระที่พูดไม่ได้มันพูดไม่ได้จริง ๆ นะ รู้ในเจ้าของมันเป็นอยู่ภายในหัวใจนี้ไม่เป็นที่ไหน ภายนอกดีอยู่หมดส่วนภายในนั้นไม่ดีเลยจะว่ายังไง ต้องได้ระมัดระวังรักษาเจ้าของอยู่ตลอด สุขภาพของเรายิ่งลดลง ๆ ภาระที่เกี่ยวข้องก็ยิ่งมากขึ้น ๆ นี่ซิที่มันมาทับถมกัน ๆ เป็นยังงี้ ถ้าไม่พยายามระมัดระวังให้มาก ๆ ไปไม่ตลอดจริง ๆ

การให้นิสัยผมก็ไม่ได้แน่ใจ ผมจะอยู่จะไปที่ไหน การที่ผมยังไม่ให้ก็ไม่ได้เป็นอาบัติ เพราะไม่ใช่เป็นความตั้งใจไม่รับนิสัยของหมู่เพื่อน พระวินัยท่านก็มี นี่ก็เพราะเรายังไม่แน่ใจนักว่าเราจะไปไหนมาไหนวันไหน ๆ ให้แล้วให้เล่าก็ไม่ได้เรื่องราวอะไร ให้เอาหลักความพึ่งพิง หลักตั้งใจประพฤติปฏิบัตินี้เป็นนิสัยแทนไปก่อน

ที่มาใหม่ก็มากไม่ใช่เหรอ ไม่ทราบมาจากจังหวัดไหนต่อจังหวัดไหน หูมีตามีให้สำเหนียกศึกษาดูกันนะ อย่าให้ผู้เก่าที่อยู่แล้วนี่หนักใจ หนักมากอยู่นะ ผู้มาใหม่ก็ไม่เข้าอกเข้าใจเก้ง ๆ ก้าง ๆ ขวางหูขวางตา ขวางไปทุกสิ่งทุกอย่างทั้ง ๆ ที่ไม่มีเจตนาก็หนักใจได้ เพราะฉะนั้นให้พากันสำเหนียกศึกษา ตาเห็นดูหมู่เพื่อนทำยังไง ๆ พูดยังไง ๆ ให้ฟังเพื่อความเป็นอรรถเป็นธรรมแก่ตัวเอง สมกับมาศึกษาและอบรม อย่ามาเที่ยว

เก้ง ๆ ก้าง ๆ เฉย ๆ ว่าวัดนั้นดีก็ไปดู วัดนี้ดีก็ไปดู ว่าครูบาอาจารย์องค์นั้นดีอย่างนั้นอย่างนี้ก็ไป นี่หาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ แบบลอยลม ไม่เกิดประโยชน์อะไร

ถ้าพูดถึงเรื่องความรู้สึกนี้มันหดมากจริง ๆ นะ หดเข้ามามาก มันไม่อยากอะไร ๆ กับอะไรทั้งนั้นแหละ ไม่อยากสนใจกับอะไรเลย อยู่ลำพัง ๆ ไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น ก็มีแต่มืดกับแจ้งเท่านั้นประมวลมาหมดแล้ว วันคืนปีเดือนนี้จะพาให้ยืดยาวไปไหน ๆ มันก็ยืดยาวของมันอยู่อย่างนั้น ด้วยมืดกับแจ้งนั้นแหละ แต่อายุธาตุขันธ์นี้ไม่ได้ยืดยาวไปไหน นอกจากตัวของมันที่แสดงความ **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อยู่ตลอดเวลานี่

ผมน่ะอยากให้หมู่เพื่อนรู้เห็นอรรถเห็นธรรม ดังที่ศาสดาและสาวกท่านรู้ท่านเห็นท่านเป็น อย่าเอาอดีตมาเป็นอุปสรรคมากีดขวางตัวเอง เอาอนาคตมากีดขวางตัวเอง ซึ่งกิเลสมันไปคาดเอาไว้ปิดทางเอาไว้ ว่าครั้งนั้นท่านสำเร็จมรรคผลนิพพานรอท่านอยู่ ครั้งนี้ไม่สำเร็จเพราะมรรคผลนิพพานไม่มี ท่านนิพพานนานไปแล้ว กิเลสอยู่บนหัวใจมีช้ามีนานที่ไหน เราต้องคิดอย่างนั้นซิ กิเลสคือกิเลสอยู่ในหัวใจของทุกคน ธรรมก็คือธรรมเป็นเครื่องแก้กิเลสในหัวใจของทุกคน เมื่อผลิตขึ้นมาใช้มันก็ทันกัน จึงเรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา พร้อมเสมอที่จะแก้กิเลสทุกประเภท ขึ้นชื่อว่าธรรมแล้วมีแต่แก้กิเลสทั้งนั้น พระพุทธเจ้าจะนิพพานไปนานไม่นานไม่สำคัญ

พระองค์นิพพานไปนานเท่าไร กิเลสควรจะหลุดลอยไปตามท่านมันไม่เห็นหลุดลอย คงเป็นกิเลสอยู่ในหัวใจของเรา เราต้องคิดซิ และธรรมที่จะผลิตขึ้นมาปราบกิเลสให้ราบเรียบภายในหัวใจเรานี้ ทำไมจะผลิตไม่ได้ มันอยู่ในใจดวงเดียวกัน ซึ่งเป็นสถานที่ทำงานทั้งกิเลสและธรรมทำงานอยู่ด้วยกันตามแต่ฝ่ายใดมีกำลังมาก ฝ่ายนั้นก็ทำงานได้มากกว่าเท่านั้นเอง เวลากิเลสมีมากก็มีแต่เรื่องของกิเลสทำงานบนหัวใจ เมื่อได้ผลิตธรรมขึ้นมาไม่หยุดไม่ถอย ธรรมเริ่มปรากฏขึ้นและมีมากขึ้น ๆ ธรรมก็ทำงานบนหัวใจไล่กิเลสออกไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นความบริสุทธิ์ขึ้นมาได้เหมือนครั้งพุทธกาล

ที่ท่านว่าศาสนาล่วงไป ๕,๐๐๐ นั้นจะหมด นั่นก็หมายถึงความรู้สึกความสนใจของผู้ใฝ่ธรรมด้อยลง ๆ จนกระทั่งหมดไป ไม่มีใครสนใจในอรรถในธรรมเลย ศาสนาก็หมดไปในหัวใจคนนั้นต่างหาก ส่วนความจริงแห่งธรรมแท้ความจริงแห่งกิเลสแท้ไม่มีอะไรหมด คงเส้นคงวาอยู่ในหัวใจ แต่กิเลสมีอำนาจมากมันไม่ยอมให้ธรรมปรากฏขึ้นเลย จะคิดเรื่องอรรถเรื่องธรรมถูกมันปิดมันกั้นไว้เสีย คนก็เลยหมดความสนใจในธรรม ถูกกิเลสลากจูงไปเสียจนแหลก นี่ละที่ว่าศาสนาหมด หมดในหัวใจของคนต่างหาก ธรรมไม่ได้หมด ธรรมจะหมดไปไหน ธรรมกับโลกเป็นคู่เคียงกัน เพียงแต่ว่าใครจะผลิตขึ้นมาหรือไม่ผลิตขึ้นมา ธรรมถึงจะปรากฏหรือไม่ปรากฏเท่านั้น

บิณฑบาตให้สำรวมนะ การรับบาตรก็ให้มีความเคารพในการรับ เคารพธรรม เคารพบิณฑบาต ข้อบิณฑบาตเป็นวัตรของตน รับสักแต่ว่ารับ รับวิ่งผ่านเขาดูไม่ได้นะ จะช้าหรือเร็วก็ให้อยู่ในความสวยงาม อย่าให้เร็วเกินไปรีบด่วนเกินไปไม่น่าดู เอาความน่าดูความเหมาะสมถูกต้องกับข้อวัตรในการบิณฑบาต เวลารับบาตรก็ดูอยู่ในบาตร ตาจ้องอยู่ในบาตร กำหนดให้เป็นธรรมอยู่ในบาตร ไม่มองดูผู้ดูคนดูใคร ๆ ทั้งนั้น นี่หลักบิณฑบาต พิจารณาในนั้น จะว่าเป็นธาตุหรือไม่ธาตุ หรือภาวนาอะไรก็ให้อยู่ในใจ ตาทอดลงในบาตร

เดินไปก็เหมือนกัน อย่ามองโน้นมองนี้ เถ่อโน้นเถ่อนี้แบบนักเลง พระนักเลงเป็นอย่างนั้น ถ้าพระของศากยบุตรแล้วมีความสำรวมสวยงามมาก จะช้าหรือเร็วอย่ามาวิตกวิจารณ์กับผม ผมก็ไปของผมตามเวลาของผมทุกวันไป มาถึงก่อนหลังก็ไม่สำคัญ ผมไม่ได้ให้หมู่เพื่อนรีบร้อนเพราะผม ให้ไปโดยอรรถโดยธรรม มาโดยอรรถโดยธรรม

พูดไปนาน ๆ เหนื่อยแล้ว เอาละพอเท่านี้

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๒๘

วัตถุหรูหรา ธรรมแห้งผาก

จำไว้ให้ลึกในขั้วหัวใจนะ นี่ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยที่พระกรรมฐานมาทะเลาะกัน เราไม่ปรารถนาไม่อยากพบอยากเห็น ยิ่งเราเป็นอาจารย์ด้วยแล้ว สอนหมู่สอนเพื่อนสอนด้วยอรรถด้วยธรรม สอนด้วยเหตุด้วยผลทุกแง่ทุกมุมจนไม่มีอะไรจะสอนหมู่เพื่อนแล้ว เรื่องทุกอย่างบรรดาที่เป็นมานี้ก็บอกไว้หมดสอนไว้หมดแล้ว ยังมาเป็นขึ้นได้ต่อหน้าต่อตาไม่มีความละอาย กิเลสมันไม่ละอายละดูเอาอย่างนั้น มันจะอายอะไรในเมื่อมันเป็นข้าศึกของธรรม นี่ฐานอนุโลมนะ ถ้าขืนเกิดขึ้นคราวหลังแล้วไม่ได้พูดอะไรเลย ให้ออกจากวัดทันทีจะอยู่ไปไม่ได้ เป็นเสี้ยนเป็นหนามเป็นอันตรายต่อวงคณะไม่ใช่ของดิบของดี ใครจะถูกหรือผิดถ้าลงได้ทะเลาะกันแล้วนั่นละตัวผิด ถ้ายังมีฝ่ายถูกอยู่ฝ่ายดีอยู่จะไม่ทะเลาะกัน ตรงนี้ตรงสำคัญ ใครก็เสียดาย ใครก็อวดของใคร แล้วกัดกันตรงนั้นละ

ในครั้งพุทธกาลก็มีพระธรรมกถึกกับพระวินัยธร นั้นไม่ได้อยู่ในวัดกับพระพุทธเจ้า ต่างองค์อยู่คนละสำนัก มีบริษัทบริวารองค์ละ ๕๐๐ กว่าขึ้นไป แล้วก็อาจารย์คือธรรมกถึกนั้นไปถ่าย เอาน้ำในกระบอกล้างส้วมแล้วเหลือน้ำเอาไว้ พระวินัยธรไปถ่ายก็เลยเห็นน้ำที่เหลือ ธรรมกถึกก็หมายถึงนักเทศน์นั่นเอง วินัยธรก็หมายถึงผู้ทรงพระวินัยแตกฉานในวินัย พระวินัยธรไปถ่ายก็เห็นน้ำเหลือไว้ในกระบอก เพราะเป็นกระบอกสาธารณะไม่ใช่กระบอกส่วนตัวพิเศษ ถ้าเป็นกระบอกพิเศษเหลือไว้ได้ ในพระวินัยท่านมีนี่

ดังผมเหลือไว้ในที่กุฏิผม ผมก็ปฏิบัติตามพระวินัยข้อนี้ ถ้าอยู่ในส้วมสาธารณะผมจะเหลือไว้อย่างนั้นไม่ได้ ล้างแล้วต้องให้หมดกระบอก น้ำนั้นจะเหลือไว้ไม่ได้ผิดพระวินัยข้อนี้ ท่านปรับอาบัติ เว้นไว้แต่กระบอกนั้นเป็นของส่วนตัว ใช้เฉพาะตัวเหลือน้ำไว้ได้ นั่น มีพระวินัยข้อนี้ ใครเห็นหรือไม่เห็นก็ตามมีอย่างนี้ เราจำไม่ลืม เพราะการดูพระวินัยเราดูเสียจนปรุ เพิ่งจะมาหยุดเอาระยะนี้แหละ บุพพสิกขา มหาขันธ์ อ่านไม่ทราบว่ากี่เที่ยว อะไรสำคัญ ๆ คัดลอกออกมาท่อง ขนาดนั้นนะ ส่วนวินัยมุขเล่ม ๑ เล่ม ๒ เล่ม ๓ ก็ออกจากบุพพสิกขา มหาขันธ์ นั่นแหละ นี่ก็เป็นหลักสูตรนักธรรมอยู่แล้ว

ทีนี้เวลาพระวินัยธรไปถ่ายออกมา ก็ไปพูดให้ลูกศิษย์ฟัง พระธรรมกถึกนี้ทำไมไม่รู้วินัย จึงเหลือน้ำไว้ในกระบอก ลูกศิษย์พระวินัยธรก็ไปว่าให้ลูกศิษย์พระธรรมกถึกว่าครูบาอาจารย์ของคุณทำไม่ถูก ถ่ายแล้วเหลือน้ำไว้ในกระบอก สุดท้ายก็ถึงอาจารย์อาจารย์ต่ออาจารย์ก็ทะเลาะกัน นี่ผมสรุปเอาเลย ทะเลาะกันไม่ลงรอยกัน ถึงขนาดพระ

พุทธเจ้าเสด็จมาเป็นประธานในการชำระอธิกรณ์ ทั้งสองยังไม่ยอมลงรอยกันเลย ฟังซิ กิเลสเวลาได้ต่อสู้มันเห็นศาสดาเมื่อไร มันเก่งทั้งสองเลยเชียว ไม่ยอมรับ

พระองค์เลยดัดสันดานพระเหล่านี้ โดยเสด็จหนีเข้าไปอยู่ในป่าเลไลยก์กับช้าง ไปจำพรรษาที่ป่าเลไลยก์ ทีนี้พวกญาติโยมเขารู้เรื่องรู้ราวว่าพระทะเลาะกัน พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ชำระอธิกรณ์นี้ยังไม่ยอมลงกัน จนถึงกับพระพุทธเจ้าเสด็จหนีไปอยู่ที่ป่าเลไลยก์ เรื่องก็แดงขึ้นซิ

พอมาเขาก็ชี้หน้า พระธรรมกถึกก็ดี พระวินัยธรก็ดี สุดท้ายเขาไม่เอาข้าวมาใส่บาตร ผอมโซ ๆ เอาเสียจริง ๆ มันจะตาย เขาไม่เคารพเขาไม่เลื่อมใส เขาชี้หน้าเอาด้วยไม่ใช่ธรรมดา มาเห็นโทษจึงยอมโทษของกันและกัน แล้วขอร้องพระอานนท์ไปทูลให้พระศาสดาเสด็จออกมาคราวอยู่ที่เมืองโกสัมพี พระองค์จึงได้มาชำระอธิกรณ์ ถึงขนาดนั้นญาติโยมเขาก็ยังจะไม่ใส่บาตร พระองค์จึงได้ชี้แจงเหตุผลให้เขาทราบเขาจึงได้ยอมลง เพราะเชื่อศาสดา พระเก่ง ๆ เหล่านั้นไม่เชื่อ เกือบเป็นเกือบตายเวลาเขาไม่เอาข้าวใส่บาตรให้กินจะว่ายังไง

นั่นละโทษแห่งความอวดดี มันเป็นอวดชั่วไม่ใช่อวดดี กิเลสมันหลอกว่าดี แต่หลักธรรมชาติแล้วมันอวดชั่ว เอาชั่วออกมากระจายก็เป็นอย่างนั้น ผลแห่งความชั่วจะทำให้ฉิบหายวายปวงไปหมด ศาสดาต้องได้เสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ที่ป่าเลไลยก์ในพรรษานั้น นั่นมีอยู่แล้วในตำรา นี่ผมก็ไม่ค่อยได้เอามาเล่าให้ฟัง ฟังเอาซิ

ถ้าไม่มีเหตุก็ระลึกไม่ได้เรื่องที่เรียนมามากน้อย นอกจากมีเหตุมีอะไรไปสัมผัสเหล่านี้เป็นของดิบของดีเมื่อไร ถ้าคนหนึ่งผิดคนหนึ่งยังดีอยู่ก็ไม่ทะเลาะกัน ก็รู้ว่าใครผิดใครถูก ถ้าลงได้ทะเลาะกันแล้วเป็นไม่มีใครถูก มีแต่ผิดท่าเดียวเท่านั้น เพียงกิเลสตัวหยาบ ๆ เท่านี้ยังบังคับมันไม่ได้แล้วจะทำยังไงพวกท่าน ผมพูดด้วยความสลดใจนะไม่ใช่พูดธรรมดา วันนี้อ่อนเพลียเต็มที่ยังบึกบึนมา ถ้าหากว่าไม่ได้เรื่องแล้วผมจะหนีจากหมู่เพื่อนหนึ่ง อย่างหนึ่งก็ไล่หนีหมดเลยไม่ให้อยู่ มันหนักใจ มี ๒ อย่าง

เราอยู่ไหนอยู่ได้นี่ไม่คุย อยู่กับหมู่กับคณะนี้ ก็อยู่ด้วยความเมตตาสงสารสงเคราะห์สงหา ไม่ได้อยู่ด้วยความสมัครใจ นิสัยเราเป็นคนวาสนาน้อยตั้งแต่ไหนแต่ไรมา ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับใครต่อใคร ปฏิบัติ ๙ ปีเต็ม ๆ ที่เคยพูดให้หมู่เพื่อนฟังนั่น ผมไม่เคยเกี่ยวข้องกับใครเลย ฟังซิ การก่อการสร้างก็ไม่มี ขุดแต่ในหัวใจนี้ระหว่างกิเลสกับธรรมจนจะเป็นจะตาย เอาจริงเอาจังไม่ได้ทำเล่นทำอะไร เดนตายถึงได้มา เวลาจะตายอยู่ในป่าในเขาไม่มีใครทราบผมละ ออกมาหนองผือบางครั้งจนพ่อแม่ครูอาจารย์ตกตะลึง ตัวเหลืองเหมือนกับทาขมิ้น ยังเหลือแต่หนังห่อกระดูกลงมาจากเขา ท่านมองเห็นก็คงตกตะลึงแหละ โฮ้ ทำไมเป็นอย่างนี้ล่ะ ท่านว่า

เราไม่ได้ป่วยอะไรนะ คือทรมานตัวเองจนตัวเหลืองหมด ก็แสดงว่าดีซ่านนั่นแหละถึงได้เป็นอย่างนั้น เพราะเอาหนักนี่ ฝึกเจ้าของไม่ใช่ฝึกเล่น ๆ นะ ฝึกจริง ๆ ฝึกหนักจริง ๆ การแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนดุด่าว่ากล่าวนี้มันขี้ปะติ๋ว นี่เพียงพูดแต่ปาก สอนเจ้าของไม่ได้พูดแต่ปาก ว่าอย่างไรเอาอย่างนั้นเลย ขาดสะบั้นไปเลย เอาคำสัตย์คำจริงลงตีเอาแหลกเลย ชีวิตจิตใจไม่มีความหมาย คำสัตย์นี้จะต้องให้อยู่กับโลกกับศาสนากับหัวใจเราต่อไป แต่เรื่องชีวิตจิตใจนี้ดีก็ตาย ชั่วก็ตายไม่สำคัญ ขนาดนั้นแล้วถึงได้ลงกันหนัก

เคยพูดให้ฟังแล้ว การฝึกทรมานตนเองเอาถึงขนาดนั้นเชียว ผมไม่ได้นึกว่าจะมาถูกเสกสรรปั้นยอให้เป็นครูเป็นอาจารย์นะ วาสนาผมเป็นอย่างนั้น ไม่ยุ่งกับใครไม่เกี่ยวกับใคร อยู่ป่าอยู่เขาก็มีแต่พระเณรรุม ๆ หลบทางโน้นหลีกทางนี้อยู่อย่างนั้นละ เพราะมันไม่สบายอยู่กับหมู่กับเพื่อน อยู่ด้วยกับเจ้าของมันพอดิบพอดี พอดี ๆ กับเจ้าของทั้ง ๆ ที่อายุหนุ่ม ๆ อยู่นั้นละ ไม่เกี่ยวข้องกับใคร แต่แล้วคนนั้นก็รุมคนนี้ก็รุม ยิ่งระยะพ่อแม่ครูอาจารย์มรณภาพลงไปเท่านั้นละ ถ้าจะเทียบก็มองหาตัวไม่เห็น มีแต่พระเณรรุม เข้าป่าเข้าเขาก็รุมไป ไปที่ไหนก็ไม่กี่วันละ เดี๋ยวองค์นั้นโผล่ไป เดี๋ยวองค์นี้โผล่ไป แน่นป่าไปหมด เต็มป่าไปหมด หลีกหนีไปอยู่ที่ไหนก็ไม่กี่วันละ รุมไปอีก สุดท้ายก็เลยได้รับอย่างเป็นมานี้

นี่ไม่ได้รับด้วยความสมัครใจนะ ความสงสารนั้นสงสาร แต่คิดเกี่ยวข้องกับหมู่กับเพื่อนแล้วเป็นเรื่องหนัก อยู่โดยลำพังเจ้าของ สูดลมหายใจไปวันหนึ่ง ๆ พอถึงวันเท่านั้นพอแล้ว ไม่ได้หวังอะไรแล้วในโลกนี้ ความหวังอะไร ๆ ก็หมดไปแล้ว แม้ที่สุดพูดให้เต็มปาก ความหวังมรรคผลนิพพานก็หมด ทั้ง ๆ ที่หมายมั่นปั้นมือเอาเป็นเอาตายถวายธรรมดวงนี้ ครั้นแล้วมันก็หมด อยากไปไหนก็ไม่อยาก อยากไปสวรรค์ก็ไม่อยาก อยากไปพรหมโลกก็ไม่อยาก อยากไปนิพพานก็ไม่อยาก มันหมด ก็รู้ชัด ๆ อยู่อย่างนี้ในหัวใจ เวลามันเป็น เป็นอย่างนั้นรู้อย่างนั้น

จนกระทั่งปัจจุบันนี้ก็เป็นอย่างนั้น ไม่อยากอะไร ใครจะว่าคุยก็ว่า อยากไปนิพพาน ๆ ก็ไม่อยากเสีย อยู่โดยลำพังเจ้าของพอประคองลมหายใจไปวันหนึ่ง ๆ พอถึงกาลแล้วก็ทิ้งเสียเท่านั้น หมายอะไรกับมัน หึงหวงอะไรกับมัน ก็รู้อยู่แล้วว่าธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ มีเต็มแผ่นดินเต็มโลกธาตุอยู่นี้แปลกอะไร อยู่ในธาตุขันธ์ของเรานี้ มาเป็นกายนี้ก็มาสมมุติกันเฉย ๆ หลักธรรมชาติก็คือธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นอากาศธาตุกับความรู้ที่ครองตัวอยู่ มีเท่านั้น แล้วเสียดายอะไร

เรียนธรรม ไม่ได้เรียนสิ่งเหล่านี้ให้รอบตัวจะเรียนอะไร รู้ธรรมก็ต้องรู้สิ่งเหล่านี้รอบตัวแล้วก็รอบจิต นั่น แล้วจะไปหวังอะไรอีก เมื่อพอแล้วก็รู้เองด้วยกันทุกคนนั่น

แหละ สุดท้ายก็ถูกรุม มากต่อมากเข้าเป็นดังที่เห็นนี่แล้ว นี่นับวันมากขึ้น ยิ่งทุกวันนี้ด้วยแล้วสุขภาพอ่อนลง ๆ ภาระยิ่งมากขึ้น ๆ ทีนี้จิตหดไปหมดแล้วนะไม่เหมือนแต่ก่อน การแนะนำสั่งสอนใกล้ไกลพอไปก็ยังไปให้แต่ก่อน เดี๋ยวนี้หดเข้า ๆ อยู่ในวัดลำพังคนเดียวเป็นความพอดี ใครไปยุ่งใครไปเกี่ยวข้องเหมือนแบกซุงนี่นะ มันถอนเข้ามา ๆ หมู่เพื่อนก็น่าจะเห็นใจ

ทุกข์ลำบากขนาดไหนก็พยายามประคองตัว ถ้าไม่ประคองไว้อย่างนี้มันไปนานแล้วนะ ผมพูดตรง ๆ เพราะรู้อยู่นี่ เคยพูดให้ฟังแล้ว ทำไมจะไม่รู้ในเมื่อเป็นอยู่กับเจ้าของ โรคหัวใจนี่สำคัญมาก แต่ก่อนก็เพิ่งขึ้น ๙๘% พอโรคหอบเสริมเข้ามาเท่านั้นมันถึง ๙๙ ฟังซิ เหลือเปอร์เซ็นต์เดียวที่จะออกที่จะควบคุมกันไว้ หากเป็นหลักธรรมชาติของมัน เมื่อยังพอรั้งพอเยียวยากันได้ก็รั้งกันไว้ รู้จุดที่ยั้งก็รู้ จุดที่หักห้ามกันได้ก็รู้ หากหนักมากกว่านั้นใครจะไปชนะหักห้ามต้านทาน มันจำเป็นก็ต้องปล่อย ตอนมันไปก็คือปล่อยนั่นละ

ตั้งแต่เป็นมาแล้วถ้าปล่อยก็ไปจริง ๆ เห็นได้ชัดเจน ขนาดลมหายใจไม่มี หอบพุ่ง ๆ ๆ ๆ เหมือนลูกไฟพะเนียง ออกขึ้นมาทางปากนี้หมดแล้ว ทางข้างล่างลมหายใจไม่มีเลย แต่ความรู้มีอยู่ภายใน ได้บังคับกันไว้ที่นั่น ต่อมาลมหายใจก็ค่อยปรากฏขึ้นนั่น ถ้าปล่อยเสียในขณะนั้นมันก็ไป นี่จึงว่าโรคนี้ตายง่ายขนาดนั้นนะ นี่ ๙๙% ยังแต่คันรั้งเท่านั้นละ

ที่รั้งไว้ก็เพื่ออะไร เพื่อหมู่เพื่อเพื่อนนั่นเองไม่ได้เพื่อเจ้าของ เจ้าของนี้ไม่เสียดาย ไปเมื่อไรได้ไม่เคยเสียดาย เพราะเป็นความจริงด้วยกันทุกสัดทุกส่วน ธาตุขันธ์ก็เป็นความจริงแต่ละอย่าง ๆ ใจก็เป็นความจริงตามธรรมชาติของตนนั้นแหละ ไปขัดไปแย้งกันหาอะไร ไม่มีอะไรจะขัดแย้งกันถ้าต่างอันต่างจริง คือใจนั่นแหละจริงเสียก่อน สิ่งทั้งหลายก็จริงอยู่แล้ว แต่ถ้าใจไม่รอบก็จะไปเสกสรรปั้นยอว่า นั้นเป็นนั้น นี้เป็นนี้ พอรอบตัวแล้วมันก็รู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างจริงอยู่แล้ว ไม่จริงเฉพาะใจ บัดนี้ใจจริงแล้วเหรอ นั่นมันก็รู้ เมื่อใจจริงเต็มส่วนแล้วก็หมดที่ขัดที่แย้งกัน อยู่ก็ได้ ไปก็ได้ มีน้ำหนักเท่ากัน ไม่หนักไม่เบา เท่ากัน

เห็นไหมอำนาจของกิเลส ท่านทั้งหลายดูเอาซิ เราปฏิบัติธรรมอยู่ยังเป็นไปได้อย่างนี้ ถ้ายังไม่ยอมเห็นโทษอยู่แล้วก็หมดแล้วนะ ต่อไปจะไม่มีครูมีอาจารย์ ไม่มีใครเก่งกว่าเรา สุดท้ายก็จะไม่มีใครเลวกว่าเราละ เก่งกับเลวมันจะไปด้วยกัน

นี่พูดให้ฟังทุกแง่ทุกมุม เรื่องกลมายาของกิเลสที่ฉลาดแหลมคมมันรวดเร็ว พูดหมด สติปัญญาจะทันมันก็ไม่ทัน ปล่อยให้มันออกมาเหยียบย่ำทำลาย และกระจายไป

ทุกแห่งทุกหนได้อย่างที่เห็นนี่ นั่นละเลวไหม นี่เทศน์มาตลอด เห็นแล้วยังความรวดเร็วของมัน ตามทันเมื่อไร ถ้าตามทันจะไม่ทะเลาะกัน นั่น ทะเลาะกันหาอะไร

เดี๋ยวนี้วงปฏิบัติจะไม่มีเหลือแล้วนะ ที่ไหนก็มีแต่เลอะ ๆ เทอะ ๆ มีอะไรอีกนอกจากวัตถุออกหน้าออกตา วัตถุแบบโลก ๆ นี่เอามาแข่งศาสนา แข่งอรรถแข่งธรรม ทางจงกรมก็ไม่เห็น ภาวนาก็ไม่มี ถ้าลงเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้แล้ว

เขาก็มาขอสร้างกุฏิให้อีก บอกเขาว่ามาทำหาอะไร เราไม่ได้สบายใจเพราะมาสร้างกุฏิให้นะ แม้แต่ขนาดกุฏิหลังนี้ก็ละอายญาติโยมเขาอยู่แล้ว เขาอยู่กระต๊อบกระแต๊บตามบ้านตามเรือน เขายังหาข้าวมาให้เรากินได้ เราเป็นคนขอทานกุฏิหรูหราขนาดนี้จะหาอะไรอีก จะมาสร้างหอปราสาทราชมณเฑียรเพียงไรในวัดในวา เราว่าอย่างนี้

ศาสนธรรมเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากยิ่งกว่าวัตถุเครื่องก่อสร้างให้กังวลวุ่นวาย เราคำนึงถึงเรื่องนั้นต่างหากนะ กุฏิหลังที่สร้างขึ้นนี้เขาส่งเงินมา ก็บอกตรง ๆ เลย เขาเห็นเราอยู่กระต๊อบสูงแค่เข่า พื้นก็สับไม้ไผ่เป็นฟากปู สร้างด้วยฟางมุงด้วยหญ้า เราอยู่นั้นพังไป ๓ หลัง หลังที่ ๔ ถึงได้ปลูกหลังนี้ขึ้นมา เพราะปลวกกินต้นเสาล้มลงปลูกใหม่ ช่างพอทราบว่าเป็นกุฏิของเราก็มาต่อว่าเรา ที่ศาลาก็คนมาก ๆ นี้มาต่อว่าเรา ยังร้องไห้อีกด้วย บอกว่าครูบาอาจารย์ชื่อเสียงโด่งดังทั่วประเทศไทย มาดูกุฏิแล้วหลังเท่ากำปั้นจะอยู่ได้ยังไง เอ้า ตั้งแต่อยู่ในท้องของแม่นี้เป็นยังไง ท้องของแม่กับกุฏิหลังนี้อะไรใหญ่กว่ากัน

กุฏิหลังนี้ยืนได้เดินได้ นั่งได้นอนได้อย่างสะดวกสบาย ไปมาได้ ในท้องแม่ไปไหนได้ไหม คับแคบยิ่งกว่านี้ยังอยู่ได้ตั้ง ๙ เดือน ๑๐ เดือน อันนี้ขนาดนี้แล้วทำไมจะอยู่ไม่ได้ ถ้าต้องการกว้าง ๆ ก็ไปอยู่ทุ่งอยุธยานั่นซิ ก็ว่างั้น เขาไม่ยอมซิ กลับไปเขาส่งเงินตูมมา ทีนี้เราไม่ได้มีข้อสั่งเสีย หรือมีข้อแม้อะไรเอาไว้ จะส่งกลับคืนก็เหมือนประชดกัน นี่เลยได้ฝืนปลูกนะ เรื่องเป็นอย่างนั้น ใครไม่ทราบก็ให้ทราบเสีย

จากนั้นเราก็สั่งเลยเทียว ใครจะส่งสิ่งส่งของเงินทองมาให้ เกี่ยวกับการก่อสร้างในวัดป่าบ้านตาดนี้แล้ว ต้องให้เราทราบเสียก่อน ถ้าส่งมาสุ่มสี่สุ่มห้าก่อนหน้าอย่างนั้นไม่ได้ ถ้ายังไม่ได้ตกลงกันแล้วส่งมาเท่าไรก็ไม่สำเร็จ ต้องบอกอย่างนั้นเลย เราก็ถือปฏิบัติอย่างนั้นมา ใครจะมาสร้าง ไม่ได้ขออนุญาตให้เป็นที่ตกลงใจกันเสียก่อนเราไม่ให้ทำ ไม่อย่างนั้นวัดไหนจะหรูหรายิ่งกว่าวัดป่าบ้านตาด พูดถึงเรื่องความหรูหราของวัตถุแข่งโลกเขานั่น แต่ธรรมจะแห้งผากขนาดไหนนั่นซิเราไม่รับรอง ถ้าลงวัตถุหรูหราธรรมต้องยุบยอบไปหมดจนไม่มี

ที่อยู่พออยู่ ๆ ไป แต่ทางจงกรมให้เป็นเหวไปเป็นไร นั่นละธรรมเจริญ พระพุทธเจ้า สาวกท่านดำเนินอย่างนั้น ท่านไม่ได้เอาวัตถุออกหน้าออกตาอะไร นี่อยู่ที่ไหน

มีแต่เรื่องก่อสร้าง ถือเป็นใหญ่เป็นโตเป็นหลักศาสนาใหญ่โตเชียว เห่อแข่งกันโน่นจะว่าอะไร อรรถธรรมไม่เคยสนใจ แทนที่จะสร้างตัวให้ดีเพื่อแข่งกับกิเลส สอนโลกให้เข้าอกเข้าใจถึงเรื่องศาสนาเรื่องอรรถเรื่องธรรมบ้าง ไม่สนใจ วัดกับบ้านเลยเหมือนกัน เลวกว่าบ้านไปอีก พระกับฆราวาสเหมือนกัน เลวกว่าเขาไปอีก นั่น

สุดท้ายวัดเป็นสถานที่เสียสละ เลยกลายเป็นสถานที่สั่งสมขึ้นมา เห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ขึ้นมา แล้วธรรมจะเกิดได้ยังไง ธรรมจะเกิดได้เพราะความเห็นแก่ตัว เพราะความโลภได้ยัง ฟังซิ ธรรมต้องเสียสละถึงจะเกิดได้ นี่ละเราเห็นเหตุเห็นผลอย่างนี้เราถึงไม่ให้สร้าง เราบอกงั้น สร้างไปทำไม เราไม่ได้สบายใจนะ

พูดกันมากี่ครั้งกี่หนแล้ว เราพูดด้วยเหตุด้วยผล ห้ามด้วยเหตุด้วยผลทั้งนั้น นี่เปิดเต็มที่ บอกว่าเราไม่ได้สบายด้วยการสร้างกุฏิให้เรา แต่เราสบายเพราะอยู่สภาพนี้ต่างหาก บอกอย่างนั้น ถ้าต้องการให้เราสบายก็อย่ายุ่ง เขาว่าเขาละอาย มีคนมาทุกชาติชั้นวรรณะ จะเป็นอะไรไป ถ้าไม่มีคนนับถือลือหน้าว่าไม่มีคนมาสร้างอะไรให้ ก็บอกเขาซิว่าผู้ที่จะสร้างให้มีแต่ท่านไม่เอา ถ้าเขาจะตำหนิติเตียนลูกศิษย์ลูกหาศรัทธาญาติโยมว่าไม่เอาใจใส่ครูบาอาจารย์ ไม่สมหน้าสมตาอะไรอย่างนี้ ก็ให้บอกว่าท่านไม่เอา บอกอย่างนั้นเลย เรายอมรับทั้งนั้นแหละ

ศาลานี่เขาก็อยากจะมาทำใหม่ให้เราก็ไม่เอา ตีเพดานให้เราก็ไม่ให้ตี นั่น นี้มันเหมาะแล้วพอดีแล้ว โก้หรูไปอะไรเรื่องโลก ๆ ให้โก้หรูอยู่ภายในหัวใจซิ ใสสว่างกระจ่างแจ้งอยู่ภายในใจ นั่น ของอัศจรรย์อยู่ตรงนั้นต่างหาก ไม่ได้อยู่กับหินกับทรายกับอิฐกับปูนกับเหล็กหลาอะไรนี่ อยู่กับธรรมต่างหาก ธรรมกลมกลืนกับใจแล้ว ใจกับธรรมต่างหากประเสริฐหรูหรา ทำพออยู่ได้พอ ไปตื่นอะไรกับโลกเขา โลกก็รู้แล้วว่าโลก ถ้าโลกกับธรรมเป็นอันเดียวกันจะมาแยกพูดทำไมว่าโลกว่าธรรม มันไม่เหมือนกันน่ะซิวัดกับบ้านจะให้เหมือนกันได้ยังไง เราไม่อยากให้ขัดธรรม ขอให้ธรรมเจริญรุ่งเรือง อยู่ไหนอยู่ได้ทั้งนั้นแหละเรา บอกตรง ๆ อย่างนี้

รถยนต์ก็จะเอากี่คันถ้าจะเอาสำหรับวัดนี้ไม่ใช่คุยนะ เขาจะถวายรถยนต์ เอามาทำไมรถเต็มแผ่นดิน จะขึ้นคันไหน ลูกศิษย์คนไหนเขาพร้อมเสมออยากให้ขึ้นรถเขา เรามีเหตุมีผลทุกอย่างที่ห้ามอะไร พระหามาอะไรหารถ ไม่ใช่ฆราวาสนี่ อันนี้เป็นเรื่องของโลกเขาใช้กัน พระเป็นเพียงอาศัยความสะดวกไปกับเขาเท่านั้น จะมาเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นตัวของตัว เป็นเจ้าของรถของราขึ้นมา มันก็เหมือนโลกเขาน่ะซิ

ไฟฟ้าเขาจะเอาเข้ามาเราก็ห้ามมานานแล้ว ตั้งแต่โรงไฟฟ้าอยู่โน่น อุดรฯ เขาจะขอเอาเข้ามานั่นก็เกือบ ๒๐ ปีแล้วแหละ ถ้าอนุญาตก็เข้ามาก่อนบ้าน นานเท่าไรแล้ว

เราก็ไม่เอา เหตุผลต้นปลายของมันที่จะมีส่วนเสียกับเอาไฟเข้าวัดมีอะไรบ้าง เราคิดหมดแล้ว

ถ้าเรามีเหตุมีผลว่าจะไม่เอาแล้ว จะเข้ามาติดนี้เราก็ไม่เอา เพราะเหตุผลก็ต้องเป็นเหตุผลอยู่นั้นแล ใครจะมาลบล้างได้ถ้าว่าเหตุผลถูกต้องแล้ว นี่ถ้าเอาไฟเข้ามาลองดูซิ สิ่งที่แอบแฝงเข้ามา ที่จะตามเข้ามาให้วัดเสีย มาฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมกันเต็มวัดวาเลอะ ๆ เทอะ ๆ ไปหมด ไม่ทราบว่าวิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น จะแอบตามกันมา เรื่องอะไรเกี่ยวกับไฟฟ้าตามกันเข้ามาหมด เราจึงไม่ให้มี เพราะไม่เห็นมีอะไรจำเป็น ถ้าจะดูหนังสือไฟเทียนเราก็มีอยู่แล้ว ส่วนมากกลางคืนยังงี้เป็นเวลาภาวนา ถ้าจะดูก็ดูเสียกลางวัน ขัดข้องสงสัยตรงไหนก็เปิดดูเสีย กลางคืนมีแต่ตั้งหน้าตั้งตาภาวนา ไม่เห็นจำเป็นอะไรกับไฟฟ้า

มีไฟฟ้าแล้วตู้เย็นมันจะมานี่ ก็เลยกลายเป็นพระตู้เย็นไปหมด เอามือล้วงลงในบาตรไม่ได้อะไรขึ้นมาจะร้องไห้โฮ ๆ ละ เห็นว่าลำบาก นี่เราคิดไว้หมดแล้วเรื่องที่จะตามกันมา เดี๋ยวโทรศัพท์ก็จะมาติดขึ้นอีก ตั้งแต่ไม่มีไฟฟ้านี่ก็ยังมีโทรศัพท์มา โทรศัพท์มาก็ต้องเอาไฟฟ้ามา มาขอ ๒ ครั้งแล้วนะ ผู้ว่ามาติดต่อเราจะขอตั้งโทรศัพท์ที่วัด เพื่อการติดต่อสะดวกสำหรับเกี่ยวกับท่านอาจารย์ นี้เราก็ไม่เอา เพราะผลประโยชน์ที่จะได้มีเพียงนิดเดียว ผลเสียที่ตามมานี้มากต่อมากพรรณนาไม่จบไม่สิ้นเลย สมควรแล้วเหรอจะเอาช้างแลกแมว มันจะกริ๊งกร๊าง ๆ ทั้งวันทั้งคืนไม่มีเวลาเลย ทางไหนก็โทรฯ มา ๆ ผู้รับสายหนีไปไหนไม่ได้แหละ นั่นฟังซิ ไม่เกิดประโยชน์อะไร มันโทรฯ มาได้หมดทั่วประเทศนี่ วันหนึ่ง ๆ จะเข้ามาเท่าไร แม้แต่มาจังหันมาวัดมาวาก็เข้ามาโทรฯ จะโทรฯ ไปไหนก็โทรฯ อย่าว่าแต่ข้างนอกจะโทรฯ เข้ามาเลย ข้างในนี้ก็เป็นบ้าไปเลยแหละ โทรฯ แหลก นั่นฟังซิ

เราก็ให้เหตุผลกับผู้ว่าไป ก็อุดรฯ กับวัดนี้ไม่เห็นไกลกัน มีเหตุผลอะไรมีความจำเป็นอะไร รถวิ่งไปหาครู่เดียวก็ได้ ไม่เห็นจะต้องก่อความยุ่งยากให้วัดให้วาตลอดเวลาไปเพราะการมีโทรศัพท์ เราว่าอย่างนี้ นั่นเหตุผลของเรา ความมีโทรศัพท์เป็นความเสียหายมากมาย แล้วพระเณรจะคึกคะนองขึ้นอีก เราว่ายังงี้เลย จึงไม่ยอมให้ตั้ง

เราได้ระวังอยู่ตลอด เพราะเรารักษาศาสนานี่ ไม่ระวังได้เหรอ ใครเคารพเลื่อมใสก็จะตายใจ ๆ เรื่องของเขาต่างหาก เรื่องของเรามันเรื่องของเรา มันคนละเรื่องจะเอามาคละเคล้ากันทำไม ขอให้เราเต็มภูมิอยู่ในหัวใจนี่เถอะ อยู่ไหนก็พอตัว พอตัวอยู่ตลอดเวลา ใครจะเลื่อมใสไม่เลื่อมใสไม่ได้วิตกวิจารณ์กับใคร เมื่อเจ้าของหาความวิตกวิจารณ์ หาความตำหนิติเตียนตนเองไม่ได้แล้ว พออยู่นี้สมบูรณ์อยู่นี้แล้วก็อยู่ได้สบายเลย เพราะอยู่ด้วยความพอ ไม่ได้อยู่ด้วยความหิวโหย มันคิดอย่างนั้นนี่ ทุกสิ่ง

ทุกอย่างเราคิดด้วยเหตุผลทั้งนั้น ไม่ว่าจะอนุญาตไม่ว่าจะห้าม เรามีเหตุผลของเราทุกอย่าง เอา ให้ค้านมาว่างั้นเลย ถ้าเหนือนี้เรายอมรับไม่ว่าใครก็ตาม ถ้าไม่เหนือแล้วเราไม่ทำนะ ทีนี้เหตุผลไหนมันไม่เหนือล่ะซิถึงได้รอดตัวมาเรื่อย ๆ แก้ตกไปเรื่อย ๆ เพราะเหตุผลของเราเหนือกว่านี้ ไม่ใช่เรามีทิฐิมานะไม่ให้ทำนะ เราต้องการเหตุผลนี่

รักษาศาสนาก็ต้องรักษาด้วยเหตุด้วยผล อะไรที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับวัดกับวาศาสนาพระเณร ก็ต้องมีเหตุมีผลซิ ทำแบบสุ่มเดาได้เหรอ ยิ่งทางจิตใจด้วยแล้วให้วิตกวิจารณ์กับหมู่กับเพื่อน เพราะไม่มีอะไรเหนียวแน่นมั่นคงฉลาดแหลมคมยิ่งกว่ากิเลสนี่ซิเพียงหยาบ ๆ ก็ไม่ทันมัน จะเอาความละเอียดลออมาจากไหน เพราะเคยได้ฟัดกันมาแล้วนี่ไม่ใช่คุยนะ โอ้โห เดี๋ยวนี้กล้าพูดเต็มปากเลยเทียว

ในชีวิตนี้งานในโลกนี้ ไม่มีงานไหนที่จะหนักแน่นยิ่งกว่างานชำระกิเลสนะ ลืมไม่ได้เพราะเป็นสัจธรรม ตั้งแต่เริ่มปฏิบัติล้มลุกคลุกคลานเหมือนกับว่านั่งเฝ้าน้ำตา เอาจิตสงบไม่ได้ จิตมันคึกมันคะนองออกหน้าออกตา เหยียบหน้าผากเราอยู่ตลอดเวลา จะไม่เคียดไม่โกรธไม่แค้นยังไงมนุษย์เรา เพราะเอามันไม่ได้ ขนาดนั้นก็เป็น ทั้ง ๆ ที่เราออกปฏิบัติ นี่เวลากำลังของธรรมไม่เพียงพอมันเหยียบหัวเราต่อหน้าต่อตาเห็นอยู่นี่ และก็เห็นมาแล้วนี่ ยังไม่ลืมนะ เพราะนี้เป็นสัจธรรมลืมได้ยังไง แต่สำคัญที่จิตนี้ไม่ถอย จะขนาดไหนก็ไม่มีคำว่าถอย มีแต่จะเอาให้อยู่ ตายก็ตายเท่านั้น

ถ้ามีคำว่าถอยเสียอย่างเดียวเสร็จเลย เสร็จให้มัน นั่นละขนาดนั้นก็มี ผมเป็นมาแล้วนะ แต่สำคัญที่ความพยายามของเรานี้ซิ เอ้า ครั้งนั้นเป็นอย่างนั้น เอ้า ครั้งนี้เป็นอย่างนี้ สุดท้ายก็ลงได้ หากมีเวลาต่อยได้เหมือนกันกับนักมวยต่อยกันนั่นแหละ เมื่อต่างคนต่างจ้องใส่กันอยู่แล้วย่อมมีเวลาต่อยกันจนได้ นี่ก็มีเวลาต่อยกันจนได้ จนกระทั่งจิตสงบ พอจิตสงบแล้วสบาย ไม่วุ่นวาย เห็นคุณค่าของความสงบ ทีนี้ก็เร่งความเพียรเข้า หนักเข้า ๆ ส่วนจิตเคยเสื่อมไม่ต้องพูดหรอกเพราะเคยพูดแล้ว หนักเข้าจนขนาดที่ว่ามีตายเท่านั้น เรื่องจิตจะเสื่อมไปอีกอย่างนี้เป็นไปไม่ได้ ว่างั้นเลย

จิตเสื่อมเราต้องตาย จะตายแบบไหนก็ไม่รู้นะ หากเด็ดขนาดนั้น เพราะเห็นโทษเอาเหลือเกิน แหม เหมือนนั่งอยู่ในกองเพลิง แต่ก่อนเราไม่ได้ความสุขความสบายเราก็ไม่มีอะไรเทียบเคียงกัน ทีนี้จิตของเราเป็นสมาธิแน่นปึ๋ง ๆ แล้วก็เสื่อมจนไม่มีเหลืออะไรติดตัวนี้ แหม ทุกข์มากจริง ๆ นะ เมื่อเทียบกับเราเคยมีเงินเป็นล้าน ๆ แต่ไปล่มจมลงเสียด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ยังเหลือเงินอยู่ในบ้านเป็นแสน ๆ ก็ตาม เงินที่เหลืออยู่ในบ้านเป็นแสน ๆ นี้ไม่มีความหมายยิ่งกว่าเงินที่สูญเสียไปเพราะเหตุต่าง ๆ เป็นล้าน ๆ นั้นเลย ขนาดนั้นละความเสียใจ

จะมาสานกระติบสานหวดสานตะกร้าขายเอาเงินล้าน ๆ นี่ได้เมื่อไร อย่างหนึ่งมันก็อ่อนใจ ก็ฟัดกัน ฟัดกันทุกวิถีทาง ดังที่เขียนไว้ในหนังสือและเคยเทศน์นั่น จนกระทั่งมันขึ้นถึงระดับเดิมได้ จากนั้นก็ขยับกันใหญ่เลยถึงนั่งตลอดรุ่ง ๆ เพราะความโกรธความแค้น ความโกรธแค้นนี้เป็นมรรคนี่ไม่ใช่เป็นกิเลส โกรธแค้นให้กิเลสเป็นมรรค มุมานะกับกิเลสเป็นมรรค ความมุมานะไม่รุนแรงไม่แข็งแกร่ง ความเคียดแค้นให้กิเลสไม่แข็งแกร่ง ความเพียรก็ไม่แข็งแกร่ง ทีนี้เมื่อสิ่งเหล่านี้ขึ้นเต็มหัวใจแล้ว ความเพียรมันหมุนตัวของมันเป็นกงจักรไปเลยเทียว เผลอไม่ได้เพราะความเข็ดความหลาบ หมุนติ้ว ๆ ๆ จนกระทั่งถึงขั้น เอ้อ คราวนี้ไม่เสื่อมก็รู้ ต้องอย่างนี้ เหมือนคุมผู้ต้องหาโทษอุกฉกรรจ์นั่นแหละ คุมกันแจตลอด คุ้นกับใครไม่ได้

นั่นซีที่ความเพียรมันเด็ด ไม่ยอมคุ้นกับใคร อยู่คนเดียว ๆ นอกจากนั้นอยู่กับครูบาอาจารย์ ออกจากนั้นก็ยิ่งเด็ด จนกระทั่งสมาธินี้เป็นอยู่ตลอด แน่นเหมือนหินเชียว เอาเมื่อไรได้เพราะอยู่ตัวแล้ว จะกำหนดบริกรรมภาวนาอะไร เพียงกำหนดอันนี้นิ่งก็พุบเลย จะชั่วกี่วินาทีอะไร นั่นถึงว่าชำนาญ เราถึงกล้าพูดได้นี่ จิตเป็นมาตั้งแต่ล้มลุกคลุกคลาน

อันนี้เคยเป็นมาอย่างนี้ทำไมกล้าพูดไม่ได้ เป็นในหัวใจดวงเดียวกัน หากเป็นสมาธิอยู่เท่านั้นถ้าเราไม่ออกทางด้านปัญญา พอออกทางด้านปัญญาแล้วกลับมาเห็นโทษของสมาธิ ออกปัญญาแล้วที่นี่ก็หมุนติ้ว ๆ เลย กลายเป็นปัญญาอัตโนมัติ ทั้งวันทั้งคืนตั้งแต่ตื่นขึ้นมาจนกระทั่งถึงหลับมีเวลาเผลอเมื่อไร ไม่ปรากฏเลย ฟังซิ เป็นเองหมุนรอบตัวตลอดเวลา

นั่นละที่นี่จิตดวงนี้เป็นโรงงานสร้างธรรมแล้ว แต่ก่อนเป็นโรงงานสร้างกิเลสเอะอะกิเลสออกก่อน ๆ ผลิตตัวออกมาทำลายเรา พอถึงขั้นสติปัญญาอัตโนมัติแล้ว ทีนี้จิตนั้นกลายเป็นโรงงานสร้างธรรมขึ้นมา เป็นเอง อยู่ไหนก็ตาม จะหมุนติ้ว ๆ ตลอด แม้ที่สุดฉันจังหันอยู่ก็ไม่อยู่กับรสกับชาติ มันจะหมุนในตัวของมันอยู่ตลอด แล้วเผลอได้ยังไงเมื่อเป็นอย่างนั้น

ความกระเพื่อมไม่กระเพื่อม เป็นการปลุกสติอยู่ตลอดเวลา ยิ่งความกระเพื่อมด้วยแล้ว ความคิดน่ะมันเป็นการปลุกสติปัญญาให้วิ่งรอบ ๆ กิเลสไม่มีกำลังที่จะสร้างตัวได้ มีแต่ปัญญาสร้างตัวอยู่ตลอดเวลา กิเลสตัวไหนขาดไปก็รู้ ๆ รู้เป็นลำดับลำดาสุดท้ายก็ม้วนเสื่อลงที่นี่ไปไหนพ้น

นั่นละที่นี่ สบายก็สบายตรงนั้นละ ไม่มีอะไรกวน มีกิเลสเท่านั้นกวนหัวใจว่าอย่างนี้เลย เราพูดได้เต็มปาก จะมีละเอียดขนาดไหนก็กวนอยู่นั้น เอาจนไม่มีเหลือเลย แล้วไม่มีอะไรกวน มีแต่ขันธ์มันดิ้นมันดีดอยู่ตามประสาของมันมีความหมายอะไร

เพราะไม่มีอะไรมารับช่วง ไม่มีอะไรหนุนมันออกมาให้เป็นกิเลสตัณหา จึงว่าขันธ์ล้วน ๆ นั่นละขันธ์ล้วน ๆ เป็นอย่างนั้น ไม่มีเจ้าของ ธรรมท่านก็ไม่ยึดนี่ ไม่ถือเป็นเจ้าของของขันธ์ กิเลสมันถือนี่ นั่นละกิเลสเป็นเจ้าของ พอตัวการดับไปแล้วไม่มีเจ้าของ ก็ดุก ๆ ดิก ๆ อยู่เฉย ๆ คิดนั้นปรุงนี้ก็ปรุงไปตามธรรมชาติของมัน เช่นเดียวกับหางจิ้งเหลนขาดนั่นแหละไม่มีความหมายอะไร คิดไปอะไรมันก็ดับของมัน ๆ ไปตามหลักธรรมชาติ ก็มีเท่านั้น ที่จะไม่ให้คิดเลยไม่ได้

เพราะขันธ์ทั้งขันธ์นี่เป็นสมมุติทั้งนั้น มันก็ต้องทำงานตามหน้าที่ของมัน เวลาของมัน นอกจากเราจะระงับไปชั่วกาลชั่วเวลา เราจะระงับไปเลยไม่ให้มันคิดมันปรุงไม่ได้ นั่นจึงว่าเป็นขันธ์ **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** เต็มตัวของมัน ก็มีเท่านั้น เพียงคิดยิบ ๆ แย็บ ๆ ไปเท่านั้น จะไปเอาไปสร้างอะไรขึ้นมาให้มาเผาเราเหมือนอย่างแต่ก่อนมันไม่สร้าง เพราะไม่มีผู้หนุนมัน เจ้าของมันตายไปแล้ว ว่าธรรมเป็นเจ้าของ ธรรมก็ไม่ยึดเสีย ธรรมก็รู้เท่าเสียขันธ์อันนี้ แน่ะ ต่างกันอย่างนี้ ถ้าธรรมเป็นเจ้าของไม่ยึด ถ้ากิเลสเป็นเจ้าของยึด ยึดธาตุยึดขันธ์ยึดไปทุกสิ่งทุกอย่าง กว้างแคบไม่มีประมาณ ยึดลมยึดแล้งไปอย่างนั้น ถ้าธรรมได้เป็นเจ้าของไม่ยึดอะไรทั้งหมด แม้ตัวจิตเองไม่เห็นยึดกันวะจะว่าอะไรกับสิ่งรอบขันธ์รอบจิตคือขันธ์เรานี้ แม้จิตเองยังไม่เห็นยึดกัน

นั่นถ้าพอแล้วไม่ยึดจนกระทั่งถึงจิต หากเป็นเองโดยหลักธรรมชาติ รู้นั้นรู้นี้ แย็บนั้นแย็บนี้ มีแต่เรื่องอาการของจิตที่แสดงออกมาเกี่ยวกับเรื่องของขันธ์ทั้งนั้น ว่าสังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ไปเสีย ก็มีเท่านั้น อันนี้ต้องดิ้นต้องดีดของมันอยู่ ธรรมชาติแท้ ๆ ไม่ดิ้นไม่ดีด เป็นเมื่อไรตายเมื่อไรไม่มีปัญหา ลงได้เป็น **อกุปฺป** อย่างสมบูรณ์แล้วไม่กำเริบ หมดทางกำเริบ หากรู้เอง

เอา ใช้ลงไปปัญญา หมุนในธาตุในขันธ์ของเรา แยกแยะดูให้เห็นความจริง มันเป็นความจริงมาดั้งเดิมอยู่แล้วแหละ มีแต่กิเลสเสกสรรให้เป็นยังงั้น ๆ ปัญญาฟัดกันลงไป แก้ความเสกสรรได้แล้วก็ฆ่าตัวเสกสรรได้ ฆ่าแล้วหมด โลกนี้จะว่ามีก็มี ไม่ว่าอะไรไม่มีมายุ่งกับเรา เราไม่ยุ่งนี่ นอกจากขันธ์ไปยุ่งกับเขา คิดว่าอันนั้นเป็นนั้น คิดว่าอันนี้เป็นนี้ ไปยุ่งกับเขา ถ้าอันนี้ไม่ไปยุ่งเสียอย่างเดียวปกติทุกอย่าง โลกมีก็เหมือนไม่มีเพราะเราไม่ยุ่งนี่ แน่ะ

จิตดวงเดียวนี้ไปยุ่ง จิตดวงเดียวนี้ไปหลง จิตดวงเดียวนี้รู้พอตัวเสียแล้วไม่มีใครไปยึดไปหลง ธรรมะว่ายุ่ง ๆ ก็ว่าไปตามเรื่องของขันธ์นั่นละ เพราะสิ่งเหล่านี้กวนขันธ์ให้คิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ เป็นเรื่องของขันธ์ แล้วก็ไปกวนขันธ์ทำลายขันธ์ไปในตัว เหมือนตายผ่อนไปเรื่อย ๆ ถ้ายุ่งมาก ๆ ส่วนจิตนั้นเราจะเอาอะไรไปทำลาย ใครรู้เข้าเห็นเข้าก็รู้เอง **สนฺทิฏฺฐิโก** ประกาศกังวานอยู่ตลอด พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปกี่ล้าน

องค์ก็ตาม กี่เวล่ำเวลาก็ตาม ไม่ได้มาเกี่ยวข้องอะไรกับคำว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** ของผู้ปฏิบัติที่เห็นเอง เพราะความจริงเหมือนกันหมดเลย นิพพานไปกี่ปีกี่เดือนก็เป็นเรื่องสมมุติ ความจริงอันนี้ไม่ได้เป็นอย่างนั้น นี่ **สนฺทิฏฺฐิโก** ๆ

เลิกกันละ เหนื่อย ผมก็บีนมาเฉย ๆ นะ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

ทางเดินเพื่อความหลุดพ้น

จิตตวิสุทธิบุคคล ไม่มีที่จะแสดงความวิกลวิการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามธาตุตามขันธ์ แต่ก็อาศัยธาตุขันธ์เป็นเครื่องมือ เมื่อธาตุขันธ์ไม่อำนวยแล้ว ความเมตตาสงสารก็แสดงออกไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย สุดท้ายก็แสดงออกเป็นกิริยาเกี่ยวกับธาตุขันธ์นี้ไม่ได้ ดังพระพุทธเจ้าปรินิพพานหรือสาวกทั้งหลายท่านนิพพาน ก็คือเครื่องมือนั้นบรรลัย ใช้ได้เท่านั้น เมื่อถึงวาระแล้วก็เป็นไปตามสภาพของมัน นี่เป็นมาตั้งแต่กาลไหน ๆ เป็นอยู่อย่างนี้ตลอด คำว่า **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** จึงตีตราแห่งความสัตย์ความจริงไว้ประจำโลกทั้งสามนี้ ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นจากสภาพทั้งสามนี้

หากจะพิจารณาตามอรรถตามธรรม ซึ่งเวลานี้ธรรมกำลังมีอยู่ หรือเป็นเวลาที่ศาสนายังมีอยู่ การชี้แจงบอกความสัตย์ความจริงตามสิ่งที่เป็นจริงทั้งหลายก็มีอยู่ พอจะเข้าใจได้สำหรับผู้สนใจนำธรรมเข้ามาสอดส่องแยกแยะคลี่คลายออก จะเห็นความจริงตามลำดับลำดาที่พระพุทธเจ้าประกาศไว้โดยไม่ต้องสงสัย นอกจากจะให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายปิดหูปิดตา ปิดจิตปิดใจไว้เสียอย่างเดียวเท่านั้น แม้จะสัมผัสสัมพันธ์อะไรโดนจนกระทั่งศีรษะแตกขาหัก ถึงขนาดตายก็ไม่รู้ เพราะกิเลสไม่เคยจะทำผู้หนึ่งผู้ใดให้รู้ให้ฉลาดแหลมคม ให้หลุดพ้นจากเงื้อมมือของมันไปได้ เพราะมันมีความหวังอยู่อย่างนั้นตลอด อุบายวิธีทั้งปวงเพื่อความบีบบังคับ หรือหลอกลวงสัตว์ทั้งหลายให้อยู่ในเงื้อมมือของมันทั้งนั้น เหตุใดจะเปิดโอกาสหรือเปิดช่องเปิดทาง ให้บรรดาสัตว์ทั้งหลายได้รู้เหตุรู้ผลรู้ความสัตย์ความจริง แล้วสลัดปัดสิ่งที่เกี่ยวข้องพัวพันคือมันเสียเองออกไปโดยอิสระของจิตตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ไม่มี

หากว่าเราทั้งหลายผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมไม่สนใจในอรรถในธรรม นำเข้ามาแก้ไขจิตใจของตนแล้ว จะไม่เห็นของจริง ซึ่งประกาศกระเทือนอยู่ทั่วสรรพางค์ร่างกายทั้งขันธ์ ๕ และจิตใจเรา ไม่มีเวลาลดหย่อนผ่อนคลายลงไปบ้างเลย มีแต่ความจริงล้วน ๆ ในธาตุในขันธ์นี้

ความจริงก็คือว่า ทุกขสัจ นั่นฟังซิ ก็คือความจริงอันหนึ่ง สมุทัยสัจก็คือความจริงอันหนึ่ง ถ้ายกมรรคสัจขึ้นมาเพื่อสอดส่องมองสิ่งที่เป็นสัจจะด้วยกัน ทำไมจะไม่ทะลุปรุโปร่งออกไปถึงนิโรธสัจ คือความดับสนิทแห่งสิ่งทั้งหลายเหล่านี้เล่า เพราะสัจธรรมมีอยู่ เอาธาตุเอาขันธ์เอาจิตใจนี้เป็นเครื่องประกาศยืนยันกันได้เลย ปฏิเสธกันไม่ได้เรื่องสัจธรรมซึ่งเต็มอยู่ในขันธ์นี้

สัจธรรมนี้แลเป็นทางเดินเพื่อความหลุดพ้น สัจธรรมนี้แลเป็นเครื่องยืนยันแห่งความจริงทั้งหลาย และเครื่องยืนยันของผู้รู้รู้สัจธรรมนี้คือใคร ถ้าไม่ใช่พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ท่าน จะเป็นใครเล่ารู้สัจธรรมซึ่งมีเต็มอยู่ภายในร่างกายคือ ขันธ์ ๕ กองรูป กองเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ด้วยสติปัญญาญาณทั้งหลาย นี่คือฝ่ายมรรค แยกแยะลงไปตรงนี้ทำไมจะไม่รู้ทำไมจะไม่เห็น สิ่งเหล่านี้เป็นของจริงมาดั้งเดิม นอกจากจะให้กิเลสเอาไปถลุงเสียอย่างเดียวเท่านั้น อาการทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้สัมผัสสัมพันธ์ มีแต่กิเลสกอบโกยเอาเรื่องผลประโยชน์ของมันเสียโดยถ่ายเดียว แล้วสุดท้ายก็มาทำลายตัวเองนั่นแหละ ไม่ได้ทำลายผู้หนึ่งผู้ใด ทำลายตนก่อนอื่น และกระจายออกไปให้เป็นความเสียหายแก่ผู้อื่นอีกด้วย ด้วยความเห็นที่เป็นพิษเป็นภัยของตน

นี่กิเลสมันแหลมคม ผมเคยสอนพวกท่านทั้งหลายไว้นานสักเท่าไร ตั้งแต่ออกสังคมมานี้ได้ ๓๐ กว่าปีนี้แล้ว ผมเคยได้พูดออกปากตั้งแต่เริ่มแรกในขั้นที่ได้เข้าใจในธรรมเบื้องต้น ตามความตะเกียกตะกายของตนที่เป็นมา ถามท่านเพ็งนี่แหละเป็นองค์แรก ไม่ต้องถามผู้หนึ่งผู้ใด ท่านเพ็ง นี่จะเล่าอันหนึ่งให้ท่านฟังนะ ผมมาอยู่สถานที่นี่นี้ก็เล่าความจริงออกมาเลยเป็นอย่างนั้น ๆ นี่จะไม่แจง แต่เป็นเรื่องสัจธรรมส่วนละเอียดสุด ทั้งสมุทัยทั้งมรรคเป็นความละเอียดสุดของสัจธรรมทั้งสี่นี้ สุดจิตสุดคิดสุดทั้งเหตุสุดทั้งผลให้ท่านฟังโดยเฉพาะ ไม่มีใครเลยวันนั้น มีสองต่อสองเท่านั้น พอจบลงแล้ว คำพูดเช่นนี้ซึ่งท่านเคยติดสอยห้อยตามผมมานี้เป็นเวลานาน ทั้งอยู่กับพ่อแม่ครูจารย์มั่นของเรา ทั้งเที่ยวโดยลำพัง คำพูดเช่นนี้ผมเคยพูดให้ท่านฟังไหม ท่านก็ยอมรับบอกว่าไม่เคยได้ยิน

นี่ละให้ท่านตั้งใจนะถ้าท่านจะตั้งใจ เพราะไม่ใช่เป็นคำโกหกเป็นคำหลอกลวงเป็นคำถอดออกมาจากหัวใจที่ได้ตะเกียกตะกายมาเต็มกำลังความสามารถ ทั้งเหตุและผล จึงได้ออกมาและพูดให้ท่านฟัง นี่เป็นคนแรกที่ได้ระบายให้ฟังหรือกระซิบให้ฟังเพราะพูดสองต่อสองโดยเฉพาะ นี่คืออะไรที่พูดเหล่านี้ พูดเพื่อความโอ้อวดท่านทั้งหลายเหรอ นี่พูดยืนยันในความจริงทั้งหลายซึ่งมีอยู่ในขันธ์ ๕ นี้เอง รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่คือเครื่องมือ เป็นไปได้ทั้งเครื่องมือของธรรม เป็นไปได้ทั้งเครื่องมือของสมุทัยคือกิเลสประเภทต่าง ๆ ที่จะสร้างผลประโยชน์ของมันขึ้นมา โดยอาศัยขันธ์ทั้งห้านี้เป็นเครื่องมือ

ธรรมจะสร้างผลสร้างประโยชน์เพื่อสังหารกิเลส ให้ถึงสมุจเฉทปหาน ได้แก่มรรคผลนิพพานเต็มภูมิ ก็ต้องอาศัยขันธ์ทั้งห้านี้เป็นเครื่องมือเป็นเครื่องยืนยัน เมื่อทราบก็จะทราบอยู่ในวงขันธ์นี้ ซึ่งเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลาย ทรงรู้ทรง

เห็นทรงยืนยันพระองค์ แล้วนำธรรมชาตินี้ออกประกาศธรรมสอนโลก ซึ่งไม่มีใครที่จะค้านได้เลย เพราะเป็นความจริงเสมอกันหมด นอกจากไม่รู้ไม่เห็นเท่านั้น

ทีนี้เมื่อได้หยั่งสติปัญญาซึ่งเป็นมรรคสัจ เข้าไปที่จุดนี้อันเป็นความจริงด้วยกัน จริงต่อจริงเข้าถึงกันเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์แล้ว ทำไมจะไม่ประกาศความบริสุทธิ์ความจริงของตนออกมาอย่างร้อยเปอร์เซ็นต์ และยืนยันพูดได้อย่างเต็มปากรู้ได้เต็มหัวใจเล่า นี่ละเครื่องยืนยันของศาสนาว่าศาสนาจริงขนาดไหน ใครเป็นผู้ทำศาสนาให้จริงในพุทธศาสนาของเรา ก็คือองค์ปัจจุบันนี้ ได้แก่ พระพุทธเจ้าสมณโคดม เป็นผู้ที่รู้จริงเห็นจริงในธรรมทั้งหลาย ระหว่างขันธ์กับจิตซึ่งรวมกันอยู่นี้ หรือตีสัจธรรมทั้งสี่นี้แตกกระจายออกให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน แล้วเปิดเผยมรรคผลนิพพานขึ้นมาให้เต็มสัดเต็มส่วน ได้แก่ความบริสุทธิ์พระทัยความบริสุทธิ์ใจของพระพุทธเจ้าและสาวกขึ้นมาอย่างเต็มภูมิ

นี่ละเครื่องยืนยันแห่งความเป็นพระพุทธเจ้า เมื่อความยืนยันแห่งพระพุทธเจ้า ความยืนยันแห่งพระสงฆ์สาวก ปรากฏขึ้นมาภายในพระทัยและใจของตนด้วยความบริสุทธิ์แล้ว การประกาศธรรมสอนโลกจึงประกาศได้อย่างเปิดเผย อย่างอาจหาญ อย่างไม่สะทกสะท้าน เพราะเอาความจริงออกประกาศ ไม่ใช่เอาของปลอมออกประกาศ ทำไมจะไม่ประกาศได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ทำไมจะไปสะทกสะท้าน นี่ละศาสนาเป็นของจริง-จริงอย่างนี้ เป็นตัวพยานได้อย่างชัดเจน พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานนานสักเท่าไร เจ้าของมีอยู่นี่เห็นได้อย่างชัดเจน

เจ้าของเพื่อความเป็นศาสดาและสักขีพยานแห่งความเป็นศาสดา คืออะไร คืออริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค สิ่งเหล่านี้ตั้งอยู่ตรงไหน ตั้งอยู่ในวงขันธ์ ๕ กับจิตเป็นตัวประธาน ไม่นอกเหนือไปจากขันธ์เราขันธ์ท่าน จิตเราจิตท่านนี้เลย ขอให้พิจารณาที่ตรงนี้แล้วจะยืนยันในความเป็นของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย กี่ร้อยกี่ล้านพระองค์ก็ตามเถอะจะไม่มีอะไรสงสัย ว่าศาสนานี้คือศาสนาที่จริงแท้ มีผู้ยืนยัน มีผู้เป็นเจ้าของโดยไม่ต้องสงสัย ไม่ได้มาหลอกกันอย่างปาว ๆ เราพูดเฉพาะวงศาสนาของพระพุทธเจ้า เรียกว่าพุทธศาสนา เอาสัจธรรมนี้เป็นเครื่องประกาศ เป็นเครื่องยืนยันแห่งความจริงของศาสนาทั้งหลายที่แสดงออกแก่โลกสงสาร เฉพาะอย่างยิ่งแสดงแก่พวกเรา

เราอยู่กันยังไงทุกวันนี้ ปฏิบัติกันยังไง สัจธรรมนี้ประกาศกังวานอยู่ทั้งวันทั้งคืน ยืนเดินนั่งนอนไม่มีลดมีหย่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกข์กับสมุทัยสัจ เป็นสิ่งที่ประกาศกังวานออกหน้าออกตาไม่สะทกสะท้าน เพ่นพ่านเต็มวัดเต็มวาเต็มพระเต็มเณร ทำไมจึงไม่เอาสติปัญญาซึ่งเป็นมรรคสัจออกพินิจพิจารณาคลี่คลาย

ขันติความอดความทน ทนเพื่ออะไร ทนเพื่อต่อสู้กิเลสสังหารกิเลสด้วยอรรถด้วยธรรม ทำไมจึงไม่นำออกมาใช้ สติปัญญามีอยู่หุงต้มแกงกินได้เหรอ บอกแล้วหลาย

ครั้งหลายหน อันนี้ไม่ใช่อาหารประเภทต้มแกงกิน เป็นเครื่องมือสำหรับสังหารกิเลสตัวเป็นภัยต่อจิตใจของพวกเราทั้งหลายเอง ทำไมจึงไม่คิดไม่ค้นขึ้นมา ที่ผมสอนทุกวันนี้เข้าใจว่าผมมาโกหกท่านทั้งหลายอย่างนั้นเหรอ จึงไม่มีใครสนใจจะประพฤติปฏิบัติ ถ้าสนใจก็ควรจะเข้าใจกันบ้างไม่มากก็น้อย ไม่ถึงกับอกจะแตกอย่างที่เป็นอยู่เวลานี้ ผมอดผมทนนะ

เข้ามามาก ตั้งใจมา องค์นั้นก็อยากมาศึกษา องค์นี้ก็อยากมาศึกษา มาเกะ ๆ กะ ๆ เก้อ ๆ เขิน ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ หาความสัตย์ความจริงอะไรก็ไม่ได้ เร่ ๆ ร่อน ๆ สุดท้ายก็เอาชื่อสถานที่อยู่และครูบาอาจารย์ไปขายกิน นี่อันหนึ่งไม่สงสัย เป็นไปได้จริง ๆ ทีแรกก็มามุ่งอรรถมุ่งธรรม สุดท้ายกลายเป็นเรื่องโลกเรื่องสงสาร เรื่องกิเลสตัณหาไปเสียหมด เรื่องอรรถเรื่องธรรมเลยไม่มี ถ้าไม่คิดแยกแยะจริง ๆ จะเอาตัวไปไม่รอดนะ จะแบกขันธ์ ๕ อยู่ด้วยอำนาจของกิเลสตัณหาอาสวะเหมือนโลกทั่ว ๆ ไป ไม่มีอะไรแปลกกันเลยในวงผู้ปฏิบัติเรา

เวลานี้ยิ่งครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ได้เคยกราบไหว้บูชา และเคยได้ยินชื่อยินเสียงของท่าน ให้เป็นเครื่องอบอุ่นภายในจิตใจก็ร่อยหรอลงไป ๆ จะไม่มีอะไรเหลือเสียแล้วเวลานี้ เราจะสร้างเนื้อสร้างตัวของเราเพื่อเป็นหลักเป็นเกณฑ์ขึ้นไป เพราะอาศัยโอวาทคำสั่งสอนหรือความอบอุ่นจากท่าน ความพึ่งพิงอาศัยท่าน มาเป็นต้นทุนหนุนตนขึ้นสู่ระดับแห่งธรรมอันสูงไปโดยลำดับ เพื่อเป็นที่พึ่งของตนได้ที่เรียกว่า **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** จะไม่ปรากฏบ้างเหรอเวลานี้ จะเสร็จสิ้นไปเสียทุกสิ่งทุกอย่างแล้วเหรอ เหลือแต่ร่างของพระของเณรผ้าเหลืองห่มคลุมอยู่เท่านั้นเหรอ จะไม่มีของจริงอะไรติดจิตติดใจบ้างเหรอ ศาสนานี้เป็นโมฆะถึงขนาดนั้นเชียวเหรอ เป็นที่สมบูรณ์พูนผลอย่างหาประมาณไม่ได้เฉพาะแต่กิเลส เต็มหัวใจของพระของเณรของนักปฏิบัติเราเท่านั้นเหรอ เวลานี้ คิดให้ดีนักปฏิบัติ

ถ้าจะตักตวงเอามรรคผลนิพพาน ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า และเชื่อพระพุทธเจ้าอย่างจริงจัง ว่าพระพุทธเจ้าไม่ใช่องค์ปลอม ไม่ใช่ศาสดาปลอม เป็นศาสดาที่จริงแท้แน่นอนไม่สงสัย กิเลสเป็นของปลอม ทีนี้เราเสกสรรกิเลสขึ้นมาให้เป็นของจริง ธรรมะกลายเป็นของปลอมไปเสียหมดแล้วเวลานี้ จนจะไม่มีธรรมบทใดเข้ามาขัดแย้ง เข้ามาต้านทาน เข้ามาต่อสู้กับกิเลส พอที่จะเอาตัวของเรารอดไปได้ในวันหนึ่ง ๆ ให้มีความสงบเย็นแล้วนะ จะมีแต่ฟืนแต่ไฟเผาจิตเผาใจเราจะว่ายังไง

ผมก็ยิ่งอ่อนลงทุกวัน ๆ ท่านทั้งหลายก็ทราบอยู่แล้ว หลบหลีกปลีกตัวไปนี้เพื่ออะไร แต่ก่อนผมก็ไม่ได้หลบไม่ได้หลีก แนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนเต็มสติกำลังความ

สามารถ ทั้งประชาชนญาติโยมพระเณร มีมากเท่าไรก็สอนทุ่มลงไป ๆ ผลสุดท้ายธาตุขันธ์ก็อย่างที่ว่านั่นแหละ เครื่องมือ ๆ ฟังซิ ค่อยร่อยหรอลงไป ๆ อ่อนลงไป ๆ จนกระทั่งมันจะไปจริง ๆ ผมก็เคยพูดให้หมู่เพื่อนฟัง

ความที่สงสารหมู่เพื่อน ไม่อยากจะพูดอะไรให้กระทบกระเทือนจิตใจ ผมก็เคยรักษาเต็มเม็ดเต็มหน่วย ดังคราวที่ผ่านมาแล้วนี้เกือบไปจริง ๆ ยังเหลือไม่กี่เปอร์เซ็นต์โรคหัวใจกับโรคอะไรที่มันหอบบวกกันเข้า ถึงกับเจ้าของได้กำหนดเองโน่น และถ้าหากว่ายาไม่ถูกนี้ก็เป็นจริง ๆ นะ ป่านนี้ไปแล้วไม่เหลือ เพราะได้คิดได้คาดมาแล้วไม่เคยผิด

นี้เรื่องธาตุเรื่องขันธ์ของเจ้าของ ทุกข์เกิดขึ้นในเจ้าของในขันธ์เจ้าของ กำหนดกันอยู่ ต่อสู้กันอยู่หรือยับยั้งกันอยู่ ทำไมจะไม่รู้สิ่งเหล่านี้มันหนักมันเบาขนาดไหน เคยยับยั้งกันเคยรั้งกันเอาไว้ก็เคยมานานแล้ว บทเวลาหนักเข้า ๆ จะสู้กันไม่ไหวนี่ก็ได้วิตกวิจารณ์เสียมากมาย ไม่อยากจะพูดให้หมู่ให้เพื่อนฟัง เกรงจะกระทบกระเทือน เพราะไม่มีอะไรเป็นผลเป็นประโยชน์เกิดขึ้นจากการพูดให้หมู่เพื่อนฟังเลย หากจะแย้มบ้างก็เป็นบางองค์นิดหน่อยเท่านั้น นอกจากจะดูอากัปกิริยาหรืออาการที่เคลื่อนไหวไปมาเท่านั้น หนักขนาดนั้นก็ได้เป็นแล้ว ก็ได้เห็นแล้ว

แต่ก่อนผมก็ไม่เคยเป็น โรคหัวใจก็เคยเป็นมานาน แม้จะว่าเป็นโรคที่ตายง่ายก็ตามแต่ก็พอทำเนา พอยับยั้งกันได้ พอโรคอะไรพูดไม่ถูกเป็นขึ้นมาชัด ๆ อย่างที่เล่าให้ฟัง เหมือนกับโรคหอบ มันจะพาให้ชักให้สลบไปในขณะนั้น ผมก็ยังไม่เคยเห็นโรคหัวใจผมนี้ได้ถึง ๙๙% ผมเคยเล่าให้ฟังแล้วว่า ๙๙% ตั้งแต่คราวถ่ายท้องอยู่หนองผือ ส่วนโรคหัวใจเพียง ๙๘ เท่านั้นยังไม่ถึง ๙๙ แต่คราวนี้ถึงเสียแล้ว จึงอดไม่ได้ที่จะวิตกวิจารณ์กับเรา คำว่าวิตกวิจารณ์กับเราก็คือกับหมู่กับคณะนั่นเองไม่ใช่อะไร ขันธ์นี้เราใช้เพื่อหมู่เพื่อคณะไม่ได้ใช้เพื่อเรา จึงได้วิตกวิจารณ์ อ๋อ ถ้าลงขนาดนี้แล้วเรานี้จะไม่เลย ๗ วันจะต้องไปแน่ ๆ เพราะรุนแรงขึ้นทุกวัน ๆ รั้งกันไว้ ๆ เมื่อเหลือกำลังแล้วก็จำต้องปล่อยเท่านั้นเอง

พระพุทธเจ้าก็ยังนิพพานจะว่ายังไง เราเพียงหนูตัวหนึ่งเท่านั้นจะไปวิเศษวิโสเกินพระพุทธเจ้ามาจากไหน พอที่จะค้ำโลกอยู่ได้ไม่ต้องตาย โรคนี้พอหอบเต็มที่เหมือนกับว่าชักไปเลย ชักไป ๆ ลมหายใจนี้หายไปข้างบนหมด เงียบ เหลือแต่ความรู้เวทนาดับหมด เช่นเดียวกับที่ว่าถ่ายท้อง ๒๕ หน อาเจียน ๒ หนนั่นเอง ดับหมดเหลือแต่ความรู้ล้วน ๆ เท่านั้น ไม่มีอะไรปรากฏ แข้งขาอวัยวะทุกส่วนเป็นเหมือนท่อนไม้ท่อนฟืน ไม่มีความรู้สึกอะไร เวทนาอะไรดับหมด เหลือแต่ความรู้เท่านั้น นั่น ๙๙% อันนี้ก็มาเป็นแล้ว

ถ้าหากว่ายานี้ไม่ทัน ไม่ถูกกับยาหมอจีนนี้ ต้องไปแน่ ๆ ไม่สงสัย เพราะถึง ๙๙% แล้ว เนื่องจากโรคที่ว่าหอบนี่เข้าไปบวกกับโรคหัวใจ พอขึ้นถึงขีดแล้วลมหายใจนี้ดับเงียบไปเลย แต่ความรู้ยังไม่หมด บังคับไว้ไม่ให้ออก ไม่ให้ขึ้นไม่ให้ลงไปไหน ให้รู้อยู่กับรู้ บังคับไว้ ในขณะที่บังคับไว้นั้น ทุกขเวทนาหายหมดไม่มีอะไรเหลือเลย ร่างกายทุกส่วนเหมือนท่อนไม้ท่อนฟืน มีสักแต่ว่ารู้ บังคับกันไว้นั้น ไม่นานนักลมหายใจค่อยแสดงขึ้นมานิด ๆ ทั้งที่มันหมดไปแล้วนะ ถ้าธรรมดาก็ไปเลยเพราะคนเราต้องตื่นเต้น เวลาเป็นถึงขนาดนี้แล้วตื่นเต้น หาสติสตังไม่ได้ ต้องปล่อยเลย ความรู้มันก็ออกไปขณะนั้นเลย เจ้าของก็ไม่รู้ แต่นี้ สาธุ ไม่ได้อวด มันรู้นี่ อะไร ๆ หมดไป ๆ รู้หมด แต่ความรู้ไม่หมดนี่ รู้อยู่นี้ก็ต้องอาศัยนี้ บังคับไว้ไม่ให้ออก บังคับไว้ภายในตัว ไม่นานนักลมหายใจค่อยปรากฏขึ้นมานิด ๆ บังคับกันไว้ตรงนั้นไม่คิดไม่ปรุง ปล่อยให้ค่อยแสดงขึ้นมา

สักเดี๋ยวเวทนาความอ่อนเพลียทั้งหลายก็ค่อยปรากฏขึ้น พร้อมกันกับลมหายใจค่อยแสดงขึ้นมา นี่โรคหัวใจนี้ได้ปรากฏถึง ๙๙% เสียแล้ว นี่รั้งไว้ก็เพื่ออะไร ก็เพื่อหมู่เพื่อคณะ ลำพังผมเองไม่ได้เสียดายอะไรผมไม่ได้คุย พูดธรรมทุกบททุกบาทผมไม่ได้มาโกหกหมู่เพื่อน พูดเต็มอกเต็มใจ พูดด้วยความสัตย์ความจริงของเจ้าของโดยไม่มีอะไรสงสัย พูดด้วยความเมตตาสงสารหมู่เพื่อน ควรจะตั้งอกตั้งใจยังไงให้ตั้ง เวลาที่แนะนำสั่งสอนอยู่นี้ที่ฟังก็ฟัง จะจริงจะจังขนาดไหนก็เอา ตายแล้วไม่มีใครสอนนะ คนใดก็ตามตายแล้วก็ฟังไม่ได้สอนไม่ได้เหมือนกัน นี่ก็คือความจริงอันหนึ่ง เห็นชัด ๆ อยู่ในธาตุในขันธ์ของเรา

ถ้าจิตไม่ได้อบรมสั่งสอนเจ้าของบ้างแล้วจะเป็นยังไง ตายแล้วก็เหมือนหนูตัวหนึ่งตายเกิดประโยชน์อะไร มนุษย์ก็ว่าเฉย ๆ ให้ชื่อกันว่ามนุษย์ ๆ ตายเฉย ๆ ความมีสติสตังความเป็นหลักเป็นเกณฑ์ หาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ก็เท่ากันกับสัตว์นั่นแหละ ถ้าไม่ได้ประพฤติปฏิบัติธรรม ใครจะว่าดีว่าเลิศว่าประเสริฐก็ตามเถอะ มีแต่ลมปากทั้งนั้นแหละ ลงไม่ได้ฝึกฝนอบรมจิตใจของเจ้าของให้ดีตามอรรถตามธรรม

คนเราดีตามธรรม ดีด้วยธรรม ดีด้วยการฝึกการฝนการอบรม จะดีมากดีน้อยดีด้วยเหตุนี้ ไม่ใช่ดีด้วยชื่อด้วยเสียง ด้วยกิตติศัพท์กิตติคุณที่ร่ำลือกันลั่นไปเฉย ๆ นั่นเป็นลมปากไม่เกิดประโยชน์อะไรแหละ ต้องให้เป็นภายในจิตในใจ ฝึกฝนอบรมเจ้าของให้มันจริงมันจังซิ ให้เห็นเรื่องตาย รู้กลมายาของการตายเสียตั้งแต่ยังไม่ตาย ไม่สะทกสะท้าน ถ้าลงรู้ขนาดนั้นแล้วตายก็ตายเถอะ เป็นเพียงแต่ว่าสภาพของธาตุของขันธ์สลายตัวลงไปเท่านั้น

ธรรมชาติที่รู้ไม่มีอะไรเกี่ยวไม่มีอะไรเกาะ ไม่ใช่ธาตุไม่ใช่ขันธ์อันนี้ ไม่ใช่สมมุติอันนี้มันจะมาเกี่ยวเกาะกันอะไร มีส่วนเกี่ยวเกาะ มีส่วนเกี่ยวข้องให้ดีใจเสียใจให้ได้ให้เสียต่อกันยังไงไม่มี ถ้าลงถึงความบริสุทธิ์ล้วน ๆ ท่านเรียกว่าวิมุตติ ๆ จะเกี่ยวกับสมมุติอะไรกัน เหล่านี้เป็นเรื่องของสมมุติทั้งนั้นที่แสดงตัว ที่ว่าได้ว่าเสีย ว่าล่มว่าจม ว่าเป็นว่าตาย ว่าทุกข์ว่ายาก ว่าลำบากว่าทรมานอะไรนี้ เป็นเรื่องสมมุติทั้งมวล เป็นเรื่องของขันธ์แสดงตัว เรื่องของจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วมีอะไรมาแสดง นั่นละพระพุทธเจ้าท่านทรงสมบัติอันนั้นละ สาวกอรหัตอรหันต์ท่านทรงสมบัติอันนั้นไว้ ท่านไม่ทรงด้วยขี้หมูราขี้หมาแห้งเต็มหัวใจเหมือนอย่างพวกเรา ซึ่งเต็มไปด้วยความขี้เกียจขี้คร้าน จะชำระออกก็กลัวมันจะไม่พอกหัวใจอยู่นั้นตลอดไปก็ขี้เกียจ นอนกอดกันอยู่นั้นไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย

ตั้งใจประพฤติปฏิบัติซิ ธรรมมีอยู่ สิ่งที่จะฟอกจิตชำระสะสาง สิ่งที่จะปราบสิ่งชั่วช้าลามกทั้งหลายมีอยู่ในสัจธรรมอันเดียวกันนั้น หัวใจเราเป็นที่รวมแห่งสัจธรรมทั้งสี่ ทุกข์ สมุทัย นี่ตัวทำลาย สมุทัยเป็นตัวก่อเหตุให้ทุกข์เกิดขึ้นมาทำลาย มรรคเป็นตัวก่อเหตุให้นิโรธเกิดขึ้นมาปราบทุกข์ทั้งหลายให้เรียบราบไปจากจิตใจ ทั้งสี่อย่างนี้ท่านเรียกว่ากิริยา ความบริสุทธิ์ไม่ใช่กิริยา คือจิตที่บริสุทธิ์

นี่ก็ได้สอนเต็มสติกำลังความสามารถจนไม่ทราบจะสอนอะไรอีก ทุกวันนี้ได้แนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน ได้อบรมอะไรที่ไหนเมื่อไรดูซิ อยู่แต่ลำพังเจ้าของก็จะตายอยู่แล้ว หลบนู้นซ่อนนี้ไปซึ่งไม่เคยเป็นก็เป็นแล้วนี่ ที่ไหนสะดวกสบายตามเรื่องอัธยาศัยตามธาตุตามขันธ์ไม่มีอะไรกวน ก็ไปเท่านั้นจะว่าไง เพราะสอนก็สอนมากต่อมากแล้วอยู่ได้ก็อยู่ไป หากว่าอยู่ไม่ไหวจริง ๆ ก็สลัดขณะเดียวเท่านั้นจะยากอะไร ของนี้ไม่ใช่เป็นของยาก ดินน้ำลมไฟมันเป็นของมันอยู่แล้ว ยากอะไร หวงมันหาอะไร

อะไรเป็นความดิบความดีที่จะให้เป็นสาระแก่นสารแก่ตน พยุงตนให้เข้าสู่ความเจริญรุ่งเรืองจนถึงความพ้นทุกข์นั้นแหละให้ขะมักเขม้น ให้อุตส่าห์พยายาม อย่ามาหึงมาหวงแต่ความขี้เกียจขี้คร้าน ความอ่อนแอท้อแท้เหลวไหลอันนี้ ซึ่งเคยฝังจมมากับภพกับชาติ กับจิตกับใจดวงหมุนเวียนนี้ตลอดเวลาอยู่แล้ว สงสัยอะไรว่ามันจะพาเราดิบเราดีเราวิเศษวิโสอะไรจากสิ่งเหล่านี้ มีแต่พาให้จมมาเรื่อย ๆ อย่างนี้ ธรรมเท่านั้นที่จะพาคนให้มีความเจริญรุ่งเรือง ไม่เชื่อพระพุทธเจ้าจะเชื่อใคร

นี่ละที่กล่าวถึงเรื่องศาสดาองค์เอก อยู่ในวงขันธ์นี่ ให้เห็นนี่ชัด ๆ เถอะไม่สงสัย สงสัยอะไรสงสัยพระพุทธเจ้า เครื่องประกาศให้รู้พระพุทธเจ้า ให้เห็นพระพุทธเจ้า ให้เชื่อพระพุทธเจ้า ก็คือสัจธรรมทั้งสี่นี่ละ เอ้า เรียนลงไป อยู่ในวงขันธ์นี้ เมื่อเห็นอันนี้รู้

อันนี้แล้วจะไม่สงสัยพระพุทธเจ้า **สนฺทิฏฺฐิโก ๆ** จะประกาศกังวานขึ้นมาที่นี่จนสุดขีดของ **สนฺทิฏฺฐิโก** ไม่นอกเหนือไปจากนี้เลย

นี่ก็หลั่งไหลกันมามากต่อมากจะทำยังไง ตั้ง ๔๐ กว่า ให้ตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ อย่ามาเหลว ๆ ไหล ๆ ให้หนักอกหนักใจ ไม่ว่าชาติชั้นวรรณะใดละล้วนกิเลสเต็มหัวใจด้วยกัน อย่ามายึดมาถืออย่ามาสำคัญมั่นหมายให้กิเลสหลอกไป ชาตินั้นสูงชั้นนี้สูง ยศถาบรรดาศักดิ์ใหญ่โต แล้วจะก้าวขาไม่ออกเพราะหนักยศ หนักความสำคัญนั่นละคือกิเลสหลอกคนให้รู้ เอาให้มันพังลงไปในหัวใจเป็นไร ถ้ากิเลสพังในหัวใจไม่เสกสรรก็วิเศษเอง วิเศษในหัวใจ อย่าวิเศษด้วยความเสกสรรปั้นยอเถอะ ไม่เกิดประโยชน์อะไรทั้งนั้นแหละ ชาติไหนก็ชาติกิเลสบังคับหัวใจ กิเลสหุ้มห่อที่หัวใจ ต้องได้แก้ไขได้ถอดได้ถอนด้วยกัน

ฉะนั้นเวลามาอยู่ร่วมกันแล้วให้ **สพฺเพ สตฺตา** อันว่าสัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตาย ให้มีความสนิทสนมกลมกลืนกัน ด้วยอรรถด้วยธรรม ด้วยเหตุด้วยผลซึ่งเป็นข้ออรรถข้อธรรม แล้วจะอยู่ด้วยกันเป็นผาสุก อย่าให้มามีเขี้ยวมีเขาเหมือนสุนัขมาเห่ามากัดกัน ใช้ไม่ได้ในวงศาสนา วงพระวงเณรวงผู้ปฏิบัติ มาแสดงอาการอย่างนี้เลวที่สุดเลย เหลวที่สุด เราสลดสังเวชมากนะ เพราะงั้นรายใดที่ปรากฏขึ้นมาจึงไล่ออกเลยไม่ให้อยู่ ผลทำไมเป็นอย่างนี้ สอนมาเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอนแทบล้มแทบตาย ผลแสดงออกมาทำไมเป็นอย่างนี้ น่าสลดสังเวชจะตายไปนี่

เอาแค่นี้แหละ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

ผู้นำภาคปฏิบัติภาวนา

นี่แน่นเข้า ๆ จะทำยังไงล่ะ ผู้ที่มาศึกษาอบรมพอสมควรก็ต้องขยับขยายนะแน่นขึ้นทุกวัน ๆ ทั้งหมดมีเท่าไรนี่ทั้งพระทั้งเณร ประมาณ ๔๐ โน่น ยั้วเยี้ย ๆ จะทำยังไง ผมก็ยิ่งกำลังวังชาไม่มีเสียแล้วเดี๋ยวนี้ ถ้าอยู่ลำพังเจ้าของก็รู้สึกว่าหนักอยู่แล้ว จิตมันหดเข้ามา ๆ ไม่ได้เป็นเหมือนแต่ก่อน ๒ ปีมานี้รู้สึกเป็นความรู้สึกอันหนึ่งอยู่ในจิตนี้ มีอาการหดเข้า ๆ มา ก็ธาตุขันธ์ละพาให้เป็น

หมู่เพื่อนก็หลั่งไหลเข้ามาเรื่อย ๆ ๆ ถ้ามีมากเมื่อไรหากมีเรื่องแหละ ไม่เรื่องหนึ่งก็เรื่องหนึ่งจนได้ เรื่องกิเลสมันออกรวดเร็วที่สุดนะ ธรรมไม่ทัน ธรรมยังนอนไม่ตื่น กิเลสออกเพ่นพ่านยุ่งกวนทำลายไปทุกแห่งทุกหนรวดเร็วยิ่งกว่าอะไร อย่างหยาบ ๆ ก็อย่างที่ทะเลาะกันนั่นซิ เป็นเรื่องหยาบที่สุด เป็นเรื่องของโลกเขาแท้ ๆ ก็ยังมาเป็นได้ในวัดในพระในเณร ยังมาถือว่าเป็นของดีจนได้เรื่องความทะเลาะ เป็นเรื่องหยาบโลนที่สุด แม้ทางฆราวาสเขาก็ยังถือกัน นี่พระยังมาถือว่าเป็นของดีมาทะเลาะกันได้นี่ซิ

ตั้ง ๔๐-๕๐ จะอยู่ที่ไหนก็ยิ่งคับยิ่งแน่น หาความสงบสงัดไม่ได้ พวกอยู่เก่าก็เป็นแบบหนึ่ง พวกมาใหม่ก็เป็นแบบหนึ่ง ทั้งสองแบบนี้ไม่ใช่แบบที่น่าไว้ใจ ไม่ใช่แบบที่น่าอบอุ่นเย็นสบายสำหรับหัวหน้าและหมู่เพื่อนที่อยู่ด้วยกันก็ดี เป็นแบบอย่างว่านั่นแหละ จะว่าแบบยักษ์แบบผีก็ว่าได้ เรื่องกิเลสไม่ใช่แบบดี หากเป็นอย่างนั้นของมันแหละ ตั้งใจมาศึกษา-ศึกษาจริง ๆ ก็ดีซิ นี่ไม่เห็นมีจริงมีจังอะไร พอให้หนักเปล่า ๆ

เราไปวัดถ้ำกลองเพลวันนั้นก็ได้พิจารณาถึงเรื่องหมู่เรื่องคณะ เหมือนกับไปปลงธรรมสังเวชอันหนึ่งเหมือนกัน หากเป็นอยู่ในจิต หูตาสัมผัสสัมพันธ์ไปที่ไหน ๆ ก็อดคิดไม่ได้ น่าสงสารหมู่เพื่อน พระเต็ม...เป็นร้อยมาจากที่ต่าง ๆ วันนั้นเราก็ได้อุตส่าห์เทศน์ให้ฟังถึงจะเมื่อยจะเพลียก็ตาม เพราะความสงสารนั่นแหละ ถึงไม่ได้เข้มข้นอะไรนักก็พอเป็นคติ ๆ เทศน์ไปเรียบ ๆ ธรรมดาตามธาตุขันธ์อำนวย เป็นธรรมะอันสูงสุดเหมือนกัน

ถ้าไม่มีผู้นำ ให้เป็นไปตามลำพังจะเป็นไปได้ยังไง นี่ซิทำให้คิดมากนะ พระเณรมานั้นเรียกว่าเศษหนึ่งส่วนหมื่นก็ว่าได้ ของพระของเณรทั่วประเทศไทย ทำให้เอามาพิจารณาเทียบเคียงดูถึงผู้นำ แต่ละก๊ก ๆ นี้ต้องมีผู้นำ ๆ ผู้นำนั้นต้องเป็นผู้สำคัญจึงเรียกว่าผู้นำ สำคัญทางฝ่ายปฏิบัติก็คือสำคัญทางด้านจิตใจ เมื่อจิตใจสำคัญ การประพฤติปฏิบัติก็สำคัญ เพราะใจเป็นหลักใหญ่ของการปฏิบัติ

ถ้าใจมีหลักมีเกณฑ์ การปฏิบัติย่อมมีหลักมีเกณฑ์ แม้จะลดหย่อนผ่อนผันลงบ้างตามกาลตามเวลา ก็เป็นไปด้วยความนิ่มนวลด้วยเหตุด้วยผล ไม่ได้เป็นไปด้วยความขัดต่อเหตุต่อผลอรรถธรรม เช่นเป็นทิฐิมานะ หรือความหย่อนยานก็กลายเป็นกิเลสไปเสีย ทิฐิมานะเฉพาะความเคร่งก็กลายเป็นกิเลสไปเสียอย่างนั้น ไม่มีสำหรับจิตใจที่เป็นหลักเป็นเกณฑ์แล้ว ย่อมลดหย่อนผ่อนผันลงได้ด้วยเหตุด้วยผล พอหมดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความให้ลดหย่อนผ่อนผันนั้นแล้ว การปฏิบัติก็ดีดเข้าสู่ปกติของตน นั่นมันสำคัญอย่างนั้น เราถือหลักใจเป็นสำคัญ ข้อปฏิบัติถ้าใจไม่มีหลักก็หาหลักเกณฑ์ไม่ได้ ถ้าใจเป็นหลักอยู่แล้วการปฏิบัติย่อมเป็นหลักเป็นเกณฑ์สม่ำเสมอ การแนะนำสั่งสอนผู้มาอยู่อาศัยด้วยอบรมศึกษา ก็เป็นหลักเป็นเกณฑ์ เป็นที่แน่ใจได้ตายใจได้เมื่อยึดหลักที่ท่านแนะนำสั่งสอนไปปฏิบัติ ผู้นำจึงเป็นสำคัญมากทีเดียว

เราเห็นอย่างพ่อแม่ครูอาจารย์นี้แหม สำคัญมากนะ ท่านเป็นแม่เหล็กจริง ๆ ท่านไปอยู่ที่ไหนพระเณรหลั่งไหลไป ถึงจะเข้าไปอยู่สำนักท่านไม่ได้ ก็ไปอยู่ตามบ้านเล็กบ้านน้อยแถว ๆ ใกล้เคียงพอไปมาหาสู่ได้ เช่น วันปาฏิโมกข์ก็มาฟังปาฏิโมกข์และโอวาทของท่านที่นั่น เวลามีโอกาสมากราบเยี่ยมท่านแต่ละครั้ง ๆ ได้อุบายไป เพราะการอบรมสั่งสอนอันอบอุ่นของท่าน นี่ละผู้มีหลักเกณฑ์ ยิ่งอย่างพ่อแม่ครูอาจารย์นี้เป็นผู้ที่บริสุทธิ์พุทโธเต็มที่แล้วอย่างนั้นก็ยิ่งร่มเย็น นี่ท่านก็เคยพูด วันอุโบสถนั่นละเป็นสำคัญ เพราะวันอุโบสถนั้นพระมามากนี่ บางที ๕๐-๖๐ พระต่างถิ่นต่างฐานแถวใกล้เคียงนั่นแหละ เณรก็ติดตามมาด้วยนอกจากพระแล้ว

เวลาให้โอวาทท่านเตือน อย่าได้นอนใจ การศึกษาอรรถธรรมทางด้านจิตใจนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก สำคัญที่ผู้จะให้การอบรมศึกษาถูกต้องแม่นยำหรือไม่ เราก็เป็นห่วงหมู่เพื่อน การศึกษาทางด้านจิตใจนี้ไม่เหมือนทางด้านปริยัติ ต้องเอาของจริงมาพูดกัน เมื่อพูดสมาธิ จิตของผู้เทศน์ผู้แสดงผู้เป็นหัวหน้าต้องเป็นสมาธิมาแล้ว พูดถึงเรื่องปัญญา ผู้แนะนำสั่งสอนเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงเสียทุกขั้นทุกภูมิแล้วจะเอาอะไรมาสงสัย จะเอาอะไรมาผิด พูดตรงไหนก็ถูกตรงนั้น ๆ จึงเป็นที่ตายใจสำหรับผู้มาอบรมศึกษาท่านว่า แล้วก็ย้อนมาหาองค์ของท่านเอง นี่ผมก็แก่แล้ว ท่านทั้งหลายมาศึกษาก็เอาให้จริงให้จังนะ การแนะนำสั่งสอนหรือแก้ไขดัดแปลงทางด้านจิตตภาวนานี้เป็นของยากมาก ถ้าผู้ไม่รู้ไม่เข้าใจจริง ๆ จะสอนกันไม่ได้ ผู้ที่จะสอนสมถวิปัสสนา ต้องเป็นผู้เข้าใจสมถวิปัสสนามาเรียบร้อยแล้ว ไม่เหมือนปริยัติ ท่านย้ำแล้วย้ำเล่าอยู่อย่างนั้น

บางครั้งถึงขนาดที่ว่า ภิกษุเฒ่ายังไม่ตายนี่ถ้าใครมีข้อข้องใจอะไร เอ้า ให้มาถาม แล้วให้รีบเร่งขวนขวายทางด้านจิตตภาวนา สงสัยตรงไหนให้มาถาม เวลาภิกษุเฒ่าตายแล้วยากนะผู้ที่จะแก้ไขทางด้านจิตใจนี่ นั่นเวลาท่านเน้นหนักท่านเน้นจริง ๆ นี่

อายุไม่ได้นานนะ บางทีออกมาเป็นตัวเลขเลยเราไม่ลืม เหมือนสด ๆ ร้อน ๆ เหมือนอัดเทปไว้ ถ้าเป็นโอวาทของพ่อแม่ครูบาอาจารย์แล้วเป็นอย่างนั้นนะจิตใจผม เพราะฉะนั้นผมถึงกล้าเขียนประวัติของท่าน เท่าที่ผมได้ยินมาแล้วเหมือนกับว่าไม่หลุดไม่ตกไปไหนเลยอย่างนั้น เหมือนเทป เจ้าของเองก็แปลกในเจ้าของเหมือนกันว่าจำได้อย่างไร บอกถึงขนาดตัวเลขยังเหลืออีกเท่านั้นปีเท่านี้ปี นี่ก็อายุเท่านั้นแล้วนะ ยังเหลืออีกกี่ปี ไม่เลย ๘๐ นะ นี่ก็ได้เท่านั้นปีแล้วนี่ แล้วก็นับไป ๆ นับข้อมือ นี่เห็นไหมนานเท่าไรนานอะไร เท่ากับสองสามวันเท่านั้นก็ตาย ยังจะมานอนใจอยู่เหรอ ท่านว่า

พอเริ่มป่วยครั้งสุดท้าย ทั้ง ๆ ที่เริ่มป่วยเท่านั้นก็บอกเลยทีเดียว นี่ป่วยเป็นครั้งสุดท้ายของเรานะ ครั้งนี้ไม่มีหาย มันขาดไปหมดแล้วแหละ ยังเหลือแต่ลมหายใจยังไม่ขาด ไอ้เรื่องราวอะไร ๆ ที่เป็นความสืบต่อของธาตุขันธ์นี่ขาดไปหมดแล้ว ยังไงก็ต้องตายเพราะป่วยครั้งนี้ไม่สงสัย แต่ไม่ตายง่ายนะ โรคนี้เป็นโรคทรมาน เขาเรียกว่าโรคคนแก่ ท่านว่าไม่ตายง่าย แล้วเราก็นับมาจริง ๆ ๘ เดือน นั่น ตั้งแต่เดือน ๔ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ผมจำได้ถึงขนาดนั้นละท่านเริ่มป่วย จนกระทั่งถึงวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ท่านมรณภาพ พ.ศ.๒๔๙๒ เป็นเวลา ๘ เดือน โอ้โห เหมือนกับฟ้าดินถล่มหัวใจเรานะ เพราะจิตมันจ่ออยู่กับท่านเท่านั้น เหมือนท่านเป็นแม่เหล็กคอยดึงคอยช่วยเรา จิตเราตอนนั้นก็ชุลมุนเอาเหลือประมาณ

ตอนท่านเริ่มป่วย จิตเราก็เริ่มชุลมุนวุ่นวายของมันไม่มีวันมีคืนเลย ตั้งแต่นั้นมาเรื่อย ๆ จิตเราก็ไม่ว่างเลย ท่านป่วยหนักเข้าเท่าไร เราก็ยิ่งต้องเป็นตัวตั้งตัวตีเกี่ยวกับการดูแลรักษา ตลอดถึงหมู่เพื่อนที่จะไปเกี่ยวข้องกับท่าน เราเป็นผู้คอยให้อุบายคอยแนะนำตักเตือน ไอ้เราเองก็หมุนติ้ว ๆ ซิ ลงจากกุฏิท่านก็เข้าทางจงกรม แน่ะ พอออกจากทางจงกรมมาก็ขึ้นกุฏิท่าน นี่หมายถึงอยู่หนองผือ ออกจากกุฏิท่านก็เข้าทางจงกรมเลย ปล่อยท่านก็ปล่อยไม่ได้ เป็นเรื่องสำคัญมากที่เราจะปล่อยไม่ได้แม้หมู่เพื่อนจะมีมากก็ตาม แต่เราคอยแนะคอยให้อุบาย คอยอะไรอยู่ตลอดเวลานั่นแหละ พอมีเวลาบ้างนิดหน่อยก็เข้าทางจงกรม ๆ เพราะตอนนั้นจิตมันพิลึกพิลั่นจริง ๆ ที่เรียกว่ามันเป็นของมันเอง ไม่มีใครบอกใครสอน ไม่มีใครแนะใครนำแหละ หากเป็นในตัวของมันเองถึงวาระที่มันเป็น นี่ถ้าเราเรียกก็เรียกว่า ภาวนามยปัญญา อย่างว่า

เมื่อก้าวถึงขั้นภาวนามยปัญญาแล้ว ต้องหมุนตัวไปเองเป็นอัตโนมัติไม่หยุดไม่ถอย มีแต่หมุนอยู่ตลอด หมุนกับกิเลสนั่นแหละไม่ใช่หมุนอะไร ลืมวันลืมคืนลืมปีลืมเดือนลืมเวล่ำเวลา ไม่ได้ส่งออกนอก มีแต่พันกันอยู่กับกิเลสอาสวะประเภทต่าง ๆ อยู่ภายในนั้น น้ำท่าหมากพลูบุหรี่ไม่คิดถึงกันเลยนะแปลกอยู่ นั่นละเวลามันหมุนของมันมันหมุนขนาดนั้น มีแต่กิเลสกับสติปัญญาพันกันอยู่นั้น ถ้าสมมุติว่าอันนี้ขาดลงไปแล้ว

จิตมันก็เสาะมันขุดมันค้นหาก็เป็นงานอันหนึ่งเหมือนกัน พอเจอแล้วเอาละที่นี่ นั่น เจอเมื่อไรแล้วเป็นเอาหนักทีเดียว เหมือนเข้าตะลุมบอนกันเลยถอยไม่ได้ ไม่มีคำว่าถอยไม่เจอก็ค้นหา

เวลาอันนี้ผ่านไปแล้ว เรียกว่าแก้ได้เรียบร้อยแล้วอย่างนี้ มันค้นหาของมัน มันค้นเองนี่นะ มันเสาะมันแสวงซอกแซกซิกแซ็กหาเรื่องหาราวขึ้นมา ให้เกิดเหตุเกิดผลขึ้นมา จนกระทั่งได้พบตัวข้าศึก พอพบข้าศึกก็เท่ากับว่าได้งานแล้วนั่นเอง แล้วมันจะคิดไปอะไรถึงเวลำ่เวลานาทีชั่วโมง มันไม่ได้คิดนี่นะ มีแต่ความรู้กับสิ่งนั้นเท่านั้น ไม่รู้ร้อนรู้หนาว ไม่รู้เหน็ดรู้เหนื่อย จิตไม่ออกมาเลยหากอยู่กับนั้น ไม่งั้นจะไปเดินได้ยังไง ตั้งแต่จังหันแล้วจนกระทั่งถึงปัดกวาด

ตอนกลางวันท่านก็พัก ถ้ามีหมู่เพื่อนดูแลเป็นประจำเราก็ไม่ได้ไปตอนนั้น ตอนค่ำน่ะตอนเวรสำคัญ อยู่ในวัดหนองผือเราไม่ได้เข้าเวรเข้ายามกับหมู่เพื่อน แต่เป็นผู้คอยตรวจเวรตรวจยามอยู่เสมอ จิตของเราก็เป็นอย่างนั้นละ ท่านก็เพียบทางขันธ์ เราก็เพียบทางจิต ต่างคนต่างเพียบคนละด้านละทาง นี่พูดถึงเรื่องความพะวักพะวนกับท่านที่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร

พอท่านป่วยเท่านั้นพระเณรยุบยอบไปหมด เพราะแสงสว่างไปอยู่กับท่าน พวกเราเหมือนคนตาบอด ท่านเป็นผู้ให้แสงสว่างให้ดวงตา แสดงอรรถแสดงธรรมแง่ใดต่อแง่ใด เราคอยสำเหนียกศึกษาคอยยึดคอยถือเอาจากท่าน ท่านล่วงไปนี้ โอ้โห ปรากฏว่าเหมือนฟ้าดินถล่มเชียวนะ พระเณรแตกกระจัดกระจายเกาะกันไม่ติดเป็นเวลาตั้ง ๓ ปี ๔ ปี แตกขนาดนั้นนะ จึงเป็นสิ่งที่จำไม่ลืม ใครอยู่ไหนก็แตกกระจัดกระจายไปหาครูหาอาจารย์ ต่างองค์ต่างไป แตกกันไปเพราะเกาะกันไม่ค่อยติด ระยะนั้นไม่ติด พอ ๓-๔ ปีมานี้ครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่ เช่นอย่างหลวงปู่ฝั้นท่านก็อยู่เป็นหลักไปเสีย หลวงปู่ขาวก็อยู่เป็นหลัก ก็เข้าเกาะติด ๆ เรื่อยไปละ

สำหรับเราก็กลับมาจำพรรษาหนองผือ จากนั้นก็ไปห้วยทราย หมู่เพื่อนก็ติดตามไปด้วยตั้งมากมาย นั่นก็ไปอยู่ ๔ ปี พระเณรก็มากอยู่งั้นละ อยู่ตามบ้านเล็กบ้านน้อยเหมือนกัน อยู่สำนักเราจริง ๆ มีสัก ๑๐ กว่าองค์ไม่มาก ที่นั่นที่นี่หลายแห่งหลายหน รวมกันก็มาก พอเราหนีจากห้วยทรายมาก็ยุบไปอีกเหมือนกันสำนัก

สุดท้ายก็มาตั้งตรงนี้ละ..วัดป่าบ้านตาด และตั้งแต่มาตั้งทีแรกจนป่านนี้ พระเณรก็หลั่งมา แต่ก่อนไม่รับมาก อย่างดีรับแค่ ๑๘ องค์อยู่เป็นเวลาหลายปี ตั้งแต่ ๒๔๙๙ มาจนกระทั่งถึง ๒๕๑๙ หรือ ๒๕๒๐ มีแค่ ๑๗-๑๘ องค์เท่านั้นไม่รับมาก จากนั้นมาก็ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น ๆ เพราะเห็นว่าครูบาอาจารย์ท่านล่วงลับไป ๆ หมู่เพื่อนไม่มีที่

เกาะเราก็อนุโลมบ้าง ทีนี้ก็มากขึ้นโดยลำดับ ปีหนึ่งถีบขึ้นไป ๆ ถีบขึ้นไปสูงขึ้นไปเรื่อย สูงจนผิดหูผิดตา อย่างปีกลายเท่าไร ๓๕ แน่ะ ก็อย่างนั้นซิ

เราก็ทนเพื่อหมู่เพื่อเพื่อน เพราะหัวใจอยู่กับหมู่กับเพื่อนเท่านั้น ด้วยความเมตตาสงสาร เพราะการดำเนินทางด้านจิตใจนี้เราเห็นโทษมาพอแล้วสำหรับเราเอง เราเห็นคุณค่าของครูบาอาจารย์ที่คอยแนะนำสั่งสอนด้วยความถูกต้องแม่นยำ อย่างพ่อแม่ครูบาอาจารย์นี้เราลงถึงร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ ไม่มีบิ่นเลย เพราะฉะนั้นชีวิตเราจึงไม่มีความหมาย อะไรที่จะเป็นความสะดวกสบายสำหรับท่านแล้วเรามอบเลย ๆ ลงขนาดนั้นละลงต่อพ่อแม่ครูอาจารย์ ตั้งแต่โน้นจนกระทั่งบัดนี้ไม่มีเคลื่อนมีไหว ไม่มีคำว่า **อนิจฺจ** เข้าไปเกี่ยวข้องเลยในหัวใจดวงนี้ซึ่งมีต่อท่านอาจารย์มั่น นั่น เห็นคุณของท่านเห็นขนาดนั้นแหละ และก็เห็นโทษตัวเองที่ตะเกียกตะกาย ไปไหนก็ไปไม่ได้

เพราะท่านเป็นผู้ฉุดผู้ลากนี่นะ ไม่ใช่ผู้อื่นผู้ใดที่ฉุดลากผม ประกอบกับผมเป็นคนทิฐิมากก็ว่าได้นะ ไม่ลงใครง่าย ๆ ถ้าไม่ถึงเหตุถึงผลที่ควรลงไม่ลง แม้แต่กับองค์ท่านเองก็ยังทะเลาะกับท่าน ถ้าพูดถึงเรื่องทะเลาะนะ โต้กับท่านไม่ถอยนี่ ตอนไหนยังไม่ลงได้ในเงื่อนใดอย่างนี้จะไม่ถอยแหละ คือเราพูดหาเหตุหาผลหาความสัตย์ความจริง เอาจนลงได้ ลงแล้วก็หมอบราบเลยถ้าลง เพราะฉะนั้นจึงว่ามีแต่ท่านที่ฉุดผม ฉุดขึ้น ๆ ตรงไหน ๆ ก็ฉุดขึ้น แล้วจะไปลืมได้ยังไง

จากนั้นก็เอาเรื่องเหล่านี้แหละ มาพิจารณาเทียบเคียงถึงเรื่องหมู่เพื่อนทั้งหลายจึงทนนะนี่นะ ผมทนเอาเฉย ๆ ถ้าเป็นตามนิสัยของผมแล้ว นิสัยหมายถึงความชอบใจนะ เราไม่ได้ชอบใจเกี่ยวกับหมู่เพื่อนมีมาก ๆ นี่นะ นิสัยของเราเป็นมาแต่ไหนแต่ไรอยู่แล้วเรื่องความอยู่คนหนึ่งคนเดียว ตั้งแต่ปฏิบัติเราก็ปฏิบัติอย่างนั้น อย่างมากก็ ๒ องค์ ไปข้างหน้าแล้วก็แยกกันเสีย ทีแรกก็ไปด้วยกัน ๒ องค์ ครั้นต่อไปก็แยกกันคนละทิศละทางไปเสียอย่างนั้น กลายเป็นคนเดียว ๆ บางทีก็ไปคนเดียวเลย อย่างมากก็ไป ๒ ซึ่งก็มีแต่ผู้อายุพรรษาไล่เลี่ยกัน ออกจากนั้นก็พูดกันตรง ๆ เลย เอ้า ใครจะไปทางไหนไปนะ ก็แยกกัน ใครจะขึ้นเขาลูกไหน ๆ ไป ป่าไหนถ้ำไหน เรื่อยมาอย่างนั้น จนกระทั่งพ่อแม่ครูอาจารย์มรณภาพไปแล้ว หมู่เพื่อนรุมเกาะเรานี่ซิ

แต่ก่อนเราก็ไม่เคยคาดเคยคิดว่าหมู่เพื่อนจะคอยจ้องจะมองจะอะไรเรา เพราะเราเคยอยู่คนเดียว ๆ หมู่เพื่อนก็รุมตั้งแต่บัดนั้นมา คิดดูซิจนกระทั่งป่านนี้แล้วมันเป็นของมันเองอย่างนั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องของเราเสาะแสวงหา ตามลำพังเราตั้งแต่หมู่เพื่อนเกาะทีแรกก็พยายามหลบหลีกปลีกตัว ตั้งแต่ยังไม่ได้เอาโยมแม่บวช ไปไหนก็หนีไปได้ ๙ วัน ๑๐ วัน เต็มแล้ว ๆ หนีเข้าป่าเข้าเขาไหน ๙ วัน ๑๐ วันเต็มแล้วที่ไปอยู่นั่น เดี๋ยวมา ๆ สุดท้ายก็เลยเกาะเต็มตัวน่ะซิ จนมองหาตัวไม่เจอ

ผลแห่งการแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน ด้วยการทุ่มเทลงจนเต็มสติกำลังความสามารถของเรานี้เป็นอย่างไรบ้าง นี่อันหนึ่งที่ทำให้เราได้คิดอยู่ตลอด การสอนก็นับว่าหมดผมพูดจริง ๆ ผมนี้หมดภูมิเลย ไม่มีอะไรลี้ลับเหลืออยู่แม้นิดหนึ่งที่ไม่ได้แนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน ไม่ได้พูดให้หมู่เพื่อนฟัง เพราะอยู่ด้วยกันมานานแสนนานก็ต้องหมดพุงละ จะจริงหรือเท็จก็หมดเท่านั้น ไม่มีอะไรเลยจากนั้นไป

หมู่เพื่อนจะตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติก็เอา ถ้าว่าธรรมพระพุทธเจ้าของจริงมีอยู่ ระวังแต่กิเลสจะเข้าเหยียบหัวใจว่าของจริงไม่มี กิเลสกลายเป็นของจริงขึ้นมาแทนในหัวใจให้ระวังให้ดี อันนี้เร็วที่สุดนะ กิเลสจะเข้าเป็นของจริงแทนหัวใจนี้มีมากตามไม่ทันแหละ ของปลอมกับของจริงแทรกกันไปนั้นแหละ อะไรมีจริงอะไรต้องมีปลอมแทรกกันไป ๆ เรื่องธรรมของจริงประกาศไว้ขนาดไหน ครูบาอาจารย์ผู้ท่านประพฤติปฏิบัติเอาจริงเอาจัง ท่านก็รู้จริงเห็นจริงท่านแนะนำสั่งสอนพวกเรา เป็นยังไงเราผู้ที่จะคืบคลานไปตามท่าน มีความมุ่งมั่นขยันหมั่นเพียรขนาดไหน มีความจริงจังต่อข้อวัตรปฏิบัติต่อสิ่งที่เรามุ่งหวังคืออรรถคือธรรม ตลอดถึงมรรคผลนิพพานหนักเบามากน้อยเพียงไร เราควรจะคิดจะชั่งตวงให้พอดีพอเหมาะกับเรา ไม่ควรจะมานิ่งนอนใจ เห็นไหมเดี๋ยวนี้ครูบาอาจารย์มีที่ไหน จะพากันคว้าน้ำเหลวไปแล้วนะ มีแต่กรรมฐาน ๆ เดี๋ยวจะไม่เกิดประโยชน์นะ

ถ้าไม่มีครูอาจารย์คอยแนะคอยฉุดลากอยู่ ลำพังจิตใจเราเชื่อมันไม่ได้ เฉพาะอย่างยิ่งกิเลสอยู่ในหัวใจนั่นแล้ว มีแต่เรื่องที่มันจะคอยต้มคอยตุ๋นเราตลอดเวลา ทีนี้เราก็หลงไปกับมันจนได้นั่นแหละ ถ้าไม่มีธรรมและไม่มีครูมีอาจารย์คอยฉุดคอยลากเอาไว้ นี่โดนเสียยิ่งกว่าโดน เจอเสียยิ่งกว่าเจอ อาศัยสติปัญญานั่นแหละไม่ค่อยจะนอนใจกับมันง่าย ๆ อะไร ๆ ก็ดี บางทีมันทำให้เรางง ถึงธรรมะขั้นละเอียดแล้วงงจริง ๆ ก็มีผมเอง แต่ก็ไม่พ้นเรื่องของสติปัญญาไปได้ แล้วก็จับกันจนได้ เอาให้มันตายใจ ๆ ทุกด้านแล้วรู้เองปล่อยเอง ๆ ถ้าลงได้ถนัดในหัวใจชัดเจนในหัวใจแล้วบอกว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** นั่นแหละ **สนฺทิฏฺฐิโก** แท้เป็นอย่างนั้น ไม่มีเงื่อนสงสัยมาเจือปนเลย ไม่ว่าจะเป็นธรรมขั้นใดแง่ใดของกิเลสของธรรม เมื่อเป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** ประจักษ์ ๆ แล้วหายสงสัย หายห่วงหายสงสัยไปพร้อม ๆ ๆ

ถ้ายังมีเงื่อนเคลือบแคลงสงสัยอยู่ นั่นไม่ใช่ **สนฺทิฏฺฐิโก** ให้ระวังให้ดี สมมุติเราเข้าใจว่าถึงขั้นนั้นขั้นนี้ภูมินั้นภูมินี้ แต่ยังมีอะไร ๆ สงสัย นั่นยังไม่ถึงยังไม่ใช่ ว่างั้นเลยให้เอาผลประโยชน์ยกให้ฝ่ายไม่นอนใจเลยทีเดียว บอกว่ายังไม่ใช่ นี่คือไม่นอนใจและก็ไม่ตายใจ ถ้าพอตัวแล้วไม่ได้บอกว่าจะยกผลประโยชน์ให้อะไร ๆ แหละ มันชัดเจน จึงว่า **สนฺทิฏฺฐิโก ๆ**

ปัญญาสำคัญมาก ไม่มีอะไรจะเหนือปัญญาไปได้ พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายสันหลายคมเอากันอยู่นั้น กิเลสฉลาดมากทีเดียวนะ ธรรมะละเอียดเข้าเท่าไรกิเลสก็ยิ่งละเอียด ๆ จึงต้องฝึกซ้อมสติปัญญาเข้าไปเรื่อย ๆ ๆ การฝึกซ้อมก็เป็นของมันเอง ถ้าลงถึงขั้นพอกันแล้ว พอฟัดพอเหวี่ยงกันแล้ว สติปัญญาก็ฟิตตัวเองตลอด กิเลสมันก็ฟิตของมัน จนกระทั่งมันไปไม่รอดแล้วถึงยอมสลายตัวลงไปจากหัวใจ ถ้ายังพอเกาะได้มันไม่ถอย มันเอาจนได้นั่นแหละ

เพราะฉะนั้นขอให้หมู่เพื่อนได้ตั้งอกตั้งใจ ให้ทำตัวเหมือนผ้าขี้ริ้ว นักปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรมอันสูงส่งอันเลิศอันประเสริฐ ต้องทำตัวเหมือนผ้าขี้ริ้วเสมอ อย่าไปเข้าใจว่าตนรู้ตนฉลาด นั่นแหละคือเรื่องของกิเลสมันชอบทะนงตน ถ้าเป็นเรื่องของธรรมแล้วจะไม่มี ถ้าปรากฏมีเขี้ยวมีเขาขึ้นมาตรงไหน ให้สำคัญตนว่าอย่างนั้นอย่างนี้นั่นละมันขึ้นแล้ว ให้ทราบอย่างนั้น สติปัญญาคอยจับมัน อย่าปล่อยให้มันเหยียบหัวใจเราอย่างง่ายดาย

นี่จิตใจยิ่งเป็นห่วงหมู่เพื่อนมากเข้าโดยลำดับลำดา เพราะครูบาอาจารย์มองไปไหนก็จะไม่เจอแล้วเดี๋ยวนี้จะทำยังไง ผู้ประพฤติปฏิบัติผู้หวังพึ่งพิงครูบาอาจารย์ทั้งหลายยังมีอยู่มาก ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์จะหวังพึ่งพิงได้ยังไง เพราะฉะนั้นจึงต้องพยายามฟิตในเวลาที่ได้รับการศึกษาอบรมจากครูบาอาจารย์ อย่ากลัวตายเถอะ เรื่องเจ็บเรื่องปวดเรื่องทุกข์เรื่องลำบากเพราะการงานอื่น ๆ เราเคยทุกข์มาพอแล้ว หรือเจ็บไข้ได้ป่วยก็ล้วนแต่เป็นเรื่องกองทุกข์ เจ็บไข้มากป่วยมากเป็นทุกข์มากเคยผ่านมาแล้ว ทุกข์เรื่องการต่อสู้กับกิเลส เอ้า ทุกข์ขนาดไหนเอาให้เห็นเหตุเห็นผลกันในวงปัจจุบัน ๆ

อย่าคาดอย่าหมายถึงเรื่องสัจธรรมว่าจะรู้ยังไงไม่รู้ยังไง ไปคาดไปหมายไม่ได้นะจิตใจอ่อนแอ ต้องผู้มีความเด็ดเดี่ยวอาจหาญแล้วจะรู้ในวงสัจธรรม เพราะทุกขเวทนานี้เด่นได้เร็วมาก เมื่อไม่มีที่ไปแล้วมันสู้กัน สติปัญญาจะหมุนติ้ว ๆ ๆ เร็วที่สุด จะเอาความอยากความต้องการให้รู้อย่างนั้นรู้อย่างนี้มาสวมเข้าไม่ได้ นั้นคือสมุทัยอยากรู้อยากเห็นความจริงนั้นเป็นมรรค อยากให้มันเสร็จมันสิ้นไปเสีย เราจะได้พักผ่อนนอนหลับ นั้นคือเรื่องของกิเลส ไปคาดไปหมายไม่ได้ ถ้าเวลามันรอบทุกขเวทนานี้เห็นชัดจริง ๆ นะ ท่านว่าสัจธรรมเป็นของจริงนี้ ในอริยสัจท่านบอกว่าของจริง ๔ อย่าง ภาคความจำเราก็จำได้เร็วกว่าของจริง มันจริงยังไงจำได้เฉย ๆ เหมือนนกขุนทอง ต่อเมื่อได้เข้าตะลุมบอนกัน สู่แนวรบแล้วนั่นละ เช่น ต่อสู้กับทุกขเวทนาในเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเวลานั่งมากทรมานมากในเวลานั้น นั่นเราจะได้เห็นชัดเจนถ้าสติปัญญาไม่ถอยหลัง

ทุกข์เกิดขึ้นรู้เลยว่าทุกข์มันเกิด เกิดขึ้นเพราะอะไร นั่น เพราะทุกข์ท่านบอกว่าพึงกำหนดรู้ มีแค่นั้นนะ ไม่ได้เป็นผลเป็นประโยชน์อะไรจากความกำหนดรู้ทุกข์เพียงเท่านั้น เพื่อจะสาวเข้าหาสมุทัยต่างหาก นั่นผลจะเกิดที่นั่นนะ เกิดขึ้นมาเพราะอะไร เช่นว่าทุกข์แข้งทุกข์ขาทุกข์กระดูกตรงไหนเป็นทุกข์นั่นค้นหา ค้นหาสมุทัยนั่นละ ไอ้เรื่องทุกข์รู้อยู่แล้ว ทุกข์เข่าก็รู้ ขาจะแตกหลังจะหักมันทุกข์มาก นั่งมากมันก็รู้แต่ไม่เกิดประโยชน์ อะไรเป็นทุกข์นั่นน่ะ ควรแยกหาตรงนั้นจะเกิดประโยชน์

คือปัญญาค้นเข้าไป หนังนั้นหรือเป็นทุกข์ หนังมันมีตั้งแต่วันเกิดไม่เห็นมันเป็นอะไร แล้วทุกข์เพิ่งมาเกิดเดี๋ยวนี้มันเป็นอันเดียวกันเมื่อไรวะ ถ้าหากว่าเป็นอันเดียวกันหนังมีตั้งแต่วันเกิด ทุกข์แบบนี้จะต้องมีตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งเดี๋ยวนี้ซิ อย่าลดอย่าถอยลงไป นี้มันเพิ่งเกิดเดี๋ยวนี้แล้วก็จะดับลงในเวลาใดเวลาหนึ่งจนได้ทั้ง ๆ ที่หนังไม่ดับ เอ็นหรือ ไล่ลงไป กระดูกหรือ กระดูกก็เหมือนกันว่าอย่างเดียวกันนี่ กระดูกก็เป็นกระดูกตั้งแต่วันเกิด ทุกข์เพิ่งเกิดมาเดี๋ยวนี้ เอ็นก็มีตั้งแต่วันเกิด ทุกข์เพิ่งเกิดมาเดี๋ยวนี้เป็นอันเดียวกันได้ยังไง

เราว่ากระดูกก็จ่อกระดูก ว่าเอ็นจ่อเอ็น สติปัญญาจ่อลงไปตรงนั้น เราว่าทุกข์จ่อทุกข์ แล้วก็จ่อเข้ามาหาใจ ใจเป็นยังไง ใจเป็นทุกข์เหล่านี้หรือ หรือทุกข์เป็นใจ ถ้าว่าทุกข์เป็นใจ ทุกข์ดับไปทำไมใจไม่ดับ ปัญญาแทรกเข้าไป หนังเป็นทุกข์ ทุกข์เป็นหนังไล่กันไปซิ ถ้าว่าทุกข์เป็นหนัง เวลาทุกข์ดับไปหนังทำไมไม่ดับ และว่ากระดูกเป็นทุกข์ เวลาทุกข์ดับไปทำไมกระดูกไม่ดับ แล้วเป็นอันเดียวกันได้ยังไง นั่นวิธีซักปัญญา วิธีใช้ปัญญา

แต่ไม่ให้คาดนะว่าครูบาอาจารย์ท่านว่าอย่างนั้น ไม่ให้คาดนะ เป็นเรื่องของเจ้าของอีกในวงปัจจุบัน ๆ นี่ท่านเรียกว่าการพิจารณาค้นสัจธรรม เมื่อมันพอของมันแล้วโอ้โห เหมือนกับอะไรพูดไม่ถูก หนังก็สักแต่ว่าหนัง ว่าเนื้อ ว่าเอ็น ว่ากระดูก ว่าอะไร มันมีของมัน มันจริงของมันอยู่อย่างนั้น มันไม่รู้ความหมายเลยนะ หนังก็ไม่รู้ความหมายของมันว่าเป็นทุกข์นี่นะ นั่นละเวลาปัญญาหยั่งเข้าไป สติหยั่งเข้าไปจริง ๆ แล้วหนังก็เป็นหนัง สักแต่ว่าหนังอยู่เท่านั้นไม่ใช่ตัวทุกข์ ไม่ทราบว่ามันเป็นทุกข์ เนื้อก็ไม่ทราบว่าตนเป็นทุกข์ ทุกข์เป็นตนอะไร แน่ะ กระดูกก็เป็นกระดูกอยู่อย่างนี้ ทุกข์ก็เป็นทุกข์อยู่อย่างนั้น นั่นเวลาพิจารณาเข้าไปชัดเจน ชัดอย่างนั้นนะ ต่างอันต่างจริง หนัง เอ็น กระดูก อวัยวะแต่ละส่วน ๆ แต่ละอย่าง ๆ มันเป็นของมันแต่ละอย่าง ๆ ไม่ได้เป็นสองกับอะไร ทุกข์ก็เป็นทุกข์ของมันแต่ละอย่างแต่ละอาการของมัน ความทุกข์ที่แสดงขึ้นมาอยู่ในจุดใด ๆ ทุกข์เองก็ไม่ทราบอาการเหล่านั้น อาการเหล่านั้นก็ไม่ทราบว่าเป็นทุกข์ ต่างอันต่างไม่ทราบกัน

ผู้ทราบก็คือจิต ผู้หลงคือสัญญาอารมณ์นั่น ตัวนี้หลงต่างหาก นี่ละที่ว่าสมุทัยมันหลง เวลาค้นเข้าไปก็เป็นมรรคชัดเข้าไป ๆ อะไรก็จริงตามเรื่องของตัวเอง มันก็น่าหัวเราะเจ้าของซิมันโง่จะตาย เพราะไม่รู้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นของจริงยังไง ทีนี้จิตทราบชัดย้อนเข้ามาหาจิต จิตก็สักแต่ว่าจิตนี่ ไม่ได้ไปเป็นทุกข์เป็นอะไรเหล่านั้น เพราะถ้าหากว่าจิตเป็นทุกข์ ทุกข์ดับไปจิตต้องดับไปด้วยซิ นี่จิตก็ไม่ดับ แล้วจะหาว่าเป็นของจริงเป็นของอันเดียวกันได้ยังไง นี่เราแยก มันชุลมุน แยกกันอยู่นั้น หมุนติ้ว ๆ ไม่ได้คำนึงละว่าจะเป็นจะตาย

เอา ทุกข์ขนาดไหนเอาให้เห็นจริงกัน อะไรตายก็ให้รู้ จิตกัดอะไรขาดสะบั้นไปเลย กัดเพชรก็ขาดจะว่ายังไง เวลาถึงขนาดนั้นแล้วมันจะถอยไปได้ยังไง เอาให้เห็นจริงเอาตายก็ตายซิ อะไรจะตายก่อนตายหลังให้รู้ เกิดมายังไม่เคยตายให้รู้สักที นั่นเวลามันหมุนกัน และสุดท้ายมันก็เห็นชัดเจน กำหนดดูหนังก็เป็นหนังเฉย ๆ ตั้งแต่วันเกิดมาเนื้อ เอ็น กระดูก ตั้งแต่วันเกิดมันก็เป็นของมันอย่างนี้ ทุกข์นี้ก็เกิดขึ้นดับไป ๆ ตามระยะของมันอย่างนี้ จิตก็รู้อยู่อย่างนี้

เมื่อต่างอันต่างจริงชัดเจนแล้ว กำหนดดูอันไหนก็ไม่กระทบกระเทือนกัน ทุกข์ก็สักแต่ว่าทุกข์ ทีนี้เลยไม่มีฤทธิ์มีเดชเลยทุกข์นี่นะ เพราะไม่มีอะไรมาหมายมาสำคัญ มาจับมาคลุกเคล้ากัน สัญญาอารมณ์มันก็ไม่หมาย ไม่คว้าเอามาคลุกเคล้ากัน แล้วก็ต่างอันต่างจริง พอต่างอันต่างจริงแล้ว ๑) ทุกข์ดับวูบลงหมดหายเงียบไม่มีอะไรเหลือเหลือแต่ความจริงล้วน ๆ ต่างอันต่างจริงอยู่เฉย ๆ ทุกข์ดับไป จิตยิ่งสว่างกระจ่างแจ้งขึ้นมาเห็นอย่างอัศจรรย์ พอดับไปแล้วจิตก็ลงของจิตอีก ปล่อยกันหมด เลยไม่ทราบอะไรเป็นอะไร ทราบสักแต่ว่ารู้ด้วยความอัศจรรย์ของจิตดวงนั้นเท่านั้น นั่นหนึ่ง ๒) ถึงทุกข์ไม่ดับก็ไม่มีอำนาจที่จะบังคับจิตใจให้มีความกระทบกระเทือน ให้มีความบอบช้ำเหมือนอย่างแต่ก่อนได้เลย และไม่สามารถที่จะไปทำร่างกายเหล่านั้นให้กำเริบเพราะความทุกข์นี้เลย นี่ต่างอันต่างจริงอยู่อย่างนั้นไม่กระเทือนที่นี่ นี่หนึ่ง การพิจารณารอบคอบเป็นอย่างนี้ มีอยู่สองอย่าง

แต่จิตนั้นมันหากอัศจรรย์นะ เพราะเมื่อรอบตัวเองทุกอย่างแล้ว ไม่มีอะไรเข้าไปแทรกตัวเองแล้ว ตัวเองก็ไม่ไปหลงอาการทั้งสามทั้งสี่อย่าง หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับตนด้วยแล้วก็อัศจรรย์เท่านั้นละจิต นี่การพิจารณาสัจธรรม ทีนี้ไม่ต้องบอกก็ได้ว่าสัจธรรมจริงอย่างนี้เหรอ หากอัศจรรย์ตัวเอง โอ้โห ว่าสัจธรรมจริงอย่างนี้เหรอทุกข์เป็นของจริง-จริงอย่างนี้เชียวเหรอ ๆ นั่น ทุกข์ไม่ได้เป็นอะไรกับใคร เราเป็นบ้าเฉย ๆ สิ่งเหล่านั้นไม่ได้ว่ามันเป็นทุกข์ ความสำคัญมั่นหมายซึ่งออกจากสมุทัยนั่น

แหละไปสำคัญมั่นหมายไปหลง พอรู้แล้วมันรอบตัวของมันแล้วก็ปล่อยเป็นระยะ ๆ อย่างนี้นะ

การว่าปล่อยเหล่านี้ไม่ใช่จะปล่อยโดยสิ้นเชิงตลอดไปนะ มันปล่อยในช่วงนั้น เวลานั้น เข้าใจในเวลานั้น แยกกันในเวลานั้น เป็นทุกขสัจ อริยสัจ ๔ เป็นของจริงในเวลานั้น ครั้นต่อไปก็เหมือนกับน้ำใส ๆ ที่จอกแหนไหลเข้ามาปกคลุมหุ้มห่อตามเดิมนั่นแหละ ช่างมัน ความเชื่ออันนั้นเราได้ฝังลงไปแล้ว ได้เห็นชัดเจนแล้วว่า ความจริงเป็นอย่างนี้จริง ๆ ทีนี้ก็มีสติปัญญามีกำลังวังชา มีแก่จิตแก่ใจเป็นแม่เหล็กดึงดูดความเพียรทั้งหลายมา จะเอาให้เห็นจริงอย่างนี้เรื่อย ๆ ไปจนกระทั่งถอนได้โดยสิ้นเชิง นั่นที่ท่านว่าสัจธรรมเป็นของจริง-จริงอย่างนี้ ทุกข์ก็จริงของมัน สมุทัยก็เงียบไปเลย มรรคก็รู้ นิโรธก็รู้ มันดับทุกข์ ได้หลักแล้ว เวลาพิจารณาวันต่อไปยิ่งขยับใหญ่เลยไม่มีถอย

อย่างที่ผมเคยพูดให้ฟัง ผมนั่งตลอดรุ่งมานี่ โอ๊ย ตั้ง ๙ คืน ๑๐ คืน แต่ไม่ได้ซ้ำกันนะ ไม่มีคืนใดเรากล้าพูดได้อย่างนี้เลยว่าพลาดไป วันนี้นั่งตลอดรุ่งเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไร ไม่มีเลย นั่นเพราะเหตุไร เพราะการนั่งนี้ตั้งแต่หัวค่ำจนตลอดรุ่งมันจะไม่เกิดทุกขเวทนายังไง จะไม่ต่อสู้กันยังไง แล้วต่อสู้มันจะถอยกันได้ยังไง มันเคยรู้เคยเห็นกันอยู่นี่ นั่นแหละมันยิ่งขยับใหญ่เลย ถอยไม่ได้ว่างั้นเลย แล้วก็ถึงจริง ๆ

แต่เราจะไปเอาอุบายอันเก่ามาพิจารณาไม่ได้นะ อันนี้สำคัญมาก เป็นอุบายสติปัญญาอะไรที่เราเคยพิจารณา พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงยังไงให้เกิดสติปัญญา หรือให้ได้ถอดได้ถอนกัน จนกระทั่งได้รู้สิ่งเหล่านี้ว่าเป็นของจริงแต่ละอย่าง ๆ นั้น เราจะยึดเอาอุบายเหล่านั้นมาเป็นเครื่องสอนให้เป็นอย่างนั้นไม่ได้นะ แล้วแต่อุบายของมัน เกิดจากอุบายของมันที่เป็นขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ จะไปพาดไปพิงไปซ้ำกันก็ตาม ถ้าเป็นวงปัจจุบัน ๆ ก็ใช้ได้ เป็นอุบายใหม่ทั้งนั้น หาใหม่ ๆ หมดในวงปัจจุบัน ๆ

ไม่ใช่ไปเอาของเก่ามาใช้ มันก็เป็นสัญญาไปแล้ว นั่นไม่ทัน ๆ กลอุบายของกิเลส ต้องเป็นอุบายของสติปัญญาที่ผลิตที่คิดค้นขึ้นมาใหม่ ถึงจะซ้ำของเก่าก็ตามให้เป็นวงปัจจุบัน เป็นของใหม่ของมัน มันก็แก้กิเลสซึ่งเป็นวงปัจจุบันได้เหมือนกัน นี่สำคัญมาก เราจะไปหาคาดหาหมายว่าวันนั้นเอานี้มาใช้ได้ วันนี้ทำไมไม่เห็นได้ มันจะได้อะไรในเมื่อเป็นสัญญาไปแล้ว ต้องเอาวงปัจจุบันเข้าไปใช้ มันจะเกิดยังไงก็ตาม ถึงจะไปซ้ำของเก่าก็ตาม ถ้าเป็นวงปัจจุบันขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ ของตัวเองแล้ว ใช้ได้ ๆ แก้ได้เรื่อย ๆ เลย

นี่จึงกล้าพูดว่าเราไม่เคยพลาด นั่งคราวไหนก็คราวนั้นแหละ ได้เห็นความอัศจรรย์ทุกครั้งเลยเทียว ถึงได้กล้าถึงเรื่องว่าอะไรจะตาย มันไม่มีอะไรตายนี่พิจารณาหมดแล้ว นั่นถึงขั้นนั้น ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ เวลาพิจารณาลงไปแล้วมันสลายลงไป

แล้วก็เป็นจริงของมัน ๆ ไม่เห็นมีอะไรตาย จิตนี่หรือตาย จิตดวงที่ว่าตายกลับเด่น เอาอะไรมาตายมันเด่น ๆ ยิ่งเด่นละเวลานั้นน่ะ

ธาตุมันกระจายออกไปหมดแล้ว เหลือแต่ความรู้ล้วน ๆ อยู่ภายในตัวเองแล้ว ยิ่งเด่นกว่าเวลาธาตุขันธ์ครองตัวเองอยู่เวลาที่เรายังไม่ได้พิจารณามัน เมื่อเวลาพิจารณามัน แยกธาตุแยกขันธ์ แยกทุกสิ่งทุกอย่างออกไปแล้ว ลงไปถึงดินถึงน้ำถึงลมถึงไฟกระจายตัวออกไปแล้ว ความรู้อันนี้เป็นความรู้อันนี้ล้วน ๆ แล้วยิ่งเด่น มันจะตายได้ยังไง นี่ก็รู้ชัดซิ อ๋อ ไม่มีอะไรตาย มันโกหกกันจะว่าไง ให้รู้ด้วยตัวเองอย่างนั้นซิ

ธรรมะพระพุทธเจ้าเป็นอย่างนั้นนะถึงจะแก้กิเลสได้ ไม่ใช่ว่าจะจำมาจากโน้นจากนี้อะไร ถึงจะจำจากครูบาอาจารย์เท่าไรก็เป็นแนวทางต่างหาก ส่วนเจ้าของที่จะทำให้เกิดมีของเจ้าของต้องเป็นเงื่อนหนึ่ง ๆ ของอุบายสติปัญญาของเจ้าของที่จะผลิตขึ้นมาคิดขึ้นมาให้เป็นสมบัติของเจ้าของ ถึงจะแก้กิเลสเจ้าของได้นะ นี่เป็นแนวทางต่างหากที่ครูบาอาจารย์สอนนี่ ให้จำเอาไว้เฉย ๆ แต่เวลาเป็นหน้าที่ของตัวเองแล้ว มันเป็นเรื่องของตัวเองที่จะผลิตจะค้นขึ้นมาทุกสิ่งทุกอย่าง ให้เป็นวงปัจจุบัน ให้เป็นสมบัติของเจ้าของและแก้กิเลสเจ้าของได้ เป็นผลขึ้นมาในขณะนั้น ให้จำให้ดี

พูดท้ายเทศน์

แต่ก่อนเราก็หวังอาศัยท่านสิงห์ทองนี่องค์หนึ่ง เพราะได้พูดคุยธรรมะกันแล้วทางด้านจิตใจ เราก็แน่ใจแล้ว จนถึงพูดกันในฐานะลูกศิษย์กับอาจารย์เลย บอกนี่เวลาผมตายแล้วมอบศพให้ท่านสิงห์ทองนะ ถ้าท่านตายผมไปเผาศพท่านเอง ถ้าผมตายมอบศพให้ท่านนะ ไม่ได้มอบให้สุ่มสี่สุ่มห้ามันยุ่ง เอา เผาโยนลงตรงไหนโยนลงเลย บอกท่านสิงห์ทอง มันยุ่งจริง ๆ คนตายแล้วนี่น่ะ มันจะก่อเหตุก่อเรื่องยุ่งเหยิงวุ่นวายมากทีเดียวศพนี้ ให้ท่านเอาไปเลย ผมมอบให้ท่านแล้ว เผาเลย เวลาท่านตายผมก็จะเผาให้

มันก็จริงอย่างนั้น ท่านตายใครมายุ่งผมได้เมื่อไร ผมเอาได้เลยเห็นไหม อย่างท่านอุปคุตก็เป็นลูกศิษย์ของวัดนี้ ท่านสิงห์ทอง ท่านอุปคุต เป็นพระวัดนี้ ออกจากนี้ก็ไปอยู่ที่นั่น เคยอยู่ด้วยกันมาเท่าไรท่านสิงห์ทอง ท่านอุปคุต ติดสอยห้อยตามพึ่งเป็นพึ่งตายกันมานานแสนนานแล้ว ผมไม่ได้ลืมนะ ท่านสิงห์ทองมีคุณต่อผมมากมายอยู่ท่านอุปคุตรองกันลงไป หมู่เพื่อนก็เหมือนกัน อย่างท่าน...อย่างนี้เหมือนกัน เคยมีบุญมีคุณต่อกันมา ผมไม่ลืมอะไรที่มันฝังลึก

หัวใจเราไม่เหมือนหัวใจใคร หากฝังอะไรฝังลึกจริง ๆ ไม่ได้เหลาะแหละ นี่เวลาท่านตายผมก็เป็นคนจัดการทุกสิ่งทุกอย่างสงบเรียบร้อย จึงได้บอกท่านว่า เวลาผมตายก่อนท่านเผานะ เผาผมเสีย ทำอะไร เอ้า ทำเลย อย่ารอให้เรื่องยุ่งเหยิงวุ่นวาย

เข้ามาทำลายความสงบ ว่าอย่างนั้น ก็เพราะไว้ใจท่าน ทางด้านจิตใจของท่านดี ดีมาก ท่านก็เล่าให้เราฟังทุกแง่ทุกมุม ตั้งแต่ขั้นสำคัญมันก็มี ๒ ขั้น กามราคะกับอวิชชา ท่านพูดถูกต้องทั้งสองเลย ถ้าท่านไม่เป็นจะพูดไม่ถูก นี่เราจับเอาตรงนี้

ธรรมะนี้ไม่มีในคัมภีร์ ท่านก็บอกไว้แต่ว่าอะไรในขั้นนั้นมีอย่างนั้น ๆ สังโยชน์อย่างนั้น ๆ เช่น โสดาละสังโยชน์ได้ ๓ อนาคาละสังโยชน์ได้ ๕ ท่านก็ว่าอย่างนั้น แต่วิธีละ-ละอย่างไร ๆ นั่นซิไม่รู้นี่ ถ้าไม่รู้แล้วจะพูดถูกได้ยังไง นี่ละเคล็ดสำคัญ ๆ ที่นักปฏิบัติถามกัน พูดแล้วสาธุ เราไม่ได้ประมาท ไปหาค้นคัมภีร์ไหนก็ค้นเถอะน่ะ เคล็ดลับของธรรมประเภทเหล่านี้

นี่ละที่ท่านว่าไว้ในตำราว่า กัลยาณปุถุชนไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาของพระโสดาบันได้ พระโสดาบันไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาของพระสกิทาคาได้ พระสกิทาคาไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาของพระอนาคาได้ พระอนาคาไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาของพระอรหันต์ได้ จะแก้ได้ยังไงมันมีเคล็ด ๆ อยู่นั้นประจำของผู้ปฏิบัตินั่น เมื่อปฏิบัติลงไปตรงไหน ๆ รู้ตรงนั้น ๆ ในคัมภีร์ไหนไม่มี แต่มันรู้เลยนะว่าอันไหนเป็นของจริง นั่นจะว่ายังไง นั่นแหละผู้รู้อย่างนั้นเอามาพูดจึงพูดถูก แล้วทางนั้นก็รู้ทางนี้ก็รู้ พูดกันปั๊บได้ความทันที ๆ เลย นั่น ไม่ใช่จะไปพูดแบบสุ่มเดาได้เมื่อไร หลักปฏิบัติต้องของจริง ต้องพูดออกมาได้อย่างจริงจังถูกต้องแม่นยำ

ความจำเป็นอย่างหนึ่ง ความจริงเป็นอย่างหนึ่ง ความจริงก็ประจักษ์ในเจ้าของผู้ปฏิบัตินั้นเรียกว่าความจริง เช่นอย่างกามราคะยังงี้ท่านพูดได้ถูกต้อง ผมซักเอาจนแหลกเพราะเป็นลูกศิษย์ผมนี่ เอ้า เล่าให้ฟังชัด ๆ ซิ ท่านก็เล่าของท่านไปถูกต้อง ไปถึงขั้นสุดท้ายท่านก็พูด แต่มันแปลกท่านบอก ท่านก็ยอมรับว่าท่านไม่มีขณะ แต่สมมุติว่าถ้าผู้ไม่มีขณะกับผู้มีขณะ ผลเลยออกไปจากนั้นเหมือนกัน นี่ซิมันแปลกตรงนี้ ทำไมไปเหมือนกันได้ ผู้มีขณะเลยจากขณะนี้ไปแล้วก็เป็นอย่างนั้น ผู้ไม่มีขณะก็เป็นอย่างนั้น นี่ซิจึงทำให้เราพิจารณา เอ หรือว่า**สุกขวิปัสสโก** ท่านจะเป็นอย่างนี้กระมัง ทำให้เราคิด

แต่ส่วนมากต้องเป็นขณะถึงจะทราบกันได้ เช่นอย่างองค์นั้นสำเร็จอยู่ในเขาลูกนั้น อยู่ในป่านั้น อยู่ในทางจงกรมตรงนั้น ๆ เวลาเท่านั้นเท่านี้ เช่นอย่าง**พระอานนท์** ก็อิริยาบถ ๔ จะว่ายืนว่าเดินว่านั่งว่านอนไม่ได้ทั้งนั้น อยู่ในย่านกลาง ท่านกำลังเอนลงไปจะลงหมอน ท่านก็บรรลุธรรมเสียตอนนั้น คือจิตมันเป็นมัธยัสถ์ หมายถึงว่าปราศจากความมุ่ง ไม่ว่าท่านจะมุ่งบรรลุธรรมหรือตรัสรู้ตามที่ทรงพยากรณ์ไว้ ท่านเอานั้นมาเป็นอารมณ์ลืมวงปัจจุบันนี่เสีย เอานั้นมาเป็นอารมณ์มากกว่า พอปล่อยพับจิตก็เข้าในวงปัจจุบันพับ รู้ทันทีเลย คือปล่อยอาลัยพูดง่าย ๆ พอปล่อยอาลัยแล้วจิตก็อยู่ในวง

มัธยัสถ์ หมายความว่าศูนย์กลาง ไม่ยึดอะไรไม่อะไร ๆ ปั๊บลงตรงนั้นเลย ท่านว่าสำเร็จในอิริยาบถ ๔ แน่ะ เป็นขณะ

ถ้าหากว่าจะเป็นแบบเดียวกันหมด ทำไมท่านจึงพูดไว้ว่า **สุกขวิปัสสโก เตวิชโช ฉฬภิญโญ ปฏิสัมภิทัปปัตโต** ทำให้เราคิดน่ะตอนนี้ เพราะเอา**ท่านสิงห์ทอง**มาเป็นเหตุ แต่ก่อนผมก็ไม่คิดเพราะว่าซักกันกับท่านสิงห์ทอง ซักไปแล้ว ๆ ท่านไม่มีขณะแต่ว่าเวลาพูดออกมาสุดท้ายของท่านตรงกันกับผู้มีขณะก็ตาม มันก็เป็นแบบเดียวกัน นี่ซิทำให้เราค้านไม่ได้ ความจริงของท่านที่พูดออกมาเรายอมรับ ก็มีแต่เพียงไม่มีขณะท่านก็บอกว่าไม่มีขณะ ค่อยหมดไป ๆ เอาเลย แล้วทีนี้หาอะไรก็ไม่ได้เรื่องได้ราว ถ้าเราพูดแบบเผิน ๆ ก็เป็นแบบนั้นละ อะไร ๆ ออกมามันก็เหมือน ถ้าว่าจะหลงอะไรมันก็เหมือนธรรมหลงเสีย จะว่าแกล้งหลงมันก็รู้ว่าแกล้งหลงเสีย สิ่งเหล่านี้เป็นความถูกต้อง ๆ ท่านพูดน่าฟังตรงนี้

ทำให้พิจารณาถึงท่านว่าพระอรหันต์มีหลายประเภท **สุกขวิปัสสโก เตวิชโช ฉฬภิญโญ ปฏิสัมภิทัปปัตโต** อย่างสุกขวิปัสสโกนี้รู้อย่างแห้งแล้ง ไม่มีความรู้อะไร ๆ ต่างหาก หรือไม่มีขณะ หรือค่อย ๆ เหือดแห้งไปโดยลำดับ ๆ อย่างนั้นเราก็ไม่ทราบได้ ที่พอจะมาจับเงื่อนนี้มาพิจารณาก็ดังที่ท่านสิงห์ทองพูด นั่นเรายอมรับทั้ง ๆ ที่ท่านว่าไม่มีขณะก็ตาม แต่แล้วผลสุดท้ายก็ไม่มีอะไรที่จะค้านท่านได้

ได้พูดถึงเรื่องหมู่เพื่อน ก็หวัง**ท่านสิงห์ทอง**องค์หนึ่งที่จะเป็นผู้นำของหมู่คณะ การแนะนำสั่งสอนจะถูกต้องแม่นยำในการประพฤติปฏิบัติ และข้อวัตรปฏิบัติของท่านก็เก่งด้วยนะ ท่านก็ดี นี่ยังจะมีที่ไหนเวลานี้ ผู้ที่อยู่นั่นก็แก่เฒ่าไปเสียมาก ๆ อย่างนี้เอาหลักเอาเกณฑ์ไม่ได้นี่ จะพึ่ง**หลวงปู่คำดี**ก็ไปเสียแล้ว แน่ะ ท่านก็แก่อยู่แล้ว **หลวงปู่ขาว**ก็ไปเสีย นั่นเป็นหลักใหญ่ที่สุดละ **หลวงปู่ฝั้น**ก็ไปเสีย นี่ละหลักใหญ่จริง ๆ

ท่านเหล่านี้สอนไม่ผิด สอนธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนสุดยอด **หลวงปู่ฝั้น หลวงปู่คำดี หลวงปู่ขาว** สอนไม่ผิด ถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ นี่ท่านก็ไปเสียจะทำไง อย่าง**หลวงปู่แหวน**เวลานี้ใช้งานอะไรไม่ได้แล้ว เครื่องมือท่านคือขันธ์ของท่าน ก็มีแต่นอนสูดลมหายใจเท่านั้น จะพึ่งท่านด้วยอุบายนั้นอุบายนี้เหมือนแต่ก่อนก็พึ่งไม่ได้แล้วเวลานี้จะทำไง หมู่เพื่อนจึงควรตั้งอกตั้งใจ อย่าตื่นเต้นกับโลกกับสงสาร มีเรื่องเกิดกับตายเท่านั้นละ ไม่มีอะไรมากยิ่งกว่านี้ ให้ดูเอาเถอะ เจริญมาเท่าไรก็เจริญเถอะ

เอาละพอละ พูดไปก็คอแห้ง

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

อยู่อย่างมีที่พึ่ง

พระที่มาใหม่ก็เหมือนกัน ผลัดเปลี่ยนกันออกไป ทยอยกันออกไป มันแน่นเต็มไปหมดด้วยพระ ยั้วเยี้ย ๆ ๆ มองไปไหน โอ๊ย มันจะตายเราน่ะ หนัก ผู้อยู่เก่าก็แบบหนึ่ง ผู้อยู่ใหม่ก็เป็นแบบหนึ่ง เป็นคนละแบบ ๆ เข้ามารบกันในวัดให้แหลกไป ทำให้เลอะ ๆ เทอะ ๆ ไปเรื่อยนะรับมากเข้าเท่าไร เราก็สงสารนั่นแหละที่รับมากขึ้น ๆ แต่ก่อนตั้งแต่เริ่มสร้างวัดมาจนกระทั่งถึง ๒๕๒๐ หรือเท่าไร ก็แค่ ๑๘ องค์เท่านั้น นั้นก็ยังนับว่ามากอยู่แต่ก่อนนี้ จากนั้นมาก็ยิ่งมากขึ้น ๓๐-๔๐ ขึ้นไปเรื่อย ๆ แล้วผลของมันที่ปรากฏไม่สมกับ ๓๐-๔๐ ได้มาก ๆ นะ มันเหลวมาก ๆ นี่สำคัญที่เหลวมาก ๆ

ผู้ที่มาอยู่ที่นี่จะมาอาศัยเอาอำนาจของผมไปเที่ยวกดขี่บังคับหมู่เพื่อนนี้ จะมีอยู่มากนะในวัดนี้ เราไม่ได้ไว้ใจพระแหละ ธรรมดาเรื่องกิเลสต้องชอบอำนาจเสมอ อำนาจป่า ๆ เถื่อน ๆ นั่นน่ะ ไอ้ที่จะมาเหยียบย่ำทำลายธรรมทั้งหลายของกันและกันให้แหลกเหลวไปน่ะมันมี ๆ เราเคยผ่านเคยพบเคยเห็นมาแล้วเรื่องเหล่านี้ ทำไมจะไม่มีในวัดป่าบ้านตาดนี่ ค่อยแทรกค่อยแซงมา เราคอยสอนคอยบอกหมู่เพื่อนเสมอในเรื่องของสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อธรรมว่าอยู่ในหัวใจ ธรรมขึ้นไม่ทัน อันนี้ครอบไว้หมด ๆ

นี่ก็เห็นว่าหมู่เพื่อนมามาก ผมก็ฝืนลงมาเฉย ๆ ไม่ได้สบายนะในเอวนี่ ทุกวันนี้เป็นเหมือนกับท่อนไม้ มันแข็ง เจ็บไปหมดทั้งหลังทั้งเอว แล้วเจ็บมากขึ้นโดยลำดับ นอนนี้เวลาลุกขึ้นมาต้องได้ตะเกียกตะกายได้พยายาม กว่าจะลุกได้ตอนเช้า นี่เป็นอย่างนั้น ปีนี้หนักมากในธาตุขันธ์ อ่อนเต็มที เจ็บนั้นปวดนี้ ขัดนั้นขัดนี้ตามร่างกาย ไม่ได้สะดวกสบาย ตามแข้งขาลุกนั่งนี้ลุกขึ้นก็ก้าวจะไม่ออกจะล้ม เส้นมันหากเป็นของมันเองก็ใช้มันมาได้ถึง ๗๒ ปีแล้วจะเอาขนาดไหนอีก

ถ้าพูดตามลำพังในหัวใจเราเองโดยเราคนเดียวนี้ เราไปนานแล้วแหละ ไม่อยากอยู่อยากแบกอยากหามมันไอ้ธาตุ ๆ ขันธ์ ๆ ได้เห็นเรื่องของมันมาตั้งแต่วันเกิดแล้วก็ยังไม่เห็นชัด ออกปฏิบัตินะซิถึงได้เห็นชัด เพราะเอาธรรมไปวิจารณ์กันตามความจริง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นธรรมทั้งนั้น ขอให้นำธรรมเข้ามาพิจารณาเถอะ ก็เป็นธรรม ๆ ๆ ทีนี้ทำไมจะไม่รู้เรื่องของธาตุของขันธ์ว่าเป็นยังไงต่อยังไง เรายังจะมาเพลิดมาเพลินกับมันอยู่เหรอ ตื่นตามาเช้ามีแต่นับมืดกับแจ้ง ๆ อยู่ตั้งกัปตั้งกัลป์แล้ว ใครได้รับความวิเศษวิโสจากความมืดความแจ้ง ไม่ว่าไหน ๆ แหละเป็นเหมือนกัน มายุ่งกับมันอะไร มายินดีเพลิดเพลินอะไรกับมืดกับแจ้งกับปีกับเดือน เกิดผลเกิดประโยชน์อะไร การสั่งสมคุณงามความดีการประพฤติปฏิบัติตนนั้นต่างหากที่เกิดผลเกิดประโยชน์

ศาสนธรรมท่านสอนลงให้เชื่อตัวเองให้ดูตัวเองเพื่อหวังพึ่งตนเอง นั่นฟังซิ **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** ให้พึ่งตัวเอง ธรรมท่านมอบความเป็นใหญ่ให้เรา โดยอาศัยธรรมเป็นเครื่องมือ ธรรมเป็นแนวทาง เป็นทางดำเนิน ให้ดำเนินตามนี้เดินตามนี้ อย่าปลีกอย่าแวะนี้ ดูเจ้าของกับทาง ดูเจ้าของกับแบบแปลนแผนผังคือศาสนธรรม มันแยกกันตรงไหน แยกคือเราน่ะแหละแยก ธรรมท่านไม่ได้แยก ท่านตรงไปเลยสู่ความจริงทั้งนั้น ตั้งแต่ต้นทางจนกระทั่งถึงปลายทาง ตรงแน่ว ๆ ๆ สมกับคำว่าสวากขาตธรรม ๆ ตรัสไว้ชอบ ๆ ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งอวสานแห่งธรรม เรียกว่าสุดยอดของธรรม นี่ละฝ่ายเหตุเป็นแนวทาง

ที่ว่าศาสนธรรมประกาศสอนให้รู้แนวทาง ให้เอาแนวทางแห่งธรรมที่เราได้ศึกษาปรารภมา ทั้งเรียนตามตำรับตำรา ทั้งได้ยินได้ฟังจากครูจากอาจารย์ มาแนบสนิทกับจิตใจของเรา คิดออกแง่ใดถูกอรรถถูกธรรมหรือไม่ นี่แหละเรียกว่าดูตัวเองเพื่อจะหวังพึ่งตนเอง ฝากเป็นฝากตายกับตัวเองด้วยอาศัยธรรมเป็นเครื่องดำเนิน เป็นเครื่องมือ จนกระทั่งถึงช่วยตัวเองได้ เป็นที่แน่ใจในตัวเอง ไม่มีอะไรเกินใจของเราที่สัมผัสสัมพันธ์กับธรรมที่จะไว้ใจตนเองได้ตลอดไป

นับตั้งแต่ต้นมาจนจิตก้าวเข้าสู่สมาธิมีความสงบเย็นใจ ตอนต้นต้องได้ฟัดได้เหวี่ยงกันอย่างเต็มที่เต็มฐานไม่งั้นไม่ได้ เพราะอำนาจของกิเลสมันหนัก ไม่มีอะไรหนักเกินกิเลส เราอย่าว่าแผ่นดินมันหนัก อย่าว่าภูเขามันหนัก ใครไปแบกภูเขาพอได้รู้ว่าหนัก ใครแบกแผ่นดินพอจะได้รู้ว่าหนัก เพราะฉะนั้นมันจึงไม่หนักกับสิ่งเหล่านี้ เพราะเราไม่เคยแบกไม่เคยหามมัน แต่กิเลสนี่ได้แบกตลอดเวลาตั้งแต่วันเกิดมา ภพใดชาติใดแบกแต่กิเลส เข้าภพนั้นชาตินี้ภพน้อยภพใหญ่ กองคลังแห่งภพแห่งชาติจะเป็นจิตดวงใด ถ้าไม่ใช่จิตของเราแต่ละราย ๆ นี่

ถ้าเราอยากจะรู้ก็เอา สอนกันอยู่แล้วนี่จะให้ว่ายังไงอีก ภาคปฏิบัติมีแต่ภาคเข้าจับความจริงทั้งนั้น ความจริงจะเต็มอยู่ที่หัวใจนี้ไม่ได้อยู่ที่ไหน อย่าไปดูมืดแจ้งดังที่ว่านั้น ให้ดูตัวเจ้าของนี่ สติสำคัญนะ เริ่มไปตั้งแต่สติ ตั้งให้ดี พยายาม จะหนักจะเบาขนาดไหนก็ให้ทราบว่าเราสู้กับกิเลส กิเลสมาหนักธรรมต้องหนัก ไม่หนักไม่ได้ ไม่หนักไม่ชนะกัน ต้านทานกันไม่อยู่แล้วเราก็พัง ไม่ใช่กิเลสจะพังนะ ตัวเรานั้นละจะพัง ให้นำเอาธรรมจับเข้าไป นี่เรียกว่าพึ่ง พึ่งตัวเองด้วยสติธรรม ด้วยปัญญาธรรม ด้วยขันติธรรม วิริยธรรม เป็นต้น นำธรรมเหล่านี้มาเป็นเครื่องกำกับ มาเป็นเครื่องรักษา มาเป็นเครื่องเกาะ ที่เกาะที่ยึดที่เหนี่ยวไว้ให้ดี

ในตอนต้นนี้ต้องตะเกียกตะกาย หนักก็หนักเถอะจะเป็นอะไร เราเคยหนักมาแล้วหนักกับกิเลส หนักกับกองทุกข์ที่กิเลสมันให้เราแบกเราหาม เราค้านได้เมื่อไร ไม่มี

ใครค้านกิเลสได้ละ อยู่ใต้อำนาจของมัน ให้มันจับภาระโยนใส่หัวใจ ๆ ให้ได้รับความทุกข์ความทรมานตลอดภพตลอดชาติกาลไหน ๆ มาจนกระทั่งบัดนี้ จะมีอะไรหนักยิ่งกว่ากิเลส เวลาจะต่อสู้กับกิเลสทำไมจึงว่าหนัก ๆ ยังไม่ได้ต่อสู้ก็แพ้แล้ว ๆ จะทำยังไงเราจะหาความวิเศษศักดิ์สิทธ์มาจากไหน ถ้าใจปราศจากธรรมแล้วจะหาความศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้ มีแต่กิเลสเต็มหัวใจศักดิ์สิทธิ์อะไร มีแต่ความเหลวแหลกแหวกแนวเท่านั้นหัวใจดวงนั้น ต้องเอาธรรมเท่านั้นเข้าไปจับ เอาเข้าไปประชิดติดกับใจ เอาให้มันจริงมันจังซิการปฏิบัติ นี่ละเรียกว่าเราหวังพึ่งเรา ต้องเอาหลักธรรมเข้ามา

ศาสนธรรมท่านสอนไว้นั้นเพื่อให้เป็นแนวทาง จนกระทั่งหลักธรรมทั้งหลายที่ท่านสอนไว้ กลมกลืนเข้าสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับใจเรา มี **สนฺทิฏฺฐิโก** เป็นเครื่องตัดสินแล้ว เอาละพึ่งตนเองได้เป็นลำดับลำดา เย็นไปเรื่อย ๆ ๆ ตั้งแต่ขั้นสมาธิธรรมไปถึงปัญญาธรรม จนกระทั่งถึงวิมุตติธรรม ไม่มีอะไรที่จะไว้ใจยิ่งกว่าใจดวงที่บริสุทธิ์ด้วยการฝึกฝนอบรมเต็มเหนี่ยวมาแล้วนี้เลย ในสามแดนโลกธาตุมีใจดวงนี้เท่านั้นเป็นที่ไว้ใจตนเองได้

อยู่ไหนอยู่เถอะขอให้ถึงความจริงเถอะน่ะ ไม่มีใครได้บอกใครแหละ ก็เคยกล่าวให้ฟังแล้ว เหมือนกับรับประทาน-รับประทานกันอยู่กี่พันรายก็เอาซิ นั่งรวมกันอยู่นี่ มันเผ็ดมันเค็มจะไปถามใครอะไร ก็รู้อยู่ในลิ้นในปากที่สัมผัสสัมพันธ์กันอยู่ สิ่งที่รับสัมผัสสัมพันธ์กันก็มี สิ่งที่จะรับทราบทุกสิ่งทุกอย่างเวลาสัมผัสสัมพันธ์ก็มี มีพร้อม ๆ ๆ จนกระทั่งถึงความอิ่ม อิ่มไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งถึงความอิ่มพอเต็มที่ ใครได้ถามใคร มันก็ประจักษ์กันไปโดยลำดับ ถ้าจะเทียบเรื่อง **สนฺทิฏฺฐิโก** ก็ **สนฺทิฏฺฐิโก** ชิวหาประสาทเป็นต้น มันรับสัมผัสให้ทุกสิ่งทุกอย่างรู้ไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งถึงความอิ่มหนำสำราญ เพียงพอกับความต้องการเต็มที่แล้วก็หยุดเองไม่ต้องไปถามใครละ กี่หมื่นกี่แสนรายก็ตามเถอะนั่งรับประทานอยู่รวมกัน

การปฏิบัติธรรมจะไม่มีอะไรผิดกันกับข้อเปรียบเทียบนี้เลย มีความเย็นเข้าโดยลำดับลำดา ถ้าธรรมแล้วเป็นอย่างนั้น ต้องเย็น ร้อนก็ร้อนเพราะการต่อสู้กับกิเลสต่างหาก ไม่ใช่ร้อนเพื่อความเสียหาย ด้วยความเสียหายอะไร ร้อนเพราะการต่อสู้เพื่อเอาชัยชนะ เพื่อเอาความเย็นมาสู่เราจะเป็นอะไรไปวะ ธรรมนี้เป็นธรรมที่เคยยืนยันรับรองมาแล้วจากพระพุทธเจ้า ทำไมเราจะไม่กล้าสามารถเอามายืนยันรับรองตัวของเรา

เราเป็นศิษย์ตถาคตที่ตรงไหนถ้าไม่เอาจริงเอาจัง ไม่เชื่อตามครูแล้วจะเชื่อใคร ต้องปักลงกันตรงนี้ซิถ้าเชื่อครู ถ้าเชื่อกิเลสก็จะเป็นไปตามที่มันเคยพาเป็นมาแล้ว ลากไปโน้นลากไปนี้ถลอกปอกเปิกจนไม่มีเนื้อมีหนังติดตัวก็ยังว่าดี ๆ แบกกองทุกข์มาสักเท่าไร ได้รับความทุกข์ความทรมาน วันหนึ่งคืนหนึ่งมันสร้างกองทุกข์อยู่ภายในหัวใจ มี

สังขารมาร สังขารมารอะไร พวกสัญญา สังขาร วิญญาณเหล่านี้ ออกเป็นเครื่องมือของกิเลสได้อย่างเต็มตัว สร้างแต่ฟืนแต่ไฟเผาเราอยู่นี้ เราไม่เห็นว่าเป็นความลำบากยากเย็นเข็ญใจเพราะทำงานทั้งวัน ๆ ด้วยการคิดการปรุงการแต่งเหล่านี้ เราไม่เห็นพูด เราไม่เห็นโทษ เมื่อเวลาจับสติปัญญาเข้าไป จับความพากความเพียรเข้าไปทำไมจึงว่าลำบาก ๆ ถ้าไม่เป็นเครื่องมือของกิเลสอย่างแหลกไปแล้วนั่นน่ะ ลองคิดดูซิ

ธรรมนี้เป็นเครื่องยืนยันจากพระพุทธเจ้ามาแล้วนานเท่าไร เฉพาะองค์ปัจจุบันนี้ก็ ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว ได้ผลเป็นที่พอพระทัยแล้วจึงนำธรรมเหล่านี้มาสอนโลก เราต้องเล็งถึงครูซิ อย่าไปเล็งถึงกิเลสอะไร กิเลสมันเป็นครูใครเมื่อไร มีแต่เป็นข้าศึกทั้งนั้น เหยียบย่ำทำลายหัวใจของสัตว์โลกคือใครถ้าไม่ใช่คือกิเลส ธรรมท่านไม่ได้เหยียบย่ำใคร มีแต่ส่งเสริมท่าเดียว เอ้า นำมาซิ นำมาเป็นที่พึ่งของเจ้าของให้เป็นที่อบอุ่นใจในขณะที่มีสติอบอุ่น ตั้งท่ากันอยู่นั่นละ ไม่มีภัยในขณะที่เรามีการตั้งท่ากันอยู่ ตั้งท่าด้วยการระมัดระวังทั้งด้านวินัยทั้งด้านธรรมะ ทั้งด้านความเคลื่อนไหวภายในใจของเรากว้างแคบลึกตื้นหยาบละเอียด ความคิดความปรุงเอาธรรมเข้าไปจับ ๆ ตลอด ถ้ายังจับไม่ได้ก็ให้เอาคำบริกรรมเข้าไป ให้อยู่นั่นเสียก่อน ให้ได้หลักได้ฐาน

นี่ก็สอนมาหมดแล้วนี่นะ ให้มันสร้างฐานขึ้นมาด้วยความสงบ มีฐานเป็นที่ตั้งที่อยู่อาศัยแล้ว อะไรเคลื่อนไหวขึ้นมาในจุดนั้น คือจุดแห่งฐานของจิตที่มีความสงบเย็นตัวอยู่แล้วด้วยคำบริกรรมนั้น จะทราบไปโดยลำดับ นั่นละจับกันตรงนั้น

ธรรมท่านสร้างความไว้ใจให้ผู้นับถือผู้ปฏิบัติ สร้างอย่างนี้แหละ เรานั้นละเอาไปปฏิบัติ วันหนึ่ง ๆ เสียท่าให้กิเลสสักเท่าไร เพราะเราไม่มีท่าก็ต้องเสียท่าน่ะซิ แหลกไป ๆ ตาหูจมูกลิ้นกายสัมผัสสัมพันธ์อะไร ผู้เป็นเจ้าของมีอยู่ สติปัญญามีอยู่ สังเกตระมัดระวังรักษาอยู่นี่มันจะเป็นอะไร ถึงจะเกิดขึ้น ยังชนะไม่ได้มันก็รู้กัน แล้วยังเคียดแค้นให้กันด้วยนะ สู้มันไม่ได้ถูกลากไปต่อหน้าต่อตานี้ยิ่งเคียดแค้น เคียดแค้นทางธรรมะนี้เคียดแค้นเพื่อจะสังหารกิเลส ถ้าเคียดแค้นทางกิเลสแล้วมันสังหารธรรม นี่ต่างกันอย่างนั้น ความเคียดแค้นอย่างนี้เป็นฝ่ายมรรคที่จะสังหารกิเลส อย่างท่านว่า **โกธ ฆตฺวา สุขํ เสติ. ฆตฺวา ๆ** คืออะไร คือฆ่า ๆ ๆ ฆ่าด้วยความเคียดแค้นกิเลส เอาจนพินาศฉิบหายไปโดยลำดับลำดา

ให้เป็นที่แน่ใจเจ้าของ อยู่ด้วยความแน่ใจเจ้าของซิ อย่าอยู่ด้วยความเหลวไหลโลเล วันนี้ก็โลเลเหลวไหล แล้ววันหน้าจะเอาความแน่นหนามั่นคงมาจากไหน วันนี้ตั้งไม่ได้และไม่สนใจจะตั้ง จะเอาอะไรมาตั้ง ต้องตั้งซิ สติปัญญามี ไปไหนมาไหนอะไรจะเร็วยิ่งกว่าจิต อะไรจะเร็วยิ่งกว่าสติปัญญา ทำงานทำการอะไรเคลื่อนไหวไปไหน สติปัญญาทันหมด ๆ เพราะอันนี้เร็วมากทีเดียว เช่นเดียวกับกิเลสมันเร็ว มันเอาใจไปใช้ก็

เร็วซิจะว่ายังไงล่ะ ทีนี้สติปัญญาก็ไปใช้กับใจเหมือนกัน เอาใจมาใช้ให้เป็นเครื่องมือ กลายเป็นสติปัญญาขึ้นมา มันก็เร็วเหมือนกัน

วันหนึ่ง ๆ ให้อยู่ด้วยการปกครองด้วยการรักษาตัว ด้วยการเอาธรรมมาเป็นเครื่องประกันตัวอยู่ตลอด ความเคลื่อนไหวไปมาไม่ละไม่ถอนแล้วจะเป็นยังไง ไม่ต้องไปนับไปอ่านวันคืนปีเดือน กิเลสไม่ได้อยู่กับวันคืนปีเดือน ไม่ได้อยู่กับกาลสถานที่ ไม่อยู่กับเวล่ำเวลา ไม่อยู่กับมืดกับแจ้ง มันอยู่ที่หัวใจ ให้ดูตรงนั้น หมุนกันลงตรงนั้นซิ เคลื่อนไหวตรงไหนให้ดูตรงนั้น ขาดทุนตรงนี้ได้กำไรตรงนี้แหละ ไม่ได้ขาดทุนได้กำไรอยู่กับมืดกับแจ้ง ให้ดูตรงนี้ ความเคลื่อนไหวอยู่กับใจ ดูตรงนี้ ดูไป ๆ ๆ ก็ค่อยเห็นไป รู้ไป ๆ กิเลสมันจะสร้างกำลังมาจากที่ไหน

ธรรมสร้างตัวเองอยู่ตลอดเวลา สร้างเพื่ออะไร เพื่อทำลายกิเลส กิเลสจะสั่งสมตัวขึ้นมาจากไหนด้วยวิธีการอันใด วิธีการเหล่านี้ธรรมะเอามาใช้แล้วมีแต่จะสังหารกิเลสโดยถ่ายเดียว กิเลสก็ค่อย ๆ หมดไป ๆ สงบลงไป เย็นลงไป ๆ เรื่อย ๆ นี่ที่เรียกว่าสร้างความมั่นใจให้ตัวเอง ศาสนาท่านหมายความว่าอย่างนั้น ท่านสอนให้มีความเป็นใหญ่ในตัวเอง ให้พึ่งตนเองได้ด้วยหลักศาสนธรรมนี้ เอาอันนี้ไปเป็นเครื่องมือปราบปรามสิ่งที่เป็นข้าศึกบรรดามีอยู่ภายในจิตใจตลอดเวลานี้ ให้มุดมอดลงไป ๆ ด้วยเครื่องมือคือธรรม มีสติธรรม ปัญญาธรรมเป็นต้น จะค่อยหมดไป ๆ แล้วก็อยู่ด้วยความหวัง ๆ อยู่ด้วยความสมหวัง วันนี้สมหวังอย่างนี้ วันหน้าสมหวังอย่างนั้น สมหวังไปโดยลำดับลำดา เหมือนกับรับประทานช้อนนี้อิ่มขนาดนี้ ช้อนนั้นอิ่มขนาดนั้น อิ่มไปเรื่อย ๆ อย่างนั้น นี่ก็สมหวังไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงสมหวังเต็มภูมิแล้วปล่อยได้หมดที่นี่

แล้วจะพึ่งอะไร เมื่อมันเหนือทุกสิ่งทุกอย่างแล้วก็จะไปพึ่งอะไร ถ้าว่าเหนือก็เป็นอย่างนั้น ท่านไม่ได้เสกสรรนี่ ว่าเหนือหรือใต้ ตะวันตก ตะวันออก อันนี้เป็นเรื่องของสมมุติว่ากันไป ยังอยู่ในสมมุติก็ต้องเอาสมมุติมาใช้กัน เมื่อผ่านสมมุติไปแล้วจะเอาอะไรมาใช้ วันคืนปีเดือน เรื่องการเกิดการตาย ความสลายพลัดพรากแห่งธาตุแห่งขันธ์ เราก็เรียนอยู่แล้ว การปฏิบัติกรรมฐาน ไม่เรียนสิ่งเหล่านี้ไม่ปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้จะปฏิบัติต่ออะไร และรู้ไปโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งรู้รอบขอบชิดหมดแล้วสงสัยอะไรอีก ความตายก็ว่าไปเฉย ๆ ว่าตาย ๆ มันอะไรตายก็รู้กันอยู่แล้ว รู้รอบหมดแล้ว

สลัด **ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา** ไอ้ความรับผิดชอบนี้ออกไปจากตัวแล้วจะเสียดายอะไร เสียดายฟืนเสียดายไฟ เสียดายความรับผิดชอบ เสียดายภาระที่มาแบกมาหามไปหาอะไร สลัดออกมันก็เบา เบาความรับผิดชอบ หมดกิริยาของสมมุติที่นี่ ไม่มี

ที่กล่าวมาเหล่านี้อยากให้หมู่เพื่อนได้เห็นได้รู้ ให้ปฏิบัติอย่างที่ว่านี้ก่อนแล้วจะไม่ไปไหนแหละ จะได้รู้ได้เห็นความพึ่งตนเองได้โดยลำดับลำดา จะเป็นขึ้นที่ใจนี้ มีความอาจหาญเป็นลำดับลำดาขึ้น จนกระทั่งถึงอาจหาญเต็มที่แล้วก็หมดภาระทุกสิ่งทุกอย่าง **อนาลโย ๆ** ปล่อยหมดเลย หาความอาลัยไม่ได้แม้แต่ขันธ์ เพราะเป็นสมมุติด้วยกัน

ปีนี้มาแล้วอ่อนมากธาตุขันธ์ ต้องหลบหลีกปลีกตัวไปอยู่ที่นั่นที่นี่ในวันหนึ่ง ๆ นี่ก็เริ่มขึ้นอีกละนะแขกคน เราต้องได้ปัดเอาไว้ ๆ เลยเวล่ำเวลาไม่ค่อยอยากจะเล่นด้วย ก็มันหนักเราผู้ต้อนรับ เพราะฉะนั้นเราจึงต้องต้อนรับในเวลาที่ควรให้เท่านั้น ไม่ใช่จะแบบพร่ำ ๆ เพรื่อ ๆ ใช้ไม่รู้จักเวล่ำเวลาย่อมฉิบหายวายปวงไปได้ จะทนทานไปได้สักกี่วัน วันไหนก็เทศน์วันไหนก็สอน ก็ดูซิอย่างตอนเช้าจังหันแล้วก็มีอยู่อย่างนั้นจะทำยังไง หากได้พูดไม่มากก็น้อยอยู่นั้นแหละ เพราะฉะนั้นเวลานอกจากนั้นไปแล้วจึงไม่ค่อยให้ยุ่งนะ ปล่อยให้ได้อยู่ตามสะดวกสบายของเรา นั่นก็เพื่อโลกนั่นแหละไม่ใช่เพื่ออะไร

เวลาอยู่มาก ๆ อย่างนี้ ความพากความเพียรมีแต่ไม่ได้เรื่องนะ เหลว ๆ ไหล ๆ ไปหมด เพราะฉะนั้นให้ทยอยกันออก อยู่มากนักไม่ดีแหละมันเหลวไหล ยั้วเยี้ย ๆ อยู่ที่ไหนมีแต่พระแต่เณรเต็มวัดเต็มวาเหมือนกับตลาดพระ ธรรมหาที่จะงอกเงยไม่มีการขบการฉันเหมือนกัน มีมากเท่าไรก็ยิ่งได้จัดนานกว่าจะเสร็จ โอ้โห เรานี่ปวดหลังปวดเอวจนจะไม่ไหวละนะ ยังไม่ได้ฉันก็ตามเป็นแล้ว ก็ทนเอาจะทำไง ฉันแล้วพอจะลุกได้ก็ลุกไปเสียก่อน นอกจากมันจำเป็นมีเครื่องผูกเครื่องมัดอยู่ก็ต้องจำเป็นถูไถกัน นั่งอยู่อย่างนั้นกันเสียก่อนแหละ ถ้าพอที่จะปลีกออกได้เราเป็นปลีกไปชั่วระยะก่อน หากมีความจำเป็นที่จะพูดในวาระต่อไป นั่นขนาดนั้นน่ะดูซิ

บิณฑบาตก็อย่าให้เร็วเกินไปซิ ให้พอดี บิณฑบาตเป็นวัตรหมายความว่าอย่างไร วิ่งเหมือนสุนัขนั่นเหรอ เคยพูดแล้วนะ มองดูไม่งามตาเลย รีบเพื่อครูบาอาจารย์เพื่ออะไร เพื่อเกินเหตุเกินผลเกินข้อวัตรปฏิบัติ ซึ่งเป็นหลักธรรมอันใหญ่กว่าครูบาอาจารย์อีก นั่นดีแล้วหรือทำอย่างนั้น มาเพื่ออะไรสำหรับผม ผมไม่ให้เพื่ออะไรนี่ จะช้าหรือเร็วก็ให้เป็นไปด้วยดีกับข้อวัตรของตน บิณฑบาตก็เป็นข้อวัตรอันหนึ่ง ไม่ใช่ไปหาร่ำหารวยในการบิณฑบาตนี่นะ เป็นกิจวัตร เกี่ยวกับเรื่องธาตุเรื่องขันธ์พอยังชีวิตให้เป็นไปวันหนึ่ง ๆ ด้วยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของตนเองในขณะที่ไป

นี่ก็ไปตามภาษาเจ้าของ เดินช้าหรือเร็ว เดี๋ยวนี้หมู่เพื่อนไปแล้วแค่ ๑๐ นาทีก็ออกแล้ว แต่ก่อน ๑๕-๑๖ นาทีออก ไปที่เก่านั้นแหละ ๑๓-๑๔ นาทีออกแล้ว ต่อมาเลยย่นมา ๆ หมู่เพื่อนออก ๑๐ นาทีออกไปก็พอดี มันหากเป็นของมันเอง เราก็ไป

แบบสบายเรา ก็ผมมันนิสัยอย่างนั้นนี่ ไปคนเดียว พิจารณามีเหตุมีผลอะไร หากเป็นของมันเองละในจิตนี่ ไม่ต้องบอกแหละมันเป็นอัตโนมัติ ที่จะควรพิจารณาในธรรมแง่ใด ๆ หากเป็นของมันไปเอง เพราะฉะนั้นจึงไม่ต้องการความจุ้นจ้าน เดินไปนี่สุดสัด ๆ เอ๊ะ อะไรเต็มไปหมด ถ้าไม่จำเป็นเราไม่อยากให้เป็น

การขบการฉันก็ให้ดูให้สวยงามการฉันก็ดี ดูหมู่ดูเพื่อนไม่ค่อยจะสวยงามนะ ถ้าไม่มีสติเสียอย่างเดียวไม่น่าดูเลย คนมีสติต้อง **ปตฺตสญฺญี** มีความสำคัญในบาตร ตาก็จ้องลงไปในบาตร ไม่เถ่อ ไม่มองโน้นมองนี้ ลักษณะเคี้ยวก็เถ่อเหม่อมอง นั่นคือไม่มีสติขณะที่เคี้ยว มองดูก็รู้นี่ ฉันด้วยความมีสติมองไปก็งามตา มองเห็นรู้แพล็บ ๆ ๆ ไม่จำเป็นต้องมีญาณหยั่งทราบละเอียดลอออะไรนักหนา ฉันก็ด้วยความเผลอสติ หรือด้วยความปล่อยตามเพลงของกิเลสมันก็รู้นี่ เคี้ยว ๆ ไปอย่างนั้น ตาเหม่อมองไปแบบไม่มีสติสตังอย่างนั้นดูไม่ได้นะ

เราเป็นลูกศิษย์ตถาคตอย่าขายครู อย่าขายศาสนาด้วยกิริยาอาการเหล่านี้ ซึ่งไม่เป็นของยากอะไรเลย พอบึกพอบึนได้แท้ ๆ การทำอย่างนั้นเป็นการทอดธุระ ไม่สนใจจริง ๆ ก็ปรับอาบัติทุกกฏนี่ว่าไง การฉันท่านบอกในเสขิยวัตร ขาดความตั้งใจ ขาดความเอาใจใส่เสียอย่างเดียวก็ปรับแล้ว เป็นของดีแล้วเหรอนั่น ท่านบอกไว้ในบิณฑบาต **ปตฺตสญฺญี ๆ ปิณฺฑปาตํ** ก็บอกอยู่แล้ว ตลอดถึงการรับบาตรก็ให้ทำความสำคัญในบาตร การฉันก็ให้ทำความสำคัญในบาตร แน่ะ **ปตฺตสญฺญี** จะหมายถึงอะไร คือจิตมีความสำคัญมีความรู้สึกอยู่ในบาตร ไม่ให้ไปรู้สึกกับสิ่งอื่นสิ่งใดท่านว่า ความหมายว่าอย่างนั้น

พระเณรก็หนาแน่นเข้ามา ประชาชนก็หนาแน่นเข้ามา นี่ซิที่ทำให้โลเลเหลวไหลไปเรื่อย ๆ ยิ่งมากต่อมากแล้วก็ค่อยเหลวไหลไปทีละเล็กละน้อย พระเณรก็เหมือนกันคละเคล้ากันเข้าก็เหลวไหล เพราะฝ่ายต่ำอำนาจมากกว่าฝ่ายสูงนี่นะ คืออธรรมอำนาจมากกว่าธรรม หากเป็นไปอยู่ในนั้นแหละ ไม่ได้เจตนาตั้งใจให้เป็นมันหากเป็น เพราะเป็นอัตโนมัติของมันอยู่แล้ว ยิ่งประชาชนญาติโยม เขาจะเอาหลักธรรมหลักวินัย หลักกฎระเบียบมาจากไหนพอจะทำให้สวยงาม ก็เป็นไปตามเรื่องเหล่านั้น

แล้วไอ้เสียงละอีกอันหนึ่ง ไอ้เจ้าของพูด ปากเจ้าของกับหูเจ้าของอยู่ในจุดเดียวกันน่าจะได้ยินเจ้าของพูดออกมาจากปาก ก็หูเจ้าของอยู่ใกล้ ๆ นี้ทำไมไม่ได้ยิน ไม่ได้สนใจ ไม่สะดุดเสียงเจ้าของบ้าง นี่อยู่กุฏิโน้นเสียงมันสะดุด ๆ เราอยู่คนเดียวที่กุฏิ ไกลไหมกุฏิโน้นกับปากกับหูของผู้พูดนั่นน่ะ ทางครัวพูดอยู่ที่ศาลานี่ ทางครัวนี่กับเราที่ฟังอยู่โน้น ฟังไม่ได้นะ บ๊งเบ๊ง ๆ ไม่รู้เรื่องอะไรต่อเรื่องอะไร คนมีสติสตังทำไมถึงต้องเป็นอย่างนั้น ทำให้หยั่งลงตรงนั้น ๆ ไม่ไปไหนแหละ เพราะอันนี้เป็นเครื่องสังหารสิ่ง

ไม่ดีทั้งหลายนี่นะ อันนี้ไม่มีอันนั้นก็ขึ้นละซิ ถ้าอันนี้มีมันจะไม่ขึ้น ขึ้นก็ขึ้นด้วยเจตนาสมควรกับเหตุกับผลที่จะหนักเบาในเสียงขนาดไหน ขึ้นด้วยสติขึ้นด้วยความจงใจมันก็รู้มันก็เข้าใจกัน ไอ้ขึ้นด้วยความไม่เอาไหน ไม่ได้สนใจ หาสติสตังไม่ได้นี่ซิมันเสียตรงนี้

เดี๋ยวนี้ทางจงกรมจะไม่รกหมดแล้วเหรอวัดป่าบ้านตาดเรา มีแต่พระขี้เกียจไม่ก้าวไม่เดิน มันไม่เป็นอย่างนั้นแล้วเหรอ ทางจงกรมจะไม่มีแล้วนะ จะมีแต่ทางหมอนทางเสื่อไปอย่างนั้นละ สิ่งภายนอกผมไม่อยากให้วุ่นอะไรมากนะ ผมไม่เห็นอะไรเป็นของวิเศษวิโสยิ่งกว่าการฆ่ากิเลส นี่จิตมันปักอยู่อย่างนั้นตลอด เพราะฉะนั้นถึงได้ว่าให้หมู่เพื่อนเรื่อย เราไม่เห็นความวิเศษวิโสศักดิ์สิทธิ์อะไรกับสิ่งเหล่านั้น เพราะนั้นโลกเขาก็ทำได้นี่ เราจะทำเฉพาะเวลาจำเป็นจริง ๆ หรือทำเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้นพอ แต่ส่วนฆ่ากิเลสน่ะเอาไม่ถอย ก็เคยเป็นมาอย่างนั้นอยู่แล้วนี่ ถือเป็นสาระสำคัญมากทีเดียว อะไรจะขาดตกบกพร่อง เอ้า ขาดไปบกพร่องไป สิ่งเหล่านี้มีอยู่ประจำโลก แต่เรื่องความเพียรเพื่อจะฆ่ากิเลสนี้ไม่ให้บกพร่อง นี่ต้องปักจิตลงตรงนั้นซิ มันชินแบบหนึ่งเอาแบบหนึ่ง ต้องหาอุบายสติปัญญาไม่งั้นไม่เหนือกิเลสแล้วสู้มันไม่ได้ มันเหยียบเอาอีกแหละ

การประกอบความเพียรต้องได้ใช้อุบายต่าง ๆ หลายแบบหลายสันหลายคม จะเอาแบบเดียวคมเดียวไม่ได้ เช่น การนั่งภาวนาตอนเช้ามักจะง่วง ลงเดิน แน่ะ พลิกกันไปพลิกกันมา

มันจะหมดแล้วนะเดี๋ยวนี้ จะไม่มีผู้สืบผู้ทอดมรดกของครูบาอาจารย์ ท่านก็ล่วงไป ๆ มีแต่ของดีล่วงไป ของเลวเต็มวัดเต็มวาเต็มพระเต็มเณรใช้ได้ยังไง นี่เดี๋ยวนี้จะหมดแล้วนะ ถ้าเราไม่ตั้งหลักของเราเพื่อพึ่งตนเองขึ้นมาตั้งแต่บัดนี้แล้วไม่ได้นะ ที่ไหน ๆ เขาก็มีความเชื่อความเลื่อมใสพระกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น เรานี้ก็นอนหลับทับสิทธิ์กัน โอ่อ่าไม่รู้ตัว มันได้เรื่องได้ราวอะไร เรื่องการก่อสร้างนี่สำคัญมากนะ เป็นข้าศึก นี่ไม่ทราบเป็นยังไง ไม่ชินนะกับสิ่งเหล่านี้ เพราะมันเคยทำลายความเพียร ตัดทอนความเพียรของเรา อย่างน้อยให้ล่าช้า มากกว่านั้นก้าวไม่ออก ถ้าลงสิ่งเหล่านี้เข้าไปกวนใจแล้วก้าวไม่ออก สิ่งก่อสร้างนี่วัตถุอารมณ์ของกิเลสนั่นแหละ อย่าว่าอารมณ์ของอรรถของธรรมที่ไหนเลย อารมณ์ของกิเลส ความกังวลวุ่นวาย

นี่ดูตั้งแต่ความเคลื่อนไหวของจิตที่เคลื่อนออกมา มันเคลื่อนออกมาด้วยอำนาจของกิเลสผลักดันออกมา หรือเป็นเรื่องของธรรมผลักดันออกมา ส่วนมากร้อยทั้งร้อยมีแต่เรื่องกิเลสผลักดันออกมา เราไม่เห็น ถ้าลงตั้งสติไว้ก็พอฟัดพอเหวี่ยงกันไป จนถึงขั้นได้รั้งเอาไว้นั่นซิ รั้งความเพียร ไม่งั้นมันจะเลยเถิด จะพลึกเกินไป นั่นละเราจึงได้เห็นโทษของกิเลสชัดเจน ความเกียจคร้าน ความอ่อนแอท้อแท้เหลวไหลไม่มีเลย มีแต่

ผึง ๆ ถึงเวลานอนก็ไม่อยากนอนจะว่าไง มันเพลินกับการฆ่ากิเลส ไม่ว่ากลางคืนกลางวันเป็นแบบเดียวกันหมด

ท่านว่า **รตฺตินฺ ทิว รตฺตินฺ ทิว** มีแต่มืดกับแจ้งเท่านั้น **รตฺติ** กลางคืน **ทิว** กลางวัน มีแต่มืดกับแจ้งเท่านั้นมีอะไร ให้จิตหมุนลงไปนั่นดูซิ มันไม่ได้สนใจกับอะไรแหละ แล้วทีนี้ทำไมจะไม่เห็นโทษของกิเลสว่าเป็นตัวจับตัวจอง ตัวผูกตัวมัดเรามาสักเท่าไร ความขี้เกียจขี้คร้านอ่อนแอท้อแท้เหลวไหล อำนาจวาสนาน้อย มันหาเรื่องหาราวทุกแง่ทุกมุม มีแต่กิเลสทั้งนั้น พอถึงขั้นนั้นแล้วมันไม่มีนี่ เอาอะไรมามี ฟังแต่ว่าเพลิน

ท่านจึงว่า อุทธัจจะ ๆ ในสังโยชน์เบื้องบน สังโยชน์ก็คือเครื่องข้อง สิ่งเหล่านี้ยังเป็นเครื่องข้องอยู่เมื่อรู้ไม่ทัน เช่น อุทธัจจะ ก็คือหมายความว่าจิตเพลินเกินตัว ไม่ใช่อุทธัจจะความเพลิดเพลินแบบโลกทั่ว ๆ ไปอย่างนิวรณ์ อุทธัจจกุกกุจจะ ความฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่ได้เป็นอย่างนั้น อุทธัจจะในสังโยชน์เบื้องบนก็คือความเพลินในความเพียรของผู้บำเพ็ญธรรมในขั้นนั้นนั่นเอง เพลินตลอด ต้องได้บังคับให้พัก

วิธีบังคับท่านก็สอนไว้ วิธีให้พักท่านเทียบกับการรบสงคราม เวลาออกรบก็ให้รบ เวลาเข้าพักพลก็ให้พัก เพราะมีแต่รบท่าเดียวก็ไม่ไหว ควรจะได้พักรับประทาน ได้พักหลับนอนก็ให้พัก ท่านว่าอย่างนั้นในหนังสือวิธีปฏิบัติจิตตภาวนา สำหรับผู้ปฏิบัติเองคงจะคล้าย ๆ กันนั่นแหละ ผมเห็นโทษของผมเองทั้ง ๆ ที่เจ้าของก็เรียนมา ท่านสอนวิธีการรบ วิธีการต่อสู้กับกิเลส วิธีการประกอบความเพียรไว้ให้พอเหมาะพอสม เวลาพักก็คือเข้ามาพักในเรือนสมาธิ จากนั้นก็ออกคือหมายความว่าออกรบ ออกพิจารณาทางปัญญา ท่านบอกไว้ชัดเจนนี่นะในตำราของผู้ปฏิบัติจิตตภาวนา แต่เวลาเข้าตะลุมบอนกันแล้ว ใครจะไปนอนอยู่ในที่ตะลุมบอนวะ ปัญญากับกิเลสถึงขั้นหมุนติ้วกันแล้ว นั่นละคือตะลุมบอนกัน แล้วใครจะไปนอนอยู่เวลาตะลุมบอน จะไปนอนหลับเหรอ นั่นซิมันเอาใหญ่ หมุนติ้ว ๆ ๆ จนเลยเถิดก็รู้

ความอยากนี่ซิสำคัญ ดึงไป ความอยากมีกำลังฉุดเราไปข้างหน้า มันมีกำลังมาก พูดได้เท่านั้นแหละ แต่ก่อนมีแต่ถอยหลังเท่านั้น กิเลสลากกลับคืน ทีนี้ธรรมลากไปข้างหน้าซิ นั่นจึงได้เห็นโทษของกิเลสว่าสิ่งเหล่านี้เป็นกิเลสทั้งนั้น ผัดเพี้ยนเปลี่ยนเวล่ำเวลาอย่างนั้นอย่างนี้ เช้าสายบ่ายเย็น อำนาจวาสนาน้อย สติปัญญาไม่มี ออกทางความเพียรก็ขี้เกียจขี้คร้านท้อแท้อ่อนแอ สุดท้ายก็ว่ามรรคผลนิพพานไม่มีไปเสียแล้ว แก้กิเลสไม่ใช่ฐานะ กิเลสมัดคอถึงเป็นฐานะ มันไม่ว่าตรงนั้นซิพอจะแก้กันบ้าง ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสแล้วยอมเลย ๆ การประกอบความพากเพียรเพื่อแก้กิเลส ๆ เลยกลายเป็นของไม่ใช่ฐานะของเราที่จะต้องทำไปแล้ว เพราะกิเลสเอาไปกินหมดไม่มีกระทั่งตับ

พระทั้งองค์ไม่มีตับ เอาตับเข้ามาใส่บ้างซิ สติปัญญาฟาดลงไปนั้น มัดคอกิเลสลงไปให้มันพังลงไปซิ กินตับกิเลสบ้างเป็นไรอร่อยยิ่งกว่าอะไร เมื่อมันกลายมาเป็นปุ๋ยแล้ว ธรรมยิ่งงอกงามงอกเงยขึ้นไป กิเลสกลายเป็นหินลับปัญญาเข้ามาอีก เวลาปัญญาพอตัวเป็นอย่างนั้น อะไร ๆ เป็นปัญญาหมด เป็นธรรมหมด ถ้าถึงขั้นเป็นธรรมพลิกเป็นธรรม ๆ ไปหมด เวลาเป็นกิเลสอยู่นั้นอะไรเป็นกิเลสไปหมด ไม่รู้ตัวนะ มันละเอียดไปคนละแบบ ๆ แต่สุดท้ายธรรมก็ละเอียดเหนือกิเลส ท่านจึงเรียกว่าโลกุตรธรรม คือเหนือโลก โลกก็คือกิเลสนั่นแหละ

พูดอะไรยังไง ๆ เมื่อมันไม่เป็นก็ไม่พ้นให้กิเลสมัดคออยู่นั่นแหละ พูดเรื่องกิเลสก็กิเลสมัดคออยู่นั้นไม่ละไม่ปล่อย ไม่คลี่คลายเลยในคอของเรา พูดให้ฟังพูดก็พูด เมื่ออยู่ในระยะของมันเป็นอย่างนั้น แต่ถึงระยะของมันที่จะวิ่งหาที่หลบที่ซ่อนแตกแม่แตกลูกบ้านแตกสาแหรกขาดมันหากมี ถึงขั้นมี เป็นในเจ้าของนั่นละคนนั้นแหละจะเห็นเองรู้เอง

อย่างที่ผมพูดตะกี้นี้ ผมตายไปแล้วก็ตามเถอะน่ะ ขอให้เป็นขึ้นในจิตของท่านผู้ปฏิบัติทั้งหลายเถอะ คำที่ผมพูดนี้จะสด ๆ ร้อน ๆ นะ ตายก็ตายไปแต่เรือนร่างนี้แหละ ไอ้คำพูดซึ่งเป็นความจริงเหมือนกันกับอยู่ในหัวใจของผู้ปฏิบัติทั้งหลายนั้น ไม่เป็นอดีตอนาคต เป็นของจริงด้วยกันเข้ากันได้สด ๆ ร้อน ๆ อย่างที่ว่าสวากขาตธรรม ๆ สดขนาดไหนร้อนขนาดไหน ธรรมพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ชอบแล้ว ๆ นี้สด ๆ ร้อน ๆ เพราะเป็นความจริงทั้งนั้น กับการปฏิบัติของเราที่เป็นความจริงด้วยกัน เข้ากันได้สนิท ๆ ๆ ไม่มีอะไรเป็นกาลสถานที่เวล่ำเวลาพอที่จะห่างเหินกันเลย อันนี้ก็เหมือนกันอย่างนั้น

ที่พูดเหล่านี้เมื่อจิตยอมรับเสียอย่างเดียวเท่านั้นแหละ พอถึงขั้นที่ควรจะยอมรับมันยอมรับเองเชื่อเอง ถึงขั้นไม่เชื่อมันก็ไม่เชื่อ อะไรจะดื้อด้านยิ่งกว่ากิเลสมีเหรอขึ้นชื่อว่าอยู่ในสามแดนโลกธาตุอันเป็นแดนสมมุตินี้

ไปกราบศพหลวงปู่...วันนั้นอดคิดไม่ได้นะ ให้สะดุดศพครูบาอาจารย์ที่หมักที่ดองไว้ สุดท้ายก็สะท้อนเข้ามาหาศพเรานี่แหละ ตั้งแต่ยังไม่ตายผมทุเรศแล้วนะ โห ไม่ทราบจะเอาไว้ทำไม ศาสดาองค์เอก **พุทฺธ สรณ์ คจฺฉามิ** ก็มีอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๗ วันเท่านั้นก็ถวายเพลิงท่านแล้วพิจารณาซิ แล้วนี่จะเอาไว้ทำไม แข่งครูแข่งอาจารย์แข่งศาสดาไปหาอะไร นี่ก็คือธรรม โลกเข้าเหยียบย่ำทำลายธรรมมันก็เป็นอย่างนั้น เอาตามความเห็นของโลกของสงสารไปหมด มันก็เป็นโลกไปตลอดซิ จะเป็นธรรมได้ยังไง เอาตามธรรมก็เอาซิ เอาลงไปซิ ฟืนมีเอาไปเผาซิ เพราะเผาด้วยเงินด้วยทองเมื่อไร เผาคนเผาพระเขาเอาฟืนทั้งนั้นละเผา ถ่านก็มาจากฟืน เอาไฟนั่นละ

เผา เขาไม่ได้เอาเงินเอาทองไปเผา นี่ยังไงตกเบ็ดหาปลาอยู่อย่างนั้นตลอด เอาครูบาอาจารย์เป็นเบ็ดล่อปลาอยู่นั้น คือเงินโลกามิส เฮ้อ ทุเรศจริง ๆ นะเรา เป็นอยู่ในหัวใจนี้

นี่ชิหากเป็นไปได้แล้ว ผมตายคนเดียวผมละแสนสบายเลย ผมพูดจริง ๆ นี่นะพูดเต็มหัวใจเปิดอกเลย ผมไม่เคยสนใจกับอะไรละว่า ผมจะตายแบบไหน ๆ กับใครอยู่ที่ใด ๆ อยู่กับผมหรือเกี่ยวกับบริษัทบริวารพระเณรเถรชี หรือประชาชนที่จะมานับถือมากน้อย ผมไม่เคยมีแม้เม็ดทรายหนึ่งก็ไม่เคยปรากฏในหัวใจผมเลย อย่างไรจะสะดวกในวาระสุดท้ายของเราเท่านั้น เอาลงตรงนั้นเลย ตายคนเดียวตายอย่างสบาย ๆ หายห่วงทุกอย่างเลย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ตายก็หายห่วงแล้ว ได้อยู่คนเดียวตายคนเดียวไม่มีอะไรมากวนเลย

เราจะหวังเอาอะไรก็รู้แล้วว่ามันหมดกำลังของมันแล้ว ธาตุขันธ์นี้มันจะไปอยู่แล้ว ก็มีแต่ทำหน้าที่ปล่อยมันเท่านั้น ความยุ่งเหยิงวุ่นวายที่รับผิดชอบกันมาสักเท่าไรเอ้า ปล่อยเสียในวะระนี้แสนสบาย พูดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้นเลย มันไม่ได้เต็มส่วนก็คืออันนี้กวนธาตุขันธ์ **ภารา หเว** นี่มีตั้งแต่ต้น ทั้งมีอุปาทานไม่มีอุปาทานก็เป็น **ภารา หเว** อย่างพระอรหันต์ท่านก็เป็น **ภารา หเว** ในขั้นรับผิดชอบเหมือนกัน คนเราเป็น **ภารา หเว** ทั้งความรับผิดชอบ ทั้งความยึดความถือ ความห่วงใยเสียดาย ความหึงความหวงนี่พระอรหันต์ท่านไม่มี แต่ความรับผิดชอบมี สัญชาตญาณความรับผิดชอบมีประจำอันนี้

ก็เหมือนเดินไปตามทางนี่ชิ ถ้าลื่นอย่างนี้จะยอมล้มง่าย ๆ เหรอ ไม่ว่าปุถุชนไม่ว่าพระอรหันต์ การช่วยตัวเองนั่นสัญชาติญาณ มันเป็นของมันเองอย่างนั้นละ จะพลิกตัวทันที ๆ จนกระทั่งว่าไม่ไหวแล้วถึงจะยอมล้ม ถ้ายังจะพลิกตัวแก้ช่วยตัวเองได้อยู่แล้ว จะไม่ยอมหกล้มก้มกราบง่าย ๆ อันนี้คือสัญชาตญาณ จะเป็นเหมือนกันหมดทั้งพระอรหันต์ทั้งปุถุชน มีสัญชาตญาณที่รับผิดชอบตัวเอง แต่จะให้ยึดมั่นถือมั่นนั้นหมดปัญหาไปแล้ว จะไปพูดอะไร อะไรพาให้ยึด ก็เมื่อกิเลสสิ้นไปหมดแล้วจะเอาอะไรพาให้ยึด หากเราไม่ให้มันยึดมันก็ไม่ยึดจะว่ายังไง ไม่มีสิ่งพาให้ยึดนี่ แต่สัญชาตญาณธรรมชาตินี้มี ตั้งใจไม่ตั้งใจมันก็เป็นของมันเอง เสียดายไม่เสียดายมันก็เป็น

นี่ละที่เหมือนกันระหว่างปุถุชนกับพระอรหันต์ คือความรับผิดชอบตามสัญชาตญาณของตนเองแต่ละขันธ์ ๆ เหมือนกัน เช่นว่ามองไปนี่รากไม้มันเหมือนกับงู ก้าวลงไปนี้กำลังจะเหยียบ เข้าใจว่างูนี้จะโดดผึงทันทีเลย นี่ปุถุชนกับพระอรหันต์จะเหมือนกัน แต่สิ่งที่ต่างกันก็คือจิต ปุถุชนจะร้อนวูบเลย ตกอกตกใจภายในหัวใจนี่ แต่พระอรหันต์ท่านไม่ แย็บเดียวเท่านั้นพุ่ง ที่แย็บคือความรับผิดชอบ โดดเหมือนกันแต่จิตไม่

ไหว นี่ต่างกันตรงนั้น ต่างกันอยู่ภายในจิตเท่านั้น แต่กิริยานี้เหมือนกัน ลื่นนี้ไม่ยอมล้ม ง่าย ๆ ละ

เวลาอยู่ด้วยกันหลายคน คนหนึ่งทำหนึ่ง ๆ ใครทำ ๆ ก็ดูกันซิ มาศึกษาหูมีตามี มือมีเท้ามี จัดทำช่วยกันอะไร ๆ ช่วยกัน

เอาละเลิกกันละ พูดไปนาน ๆ ก็เหนื่อย

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๘

นักเกิดนักตาย

วันหนึ่ง ๆ ก็อยู่ไปงั้นแหละ มีแต่เรื่องธาตุเรื่องขันธ์ไม่เห็นมีเรื่องอะไร มองไปข้างนอกมีแต่มืดกับแจ้งเท่านั้น ดูภายในก็มีแต่เรื่องธาตุเรื่องขันธ์ที่กวนกัน แสดงตัวของมัน ไอ้เราก็เพราะรับผิดชอบมันก็ดูมันอยู่อย่างนั้น มันทำงานของมัน สุดท้ายสลายลงไปก็ไปอยู่ที่เดิม แต่จิตดวงนี้ถ้าแก้ไม่ได้มันก็ไปทำนองที่เคยไปมาแล้วนั้นแหละ กี่กัปกี่กัลป์มันหมุนมันเวียนของมันอยู่ไม่มีความอิ่มพอ ฟังแต่ว่ากิเลสมีความอิ่มพอเมื่อไร มันทำให้จิตหมุนตัวด้วยความเกิดแก่เจ็บตายไม่มีความอิ่มพอเช่นเดียวกัน

เอ้า พิสูจน์ซิ ใครอยากพิสูจน์ให้รู้เรื่องความจริงที่มีอยู่ในจิตของเรานี้ ไม่มีอยู่ที่ไหนแหละ พิสูจน์ที่จิตนี้เอาให้เห็นลงไปชัดเจนซิ ดังพระพุทธเจ้าท่านทรงพิสูจน์ ท่านถึงได้ตรัสรู้เป็นศาสดาองค์เอกขึ้นมาจากใจดวงนั้นแหละ นี่ของเราก็มี นี่แหละตัวหมุนเวียนอยู่ตลอด เกิดแก่เจ็บตายก็คือเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ เรื่องจิตหมุนตัวเข้าไปสู่สิ่งนั้น สู่ธาตุนั้นธาตุนี้ ผสมกันในภพนั้นภพนี้นั่นเองไม่มีอะไร มีเท่านั้น ตื่นภพตื่นชาติของตัวเองอยู่เรื่อยมา เพราะไม่ทราบจะไปเกิดที่ไหน ปรากฏขึ้นมาแล้วถึงรู้ว่าเกิด และไม่ทราบว่ามาจากภพใด ตายนี้แล้วจะไปไหนอีกก็ไม่ทราบ ทั้ง ๆ ที่มันก็หมุนของมันไปก็ไม่ทราบ นี่ตัวนักเกิดนักตายได้แก่ใจดวงนี้

ถ้าอยากจะทราบชัดเจนก็ต้องปฏิบัติต่อจิตนี้ด้วยจิตตภาวนา จะไม่สงสัยศาสดาคือไม่สงสัยพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ว่ามีกี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านพระองค์ ที่ธรรมกับโลกเป็นคู่กันมาโดยลำดับ ธรรมกับโลกที่จะแสดงให้ปรากฏเป็นคู่เคียงของโลกได้ ใครเป็นผู้ตรัสรู้ ใครเป็นผู้ขุดค้นขึ้นมาถ้าไม่ใช่ศาสดาแต่ละองค์ ๆ จะเป็นใคร นอกนั้นไม่มีใครสามารถขุดค้นได้เลย เพราะไม่ปรากฏว่าเป็นสยัมภู ๆ ในบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดสัตว์ตัวใดในสามแดนโลกธาตุนี้ มีปรากฏแต่ศาสดาเท่านั้นที่ว่าสยัมภู ๆ คือพยายามตะเกียกตะกายเองทีเดียว จนได้ปรากฏธรรมดวงเลิศขึ้นที่ใจ แล้วนำธรรมนี้ออกสอนโลกและเป็นคู่เคียงของโลกเรื่อยมา จึงเรียกว่าธรรมว่าโลก

คำว่าโลกกับธรรมนี้เป็นของคู่กันมาแต่กาลไหนกาลไร เรื่องโลกไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ความสั้นยาวฉันใด ธรรมก็ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ความสั้นยาวเช่นเดียวกันฉันนั้น ระยะกาลเวลาขนาดไหนนับไม่ได้เช่นเดียวกัน ที่ธรรมนับไม่ได้เช่นเดียวกับเรื่องของโลกนั้นก็เพราะ ศาสดาแต่ละพระองค์ ๆ สืบทอดกันมาเรื่อย พอสิ้นสูญไปสักระยะหนึ่งแล้วก็มีศาสดาอีกองค์หนึ่งขุดค้นขึ้นมา ๆ เพื่อเป็นคู่เคียงของโลก ดังที่เราได้พูดอยู่ทุกวันนี้ว่าโลกว่าธรรม แน่ะ ธรรมกับโลก อันหนึ่งเป็นโลก อันหนึ่งเป็นธรรม

โลกนั้นก็คือโรคนั่นแหละจะพูดไปไหนจะเป็นอะไรไป เหมือนกับโรคที่เกิดขึ้นภายในกายของเรานั่น โรคเป็นอยู่ในหัวใจก็เป็นเช่นเดียวกัน ธรรมก็คือยาแก้โรคนั่นเองจะเป็นอะไร ในระยะที่ไม่มีพระพุทธเจ้าก็ไม่มีธรรม เมื่อไม่มีธรรมแล้วก็ไม่มียา ที่เรียกว่าธรรมโอสถไม่มี สัตว์โลกนี้เดียรดาษกันอยู่ด้วยความทุกข์ร้อน เพราะอำนาจโรคคือกิเลสเสียดแทงเหยียบย่ำจิตใจ แต่ไม่มีอะไรเป็นเครื่องแก้เครื่องถอดถอน ไม่มีอะไรเยียวยาคือธรรมไม่มี

พวกเราก็เคยพบมาแล้วเพราะเกิดมานานแสนนาน ท้าทายอยู่ในวัฏจักรนี้ ไม่มีใครท้าทายยิ่งกว่าพวกเราแต่ละราย ๆ ท้าทายความเกิดแก่เจ็บตายอยู่ในวัฏจักรนี้ ทำไมจะไม่ประสบพบเห็นสิ่งที่กล่าวมาเหล่านี้ล่ะ ต้องพบต้องเห็นเป็นแต่จำไม่ได้ ไม่สามารถที่จะจำได้ในความเป็นมาของตนเท่านั้นเอง ความจริงแล้วต้องเป็นอย่างนั้นทั้ง ๆ ที่จำได้ก็ตามไม่ได้ก็ตาม เครื่องบังคับให้เป็นอย่างนั้นซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจบอกอยู่ชัด ๆ ในวงปัจจุบันนี้แหละ นี่เราจะมาตื่นอะไรอีก มีอะไรที่น่าตื่น สิ่งเหล่านี้เคยเป็นมาแล้วทั้งนั้น และไอ้มืดแจ้ง ๆ นี้ก็ดูซิ ถ้าเราจะเอาเฉพาะในชาติปัจจุบันนี้ มีอะไรเป็นของประเสริฐเลิศเลอภายในจิตใจพอจะให้ตื่นเต้นให้ดีอกดีใจ มีอะไรบ้าง ก็ตื่นลมตื่นแล้งกันไปเท่านั้น ไม่ว่าเขาว่าเราเหมือนกันหมด สุดท้ายก็มีแต่มืดกับแจ้งอันนี้

มนุษย์เกิดสัตว์เกิดก็ไม่ผิดอะไรกับเห็ดเกิดนั่นแหละ เขาว่าเห็ดออก ๆ ก็เห็ดเกิดนั่นละดูซิ เกิดตอนเช้าตอนเย็นก็ยุบยอบตายไปพังลงไปแล้ว เห็นไหมมันแก่ ตอนเช้ามองดูก็น่าดู ตูมออกมา ต่อไปก็บานแล้วก็ร่วงโรยไปก็เท่านั้น นั่นละเราเห็นได้ชัดก็คือมันรวดเร็ว ปรากฏขึ้นมาตอนเช้า ตอนบ่ายบานแล้วก็แก่ไปและเปื่อยเน่าไป นี่เห็นได้ชัด

สัตว์และมนุษย์ทั้งหลายก็เหมือนกันนั่นแหละ แต่เราไปคาดเอาเฉย ๆ ว่ามันยืดมันยาวไปว่าเอา มันไม่ได้ยืดได้ยาวแหละ มันหมุนตัวของมันไปเช่นเดียวกับเห็ดนั่นแหละ ความหมุนตัวของมันก็หมุนอย่างเดียวกัน และลงไปในจุดอันเดียวกัน คือธาตุอันเดียวกันนั่นเอง ไม่มีอะไรที่จะให้ตายอกตายใจได้

แต่สิ่งที่มันหลอกมันลวงอยู่ไม่หยุดไม่ถอยน่ะซิ ถึงทำให้ตื่นไปตามมันตายใจไปตามมัน สิ่งที่น่าตื่นไปตามมันก็ตื่น สิ่งที่ตายใจไปตามมันก็ตาย ที่จะมารู้สึกเนื้อรู้สึกตัวรู้โทษรู้ภัยของมันไม่รู้ เพราะไม่มีธรรมพาให้รู้ นอกจากไม่ปรากฏ นอกจากไม่ปฏิบัติให้รู้ให้เห็นขึ้นมาในใจมันก็ไม่รู้ มันซ่านไปหมดด้วยความวุ่นวาย ด้วยความฟุ้งซ่านของจิตหาหลักหาเกณฑ์หาที่ยึดไม่ได้เลย นั่นละเป็นเวลาที่วุ่นที่สุด..ใจ รู้อยู่อย่างนั้นจับตัวไม่ได้ มีแต่เรื่องความรุ่มร้อน มีแต่เรื่องสัญญาอารมณ์

แล้วก็จิตดวงนั้นละเป็นผู้หลอกเจ้าของ ให้ปรุงขึ้นมาเป็นภาพเป็นพจน์ต่าง ๆ เป็นเรื่องเป็นราว เรื่องนั้นเรื่องนี้ เรื่องไม่มีมันปรุงขึ้นก็เชื่อมันได้อย่างสนิทตายใจ เรื่องที่เคยมีมาแล้วกี่ปีกี่เดือนมันก็ปรุงขึ้นมาโกหกสด ๆ ร้อน ๆ ให้ตื่นเต้นตกใจเสียใจไปตามมัน ถ้าเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่เคยเสียใจก็ต้องเสียใจไปตาม เรื่องนั้นเป็นเรื่องที่ควรดีใจเพลิดเพลินหลงใหลก็เพลิดเพลินหลงใหลไปตามมันจนได้ มันปรุงอยู่ในหัวใจนั่นแหละ เป็นภาพขึ้นในหัวใจ แล้วก็หลงภาพเจ้าของอยู่นั้นเหมือนเด็กเล่นตุ๊กตาผิดอะไร พวกเราเล่นกับภาพตัวเอง แล้วเอาเรื่องของตัวเองหลอกตัวเอง เป็นอย่างนั้นแหละ เพราะสติปัญญาไม่มีพอที่จะทราบว่านี้เกิดขึ้นจากอะไร มาจากไหน

แต่ไม่พ้นเรื่องจิตตภาวนา มันจะฟุ้งซ่านวุ่นวายขนาดไหนก็จิตดวงนี้แหละ ผู้พยายามก็คือผู้นี้แหละ ฟัดเหวี่ยงกันไปกันมาหลายครั้งหลายหนก็พอได้เงื่อนได้เหตุได้ผลจากกัน แล้วก็พอฟัดพอเหวี่ยงกันไป สุดท้ายก็ตามกันทันตามกันได้ จิตไม่เคยสงบก็สงบให้ พอสงบแล้วก็ไม่มีเรื่อง เราสังเกตดูซิ เวลาจิตของเราไม่สงบเป็นยังไง นั้นละมันสร้างเรื่อง มีแต่เรื่องยุ่งเรื่องเหยิงวุ่นวายตลอด แม้แต่หลับยังฝันไปอีกโน่น ฝันสดฝันร้อน ฝันสดก็คือฝันเรานั่งอยู่เฉย ๆ นี่ มันปรุงแต่งวุ่นวายไม่ทราบกี่ร้อยกี่พันเรื่อง ตั้งแต่ตื่นขึ้นมาจนกระทั่งหลับ นี้เรียกว่าฝันสด ก็หลงทั้งสด ๆ ร้อน ๆ อยู่ เวลานอนหลับไปอีกฝันไปอีก ก็หลงไปอีกแบบหนึ่งอีก โอ้โห เมื่อคืนนี้ฝันอย่างนั้น ๆ ไปอีกสองชั้นสามชั้น มีแต่เรื่องถูกต้มถูกตุ๋นจากสิ่งเหล่านี้แหละ ที่นี่เวลาจิตสงบเข้าไปเรื่องทั้งหลายก็สงบ

พอจิตสงบเรื่องก็สงบ เพราะมันไม่ปรุงหลอกเจ้าของนี่ ยิ่งเวลาที่สงบแน่วลงไปแล้ว หยุดกึ๊กเรื่องความคิดทั้งหลายเลย เหลือแต่ความรู้ล้วน ๆ ขาดออกจากสิ่งภายนอก ทางข้างนอกไม่มีปรากฏในความรู้สึกของเจ้าของ มีแต่ความรู้สึกของเจ้าของอย่างเดียวเท่านั้น ไม่สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งภายนอกเลย นั่นละเรื่องไม่มีเลยเวลานั้น นี่เราก็เห็นได้พอจับเงื่อนได้ว่า อ๋อ ที่มันยุ่งเหยิงวุ่นวายเพราะนี้ออกแสดงตัวต่างหาก เวลาผู้นี้ไม่แสดงตัวออกไปก็ไม่เห็นมีเรื่องอะไร เรื่องเกิดจากผู้นี้ นี่พอจับได้ เท่านี้ก็พอได้เงื่อน

จิตเพียงขั้นสมาธิที่สงบตัวลงไปนี้ก็พอได้เงื่อนได้เหตุได้ผลบ้าง ทีต่อไปก็จะมีแก่ใจที่จะพยายามระงับดับเรื่อง และถอดถอนเรื่องออกจากภายในจิตใจของตน เพราะมันเกิดขึ้นจากที่นี่ที่มีอะไรพาให้เกิด มีอะไรบันดลบันดาล มีอะไรบังคับบัญชาหนุนให้มันเกิด เรื่องต่าง ๆ จึงเกิด นี่ก็ค้นไปซิ จนกระทั่งมันขาดไปโดยลำดับลำดา รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสกับจิตใจก็ขาดจากกัน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัสสัมพันธ์กับรูป รส กลิ่น เสียง เครื่องสัมผัส ก็เพียงสัมผัสสัมพันธ์ แต่มันขาดจากกัน ๆ เพราะปัญญาได้รอบตัวแล้วนี่ก็รู้

เราจะรู้ตัวจิตดวงนี้ ดวงที่ว่านักท้าทายความเกิดแก่เจ็บตาย ท้าทายอยู่ในสามแดนโลกธาตุ คือจิตดวงนี้ของแต่ละราย ๆ นี่แหละเป็นตัวการที่สุด มันไปได้หมด อย่าว่าภพนั้นไปไม่ได้ภพนี้ไปไม่ได้ ไปได้ทั้งนั้น จิตดวงนี้ที่ครองตัวอยู่เวลานี้กับตัวเราตัวท่านจะเป็นดวงไหน เราเอาตรงนี้ เพราะเราจะแก้จิตดวงนี้ เราต้องเหมาเอาตรงนี้ เพราะเรื่องจิตดวงอื่นเราไม่ได้ไปรับผิดชอบเขา จิตของเรานี่เราเป็นผู้รับผิดชอบ ภพไหนที่จะไปไม่ได้จิตดวงนี้น่ะ มันสร้างได้มันต้องไปได้ อะไรที่จะให้เกิดในภพใดชั่วหรือดีมันสร้างเองนะ สร้างภายในตัวของมัน แล้ววิบากอันเป็นผลก็หนุนกันให้ไปเกิด นั่นทำไมจะเกิดไม่ได้ นั่นซิเวลาเราพิจารณาเข้าไปมันแก้เข้ามาซิที่นี่ ซึ่งเห็นชัด ๆ ด้วยภาคปฏิบัติ

เราอย่าคาดอย่าหมาย ธรรมพระพุทธเจ้าไม่ใช่ธรรมคาดคะเน เป็นธรรมของจริงล้วน ๆ ร้อยเปอร์เซ็นต์ ถ้ามีพันเปอร์เซ็นต์ก็พันเปอร์เซ็นต์เต็มที่ ไม่มีบิ่นไม่มีปลอม มีหมื่นเปอร์เซ็นต์ไปหมื่น หมื่นทั้งหมื่นเลยเชียว ธรรมพระพุทธเจ้าที่บริสุทธิ์หมดจดเป็นของจริงล้วน ๆ หมื่นเปอร์เซ็นต์ เอามาปฏิบัติซิ ตั้งแต่กิเลสมันปลอมร้อยพันหมื่นแสนเปอร์เซ็นต์ เรายังเชื่อได้ขนาดนั้น ทำไมธรรมเป็นของจริงร้อยเปอร์เซ็นต์จะเชื่อไม่ได้สักเปอร์เซ็นต์สองเปอร์เซ็นต์มีเหรอ เอามาประพฤติปฏิบัติดูซิ

นักปฏิบัติต้องเอามาเทียบเคียงบวกลบคูณหารกัน ระหว่างดีกับชั่ว ระหว่างจริงกับปลอม ไม่อย่างนั้นหาทางออกไม่ได้นะอย่าว่าไม่บอก ให้เอามาพิจารณา เมื่อพิจารณาแล้วจะต้องปรากฏขึ้นที่ใจดวงนี้ละ เพราะใจดวงนี้เป็นตัวเหตุ เป็นคลังแห่งเหตุทั้งหลาย เป็นคลังทั้งกิเลสตัณหาอาสวะทุกประเภทด้วย และจะเป็นคลังทั้งธรรมะตั้งแต่ธรรมะขั้นต่ำจนกระทั่งถึงธรรมะสูงสุดวิมุตติพระนิพพาน จะไม่เจอที่ตรงไหน จะเจอที่ใจ คลังของธรรมก็อยู่ที่นี่ ขอให้ภาคปฏิบัติดำเนินไปตามที่กล่าวนี้เถิดจะไม่ไปไหนเลย และเรื่องทั้งปวงนี้เราจะทราบ ไม่ว่าจะภพน้อยภพใหญ่ภพไหน ๆ ก็ตามเถอะจะประกาศกังวานอยู่ภายในจิตดวงนี้ จะทราบในนี้โดยไม่ต้องสงสัย เพราะอันนี้เป็นหลักปัจจุบัน จะกระจายไปทั่วหมด อดีตอนาคตไม่มีอะไรลี้ลับได้ ถ้าลงว่าจิตปัจจุบันนี้ได้กระจ่างไปแล้วเท่านั้น

นี่ก็พูดถึงเรื่องความขาด การที่มันจะขาดเป็นวรรคเป็นตอนระหว่างตา หู จมูก ลิ้น กาย กับรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ก็เพราะมันขาดที่ใจ อันนี้เป็นทางเดินทางประสานต่างหาก ไม่ใช่เป็นตัวกิเลส รูปไม่ใช่กิเลส เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสไม่ใช่กิเลส ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่ใช่กิเลส เป็นแต่เพียงทางเดินประสานหากันเท่านั้น ตัวใจต่างหากเป็นกิเลสเป็นตัณหา เป็นตัวภพตัวชาติ เพราะฉะนั้นมันเกี่ยวกับเรื่องอะไรจึงนำเรื่องอันนั้นเข้ามาเกี่ยวข้อง มาประสับประสาน มาพินิจพิจารณา มาแยกมาแยะกัน

จนกระทั่งเห็นชัดเจน ทั้งรูปก็เป็นอย่างนั้น ๆ ตาของเราก็เป็นอย่างนี้ เสียงเป็นอย่างนั้น หูของเราเป็นอย่างนี้ มาเทียบเหตุผลกัน มันก็สักแต่ว่าเครื่องมือหรือว่าทางเดินของกิเลสเท่านั้น

กิเลสมันเดินทางสายนี้ เดินทางตาไปสู่รูป หูสู่เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ไปอย่างที่ว่ามาแล้ว นี่เวลาพิจารณาเข้าไป ๆ รู้ชัดตามเป็นจริง ๆ มันก็ปล่อยละซิ จะไม่ปล่อยยังไง ก็รูปมันเป็นอะไร ก็สักว่ารูป แน่ะ เสียงก็สักว่าเสียง ก็ได้ชัดเจนมาแล้วนี่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย มันก็ชัดของมัน ทีนี้มันก็ขาดเพราะใจเข้าใจ ใจรู้เรื่องใจก็ขาดจากสิ่งเหล่านั้น

เพียงเท่านี้รู้แล้วนี่ที่มันจะไปติดไปต่อกับเรื่องอะไร ๆ กว้างแคบขนาดไหน ทราบชัดเจนแล้ว ตามภูมิของจิตในขั้นนี้ก็ทราบแล้วว่า จิตนี้ขาดวรรคขาดตอนในภพใด ภูมิใด ภพหยาบขนาดไหนที่ผ่านมามันรู้ ๆ จนกระทั่งถึงภพละเอียดอย่างที่ท่านสอนไว้ พวกอนาคามีนี่คือภพละเอียด และภพนี้เป็นภพอัตโนมัติ เป็นภพภูมิที่จะก้าวไปโดยลำพังตนเอง จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นไปเลยไม่ต้องกลับมาเกิดอีก ถ้าเป็นผลไม้ก็แก่เต็มที่แล้วห่ามไปแล้ว ถึงขั้นห่ามแล้วมีแต่จะสุกท่าเดียว จะสอยลงมาไม่สอยลงมาก็ตาม จะสุกโดยถ่ายเดียวเท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่น เอามาบ่มไม่บ่มก็สุกถ่ายเดียวเท่านั้น นี่ละจิตถึงขั้นนี้แล้วยิ่งรู้ได้ชัดว่าไม่มีอะไรที่จะมาเกี่ยวข้อง มีความรู้ของตัวเองเท่านั้น และติดก็ติดอยู่นี้เท่านั้น ถึงติดก็ตามติดอันนี้ไม่พ้นที่จะผ่านไปได้ ต้องเป็นไปได้โดยหลักอัตโนมัติ เพราะฉะนั้นพระอนาคามีจึงไม่ลงมาเกิดอีก

ให้เห็นในหัวใจเจ้าของซิ ท่านสอนไว้นั่นท่านสอนใคร สอนพวกเรานี่นะ ปฏิบัติให้เห็นภายในจิตใจ ต้องเห็นต้องรู้อย่างนั้นไม่สงสัย เอาซิธรรมะเป็นของจริง **สนฺทิฏฺฐิโก ๆ** สอนใคร สอนพวกเราสอนผู้ปฏิบัติ **ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ** ใครจะรู้ ถ้าผู้ปฏิบัติไม่รู้จะเป็นใคร ตาสีตาสาเขาไม่สนใจกับอรรถกับธรรมเขาจะมารู้ได้อย่างไร ผู้ปฏิบัติธรรมต่างหากจะเป็นผู้รู้ผู้เห็น เอาให้เห็นซิ

ธรรมพระพุทธเจ้าเป็นของจริง มีกาลสถานที่เมื่อไร **อกาลิโก** ฟังซิ **อกาลิโก** ๆ สวดอยู่ทุกวันธรรม ปฏิบัติให้เห็นให้รู้ซิ นี่ละนักท้าทายเกิดแก่เจ็บตายคือใจดวงนี้ เวลาตัดเข้าไปโดยลำดับลำดาแล้วมันก็สั้นเข้ามา ๆ จนกระทั่งเหลือแต่ตัวอันเดียวตัวเชื้อแล้วก็ขนาบลงไปตรงนั้นอีก ด้วยสติปัญญาที่ทันสมัยที่เกรียงไกร ขาดสะบั้นให้เห็นประจักษ์น่ะซิ ไม่ต้องไปรอภพใดแหละ เอาให้เห็นประจักษ์ภายในจิตใจ ท่านว่าวิมุตติหลุดพ้น หลุดพ้นที่ไหน หลุดพ้นที่ใจ เพราะใจเป็นผู้ถูกจำถูกจองนี่นะ ไม่ใช่อะไรถูกจำจอง

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ถูกจำจองที่ไหน ใจต่างหากถูกจำจอง เมื่อแก้จึงแก้ที่ใจ แก้เข้าไป ๆ เมื่อหมดจากใจแล้วจะไปถามหาที่ไหนอีก พระพุทธเจ้ามีร้อยองค์ก็สาธุ ไม่ทูลถามท่าน ทูลถามทำไม **สนฺทิฏฺฐิโก** ประกาศกังวานเป็นของจริงอยู่ด้วยกันทั้งนั้น นับแต่พระพุทธเจ้าลงมาจนกระทั่งถึงสาวกองค์สุดท้ายเหมือนกันหมด คำว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** ไม่มีใครยิ่งหย่อนกว่าใครแหละ

ท่านว่า **นตฺถิ เสยฺโยว ปาปิโย** นั่นให้เห็นประจักษ์ภายในจิตใจเจ้าของซิ ธรรมของจริงเป็นอย่างนี้ ใครรู้ก็จริงทั้งนั้น สด ๆ ร้อน ๆ ไม่ได้ล้าไม่ได้ครึ ไม่ได้ล้าสมัย นอกจากกิเลสมันหลอกตบหัวเราเล่นเหมือนเราตบหัวสุนัข เราโง่จะตายไปให้กิเลสมันตบหัวเล่น ธรรมะไม่เอามาตบหัวกิเลสบ้างมันได้เรื่องอะไร ปฏิบัติซิเป็นยังไง รู้ธรรมรู้ยังไง ได้ยินแต่ในตำรับตำราว่าท่านรู้ธรรม ท่านรู้อย่างนั้น ๆ ท่านบรรลุโสดา บรรลุสกิทา บรรลุอนาคา บรรลุอรหัตอรหันต์ ท่านบรรลุอย่างนั้น ๆ เหมือนกับว่าเรื่องทั้งหลายมีอยู่กับท่าน แล้วเราทรงไว้ซึ่งความสุดเอื้อมหมดหวังอย่างนั้นเหรอ

ธรรมะนี่เป็นธรรมะของสัตว์ทั่ว ๆ ไป พระพุทธเจ้าประทานไว้หมดแล้ว เรายิ่งเป็นมนุษย์เบอร์หนึ่งด้วย ที่พร้อมจะรู้ได้เห็นได้ด้วยการปฏิบัติของเรา นี่ถ้าเราไม่ได้แล้วใครจะได้ เราจะไปทิ้งความหวังให้กับผู้ใด ความไม่สมหวังเราจะมากอบโกยเอาคนเดียว มันโง่ขนาดไหน เอาซินักปฏิบัติ วินิจฉัยเจ้าของเอานะ การพูดนี้พูดเพื่อให้อุบายเข้าไปวินิจฉัยเจ้าของ ไต่สวนเจ้าของ ถามเจ้าของซักเจ้าของ ว่าโง่อะไรนักหนา ให้มันฉลาดบ้างซิ

ธรรมะเครื่องฉลาดที่จะแก้กิเลสตัวฉลาดแต่ทำเราให้โง่มีอยู่ด้วยกัน แก้ลงไปซิ เมื่อถึงขั้นธรรมฉลาดแล้วฉลาดไม่ต้องสงสัย อาจหาญ ไม่มีคำว่าสะทกสะท้าน..ลงธรรมแล้ว ก็ใจดวงนี้เวลานี้มีอะไร มีแต่กิเลสสร้างตัวของมันทั้งนั้น ก็เคยพูดแล้วนี่ไม่รู้ตั้งกี่ครั้งกี่หน เป็นสด ๆ ร้อน ๆ ครึที่ไหนล้าสมัยที่ไหน ธรรมของจริงเป็นอย่างนี้จริง ๆ นี่เวลานี้กิเลสสร้างตัวของมันอยู่ภายในจิตของเราทั้งหลายนี่ ธรรมชาตินี้จึงเป็นตัวท้าทายเรื่องความเกิดแก่เจ็บตายไม่หยุดไม่ถอย และไม่มีกาลสถานที่เวล่ำเวลาด้วย วัดไม่ได้ว่าสั้นว่ายาว

ทีนี้เราก็สร้างธรรมขึ้นซิ แทรกเข้าไป มันเกิดอยู่ในจิตดวงเดียวกันน่ะ กิเลสเกิดในจิตได้ ธรรมะเกิดในจิตได้ กิเลสสังหารธรรมได้ ธรรมสังหารกิเลสได้ภายในจิตดวงเดียวกัน เวลานี้เราจะเอาธรรมสังหารกิเลส เอาให้ได้ซิ เวลาธรรมมีกำลังสร้างตัวขึ้นภายในจิตนี้แล้ว ก็เป็นการทำลายกิเลสไปในตัวในขณะเดียวกัน จนกระทั่งกิเลสหมดไป ๆ และหมดเกลี้ยงไม่มีอะไรเหลือแล้ว ถามหาทำไมนิพพาน ถามหาอะไร

ท่านว่านิพพาน ๆ คืออะไร เหมือนอย่างว่าอิ่ม ๆ นั้นน่ะ ถามหาที่ไหน กินลงไปให้มันรู้ซิ เผ็ดเค็มเปรี้ยวหวานใครจะบอกใครได้ เครื่องสัมผัสสัมพันธ์ให้รู้รสเปรี้ยวหวานเค็มมีอยู่ในตัวของเราทุกคน ๆ พูดง่าย ๆ อยู่ในลิ้นอยู่ในปากของเราความอิ่มหนำสำราญอยู่ในตัวของเรานี่หมด เค็มก็รู้ หวานก็รู้ อิ่มขนาดไหนก็รู้ อิ่ม ๆ อิ่มสุดขีดก็รู้ ถามกันหาอะไร ไม่มีใครถามกัน นี่ก็เคยพูดแล้ว

เรื่อง **สนฺทิฏฐิโก** ก็แบบเดียวกันนั้น ไม่ผิดอะไรกับการรับประทานนี้เลย สด ๆ ร้อน ๆ อย่างนี้จะไปครึที่ไหน ล้าสมัยที่ไหน ถ้าไม่ให้กิเลสมันหลอกเล่นเปล่า ๆ ทำลงไปซิให้ได้เห็น ทีนี้จิตเมื่อเวลาถึงขั้นเต็มที่ของมัน ขึ้นชื่อว่าสมมุติไม่มีเหลือแล้วจะเกิดที่ไหน เอ้า ไสไปซิ ไม่ว่าจะตายกลางค่ำกลางคืนตายเวลาไหน ตายอิริยาบถใด ตายด้วยเหตุผลกลไกอะไร เป็นแต่เรื่องธาตุเรื่องขันธ์สลายตัวไปเท่านั้น ธรรมชาตินั้นตายตัวแล้ว ท่านเรียกว่า **อกุปฺป**

อกุปฺป แปลว่าอะไร หาความกำเริบไม่ได้ นั่น พระโสดาก็ไม่กำเริบที่จะลงมาเป็นปุถุชน พระสกิทาก็ไม่กำเริบที่จะสลายตัวลงมา หรือว่าเสื่อมลงมาเป็นพระโสดา พระอนาคาก็ไม่เสื่อมลงมาเป็นพระสกิทา พระอรหันต์ไม่เสื่อมเป็นพระอนาคา และไม่เสื่อมลงมาเป็นปุถุชน นั่นจึงเรียกว่า อกุปปธรรม

อกุปฺปธมฺโม ๆ ธรรมไม่กำเริบ ไม่กำเริบไปโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นโดยสิ้นเชิง เรียกว่าไม่กำเริบโดยประการทั้งปวง นั่น ให้เห็นในหัวใจเจ้าของซิ แล้วจะหายสงสัยเอง จะไปสงสัยใคร ถ้าลองเจ้าของได้ประกาศกังวานขึ้นในหัวใจเจ้าของแล้วจะไปสงสัยผู้ใดที่ไหนอีก ถ้าไม่ใช่บ้าว่างั้นเลย พระอรหันต์บ้ามันเป็นได้ เช่นอย่างเป่านกหวีดปี๊ด ๆ สำเร็จแล้ว วันหลังมาเป่าปี๊ดอีกมันไม่สำเร็จ มันบ้าสองชั้น ถ้าแบบนั้นเป็นได้ ถ้าเป็นแบบศาสดาองค์เอกแล้วเป็นไปไม่ได้ ตามหลักของสวากขาตธรรมแล้วเป็นอย่างนั้น นั่นแหละธรรมของจริง

มีแต่ชื่อมีแต่เสียงของธรรมเต็มอยู่กับคัมภีร์ใบลาน เต็มอยู่กับความจดความจำไม่ได้เต็มอยู่ในความจริง มีแต่ความจดความจำเอามาโอ้มาอวดกันเฉย ๆ กิเลสมีกำลังมากยิ่งสนุกเหยียบหัวคนที่สำคัญตนว่ารู้ว่าฉลาด เพราะการศึกษาเล่าเรียนมามาก เราหารู้ไม่ว่ากิเลสมันสนุกเหยียบรีดกินหัวใจเราจนแหลกหมด ทั้ง ๆ ที่เราว่าเรามีความรู้มากนั่นแหละ นี่คือความจำเป็นอย่างนี้ จำเฉย ๆ จำไม่ปฏิบัติ ถ้าจำเพื่อปฏิบัติ เอา นั่นละกิเลสเริ่มร้อนแล้วที่นี่นะ ร้อนแม่ร้อนลูกกันไปแล้ว เดี๋ยวก็บ้านแตกสาแหรกขาด ถ้าลงปฏิบัติได้จับเข้าไปแล้วมันเป็นความจริง จะรู้ของจริงไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งกิเลสพัง พังเพราะปฏิบัติ

พูดอย่างนี้ทำให้ระลึกแย็บไปถึงพ่อแม่ครูบาอาจารย์ อันนี้ผมไม่ลืมนะ อะไรที่คิดกับท่านผมไม่ลืม ตอนนั้นเรากำลังชุลมุนวุ่นวาย ทางด้านจิตใจมันเพียบ ท่านก็เพียบทางด้านธาตุขันธ์ จิตใจท่านไม่ได้พูดแหละ ไม่ได้หมายอะไร แต่ถึงอย่างนั้นเรื่องตัวกิเลสมันก็ไปแทรกจนได้ ผมถึงได้พูดให้หมู่เพื่อนฟัง เวลาดึก ๆ ท่านมีลักษณะเหมือนครวญเหมือนคราง อื๊ ๆ ๆ นิด ๆ ไม่ได้มากนะ ก็เราอยู่นั่นน่ะ มีลักษณะอื๊ ๆ แอ๊ะ ๆ เหมือนร้องเหมือนครางเบา ๆ น่ะ แล้วมันก็แย็บขึ้นมา แต่แย็บเราระวังนะ

เอ๊ เวลาท่านเป็นอย่างนี้ท่านจะมีเผลอบ้างไหมนะ เท่านั้นละ พอเราว่าเหมือนอันหนึ่งมันตีปั๊บเลยไม่ให้กำเริบยิ่งกว่านี้ไปพูดง่าย ๆ ก็ระวังอยู่นี่ เพียงแย็บออกไปเท่านั้นละ เวลาท่านมีอาการอย่างนี้ท่านมีเผลอบ้างไหมนา เท่านั้นละเราก็หยุดทันทีเลย แล้วก็จำไว้ด้วยไม่ลืมนะ หากเป็นธรรมชาติของมันเอง

จนกระทั่งเรื่องผ่านไป ท่านก็ปรินิพพานไปแล้วเรื่องของเราจึงมาเป็นทีหลัง เราก็กราบขอขมาโทษท่านเลย อันนี้เราแน่ใจร้อยเปอร์เซ็นต์ว่าเราหลุดไปเลยไม่มีอะไรเหลือ เว้นแต่ว่าเรากลัวเราเป็น...เท่านั้นละ นั้นถึงวันตายก็ไม่หมด เพราะเราก็รู้อยู่ในใจของเราว่ากลัวเป็น...หือ ๆ พวกนี้มาเพื่อปฏิบัติเพื่อพระหรือเพื่อ...ท่านว่า มาปฏิบัติเพื่อพระมันขึงขังภายในใจนะ เข้าใจว่าตัวบริสุทธิ์ เข้าใจว่าตัวจริงจัง แต่กิเลสเข้าแฝงในนั้นเราไม่รู้เลย อันนั้นจนกระทั่งวันตายก็ไม่หมด เราแน่ในหัวใจเรา

แต่ที่เราไปคิดเกี่ยวกับเรื่องท่านว่า เอ๊ ท่านมีลักษณะ อื๊อ ๆ อย่างนี้ท่านจะเผลอบ้างไหมนา นี้หมดเราแน่ใจ เพราะเราระมัดระวังมาก พอแย็บเท่านั้นเราก็รีบ เหมือนกับรีบตบกันลงทันทีเลย แล้วก็ไม่ลืมขณะจิตที่คิดถึงท่านอย่างนี้ เวลาเรื่องของเราผ่านไปทีหลังถึงกลับมายอมเลยทันที โอ้โห ทำไมคิดผิดเอามากมาย คาดพ่อแม่ครูอาจารย์โห คนมีกิเลสไปคาดคนสิ้นกิเลสมันคาดกันได้อย่างนี้เชียวเหรอ มันยอม เข้าไปกราบขอขมาโทษอัฐิของท่าน อันนี้ปรากฏว่าโล่งไปเลยทันที ไม่ปรากฏว่ามีอะไรตกค้าง แต่คำว่ากลัวว่าเป็น...นั้นจนกระทั่งวันตาย เรายอมรับอันนี้ หือ จิตของท่านสิ้นแล้วจะให้ท่านมาเป็นอะไรอีก

ถ้าลงจิตบริสุทธิ์ จิตเป็นถึงขนาดอรหัตภูมิบริสุทธิ์เต็มที่แล้ว ยังจะกลับมาเป็นปุถุชนอีกศาสนามีความหมายอะไรวะ นั่น ธรรมะพระพุทธเจ้าที่ว่า **สฺวากฺขาโต** หมายความว่ายังไงนั่นซิ **สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม** ตรัสไว้ชอบแล้วมันชอบอะไร ว่าเป็นยังงั้นแล้วกลับเป็นยังงี้อีก ๆ ท่านตรัสไว้ชอบยังไง ถ้าไม่ใช่มันหลอกเท่านั้นเอง ธรรมของจริงเป็นอย่างนั้น นี่ละกิเลสมันสวมรอยเป็นอย่างนี้ละ เรื่องของเราเราจำไม่ลืมเลยมันสวมรอย ตั้งแต่บัดนั้นผมไม่ลืมจนกระทั่งบัดนี้นะ นี่เห็นไหมมันสวมรอย ทั้ง ๆ ที่ก็อาศัยเจตนาดีนั่นแหละ ยังสวมรอยได้อย่างนี้

จิตของท่านเราก็เชื่อมาตั้งแต่ไปฟังเหตุฟังผลท่านทีแรก ถึงแน่ใจว่าร้อยเปอร์เซ็นต์ ขนาดนั้นนะ แต่ทำไมมันจึงไปแย็บ เอ๊ ท่านจะมีเวลาเผลอบ้างไหมนะ เหมือนกับท่านจะเป็นผู้แบกสติแบกปัญญาไว้อย่างนี้ ประคองอรหันต์ไว้อย่างนี้ เป็นลักษณะอย่างนั้นนะ เหมือนกับท่านเอามหาสติมหาปัญญานี้ประคองไว้ แบกหามจิตดวงบริสุทธิ์ไว้อย่างนั้น กลัวจิตดวงบริสุทธิ์นี้จะพลาดไปจากมหาสติมหาปัญญาแล้วจะจม มันเป็นกันอย่างนั้น จึงต้องสงสัยว่า เอ๊ะ เมื่ออาการของท่านมีลักษณะอย่างนี้ท่านจะเผลอบ้างไหมนา

ส่วนที่พูดว่าเพราะธรรมไม่เคยรู้สิ่งไม่เคยรู้ไม่เคยเห็น ก็สงสัยบ้างเป็นธรรมดาก็ยกไว้ แต่เมื่อยกขึ้นถึงเรื่องกุปปธรรม อกุปปธรรม เข้าละซิ มันค้านกันมันลบล้างกันกับอันนี้อย่างเต็มที่เลยว่าที่ไม่เคยรู้เคยเห็น เป็นธรรมไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นก็สงสัยบ้างแหละ แล้วกุปปธรรม อกุปปธรรม ใครตรัสไว้นั่นน่ะ ก็ศาสดาองค์เอกเป็นผู้ตรัสไว้ **สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม** ใครเป็นผู้ตรัสไว้ ก็ศาสดาองค์เอก เรารู้ตามความจริงนั้นแล้วจะไปไหน ถ้าไม่ลงตรงนั้นจะลงตรงไหน มันก็หมดปัญหา จะเอาปัญหามาจากไหน เพราะธรรมนั้นไม่ใช่ธรรมปัญหานี่ เรื่องของปัญหามีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้นเข้าแทรก ๆ ถ้าหมดกิเลสแล้วก็หมดปัญหา ไม่มีอะไร

ให้พากันเอาจริงเอาจัง อย่ามาทำเล่น ๆ ผมหนักอยู่นะ ไม่ได้ทำอะไรกับหมู่กับเพื่อนแหละ หากหนัก หากแบกอยู่ด้วยความรับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่าง อะไรก็ผู้นี้ละ ธาตุขันธ์ก็อย่างที่หมู่เพื่อนเห็นนี่แหละ ผมแบกไว้ผมพูดตรง ๆ ไม่ใช่อวด ผมแบกไว้เพื่อหมู่เพื่อคณะเท่านั้นละ ถ้าลำพังผม ผมไปแล้วจะอยู่ไปทำไม แบกขันธ์ ๕ กองธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ แบกไปทำไม จะหวังเอาอะไรจากมันก็ไม่ได้ แล้วก็ไม่หวังด้วย ยังมีชีวิตอยู่นี้เราก็ไม่หวัง เราหวังอะไร ๆ อยู่กับมันนี้เราไม่เคยหวัง นอกจากมีความเมตตาสงสารหมู่เพื่อน ประชาชนญาติโยมอะไรที่ **สพฺเพ สตฺตา** สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันหมดทั้งสิ้นเท่านั้น

ผมไม่มีอะไรที่จะหวังสำหรับเจ้าของเอง หวังไปหาอะไร หวังอะไรมัน จะเอาอะไรกับมัน ดินก็ทราบแล้วว่าดิน หลับตื่นลืมตามันก็ดินน้ำลมไฟ ๆ จะไปพลิกให้เป็นอะไรไปอีก แล้วจะแบกมันหาอะไรอีก ถ้าว่ารู้แล้วแบกหาอะไร วิเศษวิโสอะไรกับดินน้ำลมไฟเท่านั้น ขอให้ใจวิเศษวิโสเถอะจะทราบเองเรื่องเหล่านี้

ทำให้มันจริงซินักปฏิบัติ อย่ามาเหลาะ ๆ แหละ ๆ เหมือนธรรมเป็นของเล่นกิเลสเป็นของจริงไปอย่างนั้น เวลานี้พลิกกันไปอย่างนั้นนะ ธรรมกลายเป็นของเล่นไปกิเลสเป็นของจริง ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสมันจริงจังทุกอย่าง ถ้าเรื่องของธรรมเหลวไหลเหลาะแหละ แน่ะ เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้วจะไม่ว่ากิเลสเป็นของจริงและธรรมเป็นของ

เหลวไหลยังไง เป็นธรรมของปลอมยังไง มันต้องเป็นอย่างที่ว่านั่นซิภายในหัวใจเรานั้นน่ะ ปากก็พูดออกมาว่าธรรมเป็นของจริง กิเลสเป็นของปลอม ก็ว่าไปงั้นแหละกิเลสพาให้ว่า ถ้าธรรมพาให้ว่าจริงปึ๋งเลยเทียว ขอให้ธรรมถึงใจเถอะพูดไม่พูดมันก็ถึงใจตลอดเวลา

ผมสอน-สอนด้วยความจริงใจจริง ๆ ไม่ได้สอนเล่น ๆ นะ ทุกอย่างสอนหมู่เพื่อน จะดุก็ตาม จะดีก็ตาม จะอะไรก็ตามจริงทั้งหมด เพื่อให้หมู่เพื่อนได้ดิบได้ดี ด้วยความดุก็เพื่อ ด้วยความดีนั้นก็เพื่อ เพราะเป็นของจริงด้วยกัน เราสอนด้วยเจตนาด้วยกัน จะเด็ดจะเดี่ยวจะดุด่าว่ากล่าวขนาดไหน เป็นไปตามความจริงทั้งนั้น ด้วยเจตนาเพื่อให้หมู่เพื่อนได้รับความดิบความดีจากการแนะนำสั่งสอน ทั้งดุด่าว่ากล่าว ทั้งดิบทั้งดีนั่นแหละ ไม่ได้ทำสักแต่ว่าทำนะ

เอาแค่นั้นละ รู้สึกเหนื่อย ๆ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

ที่พึ่งเป็นพึ่งตาย

ครูอาจารย์ที่เป็นที่เคารพนับถือ ฝากเป็นฝากตายในอรรถในธรรมได้อย่างแท้จริงก็ร่วงโรยไป ๆ ดังที่ทราบที่รู้กันอยู่ ซึ่งล้วนแต่เป็นองค์สำคัญ ๆ ในระยะ ๓-๔ ปี ๕ ปีมานี้ มีแต่ปีที่ร่วงโรยแห่งธรรมชาติที่อัศจรรย์ คือครูคืออาจารย์ที่รู้จริงเห็นจริงตามหลักธรรมดังพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ และแบบเดียวกันกับพระสาวกทั้งหลายแต่ครั้งพุทธกาล คือท่านผู้ที่รู้จริงเห็นจริงจริง ๆ อย่างหลวงปู่ฝั้น หลวงปู่ขาว หลวงปู่คำดี หลวงปู่แหวน เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เพชรน้ำหนึ่ง ๆ ทั้งนั้น

ถ้าครั้งพุทธกาลก็เรียกอย่างธรรมดา ๆ สบาย ๆ ตามความรู้ความเห็นของคนที่มีความหนักแน่นในธรรมอยู่แล้ว ได้ยินได้ฟังก็ไม่แสลงใจเหมือนคนที่มีแต่กิเลสเต็มหัวใจ ว่าพระอรหันต์ นั่น ทุกวันนี้พูดอย่างนั้นไม่ได้ ข้าศึกของศาสนธรรมหรือของธรรมนี้มีมาก แม้แต่ผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมเสียเอง และในวงผู้นับถือพุทธศาสนาเสียเอง ก็เป็นข้าศึกต่อคำพูดนี้ได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเรื่องอุตริมนุสธรรมไว้นั้น จึงเป็นความชอบธรรมอย่างยิ่ง สมกับพระองค์เป็นจอมศาสดา ทรงทราบเรื่องอดีตอนาคตได้เป็นอย่างดี

ครูอาจารย์ที่ล่วงไปเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ทรงอรรถทรงธรรมทางภาคปฏิบัติ เป็นผู้ได้เสวยผลแห่งการปฏิบัติของตนอย่างแท้จริง ดังพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายท่านเป็นมา ไม่ได้ทรงไว้แต่เพียงความจดความจำชื่อเสียงของกิเลสตัณหาอาสวะของอรรถของธรรมของมรรคผลนิพพานเท่านั้น แต่ซาบซึ้งถึงจิตถึงใจ สิ่งที่ควรถอดถอนถอดถอนออกได้โดยสิ้นเชิง สิ่งที่ควรบำเพ็ญก็บำเพ็ญได้สมบูรณ์บริบูรณ์เต็มที่ เช่น อรหัตบุคคล องค์ท่านเป็นพระอรหันต์ได้โดยสมบูรณ์ ครูบาอาจารย์ทั้งหลายท่านรู้ท่านเห็นได้อย่างนั้นจริง ๆ

เพราะฉะนั้นการแนะนำสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ท่านจึงไม่สะทกสะท้าน ท่านจึงไม่มีข้อเคลือบแคลงสงสัยอันเป็นความไม่แน่ใจในตนแม้นิดหนึ่ง แต่ท่านจะสั่งสอนด้วยความเมตตาสงสารล้วน ๆ ซึ่งเป็นหลักใหญ่ของใจ ไม่มีวิตกวิจารณ์กลัวจะสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ลูกหาทั้งหลายไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยเพราะความรู้ไม่เพียงพอ อย่างนี้ไม่มีในท่านผู้ทรงอรรถทรงธรรมสมบูรณ์บริบูรณ์เต็มที่แล้ว ดังครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ได้ยกมาเมื่อสักครู่นี้เป็นสำคัญ

ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้านั้น ไม่มีคำว่าอดีตอนาคต แต่เป็นศาสนธรรมที่ทรงความจริงไว้ตลอดมา ตั้งแต่พระพุทธเจ้าจนกระทั่งบัดนี้ ทรงความจริงไว้เต็มเม็ด

เต็มหน่วย ไม่เคยบกพร่องจากความจริงนั้นเลย นอกจากผู้นับถือศาสนาประพฤติปฏิบัติไปตามความรู้ความเห็นของตน ซึ่งมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงต่างกันเท่านั้น จึงเป็นไปได้ในแง่ต่าง ๆ แล้วยังกลับกลายมาเป็นข้าศึกของศาสนธรรมได้อีก ไม่เพียงแต่ว่าตนไม่ได้รับประโยชน์ ยังกลายเป็นโทษแก่ศาสนธรรมซึ่งเป็นหลักใหญ่ได้อีกโดยไม่ต้องสงสัย เพราะฉะนั้นการปฏิบัติธรรมจึงต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณา และหาครูหาอาจารย์ที่เป็นหลักเป็นเกณฑ์เป็นที่ยึดเหนี่ยว เป็นสิ่งสำคัญมากทีเดียว

ในครั้งพุทธกาลท่านเรียกว่า สาวก ๆ คือต้องได้ยินได้ฟัง ไม่ได้ยินได้ฟังจะบึกบึนไปเพียงลำพังคนเดียวนั้นเป็นไปไม่ได้ นอกจากพระปัจเจกพุทธเจ้าเท่านั้น นั่นท่านไม่ได้ศึกษาอบรมจากใครแหละ เป็นประเภทที่ทรงค้นพบเห็นโดยลำพังพระองค์ ๆ แต่ละพระองค์ในบรรดาพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย แต่ไม่มีแก่ใจที่จะแนะนำสั่งสอนผู้หนึ่งผู้ใด ทรงขวนขวายโดยลำพังตน รู้เห็นขึ้นมาแล้วก็เป็นอันว่าอยู่ไปด้วยความสะดวกสบายแต่ละราย ๆ

แม้ในครั้งก่อน ๆ ก็ยังมีพระปัจเจกพุทธเจ้าซึ่งอยู่ด้วยกันเป็นหลาย ๆ ร้อยองค์ก็ยังมี แต่ไม่ปรากฏว่าท่านได้ประกาศศาสนา เพราะเป็นเรื่องที่ทรงรู้ทรงเห็นโดยลำพังตนขึ้นมาเท่านั้น โดยไม่ต้องอาศัยครูอาศัยอาจารย์แนะนำสั่งสอนที่เรียกว่า สาวก ๆ คือผู้สดับผู้ฟัง ผู้สำเหนียกศึกษา ดังสาวกของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์

นั่นละธรรมมีอยู่มีได้ทุกกาลทุกสมัยอย่างนี้ พระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ตรัสรู้ขึ้นมานี้เป็นประโยชน์แก่โลกมากมาย ผิดกับพระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นไหน ๆ ส่วนพระปัจเจก ๆ ท่านทรงรู้เห็นโดยลำพังท่านแล้วท่านก็ผ่านไป ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ใด ไม่มีแก่ใจที่จะแนะนำสั่งสอน เรื่องความเมตตาท่านเมตตา แต่ไม่ถึงกับจะต้องเป็นผู้แนะนำสั่งสอนหรือเป็นศาสดาของใคร ท่านจึงเรียกว่าพระปัจเจก ปัจเจกก็แปลว่า รู้เฉพาะ ๆ โดยลำพัง ๆ เท่านั้น

ถึงจะพูดไปไหนก็ตาม ไม่ได้หายความกังวลที่เกี่ยวกับหมู่คณะซึ่งมาอบรมศึกษาอยู่นี้ก็ดี ที่ไม่ได้มาเกี่ยวข้องที่นี่ก็ดี ซึ่งปฏิบัติอยู่โดยลำพัง ๆ ตนเอง วิตกถึงเรื่องสิ่งที่จะทำให้ลุ่มหลงงมงายนั้น มันมีอยู่มากภายในจิตใจมีอยู่ทุกขณะ เราเป็นแต่เพียงว่าเอาความคิดความด้นความเดามาพูดมาคิดเฉย ๆ ว่าเรามาประพฤติปฏิบัติธรรม ว่าเรามีศีลเรามีธรรม เราไม่เบียดเบียนผู้หนึ่งผู้ใด เราไม่ฉกไม่ลัก ไม่ฆ่าไม่ทำลาย ไม่ขโมย ไม่ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ไม่โกหกไม่หลอกลวง ไม่ดื่มสุราเมรัยซึ่งเป็นส่วนหยาบ ๆ เท่านั้น แต่สิ่งที่ละเอียดยิ่งกว่านั้นมันมีมากเกินกว่ามากภายในจิตใจของแต่ละดวง ๆ ซึ่งเป็นนักบวชและเป็นนักปฏิบัติ อันนี้ละสำคัญมาก สิ่งเหล่านี้มันกระซิบ

กระซาบ มันฉุดมันลากจิตให้เคลื่อนไหวไปตามอำนาจของมันอยู่ตลอดเวลา แต่เราทราบไม่ได้เมื่อยังไม่ถึงขั้นที่จะควรทราบได้

การปฏิบัติก็ต้องตะเกียกตะกายล้มลุกคลุกคลาน ล้มก็ล้มอะไร ก็เพราะถูกมันเตะมันถีบมันยันนั่นเอง คลานก็เพราะว่าเดินไม่ได้ มันไม่ให้เดิน ล้มก็เพราะถูกมันเตะแน่ะ มีแต่เรื่องอันนั้นทั้งนั้น ที่ว่าล้มลุกคลุกคลานไปไม่สะดวก ก้าวไม่สะดวก นั่งไม่สะดวก ยืนไม่สะดวก เดินไม่สะดวก เพราะสิ่งเหล่านี้มันคอยขัดคอยขวางคอยเหยียบย่ำทำลาย คอยเตะคอยถีบคอยยันอยู่ตลอด แต่เราไม่ทราบ

ที่ว่าไม่สะดวก ไม่สะดวกเพราะอะไร ก็เพราะธรรมชาติอันนี้มันคล่องตัวของมันที่จะทำความไม่สะดวกแก่เรา เพื่อความสะดวกแก่มันเราไม่รู้ นี่จึงทำให้วิตก ทำไมจึงต้องวิตก ก็เพราะเคยผ่านมาแล้วเคยรู้มาแล้ว เคยเป็นอย่างนี้มาแล้วไม่ใช่ไม่เคย เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติผ่านพ้นไปแล้วท่านจึงสามารถพูดได้เต็มปาก เพราะท่านผ่านมาทั้งหมดในเรื่องราวใด ๆ ดังที่กล่าวมาเหล่านี้ ผู้ปฏิบัติไม่ผ่านอย่างนี้จะรู้ไม่ได้เห็นไม่ได้ ต้องผ่านเสียก่อน

เช่นว่าล้มลุกคลุกคลาน คือความตะเกียกตะกายสู้มันไม่ได้ เมื่อสู้ไม่ได้ก็ล้มก็คลาน ไม่มีอะไรสะดวกในเวลาที่มันมีกำลังมากเรามีกำลังน้อย คือกำลังธรรมภายในใจเรามีน้อย กำลังของมันที่เป็นฝ่ายบุกรุกเราหรือเป็นข้าศึกต่อเรามีมาก เราจึงต้องหาความสะดวกไม่ได้ตลอดอิริยาบถยืนเดินนั่งนอน เพราะกำลังมันมากมันขัดมันขวางอยู่ตลอด แต่ยังไงก็ตามคำว่า **วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ** นี้เป็นธรรมที่เป็นรากฐานสำคัญมากทีเดียว เราจึงไม่ควรจะมองข้ามไป จะไม่พ้นจากธรรมะบทนี้ คือความพากเพียรความอุตส่าห์พยายาม เอ้า หนักก็เอาเบาก็สู้ไม่มีคำว่าถอย เช่นว่า วิริยะคือความพากความเพียร ความอุตส่าห์พยายาม ความอดความทน ตามกันไปนั่นแหละ ไปในช่องเดียวกันกับวิริยะ

สติพยายามตั้งเสมอ นั่งไม่ได้ เอ้า พยายามนั่ง เดินไม่ได้พยายามเดิน ยืนไม่ได้พยายามยืน ทำความเพียรท่าใดไม่ได้พยายามทำท่านั้นให้ได้ ได้มากได้น้อยทำไปอยู่เสมอ นี่เรียกว่าการต่อสู้ ไม่สะดวกก็สู้ด้วยความไม่สะดวกก่อน เมื่อสู้หลายครั้งหลายหนอาการต่าง ๆ จะค่อยสะดวกไปตาม ๆ กัน เช่น เดินจงกรมไม่สะดวกเพราะความหลงความลืมเหลว ๆ ไหล ๆ อยู่ภายในจิตใจ ก็จะค่อยมีสติสตังประคองความเพียรไปได้ ยืนเดินนั่งนอนที่ทำให้เผลอสติ จิตถูกกิเลสฉุดลากไปตลอดเวลาก็จะฉุดลากมาได้หลายครั้งหลายหนเข้าก็อยู่ในเงื้อมมือของเรา พอฟัดพอเหวี่ยงกันไป

นี่ละเหตุที่เราจะทราบเรื่องความล้มลุกคลุกคลานของตน ทราบด้วยที่เราเป็นผู้สู้เองเป็นผู้ทำเอง เป็นผู้ประสบเองและเป็นผู้ต่อสู้กันเอง แล้วผ่านไปได้โดยลำดับลำดา

เองทำไมจะไม่รู้ จนกระทั่งถึงขั้นราบรื่นก็ทราบ สมาธิมีในใจก็รู้ อยู่ที่ไหนก็เป็นสมาธิ เหตุใดจึงเป็นสมาธิ ก็เป็นมาจากล้มลุกคลุกคลานนั่นแหละ สู้ไม่ถอย สู้ไปสู้มาก็เป็นไปได้ กิเลสไม่ใช่ว่าเป็นของเที่ยงของแน่นหนามั่นคงอยู่ตลอดไป ถ้ามีสิ่งที่เข้าไปขัดไปแย้งเข้าไปทำลายได้อยู่ เช่นธรรม มันมีคู่ที่จะทำลายได้ เช่นอย่างธรรมก็เหมือนกัน เมื่อมีสิ่งเหล่านี้ทำลายได้ ธรรมก็หาความยั่งยืนแน่นอนไม่ได้ เมื่อธรรมเป็นสิ่งที่ทำลายกิเลสได้ กิเลสก็เป็นของที่ยั่งยืนแน่นอนไม่ได้ในเมื่อมีธรรมเป็นเครื่องทำลายกันอยู่

นี่เราจึงเรียกว่า วิริยธรรม ทำลายข้าศึกคือกิเลสประเภทต่าง ๆ ขันติธรรม สติธรรม ปัญญาธรรม นี้เป็นเครื่องทำลาย ทำลายลงเสียจนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือเลย หมดคำว่าทำลาย นั่น ที่นี่พ้นจากวิสัยที่เป็นข้าศึกต่อกันแล้ว กิเลสก็บรรลัยไป ธรรมเครื่องต่อสู้เครื่องถอดถอนเครื่องทำลายนั้น ก็ผ่านไปตามหลักธรรมชาติของตน นั่นหมดการต่อสู้ หมดการแพ้การชนะ นั่นไม่ใช่แพ้ นั่นไม่ใช่ชนะแล้ว ทีนี้ท่านจึงเรียกว่าวิมุตติ หมายถึงหลุดพ้นจากระหว่างแห่งธรรมทั้งสองที่ต่อสู้กันนี้ไปแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมจะไม่ทราบเรื่องราวที่เป็นมาอย่างไร

ขอให้ยึดหลักศาสดาสอนไว้ให้ดี อย่าไปสำคัญมั่นหมายตามกิเลสหลอกลวง ว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วนานเท่านั้นปีนานเท่านี้ปี กิเลสมันฝังจมอยู่ภายในจิตใจล่วงไปที่ไหน มีอดีตอนาคตที่ไหน มันฝังอยู่ในใจเราตลอด ทำไมธรรมของพระพุทธเจ้าจะไปอยู่ในอดีตโน้น อยู่อนาคตโน้น อยู่ประเทศอินเดียโน้น อยู่กับพระสรีระของพระองค์ที่ปรินิพพานไปแล้วโน้น ไม่ได้อยู่กับสติปัญญาที่พระองค์ทรงสอนไว้ในหัวใจเรานี้บ้างเลยเหรอ แน่ะ เราจะต้องคิดอย่างนั้น

นี่ละหลักการปฏิบัติต้องคิดย่นเข้ามาเสมอ ธรรมะเป็นมัชฌิมา ฟังซิว่ามัชฌิมามีต้นมีปลายที่ไหน มีอดีตอนาคตที่ไหน มัชฌิมาอยู่ท่ามกลางหัวใจเรานี้ กิเลสก็เกิดขึ้นที่นี่ ราคะตัณหา ความโลภ ความโกรธ ความหลง ประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้นที่ใจ สิ่งที่จะชำระสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นที่ไหน ถ้าไม่เกิดขึ้นที่ใจของผู้บำเพ็ญ ต้องเกิดขึ้นที่นี่ด้วยกัน แล้วแก้กันที่นี่ด้วยกัน หมดสิ้นข้าศึกเหล่านั้นไปก็หมดสิ้นที่ใจนี้ด้วยกัน วิมุตติหลุดพ้นพ้นกันที่นี่ บริสุทธิ์ที่นี่ ไม่ได้บริสุทธิ์ที่เมืองอินเดีย ไม่ได้บริสุทธิ์ที่ปีที่เดือน ที่กลางวันกลางคืนมืดแจ้งสว่างอะไรเลย มืดอยู่ที่หัวใจเพราะกิเลสปิดบัง แจ้งอยู่ที่หัวใจเพราะปัญญาทำลายกิเลสลงไปให้สิ้นซากไม่มีอะไรเหลือ

นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา ความสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี ปรากฏขึ้นที่ใจ ไม่อยู่กับมืดกับแจ้งกับสว่าง กับพระอาทิตย์พระจันทร์ กับกาลสถานที่เวลำ่เวลา เมืองอินดงอินเดีย กับพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ ๆ ที่ไหน ๆ เลย แต่ปรากฏอยู่ที่นี่ นักปฏิบัติให้ย้อน

เข้ามาที่นี่ อย่าหนีจากหลักนี้ เป็นอันว่าเราเป็นนักรบโดยถูกต้อง เป็นแนวทางที่เป็นไปเพื่อชัยชนะโดยลำดับลำดา

อย่าไปคาดไปหมายให้กิเลสหลอกไป มันหลอกอย่างนั้นละ ถ้าเวลาจะเป็นไปตามกิเลสไม่มีคิดมีอ่านอะไรเลย แต่ถ้าจะให้เป็นไปตามอรรถตามธรรม ถูกกิเลสมันขัดมันแย้งมันหลอกมันลวงว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพานนานแล้วจะหาเอาอะไร ธรรมะท่านสอนไปแล้ว องค์ท่านก็นิพพานไปแล้วหวังเอาอะไร แน่ะฟังซิ หวังเอาอะไร ๆ มรรคผลนิพพานหมดแล้ว หมดเขตหมดสมัยแล้ว ปฏิบัติเท่าไร ๆ ก็ไม่ได้ นั่น ก็ตัวกิเลสมันปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพานที่ไหนกัน เราไม่คิดถึงตัวของมันบ้างเหรอ มันเป็นข้าศึกต่อธรรมล้วน ๆ มันจะมาสร้างมรรคผลนิพพานให้แก่เราได้อย่างไร

เพราะฉะนั้นการที่มันโกหก จึงเหมาะสมกับความที่มันเป็นภัยต่อธรรมอยู่แล้ว เราทำไมจึงเชื่อความเป็นภัยของมันว่าเป็นคุณแก่ตนเอง ถ้าไม่โง่จนหาที่อภัยไม่ได้เท่านั้น ทั้ง ๆ ที่เราเป็นนักบวชด้วย ถือพุทธศาสนาก็ว่าถือแล้ว จนถึงกับว่าตัวเป็นนักบวช ทำไมไม่คิดย้อนหน้าย้อนหลังถึงความได้ความเสียของมัน มันเอาความได้อะไรมาให้เรา คำว่ากิเลส ๆ ก็คือตัวมาร ตัวข้าศึกของธรรมทั้งนั้น เหตุใดจึงไปเชื่อมันเอานักหนา

ธรรมประกาศกังวานอยู่ตามคัมภีร์ใบลาน ตามครูตามอาจารย์ สุดท้ายก็มาประกาศกังวานอยู่ภายในจิตใจของเราเอง ทำไมเราไม่สนใจยึดเอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นหลักเกณฑ์ของเรา นี่ละเราเสียเปรียบกิเลสที่ตรงนี้ ชาวพุทธทั้งหลายเราเสียเปรียบที่ตรงนี้ ถ้าไม่หยั่งเข้าภาคปฏิบัติเสียก่อนจะไม่เห็นเรื่องราวนี้เลย เรื่องราวนี้จะเกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติในวงปัจจุบันจิตปัจจุบันธรรมล้วน ๆ ไม่เกิดจากอดีตอนาคตที่ไหน นั้นมีแต่กิเลสมันหลอกไป ๆ ส่วนธรรมท่านไม่ได้หลอก เอาตรงนี้เลย นักปฏิบัติให้ยึดหลักนี้ไว้ให้ดี

นี่ที่ว่าเป็นห่วง เป็นห่วงอย่างนี้แหละเป็นห่วงหมู่เพื่อน เพราะการปฏิบัตินี้ไม่เหมือนอะไร วิธีแก้ตัวเองก็เหมือนกัน ต้องฝืนกันทั้งนั้นฝืนกระแส คำว่ากระแสคือกระแสของกิเลส ไม่ใช่กระแสของธรรม โสตะ ๆ นั่นกระแสของธรรม ท่านว่าโสดาบัน ๆ ผู้ถึงกระแส คือกระแสแห่งพระนิพพานพาดพิงถึงแล้ว นั่น ส่วนกระแสของกิเลสมันทำลายกระแสแห่งธรรมโดยลำดับลำดา ให้ยึดหลักนี้เป็นสำคัญ

ธรรมที่พระพุทธเจ้านำมาประกาศสอนโลกนี้ เป็นธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบโดยลำพังพระองค์เท่านั้น ไม่มีครูมีอาจารย์ใดที่จะสามารถนำธรรมเหล่านี้มาสอนพระองค์ได้เลย พระองค์ทรงค้นเองเห็นเอง แล้วนำธรรมอันออกจากผลคือความบริสุทธิ์พุทธะเรียบร้อยแล้วนั้นมาสั่งสอนสัตว์โลก เป็นกิริยาอาการออกมาทั้งฝ่ายเหตุฝ่ายผล คือฝ่ายละฝ่ายบำเพ็ญ ตลอดถึงผลที่ได้รับ แสดงไว้บอกไว้เป็นกิริยาอาการแต่ละอย่าง

ๆ ยังไม่สำเร็จประโยชน์อันใดสำหรับผู้ได้ยินได้ฟัง เพราะเป็นกิริยาแห่งธรรม ต่อเมื่อตนได้นำกิริยาแห่งธรรมที่ท่านสอนไว้แล้วนั้นเข้ามาประยุกต์กับหัวใจของเรา มาประกอบกับหัวใจของเรา มารบกับข้าศึกที่มีอยู่ภายในจิตใจของเรานี่แหละ ทีนี้ความรู้อันนี้จะเริ่ม เช่นเดียวกับความรู้ของพระพุทธเจ้ากลายเป็นภาวนามยปัญญาขึ้นมา

ปัญญาทีแรกก็ได้ยินจากครูจากอาจารย์ เรียกว่า สุตมยปัญญา เกิดอุบายต่าง ๆ ขึ้นมาจากการได้ยินได้ฟังคิดอ่านไตร่ตรอง หรือนำธรรมของท่านที่เทศน์แล้วสอนแล้ว เราได้ยินได้ฟังแล้วจากท่าน ไปคิดอ่านไตร่ตรองพินิจพิจารณา นี่ก็เป็น จินตามยปัญญา เกิดขึ้นจากการพินิจพิจารณาไตร่ตรอง ปัญญาทั้งสองนี้เป็นกิ่งก้านของภาวนามยปัญญานั่นละ ภาวนามยปัญญานั้นแลเป็นองค์แห่งปัญญาแท้

เบื้องต้นก็ล้มลุกคลุกคลานเสียก่อนดังที่พูดตะกี้นี้ เมื่อบำเพ็ญไป ๆ สติก็ดีขึ้น ปัญญาก็เริ่มไหวตัว สมาธิมีความแน่นหนามั่นคง แต่ก่อนเคยได้ยินแต่อยู่ในตำรับตำราว่า สมาธิคือความตั้งมั่น สมาธิคือความมั่นคงของจิต ว่าไป ๆ นั้นเป็นชื่อของสมาธิซึ่งจะเกิดขึ้นภายในจิตใจของเราผู้ปฏิบัติ แต่ยังไม่เกิดเพราะเรายังไม่ได้ทำ จะได้ยินแต่ชื่อได้เห็นแต่ชื่อในตำราเสียก่อน

ทีนี้เอาชื่อในสมาธินี่แหละ คือความตั้งมั่น เราจะทำอย่างไรให้จิตตั้งมั่น ต้องภาวนาอย่างนั้น ๆ นี่บอกวิธีการ เช่น กำหนดพุทโธ ๆ หรือคำบริกรรมคำใดก็ตาม ยืนอยู่กับคำนั้น ๆ มีสติสตังตั้งไว้กับคำนั้น ๆ เป็นคำบริกรรม จิตมีความเชื่องเข้ามาโดยลำดับ ๆ จนกลายเป็นความสงบเย็นลงไป เรียกว่าจิตรวมจิตสงบ พอสงบหลายครั้งหลายหนเข้าไป จิตก็กลายเป็นสมาธิขึ้นมา คือความตั้งมั่นเป็นฐานของตัวเองมั่นคงขึ้นมา ที่เราเคยได้ยินได้ฟังได้อ่านในตำราซึ่งมีแต่ชื่อนั้น กลับมาเป็นตัวของตัวขึ้นมา เป็นสมาธิขึ้นมาที่ใจของเราแล้วทีนี้ นั่น

นี่ละถ้าพูดถึงว่าภาวนา ภาวนามยปัญญา หรือภาวนามยสมาธิ สมาธิสำเร็จขึ้นจากการภาวนาอย่างนี้ เราอย่าว่าแต่ภาวนามยปัญญา ภาวนามยสมาธิก็เป็นได้ คือสมาธิสำเร็จด้วยการภาวนา นี่เวลาแปลออกตามศัพท์นะ ส่วนภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นหรือว่าสำเร็จขึ้นมาจากการภาวนา การอบรม การพิจารณาคลี่คลาย แน่ะ สมาธิก็เหมือนกัน ภาวนามยสมาธิ สมาธินี้เกิดขึ้นสำเร็จขึ้นด้วยการภาวนา เช่น เราบริกรรมคำนั้นคำนี้เป็นต้น ที่นี่ก็เริ่มปรากฏขึ้นมา สมาธิเมื่อเราทำอยู่โดยสม่ำเสมอยังไงก็ไม่พ้น เพราะความสม่ำเสมอของสมาธิความสงบของสมาธิ เป็นสิ่งที่ดึงดูดจิตใจให้มีความเพียรแก่กล้าขึ้นโดยลำดับลำดา จะไม่ขี้เกียจ

คนมีสมาธิภายในจิตใจ อยู่ตามปกติใจก็มีความเยือกเย็น ไม่วุ่นวาย ไม่ส่ายแส่ ไม่หิวโหยโดดโน้นโดดนี้ กินไม่อิ่มก็คือเรื่องอารมณ์ของใจที่คิด คิดไม่อิ่มไม่พอ คิดเท่า

ไรยิ่งฟุ้งซ่านวุ่นวาย ยิ่งคิดวุ่นไปหมด นี่คือคิดด้วยอำนาจของกิเลส ทำให้เกิดความหิวโหยไปเรื่อย ๆ มากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงกับว่าเสียตัวไปด้วยความคิด เป็นบ้าเป็นบอไปด้วยความคิด ถ้าไม่มีสติธรรมปัญญาธรรมเข้ายับยั้งเข้าห้าม เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยสติธรรม ปัญญาธรรม เข้าเป็นองค์ภาวนา และบังคับจิตให้อยู่ในคำบริกรรมบทใดบทหนึ่ง นี้ละเป็นการสร้างสมาธิขึ้นมา สร้างแบบนี้

พอสร้างขึ้นแบบนี้จนปรากฏเป็นความสงบขึ้นที่ใจของตนเองแล้ว ทีนี้ปัญญาเริ่มพินิจพิจารณา เพราะสมาธิคือความอิ่มตัวความอิ่มใจ ใจอิ่มตัวใจไม่หิวโหย อยากคิดโน้นอยากคิดนี้เหมือนแต่ก่อน เพราะใจมีธรรมเป็นเครื่องเสวย มีความสงบเย็นสบายอยู่ภายในจิต จากนั้นก็พาพิจารณาทางด้านปัญญา

นี่ท่านว่า **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสสา** คือสมาธินั้นเป็นบาทเป็นฐาน เป็นเครื่องหนุนที่จะให้เกิดปัญญาได้เร็วผิดธรรมดาของผู้ไม่มีสมาธิเป็นไหน ๆ พูดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้น ท่านว่าสมาธิเป็นเครื่องหนุนปัญญาทำปัญญาให้เกิดขึ้นได้ แน่ะ แต่ไม่ใช่สมาธิเป็นปัญญานะ ผู้ได้สมาธิแล้วจะเป็นปัญญาขึ้นมาเองอย่างนั้นไม่ถูก ต้องพาให้ทำงานปัญญาถึงจะเกิด เมื่อจิตไม่หิวโหยจิตมีความอิ่มตัว พาทำการทำงานอะไรย่อมยอมทำตาม ไม่ส่ายแส่เร่ร่อนเหมือนอย่างแต่ก่อนที่กำลังหิวโหยด้วยอารมณ์แห่งกิเลสทั้งหลาย

ใจมีความสงบเย็นแล้วย่อมพิจารณาในธรรมทั้งหลายได้ด้วยความสะดวก จากนั้นก็เห็นเหตุเห็นผลไปโดยลำดับลำดา เห็นตามความจริง ไม่ฝืนความจริงที่มีอยู่ทั้งหลายทั้งภายนอกภายใน นั่นละท่านเรียกว่าปัญญา เห็นตามความจริง สิ่งที่จะปล่อยปล่อยไปเรื่อย ๆ สิ่งที่จะบำเพ็ญให้มากขึ้นก็บำเพ็ญให้มีความมากขึ้น หรือแน่นหนามั่นคงขึ้นโดยลำดับลำดา นั่นท่านเรียกว่าปัญญาทำให้แจ้ง **ภาวิตา พหุลีกตา** หรือ **ภาวิโต พหุลีกโต** ทำอยู่เรื่อย ๆ ไม่หยุดไม่ถอย ทำให้มากเจริญให้มาก นั่น ปัญญาก็เจริญให้มาก

ทีนี้เมื่อปัญญาได้ค่อยเข้าอกเข้าใจในแง่ต่าง ๆ แล้ว ย่อมจะค่อยปล่อยวางไปโดยลำดับลำดา นั่นละท่านเรียกว่าภาวนามยปัญญา ปัญญาอันนี้ละเป็นปัญญาที่รักษาตัวได้โดยไม่ต้องสงสัย ปัญญาในความจำมันเป็นสัญญา ไม่ใช่ปัญญาในความจริงที่เกิดขึ้นมาจากการปฏิบัติของตนเองมีจิตตภาวนาเป็นสำคัญ ท่านจึงเรียกว่าภาวนามยปัญญา ปัญญานี้เกิดขึ้นเองคล้ายคลึงหรือเช่นเดียวกับปัญญาของพระพุทธเจ้าเกิด

เวลาจะรู้จะเห็นสิ่งต่าง ๆ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเราไม่ประมาทนะ นั้นเป็นเงื่อนเป็นโอวาท เป็นกิริยาอันหนึ่งที่เราจะยึดมาเป็นเครื่องมือ เพื่อถากเพื่อถาง เพื่อขุดเพื่อค้นลงไป ๆ แต่เวลาถากเวลาถางเราเป็นผู้ทำเอง เวลาขุดค้นลงไปเจอก็เราเป็นผู้

เจอเอง อ๋อ เป็นอย่างนี้ ไม่ใช่พระพุทธเจ้ามาเจอให้นะ ไม่ใช่ครูอาจารย์มาเจอให้เรา เราเป็นผู้เจอเอง เช่น ขุดน้ำ เอ้า นี่จอบนี่เสียมขุดลงไป น้ำมีอยู่ตรงนี้แหละว่างั้น เราขุดลงไป ๆ แล้วไปเจอน้ำก็เราเป็นผู้เจอเอง นี่ละที่ท่านว่า **สนฺทิฏฐิโก ๆ** จากภาคปฏิบัติเป็นอย่างนี้

สรุปแล้วท่านว่า ภายนามยปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นจากการภาวนา คือหมุนตัวเป็นเกลียวไปเลย ปัญญาประเภทนี้แหละเป็นปัญญาที่เข้มแข็ง เป็นปัญญาที่แน่ใจ เป็นปัญญาที่สนิทใจตายใจของตัวเองโดยลำดับลำดา จึงเรียกว่า **สนฺทิฏฐิโก ๆ** ประทับตราลงไปเรื่อย ๆ ๆ นี่ละพระสาวกทั้งหลายรู้อย่างนี้ รู้ทีแรกรู้ตามอาการที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเสียก่อน ยังไม่เห็นด้วยตนเอง จึงเรียกว่า **สาวโก ๆ** แปลว่าผู้สดับผู้ฟัง ฟังแล้วนำมาคิดมาไตร่ตรอง นำมาขุดมาค้นจนกระทั่งเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เราขุดค้นลงไปนั้น เช่น เห็นน้ำก็เห็นได้ชัด และเห็นอรรถเป็นธรรมเห็นอย่างไรบ้าง ก็เห็นด้วยปัญญาของตัวเอง ๆ ชัดเจนลงไป ๆ จนกระทั่งเห็นได้หมดโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือ รู้ได้หมด ละได้หมดบรรดาสิ่งที่ควรละ บรรดาสิ่งที่ควรรู้รู้ได้หมดด้วย **สนฺทิฏฐิโก ๆ** นี่เรียกว่าเป็นสมบัติของเราแท้ ๆ

เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้ามีธรรมเป็นสมบัติของพระองค์ เป็นศาสดาเอกขึ้นมาจากความมีธรรมเป็นสมบัติของพระองค์ และเราได้ยินได้ฟังได้หยิบยืมเอาธรรมะจากพระพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติ แล้วปรากฏเป็นผลขึ้นมาในตัวของเราเอง เห็นประจักษ์ในตัวของเราเอง ๆ โดยลำดับลำดา นี่ท่านเรียกว่าธรรมเกิด เกิดที่ใจ ปัญญาเกิดที่ใจ ปัญญาเกิดก็เพื่อทำลายกิเลสที่เป็นข้าศึกทั้งหลาย กิเลสบรรลัยไปธรรมก็เกิด ธรรมแท้ก็เต็มหัวใจของเรานี้ รู้ที่ตรงนี้ ๆ นี่เรียกว่าธรรมเกิด เกิดที่ใจ เกิดจากภาคปฏิบัติ

ทีนี้เป็นสมบัติของเราแท้แล้ว ไม่เสื่อมไม่สูญไม่อันตรธานหายไปไหน เมื่อถึงขั้นที่ควรอยู่ยงคงกระพัน หรือถึงขั้นที่คงเส้นคงวาแล้ว ไม่เปลี่ยนไม่แปลงไม่สูญหายไปไหน ไม่มีวันไม่มีคืน ไม่มีกาลสถานที่ ไม่มีเวล่ำเวลา เป็นหลักธรรมชาติอยู่อย่างนั้นตลอด ท่านจึงว่านิพพานเที่ยง อะไรเที่ยง นิพพานเที่ยง นิพพานคืออะไร ก็คือใจที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกันแล้วอย่างสมบูรณ์ นั้นแลท่านเรียกว่านิพพานเที่ยง เอาตรงนั้น

นิพพานจึงไม่ใช่ **อนิจฺจ** นิพพานจึงไม่ใช่ **ทุกฺข** นิพพานจึงไม่ใช่ **อนตฺตา** นิพพานจึงไม่ใช่ไตรลักษณ์ ว่านิพพานเป็น **อนตฺตา ๆ** ถ้านิพพานเป็น **อนตฺตา** แล้วไตรลักษณ์คืออะไร พิจารณาเพื่ออะไร ไตรลักษณ์คือ **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** พิจารณา

เพื่อพระนิพพาน เมื่อถึงพระนิพพานแล้วทำไมนิพพานจึงจะมากลายเป็น **อนตฺตา** ไปเสีย ซึ่งเป็นเรื่องของไตรลักษณ์ นิพพานวิเศษอะไรเมื่อเป็นเช่นนั้น

นั่นพิจารณาอย่างนี้ซิ ให้เห็นอย่างนี้ซินักปฏิบัติ ถ้าลงได้เห็นด้วยหัวใจเจ้าของแล้วไม่มีสะทกสะท้าน พูดได้เต็มปากทีเดียว ขอให้เห็นเถอะน่ะ นี่ไม่เห็นละซิมีแต่ความจำ เอามาโฆษณาป้าง ๆ ข้าก็ว่ารู้ เขาก็ว่ารู้ ใครก็ว่ารู้ มีแต่คนรู้ รู้แต่ลมแต่แล้งมองหาความจริงไม่ได้ในหัวใจ นี่ที่ว่ารู้ด้วยความจำเป็นอย่างนั้น รู้มากเท่าไรยิ่งเพิ่มกิเลสตัณหาทิฐิมานะความสำคัญมั่นหมายว่าตนรู้มากขึ้นเพียงนั้น เลยกลายเป็นเรื่องโง่ลงไปมาก แทนที่จะเป็นเรื่องฉลาดดังความสำคัญของตน

แต่ภาคปฏิบัติไม่เป็นอย่างนั้น ปฏิบัติรู้เท่าไร ๆ ยิ่งปล่อยยิ่งวางความสำคัญมั่นหมายต่าง ๆ หมดไป ๆ จนกระทั่งถึงความบริสุทธิ์เต็มที่แล้วปล่อยโดยประการทั้งปวงไม่มีอะไรเหลือเลย ว่าเรารู้เราฉลาดก็ไม่เห็นสำคัญ ว่าเราเหนือคนนั้นเราเหนือคนนี้ก็ไม่เห็นสำคัญ ว่าเราดีกว่าใครก็ไม่เห็นสำคัญ ว่าเราเลวกว่าใครก็ไม่เห็นมีความสำคัญภายในตัว เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าหรือพระสาวกทั้งหลายจึงเข้าได้กับสัตว์ทุกประเภทอย่างสนิทใจเพราะไม่ถือตัว มีแต่ความเมตตาสงสาร ไม่มีใครที่จะรู้ได้อย่างนี้เห็นอย่างนี้ อันนี้เป็นสิ่งที่ควรจะนำประกาศสอนโลกให้โลกได้เอื้อมมาให้ถึงธรรมชาติอันนี้ จึงทรงมีความเมตตาสั่งสอนสัตว์โลก นี่เพราะอันนี้เอง

เราอย่าเห็นแก่อะไรนะนักปฏิบัติ และอย่าตื่นเรื่องของกิเลสมันหลอก ให้หนักในธรรม ให้สังเกตสังกาเสมอ ได้เห็นได้ยินได้ฟังได้สัมผัสสัมพันธ์กับเรื่องอะไร อยู่ด้วยกันมีจำนวนมากน้อยเพียงไร อย่านำกิเลสมาคละเคล้ากัน อย่านำมาเตะมาถีบกันมาทำลายกัน เรื่องของกิเลสไปที่ไหนต้องทำลายนะ ให้เข้าใจเรื่องของมันเสมอ มันอยู่ในหัวใจของแต่ละดวง ๆ นี้แหละไม่ได้อยู่ที่ไหน ถ้าเล่ห์เหลี่ยมของเราไม่ทันมัน สติปัญญาเราไม่ทัน นั้นละมันจะทำลายทั้งเรา ทำลายทั้งคนอื่นให้.. ถ้าเป็นน้ำก็ขุ่นเป็นตมเป็นโคลนไปหมด ถ้าเป็นไฟก็เผาไหม้ไปหมดทั้งลำเป็นลำตายมอดไหม้ได้ทั้งนั้นละ กิเลสไม่ได้ไว้หน้าใคร เพราะฉะนั้นเราผู้เป็นนักปฏิบัติจึงไม่ควรไว้หน้ากิเลส ไม่ควรไว้ใจกิเลส

ต้องเอาให้ดีนักปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้มีกาลสถานที่เมื่อไร ดังที่พูดแล้วนั่น เอาลงไปที่หัวใจซี เวลานี้ใจไม่วิเศษวิโสมีแต่ความเลวก็เพราะกิเลสพาให้เลว กิเลสครอบหัวใจไว้ มองไปเห็นแต่กิเลสไม่ได้มองเห็นใจเลย กิเลสเป็นยังไงมันครอบหัวใจไว้หุ้มห่อหัวใจไว้มีแต่ขี้ ขี้โลภ ขี้โกรธ ขี้หลง ก็อยู่ที่นั้น แน่ะ วิเศษวิโสอะไรฟังว่าขี้นั่นทำลายให้แหลกแตกกระจายไปหมดไม่มีอะไรเหลือจะมีขี้มาจากไหน แสนสบาย ๆ

ท่านว่า **นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ** เราไปหามองดูที่ไหน มองเมฆก็เป็นเมฆ มองหมอกเป็นหมอก มองฟ้าเป็นฟ้า มองไปไหนหลอกไปทั้งนั้นแหละ อะไรปิดพระนิพพานไว้เวลานี้ไม่มองตรงนั้น แน่ะ ก็มีแต่กิเลสเท่านั้นปิดพระนิพพานไว้เหมือนความมืดปิดความสว่างไว้ เปิดไฟขึ้นซิ ความมืดจะเคยมืดมาตั้งกัปตั้งกัลป์ มันจะเอามาอวดอ้างไม่ได้นะ มาเป็นข้อยืนยันไม่ได้ เปิดไฟจ้าขึ้นทีเดียวเท่านั้น ความมืดจะกระจายไปหมดไม่มีอะไรเหลือเลย เหลือแต่ความสว่างจ้า นั่น ทีนี้กิเลสมันจะเคยมืดมากี่กัปกี่กัลป์ จะเอาเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้ ขอให้ **ปญฺญา ปทีโป** เถอะ ฟาดลงไปในนั้นมันจะสว่างจ้าไปหมดเลย กิเลสพังทลายแล้วความมืดจะมีที่ไหน ก็กิเลสเท่านั้นพาให้มืด ธรรมท่านไม่ได้พาให้มืด **นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา** ปัญญาพาให้มืดเมื่อไร ฟาดลงไปให้เห็นชัดเจนนั่นซิ

ความจริงพระพุทธเจ้าสอนไว้อย่างไม่มีปัญหาอะไรเลย มีปัญหาแต่ตัวจิตดวงที่กิเลสครอบหัวใจไว้เท่านั้นเอง มันเป็นปัญหาไปหมด ถ้าลงกิเลสได้ครอบตรงไหนแล้วเป็นปัญหาไปทั้งนั้น สร้างแต่ปัญหาสร้างแต่เหตุแต่การณ์ เมื่อธรรมะได้พังทลายสิ่งที่เป็นปัญหานี้ออกหมดแล้ว อยู่ไหนก็ไม่เป็นปัญหาแหละ จะเอาปัญหาอะไรมาจากไหน ปัญหาจึงเป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล เรื่องสมมุติทั้งมวล เมื่อได้สิ้นสุดเรื่องปัญหาที่ว่าเป็นสมมุติทั้งมวลนี้แล้วจะเอาปัญหามาจากไหนไม่มี สบาย ไม่ถาม ถามหานิพพานถามทำไม นิพพานอยู่ตรงไหน ๆ ถามไปทำไม คนหลงถึงถาม ไม่หลงถามทำไม

พระพุทธเจ้าสอนไว้แล้ว **สนฺทิฏฺฐิโก ๆ** จะเห็นเอง จะรู้เอง เอ้า ๆ ปฏิบัติลงไปตามคำตถาคตที่สอนไว้แล้วนี้ สวากขาตธรรม ๆ ตรัสไว้ชอบแล้ว ๆ ไม่ว่าธรรมบทใดบาทใดมีแต่ชอบทั้งนั้น ปฏิบัติให้ชอบนี้เถอะ ไอ้เรื่อง **นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ** อยู่ที่ไหนนั้นจะรู้เองในหัวใจนี่แหละ ไม่ได้นอกเหนือไปจากนี้ผู้ที่จะรู้นิพพานน่ะ

อย่าตื่นโลกตื่นสงสาร มันเคยเป็นโลกมาเท่าไร เป็นกิเลสมาเท่าไร ตื่นมันหาอะไร วิเศษวิโสอะไร ตื่นธรรมซีเราไม่เคยได้รับ เห็นไหมเห็นธรรม เห็นแต่เรื่องกิเลสมันเอาถลอกปอกเปิกอยู่ตลอดเวลา อิริยาบถต่าง ๆ มีแต่เรื่องของกิเลสเอาถลอกปอกเปิก มันเตะมันถีบมันยันกลิ้งไปกลิ้งมายิ่งกว่าลูกฟุตบอลเรายังไม่รู้อีกเหรอ เอาธรรมให้ได้เตะกิเลสให้มันแหลกไปดูซี ทำไมธรรมจะเตะกิเลสไม่ได้ ธรรมเป็นของวิเศษยิ่งกว่ากิเลส เอาให้มันแหลกให้ได้ซิ ต้องแหลกได้ ไม่แหลกได้พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาเอกขึ้นมาไม่ได้ พระสาวกทั้งหลายสิ้นกิเลสไม่ได้ แน่ะ

ต่อไปนี้จะไม่มีแล้วนะ หายาก ๆ โดยลำดับลำดา พอพูดนี้ก็เลยระลึกถึงท่านเจ้าคุณพรหมมุนี วัดนรนาถฯ วันหนึ่งเราไปกราบเยี่ยมท่าน ท่านก็พูดเรื่องผ้ากาสาวพัสตร์คือผ้าย้อมฝาดที่เราครองไปนั้นเป็นเหตุเฉย ๆ ท่านไม่ได้มายกย่องเรา ท่านไม่ได้มาถือ

เราเป็นสำคัญอะไรหรอก ถึงจะสำคัญก็ให้เป็นเรื่องของท่าน แต่เราเองไม่ได้สำคัญว่าตนเป็นคนสำคัญดังที่ท่านว่านั้น เพราะงั้นเราจึงนำมาพูดได้อย่างเต็มปาก เพราะเราไม่ไปยึดไปถือคำเหล่านั้น แต่ยึดมาเป็นธรรมเพื่อผู้ได้ยินได้ฟัง เพื่อผู้มาศึกษาให้ได้นำไปคิดไปพิจารณา

พอก้าวเข้าไป ท่านพอเหลือบมองมาปั๊บท่านขึ้นผางเลยนะ ไม่ทราบว่าเป็นยังไง เอ้า พระหายากมาแล้ว คือหมายความว่าผ้ากาสาวพัสตร์นี่ สีนี้เป็นสีที่ทำลายกงจักรวัฏจักรวัฏจิตได้โดยไม่ต้องสงสัย ผ้ากาสาวพัสตร์อันนี้ พระหายากมาแล้ว ท่านพูด ๆ ติดปากยังไงไม่ทราบ มันเป็นยังไง คงไปสะดุดอยู่ในภายในใจของท่าน พระหายากนับวันจะหายากนะ และนับวันจะหายากเข้าโดยลำดับลำดา จนกระทั่งถึงหาไม่เจอนะ ท่านว่าแล้วไอ้พระหาง่ายนี้นับวันแต่จะหาง่าย ๆ ไปไหนมีแต่พระหาง่ายเกลื่อนตลาด น่าอิดหนาระอาใจ ก้าวไม่ระวังไม่ได้นะ โดนแต่พระหาง่าย ๆ ทั้งนั้น ขาหักแข้งหักไป ท่านว่าอย่างนี้ ไอ้สิ่งที่หายากมีแต่จะหายากไปโดยลำดับลำดาจนกระทั่งไม่มี สิ่งที่หาง่ายนับวันแต่จะหาง่ายขึ้นไปโดยลำดับลำดา ท่านว่ายังงี้ ท่านพูด ๆ ไม่ยิ้มไม่เยาะอะไรนะ ท่านพูดอย่างขึงขังตึงตัง รู้สึกว่าท่านจะมีอะไรของท่าน เราเป็นคนฟังก็นำมาพิจารณา

นี่เราไม่ได้หมายถึงว่าท่านมายกมายอเราว่าเป็นพระหายากอะไร ผมไม่ได้คิดอย่างนั้น ผมคิดว่าผ้ากาสาวพัสตร์แปลว่าผ้าย้อมด้วยน้ำฝาด เพราะส่วนมากในกรุงเทพฯ ไม่ค่อยมี มีแต่พระในวงกรรมฐานที่ครองผ้าสีแก่นขนุน สีผ้าย้อมฝาด ท่านก็ถือเอานั้นละเป็นเหตุ ท่านพูดท่านไม่ยิ้มนะ ท่านพูดแบบจริงจัง เพราะท่านก็เป็นผู้สนใจในทางด้านปฏิบัติองค์หนึ่งเหมือนกัน เราเคยคุยกับท่านมาไม่รู้กี่ปีแล้วแหละ สนิทสนมกับท่านมานาน ท่านไม่ค่อยจะเล่นกับโลกอะไรนักหนาละ พอไปเจอกันนี้ก็คุยกันแต่ธรรมะล้วน ๆ เช่นเดียวกับท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ วัดโพธิสมภรณ์ ซึ่งเป็นอุปัชฌายะเรา นี่คุยเท่าไรกี่ชั่วโมงก็มีแต่ธรรมล้วน ๆ ท่านก็เหมือนกันอย่างนั้น ทำให้สะดุดใจท่านพูดไม่หยุดปาก จนกระทั่งลาท่าน ท่านยังพูดอีก

หาที่ไหนหายาก ไอ้ความขยันมันไม่มี มันหายากในตัวของเราแต่ละองค์ ๆ เอาตรงนี้ เอามาสอนเจ้าของตรงนี้ซิ ศรัทธาก็หายาก ไม่ค่อยเชื่อเหตุเชื่อผลเชื่ออรรถเชื่อธรรมยิ่งกว่าเชื่อกิเลส แน่ะ ย้อนเข้ามานี้ซิ วิริยะที่เพียรอรรถเพียรธรรมก็ไม่มากยิ่งกว่าการเพียรไปตามกิเลส แน่ะ สติก็คิดจดจ่อไปกับกิเลส ต่อเนื่องไปกับกิเลส ปัญญาก็คิดอ่านเป็นเรื่องของกิเลสไปเสีย กลายเป็นปัญญาของกิเลสไม่ใช่ปัญญาของธรรมไปเสียนั่น

มันหายาก ๆ หาที่ตรงไหน เอามาคิดซิ พินิจพิจารณาซิ นักปฏิบัติย้อนเข้ามาปฏิบัติ นำมาประพฤติปฏิบัติต่อตัวเองให้เป็นอุบายแก้ไขตนเองอย่างนี้ซิ ท่านพูดอย่าง

นั้น ไม่ต้องไปคิดถึงเรื่องผู้หนึ่งผู้ใด **โอปนยิโก** น้อมเข้ามาหาตัวเอง มันหายากไหมสิ่งเหล่านี้ที่ว่าเหล่านี้ ศรัทธาเชื่อในอรรถในธรรมหายากไหมในตัวของเรา มีไหมศรัทธาจริง ๆ จัง ๆ นั่นน่ะ มันมีแต่ศรัทธาเชื่อกิเลสนั่นน่ะ นั่นหายากตรงนั้นแหละ

ไอ้ศรัทธาที่ว่าหาง่าย ๆ เหมือนอย่างว่าพระที่หาง่าย หาง่ายเรื่อย ๆ ไป คือว่าศรัทธาเชื่อกิเลสมันนับวันหาง่ายไปโดยลำดับลำดา วิริยะก็เพียรไปตามกิเลส นับวันหาง่ายไปโดยลำดับลำดา ความอดความทนสติปัญญาทุกแง่ทุกมุม มันคิดมันอ่านมันตรองมันจดจ้องไปทางเรื่องของกิเลสทั้งนั้น กิเลสเอาไปใช้หมด นี่หาง่าย

ในตัวของเราแต่ละคน ๆ สิ่งเหล่านี้นับวันหาง่ายไปโดยลำดับลำดาถ้าไม่รู้สึกตัว ไอ้ส่วนที่หายากก็ตรงกันข้าม ความเชื่อในอรรถในธรรม ความตะเกียกตะกายในอรรถในธรรมนั้นหายาก ๆ แทบจะไม่มี นั่นละแยกเข้ามานี่ซิ ย้อนเข้ามาหาตัวเอง จึงว่า **โอปนยิโก** จะให้เสียผลเสียประโยชน์ไปอะไร

ท่านพูดอย่างนั้นเพื่ออะไร พิจารณาว่าอย่างไร พิจารณาว่าอย่างนี้แหละ ให้เป็นผลเป็นประโยชน์แก่เราผู้ได้ยินได้ฟังนี่หายาก ให้เป็นพระทรงอรรถทรงธรรม ทรงเหตุทรงผล ทรงศีลทรงสมาธิทรงปัญญา ทรงวิมุตติหลุดพ้น ทรงมรรคผลนิพพานเต็มหัวใจนี่ซิ

ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ใช่โมฆะนี่นา เป็นตลาดแห่งมรรคผลนิพพานล้วน ๆ ตั้งแต่ไหนแต่ไรมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เป็นมัชฌิมาตลอดเวลา เป็นมัชฌิมาแห่งมรรคผลนิพพานอยู่ตลอด ขอให้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่ท่านสอนนี้เถิด ไปมัวคำนึงคำนวณกับเรื่องกิเลสตัณหาอาสวะที่มันหลอกลวงสัตว์โลกทั้งหลาย ให้จมอยู่ในเรือนจำของมันตลอดมานั้นเกิดประโยชน์อะไร

เราเป็นนักธรรมะ ศาสดาของเราไม่ใช่คนโง่ คนผู้ปราบกิเลสให้ราบคาบไปแล้วทำไมเราจะไม่ยกศาสดา โอวาทของศาสดามาปราบกับกิเลสทั้งหลายบ้าง ให้มันราบไปจากจิตใจของเรานี้ ให้ได้เห็นบ้างซิว่าเป็นยังไงมรรคผลนิพพาน เมื่อกิเลสราบลงไปแล้วไม่ต้องถามแหละมรรคผลนิพพาน เดี๋ยวนี้กิเลสนั่นแหละเหยียบเอาไว้ไม่ให้เห็น พอกิเลสพังลงไปแล้วทำไมจะไม่เห็น

เอาละ พูดเท่านี้ละ เหนื่อยแล้ว

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

ใครเคยสมหวังเพราะตัณหา

คำว่าธรรมมีความละเอียดมากเกินกว่าจะคาดจะหมาย จะคิดจะด้นจะเดาใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าจิตไม่ไปสัมผัสเองจะไม่รู้ว่าธรรมคืออะไรเลย นับแต่สมาธิธรรมซึ่งเป็นธรรมขั้นพื้น ๆ ขึ้นไปจนกระทั่งถึงธรรมขั้นวิมุตติหลุดพ้น เป็นความละเอียดลออเข้าไปโดยลำดับตามขั้นของตน ๆ คำว่าโลกกับธรรมนี้คือจอมปราชญ์ผู้รู้รอบขอบชิดในธรรมทั้งหลายอย่างประจักษ์และสมบูรณ์เต็มที่ในพระทัย คือพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ แล้ว จึงได้ให้นามว่าธรรม อันเป็นคู่เคียงของโลก

คำว่าโลกนี้มีทั้งฝ่ายอธรรม มีทั้งธรรมแทรกอยู่ด้วยกัน สัตว์ทั้งหลายจึงมีการแสดงกิริยาชั่วและดีอยู่เป็นประจำ เพราะคำว่าโลกมีได้ทั้งสอง ฝ่ายธรรมก็แสดงออกมาได้ ฝ่ายอธรรมก็แสดงออกมาได้ ส่วนคำว่าธรรมล้วน ๆ นั้นจะสัมผัสได้จากหัวใจ และแสดงได้ประจักษ์เฉพาะใจเท่านั้น ใจเป็นผู้แสดงได้ ใจเป็นผู้สัมผัสรับรู้ ใจเป็นผู้ทรง จึงเรียกว่าธรรม ธรรมนี้แลที่เป็นพื้นฐานให้โลกได้รับความร่มเย็น พอพักผ่อนหรือพอยับยั้ง พอมีเกาะมีดอนให้สัตว์ทั้งหลายได้อาศัยพึ่งพิง ในเวลาจำเป็นจริง ๆ ก็พอได้เกาะพอได้ยึด เหมือนอย่างความแผดเผาของอธรรม มีมากมีน้อยแสดงขึ้นภายในกายในจิตของสัตว์โลก แผดเผากายจิตของสัตว์โลก ก็ย่อมมีธรรมเป็นเครื่องบรรเทา เป็นเครื่องรักษา เป็นเครื่องพึ่งพิง พอปลดเปลื้องหรือบรรเทากันไปได้เป็นระยะ ๆ

หากไม่มีธรรมเลย ไม่มีโลกใดที่จะร้อนยิ่งกว่าโลกของสัตว์ที่ปราศจากธรรม มีแต่โลกล้วน ๆ แสดง ก็คือมีแต่อธรรมล้วน ๆ แสดงแผดเผา เหมือนกับว่ามีแต่ไฟอย่างเดียว ไม่มีน้ำเป็นเครื่องดับไฟบ้างเลย นั่นละโลกร้อนมากตรงนั้น นี่พูดพอเป็นแนวทางให้ท่านนักปฏิบัติทั้งหลายได้ **โอปนยิโก** น้อมเข้ามาสู่ใจของเรา ในระยะที่ไม่รู้ภาษีภาษาอะไรเลย สนใจไปตามอำนาจแห่งความดึงดูดหรือความฉุดลากของอธรรมโดยถ่ายเดียว ย่อมจะแสดงความทุกข์ความลำบาก แล้วถูกฉุดลากไปสู่ความทุกข์ความทรมาน โดยเอาความหวังมาหลอกไปเรื่อย ๆ ไม่มียับยั้ง ไม่มีเขตไม่มีแดนเลย นี่คือเรื่องของอธรรมเป็นอย่างนี้ และในระยะนั้นแลเป็นระยะที่มีความทุกข์ความลำบากมากภายในจิตใจของสัตว์ของเรา

ระยะใดพอเราได้มีความระลึกรู้ภายในอรรถในธรรม มีสติเป็นเครื่องรักษา มีปัญญาเป็นเครื่องกลั่นกรองพินิจพิจารณา ระยะนั้นหรือเวลานั้น ถ้าเป็นโรคก็เท่ากับได้ยารักษาหรือบรรเทากันไปได้โดยลำดับเพราะยา นี่หมายถึงบุคคลแต่ละคนคือเรานักปฏิบัติแต่ละองค์ละรูปละรายนี้ ดูเอาตรงนี้

ถ้าเวลาใดสติไม่มี สติล้มลุกคลุกคลานมาก ปัญญาหาทางเกิดไม่ได้เลย เพราะกระแสของกิเลสมันพัดมันผัน เวลานั้นความทุกข์ภายในจิตใจมาก ร้อนก็ร้อนมาก ความส่ายแส่ ความว้าวุ่นขุ่นมัวทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วรวมลงไปก็เป็นกองทุกข์ รวมอยู่ในดวงใจที่หาสติหาปัญญาเครื่องต้านทานไม่ได้นั้นแล เพราะกระแสของกิเลสตามปกติแล้ว มีความรุนแรงอยู่โดยลำพังตนเองเสมอ นอกจากไม่แสดงผาดโผนอยู่เรื่อย ๆ เท่านั้นในวงผู้ปฏิบัติ เพราะได้อาศัยธรรม สติธรรม ปัญญาธรรม วิริยธรรม เป็นต้น เป็นเครื่องกำจัดปัดเป่ากันอยู่ ไม่ปล่อยให้ฝ่ายอธรรมทำหน้าที่ของตนโดยถ่ายเดียว จึงพอฟัดพอเหวี่ยงกันไปได้ แม้จะล้มลุกคลุกคลานหรือได้รับความทุกข์ความลำบาก ก็ยังมีหวังที่จะสงบตัวลงเพราะอำนาจแห่งธรรมพาให้สงบ นี่ได้เคยพูดให้บรรดาท่านทั้งหลายฟังเพราะเคยอยู่ด้วยกันมานาน การพูดทั้งนี้พูดเพื่อเป็นคติได้ยึดได้ถือเป็นหลักเป็นเกณฑ์ ไม่ได้พูดเพื่อความโอ้อวดแต่ประการใด

ดังพระพุทธเจ้าท่านทรงแสดงธรรมให้บรรดาสาวกหรือแก่ผู้ใดก็ตาม บางครั้งทรงยกพระองค์ขึ้นเป็นหลักเป็นประธาน เป็นตัวประกัน นั่นไม่ใช่พระองค์ตั้งใจจะประกาศหรือโอ้อวดพระองค์เองให้โลกทั้งหลายได้เห็นว่า พระองค์นี้เป็นผู้อัศจรรย์ด้วยการโอ้อวด ไม่ได้อัศจรรย์ด้วยความจริง แต่ความจริงพระพุทธเจ้าทรงประกาศความจริงอันเด่นในพระทัยทั้งฝ่ายเหตุและฝ่ายผล ให้เป็นคติตัวอย่างและเป็นวิถีทางเดินให้บรรดาสัตว์ทั้งหลายได้ยึดได้นำไปปฏิบัตินั่นแล ไม่ได้มีการโอ้อวดแม้เม็ดหินเม็ดทรายเข้าไปแทรกเลย

เพราะธรรมที่แสดงออกมาและพระทัยที่มีความมุ่งหวังต่อสัตว์นั้น เป็นพระทัยที่เต็มไปด้วยเมตตาล้วน ๆ จึงแสดงออกมาด้วยวิธีการใดที่สัตว์โลกหรือผู้มาสดับตรับฟังแต่ละพวกแต่ละคณะ แต่ละบริษัทบริวาร จะได้เข้าอกเข้าใจได้เป็นคติเครื่องยึดเหนี่ยวจากพระองค์ไป พระองค์ย่อมจะแสดงอุบายวิธีการนั้น ๆ เพื่อให้ท่านเหล่านั้นได้ยึดเป็นวรรคเป็นตอนหรือเป็นขณะ ๆ ไป

เพราะฉะนั้นการแสดงของพระพุทธเจ้าจะเป็นวิธีใดก็ตาม เช่น การยกพระองค์ขึ้นเป็นสักขีพยานก็ตาม จึงไม่มีคำว่าโอ้อวดพระองค์โดยเจตนาแฝงอยู่แม้นิดหนึ่งเลย แต่เป็นเรื่องของพระเมตตาล้วน ๆ ที่เกิดขึ้นในพระทัย ที่เป็นอยู่ในพระทัย ว่าทำอย่างไรสัตว์ทั้งหลายจึงจะได้อุบายได้แนวทาง หรือเรายื่นมือไปจึงจะจับมือเราได้ เพื่อเราจะได้ฉุดได้ลากขึ้นมาจากหล่มลึก พระองค์จึงได้ใช้อุบายต่าง ๆ ตามพระสติกำลังความสามารถของศาสดาองค์เอกนั้นแล

ไม่ว่าศาสดาองค์ใด พระทัยจะเต็มไปด้วยพระเมตตาล้นฟ้าเหลือแผ่นดินไปหมด ไม่มีอะไรเป็นประมาณได้เลย ไม่มีอะไรวัดไม่มีอะไรตวงในพระเมตตาของพระ

พุทธเจ้าแต่ละพระองค์ นั่นละการแสดงออกของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ จึงแสดงออกด้วยลวดลายของศาสดาที่เต็มไปด้วยพระเมตตาแก่บรรดาสัตว์ทั้งหลาย ให้ได้รับเป็นที่พึงพอใจตามสติกำลังความสามารถ หรือว่าภาชนะแห่งใจของตน อำนาจวาสนาของตนจะรับได้มากน้อยเพียงไร ก็ตักตวงไปเต็มสติปัญญาความสามารถของตน

ที่เราเกี่ยวข้องกับหมู่คณะเราก็มีอย่างนั้นเหมือนกัน เราพูดได้อย่างองอาจกล้าหาญภายในความจริงที่เต็มอยู่ในหัวใจนี้ว่า เวลาล้มลุกคลุกคลานไม่เป็นท่าเราก็เคยเป็นมาแล้ว ได้พูดให้หมู่เพื่อนฟัง จนถึงนั่งหายใจแขม่ว ๆ เพราะถูกกิเลสมันย่ำยีตีแหลก ไม่มีสติปัญญาใดที่จะโผล่ขึ้นมาต่อสู้กับมันได้ แหลกไปหมด ถ้าจะยกเป็นข้อเปรียบเทียบก็ยกมีดขึ้นมาถูกมันปัดลงไป มีดขาดสะบั้นลงไป มีดเป็นเหล็กทั้งแท่งไม่น่าจะขาด แต่ขาดลงไปเพราะพลังของมัน เพราะอำนาจของกิเลสมันเชี่ยวจัดขนาดนั้น นี่เวลาธรรมะเราอ่อนเปียกยกอะไรขึ้นมาไม่เป็นท่า เดินจงกรมก็เดินสักแต่ว่าเท้าก้าวเดินไปเช่นนั้น เหมือนกับคนทั้งหลายเขาเดินตามแผ่นดินสถานที่ต่าง ๆ ไม่ได้มีแปลกอะไรเลย เพราะสติปัญญาถูกมันปัดมันตีออกหมด นั่งกลืนน้ำลายอยู่ นี่ก็เป็นมาแล้ว

แต่สำคัญที่ความพยายามไม่ลดละ ถ้าลงมีความท้อถอยน้อยใจอ่อนแอแล้วจะล้มละลายไปเลยหาทางฟื้นตัวไม่ได้ แต่นี้เดชะไม่เป็น ถึงจะเป็นขนาดไหน ความมุ่งมั่นที่จะต่อสู้ที่จะเอาให้ได้นี้ยังมีอยู่เต็มหัวใจ แพ้ยอมให้แพ้ เวลาแพ้เวลาไม่เป็นท่า เอ้า ยอม เวลาล้ม ๆ แต่ว่าล้มด้วยการจะลุก แพ้ด้วยการจะเอาให้ชนะ หมุนไปหมุนมาอยู่เช่นนั้น

วิธีการที่ฝึกทรมานก็หลายแบบหลายฉบับ เพราะอยากรู้อยากเห็น อยากให้จิตมีความสงบร่มเย็น อยากให้จิตมีความเฉลียวฉลาดคล่องแคล่วด้วยปัญญา ตามครูบาอาจารย์ท่านแนะนำสั่งสอนเรามา เห็นอยู่ต่อหน้าต่อตา รู้อยู่ประจักษ์ใจว่า โอวาทคำสั่งสอนของท่านนั้นฉลาดแหลมคมมาก กระหยิ่มยิ้มย่อง ฟังในบทใดบาทใดไม่เคยเบื่อภายในจิตใจ เป็นแต่เพียงกิเลสไม่ให้โอกาสที่จะดำเนินตนให้เป็นไปตามแถวธรรมที่ท่านแสดงให้ด้วยความเมตตาเท่านั้น แม้เช่นนั้นก็ไม่ลดละพยายาม

วิธีการฝึกอบรมก็หาวิธีการหลายด้านหลายทาง เช่น อดนอนนี่ก็เคยอดทดลองดู ๒ คืน ๓ คืนไม่นอนก็ลองดู ไม่เป็นท่ารู้เจ้าของ คือมันที่อไปหมด ในหัวสมองไม่ทำงาน สติไม่ค่อยดีคอยแต่จะหลับ ไม่ดีไม่ถูกก็รู้ เพราะทดลองทำด้วยความตั้งสติจริง ๆ แต่มันก็ที่อไปได้ทั้ง ๆ ที่เราตั้งสติด้วยวิธีการไม่นอน เดิน นั่ง นั่งมันก็จะหลับ เดินก็คอยโซซัดโซเซคอยแต่จะง่วงเหงาคอยแต่จะหลับ ไม่เป็นท่า อ๋อ วิธีนี้ไม่เป็นเรื่อง ไม่เป็นท่าแหละสำหรับเรา ต้องได้งด เดินมาก ๆ ดีหน่อย เคย

แต่สุดท้ายก็มาถูกกับผ่อนอาหาร ก้าวเข้าสู่ความอดอาหาร พอผ่อนเข้าไปใจก็รู้สึกว่ามีความเบาบาง ความคึกความคะนองของร่างกายที่ดีดผึงผัง ๆ อยู่ภายในตัว พร้อมที่จะรับสิ่งที่เสริมมาจากใจ ได้แก่ราคะตัณหาอยู่ตลอดเวลาก็เบาลง ในขณะที่ผ่อนอาหารและอดอาหาร เพราะกำลังของกิเลสตัณหาอาสวะภายในจิตใจไม่มีมาก เนื่องจากร่างกายอ่อนลงไป ไม่มีเครื่องเสริม ทีนี้สติปัญญาก็ค่อยเสริมตัวกันขึ้นมาได้

พยายามฝึกฝนอบรมหลายครั้งหลายหนก็จับเงื่อนได้ จับได้ถึงขนาดที่ว่าในเวลาอดอาหารกี่วันก็ตาม ๗-๘ วัน ๙ วันก็ตาม สติไม่เผลอเลยในเวลาอด นั่น ระลึกอะไรทันหมด ๆ แต่พอกลับมาฉันไม่กี่วันมันก็ทันบ้างไม่ทันบ้าง สุดท้ายก็ไม่ทัน นี่เราก็รู้ แต่ก็มีวิธีนี้เท่านั้นที่จะพอบำบัด พูดให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็คือว่า คนอยู่ในวัยอย่างเรา ๆ ท่าน ๆ นี้ ราคะตัณหามักจะแสดงความรุนแรงมากยิ่งกว่ากิเลสประเภทอื่น จึงต้องได้ใช้ความอดความทน ความอดอาหารผ่อนอาหารลงไปเรื่อย ๆ เพื่อตัดกำลังของราคะตัณหาที่จะอาศัยร่างกายนี้เป็นเครื่องเสริมจิต เป็นเครื่องมือที่ทันสมัยของจิต อดไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งได้อุบาย จิตก็ค่อยสงบตัวเข้าไป

สติปัญญาเราใช้เสมอ สำหรับการอดนี้เป็นเพียงอุบายอันหนึ่ง แต่เราไม่ได้เอามรรคเอาผล เอาสมาธิสมาบัติ เอาปัญญา เอาวิมุตติหลุดพ้นจากการอดอาหาร เอาด้วยสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ซึ่งอาศัยวิธีการแห่งการอดอาหารนี้เป็นปุ๋ยช่วยแต่อุบายของสติปัญญานั้นเท่านั้น สุดท้ายมันก็ได้ประโยชน์ขึ้นมาโดยลำดับลำดา เห็นได้ชัดภายในตัวเอง จากนั้นก็ก้าว จิตที่มันดิ้นมันดีดจนไม่มีวันมีคืน ยืนเดินนั่งนอนไม่ว่า มันดีดตลอดเวลา นั้นสงบตัวลงไปเพราะไม่มีกำลังเสริม เนื่องจากตัดปัญหาหรือตัดกำลังของมันลงด้วยวิธีการอย่างนี้ เพราะการอดอาหารย่อมไม่ง่วงเหงาหาวนอน อดไปหลายวันเท่าไรความง่วงเหงาหาวนอนก็มีน้อย น้อยลง ๆ คืนหนึ่งหลับชั่วโมง ๒ ชั่วโมงพอแล้ว ทีนี้ก็มีแต่เรื่องความเพียร มีแต่เรื่องสติปัญญาตั้งตัวอยู่เรื่อย ๆ

การพิจารณาทางด้านปัญญาเป็นของสำคัญ ที่จะทำให้จิตก้าวออกสู่ธรรมความแยบคายไปได้โดยลำดับ สมาธิเมื่อปรากฏขึ้นมาก็ทำให้จิตสงบร่มเย็นไม่วุ่นวายส่ายแส่ จิตอิ่มตัว เหมือนเรารับประทานอิ่ม สบาย จิตอิ่มตัวก็คือว่าอิ่มอารมณ์ของกิเลสตัณหาอาสวะประเภทต่าง ๆ ไม่ไปเกี่ยว เนื่องจากธรรมได้บรรจุเข้าสู่จิต คือ สมาธิธรรม สมถธรรม บรรจุเข้าสู่ใจ ใจย่อมมีความสงบ เมื่อใจได้รับความสงบ ได้อาหารคือธรรมารสแล้วย่อมเย็นสบาย นั่นละนำออกพินิจพิจารณา

คำว่าพิจารณา-พิจารณาอย่างไร อันนี้เราก็ได้ยินแต่ชื่อ แต่ก่อนคำว่าสมาธิก็มีแต่ครูอาจารย์สอนให้ฟัง สอนอยู่ตลอดเวลา ไอ้เราจะทำให้เป็นสมาธิก็เป็นไปไม่ได้ มีแต่ความฟุ้งซ่านวุ่นวายแทนสมาธิ มีแต่ความทุกข์ความลำบากแทนความสุข สุดท้ายมัน

ก็ปรากฏขึ้นมาดังที่กล่าวนี้ พอเลยจากล้มลุกคลุกคลานมาก็เป็นความสงบความเย็น จิตใจพอได้มีที่ปลงที่วาง เพราะจิตไม่ว้าวุ่นขุ่นมัวตลอดเวลา เหมือนฟุตบอลที่ถูกเตะกลิ้งอยู่ตลอดย่อมมีพัก จากนั้นให้ใช้ปัญญา พอเราใช้ปัญญา การใช้ปัญญานี้แล้วแต่อุบายวิธีของแต่ละราย ๆ เราจะถือครูถืออาจารย์ ถืออุบายของท่านผู้ใดมาเป็นแบบโดยเฉพาะไม่ได้ ถือก็ถือ แต่อุบายวิธีการที่เราจะนำมาใช้จำเพาะเรา ให้เป็นเทคนิคอุบายของตนเองนั้นละเป็นของสำคัญ ควรจะนำออกมาใช้หาอุบายพินิจพิจารณา

เรื่องสกลกายนี้เป็นของสำคัญมากสำหรับจิตที่อยู่ในขั้นหยาบ ขั้นที่จะไวต่อราคะ โทสะ ราคะตัณหานี้ร่างกายเป็นของสำคัญ พิจารณาภายนอกก็ตามภายในก็ตาม พิจารณาให้ได้อุบายต่าง ๆ หาวิธีการที่ใจของเราจะสะดุดด้วยปัญญา เมื่อปัญญาแหย่เข้าไปตรงไหน พิจารณาอุบายใดเข้าไป จิตเกิดความสลดสังเวชขึ้นมา นั่นเป็นอุบายที่ถูกต้อง แต่อุบายของปัญญาเราจะนำมาใช้ให้เป็นอันเดียวแบบเดียวฉบับเดียว ดังที่เราเคยทำได้รับผลมาแล้วนั้นไม่ได้ จำต้องผลิตขึ้นมาเรื่อย ๆ เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

เรื่องปัญญาต้องให้เป็นปัจจุบัน เราจะไปคิดคว้าเอาอดีตที่เคยเป็นมาแล้วได้ผลมาแล้ว มีความแยบคายอย่างนั้น ๆ จะมาทำให้เป็นความแยบคายในวงปัจจุบัน โดยยึดนั้นมาเป็นสัญญาไม่ได้ มันกลายเป็นสัญญาไปเสีย เรียกว่าเป็นปริยัติไปเลยไม่เป็นปฏิบัติ ให้ย่นเข้ามาสู่ปัจจุบัน

อุบายวิธีการพินิจพิจารณาสติปัญญาให้เป็นขึ้นภายในตัวเอง หาอุบายคิด เอ้า จะว่า **อนิจฺจ** ก็ให้จิตมุ่งต่อ **อนิจฺจ** จริง ๆ พิจารณาดูแต่ละสภาพ ๆ ให้เป็นความแปรสภาพ เพราะหลักธรรมชาติมันแปรอยู่แล้ว **ทุกฺข อนตฺตา** เหมือนกัน เรื่องอสุภะอสุภัง นี้เป็นของสำคัญมาก จิตอยู่ในขั้นนี้ควรจะเจริญอสุภกรรมฐานปฏิกูลโสโครก เอ้า ให้พินิจพิจารณา

เราอย่ากำหนดเวล่ำเวลา อย่ากำหนดเที่ยวของการพิจารณา ว่าได้เท่านั้นเที่ยวเท่านี้เที่ยว นั้นเป็นการคิดการคาดคะเน การเดาการหมายเอา ไม่ใช่ทางของผู้ปฏิบัติ ไม่ใช่วิถีทางแห่งการปฏิบัติ ให้ใช้ในวงปัจจุบัน สติปัญญาให้เกิดขึ้นในวงปัจจุบัน จะเป็นเรื่องอสุภะใดก็ดี หรือ **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อันใดก็ตาม ให้เกิดขึ้นในปัจจุบันของตัวเอง ๆ เราจะพิจารณารูปนอกก็ได้ รูปในก็ได้ไม่สำคัญ เพราะสมุทัยเป็นไปได้ทั้งข้างนอกข้างใน ถ้าสำคัญมั่นหมายว่าสวยว่างามตรงไหน นั้นแหละสมุทัยเกิดขึ้นที่ตรงนั้น จะเป็นนอกก็ตาม ในก็ตาม สำคัญตนว่าสวยว่างามก็เกิดสมุทัยขึ้นมาที่นี่ สำคัญข้างนอกว่าสวยว่างามว่าน่ารักใคร่ชอบใจ ก็เป็นสมุทัยขึ้นที่นั่น

เพราะฉะนั้นการพิจารณาด้วยมรรค เพื่อให้เป็นมรรคโดยทางสติปัญญา ว่าสิ่งนั้นไม่เที่ยง สิ่งนั้นแปรสภาพ สิ่งนั้นเป็นกองทุกข์ สิ่งนั้นเป็นกอง **อนิจฺจ** เป็น **ทุกฺข** เป็น

อนตฺตา สิ่งนั้นเป็นธาตุ เป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ฝืนว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล ว่าเป็นหญิงเป็นชาย ว่าเป็นของสวยของงามไปทำไม นี่คือเรื่องของมรรค เมื่อพิจารณาหลายครั้งหลายหนซ้ำ ๆ ซาก ๆ ไม่ให้จิตไปไหน ให้หยั่งลงสู่มรรคคือทางเดิน เพื่อทะลุปรุโปร่งในความจริงทั้งหลาย ว่าเป็นธาตุแท้ เป็น **อนิจฺจ** แท้ เป็น **ทุกฺข** แท้ เป็น **อนตฺตา** แท้ แห่งธาตุแห่งขันธ์ของเราและธาตุขันธ์ของใครก็ตาม จิตย่อมจะปลอดโปร่งโล่งไปโดยลำดับลำดา นี่คืออุบายวิธีแห่งการพิจารณาทางด้านปัญญา

สำคัญที่เรื่องของปัญญา ต้องคิดต้องค้นขึ้นมาให้เป็นปัจจุบันโดยลำพัง ๆ โดยเฉพาะ ๆ เราจะไปยึดอดีตเข้ามาเป็นวงปัจจุบันนั้นไม่ได้ นอกจากจะเป็นวงปัจจุบันเป็นปัจจุบันของตัวเอง เราไปคิดไปคาดมาให้เป็นอย่างเมื่อวานนี้ เป็นอย่างวานซืนนี้ไม่ได้นั้นไม่ถูก หากว่าจะเป็นตรงกันก็ตาม ก็ให้ตรงในหลักธรรมชาติในหลักปัจจุบันที่ตรงกันเองก็ให้มันเป็น อันนั้นไม่ผิด คือเป็นปัจจุบันโดยแท้ นี่หลักสำคัญในการพิจารณา

เมื่อก้าวเข้ามาถึงขั้นปัญญานี้แล้ว ความล้มลุกคลุกคลานเริ่มหายไปจางไปแล้ว เราก็ทราบทำไมจะไม่ทราบ ความล้มลุกคลุกคลานเป็นเพราะอำนาจของกิเลสมันเตะมันถีบมันยันไม่ใช่อะไรละ ทีนี้มันสงบตัวเพราะการชำระสะสาง ความเตะความดันความก่อกวนของกิเลสด้วยอรรถด้วยธรรม ด้วยสมาธิธรรม วิริยธรรมและปัญญาธรรมกำจัดกันไปโดยลำดับ ๆ สิ่งเหล่านี้ก็สงบตัวลงไป ๆ ใจก็มีความกล้าหาญชาญชัยขึ้นมายิ่งพิจารณาโดยทางปัญญาเห็นแจ่มแจ้งเข้าไปโดยลำดับมากน้อยเพียงไร สติปัญญายิ่งจะก้าวตัวออกไปเรื่อย ๆ กว้างขวางออกไปเรื่อย ละเอียดลออเข้าไปเรื่อย ความพากความเพียรหมุนตัวไปโดยลำดับลำดา นั่นละที่นี่คำว่าความเพียรเป็นยังไงเราก็จะรู้ สติเป็นยังไง ปัญญาเป็นยังไง ที่ท่านสอนไว้ตามตำรับตำรา หรือครูอาจารย์ท่านสอนอยู่ตลอดเวลานั้นเป็นยังไง ของท่านท่านสอนออกมาตามความจริงของท่านแท้ ๆ ความจริงของเราที่รู้เป็นยังไง ให้มันเห็นด้วยการปฏิบัติของเรา

เมื่อปรากฏว่า อ๋อ สติเป็นอย่างนี้ ปัญญาเป็นอย่างนี้ คำว่า **อนิจฺจ** เป็นอย่างนี้ **ทุกฺข** เป็นอย่างนี้ **อนตฺตา** เป็นอย่างนี้ **อสุภะอสุภัง** เป็นอย่างนี้ให้เห็นในใจของเรา มันถึงจะถอนกิเลสได้ เพียงคาดเพียงหมายเฉย ๆ เพียงบรรเทาไปเท่านั้น เดี๋ยวก็กำเริบเสิบสานขึ้นมาอีกไม่เป็นท่าเป็นทางอะไร ให้มันเห็นประจักษ์ ๆ ซิ เมื่อเห็นประจักษ์แล้วไม่ต้องบอก มันจะหนาแน่นยิ่งกว่ากำแพง ๗ ชั้นก็ตามเถอะ ไอ้เรื่องของกิเลสตัณหาน่ะพังไปหมด จะทนสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรนี้ไปไม่ได้เลย

เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้เพียร **ภาวิโต พหุลีกโต** ทำให้มากเจริญให้มากอย่าลดอย่าละ อย่าไปอ้างกาลอ้างเวลา อ้างสถานที่ หรือเท่านั้นเที่ยวเท่านี้เที่ยว นั้นไม่ใช่

เรื่องของธรรม เป็นเรื่องของกิเลสหลอกให้เราหลงให้เราเพลิน หยิ่งอยู่ในความสำคัญของตนเท่านั้นไม่ใช่เป็นความจริงอันใดเลย ให้พิจารณา

นี่พูดถึงเรื่องความล้มลุกคลุกคลาน มันล้มมาเสียก่อนนั่นแหละ ให้ทราบไว้ว่าล้มได้ลุกได้ ถ้ายังมีความเพียรอยู่แล้วต้องลุกได้แน่ ๆ เกรียงไกรขึ้นไปเรื่อย ๆ เชี่ยวชาญเรื่อย ๆ คล่องตัวเรื่อย ๆ สติปัญญา จนกลายเป็นสติปัญญาอัตโนมัติ ฟังซิ มีสด ๆ ร้อน ๆ อยู่ในหัวใจเราผู้มีความเพียรนี้ไม่อยู่ไหนนะ อย่าไปคาดอดีตว่ามีอยู่กับพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ๆ สาวกองค์นั้น ๆ ในครั้งนั้น ๆ สถานที่นั้น ๆ นั่นเป็นเรื่องของท่าน เป็นทุกข์ของท่าน เป็นสมุทัยของท่าน เป็นมรรคของท่าน เป็นนิโรธของท่าน เป็นมรรคผลนิพพานของท่านต่างหาก นี่เป็นของเรา พิจารณาอยู่นี่

ทุกข์เกิดขึ้นภายในใจ เพราะสมุทัยเป็นเครื่องผลักเครื่องดัน เป็นเครื่องก่อเหตุขึ้นมา ก็อยู่ในใจของเรานี้ ตัวสมุทัยความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม ความลืมเนื้อลืมตัวเป็นต้น ก็อยู่ในใจของเรานี้ มรรคหรือสติปัญญาศรัทธาความเพียร หวดกันลงไป ฟาดฟันหั่นแหลกกันลงไป ก็เป็นมรรคของเราอยู่ในใจของเรา ทุกข์ดับไปโดยลำดับเพราะอำนาจแห่งสติปัญญาศรัทธาความเพียร ก็เป็นนิโรธคือความดับทุกข์ของเราเอง นี่เป็นสมบัติของเราโดยแท้ ดูตรงนี้อย่าไปดูที่อื่นนักปฏิบัติ สด ๆ ร้อน ๆ อยู่นี้ กิเลสก็มีอยู่สด ๆ ร้อน ๆ ประกาศท้าทายตลอดเวลา ท้าทายเรา สติปัญญาเมื่อเราได้ผลิตขึ้นมาก็ท้าทายกับกิเลสอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกัน จะมีอดีตอนาคตที่ไหน

สัจธรรมถ้าลงเรายังไม่ตายย่อมเป็นปัจจุบันตลอดเวลากับเรา ถ้าตายแล้วหมดคุณค่า จะเป็นอดีตอนาคตก็ไม่มีความหมายทั้งนั้นแหละคนตายแล้วน่ะ ถ้ายังไม่ตายและเป็นผู้ปฏิบัติอยู่แล้ว จะได้เห็นสัจธรรมอย่างประจักษ์ภายในองค์แห่งความเพียรของเรา มีจิตเป็นสถานที่หรือเป็นเวทีห้ำหั่นกับกิเลสทั้งหลายไม่มีที่อื่น เราอย่าคาดอย่าหมาย เรื่องของกิเลสนั้นผลักดันออกไปทั้งนั้นแหละ ที่จะให้ออกจากร่องรอยของธรรมนี้มีตลอดเวลาให้ระวัง

อันนี้เราเป็นไปตามมันอยู่ตลอดเวลา เราก็ไม่ทราบว่านี่คืออุบายวิธีการของกิเลส มันผลักมันดันเราออกจากร่องรอยแห่งธรรม แล้วกว้านเข้าไปสู่เงื้อมมือของมัน เราก็ไม่รู้ โดยอ้างว่าเราอำนาจวาสนาน้อย เราเป็นคนบาปหนาสาโหด มีนิสัยน้อยวาสนาน้อย เป็นคนทึบคนล้าสมัย แล้วก็ทิ้งไปให้อดีตอนาคตยุ่งไปหมด ทิ้งไปกับครั้งพุทธกาลบ้าง อดีตล่วงมาแล้วเป็นยังไง ๆ สมัยปัจจุบันนี้เป็นยังไง ๆ ความหมดหวังเลยมาอยู่กับเรา ความสมหวังกิเลสเอาไปกินหมด ความหมดหวังกิเลสยัดเข้ามาใส่เรา ส่วนเรื่องที่มันจะกินมันกินไปแล้ว ส่วนทุกข์มันยัดเข้ามาใส่ปากของเรา ใส่ท้องใส่จิตใส่

ใจของเรา หมดหวัง อะไรก็ก้าวขาไม่ออก ประพฤติปฏิบัติก็ก้าวขาไม่ออก เลยหมดหวัง ๆ นี่แหละคือถูกกิเลสต้มเอาอย่างเปื่อยแล้วทั้ง ๆ ที่ยังไม่ตาย ถ้าคาดถ้าหมายอย่างนั้น

นี่เป็นทางเดินของกิเลสทั้งนั้น มันผลักมันดันออกนอกลู่นอกทาง เราไม่รู้ซิ เพราะฉะนั้นจึงบอกให้ทราบว่า นี้เป็นอุบายวิธีการของกิเลสมันเคยหลอกเคยต้มตุ๋นโลกมานานแสนนานแล้ว เราก็เป็นคนหนึ่งในโลกอย่าให้ถูกกิเลสต้มตุ๋น ทั้ง ๆ ที่มีธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีครูมีอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอนยื่นเครื่องมือให้อยู่ตลอดเวลา ฟันมันลงไปด้วยสติด้วยปัญญา กิเลสไม่ใช่ดิน ไม่ใช่น้ำ ไม่ใช่ลม ไม่ใช่ไฟ ไม่ใช่อดีต ไม่ใช่อนาคต ไม่ใช่กาลสถานที่ใด ๆ ทั้งนั้น แต่กิเลสคือกิเลสฝังอยู่ที่หัวใจในวงปัจจุบันนี้ ธรรมก็เหมือนกัน ไม่ใช่ดิน น้ำ ลม ไฟ เช่นเดียวกัน สติธรรมก็เป็นเครื่องฆ่ากิเลสอยู่ในหัวใจเรานี้ หมุนลงไปที่ตรงนี้ พระพุทธเจ้าพระองค์ใดสอน สอนลงที่ตรงนี้แหละไม่ที่อื่น

เรื่องกองฟืนกองไฟบ่อเกิดแก่เจ็บตายอยู่ที่ใจ ใจเป็นตัวสำคัญที่จะรับความแทรกสิงของเชื้อทั้งหลายฝังลงที่ใจ และทำใจให้เป็นฟุตบอลกลิ้งไปภพนั้นกลิ้งไปภพนี้ ให้ไปเกิดภพนั้นให้ไปเกิดภพนี้ ถ้าหากว่าไม่มีธรรมแทรกอยู่ในใจ ก็จะมีแต่กิเลสมันหมุนตัวหรือผลักดันเหยียบย่ำทำลายลงไป ให้ทำแต่ความชั่วช้าลามกอย่างเดียว เวลาตายก็จมลงไปนรกอเวจี หากมีธรรมเป็นเครื่องแฝงกันอยู่ เป็นเครื่องต้านทานกันอยู่ คนเราเกิดก็ยังมีทางที่จะไปเกิดดีได้ อย่างเกิดเป็นเทวบุตรเทวดา เป็นมนุษย์ผู้มีอำนาจวาสนาฤทธาศักดานุภาพด้วยความเป็นธรรม มีสมบัติศฤงคารบริวารด้วยความเป็นธรรม หากเป็นเทวดาอินทร์พรหมก็เป็นไปได้ สุดท้ายเมื่อบุญกุศลมีมากก็หนุนเข้าไปจนกระทั่งถึงนิพพาน พ้นทุกข์ไปได้เลย นี่อำนาจของธรรมเป็นเช่นนี้

เราจงตั้งใจประพฤติปฏิบัติ อย่าได้ลดได้ละความพากเพียร เอาให้เห็นจริงอยู่ภายในใจ เราถูกกิเลสต้มตุ๋นหลอกมาด้วยความหวังต่าง ๆ นั้นหวังมานานแล้ว ไม่เห็นมีอะไรสมหวัง กิเลสตัวใดมาทำเราให้สมหวังมีไหมไม่เคยมี พอจะก้าวเข้านี้มันหลอกไปโน้นอีกแล้ว พอจะก้าวเข้าสู่นี้มันหลอกไปโน้นอีกแล้ว ๆ ไม่เคยให้อยู่ในความอิ่มพอให้มีความสุขเพราะความอิ่มพอ เพราะกิเลสจัดการให้ กิเลสแต่งให้ไม่มี กิเลสสร้างบ้านสร้างเรือน กิเลสสร้างสมบัติเงินทองข้าวของ กิเลสสร้างรูป สร้างเสียง สร้างกลิ่น สร้างรส เครื่องสัมผัสต่าง ๆ ให้อยู่ในความพอดี ให้มนุษย์ทั้งหลายได้เสวยความสุขความสบายตลอดไปไม่เคยมี

ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้วจะเอาความหิวความโหยความทรมานยัดเข้าไป แทรกเข้าไป ๆ ให้กลิ้งไปตลอดเวลาด้วยความหิวความโหยความกระหาย มีเงินเป็นล้าน ๆ ก็ตามเถอะ ความหิวความกระหายมันจะแทรกเข้าไปเป็นกองใหญ่เท่านั้นแหละ มันหลอกว่า

ถ้าได้อีกกองหนึ่งเท่านี้จะพอดี และมาอีกกองหนึ่ง ถ้าได้สองกองอีกเท่านี้จะพอดี จะพอดีเรื่อย แต่ไม่เคยพอดี นี่ละท่านว่า **นตฺถิ ตณฺหาสมา นที** ความหิวความโหย ความทะเยอทะยานอยากอันใดจะเกินตัณหานี้เป็นไม่มี คิดดูแม่น้ำมหาสมุทรก็ไม่เทียบเท่ากับตัณหานี้ได้เลย ท่านจึงว่า **นตฺถิ ตณฺหาสมา นที** แม่น้ำเสมอด้วยตัณหานี้ไม่มี นั่นฟังซิ แล้วเรายังจะหวังอยู่เหรอว่า จะเอาความสุขความพอดิบพอดีจากกิเลสตัณหามันตบแต่งให้ เคยมีพอดีไหม ก็บอกว่าไม่เคยมีอยู่แล้ว เราจะหาที่ไหนเมื่อมันไม่เคยมี ฟังซิ ถ้าเคยมีก็ยังจะพอเสาะพอแสวงหาได้ เพราะเคยมีเราก็อาจจะเจอ อันนี้มันไม่เคยมีจะเอาอะไรมาเจอ ก็มีแต่ถูกมันต้มจมไปเรื่อย ๆ

ธรรมะประกาศกังวานอยู่ตลอดเวลา เราไม่คิดไม่อ่านไม่เชื่อแล้วเราจะทำยังไง สร้างความหวังมาจากไหน สร้างความความหวังมาจากกิเลสไม่มีทาง ต้องสร้างความหวังจากธรรม ธรรมนี้เคยให้ความหวังแก่โลกมามากต่อมากแล้ว พ้นทุกข์ก็เพราะธรรม มีความสุขความสบายก็เพราะธรรม ฟังแต่ว่าธรรม ๆ ไม่เคยทำผู้หนึ่งผู้ใดให้มีความล่มจมฉิบหายไปบ้างเลย มีแต่ส่งเสริมให้เป็นสิริมงคลเป็นความสุขความสบายทั้งปัจจุบันและอนาคตตลอดไป ธรรมเป็นเช่นนั้น สร้างความหวังให้แก่คนมามากขนาดไหนแล้ว ธรรม ส่วนกิเลสมันสร้างความหมดหวังให้คนมามากเท่าไรแล้ว เอามาเทียบกัน เราเป็นนักปฏิบัตินำมาพินิจพิจารณาซิ

สติปัญญามีอยู่หุงต้มแกงกินไม่ได้ทำไมไม่เอามาใช้ พระพุทธเจ้าท่านใช้จนได้เป็นศาสดาเอกของโลก สาวกทั้งหลายใช้จนได้พ้นจากโลก ให้กิเลสพาใช้มันได้เรื่องอะไร มันพาให้จมมามากต่อมากแล้วทำไมไม่เข็ดไม่หลาบมนุษย์เรา เฉพาะอย่างยิ่งนักบวชนักปฏิบัติเราไม่เข็ดใครจะเข็ด จะให้ตาสีตาสาเขาไม่เคยสนใจกับอรรถกับธรรมอะไร เอาอะไรมาเข็ด ความรู้สึกในทางธรรมแม้นิดหนึ่งก็ไม่ปรากฏจะเอาอะไรมาเข็ด ผู้ที่สำนึกในธรรม สำนึกในโทษ พินิจพิจารณาย้อนหน้าย้อนหลังในตัวเองโดยอรรถโดยธรรมเท่านั้น เป็นผู้ที่จะเห็นโทษเห็นภัย เป็นผู้ที่จะละจะถอดถอนได้บรรดาเสี้ยนหนามที่มีอยู่ภายในจิตใจ ฉะนั้นขอให้ทุกท่านตั้งอกตั้งใจพินิจพิจารณา

ผมน่ะเป็นห่วงพวกท่านทั้งหลายมากทีเดียว ไม่ใช่ว่าพูดด้วยความดูถูกเหยียดหยาม ห่วงจริง ๆ รับก็รับด้วยความเมตตาสงสารไม่ได้รับด้วยความอะไร ด้วยความอวดอำนาจวาสนาเย่อหยิ่งจองหองนั้นไม่มี เรายันได้เลย ร้อยทั้งร้อยไม่มีอะไรบิ่น มีแต่ความเมตตาสงสารล้วน ๆ เพราะฉะนั้นเมื่อพากันมาประพฤติปฏิบัติแล้ว ขอจงเห็นใจเราผู้อบรมแนะนำสั่งสอนว่าเจตนามีต่อพวกท่านขนาดไหน แล้วก็นำอันนี้เข้าไปพิจารณาตัวเอง ให้มีความเมตตาสงสารตนเอง เห็นแก่ตัวเองโดยอรรถโดยธรรม มากเช่นเดียวกับครูบาอาจารย์ท่านมอบให้หรือยิ่งกว่านั้น จนกลายเป็นสมบัติล้วน ๆ ของ

ตนขึ้นมาภายในใจ ระหว่างธรรมกับใจกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นธรรมทั้งแท่งภายในใจแล้ว นั้นละเป็นสมบัติที่ท่านทั้งหลายจะพึงได้รับเอง โดยที่ครูบาอาจารย์หรือใคร ๆ ก็ตามไม่ได้ไปแบ่งสันปันส่วนเอาด้วยเลยแม้แต่นิดเดียว นั่นเป็นสมบัติของเราแท้ ๆ นี่เวลาเรามาศึกษาให้ตั้งอกตั้งใจ ทำให้จริงให้จังนักปฏิบัติ

เวลานี้ร่อยหรอลงมากแล้วครูบาอาจารย์ ปีหนึ่งตาย ๒ องค์ ๓ องค์ก็มีแล้วเห็นไหม เมื่อตอนต้นปีนี้ก็หลวงปู่คำดี ตอนปลายปีนี้อีกก็หลวงปู่แหวน มีแต่เพชรน้ำหนึ่งทั้งนั้น ถ้าเป็นครั้งพุทธกาลแล้วจะพูดว่ายังไงถ้าไม่ใช่ว่าเป็นพระอรหันต์ นอกจากพวกหูหนวกตาบอดไม่เคยสนใจกับอรรถกับธรรมเท่านั้น จึงจะขยะแขยงในคำว่าอรหัตอรหันต์ มันจะดิ้นล้มดิ้นตายไปด้วยความกระเสือกกระสนเพราะอำนาจแห่งกิเลสตัณหาเท่านั้น มันสนใจไปทางนั้นเท่านั้นพวกนั้น

ผู้สนใจในธรรมฟังว่าอรหัตอรหันต์แล้วทำไมจะไม่กระหยิ่มยิ้มย่องล่ะ พระพุทธเจ้าเป็นองค์เช่นไร ที่เป็นอรหันต์เป็นศาสดาของโลกเป็นองค์เช่นไร สาวกทั้งหลายเป็นองค์เช่นไร เป็นตัวเสนียดจัญไรของโลกหรือ ถึงจะพูดถึงเรื่องพระอรหันต์ พูดเรื่องของผู้ปฏิบัติธรรมบรรลุธรรมบ้างไม่ได้ มันเป็นอะไรถ้าไม่ใช่จะเคารพกิเลสเสียจนไม่มีตับไม่มีพุงให้มันกินให้มันยัดแล้ว เอ้า ฟังให้ถึงใจซิท่านทั้งหลาย

กิเลสมันเอาเรามันเอาอย่างถึงใจ ทำไมเราจะเอามันอย่างถึงใจบ้างไม่ได้ แต่กิเลสมันเอาเราอย่างถึงใจมันถึงจริง ๆ มันเป็นกิเลสทุกประเภท เป็นความโกรธ ความอิจฉาพยาบาทราคะจองเวร ความเคียดความแค้น แต่เราเอามันสู้มันไม่มีเคียดมีแค้นเป็นธรรม นักธรรมะล้วน ๆ เอาให้เห็นกันซิ คุณค่าของกิเลสคุณค่าของธรรมต่างกันอย่างไรในหัวใจของเราดวงเดียวนี่ เอาให้ชัด

หมดไป ๆ นี่อดคิดไม่ได้นะผมก็ดี หัวใจมีอยู่ทำไมจะไม่คิด แต่ก่อนครูบาอาจารย์มีหลายท่านหลายองค์ องค์นั้นก็เฉลี่ยเจือจานกันไปตามอัธยาศัยของตน อยากไปหาครูบาอาจารย์องค์ใดก็ไป เพราะเป็นที่แน่ใจ ๆ ด้วยกันทั้งนั้น บรรดาครูบาอาจารย์ที่ให้คำแนะนำสั่งสอนตลอดการพาดำเนิน เราไม่แสลงหูแสลงตา เพราะหลักใหญ่ก็เป็นลูกศิษย์ของครูบาอาจารย์คือหลวงปู่มั่น ซึ่งเป็นผู้พาดำเนินปฏิปทาที่ราบเรียบที่สุดในสมัยปัจจุบัน นี่ก็มีแต่ลูกศิษย์ของท่าน ถึงจะแผลงไปบ้างก็เล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่มาก หลักใหญ่ก็อยู่ในกฎเกณฑ์ของท่าน มันก็น่าไว้ใจเป็นที่พอใจ

องค์นั้นไปอยู่กับครูบาอาจารย์นั้น ๆ องค์นั้นมีคุณนั้น ๆ กับครูบาอาจารย์องค์นั้น เฉลี่ยกันไปก็เป็นน้ำไหลบ่า ภาระก็พอดิบพอดีกับครูอาจารย์แต่ละองค์ที่จะรับ นี่ที่นี่หมดไปทำยังไง ไม่กี่ปีมาแล้วครูบาอาจารย์องค์วิเศษวิโส เป็นทองทั้งแท่ง ๆ หรือว่าเพชรน้ำหนึ่งหมดไป ๆ จนกระทั่งจะไม่มีอะไรเหลือแล้วจะทำยังไง เราจะไม่ตื่นเนื้อตื่น

ตัว สร้างตัวของเราให้เป็นอย่างนั้นบ้างเหรอ เวลาอยู่กับครูบาอาจารย์เอาให้จริงให้จังซิ ให้ธรรมนี้ได้ถึงใจดูซิจะเป็นยังไง

อยู่กับใครมันไม่สนิทใจละ ให้อยู่กับหัวใจเรานี่สนิทใจมากทีเดียว ตายใจเลย เอ้า หมด..เท่านั้นพอ ครูบาอาจารย์ก็สาธุยกไว้ ให้ยึดให้เกาะท่านเหมือนอย่างแต่ก่อน ไม่เกาะ แต่เรื่องความเห็นบุญเห็นคุณนั้นเป็นมหากตัญญูกตเวทีแหละไม่ต้องบอก เพราะอันนี้เป็นหลักธรรมชาติ เมื่อจิตได้ถึงขั้นแห่งความบริสุทธิ์แล้ว ต้องเป็นมหากตัญญูมหากตเวทีทันทีเลย ไอ้ส่วนที่จะไปเกาะไปเกี่ยว ไปหน่วงไปเหนี่ยวท่านเหมือนอย่างแต่ก่อน เหมือนเด็กที่กำลังดื่มนมแม่นั้นไม่เป็น เรื่องเห็นคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ คุณของครูบาอาจารย์นี้ยกไว้ ไม่มีอะไรเทียบแห่งใจของพระอรหันต์ที่เห็นคุณ เพราะใจของพระอรหันต์ที่เห็นคุณนั้นเป็นใจล้วน ๆ ไม่มีกิเลสเข้าไปเคลือบไปแฝงไปคัดค้านต้านทานบ้างเลย เอาให้มันเห็นซิหัวใจของเรา ท่านสอน-สอนลงในจุดนี้ทั้งนั้น ๆ

อย่าเห็นอะไรเป็นของประเสริฐของอัศจรรย์ เราเคยกลิ้งเกลือกล้มตายกับสิ่งเหล่านี้มานานแสนนานแล้วแหละ โลกธรรม ๘ มันดีอะไรพิจารณาซิ มีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์ แน่ะฟังซิ มันก็มีอยู่เต็มหัวใจในกายในใจของเราอยู่แล้ว ไม่มีใครมานินทาสรรเสริญโลกธรรม ๘ นี้ก็เต็มหัวใจของเราอยู่แล้ว เราตื่นอะไร เอาธรรมสังหารสิ่งเหล่านี้ให้แหลกแตกกระจายไปหมด ยังเหลือแต่ธรรมทั้งแท่งดูซิจะเป็นยังไง นินทา สรรเสริญ มีไหม โลกธรรม ๘ มีไหม

มันไม่ได้มีอะไร มีแต่ความพอ อดีตไม่มี อนาคตไม่มี ความหวังอย่างนั้นอย่างนี้หมดเพราะสร้างไว้เต็มที่แล้ว เรียกว่าเต็มแล้ว ความหวังก็สมบูรณ์แล้ว หมด ไม่มีอะไรที่จะมาเกาะเกี่ยว นั่นละท่านจึงไม่มีอดีตไม่มีอนาคต อยู่ตามหลักธรรมชาติ ถึงกาลที่ควรจะไปแล้วไป ไม่หึงไม่หวงไม่ห่วงไม่เสียดาย เสียดายมันอะไร ดินน้ำลมไฟก็ทราบอยู่แล้วตั้งแต่ยังไม่ตาย นี้คืออะไรนั้นคืออะไร แน่ะ ในตัวของเราเอง สิ่งภายนอกที่เกี่ยวข้องกับเราก็สภาพอันเดียวกันตื่นอะไร นี่จึงเรียกว่าปัญญารอบตัว เมื่อรอบตัวจนกระทั่งรอบใจแล้วก็หมดปัญหาโดยประการทั้งปวง ขอให้ทุกท่านนำไปประพฤติปฏิบัติ

เอาละ วันนี้รู้สึกเหนื่อยแล้ว พอ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

ศาสดาเอกของโลก

พระเราในช่วงเข้าพรรษา ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ แล้วท่านไม่ให้ไปพักแรมคืนนอกวัด เหตุจำเป็นมีก็ต้องดำเนินตามหลักพระวินัย คือ สัตตาหกรณียกิจ กิจที่ควรจะไปได้มี ๗ วันท่านบอก บิดามารดาป่วย เพื่อนฝูงสหธรรมิกหรือครูหรืออาจารย์ป่วย ท่านก็บอกไว้ตามหลักพระวินัย วัดวาอาวาสชำรุดมากจนจะหาที่หลบที่ซ่อนที่อยู่ไม่ได้ เช่น ศาลาโรงฉัน เป็นต้น ให้ไปหาไม้มาทำมาซ่อมแซม สัตตาหะไปได้ แล้วก็มาค้างวัดคืนหนึ่งแล้วออกไป ภายใน ๗ วันกลับมา หรือพวกศรัทธาญาติโยมที่เป็นศรัทธาใหม่ เช่น พระมหากษัตริย์ นี่ก็ไปได้ ๗ วัน สิ่งที่ควรจะอนุโลมในสิ่งนั้นท่านก็บอกว่ามี ก็พึงอนุโลมตามนี้

อย่าไปแบบสุ่มสี่สุ่มห้าไม่ได้หน้าได้หลัง นั่นดูไม่ได้นะ อยากไปไหนก็สัตตาหะไปเรื่อย ๆ สัตตาหะไปโน้นสัตตาหะไปนี้ เลยไม่ทราบว่าสัตตาหะอะไร เก่งกว่าครูกว่าอาจารย์ไปอย่างนั้น มีแล้วนะ ทุกวันนี้ปรากฏแล้วทั้ง ๆ ที่เป็นครูเป็นอาจารย์นั่นแหละให้เห็นได้อย่างชัดเจน ไอ้เราจะว่าขวานผ่าซากก็ตาม หรือจะว่าตรงไปตรงมาก็ตาม เหตุผลมียังไงธรรมมียังไงเราพูดตามนั้นเลย ไม่น่าเลื่อมใสเราบอกว่าไม่น่าเลื่อมใส ผิดเราว่าผิดเลย เรื่องครูเรื่องอาจารย์ว่าเป็นผู้ใหญ่ไม่สำคัญยิ่งกว่าธรรมกว่าวินัย

เรื่องหลักธรรมหลักวินัยเป็นหลักสำคัญมากทีเดียว เราเคารพตรงนี้ ถึงเคารพอาวุโสภันเตก็ตาม ก็ต้องเป็นผู้มีหลักธรรมหลักวินัยเป็นเครื่องยืนยันพอที่จะเป็นอาวุโสภันเตได้โดยสมบูรณ์ แล้วควรกราบไหว้บูชาซึ่งกันและกัน เคารพซึ่งกันและกัน ก็ถือในหลักเกณฑ์ของธรรมวินัยเป็นหลักเป็นเกณฑ์ ไม่ใช่จะว่าบวชมาหลาย ๆ พรรษาแล้วก็ว่าเป็นอาวุโส จะให้กราบให้ไหว้เลยอย่างนั้นไม่ได้ ในหลักพระวินัยมี อายุ ๖๐ พรรษายังต้องมาขอนิสัยต่อพระผู้มีพรรษาน้อยกว่า นั่นคือไม่สามารถที่จะรักษาตนได้ อายุพรรษาจึงไม่สำคัญ

กฎเกณฑ์คณะสงฆ์ลักษณะปกครองอะไรมีขึ้นมาทุกวันนี้ เพราะเรื่องการประพฤติของพระของเณรเรามันพิสดารไปเรื่อย เพาะฉะนั้นจึงต้องมีเรื่องกฎกระทรวงบ้าง ข้อบังคับกฎกติกาอะไรบ้าง กฎหมายลักษณะปกครองสงฆ์บ้างขึ้นมาเพื่อปกครองหลักเหล่านี้ถึงจะมีมากน้อยเพียงไรก็ตาม แต่ต้องไม่ทำลายหรือทำความกระทบกระเทือนต่อหลักพระวินัยเป็นสำคัญท่านว่า อย่างบัญญัติหรือกฎข้อบังคับให้ตั้งอุปัชฌายะนี่เหมือนกันนะ ก็ตั้งตามเขตตามภาค ใครอยู่ในเขตไหน อำเภอใด ตำบลใดควรจะมีอุปัชฌาย์ เพื่อไม่ให้ลำบากในการอุปสมบทของกุลบุตรสุดท้ายภายหลัง ก็ตั้ง

อุปัชฌาย์ ตั้งทางโน้นก็ให้บวชให้ทางโน้น ตั้งที่ไหนก็ให้บวชทางนั้น ๆ ผู้ไม่ได้ตั้งก็ไม่ให้เป็นอุปัชฌาย์ ไม่เรียกว่าอุปัชฌาย์ นี่ความหมายของการตั้งขึ้นเมื่อภายหลังนี้ว่าอย่างนั้น

แต่เมื่อมีเหตุจำเป็นที่ควรจะบวช-จะบวชนี่จะผิดไหม นี่เป็นปัญหาอันหนึ่งขึ้นมา เอ้า พระวินัยผิดไหม พระวินัยว่ายังไง เอาพระวินัยเป็นเกณฑ์เลย คือพระวินัยพระที่บวชตั้งแต่ ๑๐ พรรษาขึ้นไปแล้วสามารถที่จะเป็นอุปัชฌายะได้ นี่ละตรงนี้อันหนึ่ง ถ้าสมมุติว่าเกิดมีผู้บวชขึ้นมา หรืออย่างผมนี้มีความจำเป็นที่จะบวชกุลบุตรสุดท้ายผู้ใดก็ตาม ผมบวชขึ้นมานี้สงฆ์จะรับรองไหม นี่เป็นข้อหนึ่งขึ้นมา

ที่ผมพิจารณาหรือผมพูดออกมา เพื่อให้หมู่เพื่อนได้ใช้ความพินิจพิจารณาหรือได้พิจารณาตามเหตุผลนี้ เทียบเคียงกับหลักธรรมหลักวินัยต่างหากนะ ไม่ใช่ผมจะเป็นผู้ล่วงเกินธรรมวินัย คือมันมีหลายแง่หลายทางนี่ที่จะถือว่า ถ้าได้ตั้งให้เป็นอุปัชฌาย์แล้วถึงจะบวชได้ ถ้าไม่ได้ตั้งเป็นอุปัชฌาย์แล้วบวชก็เป็นโมฆะอย่างนี้ จะเป็นโมฆะจริง ๆ เหรอในเมื่อหลักพระวินัยมีอยู่นี่ พระวินัยท่านว่าผู้มีอายุ ๑๐ พรรษาขึ้นไปแล้ว และเป็นผู้ทรงธรรมทรงวินัยด้วยดี มีสัมมาคารวะ มีอาจาระดี เป็นที่เคารพเลื่อมใสของพระเณรและประชาชนแล้ว ผู้นั้นเป็นอุปัชฌายะได้โดยไม่ต้องตั้งจากผู้หนึ่งผู้ใดเลย แน่ะ นี่คือพระวินัยตั้งเอง หรือศาสดาตั้งเองก็ได้ เพราะศาสดาเป็นผู้บัญญัติไว้ นี่ยังมีข้อแม้อยู่อันหนึ่ง

แต่นี้เพื่อเคารพกันในท่านที่เป็นอุปัชฌาย์ ได้ตั้งแล้วก็ให้บวชกันไป ไม่ไปก้าวก่าย ไม่ไปดื้อไปอะไร หรือไม่ไปกีดไปขวาง หากว่ามีความจำเป็นที่จะทำก็ทำได้ เพราะพระวินัยยืนยันอยู่แล้ว องค์ศาสดาเองเป็นผู้บัญญัติอย่างนั้น อันนั้นท่านตั้งขึ้นภายหลังตั้งขึ้นแล้วก็ไม่ให้กระทบกระเทือนกับพระวินัย ไม่ลบล้างพระวินัย แน่ะ ถ้าสมมุติว่าผู้ที่มีอายุพรรษาล่วง ๑๐ ไปแล้ว เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรมหลักวินัย ได้บวชกุลบุตรองค์ใดก็ตามคนใดก็ตามขึ้นมาเป็นพระ จะเป็นพระได้ไหม

ถ้าเป็นไม่ได้ก็เท่ากับลบล้างพระวินัยข้อนี้ แน่ะ ต้องเป็นได้จึงไม่ลบล้างพระวินัยข้อนี้ แต่ท่านไม่ทำอันนั้นเพราะเคารพในกฎอันนี้ ไม่ทำนั้นเฉย ๆ ไม่ได้หมายถึงว่าจะบวชไม่ได้เลย พระวินัยมีอยู่ทำไมบวชไม่ได้ ศาสดาแท้ ๆ เป็นผู้ตั้งเป็นผู้บัญญัติขึ้น อันนี้เป็นพวกคณะสงฆ์เราสุดท้ายภายหลังมาตั้งขึ้น เพื่อไม่ให้เป็นความวุ่นวายเกินไป เพราะสมัยทุกวันนี้พระองค์ที่โลภมาก เป็นอุปัชฌาย์แล้วคอยแต่จะกินมี นั่นจะว่าไง ไม่ใช่อุปัชฌาย์ด้วยความเมตตาสงสารกุลบุตรสุดท้ายภายหลัง ไม่ได้ทำด้วยความเมตตาสงสาร แต่ผู้ที่ทำด้วยความเมตตาสงสาร ไม่ได้หวังโลภโลเลอะไรเลย บวชตามหลักพระวินัยทำไมจะเป็นไปไม่ได้ นี่อันหนึ่งที่เป็นข้อคิด

สำหรับเราเองเราแน่ใจว่าได้ทั้งนั้น ไม่มีใครตั้งก็ตามพระวินัยตั้งแล้ว นั่น พระวินัยตั้งแล้วคือศาสดาตั้งแล้ว บวชได้ แต่ท่านไม่ทำเพราะเคารพในกฎนี้ กฎนี้ก็ไม่เห็นมีอะไรเสียหายนี่ ท่านบวชมาสักเท่าไรแล้วไม่ทำความเสียหาย มันเป็นกฎเป็นระเบียบอันดีงามซึ่งควรเคารพเราจึงเคารพเรื่อยมา บรรดาพระสงฆ์ทั้งหลายจึงเคารพในกฎนี้เรื่อยมา แต่ไม่ถึงกับว่าจะต้องลบล้างพระวินัยข้อนั้นทิ้งไปเลยไม่ให้มี ให้มีแต่ผู้ตั้งเป็นอุปัชฌายะแล้วถึงจะบวชได้เท่านั้น นี้พูดเป็นข้อคิดให้คณะสงฆ์เราได้คิด แต่ไม่ใช่ให้อุตริไปทำนะ คณะสงฆ์ท่านตั้งไว้แล้วก็เป็นความสวยงามแล้ว เรียบร้อยแล้ว เราทำเป็นแง่คิดแห่งพระวินัยข้อหนึ่งขึ้นมาเท่านั้นเอง

เหตุการณ์เข้าพรรษาส่วนที่จะทำก่อนก็บิณฑบาต สมาทานบิณฑบาตเป็นวัตร ไม่รับสิ่งของที่ติดตามมาภายหลังมาถวายที่ศาลงศาลานี้ เข้าในเขตวัดแล้ว อันนี้มีมาแต่เช้าก็ต้องทำแต่เช้า ส่วนการอธิษฐานพรรษานี้ก็มาทำตอนเย็นไม่มีอะไรขัดข้อง ส่วนใดที่จะทำแต่เช้าก็ทำไปเสียดังบิณฑบาต เมื่อเช้านี้เราก็ทำแล้วนั่น นี่มีเป็นธุดงค์ข้อหนึ่งเพื่ออะไร เพื่อดัดความโลภของเรานั่นแหละ ดัดกิเลสตัณหาซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจอันหาความพอดีไม่ได้ มีแต่ความหิวความโหย ความโลภโลเลในอาหาร ในจตุปัจจัยไทยทานทั้งหลายไม่มีเมืองพอ

เรื่องของกิเลสนี้เข้าตรงไหนเหยียบย่ำตรงนั้น ทำลายตรงนั้น ไม่มีคำว่าส่งเสริมสิ่งนั้น ๆ ให้ดี ส่งเสริมคนให้ดี มีแต่ธรรมเท่านั้นเป็นเครื่องส่งเสริมคนให้ดี ส่งเสริมพระให้ดี ฉะนั้นพระผู้ใดองค์ใดเป็นผู้รักเป็นผู้เลื่อมใส เป็นผู้เชื่อมั่นคงในศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า ผู้นั้นแหละธรรมจะเจริญ ผู้นั้นแหละจะเป็นผู้มีธรรม จะเป็นผู้เจริญ กิเลสมันไม่ทำคนให้เจริญแหละ มีแต่ทำให้เสื่อมให้เสีย ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้วไม่มีอะไรที่จะทำคนให้ดีได้เลย มีแต่ทำคนให้เสียลงไปเรื่อย ๆ แต่อำนาจของมันรุนแรงจึงบังคับให้โลกจำยอมมัน นอกจากจำยอมแล้วยังให้สรรเสริญมันเยินยอมัน เลียแข้งเลียขามัน เรื่องของกิเลสเป็นอย่างนั้น

นี้พูดตามหลักธรรมชาติ เราไม่ได้พูดดูถูกเหยียดหยามโลก เราเกิดในโลก พ่อแม่เราเป็นโลก เราเกิดมาก็เป็นโลก แต่เราได้ออกมาประพฤติปฏิบัติศาสนา ได้พิจารณาค้นคว้าตามหลักตามเกณฑ์ ตามสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ซึ่งเป็นความจริงอยู่ในหัวใจของเราแต่ละราย ๆ และแสดงออกอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีความรู้ความเห็นในแง่ใดซึ่งเกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติ ทำไมเราจะพูดไม่ได้ เรื่องของกิเลสเป็นอย่างนั้นแหละหลักธรรมชาติจริง ๆ แล้วกิเลสจะไม่ให้คุณแก่ผู้ใด ที่แสดงคุณออกมามากมาน้อย มีแต่เรื่องของธรรมทั้งนั้นที่แทรกออกมา แฝงออกมา เล็ดลอดออกมาแสดง ทั้ง ๆ ที่กิเลสมีอำนาจแผลงฤทธิ์อยู่ตลอดเวลาภายในจิตใจของเรา ที่เรียกว่ามีอิทธิพลมาก

ตลอดกาลสถานที่เวล่ำเวลานั่นเอง ตลอดภพตลอดชาติไหน ๆ กิเลสมีอิทธิพลมากอยู่ตลอด นี่จึงว่าจำต้องยอมมัน

เมื่อยอมมันแล้วยังชมเชยมันอีกโดยไม่รู้สึกตัวนะ ไม่ใช่ว่าเราชมเชยด้วยเหมือนกับเขาประจบประแจงกันเพื่อนั้นเพื่อนี้อะไรนี่ แต่มันเป็นในหัวใจจริง ๆ คล้อยตามจริง ๆ มันเชื่อมันยินดี มันเลื่อมใสมันพอใจ วิธีการแห่งการแสดงออกของกิเลส การผลักดันของกิเลสจะเป็นประเภทใดก็ตาม ทำให้สัตว์โลกพอใจได้ทั้งนั้น ถ้าลงทำให้สัตว์โลกไม่พอใจแล้วใครจะไปติดมัน ใครจะไปเกี่ยวข้องกับมัน ต้องแยกตัวออกได้โดยไม่ต้องสงสัย แต่นี้ที่แยกตัวออกไม่ได้ก็เพราะเรากับมันประหนึ่งว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หาทางแยกทางแยะไม่ได้เลย นี่ละเราถึงไม่รู้

เมื่อถึงขั้นรู้แล้วก็ปิดไม่ได้อีกนะ นี่ขั้นที่ไม่รู้มักเป็นอย่างนี้ เราพูดถึงขั้นไม่รู้ ขั้นเรามืดมิดปิดตา ถูกกิเลสปิดหูปิดตาปิดใจ ปิดความคิดทุกด้านไม่ให้ออกเป็นอรรถเป็นธรรมได้เลย ให้ออกเป็นกิริยาอาการของมันทั้งนั้น ทั้งหมดออกเป็นของมันเลย แล้วเราก็ไม่มีทางรู้เลย นี่เวลามันมืด ๆ อย่างนั้นจริง ๆ ใจดวงนี้แหละ ก็เหมือนอย่างสถานที่นี่แหละเวลานี้มันมืด เหมือนกับจะไม่แจ้ง แต่ให้พระอาทิตย์โผล่ขึ้นมาดูซิ ความมืดมันหายไปไหน ความสว่างมันจ้าขึ้นมาตรงนี้ แล้วทีนี้สิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ยังไงมันก็เห็นหมดนั่นแหละเมื่อความสว่างมีขึ้นแล้ว

นี่เรื่องกิเลสก็คือ ความมีความจริงของมันประเภทหนึ่ง มีอยู่ยังไงเป็นอยู่ยังไง เมื่อปัญญาได้สว่างจ้าขึ้นภายในจิตใจเท่านั้นก็มองเห็นไปโดยลำดับลำดา และมองเห็นหมดทะลุปรุโปร่งไปหมด ท่านจึงว่า **นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา** แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี ก็คือผู้ปฏิบัตินี่แหละ ปฏิบัติหลายครั้งหลายหน ปฏิบัติแล้วปฏิบัติเล่าซ้ำ ๆ ซาก ๆ ขัดเกลาอยู่ตลอดเวลา ส่งเสริมสติปัญญาอยู่โดยสม่ำเสมอ สุดท้ายก็สว่างจ้าขึ้นมา ๆ เวลาเข้าสุดท้ายปลายแดนจริง ๆ สว่างจ้าขึ้นหมดรอบตัวเลย กิเลสตัวไหนจะมาหลอกได้ที่นี่ ไม่มีอะไรที่จะมาหลอกได้อีกเพราะปัญญาเหนือแล้ว มองเห็นตัวมันแล้วตัวไหนเป็นพิษเป็นภัยจะว่าเป็นคุณได้ยังไง ก็เห็นชัด ๆ อยู่ด้วยปัญญา และสลัดกันตัดกันออกหมดไม่มีอะไรเหลือ นั่น เราจะรู้ที่นี่ มันออกมาในแง่ใดกิเลสทำไมจะไม่รู้ แต่ก่อนไม่รู้นี่ เมื่อถึงขั้นรู้ปิดไม่ได้

นี่เราพูดถึงเรื่องกิเลสมันแทรกมันแซง มันมีอำนาจมีบทบาทมากทีเดียวภายในจิตใจ จะทำอะไรก็ตาม ธรรมชาติอันนี้จะต้องแฝงเข้าไป สอดแทรกเข้าไป สวมรอยเข้าไปไม่ให้เรารู้สึกเลยทีเดียว แล้วภูมิใจด้วยนะในกิริยาอาการการกระทำของตนเอง หรือภูมิใจโดยไม่รู้สึกตัวว่ากิเลสแทรกเข้าไปให้ภูมิใจ ไม่รู้เลย เมื่อถึงขั้นมันรู้แล้วยิ่งชัดเจน

ที่นี่ ไม่ว่าจะมาเล่ห์ไหนเหลี่ยมไหนคมไหนอุบายใดมันรู้ไปหมด เพียงกระดิกขึ้นมาก็รู้แล้ว กระดิกออกมาจากแง่ใดมุมใดของกิริยาใดผู้ใดก็รู้

ส่วนจิตดวงที่บริสุทธิ์แล้วนั้นมันจะเอาอะไรมาแสดง มันหมดจึงเรียกว่าหมด จะให้โกรธขนาดไหนมันก็โกรธไม่ได้ เพราะไม่มีอะไรที่จะมาให้โกรธ แน่ะ จะให้หลง จะหลงได้ยังไงก็รู้ ๆ อยู่นี้จะเอาอะไรมาหลง นี่แหละถึงเรียกว่าหมด ไม่ยังงั้นท่านไม่เรียกว่าหมด ค้นหาเท่าไรก็ไม่เจอ ค้นก็รู้ว่าค้นเสีย แน่ะ จะค้นหาอะไรของไม่มี ก็รู้ว่าไม่มีแล้วไปค้นหาทำไม แน่ะก็รู้เสีย เวลามันมีไม่ได้ค้นมันก็มี เวลามันมีค้นไปค้นมามาเจอเข้ามันก็เจอ ถ้ามันไม่มีแล้วไม่มี ค้นเท่าไรก็ไม่มี แล้วรู้ด้วยว่าค้น ก็รู้อยู่แล้วจะไปหลงอะไร ถึงขั้นถึงภูมิที่รู้เป็นอย่างนั้น

จิตดวงที่ว่านี่ละ ดวงนี้เป็นตัวยืนยันเรื่องภพเรื่องชาติ เรื่องเกิดเรื่องตายไม่มีตัวใด กิเลสซึ่งเป็นตัวภพตัวชาติมันแทรกมันสิงอยู่ในจิตดวงนี้เท่านั้น ไม่แทรกไม่สิงอยู่ในอันใดเลย ในวัตถุเต็มโลกธาตุนี้ไม่มีกิเลสจะไปแทรกอยู่กับอันใด แทรกอยู่กับจิต และพาให้จิตนี้แหละเข้าไปสู่ภพน้อยภพใหญ่ ร่างนั้นร่างนี้ สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ เพราะวิบากแห่งกรรม ที่อำนาจของกิเลสและอำนาจของธรรม ต่างอันต่างยื้อแย่งแข่งดีกัน ทำงานภายในหัวใจของเราหรือของสัตว์โลก

กิเลสมีอำนาจมากกว่าก็พาสัตว์โลกให้ทำชั่วมาก หากมีธรรมอยู่ภายในแทรกอยู่ในหัวใจดวงเดียวกันนั้น ถึงจะมีกิเลสก็ตามธรรมก็มีอำนาจ มีโอกาสที่จะแทรกทำความดีสำหรับตน นั้นแหละผลจึงปรากฏขึ้นสูง ๆ ต่ำ ๆ ว่าดีบ้างชั่วบ้าง สุขบ้างทุกข์บ้าง ภพสูงภพต่ำบ้างภพนั้นภพนี้ ย้ายภพย้ายภูมิไปสู่ที่นั่นที่นี่หาความแน่นอนไม่ได้ ก็เพราะวาระแห่งกรรมที่เราทำนี้ทำด้วยความไม่มีกฎมีเกณฑ์ แล้วจะหาความแน่นอนได้ยังไง เมื่อปรากฏขึ้นมาก็เป็นลักษณะของเหตุที่ทำหากฎเกณฑ์ไม่ได้นั่นแล ต้องเป็นไปตามวาระของกรรม

ความดีก็มี ถึงวาระทำดีก็ทำ ถึงวาระทำชั่วก็ทำ ผลของความชั่วความดีจึงผลัดเปลี่ยนกันให้ผลเรื่อยมาในจิตดวงเดียวกันนั้น นี่เป็นข้อยืนยัน นี่เป็นความจริงร้อยเปอร์เซ็นต์ ในจิตแต่ละดวง ๆ นี่ไม่มีว่างแห่งการเกิดตาย มีทางเดินอยู่อย่างเดียวเท่านั้นว่าเกิดตาย ๆ เรื่อย สูงต่ำ ๆ นั้นเป็นเงา ๆ เทียมตัวไปละนั่น คือสูงต่ำ ๆ เพราะวิบากเป็นเงาแฝงอยู่ในจิตนั้น วิบากคือดีชั่วแฝงกันไปพาให้สัตว์ทั้งหลายเกิด พื้นแน่นอนที่สุดคือว่าเชื้อ ได้แก่ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ตัวเชื้อนี้แหละฝังพาให้เกิด นี่เป็นพื้นฐานเลยอันนี้

เมื่อเกิด-เกิดเป็นอะไรบ้าง นี่เกี่ยวกับเรื่องวิบากดีชั่วพาให้เป็นไป ๆ วิญญาณแต่ละดวง ๆ จึงไม่ว่างจากความเกิด จึงไม่ได้อยู่เป็นสุขโดยอัตโนมัติโดยอิสระเลย มี

อย่างนั้นด้วยกันหมด ใครจะรู้ก็ตามไม่รู้ก็ตาม ใครจะเชื่อก็ตามไม่เชื่อก็ตาม ความจริงเป็นอย่างนี้ เป็นมาอย่างนี้ เคยเป็นมาอย่างนี้ เป็นอยู่อย่างนี้ และจะเป็นต่อไปอย่างนี้ตลอดกัปตลอดกัลป์หาประมาณไม่ได้ถ้าไม่มีสิ่งเข้าไปทำลาย คืออะไร คือธรรม นั่นละธรรมเป็นสิ่งที่จะทำลายภพทำลายชาติ ทำลายชั่วให้ดี ทำลายทุกข์ให้เป็นสุขขึ้นมาเรื่อย ๆ สับเปลี่ยนกันไป ๆ เพราะอำนาจแห่งความดีนี้ ไม่ใช่เพราะอำนาจแห่งความชั่ว ความชั่วจะไม่เปลี่ยนชั่วให้เป็นไปเพื่อความสุขความสบายเลย นี่แหละท่านจึงว่าไม่ว่างเรื่องจิตไม่ว่าง

เอ้า คำพูดอันนี้ขอให้ท่านทั้งหลายได้ยึดเข้าไปในหัวใจ แล้วให้ปฏิบัติจิตดวงนี้เริ่มตั้งแต่ล้มลุกคลุกคลานอยู่นี้แหละไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งจิตมีความสงบ จะเป็นยังไง เปลี่ยนสภาพของตัวอย่างไรบ้าง ท่านว่าจิตเป็นสมาธิ จิตมีความสงบ จิตเยือกเย็น จิตไม่วุ่นวาย จิตสบายเป็นยังไง ท่านเขียนไว้ในปริยัติ เขียนไว้ในชื่อในตำรับตำรา แล้วความจริงจะมาอยู่กับอะไร มาอยู่กับจิต มาอยู่กับผู้ปฏิบัตินี้ก่อน ผู้ปฏิบัติเหตุเป็นยังไง ปฏิบัติเพื่อจิต เมื่อผลปรากฏขึ้นมาต้องปรากฏที่จิต มีความสงบที่ใจ เย็นที่ใจ สบายที่ใจ นี่เราเห็นแล้วที่นี่ เห็นที่ใจนี่แหละ เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งยิ่งกว่าเห็นด้วยตาได้ยินด้วยหูเป็นไหน ๆ อันนี้แจ้งมากชัดมากทีเดียว

ใจนี่พิสดารมากนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัสสัมพันธ์อะไรก็ได้ตามวิสัยของตน ๆ เท่านั้น ไม่เลยวิสัยไปได้เลย ตามีวิสัยที่จะดู ก็ให้เห็นแต่รูปสีแสงต่าง ๆ หูเป็นวิสัยที่จะทราบเสียง ก็มีเท่านั้น ไม่เลยจากขอบเขตนี้เลยอย่างนี้เป็นต้นนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย มีหน้าที่รับสัมผัสสัมพันธ์อยู่ตามหน้าที่ของตน ๆ ท่านจึงว่า **อินฺทฺริยํ ๆ** ความเป็นใหญ่ ตาก็เป็นใหญ่ในการเห็น หูเป็นใหญ่ในการได้ยิน เป็นต้นนี่นะ ท่านว่าอินทรีย์ ๆ แปลว่าความเป็นใหญ่ มันเป็นใหญ่แต่ละอย่าง ๆ ไม่ก้าวก่ายกัน หน้าที่ของใครก็เป็นหน้าที่ของตัว เช่น สัมผัสสัมพันธ์ก็กายรู้ แต่ได้เพียงแค่นั้นไม่พิสดารเหมือนจิต จิตนี่พิสดารมากทีเดียว สิ่งที่ตาไม่เห็นจิตเห็นได้ หูไม่ได้ยินใจได้ยิน สิ่งที่ตา หู จมูก ลิ้น กายไม่สามารถสัมผัสสัมพันธ์ จิตสัมผัสสัมพันธ์ได้ทั้งนั้น นั่นฟังซิ กว้างแคบขนาดไหนไม่มีประมาณเลย นี่ละขอให้ฝึกทรมานได้เป็นอย่างนี้

ที่นี่ที่ว่าเรื่องเกิดเรื่องตาย ภพน้อยภพใหญ่ของจิตแต่ละดวง ๆ เต็มอยู่ในสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่มีจิตดวงใดที่ว่างจากความไม่เกิดไม่ตายนี่เลย นั่นเราจะรู้ได้ยังไง รู้ได้ด้วยจิตของเรานี่เป็นเครื่องพิสูจน์กัน เพราะจิตเหล่านั้นเหมือนกันกับจิตดวงนี้ ดวงของเราที่เป็นอยู่เวลานี้ เวลามีกิเลสมันก็มีอยู่อย่างเดียวกันนี่หมด เวลานี้เราพูดถึงเรื่องเวลามีกิเลสอยู่ภายในใจเป็นอย่างนี้ เอ้า ที่นี่ชำระกิเลสนี้เข้าไป ชำระเข้าไป ๆ เริ่มตั้งแต่จิตสงบจิตเย็น จิตเป็นสมาธิ จะเห็นแล้วที่นี่

อุบายวิธีนี้ไม่มีใครสอนนะในโลกนี้ สอนไม่ได้สอนไม่ถูก พระพุทธเจ้าสอน ศาสนธรรมนี้เป็นธรรมของพระพุทธเจ้า ที่พระองค์ค้นพบพระองค์เดียวเท่านั้น ไม่ได้วิชามาจากผู้หนึ่งผู้ใด เพราะฉะนั้นท่านถึงปฏิเสธดาบสทั้งสองที่ว่าเป็นครูสอนอุบายวิธีต่าง ๆ ให้ท่าน นี้ไม่ใช่วิธีหลุดพ้นจากทุกข์ ไม่ใช่วิธีหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะโดยประการทั้งปวง แต่เป็นวิธีของกิเลสอยู่โดยดีที่จะสืบภพสืบชาติต่อไป ท่านจึงไม่เรียกว่าเป็นครูของท่าน เวลาท่านดำเนินโดยลำพังพระองค์เองไม่ได้ถามใครเลย พิจารณากำหนดอานาปานสติ นี้เอาเข้ามาย่อ ๆ ตรงนี้เลย

อานาปานสติ นี่ใครสอน แน่ะฟังซิ ไม่มีใครสอน ไม่ปรากฏว่ามีครูไหนสอนท่านกำหนดอานาปานสติ ลมเข้าลมออกโดยลำดับลำดา ทีนี้จิตก็ค่อยสงบเข้าไป ๆ แล้วก็ปฐมยามเป็นอย่างไรที่ว่าท่านบรรลุญาณ ๓ นั่นเริ่มแล้วนะ ใครไปบอกถึงรู้ได้ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ทรงระลึกชาติย้อนหลังได้กี่ภพกี่ชาติสามารถทั้งนั้น นั่นฟังซิ แต่ก่อนท่านสามารถไหม มีใครมาสอนท่านให้ระลึกเป็น ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติถอยหลังได้มีอาจารย์ไหน ในขณะที่ท่านทรงบำเพ็ญท่านไปศึกษากับอาจารย์ไหน ไม่ปรากฏว่าได้ศึกษาจากอาจารย์ใดผู้ใด ฤาษีตนใด แต่มาปรากฏขึ้นในขณะคืนของวันเดือน ๖ เพ็ญ ที่ทรงบำเพ็ญหรือทรงเจริญอานาปานสติเท่านั้น พอจิตเริ่มละเอียดเข้าไป ๆ สามารถแทงทะลุไปได้ใน ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติถอยหลังได้

ชาติถอยหลังนี้ แต่ก่อนพระองค์ก็เป็นนักเกิดนักตายมาแล้วไม่รู้กี่ภพกี่ชาติ แต่ก็ไม่สามารถรู้ได้ นี่ฟังซิ แล้ววันนั้นทำไมถึงรู้ได้ ก็เพราะมันเปิดหูเปิดตาภายในจิตใจของพระองค์ให้ย้อนหลังไปสู่ความจริง เช่นเดียวกับที่นี่มืด ๆ มองดูที่ไหนก็ไม่เห็นนี่ มองอะไรก็ไม่เห็นเวลานี้ ให้สว่างขึ้นมาซิจะเห็นหมด พระอาทิตย์จ้าขึ้นมาแล้วเห็นหมดอะไรที่มีอยู่เป็นอยู่ตามแถวที่เรามองเห็นนี่ นั่นละ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ก็เหมือนกัน ญาณหยั่งทราบคือปัญญา หยั่งทราบความเป็นมาของพระองค์ตลอดทั่วถึงไปหมด นั่น ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ในปฐมยาม

มัชฌิมยามก็บรรลุ จุตูปปาตญาณ ทรงแทงทะลุความเกิดความตายของสัตว์ สัตว์ตัวนี้สัตว์รายนี้ตายจากที่นี่แล้วไปเกิดที่นั่น ตายจากที่นั่นมาเกิดที่นี่ สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน หาความสม่ำเสมอไม่ได้เพราะอำนาจแห่งกรรม นี่ถึงเรียกว่า จุตูปปาตญาณ จุตูปปาตญาณ คือความเคลื่อน ความเกิดความตาย นั่นพูดง่าย ๆ ของสัตว์มีอยู่เต็มโลกเต็มสงสารไม่ว่าภพใดภูมิใด หรือไม่ว่าชั้นใด เช่น กามโลก รูปโลก อรูปโลก ท่านว่าสามแดนโลกธาตุ สามภพสามแดนนี้มีอยู่ทุกดวงวิญญาณ มีอยู่ทุกภพทุกชาติ เกิดตายอยู่ทุกแห่งทุกหน หากำหนด หาเวล่ำเวลา หาสถานที่กว้างแคบไม่ได้ เต็มไปเลยทั้งสามแดนโลกธาตุ พระองค์ทรงรู้แทงทะลุไปได้หมด อ๋อ เป็นอย่างนี้ ๆ นี่สถานที่เหล่านี้เป็น

สถานที่เกิดที่ตาย ๆ ไม่มีอะไรประเสริฐเลย มีแต่เรื่องเกิดเรื่องตายเต็มไปหมด ไม่ว่าดวงวิญญาณดวงใดมีแต่เกิดกับตาย ๆ นี่ละเห็นอย่างนี้ เห็นความจริงเห็นอย่างนี้

จะไม่เห็นยังไง ความจริงเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ปัญญาหยั่งเข้าไป มองเห็นชัดเจนอยู่นี้ อ๋อ มันเป็นอย่างนี้ แต่ก่อนไม่เห็นนี่ เหมือนอย่างเวลานี้มืด ๆ ศาลาหลังนี้มีอะไร ๆ อยู่ก็ไม่เห็น จนกระทั่งพระอาทิตย์โผล่ขึ้นมาก็เห็นหมด อะไรอยู่นี้มันเห็นหมด แน่ะนี่ก็เหมือนกัน ปัญญาหยั่งทราบขึ้นมามันก็เห็นหมด จิตดวงวิญญาณของสัตว์โลกไม่มีประมาณก็รู้ไม่มีประมาณเท่ากันอีก นี่เรียกว่า จุตูปปาตญาณ ที่ทรงบรรลุ หรือทรงรู้แจ้งแทงทะลุในมัชฌิมยาม นี่ออกจาก อานาปานสติ ที่ลมละเอียดมาก สติปัญญาหยั่งทราบอย่างละเอียดสุขุมมากทีเดียว นี่เป็นญาณของพระพุทธเจ้า ปัญญาของพระพุทธเจ้า ภูมิของศาสดาเป็นอย่างนี้ เวลารู้ขึ้นมาผิดภูมิทั้งหลายตั้งแต่เริ่มแรกเลยทีเดียว

พอสุดท้ายจวนจะสว่างก็บรรลุถึง อาสวักขยญาณ สิ้นกิเลสอาสวะโดยประการทั้งปวง ภายในพระทัยไม่มีอะไรเหลือเลย เป็นพระจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ ซึ่งไม่เคยมีเคยเป็นมาเลย และไม่เคยได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้ใดเลย นี่ทรงขุดค้นในปัจจยาการขุดค้นอยู่ในนั้นอยู่ในอานาปานสติ แต่ผมจะไม่อธิบายให้มากไปยิ่งกว่านี้เวลาจะไม่เพียงพอ ความละเอียดลออของจิตที่พิจารณาอานาปานสติ เป็นได้ตั้งแต่ขณะสมถะคือความสงบ สงบละเอียดลงไป ๆ ญาณหยั่งทราบไปด้วยกันในขณะที่จิตละเอียด ไม่ละเอียดอยู่เฉย ๆ นะ ละเอียดหยั่งทราบเป็นญาณไปเลย ๆ สามารถหยั่งทราบไปถึงปุพเพนิวาสานุสสติญาณ หยั่งทราบไปถึง จุตูปปาตญาณ หยั่งทราบทะลุไปถึงอาสวักขยญาณ มีแต่เรื่องของปัญญาญาณ ๆ ดังที่ท่านว่า **ญาณ์ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ** มีแต่เรื่องปัญญาญาณที่ละเอียดแหลมคมทั้งนั้น สามารถแทงทะลุในสิ่งเหล่านี้ไปด้วยอำนาจแห่งอานาปานสติของพระองค์ นี่ละหยั่งทราบอย่างนี้ละ นี่ภาคปฏิบัติ

พระองค์ดูโลกดูอย่างนี้ รู้โลกรู้อย่างนี้ ไม่ใช่เอาสุ่มสี่สุ่มห้ามาด้น ๆ เดา ๆ สอนพวกเรานะ ศาสนานี้ไม่ใช่ออกมาจากความด้นเดา ออกมาจากของแท้ของจริง ค้นมาจากหลักธรรมชาติจริง ๆ ไม่ได้มาเสกสรรปั้นยอกันขึ้นเลย ทรงทราบทรงเห็นทรงรู้ตามสิ่งที่มีอยู่จริง ๆ จนกระทั่งถึงอาสวักขยญาณ แทงทะลุไปหมดโดยลำพังพระองค์เอง จึงเรียกว่า สยัมภู ๆ ทรงรู้เองเห็นเอง นั่นแปลออก สยัมภู ๆ **โลกวิทู** นั้นคือแจ้งทั้งโลก นอกโลกใน โลกนอกกว้างแคบขนาดไหนไม่มีประมาณ พระญาณของพระองค์ก็ไม่มีประมาณ หยั่งทราบตลอดทั่วถึงเช่นเดียวกันหมด ทันกัน และโลกในในธาตุในขันธ์ ในพระจิต ในที่กิเลสตัณหา ทราบหมดแทงทะลุหมด พังทลายให้มันฉิบหายตายไปหมด

ไม่มีอะไรเหลือเลย ก็คือพระพุทธเจ้าทรงรู้เองเห็นเอง นี้เป็นของละเอียดแหลมคมมากทีเดียว

เอ้า เราพิจารณาเรื่องจิตตภาวนาดังที่กล่าวมานี่ซิ ถึงไม่รู้แบบศาสดาทุกกระเบียดก็ตามเถอะ เรื่องศัพท์ “ศิษย์มีครู” นี้ไม่ต้องสงสัย ครูรู้ยังไงลูกศิษย์จะรู้ตามรอยพระองค์ไปนั้นแหละ ไม่กว้างเหมือนพระพุทธเจ้าก็ได้เงื่อนที่แน่นอนที่สุดภายในจิตใจ ไม่ได้มากเต็มลำเรือ มันจะได้ขนาดไหนลำเรือ มันก็รู้ว่าลำเรือของเรามีสมบัติอะไรบ้าง นั่นเป็นข้อยืนยันได้ไหมว่าเรือนี้ไม่ใช่เรือว่างเปล่าเฉย ๆ เรือโมฆะ ใจนี้ไม่ใช่ใจว่างเปล่าเฉย ๆ ว่างเปล่าจากกิเลสยังไม่แล้ว ยังเต็มไปด้วยคุณธรรมเต็มภูมิของเราทำไมจะไม่รู้ทำไมจะไม่เห็นของจริงมีอยู่

นี่ละการพิสูจน์ภพชาติในศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า ที่เรียกศาสนาพุทธ ๆ ยอมกราบสนิทเลยเรา ใครจะว่าบ้าก็ตามเถอะเรานี่ขอกราบสนิท ตายด้วยอย่างสนิทเลย ถ้าอย่างอื่นเราไม่เล่นด้วย ศาสนาของพระพุทธเจ้าเห็นตรงนี้ละ เห็นกันก็ตรงนี้ละย่อ ๆ เอามาอานาปานสตินี่ นักภาวนาจะภาวนาบทใดแบบใดก็ตาม ขอให้มันถูกไปตามจังหวะแห่งธรรมที่กล่าวนี้เถิด จะเป็นเหมือนกับอานาปานสตินี้เลย จะเป็นพุทโธ ธัมโม สังโฆก็ตาม รวมลงไปแล้วจะเป็นเหมือนกัน จิตจะสงบอย่างเดียวกัน และมีความละเอียดลออไปโดยลำดับลำดาเหมือนกัน จนกระทั่งแทงทะลุไปหมด เอ้าที่นี่เป็นยังไงไอ้ที่ว่ากิเลสพาสัตว์ให้เกิดให้ตาย ๆ ไม่มีเวลาว่างเลย ที่ว่าจุตูปปาตญาณ พระองค์หยั่งทราบถึงเรื่องความเกิดความตายของสัตว์อยู่ตลอด หยั่งทราบยังไง มันก็เป็นอยู่ในนี้ รู้ชัดตามเป็นจริงนี้เลย ทีนี้หยั่งทราบหมดแล้วเจ้าของหมด คือว่าที่จะพาให้เกิดอีกไม่มี

นี่ละการพิสูจน์เรื่องภพเรื่องชาติของจิตแต่ละดวง ๆ พิสูจน์ในการปฏิบัติของเรานี่ ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องมือที่ทันสมัยเยี่ยมที่สุดในการพิสูจน์เชื้อของจิตที่พาให้เกิด เชื้อของใจที่พาให้เกิด นั่นละปัจจยาการ ท่านว่าปัจจยาการ ๆ เป็นยังไง ก็ได้แก่พวกอวิชชานั่นแหละ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ถ้าจะให้เต็มจริง ๆ นะ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา....อวิชฺชาปจฺจยา วิญฺญาณํ** นี่ละย้ำกันอยู่ตรงนี้ ไม่ใช่ว่าอวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ แล้วไปนู้น ๆ ยังงั้นนะ

เวลาพิจารณาเข้าไปจริง ๆ แล้ว หลักธรรมชาติ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา...อวิชฺชาปจฺจยา วิญฺญาณํ อวิชฺชาปจฺจยา นามรูปํ** ย้ำกันลงนี้ ๆ ไม่ใช่ใคร ๆ ที่ทำให้เกิดนั้นไม่ใช่ใคร ๆ คือจิตดวงนี้ คืออวิชชาดวงนี้ ๆ ย้ำกันลง ๆ นี่ละอวิชชาถึงตายได้ จะตามไป ๆ โน้นแล้วเท่านั้น ไม่มีทางอวิชชาจะฉิบหายจะตายได้เลย ทำลายอวิชชาไม่ได้ ถ้าจิตถึงขั้นที่มันจะย้ำกันเป็นยังงั้น **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** คืออวิชชานี่แลเป็นตัวสำคัญ

เป็นเครื่องหนุนให้เกิดสังขาร **อวิชฺชาปจฺจยา วิญฺญาณํ** ก็นี่แลมันให้เกิดวิญญาณ นี่ละมันให้เกิดอันนั้น ๆ

โทษของมันก็รวมอยู่นี้หมดเลย พอรวมตรงนี้มันก็ฟาดกันลงตรงนี้ ขาดสะบั้นหมดแล้ว อะไรที่นี่มันจะไปต่อเนื่องอะไร เหมือนอย่างต้นไม้ต้นหนึ่ง รากแก้วรากฝอยกิ่งก้านสาขาดอกใบยังเขียวชอุ่มอยู่ก็ตามเถอะ ถอนพรวดมันขึ้นมาหมดแล้ว ไม่ต้องไปหานับว่าอันนั้นตายเวลานั้น อันนี้ตายเวลานี้ ที่ว่า **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** คือถอนนั้นขึ้นมาแล้วกิ่งนั้นก็จะตาย ใบนี้ก็จะตาย ความหมายท่านว่าอย่างนั้น ดอกก็จะตาย อันนั้นก็จะตาย นี้มันก็จะตาย จะตายเมื่อไรก็ช่างมันเถิด หรือไม่ตายช่างมันเถิด ถอนพรวดออกมามันหมดเลยต้นไม้นั้นน่ะ เอ้าเอาไปทิ้ง ไม่ต้องไปนับมันแหละ มันจะตายพร้อมกันหรือจะตายหน้าหลังก่อนกันอะไรก็ไปดู มันตาย ไม่มีพ้นไปได้หรอก นั่น นี่ก็เหมือนกัน เรื่อง **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา**

อันนั้นท่านเล่าเรื่อง **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** เฉย ๆ ไม่ใช่ภาคปฏิบัติ ภาคปฏิบัติแล้วจะเป็นอย่างนี้ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา อวิชฺชาปจฺจยา วิญฺญาณํ** คือย้ำกันลง ๆ เห็นโทษกันโดยลำดับลำดา เน้นลง ๆ เหมือนตีหัวตะปูย้ำหัวตะปู นี้พังลงไปเลยอวิชชา ทีนี้เมื่ออวิชชาพังแล้วจิตดวงนี้เป็นยังไงที่นี่ แต่ก่อนอวิชชามีมันเป็นยังงั้นมันพาให้เกิดให้ตาย อะไรพาให้เกิดก็รู้แล้วว่าคืออวิชชา อ๋อ เป็นอย่างนี้เหรอ ทีนี้พออวิชชาพังไปหมดแล้ว จิตดวงนี้เป็นยังไงที่นี่ ฉิบหายไหม สว่างกระจ่างแจ้ง ไม่มีอะไรเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นอิสรเสรีเต็มที่เต็มภูมิของตนเอง นี่ละคือจิตดวงนี้

จิตนอกนั้นไม่มีที่จะอยู่เฉย ๆ โดยลำพังได้ ถูกเตะเหมือนฟุตบอลนั่นแหละ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** เตะไป **สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ** เตะไป ๆ ตลอด หาที่สิ้นสุดวิมุตติหลุดพ้นไม่ได้เลย ถ้าลงเราเตะย้อนหลังกลับมา **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา...อวิชฺชาปจฺจยา วิญฺญาณํ...นามรูปํ** เรื่อย ย้ำเข้าตรงนี้ ๆ แล้วตาย ฉิบหาย พอฉิบหายแล้วทีนี้สว่างจ้าเลย ไม่มีอะไรที่จะเป็นภพ

เอ้า หากสูญไหมจิตดวงนี้ สูญอะไร วิเศษอะไรเกินจิตดวงนี้ นั่นที่ว่า **นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ นิพฺพานํ ปรมํ สุญฺญํ** อะไรจะไปวิเศษวิโสยิ่งกว่านี้ อะไรที่จะไปสูญสิ้นกิเลสตัณหาอาสวะที่เป็นภัยทั้งหลายยิ่งกว่าจิตดวงนี้ ที่นี่หมด นี่ละท่านว่าเป็นอิสระที่นี่ จิตดวงนี้ละ ดวงพ้นจากกิเลสทุกประเภทตั้งแต่อวิชชาเป็นต้นไป ไม่มีอะไรเหลืออยู่ภายในจิตใจเลย นี้แลตัวอิสระ นอกนั้นไม่มีเลย

จะจิตใดก็ตาม สัตว์ตัวใดก็ตาม ตั้งแต่พรหมโลกลงมานี้หาความเป็นอิสระไม่ได้ต้องหมุนไปตามอำนาจของกิเลสอยู่โดยดี จนกระทั่งว่ากิเลสสิ้นไปหมดแล้ว เอาละหมดที่นี่คำว่าหมุน เป็นอิสระเต็มที่อิสระเต็มตัว นอกสมมุติไปแล้ว สมมุติคือตัวกดขี่กันนั่น

แหละจะเป็นอะไรไป มันกดขี่บังคับขับไสกันอยู่ตลอดเวลา นั้นคือตัวสมมุติ วิมุตติหลุดพ้นจากนี้แล้วจะเอาอะไรมากดขี่กัน จะมาบีบบังคับกันไม่มี นั่นมันก็รู้อยู่ในหัวใจดวงนี้เอง

แต่ก่อนไม่รู้ เวลาล้มลุกคลุกคลานก็รู้อยู่ว่าล้มลุกคลุกคลาน พ้นจากล้มลุกคลุกคลานก็รู้ รู้ไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งถึงพ้นวิสัยทุกอย่าง ขึ้นชื่อว่าสมมุติแล้วไม่มีอะไรเหลือเลย พ้น เป็นอิสระเต็มที่ของตัวเอง นั่น กาลสถานที่เวล่ำเวลามีที่ไหนความหวัง-หวังอะไรที่นี่ หมด นั่นละท่านถึงบอกว่า **นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ สุขำ ๆ** มันสุขไม่ได้เหมือนโลกทั้งหลายสุขกันนี่ ถ้าว่าสุขเหมือนอย่างโลกจะเอาอะไรมาอัศจรรย์ เอาอะไรมาแปลกประหลาด มันก็เหมือนโลกซิ เขาเหมือนเรา เราเหมือนเขา มีอะไรผิดแปลกกัน อันนี้ไม่เหมือนใครนี่ ไม่มีใครเหมือนอันนี้นี่จะว่าไง ถึงได้ว่า **นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ ปรมำ ๆ** คือเยี่ยมเลยเชียว ไม่มีอะไรสู้แหละ

ตั้งใจประพฤติปฏิบัติซิ ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้านี้เป็นมัชฌิมาตลอดเวลาตลอดกาลสถานที่ เหมาะอยู่ตลอดที่จะนำมาปราบกิเลส ประเภทใดก็ตามที่เป็นข้าศึกต่อจิตใจเราอยู่เรื่อยมานั้น จะฉิบหายไปด้วยอำนาจแห่งธรรม ศรัทธาธรรม วิริยธรรม สติธรรม ปัญญาธรรม อุตสาหธรรม พิจารณาลงไปให้เหมาะกับจังหวะ ๆ นำมาใช้ให้เหมาะสมกับจังหวะ เรื่องของสิ่งลามกจกเปรตทั้งหลายซึ่งอยู่ภายในจิตใจนี้ จะพังลงไปจนได้แหละ ไม่มีอะไรจะทนต่อธรรมนี้ได้เลย

นี่เราพูดถึงเรื่องสัพพัญญู สยัมภู สัพพัญญูคือรู้ธรรมทั้งปวง สยัมภู ทรงรู้เองเห็นเอง ไม่มีใครสอนอย่างนี้ละ ทีนี้เวลาย้อนเข้ามาหาสาวกแต่ละองค์ ๆ ก็เป็นคล้ายคลึงกับพระพุทธเจ้านั่นแหละ พระพุทธเจ้าเป็นผู้แนะ เป็นเพียงผู้บอกในแง่ต่าง ๆ เช่นอย่างท่านว่า **ตุมฺเหหิ กิจฺจำ อาตปฺปำ** ฟังซิ ความเพียรเป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลายทำเอง **อกฺขาตาโร ตถาคตา** พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นแต่เพียงผู้ชี้บอกแนวทางเท่านั้น เราเป็นผู้ดำเนินงาน เอ้า สุขทุกข์ประการใดเราจะรู้เองในการประกอบงานของเรา หรือในการรบ เราจะรู้เองกับข้าศึกนั้น เมื่อรู้เองขึ้นมาแล้วก็เป็น **สนฺทิฏฐิโก ๆ** ขึ้นภายในตัวนี่ละเป็นสมบัติของเราแท้ที่นี่

ส่วนความจำที่เราได้มาจากครูจากอาจารย์ จากปริยัติที่เราศึกษาเล่าเรียนมานั้นเป็นเครื่องมืออันหนึ่ง เป็นกรุยหมายป้ายทางที่เราจะดำเนินไป พอดำเนินไปแล้ว ๆ ไปเจอตามความจริงที่มีอยู่ ๆ ทั้งหลายเป็นลำดับลำดา จนกระทั่งถึงทะลุปรุโปร่งไปหมดก็เป็น **สนฺทิฏฐิโก** ของเรา เป็นสมบัติของเราแท้ มีเท่านั้น จึงขอให้ทุกท่านตั้งใจปฏิบัติ

ปีนี้มากกว่าทุกปีนะ มากจริง ๆ ปีนี้ ผมก็ไม่เคยรับพระเณรถึงขนาดนี้ นี่ก็เพราะความเมตตาสงสารนั่นแหละไม่ใช่เพราะอะไร ได้ถูไถกันไปอย่างนี้แหละ และอยู่

ด้วยกันให้เป็นผาสุก อย่าไปสำคัญมั่นหมายว่าคนนี้ดีกว่าคนนั้น คนนั้นดีกว่าคนนี้ เราเก่งกว่าเพื่อน เพื่อนสู้เราไม่ได้ หรือเพื่อนเก่งกว่าเราอะไร คิดดูถูกเหยียดหยามซึ่งกันและกัน เหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล อย่าเอามาใช้ ต้องวางตัวอยู่ในธรรมทั้งหลายด้วยความให้อภัยซึ่งกันและกัน นี่หลักใหญ่ มองกันในแง่เหตุผลหนึ่ง มองกันในแง่แห่งความให้อภัยซึ่งกันและกันหนึ่ง เป็นหลักใหญ่ของการอยู่ด้วยกัน ใครผิดใครถูกประการใดให้พูดกันได้โดยเหตุโดยผลโดยอรรถโดยธรรม อย่านำทิฐิมานะมาใช้กัน นั้นเป็นเรื่องของกิเลสจะมาตีตลาดธรรมทั้งหลายให้แตกกระจายไปหมด หาความผาสุกไม่ได้ ให้จำเอาไว้ให้ถึงใจ

กิเลสนี่ละเอียดมากนะ คอยแทรกเสมอให้ทะนงตนว่าเก่งว่าดี นั้นละตัวกิเลสมันชอบทะนงตัวนั่นละ ถ้าธรรมแล้วไม่ทะนง จะเสียงแผดขนาดไหนก็ตาม พอเหตุผลเข้ากันปั๊บหยุดทันที ธรรมเป็นอย่างนั้น เพราะหาความจริง...ธรรม กิเลสไม่ได้หาความจริง มันหาแต่ความปลอมทั้งนั้น ฉะนั้นจึงหาที่ยุติไม่ได้ เรื่องความปลอมมันจะยุติได้ยังไง ถ้าความจริงแล้วยุติ

การบิณฑบาตเป็นวัตรคืออย่างไร ท่านว่าถือบิณฑบาตเป็นวัตรคืออะไร เดินไปก็ให้เดินจงกรมไปเลย นั่นถือเป็นวัตรหนึ่ง ไม่ให้ขาด ถ้ายังฉันอยู่ก็ต้องไปบิณฑบาตไม่ให้ขาดด้วย ให้เป็นวัตรภายในสติของตัวเราเองกำกับกับองค์ของการภาวนาเรา ไม่สนใจกับอะไร ใครจะให้อะไร ๆ ไม่สนใจ จะได้ก็ตามไม่ได้ก็ตามไม่สนใจยิ่งกว่าธรรม คือสติธรรม ปัญญาธรรม ที่กำกับใจรักษาใจไปตลอดสาย ตั้งแต่ไปจนกระทั่งกลับมาให้มีสติให้มีปัญญาพินิจพิจารณาภายในตัวเสมอ นั้นละชื่อว่าบิณฑบาต และเป็นวัตรแท้ บิณฑบาตก็เป็นประโยชน์ จะไปหากินเฉย ๆ นี่เป็นประโยชน์อะไร นอกจากเป็นประโยชน์แก่พุงเท่านั้น เท่ากับเห็นขี้ดีกว่าไส้ไปละซิอย่างนั้น

คำว่าขี้คืออะไร ก็คือพุง ไส้คืออะไร ก็คือธรรม นั่น เห็นอาหารดีกว่าธรรมไปอย่างนี้ใช้ไม่ได้

เอาละ การพูดก็เห็นว่านานพอสมควร รู้สึกเหนื่อย ๆ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

ความมุ่งมั่นของนักรบ

พระพุทธศาสนาเท่านั้นที่สามารถแก้การเกิดตายของสัตว์โลกได้ และพระพุทธศาสนามีความมุ่งหมายที่จะประกาศธรรมสอนโลก เพื่อแก้การเกิดตายของสัตว์ ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่โตเรื้อรังประจำวัฏจักรนี้มานานแสนนาน ไม่มีสิ่งใดในโลกทั้งสามนี้จะแก้ปัญหานี้ให้เสร็จสิ้นไปได้ หรืออย่างน้อยก็เบาบางไม่มี มีพุทธศาสนาเท่านั้น ทำไมถึงทราบว่ามีพุทธศาสนาเท่านั้น ก็เพราะศาสนานี้แสดงถึงสัจธรรมทั้งสี่ประการ นี่คือธรรมเครื่องสังหารวัฏจักรโดยแท้ อย่างอื่นไม่มีทาง

เมื่อได้เข้าใจจากการได้ยินได้ฟังแล้ว จะเป็นทางหนังสือก็ตาม จากครูอาจารย์ก็ตาม หรือจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าก็ตาม แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติตามหลักสัจธรรม ที่เป็นเครื่องมืออันยอดเยี่ยมทำลายวัฏจิตวัฏจักรของสัตว์โลกนี้ อันนี้เป็นเครื่องพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนโดยไม่ต้องถามผู้ใดเลย ขอให้ดำเนินตามหลักสัจธรรมทั้งสี่หรือสติปัฏฐาน ๔ นี้เถอะ นี่เป็นธรรมที่แน่นอนตายตัวที่สุด ไม่มีกิเลสตัวใดจะเล็ดลอดออกไปจากเครื่องมืออันนี้ที่จะสังหารไม่ได้ หรือค้นไม่พบหาไม่เจออย่างนี้ไม่มี

สัจธรรมทั้งสี่จึงเป็นเครื่องยืนยัน หรือเป็นหลักชัยของพระพุทธศาสนามาเป็นประจำศาสนานี้ ไม่ว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ใดเป็นศาสดาเอกขึ้นมาก็ตรัสรู้สัจธรรมทั้งสี่นี้ และนำสัจธรรมทั้งสี่นี้ประกาศกังวานโลกเรื่อยมาจนกระทั่งถึงพวกเรา นี่เป็นศาสนธรรมหรือเป็นสัจธรรมที่ถูกต้องแม่นยำ และสมมักสมหมายแก่ผู้ปฏิบัติโดยไม่ต้องสงสัย

ความมุ่งหมายบ่งบอกอย่างชัดเจนก็คือ เพื่อแก้ปัญหาความเกิดตายของจิตแต่ละดวง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์เราเป็นสำคัญ ผลพลอยได้ต่อไปคือ เมื่อยังไม่ถึงจุดหมายปลายทางที่พุทธศาสนาต้องการอย่างแท้จริง ก็ให้ไปเกิดในสถานที่ดี ความทุกข์เบาบางลง และเป็นการสร้างอุปนิสัยให้มีความมากมูนขึ้นโดยลำดับ สิ่งที่เป็นข้าศึกต่ออรรถต่อธรรมต่อความที่จะไม่ให้เกิดตายนั้นได้แก่กิเลส อันนี้ก็จะค่อยเบาบางลงไปโดยลำดับลำดา เพราะฉะนั้นท่านจึงเรียกว่าสร้างบารมี ความจริงก็คือสังหารสิ่งที่เป็นข้าศึกอยู่ภายในจิตใจนั่นแล

การสังหารเป็นประโยคอันสำคัญมาก สำหรับผู้มุ่งหวังความพ้นทุกข์ต้องทำอย่างหนักมือ สละเป็นสละตายเช่นเดียวกับเขาเข้าสู่แนวรบ ชนะเท่านั้นเป็นความมุ่งหมายของนักรบ เอ้า ไม่ชนะก็ตาย เป็นความมุ่งหมายอย่างแรงกล้าของนักรบในสงคราม นี่ก็เช่นเดียวกัน เป็นความมุ่งหมายอย่างแรงกล้าของพระพุทธเจ้า ที่จะ

ประกาศธรรมสอนโลกให้ได้รู้ได้เห็นตามพระองค์ท่าน ในขณะเดียวกันก็เป็นการสังหารกิเลสซึ่งฝังจมอยู่ภายในจิตให้หลุดลอยออกไป ได้ตรัสรู้หรือได้บรรลุธรรมตามเสด็จพระพุทธเจ้าทัน ดังพระเบญจวัคคีย์ทั้งห้าเป็นต้น นี่เป็นพระประสงค์อย่างแรงกล้าของศาสดาองค์ปัจจุบันของเรา

จากนั้นก็ลดหย่อนกันลงไปตามกำลังวาสนาของผู้จะก้าวเดินได้เพียงใด และจะสังหารวัฏจักรวัฏจิตสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อจิตใจนี้ได้มากน้อยเพียงไร เช่น ไม่ได้สำเร็จเป็นพระอรหัตบุคคลก็ให้เป็นพระอนาคาบุคคล ไม่ได้พระอนาคาบุคคลก็ให้ได้พระสกิทาคาบุคคล หากไม่ได้ถึงขั้นพระสกิทาคาบุคคลก็ให้ได้พระโสดาบันบุคคล หรือเป็นกัลยาณปุถุชนเป็นลำดับลำดาลงมา นี่เป็นผลพลอยได้ที่เคลื่อนมาหรือที่ลดหย่อนลงมาจากอันดับหนึ่งคืออรหัตบุคคล ซึ่งเป็นภูมิที่สูงสุดหลุดพ้นจากการเกิดแก่เจ็บตายโดยประการทั้งปวง

รองลำดับลงมาก็คือพระอนาคามี ท่านเหล่านี้ที่อยู่ของท่านเป็นความแน่นอนตามขั้นภูมิแห่งธรรมของท่านที่แก่กล้า มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงต่างกัน อันดับแรกก็ไม่พ้นที่จะเกิดชั้นสุทธาวาสในชั้นที่หนึ่ง คืออวิหา ชั้นที่สองตามภูมิแห่งจิตภูมิแห่งธรรมอตัปปา ชั้นที่สาม สุทัสสา ชั้นที่สี่ สุทัสสี ชั้นที่ห้าเรียกว่าแก่กล้าเต็มที่ อกนิฏฐา เลยจากอกนิฏฐาแล้วก็หลุดพ้นก้าวเข้าสู่นิพพาน เป็นลำดับลำดามาเช่นนี้ นี่เป็นพระประสงค์ของพระพุทธเจ้าผู้ประทานพระศาสนาไว้ ตลอดถึงการแนะนำสั่งสอนสัตว์โลกทรงมีความมุ่งหมายอย่างนี้เป็นสำคัญภายในพระทัย

เราจะเห็นได้จากปัจฉิมยาม ทรงเล็งญาณดูสัตวโลกว่าผู้ใดจะมาข้องกับตาข่ายคือพระญาณของพระองค์ และชีวิตจะมาถึงอย่างรวดเร็วทั้ง ๆ ที่มีนิสัยอยู่นั้น ก็เสด็จไปโปรดคนนั้นก่อน การไปแสดงธรรมในสถานที่เช่นใด มีความมุ่งหมายอย่างแรงกล้าสำหรับธรรมประเภทสูงสุด นี้เป็นพื้นฐานแห่งพระทัยพระพุทธเจ้าไม่ทรงลดละ ผลพลอยได้ก็ดังที่กล่าวนั้น แสดงธรรมแต่ละครั้ง ๆ ด้วยความสัตย์ความจริง ด้วยความรู้ความเห็นจากพระทัยของพระองค์จริง ๆ แสดงอย่างอาจหาญให้บรรดาพุทธบริษัททั้งหลายได้ทราบ บางพวกได้สำเร็จพระอรหัตผลในขณะที่ฟังนั้นแล บางพวกสำเร็จพระอนาคา บางพวกสำเร็จพระสกิทาคา บางพวกสำเร็จพระโสดา บางพวกก็เข้าถึงสรณะเป็นกัลยาณปุถุชน นี่เป็นผลพลอยได้โดยลำดับลำดา เรียกว่าผลตั้งแต่สุดยอดโดยลำดับลงมาดังที่กล่าวนี้ เป็นความมุ่งหมายของศาสดาที่ประทานพระโอวาทไว้ และประทานธรรมแก่โลกตลอดมา

เพราะฉะนั้นพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่สำคัญมาก ในการแก้ความเกิดตายประจำจิตของสัตว์โลก ให้หลุดพ้นไปได้เป็นอันดับแรก อันดับต่อไปก็ตัดทอนวัฏวนวัฏ

จิตวัฏจักรที่แสนยืดยาวนั้น ให้หดสั้นเข้ามาโดยลำดับลำดา จนกระทั่งกุดด้วนไปไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจ กลายเป็นใจที่บริสุทธิ์พุทโธขึ้นมาก็เพราะศาสนธรรมเหล่านี้ นี่จึงเรียกว่าเป็นศาสดาองค์เอกด้วย เป็นศาสนธรรมที่เอกด้วย เรียกว่าพุทธศาสนานี้เป็นพระพุทธศาสนาที่เอก

เอ้า อยากทราบว่าพระพุทธศาสนาที่เอกให้ดำเนินตาม ปริยัติศึกษามาแล้ว ได้ยินได้ฟังจากครูจากอาจารย์มาแล้ว เริ่มต้นตั้งแต่ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ที่ได้รับมาจากอุปัชฌาย์ เรียกว่าเป็นการศึกษาแล้วในเบื้องต้น แล้วดูตำรับตำราและฟังจากครูจากอาจารย์ จากนั้นก็นำไปประพฤติปฏิบัติตามที่ท่านสอนนี้จะไม่เป็นอื่น ผลอย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องได้อย่างแน่นอน เพราะธรรมเหล่านี้ตีตะล่อมเข้าสู่จุดอันเป็นผลที่จะได้ดังที่กล่าวมาแล้วทั้งนั้น นับแต่อรหัตบุคคลลงมาจนกระทั่งถึงกัลยาณปุถุชน จะไม่นอกเหนือจากสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้ว ด้วยการปฏิบัติของผู้เอาจริงเอาจังนี้เลย จะต้องปรากฏ นี่เป็นข้อยืนยันคือภาคปฏิบัติ

ปริยัติเมื่อศึกษาแล้วให้ปฏิบัติ ตั้งแต่เริ่มจิตตภาวนา จะกำหนดพุทโธ ธัมโม สังโฆ ในภาวนาบทใดก็ตาม นี่เรียกว่าภาคปฏิบัติ พยายามรักษาใจ บังคับจิตใจไม่ให้คิดไปในสิ่งที่ไม่ควรคิด เรียกว่าสิ่งที่ผิด ไม่ให้คิด พยายามหักห้ามไม่ให้คิด ให้คิดในสิ่งที่ถูก เช่น คำบริกรรมภาวนา นี่เป็นหลักใหญ่ของการอบรมบ่มอินทรีย์ของตัวเอง จนปรากฏเป็นความสงบเย็นขึ้นมา นี่ละเราพิสูจน์จิตตัวเกิดตายที่ว่าเกิดตาย ๆ หมายถึงจิตนี่มีเชื้อ แล้วเข้าไปอาศัยร่างนั้นร่างนี้ ร่างหยาบร่างละเอียด ร่างที่มองไม่เห็นด้วยตาเนื้อก็มี ร่างที่มองเห็นได้ชัดเจนอย่างสัตว์บุคคลทั่ว ๆ ไปนี้ก็มี อย่างเป็นเปรตเป็นผีเป็นอสุรกายที่ให้ชื่อให้นามต่าง ๆ นั้นไม่มีประมาณ มากยิ่งกว่าที่เรามองเห็นด้วยตานี้เป็นไหน ๆ นี่ก็เป็นภพแต่ละอย่าง ๆ ที่จิตเข้าไปแทรกสิงไปอาศัย ตัวจิตเองไม่เคยตาย ตัวจิตเองไม่เคยฉิบหาย หากเป็นนักท่องเที่ยวอย่างนี้ตลอดมา

ดังหลวงปู่มั่นท่านว่าไว้ว่า จิตคือนักท่องเที่ยว นั่นละท่านผู้ปฏิบัติเป็นผู้พูดออกมาเอง ด้วยความรู้จริงเห็นจริงจริง ๆ ไม่ใช่พูดออกมาแบบด้นเดาเกาหมัด ผู้ปฏิบัติพูดตรงไหนถูกตรงนั้น เพราะท่านพูดออกมาจากภาคปฏิบัติของท่าน ความรู้ความเห็นของท่านประจักษ์ใจเต็มที่แล้ว จึงสามารถพูดออกมาได้อย่างเต็มปากไม่กระดาก ไม่สะทกสะท้าน ท่านว่าจิตก็คือนักท่องเที่ยว นี่ละความท่องเที่ยวของจิตเป็นสำคัญ เราจะเริ่มทราบตั้งแต่ภาคปฏิบัติจิตตภาวนา

เอ้า เริ่มทำจิตให้สงบ ถ้าเราอยากจะทราบตามหลักความจริงที่พระองค์ประกาศสอนไว้ตั้ง ๒,๕๐๐ กว่าปีนี่แล้ว มันมีแต่ชื่อ ส่วนมากมีแต่ความจำเต็มหัวอก ความจำเต็มปาก พูดได้คล่องยิ่งกว่านกขุนทอง แต่ภาคปฏิบัติไม่ปรากฏ กิเลสตัวไหนจะเป็นตัว

ที่เปราะที่สุด หลุดลอยออกไปโดยที่ไม่ได้ชำระสะสางกันบ้างเลยนั้นไม่เคยมี ในธรรมของพระพุทธเจ้าบทไหนได้กล่าวไว้ว่า บรรดากิเลสหรือหลานเหลนของกิเลสเปราะ แม้ปู่ย่าตายายของกิเลสจะเหนียวแน่นแก่นผูกมัดพวกเราก็ตาม แต่หลานเหลนของกิเลสนั้นเปราะ อย่างนี้ไม่เคยมี พ่อมันเป็นยังไง ปู่ย่าตายายมันเป็นยังไง หลานเหลนมันเป็นยังงั้น มันเหนียวมันแน่นเหมือนกันหมด แสดงออกมาแต่ละอย่าง ๆ มีแต่ลวดลายของกิเลสทั้งนั้น ที่จะทำให้เราลุ่มหลงแล้วยอมจำนนตามมันหาทางต่อสู้ไม่ได้ แน่ะ นี่ละเรื่องของกิเลสเป็นเช่นนี้

เพราะฉะนั้นจึงต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณาอย่างเอาจริงเอาจัง สังเกตในภาคปฏิบัติ อย่างอื่นไม่ทราบ จำก็จำเฉย ๆ ดังที่กล่าวนี้แหละ ไม่มีทางทราบเรื่องจิต จะถือเอาทั้งกายนี้เลยว่าเป็นตัวของเรา ร่างกายทั้งหมดนี้ซึ่งเป็นเรื่องของธาตุ ๔ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ผสมกันเข้าโดยจิตเข้าไปอาศัยนี้แล้วว่าเป็นตัวเสียทั้งหมด ซึ่งผิด ไม่มีอะไรที่จะให้อภัยเลย นอกจากมอบให้กิเลสเอาขึ้นเขียงไปเสียเท่านั้น ไม่ต้อง **กุสลาธมฺมา** คือความฉลาดตามกันไปได้เลย มอบให้กิเลสเอาไปกินหมด นี่เป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นจึงต้องได้พิจารณา กำหนดเบื้องต้นเอาให้จิตสงบเสียก่อน เมื่อจิตสงบแล้วจิตจะหดตัวเข้าไปสู่ความเป็นตัวของตัว ไม่พึ่งพิงไม่อาศัยร่างกายส่วนต่าง ๆ ทางตาจิตก็ไม่ออก ทางหูจิตก็ไม่ออก ทางจมูกทางลิ้นจิตก็ไม่ออก ทางกายสัมผัสนั้นสัมผัสนี้จิตก็ไม่ไปสนใจไม่ออก มีความรู้อยู่โดยเฉพาะ

เฉพาะอย่างยิ่งในขั้นเริ่มแรกที่ยังไม่สงบตัว ให้อยู่กับคำภาวนาคำบริกรรมจะเป็นคำใดก็ตาม ให้ฝากเป็นฝากตาย ฝากความรู้สึกทุกแง่ทุกมุมไว้กับคำบริกรรมนั้น เช่น พุทโธ ๆ เป็นต้น หรือกำหนดลมหายใจเรียกว่าอานาปานสติ ก็ให้รู้ลมเข้าลมออกรู้อยู่เท่านั้นไม่ต้องมุ่งหมาย ไม่ต้องไปคาดคะเนถึงมรรคถึงผลว่าจะเกิดขึ้นเป็นยังไงต่อยังไง ตลอดถึงการวาดหอวาดวิมานต่าง ๆ ขึ้นมาภายในจิตใจ ห้ามทั้งนั้น ให้มีความรู้อยู่อันเดียวกับลม ให้มีความรู้อันเดียวอยู่กับคำว่าพุทโธ ๆ เป็นต้น นี่เท่านั้น แล้วจิตก็จะสงบตัวเข้ามา

ทำด้วยความมีสติ สติไม่มีไม่เป็นท่า ต้องมีสติบังคับ อย่างอื่นเราเคยรู้เคยเห็นเคยได้ยินได้ฟัง เคยสัมผัสสัมพันธ์มาแล้ว ไม่เห็นเกิดประโยชน์อะไรตั้งแต่วันเกิดมาจนกระทั่งบัดนี้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เพื่อทางออกของจิตที่จะไปสัมผัสสัมพันธ์กับรูป เสียง กลิ่น รส หรือสิ่งต่าง ๆ ทั้งนั้น แล้วปรากฏเข้าสู่จิตใจ มีแต่ความแผดความเผา หาความเป็นมรรคผลนิพพานเลิศประเสริฐที่ไหนมี ตามหลักธรรมดาของกิเลสที่ฉุดลากออกไปให้รู้ให้เห็นเป็นอย่างนั้น ทีนี้จะให้ธรรมเป็นที่เกาะของจิต เช่น พุทโธ เป็นต้น ให้รู้อยู่กับคำบริกรรมนี้แล้วจิตจะสงบเข้ามา

จิตเหนือความบังคับไปไม่ได้ ตั้งแต่กิเลสบังคับจิต จิตยังต้องเป็นไปตามกิเลส เหตุใดธรรมะบังคับจิต จิตจะไม่เป็นไปตามธรรมมีอย่างเหรอ ถ้าบังคับไม่ได้ศาสนามีมาได้ยังไง พระพุทธเจ้าสอนโลกให้วิเศษไปไม่รู้กี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านพระองค์แล้ว สำเร็จเป็นพระอรหัตอรหันต์ จนกระทั่งถึงพระอริยบุคคลทุกประเภท มีแต่ธรรมทั้งนั้นกลั่นกรองฉุดลากไปได้ กิเลสตัวใดไม่เคยฉุดลากคนให้เป็นอริยบุคคล ให้เป็นของประเสริฐได้เลย เหตุใดจึงจะต้องไปสนใจกับความสัมผัสสัมพันธ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย อันเป็นเรื่องของกิเลสนักหนา เราจะบังคับจิตใจของเราให้อยู่กับคำบริกรรมเพียงเท่านี้ ตามกาลตามเวลาของเราที่จะทำ ทำไมจะทำไม่ได้ ถ้าเราไม่จืดจางเสียเกินไป จิตมันเฉื่อยชาเสียเกินไปเท่านั้นไม่มีอย่างอื่น

ต้องให้หนักแน่นซินักปฏิบัติ กิเลสมันหนักแน่นขนาดไหนมาตั้งกัปตั้งกัลป์ เคยอ่อนตัวลงเมื่อไร เราทำไมจึงอ่อนเปียก ๆ อยู่ตลอดเวลา ทั้ง ๆ ที่ว่าเราเป็นผู้ปฏิบัติธรรม ต้องให้มีความเข้มแข็ง เอาให้ได้ให้จิตได้สงบให้เห็นต่อหน้าต่อตา พระพุทธเจ้าสอนไว้อย่างนี้แท้ ๆ และผู้ปฏิบัติตามก็เคยรู้เคยเห็นมาอย่างนี้นับจำนวนไม่ถ้วนเลยทีเดียว ได้ผลเป็นที่พอใจ ตามเสด็จพระพุทธเจ้าทันมีมากมาย นี่ล้วนแล้วแต่บังคับ

จิตเป็นของบังคับได้ จิตเป็นของฝึกฝนทรมานได้ มีความสงบเย็นลงไปได้เป็นขั้น ๆ ตามขั้นตามภูมิของการฝึกการอบรมหลายครั้งหลายหน ก็ละเอียดลงไป ทีนี้เมื่อจิตสงบตัวเข้าไป แสดงว่าจิตนี้ไม่พึ่งพิงอิงอาศัยกับสิ่งภายนอกแล้ว มีตา หู จมูก เป็นทางเดินออกไป เข้าสู่ความเป็นหนึ่ง คือรู้อยู่โดยลำพังตัวเอง แม้ที่สุดคำบริกรรมที่บริกรรมอยู่นั้นก็ปล่อยกันได้ หรือคำบริกรรมกับความรู้นั้นกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน จะบริกรรมหรือไม่บริกรรมก็ตามก็รู้อยู่นั่นแล เช่น พุทโธ แปลว่าธรรมชาติที่รู้ คำว่าพุทโธกับความรู้กลมกลืนเป็นอันเดียวกัน

ลมหายใจก็เหมือนกัน ลมหายใจกับความรู้ละเอียดลงไป ๆ จนกระทั่งลมหายใจหายเงียบไปเลยในความรู้สึก แต่จะหายไปไหนก็ช่างเถอะลม ไปตามเอามันทำไม เรากำหนดลมก็เพื่อจะให้จิตไปยึดไปเกาะที่ลม มีจุดเดียวเพื่อให้จิตเป็นที่ยับยั้งตัวเองให้เป็นที่เกาะ ทีนี้เวลาลมหมดไป จิตย้อนเข้ามาสู่ความเป็นตัวของตัวแล้วความรู้นี้ไม่หมด ให้รู้อยู่กับความรู้นั้น หากรู้เองเมื่อจิตถึงขั้นนี้แล้ว เริ่มรู้แล้วที่นี่ว่าร่างกายเป็นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งหนึ่งต่างหาก ความรู้เป็นสิ่งหนึ่งต่างหาก นี่ภาคปฏิบัติทำให้รู้ให้เห็นในตัวเองนั่นแหละไม่ต้องไปถามใคร นี่ละท่านว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** เริ่มปรากฏแล้ว

แต่ก่อนความรู้นี้ซ่านไปหมดทั้งร่างกายนี้ ถ้าว่าจิตก็เป็นไปหมดทั้งตัว ว่าตัวเป็นไปหมดทั้งจิต จะแตะต้องสัมผัสอะไรก็โดนแต่ตัว ๆ จะบังคับบัญชาตัวเพื่อประกอบความพากเพียรดัดสันดานกิเลส ก็ไปโดนเราอยู่ในกิเลสนั้นเสีย โดนกิเลสอยู่ในเรานั้น

เสีย สุดท้ายก็ก้าวไม่ออกเพราะกลัวกิเลสจะเจ็บ กลัวเราจะลำบาก นี่มันคละเคล้ากันไป ถึงขนาดนั้นแล้วเราจะทำความเพียรได้ยังไง เพราะเราก็สงวนแล้วว่าทั้งเราทั้งมันเป็น เราเสียทั้งหมด เจ็บนิดป่วยหน่อยก็ว่าเป็นเราเจ็บปวดไปเสีย เลยสงวนไว้หมด มีกิเลสจับจองไว้หมดธรรมะเลยแยกไม่ออก แทรกเข้าไม่ถึง ซึมเข้าไม่ได้ สุดท้ายก็ได้แต่ความเจ็บปวดรวดร้าว ได้แต่ความเข็ดความหลาบ จะนั่งภาวนาแต่ละครั้ง ๆ เหมือนจะเอาไปฆ่า มันเข็ดมันหลาบ นั่นคือสติสตังไม่มี ปัญญาไตร่ตรองไม่มี มีแต่เรื่องที่กิเลสเอาไปกินหมด จนกระทั่งถึงความเข็ดหลาบ ภาวนาเพื่อความเข็ดหลาบ ก็เรียกว่าขึ้นเขียงให้กิเลสยำละซิอย่างนั้น

ฟาดลงไปให้ได้เป็นความดูดดื่ม เอาจนกระทั่งถึงวันนี้ได้ความรู้ความเข้าใจอย่างนี้ นั่น เกิดความกระหยิ่มยิ้มย่องขึ้นแล้ว ศรัทธามีแล้วจาก **สนฺทิฏฺฐิโก** คือความเห็นความรู้ความสงบแห่งใจของตนเอง จากนั้นก็เริ่มเข้าไป จิตสงบแน่วเข้าไป ร่างกายนี้หายเจ็บหายปวดหายเมื่อยหายเหนื่อย หายอะไรไปหมด เหลือแต่ความรู้เด่น ๆ อยู่กับตรงนั้น นี้ละคือความรู้ นี่ได้เค้าแล้ว เค้ามันอยู่ตรงนี้ อ๋อ นี่ความรู้เป็นอย่างนี้ เพียงเท่านี้อจลศรัทธาเริ่มปรากฏแล้วว่าจะไม่หวั่นไหวโยกคลอน วันนี้รวมได้คติได้หลักได้เกณฑ์อย่างนี้ วันหลังไม่รวมก็ตาม ความรู้เช่นนี้ความเชื่อเช่นนี้ความเคยเป็นเช่นนี้ จะไม่ถอนจากความรู้สึกนั้นเลย ท่านเรียกว่าอจลศรัทธาความไม่หวั่น ถึงจะไม่รวมไม่สงบก็ตาม ก็เคยสงบแล้ว เชื่อแน่ จะให้เป็นอย่างนั้นหนึ่ง หรือควรจะเป็นยิ่งกว่านั้นให้ได้ยิ่งกว่านั้นหนึ่ง แน่ะ สุดท้ายจิตก็สงบแน่ว

ความสงบของจิตนี้แลเป็นเครื่องประกาศให้เราได้รู้ชัดเจนว่า จิตกับกายเป็นอันหนึ่งต่างหาก แยกจากกันโดยไม่ต้องไปถามใคร **สนฺทิฏฺฐิโก** ประกาศเอง ทีนี้เวลาจิตถอนออกมาหรือซ่านออกไปสู่ร่างกายส่วนต่าง ๆ มันก็รู้ชัดอยู่อย่างนั้นละว่า จิตเป็นอันหนึ่ง กายเป็นอันหนึ่ง ไม่ใช่อันเดียวกัน นี่เป็นภาคหนึ่งที่เราจะแยกถึงเรื่องการเกิดการตายจากจิตของเราให้เห็นได้ชัดเจน เริ่มแรกตั้งแต่นี้ละไป นี่ก็เรียกว่าทราบในเรื่องระหว่างกายกับจิต ก็พอทราบ

พอละเอียดเข้าไปทางด้านปัญญา ใช้ปัญญาพินิจพิจารณาร่างกายนี้มันเป็นอะไร หลักธรรมชาติของมันก็เคยให้ชื่อตามชื่อเดิมของมัน คือ ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนที่แข็งภายในร่างกายของเรา เช่นเนื้อ เช่นหนัง อย่างนี้เป็นต้น ท่านเรียกว่าธาตุดิน ส่วนน้ำที่ซึมซาบอยู่ทั่วสรรพางค์ร่างกายเรียกว่าธาตุน้ำ ลมมีลมหายใจเป็นต้น เรียกธาตุลม ไฟคือความอบอุ่นภายในร่างกายของเรานี้เรียกว่าธาตุไฟ ทั้งสี่อย่างนี้รวมตัวอยู่ มีจิตเข้าไปแทรกสิง เป็นเจ้าตัวการหรือเป็นเจ้าของอยู่ในนั้น สิ่งเหล่านี้จึงให้ชื่อขึ้นมาอีกว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นเราเป็นเขา เป็นหญิงเป็นชาย ความจริงก็คือ ธาตุ ๔ ดิน น้ำ

ลม ไฟ นั่นแล โดยหลักธรรมชาติของมัน เราพิจารณาลงไปก็รู้ได้ชัด จากนั้นก็แยกออกโดยทางปัญญาให้เห็น

จะพูดถึงเรื่องปฏิกูลก็เอาให้มันเห็นชัด อะไรจะปฏิกูลยิ่งกว่ามนุษย์วะ สัตว์มันปฏิกูลที่ไหน เอามาเป็นอาหารเกลื่อนตลาดไป มนุษย์เอามาเป็นอาหารได้ยังไง มันปฏิกูลขนาดไหนถึงเอามาเป็นอาหารไม่ได้ แตกฮือกันทั้งบ้านทั้งเมือง เอามนุษย์เข้าไปไว้ตลาดไหนตลาดนั้นแตก ถ้าเป็นสมัยทุกวันคนพอรู้ดีรู้ชั่วอยู่ พอเป็นมนุษย์อยู่บ้างนะ ถ้าเป็นยักษ์ไปแล้วเอาอะไรมามันกินหมดไม่เหลือ พิจารณาดูซิ แยกเรื่องของปฏิกูล

เรื่อง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ก็ประกาศกังวานอยู่ในตัวของเราตลอดเวลาตามหลักความจริง ทำไมจึงให้กิเลสมันหลอกเอาว่าเป็นของสวยของงาม มันงามที่ตรงไหน มันเสกกันอยู่ตลอดเวลา กิเลสนั่นแหละเสก ตัวปลอม ๆ มันตัวเสกเก่ง และจิตของเราก็พลอยปลอมไปตามมันไปกับมัน ก็เลยเชื่อมันไปตามมันไปอย่างนั้น จึงใช้วิปัสสนาแยกดังที่ว่านี้ หลายหลายหนก็ซึมซาบเข้าไป ๆ เห็นตามความจริงที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนราง ๆ ๆ เข้าไปเรื่อย ๆ ๆ ต่อไปก็แน่เข้าไป ๆ ชัดเข้าไปว่า**รูป**คือธาตุ ๔ ดินน้ำลมไฟนี้ไม่เป็นเราแล้วยังไม่แล้ว เวทนาคือความสุขความทุกข์ เฉย ๆ ในส่วนร่างกายนี้ก็ไม่ใช่เราอีก เราอย่าด่วนพูดถึงเรื่องจิตถึงเวทนาทางจิต เอาอันนี้ก่อน เวทนาทางร่างกายของเรานี่ แยกธาตุ แยกเวทนา ความสุข ความทุกข์ เฉย ๆ ภายในร่างกาย

สัญญา ความจำของจิตใจ แสดงออกไปจำนั้นจำนี้ แย็บออกไปจำนั้นจำนี้ มันก็ไม่เที่ยงเหมือนกัน จะเอาอะไรมาเที่ยง จำได้แล้วหลงลืมไป เที่ยงได้ยังไงมันถึงหลงลืม สัญญา

สังขาร ความคิดความปรุง ปรุงเมื่อไรก็ดับ ปรุงขณะไหนก็ดับไปพร้อมเอาความจริงจากมันที่ไหน ถ้าเป็นจิตแล้วทำไมจะดับ จิตไม่เคยดับ สิ่งที่ออกไปเหล่านี้เรียกว่าอาการของจิต มันดับได้ทั้งนั้นละ

วิญญาณ ความรับทราบ สิ่งมาสัมผัสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย มันรับทราบทั้งนั้น รับทราบในขณะใด สิ่งสัมผัสผ่านไปมันก็ดับไปพร้อม ๆ กัน นั่นเป็นของเที่ยงเมื่อไร **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อยู่กับมันนั่นแหละ ให้มันเห็นชัดเจนจนกระทั่งแยก ๕ อาการนี้ออกได้จากจิต

นั่นจิตรู้ชัดละนะ แยกได้ ๆ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อาการทั้งห้านี้ก็ไม่ใช่เรา ไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่สิ่งนี้แต่เป็นอาการ เพียงอาศัยกันอยู่ รู้ได้อย่างชัด ๆ ภายในจิตใจ นี่ละท่านเรียกว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** คือรู้เองเห็นเองอย่างนี้ ประจักษ์เข้าไป ๆ สุดท้ายจนกระทั่งอันนี้ขาดสะบั้นออกไปเลย คำว่ารูปกายนี้ไม่ใช่เราแล้วก็ไม่ใช่ชัด ๆ จริง ๆ มันเห็นชัดเจนขาดสะบั้นออกจากจิตจริง ๆ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เวทนาอัน

เกี่ยวกับเรื่องร่างกายนี้ก็เห็นได้ชัดขาดจากจิต มันเป็นสักแต่เวทนาอยู่ภายในกาย สัญญาก็ออกมาจากจิตก็ดับให้เห็น ๆ แสดงความแปรปรวนให้เห็น ดับไปพร้อม ๆ ก็รู้ชัดว่าไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่อันนี้ วิญญาณก็เหมือนกันรู้ได้ชัด นั่น

นี่ละหลักของปัญญา จะพิสูจน์เรื่องจิตว่ามันเกิดมันตายได้ยังไง อะไรพาให้เกิดตาย นี่ละปัญญาฟาดลงไปตรงนี้ เหล่านี้เป็นเชื้อเป็นแขนงของความเกิด แขนงของอวิชชา อวิชชา **ญา** ธาตุในความรู้ ถ้าจะแปลเป็นทางปริยัตินะ เอา **ญา** เป็น **ชา** อวิชชา รู้แต่ไม่แจ้งไม่ชัด รู้อะไรก็รู้ด้น ๆ เดา ๆ ไปอย่างนั้นแล ท่านจึงเรียกว่าอวิชชา มันพาให้รู้แต่มันไม่ได้จริง รู้ก็รู้แบบลูบ ๆ คลำ ๆ จึงเรียกว่าอวิชชา รู้ไม่แจ้งไม่ชัด รู้หลงงมงาย ท่านจึงเรียกว่าอวิชชาความหลง

อันนี้มันอยู่ที่ไหน ดูไปรูปก็ไม่ใช่อวิชชา ไม่ใช่กิเลส ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่ใช่กิเลส เมื่อเวลาพิจารณาเข้าไปด้วยปัญญาแล้วต่างอันต่างจริง มันเป็นทางเดินของจิตเพียงเท่านั้น เช่นอย่างทางเราออกไปโน้นไปนี้นี่ ทวารทั้งห้าทั้งหกนี้เป็นทางเดินของจิต ทั้งนั้นไม่ใช่จิต นี่ก็รู้ได้ชัด ตัดขาดออกไป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แต่ละอย่าง ๆ ก็ไม่ใช่จิต มันตัดออกไป ๆ ขาดออกไป นี่ละท่านเรียกว่าตัดภพตัดชาติตัดเข้าไปอย่างนี้ ภายในจิตภายในการปฏิบัติของผู้ปฏิบัตินั้นแลจะไปถามใคร จะไปรอถามพระพุทธเจ้าทุกประโยคได้เหรอ

พระพุทธเจ้าประทานไว้แล้วธรรมะทั้งหมด สอนพวกเรานี่สอนไว้แล้ว **สฺวากฺขาโต ๆ** ว่ายังไง ตรัสไว้ชอบแล้ว ๆ เอ้าเดินตามนั้น เมื่อพิสูจน์เข้าไป ๆ ด้วยปัญญาหยั่งทราบเข้าไป เห็นได้ชัด ปล่อย ๆ มันปล่อยเองนะเมื่อรู้ชัดแล้ว มันจะเคยถือมาแน่นขนาดไหนก็เถอะ เช่นเดียวกับเขาจับคองูนั่นแหละ เข้าใจว่าเป็นอาหาร คว้าขึ้นมาจากสุ่มจากแห จากที่ไหนก็แล้วแต่เถอะ เข้าใจว่าเป็นอาหาร หรือเข้าใจว่าเป็นปลาไหล คว้ากำคอมันขึ้นมา พอยกขึ้นมาได้เห็นชัดเจนว่าเป็นงูเท่านั้นแหละ สลัดปึ๋งเดียวเลย

นี่ก็เหมือนกัน เมื่อได้รู้ชัดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นอสรพิษแล้วสลัดทันทีเลย ยังเหลือแต่ความรู้มันเป็นยังไงละที่นี่ เมื่ออะไรก็ขาดไปหมด รูปก็ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่รูป ขาดกันแล้ว เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แต่ละอย่าง ๆ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่สิ่งเหล่านี้แล้วอะไรเป็นเรา เมื่อยังติดอยู่ตรงไหนมันจะว่าอันนั้นเป็นเรา เช่น ติดอยู่ในจิตมันก็ว่าจิตเป็นเรา นั่นเอากันตรงนี้ละ เมื่อมันหมดทางสัมผัสสัมพันธ์หมดทางแก้ไขแล้ว หรือว่ารู้ชัดตามเป็นจริงแล้ว มันจะปล่อยด้วยกันทั้งนั้นไม่มีอะไรเหลือ เช่นอย่างเรารบข้าศึก ยิงไอ้คนนี้ตายแล้วจะไปยิงมันอีกอะไร ไปยิงคนที่ยังไม่ตายนั่นซิ ส่วนคนไหนตายแล้วข้ามศพมันไปยิงคนที่ยังไม่ตาย

อันนี้ก็เหมือนกัน ตัวไหนที่ตายแล้วมันรู้แล้ว ชัดแล้วปล่อยวางแล้ว ข้ามมันไป ๆ จนกระทั่งถึงจุดใหญ่คือมหากษัตริย์วัฏจักรวัฏจิต ได้แก่อะไร ก็ได้แก่อวิชชา อวิชชากับจิตกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน นี่ ๆ การพิสูจน์เรื่องการเกิดตายพิสูจน์อย่างนี้ซินักปฏิบัติ ให้มันเห็นชัด ๆ อย่าว่าแต่พระพุทธเจ้ามาสอนเลย ให้มันเห็นในตัวเองนี่เป็นไรธรรมะเป็นของปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้าเป็นตลาดก็ตลาดแห่งมรรคผลนิพพาน มีการล้าสมัยที่ไหน นอกจากเราเสียเองให้กิเลสพาล้าสมัย

ทีนี้พอเข้าถึงตรงนี้แล้วจะไม่ไปไหนละจิตน่ะ เคยพิจารณารูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หรือเคยพิจารณา **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** มันปล่อยไปหมดเพราะอิ่มแล้วพอแล้วจะให้พิจารณาอะไรอีก มันรู้ชัด ๆ ในจิตนี่นะ จึงเรียกว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** มันสัมผัสสัมพันธ์ตรงไหนก็ลุกลามเข้าไป ๆ สติปัญญาจะต้องจ่อเข้าไป ๆ รู้เท่าตรงไหนมันปล่อยของมัน ๆ จนกระทั่งเข้าถึงจิต ไม่ปล่อยจิตที่นี่ นั่น มันติดเนื่องจากยังไม่รู้เท่านี่จึงไม่ปล่อยจิต หากติดอยู่กับจิตหลงอยู่ที่จิต เอ้า หลงที่จิต สติปัญญาฟาดลงไปมันมีอะไรอยู่ที่นั่น ค้นดู แย็บ ๆ ออกมา จิตจะมาเป็นอาการ ๕ เป็นเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันก็รู้ ๆ มันแย็บดับ ๆ ค้นไปค้นมา

เอ้าทีนี้เราสรุปลงไปเลยนะ นี่ละปัญญาขั้นเรียกว่าภาวนามยปัญญา เป็นอย่างที่อธิบายมาแล้วนี้ เรื่อย ๆ มาอย่างนี้ จนกระทั่งถึงขั้นนี้แล้วมีอะไรที่จะพิจารณา มีแต่อันเดียว มีอันเดียว ความรู้ก็เด่น สว่างไสวก็สว่าง องอาจกล้าหาญก็ไม่มีอะไรเกินอวิชชามันจึงหลอกโลกได้อย่างสำคัญ ท่านว่าโอภาส ๆ ฟังซิ ประภัสสร ๆ ท่านว่าไว้ประภัสสรอะไร นี่ละประภัสสร ตามหลักธรรมชาติของผู้ปฏิบัติจะเจอตรงนี้ สติปัญญาจะไปหลุดลุ่ยตรงนั้นก่อน เพราะไม่เคยเห็นไม่เคยพบ ค่อยพบเข้าไป ๆ ก็เห็นเป็นความอัศจรรย์ แล้วก็ติด ๆ

แต่เพราะเหตุว่ามันไม่มีอะไรจะพิจารณา อะไร ๆ ที่เคยพิจารณามามันหมดไปเสียทั้งนั้น คือมันรู้แล้ว ๆ ปล่อย ๆ เหมือนกับว่ายิงข้าศึกตายเกลื่อนอยู่นั้นแหละ ข้ามศพไป ๆ ไม่ไปติดใจกับพวกที่ตายแล้วนี้ มันติดใจกับผู้ที่ยังอยู่ ใครเป็นผู้ยังอยู่ ยังอยู่ตรงไหน มันค้นเข้าไปที่นั่น นี่เชื้อที่พาให้เกิดอยู่ที่จิต มันก็ค้นลงไปที่ตรงนั้น แยกกันตรงนั้นพิจารณาตรงนั้น เช่นเดียวกับสภาวธรรมทั้งหลายที่เคยผ่านมาแล้ว รู้มาแล้วละมาแล้วนั้น สุดท้ายมันก็พังทลายเหมือนกัน

เมื่อธรรมชาติอันนี้ได้พังทลายลงไปแล้ว นั้นละถ้าพูดเป็นศัพท์พระพุทธเจ้าท่านว่า “ตรัสรู้” ถ้าเป็นศัพท์ของสาวกเรียกว่า “บรรลุธรรม” จะว่าตรัสรู้ก็เป็นไรไปธรรมดวงเดียวกัน หัวใจพ้นจากกิเลสอันเดียวกัน จะว่าตรัสรู้ก็ได้เป็นไร ถึงขั้นนั้นแล้ววิเศษวิโสเต็มที่แล้ว ไม่มีอะไรจะเกินแล้วในสามโลกธาตุนี้ ข้ามไปหมดแล้ว ที่นี่เป็นเครื่องรู้

ร้อยเปอร์เซ็นต์ และเริ่มรู้มาตั้งแต่โน้นแล้วแหละ ไอ้เรื่องเกิดเรื่องตาย มันติดมันสัมผัสสัมพันธ์กับอะไร เป็นภพเป็นชาติสืบเงื่อนกันไป สืบต่อแขนงกันไป พอตัดขาดเข้าไป ๆ มันก็วงแคบเข้ามา ๆ จนกระทั่งถึงตัวเชื้อที่ฝังอยู่ภายในจิต ถอนกันออกมาแบบสลัดปัดทิ้ง ไม่มีอะไรเหลือแล้วที่นี่ สิ่งที่เหลือคือความบริสุทธิ์ล้วน ๆ อวิชชาจมไปหมดไม่มีอะไรเหลือ นั่น

นี่ละตัวพาให้เกิด ก็รู้ได้ชัดละซิ ทีนี้จะเอาอะไรไปเกิด เอ้า เห็นกันอยู่รู้กันอยู่ตัวนี้จะไปเกิดที่ไหนที่นี่ เอ้า เกิดที่ไหนล่ะ อะไรพาให้เกิด ก็สิ่งที่ดับไปตะกี้นี้พาให้เกิด นั่นมันรู้ชัดขนาดนั้นนะ ทีนี้ไม่เกิดแล้วจะดับไหมจิตดวงนี้ จะเอาอะไรมาดับ นั่น ไม่เกิดด้วยไม่ดับด้วย ไม่มีคำว่าว่ามีอยู่แบบโลกด้วย ไม่สูญแบบโลกด้วย มีอยู่แบบความบริสุทธิ์ ถ้าว่าสูญก็สูญแบบความบริสุทธิ์ เหมือนอย่างที่ว่านิพพาน มีอยู่แบบนิพพาน สูญแบบนิพพาน ไม่ได้สูญแบบโลกสงสาร

นี่ละธรรมะพระพุทธเจ้า ที่ว่าสอนธรรมสอนโลกสอนอันนี้เป็นอันดับแรกอันดับหนึ่ง ทรงมุ่งหมายจุดนี้เป็นสำคัญวางศาสนาลง จากนั้นก็เป็นผลพลอยได้ ผู้ใดควรจะได้ผลแบบใด ๆ ก็ดำเนินตามนั้นไม่เสียผลเสียประโยชน์ ศาสนธรรมจึงเปรียบเหมือนกับห้างร้านใหญ่ ๆ เอ้า จะเอาของตั้งแต่ราคา ๑ บาทขึ้นไปก็ได้ในห้างนี้ไม่อด ราคาเท่าไรได้ ๆ เอาราคาเป็นหมื่นเป็นแสนเป็นล้านได้ ได้หมดจนกระทั่งจะเอาเงินกอบมาทั้งแผ่นดินมาซื้อของในร้านนี้ไม่มีอั้น ได้หมด นี่ก็เหมือนกันผู้ที่ควรจะได้คุณงามความดีด้วยการให้ทาน ด้วยการรักษาศีล ได้หมด ด้วยการภาวนาประเภทไหนได้หมด สมาธิภาวนาขนาดไหนได้หมด จนกระทั่งถึงอริยทรัพย์ โสดา สกิทาคา อนาคา ได้ จนกระทั่งถึงอรหันต์ ได้หมด นั่น ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้ามีบกพร่องที่ตรงไหน เอาให้เห็นซิ นักปฏิบัติ

นี่การพิสูจน์ภพชาติภายในจิต ไม่มีวิชาใดที่จะสังหารวัฏจิตนี้ให้เป็นวิวัฏจิตได้นอกจากพุทธศาสนาแล้วก็ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเท่านั้น วิชานอกนั้นมีแต่วิชาของกิเลสมาเป็นเครื่องเสริมมัน วิชาของกิเลสจะไปฆ่ากิเลสได้ยังไง ต้องวิชาธรรมซิถึงจะไปฆ่ากิเลสได้ วิชากิเลสจะฆ่ากิเลสไม่ได้เลย มีเท่าไร ๆ ก็กิเลสเป็นผู้ผลิตให้ เอาไปให้มันหัวเราะเหรอ จะไปฆ่าให้มันหัวเราะเหรอ ก็วิชาอันนี้เครื่องมืออันนี้เราผลิตให้นี่จะเอามาฆ่าเราได้ไง ลองฟันหัวแกดูซิจะเลือดออกไหม มันจะเป็นยังไง นั่น ให้กิเลสหลอกฟันหัวเจ้าของด้วยซ้ำไป วิชาในทางโลกเป็นอย่างนั้นมีแต่หลอก วิชาธรรมนี้ต่างหากเป็นเครื่องสังหารกิเลส

พระพุทธศาสนานี้มิได้เกิดขึ้นจากผู้ใดผู้หนึ่งมาสอนนะ เกิดขึ้นจากหลักสยัมภูของพระพุทธเจ้า ทรงรู้เองเห็นเอง นี่เป็นหลักธรรมชาติ ไม่มีใครจะสอนได้เลย จึงเรียก

ว่าสยัมภู ๆ ทรงรู้เองเห็นเองทุก ๆ พระองค์ อย่างพระปัจเจกพุทธเจ้าก็สยัมภู หากไม่ใช่ภูมิผู้ประกาศศาสนธรรมเท่านั้นเอง ส่วนศาสดาองค์เอกแต่ละพระองค์ ๆ นี้เป็นวิสัยของพระองค์ที่จะประกาศศาสนธรรม สยัมภูเหมือนกันแต่ความรู้กว้างขวางมากมาย อุบายวิธีการที่จะนำมาสั่งสอนสัตว์โลกมีมากทีเดียว ผู้นี้ละผู้ประกาศสอนธรรม พระพุทธศาสนานี้พร้อมบริบูรณ์เลยทีเดียว วัฏจิตวัฏจักรกิเลสเต็มหัวใจจะพังไปหมดไม่มีอะไรเหลือเหนือกำลังของศาสนานี้ไปได้เลย นี้ครอบหมด เพราะฉะนั้นขอให้ทุกท่านนำไปประพฤติปฏิบัติ

อย่าเข้าใจว่าตนนี้แก่มากไป ตนอ่อนมากไป ตนเป็นคนเช่นนั้น ตนเป็นคนเช่นนี้ อย่าไปคิดให้กิเลสมันหลอก นิสัยวาสนาสร้างมาด้วยกันทุกคน อยู่ในหัวใจด้วยกันทุกคน จะว่ามากหรือน้อยก็สร้างอยู่ด้วยกันทุกคนนี่แหละ ไม่มีใครสร้างให้ใครได้ ไม่มีใครรู้ของใครแหละ สร้างเอง ต่างคนต่างมีกรรม กรรมดีกรรมชั่วมี เสวยผลวิบากแห่งกรรมด้วยกันทั้งนั้น ท่านจึงไม่ให้ประมาทนิสัยวาสนาของกันและกัน ให้สร้างตัวเองให้ดี เอาให้ได้จิตนี่ ตัววัฏจิตวัฏจักร นี่ละตัวสร้างภพสร้างชาติคือกิเลสตัณหาอาสวะนี่ กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม ฟังซิท่านว่า ทำกรรมแล้วผลเกิดขึ้นเป็นวัฏวน ๓ ท่านว่า จะเป็นอะไร ถ้าไม่ใช่ของกิเลส กิเลสท่านว่าเป็นเหตุให้ทำกรรม เอาให้มันหมดเสียภายในจิตใจแล้วอยู่ไหนก็สบาย ไม่มีละคำว่ากาลสถานที่เวล่ำเวลา ขึ้นชื่อว่าสมมุติไม่มีที่จะเข้าไปแทรกในจิตนั้นได้เลย แล้วจะเอาอะไรมายุ่ง ฟังซิ

ให้มีความจงใจ ให้มีความมั่นใจ ให้มีหลักใจ อย่าเหลาะแหละโยก ๆ คลอน ๆ เหมือนหลักปักขี้ควายการปฏิบัติธรรม ให้ต่างองค์ต่างตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติ อยู่ที่ไหนก็ให้เป็นเหมือนอยู่คนเดียว ๆ และอยู่คนเดียวนั้นยังให้รู้เรื่องอารมณ์ของจิตว่ามันปรุงอะไรบ้าง ให้รู้เรื่องอารมณ์ดีอารมณ์ชั่วของตัว ด้วยสติด้วยปัญญาของตัวเอง นี่ละชื่อว่าผู้มีความเพียร ให้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติอย่าลดละความเพียร สติเป็นสำคัญในเรื่องความเพียร

เรื่องพุทธศาสนานี้ไม่มีปัญหาอะไรแล้วสำหรับหัวใจผมนี้ ถ้าใครจะว่าบ้าก็บ้าร้อยเปอร์เซ็นต์เลยเทียว ลงขนาดนั้นน่ะ ลงพระพุทธเจ้า ลงศาสนธรรม ลงใน **สนฺทิฏฺฐิโก** นี้ด้วย ไม่ได้ว่าลงอะไรนะมันไม่ถนัด ลงว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** นี้หมด หมดพุงเลย หมดปัญหา

เอาแค่นี้ พูด ๆ ไปก็รู้สึกเหมือนกัน ๆ ไม่มากนัก หากรู้สึก วันนี้พูดเสียงดังด้วยนะ ระยะนี้ธาตุขันธ์ค่อยดี เสียงมันขึ้น ถ้าแต่ก่อนไม่ได้นะขนาดนี้ โอย จะสลบไปแล้วนะ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

ผู้รู้แจ้งโลก

ศาสนธรรมเฉพาะอย่างยิ่งคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ เป็นเครื่องสังหารภพชาติในใจของสัตว์โลก เฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ พวกเทวดามีส่วนอยู่ด้วยให้สิ้นและเบาบางลงโดยลำดับ เพราะฉะนั้นผู้เกิดมา สัตว์เดรัจฉานเราก็ไม่พูดแหละ เพราะนั้นยังห่างไกลอยู่มากกับศาสนา แต่มนุษย์เรานี้ควรจะเกี่ยวข้องกับศาสนาได้ แม้จะอยู่ไกลแสนไกลก็ตาม เช่นอย่างอยู่คนละทวีป แต่ธรรมะสามารถที่จะกระจายทั่วถึงกันได้ เช่น ข่าวสารต่าง ๆ ที่โลกทั้งหลายได้ส่งสารถึงกันตลอดทั่วถึง โดยไม่เสียเวล่ำเวลามากมายอะไรเลย ข่าวสารต่าง ๆ ส่งได้ทั่วโลกสำหรับทุกวันนี้ เรียกว่าสะดวกมาก

ข่าวสารแห่งธรรม ถ้าหากมีความพอใจสนใจเช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ แล้ว ยิ่งจะรวดเร็วกว่าข่าวสารใด ๆ อีกด้วย ไม่ว่าใครจะเกิดที่ไหน พระพุทธศาสนานี้สามารถกระจายทั่วถึงหมด จากผู้นับถือและผู้ปฏิบัติจะส่งข่าวคราวถึงกัน ตลอดถึงการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น หนังสือ เป็นต้น ไม่ต้องพูดถึงเรื่องวิทยุ โทรทัศน์อะไรที่จะนำออกกระจายเช่นเดียวกับโลกเขาเลย เพียงหนังสือเท่านั้นก็กระจายทั่วถึงกันแล้ว

นี่ก็เป็นกรรมอันหนึ่งของสัตว์ ที่ไม่สามารถจะให้จิตใจมีความพอใจในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่เลิศและแน่นอนที่สุดในหัวใจโลกและแดนแห่งธรรม ไม่มีอันใดที่จะเคลื่อนคลาดผิดจากความจริงตามที่พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์สอนไว้เลย เพราะท่านเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้รู้เห็นจริง ๆ ในทุกแง่ทุกมุม ที่นำมาสอนโลกนี้ไม่ใช่นำมาด้วยความด้นเดาเกาหมัด แต่นำมาด้วยการพิสูจน์ด้วยสยัมภู ๆ ทุก ๆ พระองค์เรียบร้อยแล้ว เป็นที่พอพระทัยในการที่จะนำออกสอนสัตว์ไม่สงสัย เพราะเป็นสิ่งที่มีจริงเป็นจริงทุกสิ่งทุกอย่าง

ที่ย่นย่อแสดงไว้ก็ว่า บาปมี บุญมี นรกมี สวรรค์มี สัตว์ทั้งหลายตายแล้วต้องเกิด นี่เป็นข้อยืนยัน เป็นสิ่งที่มีประจำโลกมานานแสนนาน โลกไม่เคยปราศจากสิ่งนี้ ทั้งสามแดนโลกธาตุนี้เต็มไปด้วยบาป บุญ นรก สวรรค์ และการเกิดตายด้วยกันทั้งนั้นไม่มีอะไรบกพร่อง แต่ผู้ที่จะชี้ช่องบอกทางตามความจริงนี้ จะมีเป็นระยะ ๆ หรือเป็นครั้งคราวเท่านั้น เช่นสมัยปัจจุบันนี้ก็มีศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า ศาสนาพุทธของเรา จะมีเป็นตอน ๆ มาชี้แจงแสดงบอกไว้

แต่สำคัญที่จิตใจของสัตว์โลก มันมีกรรมหุ้มห่ออันหนึ่งเหมือนกัน จึงไม่สามารถที่จะเปิดรับความจริงตามที่ศาสนธรรมประกาศสอนไว้ เพราะถูกกิเลสมันปิดมันบัง มันปัดมันกวาดทางเตียนโล่งให้เข้าสู่ความล่มจมหรือมืดมนอนธการไปเสีย ไม่

ใช่เป็นความเตียนโล่งตามหลักธรรมชาติที่มีอยู่ดังที่ธรรมท่านสอนไว้เลย จำพวกเป็นข้าศึกของธรรมนี้มันไปปิดไปกั้น มันพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงปลิ้นปล้อนหลอกลวงไปเสียหมด กลบความจริงไว้ สัตว์โลกทั้งหลายจึงไม่มีทางที่จะรู้จะเห็นได้แม้สิ่งนั้นจะมีอยู่ก็ตาม นี่ละท่านจึงเรียกว่ากรรมของสัตว์ ๆ อย่าว่ากรรมของผู้หนึ่งผู้ใดเลย มีทุกคนทุกตัวสัตว์ คำว่ากรรมคือการกระทำ หากมีอยู่ภายในจิตของทุกตัวสัตว์ กิริยาแสดงออกก็แสดงออกตามมโนกรรมที่เป็นกรรมภายในนั้นแล จะเอาอะไรมาแสดงนอกเหนือจากนี้

ภายในมีอะไรปิดบังหุ้มห่อ นั่นสำคัญมากทีเดียว ไม่ให้รู้ให้เห็นตามความจริง สิ่งใดที่ไม่ดี ธรรมชาติที่ไม่ดีมีอำนาจอยู่ภายในจิตใจ มีความสามารถที่จะปิดจะบังจะกีดจะกันได้หมด เวลาที่มันมีอำนาจเป็นเช่นนั้น ฉะนั้นสัตว์โลกจึงลำบาก เกิดมาในแดนแห่งความจริงทั้งหลายเห็นอยู่สด ๆ ร้อน ๆ เอาตัวของเราออกเป็นตัวประกัน ก็ยังไม่สามารถจะยอมรับความจริงในตัวของตัวได้ เช่น เกิดมาจากที่ไหน ๆ ก็ไม่รู้ ทั้ง ๆ ที่เคยเกิดมาไม่รู้กี่ภพกี่ชาติกี่กัปกี่กัลป์ ไม่ต้องพูดเรื่องล้าน ๆ ของแต่ละภพละชาติแห่งจิตใจแต่ละดวง ๆ ของสัตว์โลกแต่ละราย ๆ นั่นเลย จะไม่มีที่ไหนความเกิด-เกิดอยู่กับวิญญาณ วิญญาณพาให้เกิด พาเป็นตัวยืนโรง

เชื้อคืออวิชชา ได้แก่กิเลสอันเป็นเชื้อสำคัญพาให้เกิด นี่มีอยู่ทุกตัวคน แต่เราก็ไม่สามารถที่จะยืนยันในความมีความเป็นของตนได้เพราะไม่รู้ มีอยู่มันก็ไม่รู้ไม่เห็นช่องทางที่มา มาจากไหนก็ไม่รู้ ก็เห็นแต่เกิดมาก็เป็นคน โตขึ้นมาแล้วถึงรู้ว่าตัวเป็นคนเป็นสัตว์ นี่ซิจะยืนยันได้ยังไงว่าเราเกิดมาจากที่ไหนทั้ง ๆ ที่เกิดมานี้แล้ว ตายแล้วจะไปเกิดที่ไหนอีกก็ยืนยันไม่ได้ สุดท้ายก็มอบลงคำว่าสูญ ตายแล้วสูญ นั่นซิยิ่งลึกลงไปมากจริง ๆ ถ้าลงได้ว่าตายแล้วสูญแล้ว คนนั้นรู้สึกจะหมดคุณค่าหมดราคาหมดความหวัง หวังเท่าไรก็ไม่มีสิ่งที่จะตอบแทน จึงจะไม่ทำความดีเลยเนื่องจากว่าความหวังหมดแล้ว สูญสิ้นไปหมด ฉิบหายป่นปี้ไปหมดแล้ว จะทำอะไรอยากทำอะไรก็ทำละซิที่นี่ นั่น คำว่าอยากทำอะไรก็ทำ ก็มาในเงื่อนเดียวกับว่าตายแล้วสูญทั้ง ๆ ที่มันไม่ได้สูญ แล้วก็ต้องให้ทำตามความชอบใจ มันก็สวมรอยลงไปนั้นอีก

ความชอบใจจะเป็นอะไรไปถ้าไม่ใช่สิ่งเป็นข้าศึกต่อธรรม สิ่งเป็นข้าศึกต่อความดีทั้งหลายของตัวเองแท้ ๆ นั่นแหละ มันจะต้องทำในสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อตัว สุดท้ายก็ผู้ที่ว่าตายแล้วสูญนั้นแหละ มาหมุนตัวเป็นกงจักรให้กรรมทั้งหลายเผาผลาญอยู่ตลอดเวลาเรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ นี่เราไม่ต้องพูดถึงรายอื่นรายใด พูดถึงตัวของเราเอง เมื่อยังไม่ทราบเป็นเช่นนี้จริง ๆ ไม่เป็นอย่างอื่น

เราอย่าตำหนิผู้ใดผู้หนึ่งว่าไม่รู้ ว่าปฏิเสธความจริง ว่าลบล้างความจริง คือตัวเราเองนั้นแหละ โดยมีสิ่งที่เคยลบล้างความจริงทั้งหลายมาลบล้างภายในหัวใจ มา

กระซิบกระซาบให้เกิดความเชื่อสิ่งนั้นเสีย แล้วก็ลบล้างความจริงซึ่งมีอยู่ในตัวเอง และความจริงที่ตนจะพึงได้พึงถึงให้สูญสิ้นไปหมด สิ่งที่ไม่สูญไม่สิ้นทั้ง ๆ ที่เจ้าของก็ว่าจะสูญสิ้นคือบาปบุญอะไร ๆ ไม่มี นั้นแหละที่จะมาสนองเรา หรือได้รับบาป คือบาปที่ว่าไม่มีนั่นแหละ นรกที่ว่าไม่มีนั่นแหละ จะจมลงที่ตรงนั้น นี่จึงว่ากรรมของสัตว์

พวกเราทั้งหลายได้เกิดมาในท่ามกลางแห่งพุทธศาสนา รู้สึกว่าเป็นเลิศทีเดียว ถ้าพูดถึงในชาติมนุษย์แดนมนุษย์ด้วยกัน เราอย่าเข้าใจว่าประเทศนั้นเจริญ ประเทศนี้เจริญ ประเทศนั้นฉลาด ประเทศนั้นโง่ เราอย่าไปคิดอย่างนั้น เอาหลักความจริงแห่งกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนนี้มาเป็นเครื่องยืนยันกัน ศาสนานี้เป็นศาสนาที่แน่ร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่มีสงสัย ผมเอาคอขาดเข้าว่าเลย เพราะอะไร ขอพูดตามความสัตย์ความจริงต่อหมู่เพื่อนว่า ได้ยืนยันในหัวใจเจ้าของเอง ซึ่งแต่ก่อนไม่สามารถจะยืนยันได้เลย การประพฤติปฏิบัตินั้นแหละเป็นข้อที่จะทำให้ยืนยันได้ ไปฟังครูฟังอาจารย์ก็ฟัง แต่เมื่อไม่ถึงใจแล้วก็ต้องเป็นอยู่อย่างนั้นละ ความสงสัยว่าบาปมีบุญมี นรกมีสวรรค์มีนิพพานมี ท่านสอนความจริงขนาดไหน ธรรมะมีแต่ความจริงล้วน ๆ ท่านว่าอริยสัจ ๆ พระพุทธเจ้าท่านสอนนอกจากอริยสัจไปไหน ครูบาอาจารย์ผู้รู้จริงเห็นจริงสอนนอกจากอริยสัจไปไหน แต่เรามันไม่รู้อริยสัจจะว่าไง เมื่อยังไม่ถึงวาระที่จะรู้

แต่เพราะความอุตส่าห์พยายามนั่นแหละ ตะเกียกตะกายล้มลุกคลุกคลานหลายครั้งหลายหน ค่อยถลอกปอกเปิกไปเรื่อย ๆ แล้วต่อไปก็ค่อยเข้าอกเข้าใจไปโดยลำดับลำดา จนปรากฏว่า สาธุ ไม่ได้ประมาท กระจ่างขึ้นภายในจิตใจ หายสงสัยถึงเรื่องว่าบาปมีหรือไม่มี บุญมีหรือไม่มี หายสงสัย บาปมียอมรับร้อยเปอร์เซ็นต์ ตายก็ตายไม่เสียดายชีวิต เราได้ยืนยันในขณะนั้นเพราะความเชื่อในหัวใจนี้แหละ ซึ่งแต่ก่อนไม่เคยเชื่ออะไรถึงขนาดนี้ เชื่อก็เป็นเชื่อธรรมดาสัญญาอารมณ์ ตามหมู่ตามเพื่อนหรือตามตำรับตำราท่านสอนไว้ก็เชื่อ นั้นเป็นเชื่ออันหนึ่ง เป็นเชื่อด้วยการเดาการคาดคะเนไปอันหนึ่ง แต่ก็เป็นความดีเพื่อจะให้เป็นความเชื่ออันสำคัญฝังอยู่ภายในตนที่เป็น **สนฺทิฏฺฐิโก**

ทีนี้เมื่อปฏิบัติเข้าไป ๆ เอ้า สมาธิก็เห็นขึ้นมา เห็นจิตเป็นสมาธิ จะเห็นอะไรถ้าไม่เห็นความจริงจะไปเห็นอะไร ในขั้นแห่งสมาธิต้องเห็นความจริงอันหนึ่ง ที่สมาธิจะสามารถรู้แจ้งเห็นจริงตามสภาพหรือตามอำนาจของตนต้องรู้ มันก็เห็นชัดขึ้นมา สมาธิมีหลายขั้นเป็นเครื่องหนุนปัญญาได้หลายภูมิ

ออกจากนั้นก็ก้าวเข้าสู่ปัญญา ปัญญาธรรมดาก็มีล้มลุกคลุกคลาน ดังที่เราเคยคิดเคยอ่านพินิจพิจารณานี่เป็นปัญญาล้มลุกคลุกคลาน เรียกว่าปัญญาในสัญญา อาศัยสัญญาที่ดีดเส้นบรรทัดให้แล้วปัญญาก็ตรองไปตาม นี่เป็นปัญญาประเภทหนึ่งไม่

อัศจรรย์นัก พอก้าวเข้าสู่ปัญญาอัตโนมัติหรือภาวนามยปัญญานั้นละที่นี่ อันใดไม่เคยรู้ อันใดไม่เคยเห็น จะกระจ่างขึ้นมาโดยลำดับ กิเลสตัวไหนที่มันหลบมันซ่อนมันบีบมันบังคับเรา อยู่ฉากหน้าฉากหลังตรงไหน จะมาเจอกันตรง **สนฺทิฏฐิโก ๆ** ด้วยการปฏิบัตินี้โดยลำดับลำดา จนกระทั่งพังมันลงหมดจากหัวใจแล้วทำไมจะไม่ทราบ

พระพุทธเจ้าท่านวิเศษจากอะไร วิเศษจากความบริสุทธิ์ของพระทัยท่าน แล้วส่องมองทะลุไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง อะไรจะมีความพิสดารประเสริฐเลิศเลอยิ่งกว่าใจดวงที่หลุดพ้นแล้วจากกิเลสทั้งหลายนี้เล่า นี่ซิพระพุทธเจ้าศาสดาองค์เอกออกมาจากจิตที่บริสุทธิ์ ไม่ได้มาด้นมาเดาสอนโลกอะไรเลย สอนด้วยความสัตย์ความจริง สอนด้วยความรู้ความเห็นจริง ๆ ด้วยพระเมตตาเต็มส่วน ไม่มีใครที่จะเกินพระพุทธเจ้าแหละเรื่องพระเมตตา **มหาการุณิโก นาโถ หิตาย สพฺพปาณินํ** นั่นไม่แปลก็พอทราบแล้ว คำว่า **มหาการุณิโก นาโถ** ฟังซิ ทรงมีความเมตตาสงสารและสงเคราะห์โลกมากมายขนาดไหน **หิตาย สพฺพปาณินํ** ทำประโยชน์ให้แก่โลกได้มากมายก่ายกองด้วยพระเมตตาสุดส่วนนั้นเอง พระเมตตานี้ออกมาจากความบริสุทธิ์ เป็นหลักธรรมชาติของจิตที่บริสุทธิ์ เป็นความอ่อนโยนต่อสัตว์ทั้งหลาย เป็นความเมตตาสงสารต่อสัตว์ทั้งหลายเอง ไม่ใช่เสกสรรปั้นยอขึ้นมา นี่ละพุทธศาสนา

ศาสนาอื่นเราไม่ประมาท เป็นศาสนาของคนมีกิเลส เอาความแน่นอนจริงจังมาจากไหน แล้วเรา ๆ ท่าน ๆ เป็นยังไง ความรู้ความเห็นของเรา ๆ ท่าน ๆ เป็นยังไง สมมุติแยกตนออกไปเป็นศาสดาอาจารย์สอนหมู่เพื่อนเป็นยังไง กิเลสยังครองอยู่ในหัวใจเอาความแน่นอนความจริงมาจากไหน เอ้า พิจารณากันตรงนี้ก็รู้นี่นะ เพราะกิเลสยังมีอยู่ในหัวใจก็เป็นสามัญชนธรรมดาเรานี่ จะเป็นครูเป็นอาจารย์หรือว่าเป็นศาสดาขึ้นเป็นเจ้าของศาสนานั้น ๆ ขึ้นมา ทั้ง ๆ ที่กิเลสเต็มหัวใจอยู่นี้ เอาความแน่นอนเอาความจริงมาจากไหน มันก็เหมือนเรา ๆ ท่าน ๆ นี้ซิ บางอย่างที่สั่งสอนโลกไปแทนที่จะเป็นจริงกลับเป็นบาปก็ได้นี่

แต่เราไม่ยกตัวอย่างมันจะกระทบกระเทือนศาสนานั้น ๆ ไม่ยก ขอให้นำเป็นแง่พิจารณาเอา เป็นความเห็นของคนของเจ้าของศาสนานั้นแหละ ที่แสดงออกมาว่าให้ทำอย่างนั้น ๆ ให้ทำบาปอย่างนั้น ๆ ก็ได้นี่นะ เพราะไม่ใช่เป็นความบริสุทธิ์จริง ๆ จากหัวใจที่บริสุทธิ์แล้วจากกิเลสทั้งหลาย ได้ส่องทะลุลงไปตามความจริง และสอนออกมาตามความจริงจริง ๆ มันเป็นเรื่องของกิเลสปิดบัง จึงนำมาสอนด้วยความลูบคลำ จะเอาความจริงใจมาจากไหน เอาความแน่นอนมาจากไหน

ไม่ว่านรกไม่ว่าสวรรค์ไม่ว่าอะไรแหละ เมื่อหัวใจดวงนี้ยังถูกปิดบังด้วยเครื่องหุ้มห่อตัวสำคัญอยู่แล้ว จะเอาความจริงจังมาจากไหน แต่พระพุทธเจ้าของเราไม่เป็น

อย่างนั้นนี่นะ แทงทะลุไปหมด คำว่า **โลกวิทู** ก็แจ้งไปหมดในโลกทั้งสาม โลกนอกก็แจ้ง โลกในคือในพระทัยก็แจ้ง **โลกวิทู ๆ** ไม่ได้หมายถึงว่าโลกนอกเหมือนพระอาทิตย์พระจันทร์ ตาของพระพุทธเจ้าไม่ได้เป็นตาพระอาทิตย์พระจันทร์ เลยนั้นไปอีกไม่รู้กี่ร้อยเท่าพันทวี คำว่าตา **โลกวิทู ญาณ์ อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ** หรือ **ปญฺญา อุทปาทิ** มีแต่ความสว่างกระจ่างแจ้งในพระทัยทั้งนั้น ไม่เหมือนพระอาทิตย์ ไม่เหมือนความสว่างกระจ่างแจ้งของโลกทั้งหลายที่เป็นกันอยู่และรู้ ๆ เห็น ๆ กันอยู่นี้เลย

เป็นหลักธรรมชาติของจิต ที่พ้นจากวิสัยแห่งโลกทั้งหลายนี้โดยถ่ายเดียวเท่านั้นที่จะสามารถรู้แจ้งแทงทะลุดังที่กล่าวมานี้ เพราะฉะนั้นจึงรู้แจ้งเห็นจริงถึงนรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ตลอดพระนิพพานได้โดยเต็มพระทัยของพระองค์ไม่มีข้อสงสัยเลย เอ้า สาวกองค์ใดที่รู้ตามพระพุทธเจ้ารู้เข้าไปซิ คำว่า **สนฺทิฏฺฐิโก ๆ** จะไม่ทูลถามพระพุทธเจ้าเลยแม้แต่องค์เดียว เพราะไม่มีพระอรหันต์ประเภทบ้านี่นะ อรหันต์ตามหลักความจริงของพระพุทธเจ้าต้องเป็นเหมือนกันหมด ไม่ทูลถาม ยกมือกราบไหว้ทันทีเลย อ๋อ อย่างนี้เหรอพระพุทธเจ้ารู้-รู้อย่างนี้เหรอ เท่านั้นแหละ นี่ละศาสนาพุทธเป็นอย่างนี้ยืนยันกันด้วยหลักธรรมชาติ

ศาสนาที่มีกิเลสเป็นเจ้าของเป็นอาจารย์ หรือเป็นเจ้าของศาสนา ไม่ได้แน่ใจละสำหรับคนทิฐิมากกิเลสมากอย่างเรานี่ เราไม่ได้แน่ใจ แต่สำหรับพระพุทธเจ้าแล้วหมอบเลยยอมเลย ตายก็ตายเถอะว่างั้นเลย ไม่มีอะไรเสียดายแม้นิดหนึ่ง แม้เม็ดหินเม็ดทรายไม่มี ขอให้ได้เทิดทูนธรรมของพระพุทธเจ้าด้วยความจริงที่เต็มอยู่ในหัวใจนี้เท่านั้นก็พอแล้วเรา เราพูดเท่านี้ เราพูดให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย พูดให้เต็มตามหัวใจที่เป็นอยู่ตลอดเวลาในปัจจุบันนี้ แล้วจะสงสัยที่ตรงไหน

มันน่าปลื้มอกปลื้มใจ มันน่ามีแก่ใจที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เพราะเป็นสิ่งที่จริงทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อยหมดแล้ว ไม่มีอะไรที่จะให้เราลูบ ๆ คลำ ๆ ว่าจริงแน่หรือไม่จริงแน่ แน่หรือไม่แน่ ทำลงไปจะได้หรือไม่ได้ ทำลงไปจะจริงหรือไม่จริงอย่างนี้ไม่มี จริงแล้วทั้งนั้น บาปมีจริงแล้ว นรกมีจริงแล้ว อาสวะกิเลสทุกประเภทดังที่ท่านสอนไว้แล้วมีเต็มหัวใจนี้แล้ว เอ้า แก้ออกไป ๆ ด้วยมรรค คืออะไร มรรคคือศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าเป็นนักปฏิบัติเรา ถ้าพูดถึงเรื่องความดี ความดีทั้งหลายนั้นแลคือมรรค การให้ทานก็ดี การรักษาศีลก็ดี การภาวนาก็ดี มีแต่มรรคทางดำเนินเครื่องสังหารกิเลสให้พังลงภายในจิตใจ ย่นวัฏวนให้สั้นเข้ามา ๆ จากพุทธศาสนาแต่ละครั้ง ๆ ที่เราได้ประสบ

เพราะฉะนั้นผู้ที่เกิดมาในพระพุทธศาสนา จึงเป็นผู้ได้เปรียบอยู่มากทีเดียว ถ้าว่าเป็นผู้ฉลาดก็ฉลาดด้วยอุปนิสัย ไม่ได้ฉลาดแบบโง่ ๆ ทะนงตัวมาคุยกันว่าเรียนจบนั้นจบนี้ แล้วมาคุยกันมาโม้กัน ทั้ง ๆ ที่กิเลสมันผลิตวิชาให้ยังไม่รู้ตัว ยังมาทะนงตัวอวดตัวว่าตัวรู้ตัวฉลาด ความรู้ของกิเลสกับความรู้ของธรรมต่างกันยังไง ความรู้ของผู้ที่สิ้นกิเลสแล้วกับความรู้ของผู้ที่กิเลสเต็มหัวใจต่างกันยังไง ให้มันรู้มันก็รู้เองนี่นะ ให้กิเลสมันวางลวดลายให้แล้วก็เป็นบ้าตัวเอง เมาน้ำลายตัวเองก็ยังไม่รู้ เอาให้ถึงเหตุถึงผลซิการประพฤติปฏิบัติ

ศาสดาองค์เอก-เอกแท้ ๆ ไม่มีอะไรจะมาเสมอแล้วละทุกสิ่งทุกอย่าง ธรรมแสดงไว้แล้วก็เอก อะไรก็เอก ให้มันเห็นภายในจิตใจนี้ซิผู้ปฏิบัติ มันน่ามีแก่จิตแก่ใจน่าเอาชีวิตจิตใจเข้าแลกเลย มอบถวายเลย เพราะเราได้มอบกับกิเลสทั้ง ๆ ที่ไม่ได้บอกว่ามอบก็ตาม มอบกับมันทั้งคืนทั้งวัน มอบมากี่กัปกี่กัลป์แล้ว มันให้ความดิบความดีมากน้อยเพียงไร กิเลสให้ความดีแก่คน ความโลภมันดีไหมพิจารณาซิ คนเกิดความโลภมันดีไหม เอ้า แสดงอาการกิริยายังไงออกมาความโลภ นั่น มันร้อนภายในจิตใจ แล้วแสดงอาการอะไรออกมามันดีไหม ความโกรธแสดงออกมาดีไหม ราคะตัณหาแสดงออกมาดีไหม ฟังซิ โลกนี้กัดฉีกกันเพราะตัวจัญไรตัวไฟบรรลัยกัลป์ ๓ กองนี่ละจะเป็นอะไรไป หาความสุขความสบายไม่ได้ทุกวันนี้เพราะอะไร ถ้าไม่ใช่เพราะอันนี้

ความโลภ-โลภไม่มีเมืองพอ ได้เท่าไรไม่รู้จักพอ จะเอามาเผาหัวเจ้าของก็ไม่หมด เจ้าของจนเป็นเถ้าเป็นถ่านไป ทรัพย์สมบัติเงินทองเหล่านั้นก็ยังไม่หมด ยังงั้นก็ยังโลภตะพึดตะพือ และความโลภนั้นพาคนมีความสุขความเจริญที่ไหน พาคนได้รับความสบายที่ไหน ถ้าไม่ละความโลภนั้นซึ่งเป็นตัวหิวตัวกระหาย ตัวดิ้นรนกระวนกระวายนั้นเสียเท่านั้น เราจึงจะอยู่ด้วยความสงบได้

ความโกรธเป็นยังไง เวลาแสดงขึ้นมาเป็นยังไง ความหลงเราไม่พูดละ อันนั้นมันฝังเป็นพื้นอยู่แล้ว ราคะตัณหาแสดงออกมาเป็นยังไง แม้แต่สุนัขมองเห็นไหมหน้ามันคะนอง มันกัดกันฉีกกันแหลกไปหมด นั่นเป็นยังไง มนุษย์เราก็เถอะ ถ้าลงอันนี้ได้เกิดขึ้นภายในหัวใจแล้วไม่ไว้หน้าใครทั้งนั้นละ หน้าอินทร์หน้าพรหมไม่มีเลย เอาแหลกได้เหมือนกัน มนุษย์ยิ่งแหลกกว่าสัตว์ทั้งหลาย เพราะฉลาดกว่ากันนี่ นี่เป็นของดีเมื่อไร

แก้มันออกซิ อันนี้ก็มีอยู่ในหัวใจของเรา เราสงสัยที่ไหนเวลานี้ พระพุทธเจ้าสอน สอนลงที่ไหน สอนลงที่ใจ ดินไม่ใช่กิเลส น้ำไม่ใช่กิเลส ลมไม่ใช่กิเลส ไฟไม่ใช่กิเลส อากาศธาตุไม่ใช่กิเลส ทุกสิ่งทุกอย่างทั่วโลกธาตุนี้ไม่ใช่กิเลส ตัวกิเลสอยู่ภายในจิตใจเท่านั้น ตัวนี้เป็นตัวสำคัญ ตัวนี้เป็นตัวจัญไร เสนียดจัญไรมากทีเดียว แก้ลงตรงนี้

ซิ ธรรมะทั้งหมดไม่ได้ไปแก้ดินน้ำลมไฟ ไม่ได้แก้ดินฟ้าอากาศที่ไหน แก้ลงที่จิตใจที่เป็นตัวกิเลสนี้ ให้มันพังทลายลงไปที่นี่ ไม่ได้แก้ที่ตรงไหน เอาลงไปที่นี่ซิ

โอวาทคำสั่งสอนครูบาอาจารย์ก็สอนมาเต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มภูมิ ถ้าพูดอย่างผมนี้แล้วผมไม่มีอะไรเหลือ เทออกมาอย่างไม่มีอะไรเหลือเลย เพื่อทุก ๆ ท่านที่มาศึกษาอบรม ไม่ได้เทศน์เพื่อความโอ้ความอวด ไม่ได้เทศน์เพื่ออย่างอื่นอย่างใด เพื่อสินจ้างรางวัลอันใดเลย เทศน์ด้วยความเมตตาสงสาร อยากให้รู้อยากให้เห็นธรรมพระพุทธเจ้าเป็นยังไง เมื่อรู้เข้าไปแล้วเป็นยังไง เห็นเข้าไปแล้วเป็นยังไง ต่างกันกับแต่ก่อนยังไงบ้าง แบกกิเลสกับแบกธรรมเป็นยังไง เอ้า เราพูดว่าแบกเสีย แบกกิเลสเป็นยังไง แบกกิเลสหนักแทบจะเป็นจะตายในภพชาติหนึ่ง ๆ แบกธรรมเป็นยังไง แสนสบาย ฟังซิแบกธรรมแสนสบาย แบกทำไมสบาย นั่นฟังซิ ทรงธรรมนั่นแหละ แต่พูดว่าแบกธรรมเสีย แสนสบาย

นี่เราได้เกิดในภพชาตินี้เหมาะสมอย่างยิ่งแล้ว ได้พบพุทธศาสนาด้วย สอนอรรถสอนธรรมถูกต้องแม่นยำไม่มีสงสัยอะไรแล้ว อริยสัจทั้งสี่ประกาศกังวานเพื่อความรื้อถอนภพชาติออกจากจิตใจของสัตว์ ซึ่งเป็นกองทุกข์มานานแสนนานนั่นแลจะเป็นอะไรไป อริยสัจ ๔ หรือสติปัฏฐาน ๔ พูดอะไรก็ได้ถูกหมด มีแต่เครื่องถอดถอนลูกศรที่ทิ่มแทงอยู่ภายในจิตใจนี้ออกทั้งนั้น นี่เป็นอย่างมาก อย่างน้อยตัดภพชาติให้ย่นเข้ามา ๆ เพราะอำนาจแห่งการพบพุทธศาสนา ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักของศาสนาแล้วสุดท้ายก็พ้นไปได้

ชาตินี้เกิดมา เอ้า บำเพ็ญ นี่ละทำวัฏวนของเราให้สั้นเข้ามา ๆ ถ้าเกิดมาเฉย ๆ ตายเฉย ๆ ร้อยชาติพันชาติก็หาอะไรย่นเข้ามาไม่ได้เลย ดีไม่ดียิ่งไปพอกพูนวัฏวนให้มากเข้า เพราะไม่เคยสร้างความดี มีแต่สร้างความชั่ว ไอ้เรื่องไม่สร้างไม่ต้องสงสัยละ มันอยู่ได้ยังไงไม่ใช่คนตาย มันต้องสร้าง แน่ะ สัตว์มันก็สร้างบาปได้นี่ แต่เขาไม่รู้ว่าเขาสร้างบาปเฉย ๆ ทุกภพทุกชาติมีการสร้างบาปได้ทั้งนั้น เมื่อสร้างบุญไม่ได้มันสร้างบาปยังได้นะ นั่นละยิ่งยืดเยื้อออกไปเรื่องวัฏวนภายในจิตใจ แต่มีศาสนายังมีข้อห้าม สิ่งใดที่ไม่ดีไม่งามจะเสริมทางวัฏวนให้กว้างออกไปก็ตัดเข้ามา ๆ คือสร้างคุณงามความดี ก็เป็นทางตัดวัฏวนให้สั้นเข้ามา ย่นวัฏวนให้สั้นเข้ามา ๆ ผลสุดท้ายสำเร็จโสดา นั่นฟังซิ สำเร็จสกิทาคา นั่น เอาละนะที่นี่ มีความแน่นอนเข้า เข้าถึงแล้วนี่ อนาคา สุดท้ายก็อรหัตอรหันต์ไป พ้น

ถ้าลงพ้นแล้วหมดปัญหาโดยประการทั้งปวง ไม่มีคำว่ากาลสถานที่เวล่ำเวลาสมมุติทั้งหลายที่เคยเป็นรอบตัวอยู่นี้จะเข้าไปถึงธรรมชาตินั้น หาทางเป็นไปไม่ได้เลย

เรียกว่าพ้นวิสัยเหล่านี้ทั้งหมดโดยประการทั้งปวงแล้ว นั่นละอำนาจแห่งการปฏิบัติธรรม ธรรมเข้าถึงใจเป็นอย่างนั้น

กิเลสถึงใจเป็นยังไงเราก็ทราบแล้วนี่ ทำไมจึงจะทะนุถนอมมันนักหนา จะทำอะไรก็กลัวแต่กระเทือนกิเลสที่อยู่ในตัวของเรา จะทำความพากความเพียรก็กลัวแต่เราลำบาก ก็กลัวกิเลสลำบากนั่นเองจะเป็นอะไรไป เพราะกิเลสกับเราได้ถือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว เลยไม่ทราบว่าอะไรเป็นเรา อะไรเป็นกิเลส อะไรเป็นความชั่ว อะไรเป็นข้าศึก สุดท้ายก็มีแต่เราเป็นข้าศึกต่อเรา จะเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาแต่ละครั้งละหน กลัวจะลำบากลำบนกลัวจะล้มจะตาย บทกิเลสบีบคอจนจะตายไม่เห็นคิดบ้าง ตายมากี่ภพกี่ชาติเพราะอำนาจของกิเลสพาให้เกิดให้ตายทำไมไม่คิดบ้าง แต่การประพฤติปฏิบัติธรรมะทำไมจะกลัวแต่ตาย ๆ มันไม่แพ้กิเลสหลุดลุ่ยไปแล้วเหรอ คิดซินักปฏิบัติไม่คิดได้ยังไง สติปัญญามีอยู่นำมาใช้ซิ

เอาละเหนื่อยแล้ว พอแล้ว พูดไป ๆ เลยเหนื่อย เหนื่อยภายในมันเป็นยังงั้นละ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๘

ถ้าเรามีความเพียร

จิตที่หมักหมมอยู่ด้วยกิเลสอาสวะคือสิ่งสกปรกของจิต ย่อมเป็นจิตที่มัวหมองและมืดดำ รู้ก็สักแต่ว่ารู้ไปตามวิสัยของความมัวหมองมืดดำเท่านั้น ไม่มีอะไรแปลกต่างยิ่งกว่านั้นไป ไม่ว่าจะเป็นจิตดวงใดของผู้ใด ขึ้นชื่อว่าจิตที่กิเลสยังครอบงำอยู่แล้วต้องเป็นเช่นนี้ จิตที่มีความหนาบางต่างกันก็เพราะความครอบงำของกิเลสมีความหนาบางต่างกัน แต่ยังไงก็ต้องทำให้ใจมัวหมอง ให้มองไม่เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งตามความจริงในสิ่งทั้งหลายอยู่นั่นแล ตลอดถึงความมืดตื้อดื้อด้านสันดานเลว ไม่ยอมฟังเหตุฟังผลอรรถธรรม ไม่เชื่อบาปบุญคุณโทษนรกสวรรค์ใด ๆ ทั้งสิ้น ที่เรียกว่าความมืดตื้อของจิตชนิดปิดตาย

จิตที่มีความเชื่อต่อเหตุต่อผลต่ออรรถต่อธรรมต่อบุญต่อบาป เป็นจิตที่พร้อมจะรับเหตุรับผลรับอรรถรับธรรมได้ แม้จะมัวหมองมองไม่ชัดเจนเต็มความรู้ที่ควรจะมองได้ชัดเจนก็ตาม แต่ยังมีหวังที่จะแจ่มแจ้งชัดเจน หรือสว่างมากขึ้นกว่านั้นโดยลำดับเมื่อได้รับการอบรมศึกษาอยู่เสมอ นี่หมายถึงจิตที่มีกิเลสเข้าเคลือบแฝงหรือหุ้มห่อ ย่อมเป็นเช่นนี้ทุก ๆ ดวง ผิดกับจิตที่บริสุทธิ์หลุดพ้นอยู่มากมาย จะเทียบว่าเป็นคนละโลกก็รู้สึกว่ายังไกลอยู่นั่นแล แยกออกมาพูดไม่ถูกตามความจริงนั้น เพราะไม่มีอะไรจะยกมาเปรียบเทียบ นั่นแลความรู้ที่บริสุทธิ์เป็นเช่นนั้น คือไม่มีอะไรเข้าไปเคลือบแฝงเลย

สิ่งที่เคยมีก็คือสมมุติ กิเลสก็เป็นสมมุติ ละเอียดขนาดไหนก็ยังเป็นสมมุติ ยังเป็นสิ่งเคลือบแฝงไม่ใช่ของจริง ไม่ใช่ธรรมชาติของจิตแท้ เป็นสิ่งที่เคลือบที่แฝงจิตอยู่โดยดี จึงเรียกว่าสมมุติ จิตอันนี้แหละที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่ว่าแต่พระพุทธเจ้าของเรา ตามหลักธรรมท่านกล่าวไว้อย่างนั้น ว่าจะตามดูจิตดวงนี้น่ะว่าเคยเกิดเคยมีมาตั้งแต่เมื่อไรนั้น ท่านบอกเป็น **อจินไตย** อย่าไปคำนึงคิดถึงมันเลย ถึงจะรู้ขนาดไหนถ้าจะนำมาพูดให้เหมาะให้ถูกต้องกับความจริงนั้นแก่โลก โลกจะไม่มีทางเข้าใจเลย และไม่เกิดผลเกิดประโยชน์อันใดเลย จึงเรียกว่าเป็นอจินไตย ไม่ควรคิดเสียดีกว่า

ท่านเทียบเหมือนกับหนามยอกเท้าเรา ให้รีบบ่งออกเสีย อย่าไปถามหาสกุลหนามนี้ว่ามาจากไหน ๆ และเคยเกิดเป็นหนามนี้มานานเท่าไร มาจากสกุลใดเมื่อไร จะเสียเวลาเปล่า ๆ ให้รีบบ่งหนามนั้นออกเสียแล้วหายาใส่ นี่เป็นผลที่จะพึงได้รับโดยไม่ต้องสงสัย การค้นคว้าหาหรือคิดหาเหตุหาผลของสกุลหนามทั้งหลายนั้นจะไม่มีอะไรเป็นผลดีเกิดขึ้นเลย นอกจากจะทำเท้าของเราให้เน่าเฟะไปเปล่า ๆ นี่ละท่านเทียบ จิต

ดวงนี้ก็เหมือนกันเช่นนั้นท่านว่า เวลานี้มันขวางอยู่กับอะไร ขวางเพราะเหตุใด สิ่งที่ขวางพระองค์ก็แสดงบอกแล้ว และจะถอดถอนสิ่งที่มันกีดมันขวางนี้ออกด้วยวิธีใด นี่พระองค์ก็สอนไว้แล้วเป็นศาสนธรรมด้วยกัน

กิเลสเป็นเหมือนกับเสี้ยนกับหนามยอกฝ่าเท้าเรา ธรรมะเป็นเครื่องบ่ง เช่นเป็นเข็มหรือเป็นหนาม วิธีการบ่งหนามออกก็สอนหมด และนำยามาใส่ให้ความระมัดระวังรักษา คือจิตใจอย่าส่งส่ายแส่ไปหาสิ่งที่เป็นภัย เช่นเดียวกับเราแกว่งเท้าหาหนามไม่พ้นจะได้เหยียบหนามบ่อย ๆ ให้ระมัดระวังเท้าของตัวเอง ยาก็ใส่เสีย การอบรมจิตใจก็อบรม การระมัดระวังไม่ให้จิตใจส่ายแส่ไปหาสิ่งที่เป็นขวากเป็นหนามก็ให้ระมัดระวังท่านสอนไว้หมด

สติเป็นธรรมรักษาใจได้เป็นอย่างดี ปัญญาเป็นสิ่งที่รอบคอบขอบชิด พินิจพิจารณาหาเหตุหาผล เป็นช่องทางที่จะออกจากสิ่งปิดบังหรือสิ่งแวดล้อมภายในจิตใจของตนได้โดยลำดับลำดา ให้นำมาใช้ ธรรมทั้งสองนี้ให้แนบสนิทติดอยู่กับใจของตน นี่คืออุบายวิธีการที่ท่านสอนโดยถูกต้อง ผู้มีความรักใคร่ต่อสติต่อปัญญาเพื่อความปลดเปลื้องตนเองจะเห็นทาง พ้นจากขวากจากหนามคือกิเลสประเภทต่าง ๆ ไปโดยลำดับ

ให้ระมัดระวังใจของตน ต้องฝืนความเสียดาย ฝืนความอยาก อยากเห็น นั่นฟังซิ อยากเห็นอยากดู อยากได้ยินได้ฟัง อยากดมกลิ่นลิ้มรส อยากสัมผัสสัมพันธ์ สิ่งที่เคยเป็นมาทั้งหลายและยังไม่เคยเป็นก็ตาม ส่วนมากเป็นสิ่งที่เคยเป็นทั้งนั้นแหละ เพราะเป็นสัญชาตญาณของจิตที่สัมปยุตด้วยกิเลส ย่อมเป็นสิ่งเกี่ยวพันกันทันทีทันใด อยากรู้อยากเห็นอยากสัมผัสสัมพันธ์ นี่ให้ระวังความอยาก ให้ฝืนความอยาก อยากดูก็ไม่ดู ความไม่ดูความฝืนความอยากนั้นแลเป็นธรรม เครื่องกั้นกางหวงห้ามตนไม่ให้ก้าวเข้าสู่พิษภัยทั้งหลาย แล้วจิตก็ไม่เป็นอันตราย ไม่ว่าอยากดูอยากเห็น ไม่ว่าอยากได้ยินสิ่งที่เป็นภัยนั้น ให้ห้ามความอยากนั้นด้วยสติด้วยปัญญา พินิจพิจารณารู้โทษของมัน เห็นโทษของมัน และอย่าใกล้ชิดอย่าสนิทอย่าคุ้นอย่านอนใจกับสิ่งที่เคยเป็นภัย จะไม่เป็นคุณต่อผู้ใดทั้งนั้น สิ่งที่เคยเป็นคุณ-เป็นคุณ สิ่งที่เคยเป็นโทษ-เป็นโทษตามหน้าที่ของมัน ในหลักธรรมชาติเป็นเช่นนั้น ให้พากันระมัดระวังรักษา

การปฏิบัติจิตต่อสิ่งที่ยื้อแย่งแข่งดีกับธรรมอยู่นี้เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะเวลานี้กำลังฝ่ายต่ำมันมากยิ่งกว่ากำลังฝ่ายสูง คืออรรถคือธรรม ที่จะเข้าไปรักษาจิตใจ ฉุดลากจิตใจไว้จากสิ่งเหล่านั้น ไม่ให้สิ่งเหล่านั้นฉุดลากเอาไปเป็นอาหารของตน หรือเอาเป็นเครื่องใช้ของตน เอาเป็นเครื่องมือของตนได้ จึงเป็นเรื่องยาก แต่ยากขนาดไหนเราอย่ามาคิดเอาความยากที่เห็น ๆ อยู่นี้ มันเป็นความคิดที่ตื้นเกินไป ไม่สมกับผู้ปฏิบัติศาสนธรรมอันเป็นสิ่งที่ลึกซึ้งกว้างขวางมากยิ่งกว่ากิเลสนี้เป็นไหน ๆ ความที่หลุดพ้น

จากสิ่งเหล่านี้ไปโดยลำดับลำดาเท่านั้นเป็นจุดมุ่งหมายของผู้ดำเนิน นี่แหละชื่อว่าเป็นจุดมุ่งหมายของผู้มีธรรม คือสติธรรม ปัญญาธรรมเป็นสำคัญ

ปัญญานี้สอดส่องมองทะลุไปถึงไหนแล้วจะเพิ่มความมีแก่ใจ เพิ่มความพากความเพียรให้มีกำลังมากขึ้น ความอุตส่าห์พยายามทุกด้านทุกทาง ความอดความทนจะเพิ่มขึ้น เพราะอำนาจของปัญญาเป็นเครื่องไตร่ตรองเห็นเหตุเห็นผลแล้วจะคืบคลานไปได้โดยไม่ต้องสงสัย สำหรับนักบวชเรายิ่งเป็นสิ่งที่ควรอย่างยิ่งที่จะประพฤติปฏิบัติตนอย่างนั้น

ให้เราทราบไว้เสมอว่าฝ่ายต่ำซึ่งครอบอยู่ในหัวใจนั้น ไม่เคยขยายตัวออกห่างจิตใจเลย เพราะเป็นสิ่งที่มันรักมากที่สุด และธรรมชาตินั้นก็ไม่เคยอยู่กับอะไร ไม่เคยสนิทติดใจอะไรยิ่งกว่าสนิทติดใจกับจิต และถือจิตเป็นเครื่องใช้ที่อยู่อาศัยของตน เพราะฉะนั้นมันจึงรักมาก ถ้าเป็นคนก็เรียกว่าเป็นผู้รักในสิ่งนี้มาก หึงหวงมาก แต่นี้มันเป็นนามธรรม เป็นธรรมชาติอันหนึ่งที่แทรกอยู่ในจิตนั้น ตัวเองก็มองไม่เห็น มีแต่รู้ ๆ อยู่เฉย ๆ เช่น รักเกิดขึ้นมันก็ทำให้พอใจเสีย แน่ะ นี่แหละถ้าธรรมชาตินี้แล้วต้องกล่อมใจให้พอใจไปตาม โกรธก็พอใจโกรธ อยากโกรธ รักก็พอใจรัก อยากรัก ไม่เพียงว่าอยากถอนความรักนะ ยังอยากรักเข้าไปอีก ความที่รักอยู่ในขณะนั้นมันก็พอใจอยู่แล้ว ยังอยากจะเพิ่มความรักเข้าไปอีก เพราะมันทำให้ดื่มเข้าไปอย่างนั้นเองถึงได้แก้ยาก มันกล่อมอยู่อย่างลึก ๆ

เมื่อสติปัญญายังเข้าไปถึงสิ่งเหล่านี้ขนาดใดเพียงใดแล้ว มันจะกล่อมจิตอยู่ตลอดเวลา ได้เห็นก็ตามไม่ได้เห็นก็ตาม มันหากมีอยู่ภายในตัวของมัน ในขณะที่ไม่ได้เห็นไม่ได้ยิน ก็เป็นรสเป็นชาติอันหนึ่งที่จะกล่อมจิตใจของเราด้วยธรรมารมณ์ คือเอาสิ่งที่ได้เห็นได้ยินได้ฟังนั้นแหละเข้ามาครุ่นมาคิดอะไรต่าง ๆ อยู่ภายในจิตนี้ ให้เคลิบเคลิ้มหลงใหลไปกับมันอยู่ตลอดเวลาไม่มีความอิ่มพอเลย ยิ่งได้เห็นได้ยินได้ฟังเข้ามาอีกก็ยิ่งเพิ่มเป็นความคิดความอ่าน เป็นสัญญาอารมณ์เข้าไปอีก ให้ติดให้จมไปเรื่อย ๆ ไม่มีคำว่าจะเบื่อหน่ายอิ่มพอ หากไม่นำธรรมเข้าไปแทรกไปกีดกันไปหวงห้ามจนถึงกับได้ปรากฏผลแห่งธรรมขึ้นมา เป็นคู่แข่งกันกับรสชาติอันนั้น นั้นแหละถึงจะค่อยห่างเหินออกไปได้

ดังผู้มีสติปัญญามีความสามารถโดยลำดับลำดาแล้ว ความรักพอปรากฏขึ้นพับจะรู้ทันทีว่าเป็นตัวภัย นั่น ต่างกันกับแต่ก่อนจิตดวงนั้นแหละ ความชัง ความโกรธ ความเกลียด พอแสดงแย็บขึ้นมาจะรู้ว่าเหมือนกับไฟกระเด็นมาติดตัวของเรา ดอกไฟกระเด็นมามากน้อยก็ทราบว่าเป็นไฟและทราบว่าเป็นโทษ ได้ระมัดระวังทันที สลัดปัดทิ้งทันที ๆ นี่ละสติปัญญาที่ทัน ทันความรัก ความชัง ความเกลียด ความโกรธ ทันกัน

อย่างนี้ และทันด้วยเห็นโทษด้วยไม่ใช่ทันเฉย ๆ ทีแรกก็เริ่มทันก่อน ต่อไปก็เริ่มเห็นโทษโดยลำดับลำดา แม้ไม่แสดงขึ้นมาก็เห็นโทษ ก็มีแต่จะแก้จะไข มีแต่จะถอดจะถอนโดยถ่ายเดียว นี่เรียกว่าสติธรรม ปัญญาธรรม มีกำลังขึ้นมาแล้ว

ทีนี้ความสงบใจที่ปราศจากสิ่งก่อกวนทั้งหลาย จากธรรมชาติอันต่ำทรามนั้นค่อยเบาไป ๆ สันติธรรมก็ปรากฏเด่นชัดขึ้นภายในจิตใจ นั่นเรียกว่าสันติคือความสงบใจ นอกจากสงบแล้วยังเห็นความผ่องใส ความสว่างกระจ่างแจ้งภายในจิตใจของตนเป็นสง่าราศีอยู่ภายในตัวตลอดเวลาอีกด้วย นี่แหละเรียกว่าผลของธรรมได้ปรากฏขึ้นมาแล้ว สิ่งเหล่านั้นเมื่อเอามาเทียบเคียงกันแล้ว ธรรมชาตินี้เหนือกว่าแล้วที่นี่ ถึงจะยังละไม่ได้ก็ทราบว่าเหนือกว่า เมื่อทราบว่าเหนือกว่าอยู่แล้วก็ยิ่งจะมีแก่ใจ พยายามระมัดระวังรักษาหรือถอดถอนไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือ เอ้า เราสรุปเอาเลย หมดโดยประการทั้งปวง ขึ้นชื่อว่าความรักจะรักอะไรก็ตาม ความชัง ความเกลียด ความโกรธอะไรก็ตาม เป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล รู้เท่าทันด้วย แน่ะ ละขาดออกจากจิตใจด้วย จึงไม่มีอะไรกวนใจ

ทีนี้เราก็ทราบได้ชัดว่าสิ่งที่เคยกวนใจมาแต่ก่อนคืออะไร ก็คือจอมกษัตริย์วัฏจักรเหล่านี้เองจะเป็นอะไรไป นั่นมันชัดแล้ว เมื่อธรรมชาตินี้ได้พังไปโดยลำดับลำดา ความสงบก็ยิ่งแน่นเข้าไป ๆ เห็นสารคุณของใจโดยลำดับ พูดง่าย ๆ ก็ว่าความเห็นโทษก็เห็นอย่างถึงใจ ความเห็นคุณก็ถึงใจ เมื่อเป็นเช่นนั้นเรื่องความเพียรนี้เป็นไปเองทั้งวันทั้งคืนเว้นแต่หลับเท่านั้น นี่ท่านเรียกความเพียรอัตโนมัติ หรือเรียกว่าภาวนามยปัญญา หมุนตัวเป็นเกลียวไป เหมือนกับกิเลสที่เคยหมุนตัวอยู่ภายในจิตใจของเราแต่ก่อน มันเอาดวงใจดวงนี้เป็นโรงงาน และทำงานของมันทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอนเว้นแต่หลับเท่านั้น เป็นงานของกิเลสบนหัวใจทั้งมวล

มันผลิตแต่เรื่องกองทุกข์ขึ้นมาให้ได้รับความทุกข์ความทรมาน มันแทรกขึ้นมาความเพลิดความเพลินให้เราหลง เพื่อจะจมลงในกองทุกข์นั้นแล หลงจะหลงไปไหน หลงเพื่อลงในกองทุกข์ ไม่ใช่หลงเพื่อไปมรรคผลนิพพานที่ไหน ความหลงที่มันหลอกขึ้นมาปรุงแต่งขึ้นมาให้มีความเพลิดความเพลิน มีรสมีชาติบ้างเล็กน้อยก็รสชาติเพื่อจะให้จม ไม่ใช่รสชาติเพื่อจะให้ผ่านพ้นไปถึงมรรคผลนิพพาน พ้นจากเงื้อมมือของมันเลย จากนั้นก็มีแต่ความทุกข์กองทุกข์ มันเห็นได้ชัดภายในจิตใจ นี่ท่านเรียกว่าเห็นโทษ

ที่นี่เห็นคุณของธรรม ธรรมไม่เคยปรากฏว่าได้สร้างความทุกข์ความลำบากอะไรให้แก่เรา ความลำบากลำบนเพราะการต่อสู้นั้นเป็นฤทธิ์ของกิเลส อำนาจของกิเลสกำลังของกิเลสต่อสู้ต่างหาก มันก็รู้ได้ชัด พอถึงขั้นที่อำนาจของธรรมมีหรือธรรมมีอำนาจ สติมีอำนาจ ปัญญามีอำนาจแกล้วกล้าสามารถแล้วก็เห็นได้ชัด ๑ ทำให้ขาดไป

โดยลำดับลำดาจากใจนั้น ๑ จนกระทั่งถึงขาดสะบั้นออกหมดไม่มีภายในจิตใจเลย นั่นละที่นี่ใจจึงกลายเป็นธรรมทั้งดวงขึ้นมา จะว่าใจบริสุทธิ์ก็ได้ จะว่าธรรมบริสุทธิ์ภายในใจก็ได้ ในเวลามีธาตุมีขันธ์มีสมมุติเป็นคู่แข่งกันอยู่ เช่นธาตุขันธ์ กิเลสอาสวะในโลกสงสารนี้มันมีสมมุติอยู่ หรือเป็นคู่เทียบเคียงหรือเป็นคู่แข่งกันอยู่ เราก็เรียกว่าเป็นสมมุติ ถ้าว่าจิตบริสุทธิ์ก็ได้ ว่าธรรมทั้งดวงก็ได้ ไม่มีขัดมีข้องไม่มีขัดมีแย้ง ว่าอะไรได้หมด พอผ่านสมมุติโดยประการทั้งปวงไปแล้ว ไม่มีอะไรที่จะมาพูดกัน นี่ละท่านว่า **นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ** นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง เราจะหานิพพานที่ไหน

เวลานี้จิตถูกอะไรย่ำยี ถูกกิเลสย่ำยี วุ่นเพราะอะไร วุ่นเพราะกิเลส เราก็รู้ว่าวุ่น เราก็รู้ว่าทุกข์มากน้อย ก็รู้ผู้รู้อยู่นี่น่ะ มันอยู่ใต้อำนาจของกิเลส พอพ้นจากอำนาจของมันเสียหมดแล้ว ไม่มีอะไรกวนแล้วก็บรมสุข **นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ** ท่านว่าสุขอย่างยิ่ง คือสุขไม่ใช่สุขแบบโลกนะ ไม่ใช่สุขแบบประเดี๋ยวประด๋าวแล้วหายไป สุขเช้าตอนเย็นเป็นทุกข์ สุขตอนบ่ายตอนค่ำเป็นทุกข์ สุขเวลานี้เวลาต่อไปเป็นทุกข์ ไม่ใช่สุขอย่างนี้ อันนี้เป็นสุขเวทนา เป็น **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** เต็มตัวของมัน สุขอันนั้นเป็นบรมสุข เป็นสุขในหลักธรรมชาติแห่งจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ คำว่าบรมสุขนี้เราก็พูดเฉพาะที่ยังมีธาตุมีขันธ์เท่านั้น ออกจากนั้นแล้วท่านไม่จำเป็นจะต้องพูดกัน พูดหาอะไร ขอให้ถึงที่ของมันก็แล้วกัน ไม่มีใครถามใครแหละ

เช่นอย่างเรานอนหลับสนิทนี่ใครถามใครล่ะ เวลานั้นห่วงอะไรไหม มีไหมความรู้สึกว่ามีลูกมีเมียมีหลานมีเหลน มีสมบัติพัสถาน มีความรู้ความฉลาด ความโง่เขลาเบาปัญญา มีอำนาจวาสนามากน้อย มีความรู้สึกยังไง แม้ที่สุดในสกลกายของเราก็ยังไม่เห็นสำคัญกันเลย แล้วสงสัยไหมในขณะที่หลับนั้นเป็นยังไง หลับสนิทนั้นน่ะ นี่ละคนมีกิเลสเราพอจะเทียบกันได้เล็กน้อยกับเรื่อง **นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ** เรายกอันนี้ไปเทียบเท่านั้น คนมีกิเลสก็พอทราบกันได้ด้วยกันทุกคน เพราะเคยหลับสนิทมาด้วยกัน

คำว่าหลับนี้เป็นของคู่ควรกันกับธาตุขันธ์ในบุคคลแต่ละคน มีอะไรในระยะนั้นถึงจะหลับไปตั้งกัปตั้งกัลป์ก็ไม่มีอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องเลย นั่น อย่าว่าเราหลับจากนี้ไปถึงพรุ่งนี้เช้าถึงเวลาตื่นนั้นเลย หลับไปตั้งกัปตั้งกัลป์ก็เป็นเช่นนั้นถ้าลงว่าหลับสนิทแล้วตั้งกัปตั้งกัลป์มีอะไรเข้ามาขัดมาแย้งไหมไม่มี นี่ที่ว่านิพพานเที่ยงหมายถึงอะไร เราเทียบได้แค่นี้ละ เอาเพียงหลับแค่นี้ละไปเทียบ เราก็พอจะมองเห็นเงื่อนมองเห็นเค้าบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ

การปฏิบัติเรานี้เพื่อความจริง ให้เห็นสด ๆ ร้อน ๆ ว่านิพพานเป็นยังไง พระพุทธเจ้าไม่ใช่นักโกหก สาวกทั้งหลายไม่ใช่นักโกหก **พุทฺธำ สรณำ คจฺฉามิ** พระพุทธเจ้าที่เราฝากเป็นฝากตายกับท่านอยู่เวลานี้ไม่ใช่ผู้โกหก **ธมฺมำ สรณำ คจฺฉามิ** ล้วนแล้วแต่

ท่านผู้บรมสุขด้วยกันทั้งนั้น ไม่ใช่ผู้โกหกโลกโกหกสงสาร เมื่อจิตหลุดพ้นจากกิเลสเสียอย่างเดียวเท่านั้นเป็นไปแบบเดียวกันหมดเลย สงสัยที่ไหน เช่นเดียวกับเราหลับสนิทแล้วไม่มีอะไรนั่นแหละ พอเทียบกันได้เล็ก ๆ น้อย ๆ แต่อย่าถือเป็นความจริงไปเป็นอุปสรรคต่อจิตใจของตน ถ้าคิดไม่ถูกมันผิดไปได้เรื่องเหล่านี้น่ะ เรายกมาเป็นข้อเปรียบเทียบเท่านั้น ในหนังสือท่านเขียนไว้ว่าปุถุชนเราเสวยนิพพานได้เวลาหลับสนิทนั่นพอเทียบกันได้ เราก็พูดอย่างนั้นเหมือนกัน

อะไรเป็นเครื่องที่จะนำเราให้ถึงพระนิพพานได้ ให้ถึงความบริสุทธิ์ได้ เราหามาซิในโลกนี้มีอะไร ทั้งตาก็เห็นอยู่เต็มตานี้แหละ หูได้ยินเต็มหูนี้แหละ สิ่งแวดล้อมเต็มทุกด้านทุกทาง มีไหมบกพร่อง มีตลอดเวลา แล้วมีสิ่งใดที่จะเป็นเครื่องพยุงจิตใจของเราให้ถึงซึ่งมรรคผลนิพพานให้หลุดพ้นได้ ไม่มีเลย นั่น บอกว่าไม่มีเลยนอกจากธรรมเท่านั้น แน่ะ ธรรมใครสอนไว้ถึงจะถูกต้องแม่นยำ พุทธะเท่านั้น พระพุทธเจ้าเท่านั้นที่จะสอนธรรมให้ถูกต้องแม่นยำ ถึงจุดหมายปลายทางแก่ผู้ปฏิบัติตาม จุดหมายปลายทางก็มีนิพพานเป็นหลักสำคัญ นี่พระองค์รู้แล้ว พระองค์ได้ทรงละแล้วด้วยปฏิปทาของพระองค์เอง ทรงรู้ทรงเห็นแล้วจึงนำความรู้ความเห็นนั้นมาสอนพวกเราจึงไม่ผิด ถูกต้องแม่นยำทุกแง่ทุกมุม

นี่ละธรรมที่จะนำเราให้หลุดพ้นจากทุกข์ มีในสวากขาตธรรมเท่านั้นไม่มีในที่อื่น สวากขาตธรรมนี้เราก็เคยได้อ่านได้ยินได้ฟังอยู่ทุกเวลำเวลา ให้พากันเจริญให้มากทำให้มาก อย่าขี้เกียจขี้คร้านอ่อนแอ เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสมันคว่ำกินหงายกินเราไม่รู้ นั่งสมาธิภาวนามันก็คว่ำกินหงายกินอยู่ในขณะที่นั่ง เดินจงกรมมันก็คว่ำกินหงายกิน แต่เราไม่รู้เพราะสติไม่ทัน ปัญญาไม่มีเพียงพอที่จะรู้มัน พอรู้พับมันอิ่มแล้ว มันปล่อยแล้วถึงรู้ เอ้า พอเผลอมันเอาอีก ถ้าว่ามันอิ่มเราเผลอเมื่อไรมันเอาอีก แน่ะ เพราะฉะนั้นมันจึงไม่พอ กิเลสมันพอเมื่อไร เผลอก็ไม่เคยพอ มันกินอยู่ตลอดเวลา

เอ้า สร้างสติปัญญาขึ้นให้ดีขึ้นให้มาก ถ้าอยากจะทราบว่าคำนี้เป็นความจริงหรือไม่ เพราะเมื่อถึงขั้นแล้วไม่เผลอ ไม่มีคำว่าเผลอ ถึงจะยังสู้ไม่ได้ก็ไม่มีคำว่าเผลอเอาจนได้เอาจนแหลก นี่เราจะทราบ อ๋อ สติปัญญาทันเป็นอย่างนี้ แต่ก่อนสติปัญญาไม่ทัน มันคว่ำกินหงายกิน กินตลอดเวลาไม่ว่ายืนไม่ว่าเดินไม่ว่านั่งว่านอน เพราะเราเผลอได้ตลอดอิริยาบถนี่ ไม่ว่าจะยืนจะเดินจะนั่งจะนอนเผลอได้ทั้งนั้น แล้วกิเลสก็ล้วงเข้าไปกินได้ทั้งนั้นแหละ เครื่องในของเราไม่มีอะไรเหลือ พอสติปัญญาทันเข้าไปแล้วความเพียรหากหนุนกันไปเอง

เหมือนกับเชือกที่ฟั่นเป็นเกลียวเดียวกันนั่นแหละ พอฟั่นเป็นเกลียวเดียวกันแล้วหมุนตัวเข้าไปเป็นกำลังอันเดียวกันหมด สติก็ดี ปัญญาก็ดี ความพากเพียรก็ดี

ความอดความทนก็เหนียวแน่นแก่นนักรบไม่มีถอย พอถึงขั้นนี้แล้วเป็นสายยาวเหยียดอันเดียวกันเลย เป็นปัจจุบันธรรมปัจจุบันจิตอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้คิดย้อนหน้าย้อนหลังว่าเราเผลอตอนไหนไม่เผลอตอนไหน และต่อไปนี้เราจะเผลอหรือไม่เผลอ เราจะต้องระมัดระวังตัวเรา ไม่มีคำว่าระวังกลัวมันจะเผลอ

นั่นท่านเรียกว่าสติปัญญาอัตโนมัติ เป็นอย่างนั้นแล เมื่อถึงขั้นเป็นแล้วเป็นได้ด้วยกัน จิตทุกดวงนี้เป็นได้ทั้งนั้นไม่มีคำว่าล้าสมัย ขอให้ดำเนินตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้นี้เถอะจะเป็นไปอย่างนี้ เวลาล้มลุกคลุกคลานมันล้มได้ด้วยกันทุกคนนั่นแหละ เวลามันคว่ำกินหงายกินให้กิเลส มันคว่ำกินหงายกินได้เหมือนกัน ถึงวาระที่มันจะคว่ำกินหงายกินไม่ได้ และถึงวาระมันจะพังจากหัวใจก็มีอีกเหมือนกันถ้าเรามีความเพียร สำคัญที่ความเพียรอยู่ภายในใจของเรานี้

อย่าไปคิดว่าเฒ่าว่าแก่ว่าคร่ำคร่าชรา เป็นเรื่องของอุบายกิเลสมันหลอกให้ห่างเหินจากความเพียร น้อยอกน้อยใจบ้าง ทำให้ขี้เกียจให้สุดเอื้อมหมดหวังบ้าง ล้วนแล้วแต่เรื่องของกิเลสหลอกลวงเราให้ไปทางของมัน เอาจริง ๆ มันเร็วขนาดนั้นแหละ ไม่ทัน จึงเรียกว่ามันคว่ำกินหงายกิน เมื่อถึงขั้นมันคว่ำไม่ได้หงายไม่ได้แล้วจะรู้เองในทุกคนนั่นแหละ ผู้ปฏิบัตินี้แหละไม่ใช่ผู้ใด ผู้ไม่ปฏิบัติมันจะตายกี่กัปกี่กัลป์ก็คนเก่านั่นแหละตายเกิด ๆ อยู่นั้น ไม่มีคำว่าล้าสมัย ว่าตายอะไรหนักหนาแล้วหยุดเสียมั่งซิ ไม่มีกิเลสไม่เคยมีล้าสมัย มีแต่เรื่องพาสัตว์ให้เกิดตาย ๆ อยู่ตลอดไป ถ้าธรรมไม่ฉุดไม่ลากเอาไว้แล้วจะเป็นอย่างนี้ตลอดไปเลยทีเดียว นี่ก็เป็นอจินไตย

จิตแต่ละดวงวิญญาณแต่ละดวงนี้ไม่มีคำว่าเบื้องต้นเบื้องปลาย ถ้าไม่มีธรรมเข้าไปตัดสินเข้าไปแก้แล้ว เบื้องต้นจะไม่มีเบื้องปลายจะไม่มี พอธรรมเข้าไปตัดสินให้เท่านั้นแหละขาดสะบั้นไปหมดเลย เออ เอาละที่นี่ นั่นเห็นไหมในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรท่านแสดงไว้ แสดงว่ายังไง **วุสิตๆ พฺรหฺมจริยๆ กตๆ กรณียๆ** กิจที่ควรจะทำ คือกิจการฆ่ากิเลสนี้ เราได้ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว **นาปรๆ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาติ** กิจอื่นที่จะทำให้ยิ่งกว่านี้อีกไม่มี เพราะได้รู้แจ้งเห็นจริงหมดทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว นั่น นี่แหละท่านว่าตัดสินกับกิเลส ตัดสินกับวัฏจักรวัฏจิต กลายเป็นวิวัฏจิตขึ้นมา **นตฺถิทานิ ปุนพฺภโว** ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปความเกิดอีกของเราไม่มีแล้วในจิตดวงนี้ นั่น

แต่ก่อนพระพุทธเจ้าท่านได้เคยเปล่งพระอุทานเมื่อไรสักที ไม่เคยเปล่ง นี่ละ **สนฺทิฏฺฐิโก** เมื่อแสดงเต็มที่แล้วไม่เคยเปล่งก็ได้เปล่ง เพราะรู้อย่างนั้นเห็นอย่างนั้นเป็นอย่างนั้นจริง ๆ จิตนี่ เมื่อเวลามันขาด-ขาดจริง ๆ จิตดวงนี้แหละ พอขาดสะบั้นลงไปแล้วก็มีธรรมชาติที่บริสุทธิ์เท่านั้น บริสุทธิ์นี้หายไปไหนที่นี่ สูญไปไหน มีแต่กิเลสเท่านั้นสูญไปหมดจากใจ เป็นจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ เมื่อได้บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วจะไปวุ่นหากับ

เรื่องเงาของกิเลสให้เสียเวล่ำเวลาไปทำไม ว่าสูญหรือไม่สูญ เป็นยังไงไปยังไง ไปเกิดที่ไหนหรือไม่เกิดที่ไหน ถามไปทำไม

เรื่องเกิดตายของเราสงสัยอะไร มันเกิด ๆ ตาย ๆ กี่กัปกี่กัลป์มาแล้ว เป็นบ้ามากี่กัปกี่กัลป์แล้วกับเรื่องสูญไม่สูญ เมื่อถึงขั้นบริสุทธิ์แล้วเรายังเป็นบ้าไปไหนอีก ขั้นบริสุทธิ์ไม่ใช่ขั้นพาคนเป็นบ้านี่นะ ขั้นพาคนเต็มยศของคน เต็มยศของจิต เต็มยศของธรรม วิเศษที่สุดก็คือจิตที่บริสุทธิ์เท่านั้น เอาให้มันถึงพริกถึงขิงถึงเหตุถึงผลซิ

อย่ามาอยู่เก้ง ๆ ก้าง ๆ อย่ามาให้หนักใจนะ ผมสอนหมู่สอนเพื่อนสอนเต็มอกเต็มใจ สอนด้วยทิ้งลงมาหมดไม่มีอะไรเหลือเลย ถ้าเข็นหมดให้หมดไม่มีอะไรเหลือแม้จะลำบากลำบนอยู่ในวันหนึ่ง ๆ อย่างนี้ ความคิดห่วงใยถึงหมู่เพื่อนผมไม่เคยละ นอกจากมาไม่ได้อบรมไม่ได้ก็ทนไปอย่างนั้นด้วยความจำเป็น ความเป็นอารมณ์กับหมู่เพื่อนเป็นอยู่ตลอดเวลาจะทำยังไง ก็หมู่เพื่อนมุ่งมาหาเพื่อการอบรมสั่งสอนจะให้ทำยังไงไม่อบรมสั่งสอน พระก็รับมากขึ้นโดยลำดับลำดา ก็เพราะเห็นเหตุนี้เองแหละไม่ใช่อะไร ครูบาอาจารย์ทั้งหลายอันเป็นที่แน่นอนเป็นที่ตายใจ เป็นที่อบอุ่นในการอบรมสั่งสอนให้ลูกศิษย์ลูกหาได้พึ่งร่มเงาของท่าน ท่านก็ล่วงไป ๆ อย่างที่เราเห็นอย่างนี้จะว่าไงและต่อไปก็จะไม่มี ๆ ก็เลยแย้มประตูเปิดรับบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ เลยกลายเป็นพังประตูเข้ามาถึง ๔๐ กว่าปีนี้ ผมก็ยังทนจะว่าไง

ให้ตั้งใจปฏิบัติ อย่ามากีดมาขวางหมู่เพื่อนอยู่นะ กีดขวางตัวเองแล้วยังไม่แล้วยังกีดขวางหมู่เพื่อน เหล่านี้มีอยู่มากนะให้ระวัง มาปฏิบัติธรรมต้องปฏิบัติตัวเอง ต้องระวังตัวเอง อย่าเห็นผู้อื่นผู้ใดเป็นภัยยิ่งกว่าตัวเอง เป็นภัยต่อตัวเองและเป็นภัยต่อผู้อื่นด้วย ถ้าต่างคนต่างเห็นอย่างนี้แล้วก็ชื่อว่าเป็นผู้มองดูจุดที่จะเกิดเรื่องคือหัวใจ สติไม่มีแล้วมันแสดงได้มันแผลงฤทธิ์ได้กิเลสนี่ มันไม่ไว้หน้าใครทั้งนั้นแหละ ถ้ามีธรรมเข้าไปกำจัดมันก็ยอม ถ้าไม่มีธรรมแล้วมันเอาคนได้ทันที และยังเติบโตเร็วที่สุดด้วย

ธรรมชาติเช่นนี้เรียกว่า **“โอปปาติกะ”** ผุดขึ้นมาเต็มยศ ๆ ของมัน มีกำลังเต็มยศ ๆ ไม่ต้องมาหล่อเลี้ยงบำรุงรักษาให้เจริญเติบโตเท่านั้นวันเท่านี้วัน ถึงจะเติบโตเจริญขึ้นมามาก ๆ ได้ มันเกิดขึ้นมาขณะใดก็เป็นโอปปาติกะนั่นแหละ ผุดขึ้นมาเต็มยศ ๆ กำลังเต็มตัวเลย ฟัดเราแหลกไปเช่นเดียวกันหมดนั่นแหละถ้าไม่ระวัง ให้ระวังให้ดี ไม่เหมือนสติปัญญา สติปัญญานี่อบรมแทบล้มแทบตาย อันนี้ไม่ได้อบรม เพราะอะไรเพราะมันเกรียงไกรของมันมา อยู่ในหัวใจของเรานี้กี่ภพกี่ชาติกี่กัปกี่กัลป์แล้วมันจะไม่เกรียงไกรยังไง จะไม่คล่องตัวยังไง มันอยู่ในหัวใจของเรามานาน แต่ธรรมนี้ไม่ได้มากนี่นะ มีเรื่องมีแต่ไม่มากเท่ามัน จนกระทั่งเราได้อบรมเต็มสติกำลังความสามารถของเรามันถึงมีมากขึ้นมาได้ มากขึ้นมาแล้วฟัดมันลงได้ นั่นให้เห็นอย่างนั้นซินักปฏิบัติ

สติเป็นสำคัญ นี่พูดอะไรก็ตามถ้าไม่ได้พูดสติเหมือนกับไม่ได้เทศน์นะ เคยเห็นมาอย่างนั้นแล้ว เคยเป็นมาอย่างนั้นแล้ว เห็นเป็นความจำเป็นจริง ๆ ต่อจากนั้นก็ใช้ปัญญา เมื่อถึงขั้นแล้วสติปัญญาเป็นอันเดียวกัน เป็นธรรมคู่พลังเท่ากัน พุ่ง ๆ จนกระทั่งเหตุปัจจัยหมดเสียเมื่อไรถึงจะหยุด สติ ปัญญา ธรรมชาติสองธรรมชาตินี้กลมกลืนเป็นอันเดียวกัน กิเลสมีอยู่ที่ตรงไหน ข้าศึกมีตรงไหน จะเสาะจะขุดจะค้นอยู่ตลอดนั่นละท่านเรียกว่างานของจิต สติปัญญาทำงานคุ้ยเขี่ยขุดค้น พอเจอก็ได้งานอีกประเภทหนึ่ง เวลาไม่เจอก็ค้นหาก็เป็นงานประเภทหนึ่ง จนกระทั่งหมดไม่มีอะไรเหลืออยู่ภายในใจ แน่ใจ ไม่ต้องทูลถามพระพุทธเจ้า

ถึงพระพุทธเจ้าจะประทับอยู่ต่อหน้าก็ตาม เมื่อถึงขั้น **สนฺทิฏฺฐิโก** ร้อยเปอร์เซ็นต์เต็มตัวแล้วจะถามท่านทำไม ธรรมะ **สนฺทิฏฺฐิโก** ท่านประกาศไว้แล้ว ความจริงมีอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงถามผู้ใดเวลาท่านได้ตรัสรู้ อันนี้ประทานพระโอวาทไว้เรียบร้อยแล้ว เมื่อดำเนินไปถึงขั้นที่ควรจะรู้ขั้นไหน ๆ หากทราบเข้าไปเองโดยลำดับ **สนฺทิฏฺฐิโก** จะบอกไปโดยลำดับลำดา แน่จริง ๆ จนกระทั่งถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้นประกาศกังวานขึ้นภายในหัวใจนี่ ฟ้าถล่มดินถล่ม กิเลสวัฏจักรหลุดลอยลงจากหัวใจ จะไม่เหมือนฟ้าดินถล่มได้ยังไง

ตั้งแต่บัดนั้นต่อไปที่นี่ ไม่มีละคำว่าจะเที่ยวเกิดที่นั่นเกิดที่นี่ ตายที่นั่นที่นี่ กะกาลสถานที่อะไร หมดปัญหาเลย เพราะเหล่านี้เป็นสมมุติทั้งมวล มีแต่กิเลสมันผลิตขึ้นมา พอธรรมชาตินี้ได้พังลงไปแล้ว ไม่มีอะไรมาเป็นข้าศึก มาเป็นอุปสรรคต่อหัวใจละจะยังอยู่ก็ยัง จะตายไปก็ตาย ก็มีแต่เรื่องธาตุเรื่องขันธ์ ยังอยู่ก็คือธาตุคือขันธ์ ตายไปก็คือธาตุคือขันธ์ ธรรมชาติที่บริสุทธิ์นั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับอันนี้เลย แน่ะ มีอะไร รักษากันเพื่ออะไร ถ้ารักษาอยู่มันก็ไม่แน่ใจซิจึงต้องรักษา ถ้าบริสุทธิ์หลุดพ้นจริง ๆ แล้วเอาอะไรมารักษากัน ท่านจึงว่าวิมุตติหลุดพ้น

อกุปปธรรม ๆ หมายถึงอะไร ให้มันถึงกันซิ ให้มันรู้ซิ นั่นละท่านว่าได้ลืมหูลืมตาเต็มหูเต็มตาทุกสิ่งทุกอย่าง มองอะไรก็มองดูชัดเจนเต็มหูเต็มตาไม่ต้องระมัดระวังจะฟังเสียงอะไรคิดเรื่องอะไรก็ตาม เต็มหูเต็มตาเต็มหัวใจทุกอย่าง เมื่อถึงขั้นเต็มแล้วเป็นอิสระเป็นเต็มที่ ไม่ได้มีการระมัดระวัง เพราะไม่มีอะไรที่จะไปสืบไปต่อกันแล้ว มันขาดสะบั้นไปหมดจากใจดวงนั้น

ระหว่างจิตกับกิเลสทั้งหลายขาดสะบั้นออกจากกันแล้ว ไม่มีเงื่อนต่อแล้ว อะไรก็ดูไปอย่างนั้นแหละ กินก็กินไป นอนไป ถ่ายไป อิริยาบถทั้งสี่เปลี่ยนไปเท่านั้นแหละ พอถึงกาลถึงเวลาถึงวาระแล้วปล่อยพลัวะทิ้งเลย เอาไว้อะไร ก็รู้อยู่แล้วตั้งแต่ยังไม่ตาย ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ เป็นแต่เพียงว่าเป็นส่วนผสมมาอยู่กับธาตุ

กับขันธ์นี้ ใจมาครองตัวด้วยความยึดความถือนี่อันหนึ่งเท่านั้น พอใจได้รู้รอบขอบชิดแล้ว ปล่อยลงตามความเป็นจริงของธาตุของขันธ์ของตัวเอง แล้วก็แสนสบายเท่านั้นเอง หายห่วง ไม่มีอะไรเป็นเครื่องยุ่งเหยิงวุ่นวายอีกดังที่เคยเป็นมาเลย ฉะนั้นจึงขอให้ทุกท่านตั้งใจประพฤติปฏิบัติ จงเอาจริงเอาจังอย่าเร่ ๆ ร่อน ๆ เถลไถล เรื่องกิเลสนั้นละพาให้เป็นพาให้เถลไถล มาอยู่นาน ๆ แล้วชินไปนะ ชินชาหน้าด้านไป อันนี้ผมระวังมาก เรื่องกิเลสมันหากเป็น

เอาละการพูดเอาแค่นี้ละ พอสมควร

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๘

อย่าให้กิเลสหัวเราะ

คำว่าธรรมมีอยู่นั้น มีอยู่หรือมีมาดั้งเดิม มีอยู่ตลอดเวลา **อกาลิโก** นั่นท่านว่าธรรมมีอยู่ เหมือนสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ เป็นต้น มันมีอยู่ก็มีอยู่อย่างนั้น มีเครื่องสัมผัสรับทราบก็ทราบกันได้โดยลำดับ นอกจากไม่มีเครื่องรับทราบเท่านั้น คำว่าธรรมมีอยู่ก็เหมือนกัน ไม่ใช่ธรรมความจำ จำมาจากตำรับตำรา จำมาจากครูบาอาจารย์ท่านสอนจำได้ อันเป็นภาคความจำนั้น ไม่ใช่ความสัมผัสธรรม ความสัมผัสธรรมความปรากฏธรรม จะสัมผัสและปรากฏขึ้นภายในใจของผู้ปฏิบัติเท่านั้น เพราะฉะนั้นธรรมในความจำจึงเป็นประเภทหนึ่ง ธรรมในความจริงที่เกิดขึ้นจากภาคปฏิบัตินั้นเป็นประเภทหนึ่ง

เบื้องต้นอาศัยธรรมในความจำนี้ก่อนพอเป็นพื้นเป็นฐานเป็นแนวทาง เช่นอย่างครูอาจารย์หรืออุปัชฌาย์ท่านสอน มอบอาวุธอันสำคัญให้คือ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี่ให้เอาไปพินิจพิจารณา เราจำได้แล้วจากอุปัชฌาย์อาจารย์ หรือฟังเทศน์จากครูจากอาจารย์เราจำได้ นี่เรียกว่าเป็นภาคความจำไม่ใช่ความจริง ไม่ใช่ธรรมประจักษ์ใจ เป็นความจำต่างหากประจักษ์ใจ ความจำ-จำได้เท่าไร มากน้อยเพียงไร ไม่สามารถที่จะถอดถอนกิเลสออกได้เลย เป็นแต่เพียงความจำอยู่เท่านั้น ภาคปฏิบัติต่างหากซึ่งสืบเนื่องไปจากความจำที่เรียกว่าปริยัติ ซึ่งได้ศึกษาจดจำมาแล้ว และนำความจดจำนั้นไปปฏิบัติ ดำเนินตามเข็มทิศทางเดินของตำราของธรรมคือความจำนั้น แล้วปรากฏผลขึ้นมาภายในใจของตัวเอง

เช่น ท่านสอนว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ในธรรมบทใดก็ตามที่ถูกจริตของเรา เรานำมาเป็นคำบริกรรม พิจารณาใคร่ครวญในอาการเหล่านี้ จนปรากฏขึ้นมาเห็นไปตามความจริงที่ท่านสอนนั้น และกลายเป็นจิตสงบขึ้นมาในขณะที่ภาวนา นี่ท่านเรียกว่าธรรมปรากฏ ได้แก่สมาธิธรรม จิตเริ่มปรากฏเป็นความสงบเย็นใจมากน้อย เรียกว่าได้เริ่มสันติธรรม เริ่มสงบมากน้อยเป็นลำดับลำดา จนถึงความละเอียดของจิตที่เกิดขึ้นจากจิตตภาวนาของเรา นั่นก็เรียกว่าธรรมเกิด ธรรมปรากฏ ธรรมสัมผัสใจ เมื่อธรรมในเบื้องต้นได้สัมผัสแล้ว ก็เป็นพื้นเป็นฐานหรือเป็นต้นทุน ที่จะขวนขวายเพื่ออรรถเพื่อธรรมขั้นละเอียดยิ่งไปกว่านั้น คือขั้นปัญญา

ปัญญาคือความเฉลียวฉลาดความคิดความอ่านไตร่ตรอง ในเบื้องต้นต้องพาคิดพาอ่านไตร่ตรองเสียก่อน แม้มีสมาธิคือความสงบเย็นใจแล้ว ยังต้องได้ใช้ความบังคับ

บัญชาให้พิจารณาคลี่คลายสิ่งทั้งหลาย เช่น เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เป็นต้น ที่เคยบริกรรมหรือที่เคยพินิจพิจารณามานั้นเป็นอย่างไร

ที่อุปัชฌายะท่านมอบให้นั้นความจริงแท้เป็นอย่างไร เพราะสิ่งเหล่านี้มีอยู่กับทุกคนไม่น่าสงสัยถ้าตามหลักความจริงแล้ว แต่มันก็ติด มันเห็นตรงกันข้ามไปเสีย ติดหมดอาการทั้งห้า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ อันเป็นกองรูป มันติดไปหมด นี่เป็นหลักธรรมชาติของฝ่ายต่ำซึ่งฝังจมอยู่ภายในจิตใจให้เชื่อ บังคับให้เชื่ออยู่ในตัวของมันเอง บังคับให้ยึดให้ถืออยู่ในตัวของมันเอง โดยที่เราไม่สามารถจะทราบความจริงจากมันได้แม้แต่น้อยเลย ถ้าไม่ได้ปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้

เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนในเบื้องต้นว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ แก่นักบวช ไม่ว่าสามเณรไม่ว่าเป็นพระ จะบริกรรมคำนั้นก็บริกรรม หรือจะคลี่คลายดูสิ่งที่บริกรรมนั้น เช่น เกสา โลมา เป็นต้น ดูตามลักษณะ ตามที่อยู่ที่เกิดของมัน ที่อยู่ของมันเป็นยังไง น่ารักน่าชอบใจน่าติดไหม เหตุใดจิตจึงติดเอานักเอาหนา ติดจนกระทั่งไม่สนใจที่จะแกะกันออกแยกกันออกเลย ถือทั้งหมดว่าเป็นเราเป็นของเรา ทั่วโลกดินแดนถือกันอย่างนั้น เพราะอำนาจของกิเลสมัดจิตใจให้ติดพันกับสิ่งเหล่านี้ อันเป็นความต่ำทรามของมันเอง แต่กลายเป็นเรื่องความสูงไป นี่ละความหลงของใจเรา

จึงต้องได้พิจารณาคลี่คลายดู นี่แหละเริ่มปัญญา เมื่อคลี่คลายเข้าไปเรื่อย ๆ พิจารณาอยู่ไม่หยุดไม่ถอย ถือเป็นการเป็นงาน เป็นความเพียรประจำชีวิตของนักบวช ย่อมจะทราบตามความจริงได้โดยลำดับ ถึงจะช้าหรือเร็วไม่สำคัญ สำคัญต้องทราบความจริงไปโดยลำดับตามที่ท่านสอนไว้แล้ว นี่เรียกว่าปัญญาเกิด ปัญญาเกิดย่อมจะเห็นโทษแห่งความยึดมั่นถือมั่นแห่งความรักความชังในวัตถุ หรืออารมณ์ทั้งหลายได้โดยลำดับ จึงเรียกว่าปัญญา ปัญญานี้เกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติ เมื่อปรากฏทางภาคปฏิบัติแล้ว ย่อมจะสลัดปัดทิ้งกันออกโดยลำดับ เช่น คลายความยึดมั่นถือมั่นเป็นต้น เมื่อรู้ชัดแจ้งแล้วจะยึดจะถือไว้ได้อย่างไร ความยึดความถือความสำคัญว่าสกลกายทั้งหมดทั้งรูปธรรมนามธรรมมีอยู่ภายในกายนี้ ย่อมถือว่าเป็นเราเป็นของเราเสียทั้งสิ้น นี่มันถือได้อย่างไร

เราก็ไม่ทราบว่ามันถือได้อย่างไร แต่ก็ถืออย่างนั้นมาโดยหลักธรรมชาติของมัน ไม่ต้องมีโรงร่ำโรงเรียนสอนกัน เพราะกิเลสเป็นตัวครูเอกอยู่แล้ว มันสอนอยู่ทุกอาการของจิตที่เคลื่อนไหว สอนให้คิดเรื่องนั้นสอนให้คิดเรื่องนี้ สอนให้ยึดให้ถือ มันสอนมันแนบมันสนิทติดกันอยู่เช่นนั้นเราไม่มีทางทราบได้เลย นี่ละวิชาของฝ่ายต่ำซึ่งเป็นข้าศึกของธรรมของจิต เป็นอยู่อย่างนี้ทุกภพทุกชาติทุกดวงวิญญาณ หากมีอยู่ของมันเอง

เราจะหาเรียนวิชาไหนมาแก้มาปลดมาคลี่คลาย มาแยกออกจากจิต ระหว่างจิตกับสิ่งต่ำทรามที่มันแทรกสิงกันอยู่นี้ เราจะทำอย่างไรมันถึงจะออกได้ ไม่มีวิชาใด มีวิชาอันเดียวที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน คือความดี เอาพูดวงกว้าง ๆ ก็ได้แก่การบำเพ็ญคุณงามความดีทั้งหลาย นี่เป็นอุปกรณ์แต่ละอย่าง ๆ เป็นเครื่องสนับสนุนกันเข้าไป การให้ทาน การรักษาศีล การภาวนา เหล่านี้แหละที่จะทำให้รู้ให้เห็นให้แยกแยะได้ สุดท้ายก็ไหลรวมลงไปสู่จิตตภาวนา จิตตภาวนาก็ปรากฏเป็นความสงบเย็นใจขึ้นมาเพราะคำภาวนาของตน หรือเพราะการภาวนาของตน จะภาวนาด้วยธรรมบทใดก็ตาม มีสติจดจ่อต่อเนื่องกับงานของตนอยู่โดยสม่ำเสมอ นั่น จิตย่อมสงบได้ ไม่นอกเหนือไปจากสติเครื่องบังคับนี้ได้เลย นี่ก็เป็นวิชาอันหนึ่งที่จะเริ่มให้รู้สิ่งทั้งหลายที่กล่าวมานั้น ที่ว่าหลง ๆ ยึด ๆ มันหลงเพราะเหตุอะไร ๆ

นี่ละก้าวแรกที่จะเริ่มเข้าไปรู้ความหลง ความยึด ความสำคัญของตน และในขณะเดียวกันเราจะได้ทราบกลมายาของกิเลสประเภทต่าง ๆ ที่มันแทรกมันสิงอยู่ในความคิดความปรุง เพราะมันอยู่กับดวงใจอยู่แล้ว อาการของจิตที่แสดงออกมาในอาการใด จึงเป็นเรื่องความควบคุม หรือความผลักดันของมันที่พาให้แสดงออกมาเท่านั้น ธรรมจึงไม่มีโอกาสที่จะแสดงขึ้นมาได้ ในขั้นเริ่มแรกเป็นอย่างนั้น

ใครจะอยากมาเกิดในกองทุกข์ความทรมาน ใครอยากจะทุกข์ในโลกนี้ แม้แต่สัตว์ก็กลัวกันทั้งนั้นกลัวทุกข์ กลัวล้มกลัวตาย มนุษย์เราทำไมจะไม่กลัว แต่ก็จำเป็น ทั้ง ๆ ที่กลัวอยู่นั่นแหละมันก็เป็นทุกข์ให้เห็นอยู่ต่อหน้าต่อตา เกิดที่ไหนก็คือความทุกข์ที่นั้น กี่ภพกี่ชาติเพราะอำนาจแห่งกิเลสพาให้เกิด ก็คือความแบกทุกข์อยู่ทุกภพทุกชาตินั่นแล เมื่อยังไม่ทราบเป็นเช่นนี้ จึงต้องอาศัยวิธีการดังที่แสดงมา คือจิตตภาวนา

จิตตภาวนาเป็นภาคค้นคว้า เป็นภาควินิจฉัยใคร่ครวญให้เห็นเหตุเห็นผลเห็นตามหลักความจริง ฝ่ายต่ำพาให้เป็นไปอย่างไร ธรรมคือฝ่ายสูงได้พิจารณาตามนั้น จิตที่ไม่เคยสงบก็สงบภายในใจ จิตสงบย่อมไม่ถามใครหากรู้เอง เพราะผิดแปลกสิ่งทั้งหลาย เราไม่เคยรู้ก็ตาม พอจิตได้หยั่งเข้าสู่ความสงบแล้วย่อมทราบในตนเอง

เมื่อสงบท่านก็สอนให้พิจารณาทางด้านปัญญา คลี่คลายดูทุกสิ่งทุกอย่างบรรดาอวัยวะ อาการของอวัยวะทุกส่วนก็ได้ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งก็ตาม ขอให้ถนัดภายในใจเถอะหากจะลุกลามไปหมด เพราะเป็นสัจธรรมคือความจริงอันเดียวกัน เหมือนกันการพิจารณาคลี่คลายไปโดยลำดับลำดา นี่ละคือทางเดินของปัญญา ทางเดินของธรรมที่จะเกิดขึ้นโดยลำดับ เกิดขึ้นแบบนี้แหละ

แต่เราต้องระวังส่วนมากไม่ทราบ ฝ่ายต่ำที่แทรกอยู่ในวงความเพียรของเรา ทั้ง ๆ ที่ทำความเพียรอยู่นั่นแหละ มันคอยฉุดคอยลาก คอยกระซิบกระซาบให้ไปตามแถว

แนวทางของมันจนได้ เดี๋ยวก็ล้มเหลว ๆ ถ้าเราทราบว่าความกระซิบกระซาบ ความผลักความดันของมันที่แสดงอยู่ทุกระยะนั้นว่าเป็นภัยว่าเป็นโทษแล้ว ใครจะไปนอนใจกับมันนักหนาเล่า

เกิดมาวันใด ตื่นขึ้นมาวันใด เป็นมืดเป็นแจ้งมากี่ปีกี่เดือนจนกระทั่งถึงบัดนี้ และได้มาบวชในศาสนาว่ามาศึกษาเล่าเรียนมาประพฤติปฏิบัติ ก็ยังไม่พ้นที่จะให้มันกล่อมหัวใจเอาจนได้นี่ซิ จะว่ามันหยาบยังไง มันละเอียดขนาดนั้นละฝ่ายต่ำที่เป็นข้าศึกของธรรม จึงต้องได้ใช้อุบายพินิจพิจารณากันอย่างเต็มที่เต็มฐานเต็มความสามารถ สติมีเท่าไรตั้งลงไป ปัญญามีมากมีน้อยเพียงไรฝึกหัดค้นคิดพินิจพิจารณาลงไปให้เห็นตามความจริง พอเข้าใจในสิ่งใดตามหลักความจริงแล้ว เช่น เข้าใจในสกลกาย จะเป็นฝ่าย **อสุภะ**คือความปฏิกูลโสโครกก็ดี จะเป็นฝ่าย **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** อย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี นี่เรียกว่าธรรมเกิด เกิดขึ้นมาโดยลำดับลำดา เข้าใจ ๆ นี่ทางที่จะให้รู้เรื่องของสิ่งพัวพันภายในจิตใจ จนกระทั่งถอดถอนออกได้ คือจิตตภาวนาเป็นยอดแห่งการบำเพ็ญทั้งหลายในบรรดาความดี

การอบรมสั่งสอนแต่ละบทละบาทแต่ละครั้งละคราวต่อหมู่ต่อเพื่อนนั้น มีความหวังอย่างยิ่ง มีความหวังอย่างเต็มใจที่อยากจะให้หมู่เพื่อนได้รู้ได้เห็น ตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศสอนไว้ โดยที่พระองค์ทรงได้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางโดยสมบูรณ์แล้ว และนำธรรมทั้งเหตุทั้งผลที่ทรงรู้ทรงเห็นทรงปฏิบัติมาแล้วนั้นมาประกาศสอนโลก ธรรมเหล่านั้นไม่เป็นธรรมที่น่าสงสัย ไม่เป็นธรรมที่ผิดพลาดอะไรเลย เป็นธรรมที่ถูกต้องถ่องแท้ไม่มีอะไรเสมอละ ผู้สอนก็สอนเป็นสวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบทุกอย่าง สำคัญที่ผู้ปฏิบัติตามนี่ซี ไม่ปฏิบัติตามสวากขาตธรรม มันพลิกตาลปัตรกันไปตรงกันข้ามไปเสีย ผลจึงไม่ค่อยเกิดหรือไม่เกิด

เมื่อสักครู่นี้ได้พูดถึงว่าธรรมมีอยู่ตลอดอนันตกาล ผู้สัมผัสธรรมคืออะไรได้อธิบายแล้ว คือใจ เราพูดสรุปลงมาก็คือ สมถธรรม วิปัสสนาธรรม จากนั้นก็ถึงวิมุตติธรรมไปโดยลำดับ ธรรมที่กล่าวเหล่านี้ไม่นอกเหนือไปจากใจผู้ที่จะรับสัมผัส หรือผู้จะรับรู้ด้วยภาคปฏิบัติของตน เราอย่าได้คาดได้หมายว่าสถานที่นั่นธรรมจะเกิด สถานที่นี่ธรรมจะเกิด เวลาโน้นธรรมจะเกิด เวลานี้ธรรมจะเกิด เราอย่าคาดอย่าหมายไป มันไม่ทันกับกลมายาของกิเลสที่หลอกลวงเรา เพราะอาการเหล่านั้นเป็นความแทรกสิงของกิเลสทั้งนั้นแหละ

กิเลสอยู่ที่ไหนให้ปักลงไป กิเลสอยู่ที่จิต บงการอยู่ที่จิต กิเลสสอนเราให้โง่ ตัวกิเลสนั้นฉลาดที่สุดภายในจิต ครอบหัวใจเราอยู่ตลอดเวลา นี่ความจริงเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร หยั่งลงสู่จิตซึ่งเป็นที่สถิตหรือที่ฝัง

จมอยู่แห่งกิเลสทั้งหลาย ให้เป็นที่เข้าใจว่าธรรมอยู่ที่ตรงนี้ กิเลสปิดธรรมไม่ให้ปรากฏ เปิดกิเลสออกมากน้อยเพียงไรก็จะปรากฏธรรมมากน้อยเพียงนั้น เหมือนกับสถานที่นี่มันมืด เปิดไฟขึ้นสถานที่นี่ก็แจ้งเองสว่างเอง แรงไฟมีกำลังมากน้อยเพียงไรก็จะรู้กัน นี่กำลังของสติปัญญามีมากน้อยเพียงไรก็จะทราบกันภายในจิตดวงนี้ ไม่นอกเหนือไปจากนี้เลย

การปฏิบัติธรรมอย่าลดหย่อนอ่อนข้อ อย่าถือวันถือเวลาถือสถานที่มาเป็นเครื่องอ้างอิงพึ่งพิง ซึ่งเป็นเครื่องหลอกลวงตนเปล่า ๆ ให้ถือความเคลื่อนไหวของจิต สติติดแนบอยู่กับใจ ปัญญาควรจะใช้ในกาลใดเวลาใดให้ใช้ ไม่ต้องอ้างกาลสถานที่เวล่ำเวลาใด ๆ สมกับกิเลสมันฝังจมอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกัน การแก้การถอดถอนสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อใจ ย่อมจะแก้ลงได้ในจุดเดียวกันไม่สงสัย

ให้ได้ทราบบ้างซิว่าธรรมเกิด ๆ ตามที่ท่านสอนไว้นั้นว่าธรรมเกิด ธรรมปรากฏปรากฏที่ไหน ได้พูดแล้วว่าความจำไม่ใช่ธรรมเกิด ความจำคือความจำเกิดเฉย ๆ จำได้เฉย ๆ ธรรมเกิด-เกิดขึ้นจากภาคปฏิบัติที่เนื่องมาจากความจำได้นั้น ปริยัติคือจำได้จากการศึกษาเล่าเรียน ปฏิบัติคือการดำเนินเป็นภาคปฏิบัติ ผลปรากฏขึ้นมามากน้อยนั้นแหละถึงจะเป็นผล เป็นผลไปโดยลำดับลำดาจนถึงความหลุดพ้น นั่นเรียกว่าวิมุตติธรรมได้ปรากฏแล้วภายในใจ

การปฏิบัติการภาวนาทำอย่างไรกันมันถึงเหมือนคนตายแล้ว ไม่มีวี่มีแววอะไรเลย นี่ก็แปลกใจเหมือนกัน อยู่กับหมู่เพื่อนมาก็นาน การปฏิบัติจิตตภาวนาต่างคนก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ แล้วผลเป็นยังไง เห็นมีแต่ล้มเหลว ๆ มันก็ไม่ตรงกับความมุ่งหมายของผู้สอนผู้อบรม เพราะการสอนเหล่านี้เราสอนด้วยความทุ่มเทจริง ๆ ไม่ได้สอนด้วยความรักความสงวนธรรมแง่ใดไว้เลย สอนหมู่สอนเพื่อนสอนเต็มสติกำลังความสามารถ ไม่ว่าทางเหตุคือการดำเนิน ได้ดำเนินมาอย่างไรก็พูดให้ฟัง เพื่อเป็นคติเครื่องเตือนใจได้ยึดไว้เป็นหลักตามจริตนิสัยของตนจะยึดได้ในแง่ใด ๆ ตลอดถึงผลที่ปรากฏปรากฏมากน้อยเพียงไรก็ไม่เคยปิดบังลี้ลับ พูดอย่างเต็มปาก พูดอย่างอาจหาญ ไม่สะทกสะท้านต่อความจริงทั้งหลาย เพราะการปฏิบัติก็ได้ปฏิบัติมาอย่างนั้น นี่ภาคเหตุผลที่ปรากฏจากการปฏิบัติ ปรากฏอย่างไรก็พูดตามเรื่องนั้นให้ฟัง เพื่อเป็นแนวทางของผู้ศึกษาอบรมทั้งหลาย จะได้ยึดเป็นหลักเป็นเกณฑ์ ผลจะปรากฏขึ้นโดยลำดับลำดาจากความเพียรหนีไปไม่พ้น นอกจากเราจะเหลวไหลเสียอย่างเดียวเท่านั้น

เราอยากเห็นหมู่เพื่อนมีความเข้มแข็งในความพากความเพียร อันเป็นเครื่องชำระกิเลส เราไม่อยากเห็นความคึกความคะนองที่แสดงออกทางกิริยามารยาท เพราะอันนี้เป็นเรื่องของกิเลสโดยตรง เป็นเรื่องของวัฏวน ไม่ใช่เป็นของอัศจรรย์อะไรเลย

ใคร ๆ ก็มีสิ่งเหล่านี้ แต่เรื่องของธรรมคือความสงบเย็นใจเป็นอย่างน้อย ถึงความเฉลียวฉลาดปราดเปรื่องภายจิตใจนั้นเป็นของสำคัญมาก และเป็นความมุ่งหมายของเราผู้เป็นนักบวช ตลอดถึงครูอาจารย์ที่สอน-สอนเพื่ออย่างนั้นจริง ๆ สอนเพื่อให้รู้ให้เห็นให้เข้าใจในธรรมทั้งหลาย แต่เป็นยังไงถึงไม่ปรากฏ นี่มันน่าแปลกอยู่นะ

การฝึกการปฏิบัติมาต่างองค์ก็นานทำไมถึงไม่ปรากฏ คำว่าธรรมเกิดนั้นก็ได้ยินแต่ชื่อเฉย ๆ ว่าธรรมเกิด เพียงจำได้เท่านั้น ธรรมปรากฏก็ได้ยินแต่ครูแต่อาจารย์ท่านสอน สมาธิเกิด ปัญญาเกิด ก็ได้ยินแต่ในตำรับตำรา เห็นแต่ในตำรับตำราครูบาอาจารย์สอน แต่ตัวของเราเองไม่ปรากฏว่าเป็นสมาธิคือความสงบใจ เป็นปัญญาคือความแยบคาย ขับไล่กิเลสออกจากจิตโดยลำดับลำดา จนกระทั่งถึงขั้นบริสุทธิ์วิมุตติพระนิพพานประจักษ์ใจ มันไม่ปรากฏเป็นเพราะอะไร

ธรรมนี้เป็นธรรมสด ๆ ร้อน ๆ แท้ ๆ เช่นเดียวกับกิเลสมันสด ๆ ร้อน ๆ อยู่ตลอดเวลาภายในจิตใจ ทำให้เราหลงได้ตลอดไปเลย ไม่ได้ว่ากิเลสอันนี้เป็นของเก่าอันนั้นเป็นของใหม่ อันนั้นเคยสัมผัสสัมพันธ์กันมาแล้วเท่านั้นครั้งเท่านี้หนกี่ปีกี่เดือนตั้งแต่วันเกิดมาก็สัมผัสสัมพันธ์กับมันมาแล้วอย่างจำเจ แต่ก็ไม่พ้นที่จะลืมตัวหรือดูดดื่มกับมันตลอดมา นี่กลับเป็นยังงั้น ส่วนธรรมเป็นยังไงไม่ได้กล่อมใจบ้างเหรอ มีแต่กิเลสกล่อมใจและไม่มีความเบื่อหน่าย ติดจมไปอยู่ตลอดเวลาไม่มีความอิ่มพอ นั่นละเรื่องของกิเลสที่ฝังจมภายในจิตใจของสัตว์โลกทำให้จมตลอดเวลา ถ้าเป็นเมาก็เรียกว่าเมาไม่มีวันสร่างเลย เมาทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอน เมาทุกภพทุกชาติ เมาทุกวัย เป็นตลอดเวลา

แม้เราเป็นนักบวชก็ยังเมาแบบนั้นแล้วเราจะหวังพึ่งอะไร เพราะเรื่องความเมาความหลงเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวล ไม่ใช่เรื่องของธรรมในวงปฏิบัติของเราเลย เราจะทำอย่างไรธรรมถึงจะปรากฏขึ้นมา สมกับเรามาตั้งใจอบรมศีลธรรมจากครูจากอาจารย์ และประกอบความพากเพียรให้ธรรมได้ปรากฏ ธรรมเหล่านี้จะลี้ลับอยู่ที่ไหนอยู่ที่ใจเช่นเดียวกัน ตัวที่มันเปิดเผยอยู่ตลอดเวลาธรรมกระดิกไม่ได้นั้นก็มีอยู่ภายในใจ แสดงอยู่ตลอดเวลาเหมือนกับว่าท้าทายธรรม ว่าใครมีธรรมยังไงเอามาต่อกรกันกับข้า เหมือนอย่างนั้น ข้าคืออะไร ก็คือกิเลสตัณหาอาสวะประเภทต่าง ๆ ที่ฝังจมครอบหัวใจเราใจท่านอยู่นี้แล มันแสดงอย่างอาจหาญไม่สะทกสะท้านเพราะกำลังของมันมีมาก

เมื่อไรเราถึงจะได้แสดงความอาจหาญไม่สะทกสะท้าน ด้วยศีล ด้วยสมาธิ ด้วยปัญญาของเรา จนกระทั่งถึงด้วยวิมุตติหลุดพ้น ไม่มีความสะทกสะท้านหวั่นไหวกับสิ่งทั้งหลายที่เคยเป็นข้าศึกมานี้เลย ได้ฟาดฟันหั่นแหลกกันลงแตกกระจายภายในจิตใจ

ได้เห็นประจักษ์ และเป็นธรรมสด ๆ ร้อน ๆ ไม่มีคำว่าล้าสมัย ไม่มีคำว่าครึ ไม่มีคำว่าเดือนนั้นปีนั้นปีนี้ สถานที่โน่นที่นี่ เห็นแต่ความประเสริฐเต็มหัวใจ

เมื่อกิเลสได้หลุดลอยไปหมดแล้ว ไม่ต้องบอกว่าใจดวงนี้ประเสริฐขนาดไหน ที่ไม่ประเสริฐที่ไม่เป็นของอัศจรรย์ ก็คือเรื่องของกิเลสเข้าไปครอบเท่านั้นเอง กิเลสประเสริฐที่ตรงไหน มันหลอกให้เราหลงต่างหากมันไม่ใช่เป็นผู้ประเสริฐ ไม่ใช่เป็นหลักธรรมชาติที่ประเสริฐ ธรรมต่างหากเป็นธรรมชาติที่ประเสริฐ แต่เมื่อมันฝังจมในหัวใจของสัตว์ใดจะเคลิ้มหลับไปตามทั้งนั้น เราอย่าอวดดีหนาว่ากิเลสเป็นของแก้ไม่ยาก เป็นของง่าย ๆ ปอกกล้วยก็ยังง่ายกว่านี้ เราอย่าไปคิด อะไรก็ตามสิ่งที่เราคิดเราอ่านนี้เป็นสิ่งที่ตื้น ๆ ทั้งนั้นยังหลงกันอย่างจมไปเลย ๆ มันฉลาดแหลมคมขนาดนั้นนะ เมื่อธรรมยังไม่เกิด เมื่อธรรมยังไม่ปรากฏจะมีแต่สิ่งเหล่านี้เลิศเลออยู่ภายในใจ ตามความรู้สึกของสัตว์โลกทั่ว ๆ ไปเป็นเช่นนั้น ต่อเมื่อธรรมได้ปรากฏขึ้นที่ใจเพราะภาคปฏิบัตินั้นแหละที่นี่เราจะได้เห็นเป็นคู่แข่งกัน

ธรรมปรากฏขึ้นมาเช่นนี้ กิเลสเคยปรากฏกับเราเป็นยังไง นั่น รสชาติของกิเลสอาสวะกับรสชาติแห่งธรรมแปลกต่างกันอย่างไร เริ่มไปตั้งแต่สมาธิยับยั้งตัวได้ เหมือนเรามีเกาะมีดอนมีที่พักผ่อนอาศัย ให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขเป็นกาลเป็นเวลา เมื่อจิตเป็นสมาธิแล้วย่อมเป็นเช่นนั้น ไม่ได้ถูกไฟที่กิเลสมันเผาอยู่ตลอดเวลาตลอดไป ยังมีเวลาพักได้ นี่เมื่อธรรมได้ปรากฏขึ้น รสของธรรมที่ปรากฏขึ้นแม้แต่ความสงบนี้ เราจะได้เห็นโทษแห่งความฟุ้งซ่านความวุ่นวายของเราอย่างถนัดใจเชียว

เมื่อเรายังไม่เห็นความสงบใจซึ่งเป็นข้าศึกของกัน หรือเป็นคู่เปรียบเทียบกัน เราก็ไม่เห็นโทษของความฟุ้งซ่าน ความวุ่นวาย ความส่ายแส่ของจิต เพราะไม่เคยสงบ ผลแห่งความสงบไม่เคยปรากฏ ก็ไม่ทราบจะเอาอะไรไปแข่งกัน เอาอะไรไปเทียบกัน เมื่อความสงบได้ปรากฏขึ้น ย่อมจะเทียบได้ในขณะนั้นทันทีเลย อ๋อ ความสงบเป็นอย่างนี้เหรอ ไม่เคยได้ประพฤติปฏิบัติไม่เคยได้ปรากฏเลย ได้ปรากฏแล้วทีนี้ เป็นอย่างนี้ละหรือ จิตจะมีความกระหยิ่มยิ้มย่องดูดดื่มในผลของตน คือผลแห่งธรรมได้ปรากฏขึ้นแล้ว

เป็นเหตุให้มีแก่ใจที่นี่ ความพากความเพียรก็รวมตัวมา ความอุตส่าห์พยายามหนักเอาเบาสู้ทั้งนั้นมาพร้อม ๆ กัน นี่ละรสแห่งธรรมได้เกิดแล้วเป็นคู่แข่งของกิเลสได้เป็นอย่างดี เพียงสมาธิธรรมก็เอาเถอะ เรายังไม่ได้พูดถึงธรรมอันละเอียดมากยิ่งกว่านั้นเลย เพียงสมาธิธรรมนั้นก็ปราบความฟุ้งซ่านได้เรียบ เห็นโทษแห่งความฟุ้งซ่านด้วยความสงบของใจของธรรมนี้ประจักษ์ใจตัวเอง แน่ะ

นี่ละที่นี่รสแห่งธรรมชำนะซึ่งรสทั้งปวง หรือไม่ว่ากิเลสประเภทใด จะเริ่มชนะกันไปเรื่อย ๆ นี่ท่านว่าธรรมเกิด ที่นี่เริ่มนะธรรมเริ่มเกิด จะว่าภาวนามยปัญญาก็ได้ที่นี่ ปัญญาเกิดตลอดเมื่อถึงขั้นเกิดแล้ว สติกับปัญญาเป็นคู่เคียงกันไป อะไรมาสัมผัสสติซึ่งพร้อมอยู่แล้วจะรับทราบทันที ๆ ปัญญาวิ่งตามแก้ตามไข ตามฟาดฟันหั่นแหลกกันไปโดยลำดับลำดา นี่ท่านว่าธรรมเกิด ปัญญาเกิด หรือภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดในเวลาภาวนาทุกอิริยาบถ เลยกลายเป็นภาวนามยปัญญาไปทั้งนั้น

แต่ก่อนกิเลสเกิด เกิดในใจดวงนี้เกิดทุกเวลำเวลา จะได้เห็นไม่ได้เห็นก็ตาม ได้ยินไม่ได้ยินก็ตาม อดีตที่ผ่านมาแล้วกี่ปีกี่เดือน ระลึกได้เมื่อไรเป็นใหม่เอี่ยม ๆ ติดอย่างเอี่ยมเหมือนกัน นั่นกิเลส รสของกิเลส ทีนี้พอธรรมะมีกำลังแล้ว จิตดวงนี้แลซึ่งเป็นสถานที่ผลิตงานของกิเลสวัฏจักรวัฏจิตมาดั้งเดิมได้กระจายตัวออกไป พลังของธรรมได้เกิดขึ้น ๆ ทีนี้ธรรมเลยเกิดขึ้นที่ใจ

เมื่อธรรมเกิดขึ้นมากน้อยเพียงไร กิเลสจะค่อยเหือดแห้งไป ๆ สุดท้ายก็มีแต่ธรรมทำงานของตัวเอง ผลิตตัวเองขึ้นมาโดยลำดับลำดาเป็นธรรมจักร แต่ก่อนเป็นกิเลสวัฏฏ์ ทีนี้กลายเป็นธรรมวัฏฏ์ เป็นธรรมจักรหมุนกิเลสแหลกไป ๆ โดยลำดับลำดาอยู่ที่ไหนก็เกิดถึงวาระที่ธรรมเกิดแล้วปิดไม่อยู่ เป็นหลักธรรมชาติเป็นอัตโนมัติ หมุนไปอย่างนั้นตลอดจนกว่ากิเลสจะบรรลัยเสียเมื่อไร ธรรมจักรคือปัญญาที่หมุนตัวเป็นธรรมจักรนี้จึงจะหยุด ถ้าหากกิเลสยังไม่สิ้นซากไปหมดแล้ว ปัญญาอันนี้จะหมุนตัวตลอดทีเดียว ทั้งคิดทั้งค้นหาเหตุหาผลหาตัวกิเลส เจอกันเข้าก็ฟันกันเลยอยู่ตลอดเวลา

นี่เรียกว่าธรรมเกิด เกิดในหัวใจนี่แหละไม่ได้เกิดที่ไหน เกิดที่ใจของเรารู้ ๆ นี่ แต่ก่อนรู้มันรู้เป็นโลกเป็นสงสาร รู้เป็นโทษเป็นกรรมไปหมด พอธรรมได้เกิดแล้วรู้เป็นเหตุเป็นผลเป็นอรรถเป็นธรรม รู้แจ้งแทงทะลุไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งแทงทะลุปรุโปร่งไปหมดไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจเลย นั่นละปัญญาประเภทนี้ถึงจะพักตัวหรือหยุด หยุดตามหลักธรรมชาติของตัวเอง เพราะหมดแล้วในบรรดาข้าศึกทั้งหลายที่เคยต่อสู้กันมาไม่มีอะไรเป็นข้าศึกแล้ว ใจกับธรรมเป็นอันเดียวกัน กลมกลืนเป็นอันเดียวกัน กิเลสไปไหน หายหมดทีนี้ เห็นได้ชัดรู้ได้ชัด

แต่ก่อนจิตมันเคยหมุนวิ่งไปสู่รูป สู่เสียง สู่กลิ่น สู่รส เป็นอุปาทานมาเผาตัวเองอยู่ตลอดเวลาไม่มีคำว่าบกบาง ถึงเช่นนั้นมันยังขวนขวายหามาพอกพูนเสียจนล้นหัวใจ ทุกข์ก็ล้นหัวใจ มันยังไม่ทราบ ต่อเมื่อสติปัญญาที่เรียกว่าธรรมเกิด ๆ สมาธิก็เกิด ปัญญาทุกขั้นก็เกิด เกิดเต็มที่แล้วพังทลายกิเลสวัฏฏ์ออกหมดไม่มีสิ่งใดเหลือเลย นั่นเห็นประจักษ์ ไม่มีแล้วคำว่าข้าศึก เอามาจากไหนข้าศึก ก็เอามาจากกิเลสนั่นเอง กิเลส

อยู่ที่จิต ข้าศึกก็ต้องเกิดขึ้นที่จิต ๆ เมื่อกิเลสได้บรรลัยไปหมดจากจิตแล้วข้าศึกจะมาจากไหน ในหัวใจทั้งดวงมีแต่ธรรม ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกัน กิเลสจะเกิดขึ้นได้ยังไงมันก็รู้ชัดไม่ต้องถาม ถามอะไรถามพระพุทธเจ้าเมื่อถึงขั้นที่รู้แล้ว

ก็เหมือนกับเรารับประทานอาหารหรือฉันจังหันนี้ มันเผ็ดมันเค็มใครก็รู้ด้วยลิ้นด้วยปากของตัวเองทุกคน จำเป็นอะไรจะต้องไปถามกันว่า นี้รสเป็นยังไง นั้นรสเป็นยังไง อิ่มก็รู้ด้วยตัวเองจำเป็นจะต้องไปถามใครวะ เพราะความจริงมีอยู่กับทุกคน สิ่งที่จะรับความจริงมีอยู่กับทุกคน ความจริงต่อความจริงเจอกันเข้ามันก็เป็นความจริงล้วน ๆ ไม่ได้ถามใคร

อันนี้ก็เหมือนกัน เมื่อสติปัญญาฟาดฟันหั่นแหลกกิเลสตัณหาอาสวะทุกประเภทขาดสะบั้นไปจากจิตใจแล้ว ก็เหลือแต่ธรรมชาติที่บริสุทธิ์พุทโธ อ๋อ นี่พุทโธเป็นอย่างนี้ละเหรอ พระพุทธเจ้าที่ได้เคยกราบเคยไหว้ท่าน คาดคะเนท่านว่าอยู่ที่ไหน ๆ คืออันนี้ละเหรอ และที่ว่าธรรมเกิดหรือธรรมมีอยู่ตลอดเวลามีอยู่ที่ไหน มีอยู่ที่นี่ละเหรอ ไม่มีที่ไหนที่จะรับรองยืนยันกันนอกจากที่จิตเท่านั้น เมื่อถึงขั้นนี้มี พระสงฆ์สาวกคืออะไร ก็คือธรรมบริสุทธิ์นี้ ยืนยันกันตลอดในหัวใจของผู้นั้นแหละ ไม่ได้ถามว่าพระพุทธเจ้าเป็นยังไง ท่านนิพพานไปนานสักเท่าไร นั้นเป็นกาลเป็นเวลาตามสมมุตินิยมเท่านั้น

พอจิตบริสุทธิ์แล้วมันก็หมดเองไอ้เรื่องอดีตอนาคต แม้แต่ปัจจุบันยังรู้เท่า ไม่ติดไม่พันกับสิ่งใดเลย นั่นละเป็นใจอิสระใจประเสริฐ ไม่มีอะไรประเสริฐยิ่งกว่าใจ แก้ให้ได้นะ กิเลสไม่เป็นของประเสริฐอะไรแหละ ถ้าหากเป็นของประเสริฐใครก็เลิศประเสริฐกันหมด ในสามแดนโลกธาตุนี้เป็นที่อยู่ของสัตว์ที่มีกิเลสทั้งนั้น กิเลสแทรกอยู่ทุกหัวใจ เพราะฉะนั้นสัตว์ทั้งหลายจึงหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงในการเกิดแก่เจ็บตายอยู่ตลอดไม่มีต้นไม่มีปลาย ท่านว่า **อนมตคฺโค** คือทางไม่มีเบื้องต้นเบื้องปลาย หาไม่เจอวัฏวนของจิตแต่ละดวง ๆ มันเหมือนมดไต่ขอบด้งท่านว่า ไต่มาแล้วก็มาเจอของเก่ามันก็ว่าเป็นของใหม่ ไต่ไปอีก ไต่ไปไต่มาวนอยู่ขอบด้งอันเก่านั่นแหละ

อันนี้ขอบด้งคือวัฏจักร ได้แก่อะไร กามโลก รูปโลก อรูปโลก นี่ขอบด้งของวัฏจักร จิตหมุนไปหมุนมาอยู่นี้ ให้ฉิบหายไม่ฉิบหาย กิเลสจะทรมานให้ได้รับความทุกข์ขนาดไหนยอมรับว่าทุกข์ ๆ แต่ไม่ฉิบหายก็คือใจนี้เอง ทีนี้เมื่อเวลาชำระอันนี้ออกหมดความหมุนของใจแต่ก่อนเป็นยังไงเราก็ทราบมาแล้ว ความไม่หมุนของใจบัดนี้เป็นอย่างไรเพราะเหตุไร ก็ทราบได้ชัดเจน ผู้ปฏิบัติต้องทราบ ท่านว่า **สนฺทิฏฺฐิโก** ๆ พระองค์ไม่ได้ผูกขาด ทราบเต็มหัวใจด้วยกันทุกคน เพราะฉะนั้นเราจึงอย่าไปคาดว่าพระพุทธเจ้านิพพานนานแล้วเท่านั้นปีเท่านี้เดือน ธรรมสมัยโน้นกับธรรมสมัยนี้ กิเลสสมัยโน้นกับ

กิเลสสมัยนี้มันก็ทิ่มแทงหัวใจผูกมัดหัวใจคนสัตว์ และธรรมเครื่องแก้เครื่องถอดถอนก็ทำหน้าที่แก้หน้าที่ถอดถอนกิเลสได้เหมือนกันหมดไม่เลือกกาลสมัย ถ้าเรานำมาใช้

ทำไมการแก้กิเลสจะไปหาเวล่ำเวลาสถานที่ กาลโน้นกาลนี้ ให้กิเลสหลอกเล่นอยู่ได้หรือนักปฏิบัติ มันหลอกว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานนานมาแล้ว ธรรมะหมดเขตหมดสมัยแล้ว ก็กิเลสไม่หมดสักทีสมัย ไม่เห็นพูดกันตรงนี้ล่ะ เอาให้มันหมดต่อหน้าต่อตาประจักษ์ใจของเราซีนักปฏิบัติ มันจะได้รู้ได้เห็น

นี่พูดอะไรพูดเต็มหัวใจ อยากให้หมู่เพื่อนได้รู้ได้เห็น เพราะไม่ได้โอ้ได้อวด เพราะไม่ได้ไปหาลูบหาคลำมาจากไหน พูดให้มันเต็มเม็ดเต็มหน่วยนี้แหละ ถอดมาจากหัวใจนี่ ทั้งเหตุเราก็เคยเป็นอยู่ในหัวใจนี้แล้ว ผลปรากฏมากน้อยเพียงไรก็ปรากฏอยู่ในหัวใจนี้แล้ว ทำไมจะผิดไป นำของจริงมาพูดแท้ ๆ จึงพูดได้อย่างอาจหาญ เราไม่สะทกสะท้านเรื่องการแสดงธรรมต่อหมู่ต่อเพื่อนเพราะเป็นกันเอง หวังความสุขความเจริญหวังความหลุดพ้นจากทุกข์ด้วยกัน การแสดงด้วยอรรถด้วยธรรม ด้วยเหตุด้วยผลอย่างเต็มอกเต็มใจ อย่างถึงพริกถึงขิง เพื่อให้ถึงพริกถึงขิงสำหรับผู้ฟังทั้งหลาย ให้ถึงเหตุถึงผลถึงอรรถถึงธรรมทำไมจะผิดไป นอกจากกิเลสมันจะมากระซิบกระซาบ มาหลอกให้วิ่งไปตามทางของมันลงไปหมดเท่านั้นเอง

นี่ก็หมดไป ๆ จะทำยังไง ผมวิตกมากจริง ๆ นะไม่ใช่ธรรมดา ครูบาอาจารย์ที่คอยให้อรรถให้ธรรมชี้แนวทางที่ถูกต้องแม่นยำ ไม่มีใครเกินอาจารย์ทั้งหลายที่ท่านผ่านไปแล้วเหล่านี้ นับแต่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นลงมา จากนั้นก็ครูบาอาจารย์องค์นั้น ๆ ส่วนมากมีแต่ลูกศิษย์ของท่านทั้งนั้นที่ผ่านไป ๆ หลวงปู่ฝั้น หลวงปู่พรหม มีแต่อย่างเพชรน้ำหนึ่ง ๆ ทั้งนั้น หลวงปู่บัว หนองแซง หลวงปู่ขาว วัดถ้ำกลองเพล หลวงปู่คำดี หลวงปู่แหวน หลวงปู่ทั้งหมดเหล่านี้ท่านเป็นอะไร ถ้าในครั้งพุทธกาลจะว่าท่านเป็นพระอะไร ก็ว่าเป็นพระอรหันต์ทั้งนั้น ถ้าไม่ใช่คนตาบอดหูหนวกอย่างพวกเรา ๆ ท่าน ๆ นี้ไปคอยโจมตี เรื่องกิเลสชอบจะโจมตีธรรม ชอบจะทำลายธรรม ถ้าเป็นเรื่องความดีแล้วขึ้นชื่อว่าตัวกิเลสแล้วจะไม่เชื่อเลย นอกจากธรรมเท่านั้นจะเชื่อ

หมดไป ๆ ครูบาอาจารย์ที่ว่า แล้วยังเหลืออยู่ไหนที่นี่ เราจะมานอนใจอยู่เหรอ การแนะนำสั่งสอนทางด้านจิตตภาวนาเป็นของสำคัญมาก ถ้าไม่รู้ไม่เห็นได้ผ่านมาแล้วสอนไม่ถูก เรียนมา ๙ ประโยคก็เรียนมาเถอะ มีแต่ความจำเฉย ๆ ความจริงไม่ปรากฏแล้วเอาอะไรไปสอนใคร ลูบ ๆ คลำ ๆ ทั้งนั้นละ แต่ถ้าลงได้ปรากฏเป็นความจริงขึ้นภายในใจของตัวเองด้วยภาคปฏิบัติแล้วไม่สงสัย จะรู้ชัดเจนทีเดียว การเทศน์การแนะนำสั่งสอนหรือการแก้ไขปัญหาทุกแง่ทุกมุม จะไม่ผิดไม่พลาดไม่ทำผู้มาศึกษาให้ผิด

หวัง จะได้เป็นขวัญใจตลอดไปเลย นี่ครูบาอาจารย์ทั้งหลายเหล่านั้นท่านเป็นอย่างนั้น เวลานี้ก็หมดไป ๆ เราจะลูบ ๆ คลำ ๆ ไปไหนที่นี่ หมดไป ๆ แล้ว

อำนาจของกิเลสมันยิ่งรุนแรงขึ้นทุกวัน ๆ ไม่ว่าทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าในหัวใจของเราเอง เพราะสิ่งที่จะส่งเสริมให้มันเกิด มันมีกำลังมากขึ้นนั้นมีอยู่ทุกหย่อมหญ้า การประกาศศีลประกาศธรรม คือความดีงามทั้งหลาย เพื่ออวดกิเลสบ้างจะไม่มีนะเดี๋ยวนี้ เราอยากจะพูดว่าไม่มี มีก็อย่างว่านั่นแหละพอให้กิเลสหัวเราะ ว่าถือพุทธก็ถือพอให้กิเลสหัวเราะจะว่าไง เป็นพระเป็นสงฆ์ก็พอให้กิเลสหัวเราะนั่นน่ะ ไม่พอให้กิเลสร้องไห้ได้เลย

เอาซีฟาดลงไปซี พระพุทธเจ้าท่านสอนยังไง **สีลปริภาวิโต สมาธิ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส** ศีลอบรมแล้วสมาธิย่อมเกิดได้มีได้ **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสสา** เมื่อมีสมาธิเป็นเครื่องหนุนแล้ว ปัญญาย่อมเป็นไปได้ เกิดได้ แน่ะ **ปญฺญาปริภาวิตํ จิตฺตํ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ** จิตที่ปัญญาซักฟอกให้เรียบร้อยแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากกิเลสโดยชอบ นั่นว่าไง ท่านว่าไว้นี่อยู่ที่ตรงไหน อยู่ที่หัวใจเรานี่นะ ให้กิเลสได้หมอบได้ราบได้แตกกระจัดกระจายจากหัวใจบ้างซี อย่าให้มันได้หัวเราะ

ปฏิบัติเดินจงกรมก็ให้กิเลสหัวเราะ นั่งสมาธิภาวนาก็หลับครอก ๆ ให้กิเลสหัวเราะ เดินจงกรมก็เถ่อไปโน้นหัวใจ สติสตังไม่มีให้กิเลสหัวเราะ นั่งภาวนาให้กิเลสหัวเราะ อิริยาบถ ๔ ว่าตนทำความเพียร มีแต่เรื่องประโยคให้กิเลสหัวเราะ ๆ เป็นประโยชน์อะไร วิเศษศักดิ์สิทธิ์อะไร ไม่อายมันจนอยากมุดลงดินแล้วเหรอถ้าหากว่าธรรมดาทั่ว ๆ ไป ทำอะไรงานอะไรมีแต่งานให้กิเลสมันหัวเราะ ๆ ไม่น่าอับอายขายหน้ามากไปแล้วเหรอ พิจารณาซินักปฏิบัติเรา

เอาให้กิเลสมันร้องห่มร้องไห้สักทีซิ ให้มันพินาศฉิบหายไปจากหัวใจเรานี้เป็นยังไง ที่นี่ธรรมเกิดที่ไหน พระพุทธเจ้านิพพานไปแล้วธรรมเกิดได้ไหม พระพุทธเจ้านิพพานไปแล้วกิเลสทำไมมันเกิดได้เกิดในหัวใจคน ทีนี้ภาคปฏิบัติของเราฟัดกันลงไปกับกิเลส พระพุทธเจ้านิพพานแล้วธรรมะเกิดขึ้นได้ไหม กิเลสตายไปได้ไหม ให้มันเห็นประจักษ์ในใจของเราซินักปฏิบัติ เพราะธรรมนี้สด ๆ ร้อน ๆ แท้ ๆ อยู่ในหัวใจ ดังกังวานอยู่ในนี้ มีแต่กิเลสมันปิดมันหุ้มห่อไว้เท่านั้น เบิกออกซี

ได้รับความสุขความสบายจากการอยู่การกินการหลับการนอน นั้นโลกทั้งหลายมีมาด้วยกัน ก็แค่นั้นแหละ เหมือนนักโทษในเรือนจำก็กินอิ่ม มันหากเป็นนักโทษอยู่นั้นจะว่าไง เหมือนสัตว์พาหนะนี่เลี้ยงมันให้มันกิน แต่ถึงวาระเขาเอาไปฆ่า ๆ เป็นประโยชน์อะไร มันดีอะไรพอที่จะนอนใจ อันนี้หมุนเวียนไปในวัฏจักรวัฏจิตนี้มันกี่ภพกี่ชาติหาประมาณไม่ได้ ก็เพราะความประมาทของเรานั่นเอง ให้ธรรมแทรกเข้าไปทำลาย

ขั้วหัวใจของกิเลสบ้างซี ให้มันพังทลายออกไปจากใจ **ทุกฺขํ นตฺถิ อชาตสฺส** ทุกข์ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด จิตถ้าไม่ไปเที่ยวเกิดที่โน่นที่นี่จะหาทุกข์มาจากไหน เป็นอิสระเต็มตัวแล้วไม่ต้องเกิด มีแต่ความบริสุทธิ์ล้วน ๆ ในหลักธรรมชาติของตน นั่น

เหมือนว่าไกลแสนไกลจนเอื้อมไม่ถึงคำว่ามรรคผลนิพพาน เลยทวีปไหนไปทวีปไหน ๆ คิดให้กิเลสมันหลอกมันกล่อมไป ทั้ง ๆ ที่กิเลสฝังจมอยู่ในหัวใจเรา ไกลหรือใกล้ที่ไหนรู้กันอยู่ทุกเวลา ควรที่ธรรมจะฟาดลงไปตรงนั้นแท้ ๆ ถ้ามีหัวให้มันหัวแตกไปให้เห็นประจักษ์ใจนี่เป็นไร อยู่ไกลไหมกิเลส มันหุ้มห่ออยู่ที่จิต จิตของใครถ้าไม่จิตของเรา ฟาดลงที่หัวใจเราทำไมจะไม่ฟาดหัวใจกิเลสล่ะ เมื่อหัวใจกิเลสแตกไปแล้วจะเอาอะไรมาเกิดอีก มันไม่มีอะไรเกิดและก็ไม่มีอะไรสูญ นั่น **ปรมํ สุขํ** ได้แก่อะไร ได้แก่จิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วนั่นแหละ คำว่า **ปรมํ สุขํ ปรมํ สุขํ** จิตไม่บริสุทธิ์ล้วน ๆ จะ **ปรมํ สุขํ** ไม่ได้ เพราะ **ปรมํ สุขํ** นี้เป็นหลักธรรมชาติไม่ใช่สุขเวทนา เป็นธรรมชาติที่อยู่กับความบริสุทธิ์ของจิตเอง

พูดไป ๆ ก็รู้สึกเหนื่อย พากันเอาจริงเอาจังซี จะมาคุ้นมาเคยมาสนิทติดจมกันอยู่เฉย ๆ นี่กลายเป็นแบบโลกไปนะ มองเห็นอากัปกิริยาอะไรแสดงออกมีแต่เรื่องคึกเรื่องคะนอง เรื่องอรรถเรื่องธรรมไม่ค่อยมี นี่ละที่สลดสังเวช ผู้สอน-สอนแทบเป็นแทบตาย ผู้แสดงออกก็แสดงออกให้กิเลสหัวเราะตลอดเวลา มันหันหลังให้ธรรมให้การอบรมนี่ซิจะไม่ให้สลดสังเวชยังไง ดูหมู่ดูเพื่อนไม่ได้ดูเพื่อยกโทษยกกรณ์นี่ เพราะเราเป็นผู้สอนเพื่อให้ดีเอง แล้วไปยกโทษให้หมู่เพื่อนเพื่อหาประโยชน์อะไร เราสอนเพื่อให้ดี แต่กิริยาอาการที่แสดงมานั้นไม่ได้เข้าในวงการสอน หากเป็นวงของกิเลสสอนทั้งนั้น นี่ซิมันน่าสลดสังเวชตรงนี้แหละ

เอาเพียงแค่นี้แหละ เหนื่อยแล้ว

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๒๘

เน้นหนัก หักบ่วงกิเลส

คำว่าครั้งพุทธกาลกับสมัยปัจจุบันมีความแปลกต่างกัน ครั้งพุทธกาลหมายถึงเวลาที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ สมัยปัจจุบันนี้มีแต่พระโอวาทคำสั่งสอน พระองค์เองก็ทรงดับขันธปรินิพพาน ตามเรื่องของธาตุขันธ์ซึ่งเป็นเรื่องของสมมุติ นี่ความต่างกันอย่างหนึ่ง ความต่างกันอันดับสองก็คือ ครั้งพุทธกาลท่านมีความมุ่งมั่น และถือการปฏิบัติธรรมเพื่อรู้แจ้งแทงทะลุในธรรมทั้งหลาย เป็นรากฐานอันสำคัญในวงพระศาสนา ในวงของพุทธบริษัทและพระภิกษุ ภิกษุณี ตลอดสามเณร

พอมาสมัยปัจจุบันนี้ทางภาคปฏิบัติรู้สึกว่าเบาบางมากแทบจะว่าไม่มี ซึ่งเกิดจากความไม่สนใจเป็นส่วนมาก ถือเอาการร่ำการเรียนเป็นมรรคเป็นผลไปเสีย โดยไม่ได้คำนึงว่านั้นเป็นเพียงความจำ คือการเรียนเพื่อความจำ อันดับต่อไปจึงเป็นภาคปฏิบัติเพื่อจะตักตวงเอามรรคเอาผลขึ้นมา แต่นี้ถือเอาภาคปริยัติคือการศึกษาเล่าเรียนนั้นเป็นมรรคเป็นผลเสียเลยในความรู้สึก เพราะฉะนั้นผู้ที่เรียนได้มากน้อยจึงมีความภาคภูมิใจโอ่อ่าจนลืมเนื้อลืมตัว ทั้ง ๆ ที่กิเลสก็ไม่ได้หลุดลอยหรือถลอกปอกเปิกแม้แต่นิด นอกจากกิเลสพองตัวขึ้นมาเพราะความจำได้เท่านั้น นั่นละต่างกันอย่างนี้

หากการศึกษาเล่าเรียนเพื่อการปฏิบัติมีอยู่ดังสมัยพุทธกาลแล้ว การตักตวงเอามรรคผลนิพพานก็ต้องมีอยู่เช่นเดียวกัน หากจะต่างกันอยู่บ้างก็คือผู้เชี่ยวชาญต่อการแนะนำสั่งสอนนั้นอาจจะมีมากน้อยต่างกัน เมื่อมีมากน้อยต่างกันเช่นนี้ การศึกษาทางภาคปฏิบัติก็ย่อมไม่สะดวกเหมือนมีครูมีอาจารย์ คอยแนะนำตักเตือนสั่งสอนด้วยความเชี่ยวชาญเฉลียวฉลาด โดยที่ได้ผ่านมาแล้วทั้งฝ่ายมรรคและฝ่ายผลดังครั้งพุทธกาลท่านดำเนิน นี่ความต่างกันมีเท่านี้

ส่วนศาสนธรรมนั้นคงเส้นคงวา สภาพทั้งหลายที่มีอยู่ตามหลักธรรมที่สอนไว้ประกาศเอาไว้นั้นไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง พอที่จะมาแก้ไขดัดแปลงให้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นมา ดังที่ว่าบาปมีบุญมี นรกมีสวรรค์มี นิพพานมี หรือพูดย่น ๆ เข้ามาก็ว่ากิเลสและธรรมมีอยู่ภายในใจ เป็นสิ่งที่มีมาดั้งเดิม มีอยู่แล้วเช่นเดียวกันหมด ต่างแต่ความรู้ความเห็นของคนที่จะนำมาแยกมาแยะ มาปฏิบัติแก้ไขดัดแปลงมากน้อยต่างกันเพียงไรหรือไม่เท่านั้น

ศาสนาจึงกลายเป็นเรื่องต่างกัน ว่าครั้งพุทธกาลกับครั้งนี้ไกลกันอย่างลิบลับราวฟ้ากับดิน ดีไม่ดีอาจจะสุดเอื้อมหมดหวังในความรู้สึกของคนเป็นส่วนมากก็ได้ เรายังแน่ใจด้วยว่าเป็นเช่นนั้นจริง ๆ เพราะความรู้สึกทั้งหลายนี้ถูกทุ่มเทไปในทางอื่นเสีย

มากกว่ามากที่จะมาคิดให้เป็นผลเป็นประโยชน์ ตามหลักความจริงแห่งศาสนธรรม เราพูดอย่างนี้พูดในวงชาวพุทธเรา ไม่ได้พูดถึงคนที่ไม่เคยสนใจต่อพุทธศาสนาอะไรเลย พูดในวงชาวพุทธซึ่งมักจะทุ่มเทจิตใจไปในทางอื่นเสียมาก นี่แหละความรู้สึกของใจมันต่างกันเช่นนี้กับครั้งพุทธกาล ผลจะพึงได้รับจึงมีความแปลกต่างกันอยู่มากทีเดียว

หากมีผู้สนใจใฝ่อรรถใฝ่ธรรมด้วยภาคปฏิบัติ เช่นเดียวกับทางด้านปริยัติด้วยแล้ว ผลจะสืบต่อกันมาโดยลำดับลำดาไม่ขาดวรรคขาดตอน ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน และยังจะสืบต่อไปเรื่อย ๆ เพราะธรรมทั้งสามอย่างนี้เกี่ยวโยงกันแยกกันไม่ออก คือปริยัติ ได้แก่การสำเหนียกศึกษาหรือเล่าเรียนด้วยความสนใจอยากรู้อยากเห็นจริง ๆ แล้วใฝ่ต่อการปฏิบัติ จากนั้นก็เป็นภาคปฏิบัติ ดังที่พระอุปัชฌาย์ท่านสอนให้ทุก ๆ องค์ในขณะที่บวช จะบวชเป็นเณรก็ตาม บวชเป็นพระก็ตาม นั่นคือภาคปริยัติอยู่แล้ว กรรมฐาน ๕ ที่พระอุปัชฌาย์มอบให้ นั้นแลคือพื้นเพแห่งปริยัติที่อุปัชฌาย์มอบให้กุลบุตรผู้บวชใหม่

เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี่เรียกว่าอนุโลม ให้พิจารณาอนุโลมอย่างนั้น ๆ ท่านสอน ตโจ ทันตา นขา โลมา เกสา นี่คือปฏิโลม ให้กำหนดพิจารณาใคร่ครวญสิ่งเหล่านี้ถอยหน้าถอยหลัง ท่านเรียกว่าอนุโลมปฏิโลม สิ่งเหล่านี้มีอยู่ภายในกายของเรารอบตัวหรือเต็มตัวไม่มีอย่างอื่น มีแต่สิ่งเหล่านี้เกี่ยวโยงกันเต็มไปหมดในร่างกายของเรา ตโจ นั่นครอบไว้แล้ว นี่ท่านเรียกว่าภาคพื้นปริยัติที่อุปัชฌาย์มอบให้ เป็นเรื่องสำคัญมาก

อุปัชฌาย์แต่ละองค์ ๆ ที่จะบวชกุลบุตรสุดท้ายภายหลัง ต้องเป็นผู้สำเหนียกศึกษาสนใจในกรรมฐานทั้งห้านี้เป็นอย่างน้อยทุก ๆ องค์ จึงจะบวชกุลบุตรสุดท้ายภายหลังได้ และสอนไปตามแนวนี้ นี่คือภาคปริยัติ เราจะเข้าใจว่าไม่ได้เรียนเหรอ เรียนแล้วนี่ ครั้งพุทธกาลท่านเรียนอย่างนี้เรียนจากอุปัชฌาย์ แล้วก็เรียนจากครูจากอาจารย์แขนงต่าง ๆ วิธีปฏิบัติ

พอเสร็จแล้วก็ **รุกฺขมูลเสนาสนํ** นั่นฟังซิ อุปัชฌาย์บอกให้ พระพุทธเจ้าประทานให้อย่างนั้นรับสั่งอย่างนั้นว่า **รุกฺขมูลเสนาสนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา ตตฺถ เต ยาวชีวํ อุสฺสาโห กรณีโย** คือเราพูดเป็นภาษาเรียบ ๆ ธรรมดา ๆ ก็จะกลายเป็นธรรมเนียมไปเสียว่า บรรพชาอุปสมบทแล้วพึงอยู่ตามรุกขมูลร่มไม้ ต่อจากนั้นก็ชายป่าชายเขาตามถ้ำเงื้อมผา พึงทำความอุตส่าห์พยายามอยู่อย่างนั้นตลอดชีวิตเถิด

แต่ผู้ที่สอนเพื่อความเอาจริงเอาจัง โดยเห็นว่ากิเลสเป็นข้าศึกเป็นภัยจริง ๆ ต่อจิตใจของสัตว์โลกแล้ว จะมาสอนแบบคนสุภาพอ่อนโยนให้กิเลสหัวเราะได้ยังไง ก็ต้องสอนลงแบบจริงแบบจังทีเดียว ตรงไหนที่กิเลสจะสะเทือนหัวใจ กิเลสจะถลอกปอกเปิก

จะเดือดร้อนวุ่นวายระส่ำระสาย จนถึงแตกบ้านแตกเมืองออกจากจิตใจ ต้องเน้นหนักศาสตราอาวุธคือพระโอวาทคำสั่งสอนลงตรงนั้น ถ้าเป็นอุปัชฌาย์ก็โอวาทคำสั่งสอนตีลงตรงนั้น ๆ ให้ถึงใจกุลบุตรสุดท้ายภายหลังผู้มาบวชกับอุปัชฌาย์นั้น ๆ ว่า โน่นน่ะป่าเห็นไหม ที่นั่นละที่กิเลสกลัว ตลาดเทศบาล ๑ เทศบาล ๒ นั่นเป็นที่สั่งสมของกิเลส นั่นมันแก้กันเข้ามาพลิกกันเข้ามาดังนี้

หลักธรรมกับกิเลสมันอยู่คนละเกลียว มันติดพันกันอยู่นั้นอยู่ในจิตดวงเดียวอยู่คนละฉาก เพราะฉะนั้นการแก้จึงต้องให้เน้นให้หนัก การสอนต้องเน้นหนัก ไม่เน้นหนักผู้ฟังจะมีความรู้สึกเน้นหนักหรือถึงใจได้อย่างไร และผู้สอนต้องเป็นผู้เข้าใจนั่นแหละเป็นอันดับแรกทีเดียว เข้าใจเรื่อง เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เข้าใจเรื่องกรรมฐานได้เป็นอย่างดี อย่างครั้งพุทธกาลท่านเป็นอุปัชฌาย์ มีแต่พระอรหันต์ทั้งนั้นเป็นอุปัชฌาย์ นั่น ขนาดพระอรหันต์เป็นอุปัชฌาย์ทำไมจะไม่เด็ดไม่เดี่ยว ทำไมจะไม่เน้นหนักถึงจุดอันสำคัญ ๆ ของกิเลสแต่ละตัว ๆ มันซุ่มซ่อนมันหลบซ่อนหากินอยู่ที่ตรงไหนบ้าง ท่านต้องทราบหมด และวิธีตีต้อนกิเลสฆ่ากิเลสท่านก็ทราบหมด เพราะฉะนั้นการแสดงออกแต่ละบทละบาทของท่านผู้สิ้นกิเลสอาสวะ หรือท่านฆ่ากิเลสตายหมดเรียบร้อยแล้วภายในใจนั้น จึงเน้นหนักหรือจึงกระจ่างแจ้ง จึงแตกฉานมากทีเดียว ผิดกับคนทั้งหลายเป็นอันมาก

สอน **รุกฺขมูลเสนาสนํ** ก็ชี้บอกโน้นป่าโน้นเขา นั้นละกิเลสจะพังทลายลงไปที่จุดนั้นละ ตรงไหนที่ไม่ล่อแหลม ตรงไหนที่ไม่น่าหวาดน่ากลัวกิเลสก็ไม่กลัว ตรงไหนไม่ล่อแหลมกิเลสก็ไม่ล่อแหลม ตรงไหนไม่น่ากลัวกิเลสก็ไม่น่ากลัว ตรงไหนไม่กลัวตายกิเลสก็ไม่กลัวตาย ตรงไหนที่เรากลัวตายนั้นแหละกิเลสก็กลัวตายเหมือนกัน ตรงไหนที่เราอดอยากขาดแคลนกิเลสจะอดอยากขาดแคลน ตรงไหนที่เรากลัวตายหรือเราจะตายนั้นละกิเลสจะตายที่ตรงนั้นละ นั่น มันย้ำกันลงอย่างนั้น ธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าย้ำลง ๆ เพราะเหตุใดจึงย้ำลง ก็ผู้ที่ท่านมาสอนอย่างนั้นท่านเข้าใจหมดแล้ว คือเข้าใจตามวิธีที่ว่านั้นทั้งนั้น

ไปอยู่ที่ไหนถ้าไม่เห็นกำลังของตัวเอง ไม่เห็นกำลังของความกลัวเสียก่อน จะไม่เห็นกำลังของความกล้าที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ไม่เห็นกำลังของกิเลสต่อสู้กับธรรมแล้วจะไม่เห็นกำลังของธรรมและจะไม่เห็นความแพ้ความชนะกัน เพราะฉะนั้นจึงต้องเอาให้เน้นให้หนัก เช่น สอนเข้าอยู่ในป่าในเขาก็สอน นั่นน่ะ ๆ ๆ ชี้เข้าไป ๆ นั่นละเป็นสถานที่ที่กิเลสจะเดือดร้อนวุ่นวาย กิเลสจะระส่ำระสาย กิเลสจะแตกแม่แตกลูกแตกบ้านแตกเมือง สาแหรกภพชาติขาดจากจิตใจของเราจะขาดที่ตรงนั้นแหละ ตรงที่เราพากลัว ๆ เรากลัวตาย เรากลัวอดอยากขาดแคลน ตรงนั้นละกิเลสกลัวเหมือนกัน ถ้าเราเห็นว่า

เป็นความสุขความสบาย นั้นคือความสุขความสบายของกิเลส ไม่ใช่ความสุขความสบายของเรา มันเอาเราเป็นฉากเฉย ๆ

ด้วยเหตุนี้ผู้ปฏิบัติจึงต้องมีความกระทบกระเทือนในร่างกายและจิตใจ เช่นเดียวกับเขาขึ้นต่อกรหรือต่อยกันบนเวที เขาไม่ได้ต่อยเวที นักมวยเขาต่อยกันต่างหาก แต่เวทีก็พ้นความกระทบกระเทือนไปไม่ได้ ต้องกระทบกระเทือนอยู่โดยดี นี่ก็ร่างกายจิตใจเป็นเวทีของระหว่างกิเลสกับธรรมต่อสู้กัน จึงต้องมีความกระทบกระเทือน เอ้ากระทบกระเทือนไปเถอะ นั่นถ้าเป็นนักปฏิบัติแล้วให้ได้เห็นเรื่องเห็นราว จะทุกข์จะยากจะลำบากขนาดไหนให้มันเห็นให้มันรู้ สิ่งเหล่านี้เป็นหินลับปัญญา ถ้าไม่ทุกข์เสียก่อนไม่เกิดปัญญา เมื่อถึงขั้นจนตรอกจนมุมแล้วนั้นแหละเกิดปัญญา ปัญญาเกิดตรงนั้น ไม่มีที่พึ่งอาศัยแล้วจิตก็วิ่งเข้าหาตัวเองช่วยตัวเอง นั่นละท่านว่า **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ**

แต่ก่อนเราเองก็ไม่เข้าใจแปล **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** ว่า ตัวนั้นแลเป็นที่พึ่งของตัว ท่านว่าอย่างนี้ ก็เลยคิดไปหาแต่เรื่องจะพึ่งคนอื่น ถ้าไม่พึ่งคนอื่นมันจะได้เหรอ แน่ะมันคิดไปอย่างนั้นเสีย ทั้ง ๆ ที่นิสัยของสัตว์โลกก็ชอบจะพึ่งคนอื่นอยู่แล้วไม่ได้หวังพึ่งตัวเอง ควรที่จะมาพึ่งตัวเองดังที่พระพุทธเจ้าสอนเสียมั่ง ให้ได้เห็นเหตุเห็นผลมันไม่คิด แต่พอเข้าทางจนตรอกจนมุมแล้วมันเป็นไปได้ นี่เราพูดถึงเรื่องภาคปริยัติท่านสอนอย่างนั้น

พอสอนเรื่อง เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ กรรมฐานที่ตั้งแห่งงาน เมื่อแปลออกแล้วเป็นฐานที่ตั้งแห่งงาน งานเพื่อตัดภพตัดชาติ งานอันวิเศษวิโส หรืองานกองทุกข์ทั้งหลายระหว่างกิเลสกับธรรมหรือกับจิตจะต่อสู้กันนี้ จะทุกข์ที่สุดก็คืองานอันนี้ และรื้อภพรื้อชาติให้พ้น ให้ขาดสะบั้นจากจิตใจถึงบรมสุขได้ก็คืองานอันนี้ ดังนั้นถึงว่ากรรมฐาน ๆ แปลว่าที่ตั้งแห่งงาน งานของพระ งานของผู้ที่จะรื้อตนออกจากวัฏสงสารจะไม่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดในภพในชาติ ดังสัตว์ทั้งหลายที่เกลื่อนอยู่ในสามโลกธาตุนี้อีกต่อไป จึงควรเข้มข้นในเรื่องความพากความเพียร ความอดความทนควรอดควรทน

ทุกข์เพราะอำนาจของกิเลสก็เคยทุกข์มาแล้ว สุขเพราะอำนาจของกิเลสก็เคยสุขมาแล้ว เป็นยังไงได้รับความวิเศษวิโสยังไงบ้าง จะทุกข์เพราะอำนาจแห่งการต่อสู้กับกิเลสก็ให้เห็นบ้างซิ และเวลาได้รับความสุขความสบายเพราะอำนาจแห่งธรรม ก็ให้รู้ให้เห็นภายในจิตใจของเรานี่

นี่ละเมื่อได้เรียนกรรมฐานนี้แล้ว เอ้า **รุกฺขมูลเสนาสนํ** สถานใดที่เป็นป่าเป็นเขาลำเนาไพร ที่เปลี่ยวเป็นที่สงัดงบเงียบไม่มีอะไรยุ่งกวนใจ ให้เข้าสู่สถานที่นั้น เอาธรรม

เป็นธรรมาวุธ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี้เป็นเครื่องศาสตราอาวุธที่ต่อสู้กับกิเลสตัณหา คือพิจารณาในนี้เป็นชัยสมรภูมิ เกสา เป็นยังไง โลมา นขา ทันตา ตโจ เป็นยังไงที่อยู่ในตัวของเรา ที่นี่จิตขุดค้นลงไปตรงนั้น พิจารณาลงไปตรงนั้น ด้วยความจดจ่อต่อเนื่องกัน จิตเมื่อไม่มีที่ไปที่มาถูกบังคับบัญชาอยู่เสมอด้วยความจนตรอกจนมุมแล้วย่อมทำงานให้ เมื่อได้ทำงานแล้วจะไม่ทราบความจริงยังไง ปัญญาต้องหยั่งเข้าหาความจริง เมื่อหยั่งเข้าหาความจริงต้องรู้ความจริง เมื่อรู้ความจริงแล้วทำไมจะไม่อาจหาญจิตใจของเรา

ดังภาคปริยัติเราเรียนมา ๆ จำได้หมายรู้ตามบทตามบาทอรรถบาลีนั้น เป็นอีกอย่างหนึ่งนะ ความจำได้นั้นไม่ได้มีความอาจหาญอะไรเลย หากจำได้หากไม่อาจหาญ หากไม่คล่องตัว ถึงแปลก็ไม่คล่องตัว รู้ก็ไม่คล่องตัวเพราะเพียงจำได้ แต่พอมาปฏิบัติได้เข้าอกเข้าใจ ท่านว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เป็นต้น เห็นประจักษ์ภายในจิตใจของตนด้วยสติด้วยปัญญาจริง ๆ แล้วมันอาจหาญ อย่าว่าแต่อาการ ๕ นี้เลย หมดอาการ ๓๒ มันก็อาจหาญ เพราะสติปัญญาฟาดฟันหั่นแหลกเข้าไปจนแตกกระจัดกระจายหมด ไม่มีอะไรเหลือภายในขันธ์ ๕ นี้เลย จิตที่ขึ้นชื่อว่าปัญญาได้หยั่งลงไปแล้วที่ตรงไหน ต้องแตกกระจัดกระจายไปด้วยความรู้แจ้งแทงทะลุไปหมด ทีนี้เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วทำไมจะไม่อาจหาญ ร่างกายเป็นยังไง เราพิจารณามารู้ได้ยังไง เห็นได้ยังไงด้วยปัญญาชัดเจนไม่ต้องไปถามใครเลย มันทราบด้วยปัญญาของตัวเอง

ออกจากนี้เราจะพิจารณาถึงเรื่องเวทนา เวทนานี่สำคัญมากนะ รูปขันธ์ก็สำคัญอย่างหนึ่ง แต่เวลาจนตรอกจนมุมจริง ๆ มันมักจะเวทนา คือทุกขเวทนาเป็นของสำคัญเมื่อทุกข์มาก ๆ แล้วนั้นละปัญญามันก้าวเดิน ถ้าผู้มีใจกล้าหาญจริง ๆ แล้ว ทุกขเวทนาจะเป็นหินลับปัญญาได้เป็นอย่างดีทีเดียว ขุดค้นลงไปที่ทุกขเวทนา เอ้า ทุกข์เกิดที่ตรงไหน สมมุติว่าทุกข์เกิดที่ขาหรือที่เข่ามากกว่าเพื่อน เอ้า กำหนดลงไปที่เข่ามีอะไร มีหนังหุ้ม แน่ะ กำหนดดูหนังเป็นยังไง หนังเป็นทุกข์ไหม ถ้าว่าหนังเป็นทุกข์ ทุกข์ดับไปทำไมหนังยังมีอยู่ นี่ปัญญาจ่อเข้าไป ๆ หรือเนื้อเป็นทุกข์ หรือเอ็นเป็นทุกข์ กระดูกเป็นทุกข์ ย้อนหน้าย้อนหลังว่าอะไรเป็นทุกข์ จิตจ่อลงไปตรงนั้น ปัญญาหยั่งลงไปตรงนั้นจนเห็นความจริง ไม่เห็นความจริงย้อนหลังกลับมาดูจิต ย้อนหน้าย้อนหลังพลิกไปพลิกมา

เวทนาเป็นยังไง คำว่าทุกขเวทนา เขารู้ความหมายของเขาไหม เขาว่าเขาได้ให้ทุกข์แก่เราไหม เขาว่าเขาบีบคั้นเราไหม คำว่าทุกข์ ๆ น่ะเป็นยังไง แล้วหนังเป็นต้นเขาว่าเขาเป็นทุกข์ไหม ดูหนังอีกตัวที่เราว่าเป็นทุกข์ หนังก็สักแต่ว่าหนัง มีอยู่ตั้งแต่ทุกข์ยัง

ไม่เกิด ทุกข์ก็มีความเกิดขึ้นแล้วดับไปตามธรรมชาติของมัน มันไม่มีความรู้สึกในตัวของมันเลย และไม่มีความหมายในตัวของเราด้วย

จิตเป็นยังไง จิตเมื่อเวลาพิจารณาเข้าไปจริง ๆ ก็สักแต่ว่ารู้เท่านั้น มีสัญญาอารมณ์เท่านั้นเป็นความหมาย ไปหมายว่านั้นเป็นทุกข์นี้เป็นทุกข์ สุดท้ายก็มาว่าเราเป็นทุกข์ เราเลยไปแบกเอาทุกข์ทั้ง ๆ ที่ร้อน ๆ ทั้งที่เป็นทุกข์ ทั้ง ๆ ที่กลัว ๆ นั้นเข้ามาใส่หัวใจเข้าอีก ยิ่งเป็นทุกข์ทรมานขึ้นมากมายถ้าสติปัญญาไม่ทัน ถ้าสติปัญญาทันแล้วก็เนื้อเป็นเนื้อ หนังเป็นหนัง เอ็นเป็นเอ็น กระดูกเป็นกระดูก เป็นความจริงของใครของเราอยู่เท่านั้น

เวทนาคือความทุกข์ก็เป็นสักแต่เวทนาอยู่เท่านั้น ไม่เป็นอันอื่นอันใดเลย ไม่มีความหมายในตัวเอง อาการเหล่านั้นก็ไม่มีความหมายในตัวเอง และไม่มีความหมายในจิต มีแต่จิตไปให้ความหมายเขา จิตก็คือตัวหลงไปสำคัญมั่นหมาย มันออกจากอะไรจึงไปหลง ก็ตัวอวิชชานั้นแล แต่เรายังไม่กล่าว มันไปสำคัญว่านั้นเป็นทุกข์นี้เป็นทุกข์แล้วก็กว้านเอาสิ่งเหล่านั้นเข้ามาเผาตัวเอง แต่นี้พอมันเข้าใจได้อย่างชัดเจนแล้ว อาการแต่ละอาการเป็นตัวเอง เป็นของตัวเอง ๆ เป็นความจริงของตัวแต่ละอย่าง ๆ ทุกขเวทนาก็เป็นความจริงของตัวเท่านั้น จิตก็มาย้อนรู้ตัวเองเสีย จิตก็สักแต่ว่าจิต

เมื่ออาการไม่หลอกแล้วก็ไม่มีอะไรมาหลอกตัวเอง จิตก็เป็นของจริงอันหนึ่ง เวทนาเป็นของจริงอันหนึ่ง กายส่วนต่าง ๆ เป็นของจริงอันหนึ่ง ต่างอันต่างจริง เมื่อต่างอันต่างจริงแล้วนั้นแหละที่นี่ไม่กระทบกันเลย เป็นความจริงตามสภาพของตน ไม่มีอะไรมากระทบกระเทือนกัน เพียงเท่านี้เราก็ทราบความจริงในการพิจารณาสติปัฏฐาน ๔ หรือพิจารณาเวทนา หรือพิจารณาขันธ์ มีรูปขันธ์กับเวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ก็ทราบไปในตัวนั้น สังขารขันธ์ผู้ปรุงผู้หลอกตัวเอง สัญญาขันธ์ผู้หลอกตัวเอง ก็ทราบไปในตัวด้วยการพินิจพิจารณาของเรา มันรู้ชัดเจนอยู่ภายในตัวเองนั้นแล นี่คือความจริงที่เกิดจากการพิจารณา

เมื่อได้รู้ได้เห็นชัดเจนถึงขนาดนั้นแล้ว เกิดความกล้าหาญชาญชัยภายในจิตใจ เพราะได้รู้ได้เห็น อ๋อ การพิจารณารู้ขันธ์รู้ทุกขเวทนารู้อย่างนี้เหรอ ไม่ต้องถามใคร อาจหาญชาญชัยมากทีเดียว และรู้ไปจนกระทั่งถึงอนาคต ถึงขันธ์จะแตก อย่าว่าแต่ทุกข์ในปัจจุบันที่เป็นอยู่เวลานี้เลย แม้ทุกข์ในเวลาจะตายมันจะเอาเวทนาหน้าไหนมาหลอกเราวะ นั่น ต้องเป็นเวทนาหน้าเก่าที่เคยเป็นอยู่บัดนี้ และในบัดนี้เราได้ทราบชัดหมดแล้วเรื่องเวทนาจะเป็นยังไง ๆ เป็นข้างหน้าก็คือ **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** อันเดียวกัน เราตื่นไปที่ไหนก็ในปัจจุบันนี้ไม่ตื่น อนาคตจะเป็นอะไรถ้าไม่เป็นอยู่ในขันธ์อันนี้น่ะ อนาคตก็ไม่ตื่น นั่นเมื่อทราบชัดแล้วเกิดความกล้าหาญ

นี่ละพิจารณาแยกออกไปจนกระทั่งถึงไม่มีอะไรตายโน่น เมื่อรู้ได้ชัดแล้วตายอะไร ส่วนรูปนี่เป็นเรื่องของธาตุ ๔ ส่วนแข็งคือหนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เหล่านี้เป็นต้นมันก็เป็นส่วนธาตุดิน แตกกระจายไปแล้วก็ลงไปสู่ธาตุเดิมของตน น้ำก็ลงไปเป็นน้ำตามเดิม ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟตามเดิม อันไหนตายไม่เห็นมี ไฟตายไปไหนฉิบหายไปไหน ดินฉิบหายไปไหน ลมฉิบหายไปไหน มีอยู่ตามสภาพของตน จิตผู้รู้ ๆ ผู้กลัวตายนี้ฉิบหายไปไหน เมื่อพิจารณาชัดเข้าไปเท่าไรจิตยิ่งเด่นชัด มันตายได้ยังไงธรรมชาติอันนี้ มันก็รู้ได้ชัด ๆ ว่าจิตนี้ไม่ตาย เพียงเท่านี้ก็รู้แล้วว่าจิตไม่ตาย

เราอย่าด่วนพูดถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้นเลย เพียงขั้นนี้เท่านั้นก็ทราบได้อย่างเด่นดวงว่าจิตก็ไม่ตาย หายความกลัว กลัวอะไร เมื่อจิตก็ไม่ตายแล้วกลัวอะไร มันกลัวบ้าไปเฉย ๆ แน่ะ โอ๋ย หลอกกันทั้ง ๆ ที่ใครก็ไม่มีเจตนาหลอก แต่หลอกก็เพราะความหลงพาให้เป็นไปเช่นนั้น เมื่อจิตได้หยั่งทราบเสียหนหนึ่งเท่านั้น คราวหลังเกิดความกล้าหาญชาญชัย ถึงจิตจะไม่รวมลงไปขนาดนั้น ไม่ได้รู้แจ้งเห็นจริงขนาดนั้นก็ตาม จิตจะไม่มีความสะทกสะท้านหวั่นไหวเลย และจะไม่สงสัยในความจริงที่เคยรู้เคยเห็นมาแล้วนั้น นี่เป็นบทเป็นบาทเป็นทางเดินอันราบรื่นดีงามของผู้ที่เคยได้รู้ได้เห็นแล้วและเป็นต้นทุนอันสำคัญในการพิจารณา นี่ละเกิดความกล้าหาญชาญชัยมากทีเดียว

ผู้ได้เห็นความจริงอย่างนี้แล้วไม่หวั่น แม้ทุกขเวทนาจะครอบเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยถึงจะตายก็ตาม จะไม่มีสะทกสะท้านหวั่นไหวเลย เพียงมีกิเลสอยู่ก็ตามเถอะ ความจริงของจิตมีอยู่เป็นตัวของตัวอยู่ ไม่ได้ไปสะทกสะท้าน ไม่ได้ไปอาจไปเอื้อมหรือไปพึ่งพิงร่างกายส่วนนั้นส่วนนี้ มันไม่ได้พึ่งนี่ ถอยเข้ามาอยู่ในตัวของตัวเองด้วยความรู้ตามเป็นจริงในสิ่งทั้งหลายแล้วอยู่ ๆ ถึงจะแตกก็แตก สภาพใดไม่ทนเอ้าแตกไป สภาพที่ทนเอ้าอยู่ นั่นให้รู้ชัดเจนอย่างนั้นซินักปฏิบัติ

ธรรมพระพุทธเจ้าท่านสอนจริง ๆ รู้จริง ๆ เห็นจริง ๆ จึงมาสอนโลก ไม่ใช่มาสอนแบบหลอกลวง เราปฏิบัติมีแต่เรื่องแบบหลอกตัวเอง เดินจงกรมหย็อก ๆ ก็หลอกตัวเองกลัวจะมากไป นั่งสมาธิภาวนาก็หลอกตัวเอง ทำความพากความเพียรมีแต่หลอกตัวเอง ให้กิเลสมันหลอกเลยไม่ได้ธรรมของจริง มีแต่เรื่องหลอก ๆ จะได้เรื่องได้ราวอะไรกัน ประพฤติปฏิบัติต้องเอาให้มันจริงมันจังซิ นี่ละท่านว่าภาคปริยัติแล้วก็ภาคปฏิบัติ เป็นอย่างนี้

ปฏิเวธคืออะไร คือความรู้แจ้ง รู้แจ้งไปโดยลำดับลำดา ดังที่กล่าวมานี้ก็คือความรู้แจ้งเป็นประเภท ๆ จนกระทั่งถึงความรู้แจ้งแทงทะลุหมดไม่มีอะไรเหลือ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา อวิชฺชาปจฺจยา วิญฺญาณ์ อวิชฺชาปจฺจยา**...จนกระทั่งถึงสิ้นสุดไม่มีอะไรเหลือ **อวิชฺชายเตฺวว อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ** ดับ ๆ ๆ ไปหมด นั่นยิ่งสุด

ยอดเลย จะตายก็ตามจะเป็นอยู่ก็ตาม จะไม่มีความสะทกสะท้าน จะไม่มีความกลัวตาย ไม่มีความกล้าหาญ ความกล้าก็หมด ความกลัวก็หมดเพราะเป็นเรื่องสมมุติด้วยกัน มันตอบรับกันในระหว่างสมมุติเฉย ๆ เมื่อจิตได้ถึงขั้นบริสุทธิ์ขั้นเป็นตัวของตัวเด่นอย่างเต็มที่สมบูรณ์ โดยที่สมมุติทั้งหลายมีขันธ์เป็นต้นเข้าเกี่ยวข้องไม่ได้แล้ว กลัวอะไรกล้าอะไร

ความกลัวก็เป็นสภาพอันหนึ่ง ความกล้าก็เป็นสภาพอันหนึ่ง ในขณะที่ดำเนินปฏิปทานั้น ความกลัวกับความกล้าต้องฟัดต้องเหวี่ยงกันไป เป็นคู่แข่งกัน เหมือนกับนักมวยถ้าต่อยกันต้องหวังมีแพ้มีชนะกันอยู่โดยดี นี่การต่อสู้ระหว่างกิเลสกับธรรมก็ต้องมีการแพ้การชนะ และมีความกล้าหาญชาญชัยหรือการกลัวกันเป็นธรรมดา แต่เมื่อได้ถึงขั้นหลุดพ้นหรือได้ชัยชนะเต็มที่แล้ว กล้าก็ไม่มีกลัวก็ไม่มี เอ้า เป็นก็อยู่ ตายก็ตายไปซิ อะไรตายก็รู้หมดแล้ว ไม่มีอะไรที่จะสะทกสะท้านในหลักธรรมชาติของจิตอันนั้นนั่น

พิจารณาให้ถึงดูซิเรื่องเหล่านี้น่ะ เราอย่าไปคอยเอาเวลาตาย นี่สอนกันทั้ง ๆ ที่รู้ ๆ อยู่นี้ การปฏิบัติก็ปฏิบัติทั้ง ๆ ที่มีชีวิตอยู่นี้ ให้รู้ทั้ง ๆ ที่มีชีวิตอยู่นี้ แล้วจะเป็นยังไงระหว่างขันธ์กับจิต เมื่อถึงขั้นวิมุตติหลุดพ้นจริง ๆ ในหลักธรรมชาติของตนแล้ว ไม่มีอะไรที่จะสะทกสะท้านในจิตดวงนั้นน่ะจริงไหม เอาให้รู้ซิ

เราพูดนี่พูดด้วยความเต็มอกเต็มใจ พูดเพื่อให้หมู่ให้เพื่อนได้ประพฤติปฏิบัติให้เห็นว่านี่น่ะ ๆ มรรคผลนิพพานไม่ได้อยู่ที่ไหน ๆ อยู่ในวงสัจธรรมทั้งสี่ สัจธรรมทั้งสี่คืออะไร ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค อยู่ที่ไหน อยู่ที่กายกับจิต อยู่ที่ขันธ์ ๕ ธรรมชาติที่รู้ ๆ นี้ก็อยู่ในท่ามกลางแห่งขันธ์ ๕ นี้ ให้รู้ชัดในสิ่งเหล่านี้แล้วจะหายสงสัยไปหมดนั่นแหละ พระพุทธเจ้าองค์ไหนที่ว่ามาตรัสรู้ ๆ เราจะหายสงสัยไปหมด ว่านิพพาน ๆ ไปไหน ถ้าลงได้เอาความบริสุทธิ์ตลอดถึงการประพฤติปฏิบัติของตนโดยลำดับลำดา ทั้งเหตุทั้งผลสมบูรณ์เต็มที่แล้วมาเป็นเครื่องยืนยันภายในจิตใจแล้ว จะสงสัยพระพุทธเจ้าไปที่ไหน ไม่ว่าการดำเนินของพระองค์ ไม่ว่าการรู้แจ้งแทงทะลุของพระองค์ ตลอดถึงสาวกทั้งหลาย จะผิดไปจากธรรมชาตินี้ได้อย่างไร มันเป็นเครื่องยืนยันกันอยู่อย่างนี้นั่นแหละที่ว่า **อกาลิโก ๆ** อกาลิกจิต อกาลิกธรรม ไม่มีกาลไม่มีสถานที่ไม่มีเวล่ำเวลา เป็นความจริงตลอดเวลาอยู่กับความจริงของตัวเอง เมื่อจิตได้รู้ความจริงแล้ว จริงจริง ๆ อย่างนั้นไม่มีทางที่จะสงสัย

นี่ละครั้งพุทธกาลก็ตาม ครั้งไหนก็ตาม ขอให้ดำเนินตามหลักศาสนธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ชอบแล้วนี้เถอะ ให้พิจารณาลงในธาตุในขันธ์ ในสัจธรรมหรือสติปัฏฐาน ๔ อริยสัจ ๔ สติปัฏฐาน ๔ อยู่ที่ไหน ก็อยู่ที่กายที่จิตของเรานี้ ครอบอยู่นี้ แบกกันไปมา

อยู่นี้ ใจมีแต่เรื่องแบกกิเลสไปด้วย ไม่ได้แบกธรรมคือสติปัญญารู้แจ้งแทงทะลุในตัว นี่สำคัญ จึงไม่ค่อยรู้เรื่องราวอะไร ๆ

ท่านว่าปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ถ้ามีความสนใจสม่ำเสมอเหมือนกันแล้ว ผลของธรรมทั้งสามนี้จะเกี่ยวโยงกันไปไม่ว่าสมัยใด ปริยัติคือการศึกษาเพื่อเข้าอกเข้าใจในแนวทางที่จะถอดถอนกองทุกข์ออกจากใจ คือกิเลสอันเป็นเชื้อที่ผลิตทุกข์ขึ้นมา ให้รู้วิธีการ แล้วก็เป็นภาคปฏิบัติดำเนินงานด้วยความสนใจเช่นเดียวกัน เหตุใดจะไม่รู้ไม่เห็น ธรรมไม่ได้ปิดบังต่อผู้ใดเลย มีอยู่ตลอดเวลา **อกาลิโก**

ฝึกหัดดัดแปลงเจ้าของเข้าซิ มาเคยมาชินชาหน้าด้านอยู่อะไรกับกองทุกข์ ความสุขผิว ๆ ของกิเลสมันฉาบทาเอาไว้นี้ ความสุขอันหายกังวลวุ่นวายทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าประกาศสอนอยู่ตลอดเวลาทำไมไม่สนใจ ให้มันถึงใจบ้างซินักปฏิบัติ ถึงใจไม่มีความเบื่อหน่ายอิ่มพอก็คือเรื่องของกิเลส มันปิดมันบังอยู่ทั่วโลกดินแดนนี้ ใครประเสริฐในโลกนี้มีไหม เราก็เอามาเทียบบ้างซิ ยกจากตัวเราออกไปสู่แดนโลกธาตุมีใครวิเศษมากกว่ากัน มีตรงไหน ๆ มีที่ไหน อันส่วนให้ชื่อให้นามยศถาบรรดาศักดิ์หรือศฤงคารบริวารทรัพย์สมบัติเงินทองนั้น ให้ไปตามธรรมชาติ ๆ นั้น ว่าคนนั้นจะมีสุขคนนี้จะมีสุขเพราะมียศถาบรรดาศักดิ์ เพราะมีเงินทองข้าวของบริษัทบริวาร ก็ว่ากันไปอย่างนั้นแหละ

หลักธรรมชาติของจิตถ้าได้ถูกกิเลสบีบอยู่แล้วอย่าเข้าใจว่าจะมีสุขเลย นี้คือหลักธรรมชาติแท้ นี่แก้ให้ตกตรงนี้ ถ้าไม่แก้ออกเสียแล้วแก้ทุกข์ไม่ตก จะต้องบีบคั้นอยู่นั้นแหละ อย่างน้อยเป็นไฟเผาขี้แกลบเห็นไหม มันเผาอยู่ภายในจิตใจ กิริยามารยาทแสดงออกมาเป็นอย่างหนึ่ง ไม่ได้เหมือนกันนะ กิเลสมันมีกลมายาหลายด้านหลายทางเหมือนกัน มันสุมอยู่ภายในจิตใจนั้นแหละ เหมือนไฟไหม้แกลบ กองแกลบนั่นเป็นอย่างหนึ่ง อันนี้เป็นด้วยกันทุกคน ไม่ว่าชาติชั้นวรรณะใดจะเป็นเหมือนกันหมด

เอ้า เรียนให้ถึงถ้าอยากจะทราบ พอได้พังอันนี้ออกแล้วจะอยู่ยังไง นี่ก็ตรงกันข้ามกันอีกละ อยู่ยังไงมันก็คือความหมดเชื้อ ความหมดห่วงหมดใย ความเป็นบรมสุข ความหายห่วงหายกังวลทั้งหมดโดยประการทั้งปวง ในสามแดนโลกธาตุนี้ไม่มีอะไรเป็นที่เยื่อใยเลย ก็คือจิตดวงที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วเท่านั้น นั้นแหละผู้ทรงความสุขคือผู้นั้น ไม่ใช่ผู้ที่กล่าวมาเหล่านั้น จึงไม่เห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นของประเสริฐ

สิ่งประเสริฐคือธรรมชาติที่บริสุทธิ์หลุดพ้นแล้วนี้ ดัง **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ** ที่เรากราบไหว้ทุกวัน **ธมฺมํ** คือธรรมอันประเสริฐ **สงฺฆ์ สรณ์ คจฺฉามิ** นี่ประเสริฐจริง สมชื่อสมนามที่เรากล่าวอ้างว่าประเสริฐจริง นอกนั้นก็เป็นธรรมดาไม่ว่าท่านว่าเราในโลกสมมุติก็ต้องตั้งกัน เราไม่ได้ตำหนิตอนนี้ แต่เราเทียบเอาหลักความจริงเข้ามาพูดกัน

ต่างหาก เราไม่ได้ลบล้างสิ่งที่กล่าวมาเหล่านั้น มันมีมาดั้งเดิมจะทำยังไง โลกสมมุติมีก็ต้องมีสิ่งเหล่านี้ แต่เราอย่าหลงถ้าเป็นนักปฏิบัติ เราอย่าหลงกลมายาของกิเลสของวัฏวน ของสมมุติทั้งหลายที่เป็นมาอย่างนั้น ๆ ให้เรารู้ทางออกทางเข้า รู้ทางแก้ทางปลดเปลื้องตนเองจะได้พ้นภัย ถ้าไม่รู้แล้วไม่พ้น ยังไงก็จมอยู่นี้จนได้นั่นแหละ

เรื่องเกิดเรื่องตายเราไม่ต้องสงสัยในตัวของเรา เอาตัวของเรานี้เป็นเครื่องประกันเลยทีเดียว ไม่ว่าดวงวิญญาณใด ไม่มีว่างจากความเกิดตาย เป็นอย่างนี้ทุกดวงวิญญาณ ถ้า **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ไม่ได้ถูกพังทลายออกไปด้วยข้อปฏิบัติดังที่กล่าวมาแล้วนี้ เรายันได้ขนาดนี้เลย เอ้า ตายก็ตาย เราไม่เคยมีความหวั่นไหว ได้เห็นชัดเจนประจักษ์ใจแล้วเท่านั้นไม่ว่าใครแหละ จะอาจหาญเหมือนกันหมด พระพุทธเจ้า พระสงฆ์สาวกเป็นสักขีพยานพระองค์ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ ดูซิถึงขนาดที่พระสารีบุตรได้พูดว่า แม้พระพุทธเจ้าเราก็ไม่เชื่อ ว่างั้น เพราะเหตุไรจึงไม่เชื่อ ก็เชื่อพระสารีบุตรที่เป็นขึ้นภายในตัวเอง เป็นหลักสักขีพยานของพระพุทธเจ้า นั่น ไม่เชื่อ แต่เป็นสักขีพยานของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างดี นั่นละ **สนฺทิฏฺฐิโก** อ๋อ เป็นอย่างนี้เอง จำเป็นอะไรจะต้องให้พระพุทธเจ้ามาบอกมาประกาศ มายืนยันมารับรองล่ะ เพราะ **สนฺทิฏฺฐิโก** พระองค์ประกาศยืนยันไว้แล้วอย่างไร นี้คืออันนี้เอง นี่ที่ว่าไม่เชื่อพระพุทธเจ้า

ดังที่เราเคยพูดให้ฟังแล้วในปริยัติมี จนพระตาบอดหูหนวกพระปุถุชนทั้งหลายยกโทษพระสารีบุตรว่าไม่เชื่อพระพุทธเจ้า เป็นถึงขนาดพระอรหันต์และอัครสาวกเบื้องขวาทำไมไม่เชื่อพระพุทธเจ้า และไปฟ้องพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็รับสั่งว่า เป็นยังไงสารีบุตร ได้ทราบว่าเธอไม่เชื่อเราตถาคตใช่ไหม ใช่พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ได้เชื่อความสัตย์ความจริงในหัวใจของข้าพระองค์โดยเด็ดขาด ด้วยสันทิฏฐิกธรรมของข้าพระองค์เอ้อ ใช่แล้วสารีบุตร ใช่แล้ว นั่น สันทิฏฐิกะหมายถึงอะไร คือรู้เองเห็นเองดังพระพุทธเจ้าสอนไว้ มันก็เป็นสักขีพยานของพระองค์ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ นี่สาวกทั้งหลาย

เอ้า รู้เข้าไปซิองค์ไหนรู้ ไม่ว่าวันไหน ๆ วันนี้ก็เอาเถอะ ถ้าจะเป็นสักขีพยานพระพุทธเจ้าไม่ได้แล้วมีเหรอในโลกนี้ สวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบถึงขนาดนั้นทีเดียว ยืนยันทีเดียว อาจหาญต่อหลักความจริงทั้งหลาย พระองค์สอนเพื่อหลักความจริงทั้งนั้น ไม่มีอะไรที่ธรรมจะไปอุตริบอกว่ามี ถ้าเป็นของไม่มีแล้วไม่มี ถ้ามีบอกว่ามีลบล้างไม่ได้ ก็คือศาสดาองค์เอกแต่ละองค์ ๆ ที่มาตรัสรู้ธรรมแดนแห่งความจริงทั้งหลายนี้เอง ตามความจริงไม่เอียง สอนตามแบบแห่งความมีความเป็นทั้งหลาย สอนแบบเดียวกันนั้นหมด

ผู้ปฏิบัติ-ปฏิบัติให้รู้จริงเห็นจริงตามนั้นแล้วค้านได้ยังไง ก็เมื่อมารู้มาเห็นอย่างเดียวกันแล้วค้านกันได้ยังไง นอกจากคนหนึ่งหูหนวก คนหนึ่งตาบอด คนหนึ่งไม่มา

เห็น มันค้านกันได้ หูหนวกมันก็บอกไม่ได้ยินเสีย ตาบอดมันก็บอกไม่เห็น และผู้ไม่มามันก็บอกไม่เห็น อันนี้ค้านกันได้ แต่ผู้ที่ตาดีหูดีมาเห็นด้วยกันมารู้ด้วยกัน เช่นอย่างรู้ในธรรมทั้งหลายนี่ รู้แบบเดียวกันแล้วค้านกันได้ยังไง แม้แต่ตาเนื้อ ๆ เรานี้ไปเห็นด้วยกันแล้วยังค้านกันไม่ลง ต่างคนต่างลงเสียงเดียวกัน เพราะเห็นด้วยกัน รู้ด้วยกัน ได้ยินด้วยกัน พูดเป็นภาษาเดียวกัน เข้าใจด้วยกัน มันก็รู้ด้วยกัน ยอมรับกันหมด นั่น

อันนี้ก็เหมือนกัน ธรรมพระพุทธเจ้าเป็นธรรมที่ยอมรับ เพราะแสดงตามหลักความจริง ไม่มีตรงไหนจะคัดค้าน นอกจากคนหูหนวกตาบอดอย่างพวกเรา ๆ ท่าน ๆ นี้มันค้านพระพุทธเจ้า ก็คือกิเลสพาให้ค้าน เราเองเราก็ไม่ตั้งใจอยากจะค้าน เราหากไม่ทราบว่าเราเป็นเครื่องมือของกิเลส เอาไปค้านพระพุทธเจ้า เอาเครื่องมือเราไปต่อสู้พระพุทธเจ้าเอง ทั้ง ๆ ที่เราเป็นชาวพุทธลูกศิษย์ตถาคต มันต่อสู้ครูโดยไม่รู้สึกตัว มันมีอยู่ในหัวใจของเรานั่นแหละ เพราะกิเลสพาให้ต่อสู้นี่ เอาให้จริงจังซิจะได้เห็นหมดเรื่องเหล่านี้ หนีจากภาคปฏิบัติไปไม่พ้นแหละ สติปัญญาหยั่งให้ดีตั้งให้ดี

อย่าเสียดายเวล่ำเวลา อย่าเสียดายความเกิดแก่เจ็บตาย มันไม่ไปไหนแหละ มันเกิดแก่เจ็บตายวกเวียนกันไปมาอยู่นี้ตลอดกัปตลอดกัลป์ คือเราแต่ละท่าน ๆ เราแต่ละราย ๆ นี่สงสัยไปไหน ที่จะออกจากนี้ซิเป็นของสำคัญ เอ๊า บึกบึนซิ ด้วยข้อปฏิบัติกำจัดกิเลสทั้งหลาย นี้ละตัวภัยคือกิเลส ไม่มีอะไรเป็นภัยยิ่งกว่ากิเลสเป็นภัยต่อจิตใจ มันพาให้วกเวียนเปลี่ยนแปลงไปทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่น่าเป็นมันก็เป็น แต่แล้วมันก็หลอก สิ่งใดที่จะจริงมันหลอก สิ่งใดที่จะปลอมมันเอามาย้อมจิตใจของเรา สัตว์โลกถึงหลงไม่มีความอิ่มพอในความหลงความเคลิบเคลิ้ม รักก็ไม่อิ่มพอ โกรธไม่อิ่มพอ เกลียดไม่อิ่มพอ ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสแล้วไม่อิ่มพอ ถ้าเป็นเรื่องของธรรมแล้วกิเลสให้อิ่มพอทันที ให้เบื่อให้หน่าย นั่น เมื่อกิเลสมีกำลังมากเป็นยังงั้น แต่พอธรรมมีกำลังมากแล้วฟัดกับกิเลส เอาอีกละที่นี่ รู้กันตรงกันข้ามนะ เป็นร้อยเปอร์เซ็นต์ไปเลย

จิตใจดวงนี้กิเลสเอาไปถลุงเสียแหลก ธรรมเข้าไปแทรกไม่ได้เลย ในระยะที่กิเลสเรืองอำนาจเป็นอย่างนั้น ในหัวใจของเราแต่ละดวง ๆ รู้ในนี้แหละ เวลานั้นเราจะรู้ในภาคปฏิบัติของเราเอง พอก้าวเข้าสู่ภาคปฏิบัติ พอจิตเริ่มเป็นสมาธิ จิตเริ่มเป็นปัญญาเข้าไป นั้นละที่นี่เริ่มนะ จิตดวงนี้จะเป็นสถานที่ทำงานแห่งธรรม กิเลสจะเริ่มค่อยเสื่อมค่อยคลายค่อยพังทลายลงไปโดยลำดับ ๆ ต่อไปจิตดวงนี้กลายเป็นโรงงานของการผลิตธรรมไปเลย สติปัญญาหมุนตัวเป็นเกลียวทั้งวันทั้งคืนยืนเดินนั่งนอน นั่นละที่นี่ เอาละที่นี่ คำว่าความขี้เกียจขี้คร้านอันเป็นเรื่องของกิเลสหายหน้า ๆ เท่านั้น เราก็เห็นโทษของกิเลสละซิ อ๋อ เรื่องของกิเลสเป็นอย่างนั้น เรื่องกิเลสเป็นอย่างนั้น ๆ รู้กันไปหมดเลยทีเดียว พอธรรมได้ขึ้นแล้วมองเห็นหมด นั่นละท่านว่าธรรมอัตโนมัติ

สติปัญญาอัตโนมัติ ทำงานอยู่ภายในของจิต กิเลสพังลง ๆ สุดท้ายกิเลสมีอยู่ที่ไหนไม่ได้ นี่ละงานไม่ว่าง ไม่ว่างจากการค้นคว้า ไม่ว่างจากการทำลายกิเลส

ขึ้นชื่อว่ากิเลสมีอยู่ตรงไหน งานการบำเพ็ญธรรมเพื่อฆ่ากิเลสนี้จะไม่มีเวลาว่างเลย มหาสติมหาปัญญาในครั้งพุทธกาลท่านว่าอย่างนั้น สติปัญญาอัตโนมัติคือหมุนตัวเป็นเกลียวไปเอง ไม่ว่าจะยืนจะเดินจะนั่งจะนอน ไม่มีการได้ตั้งสติ หากเป็นตามหลักธรรมชาติของตนเองเป็นอยู่อย่างนั้น นี่คือจิตถึงขั้นที่หมุนตัวเองแล้วจะทราบหมดกลมายาของกิเลส ทราบไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งกิเลสพังไม่มีอะไรเหลือเลยแล้ว ธรรมจักรที่หมุนตัวเป็นเกลียวด้วยสติปัญญาศรัทธาความเพียรนี้ จะหยุดตัวลงไปเองไม่ต้องบอก เพราะสติปัญญาศรัทธาความเพียรเรานี้ไม่ใช่บ้านี่นะ

ธรรมสอนคนให้เป็นบ้าเมื่อไร กิเลสต่างหากสอนคนให้เป็นบ้า เมื่อกิเลสสิ้นสุดลงไปด้วยอำนาจแห่งธรรมาวุธแล้วมันก็ยุติกันเอง เรียกว่าได้ชัยชนะแล้วไปรบกับอะไรอีก แน่ะ ชัยชนะอย่างเด็ดขาด นี่ละที่นี่หมดเรื่องกังวลแห่งความเกิดแก่เจ็บตาย ไม่ต้องไปถามหาที่ไหน ป่าช้าที่นี้เราทำลายหมดแล้ว ป่าช้าภายในจิตใจไม่ทำลายนี้เกิดเรื่อยตายเรื่อยนะ มันเอาเชื้อป่าช้าภายในจิตนี้พาไปเกิดไปตายไม่สงสัย พาสัตว์เกิดสัตว์ตายอยู่ทุกดวงวิญญาณเลย

เพราะฉะนั้นวิญญาณในสามแดนโลกธาตุนี้ จึงไม่ว่างความเกิดความตายของสัตว์โลก ตามภพภูมิอันหยาบอันละเอียดเท่านั้น กามภพ รูปภพ อรูปภพ ฟังซิ เว้นแต่อนาคามีถึงสุทธาวาส ๕ ชั้นนั่น เป็นยังไงสุทธาวาส ๕ ชั้น อวิหา อตัปปา สุทัสสา สุทัสสี อกนิฏฐา นี่เป็นที่บรรจุของพระอนาคามีตั้งแต่ได้ระดับแห่งความเป็นพระอนาคามี ถ้าท่านสอบก็ได้ ๕๐% ไปแล้ว เรียกว่าได้ ๕๐% แล้วจะค่อยก้าวเขยิบขึ้นไปเรื่อย ๖๐% , ๗๐%...เรื่อยขึ้นไปโดยหลักธรรมนี้นี้โดยอัตโนมัติของจิตของผู้บำเพ็ญ เพราะฉะนั้นท่านผู้ที่สำเร็จพระอนาคามี ก้าวขึ้นถึงขั้นสุทธาวาส ๕ ชั้นนี้แล้วจึงไม่กลับ คือหมุนไปตัวเรื่อย ๆ

เช่นเดียวกับผลไม้ที่แก่ แก่ได้ระดับแล้วจะไม่เน่าไม่เฟะ จะแก่ไปเรื่อย ๆ จะบ่มก็ตามไม่บ่มก็ตามจะแก่ไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งสุก จิตที่แก่ตัวก็เป็นเช่นนั้น อยู่ได้ระดับในอัตโนมัติของตัวเองที่จะบ่มตัวเองโดยหลักธรรมชาติด้วยธรรม กิเลสค่อยหมดไป ๆ โดยหลักธรรมชาติ ก้าวขึ้นไป ๆ เลื่อนจากอวิหาแล้วอตัปปา แล้วก็สุทัสสา สุทัสสี ไปตามภูมิของจิตของธรรม ถึงอกนิฏฐา ผ่านจากนั้นก็นิพพาน นี่ท่านเหล่านี้ไม่กลับ ถ้าลงได้เป็นอัตโนมัติภายในจิตในธรรมแล้วไม่กลับ ภูมิของพระอนาคามีนี้เป็นภูมิอัตโนมัติไปเรื่อย ๆ เลย ท่านผู้สำเร็จพระอนาคามีจึงไม่วกเวียนมาเกิดอีกต่อไป

นี่แหละอำนาจของกามจึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดเลย พาหมุนไปขนาดนั้น พอออกจากนั้นแล้วก็ไปเรื่อยไปโดยหลักธรรมชาติของตนเอง ถ้าหากว่าเราจะเทียบก็เหมือนกับอวกาศไม่มีเครื่องดึงดูด มันไปเรื่อย ๆ เลยจนกระทั่งถึงที่สุด เมื่อถึงที่สุดแล้วมันก็รู้เอง อยากให้รู้ในนี้แหละ อย่าไปหมายนะ อวิหา อตัปปา สุทัสสา สุทัสสี อย่าไปหมาย นั้นเป็นที่บรรจุของจิตที่อยู่ในระดับใดเท่านั้น จงบำเพ็ญตนของตนให้อยู่ในระดับที่จะก้าวขึ้นสู่ความสิ้นทุกข์โดยลำดับภายในจิตนี้เถอะ ให้รู้ตรงนี้ อวิหาตรงนี้ อตัปปา สุทัสสา สุทัสสีตรงนี้นะ อยู่ภายในจิตนี้ก่อน เมื่อทราบนี้แล้วเราจะไม่ต้องพูดถึงข้างหน้านั่น กำลังของเราขนาดไหน ๆ จะก้าวไปได้ขนาดไหนจะรู้ภายในตัว ๆ นี่ แล้วสุดท้ายก็รู้ภายในตัวนี้หมดจดไม่มีอะไรเหลือเลย นี่เหรอความสิ้นทุกข์ เป็นอย่างนี้เหรอ

อะไรเป็นเครื่องก่อทุกข์ ทุกวันนี้มีอะไรอยู่ภายในหัวใจนี่ มันจะมีอะไร ก็มีแต่กิเลสตัวเดียวเท่านั้นแหละ เมื่อกิเลสสิ้นซากลงไปแล้วไม่มีอะไรก่อเรื่องแหละ ก็มีแต่ขันธ์ ๕ ยุบยิบ ๆ เป็นเหมือนหางจิ้งเหลนขาดเท่านั้นเองมันดิ้นของมันอยู่ ไม่มีเจ้าของนี่ **อวิชฺชาปจฺจยา** ซึ่งเป็นตัวที่ให้เกิดอุปาทานยึดมั่นถือมั่นตายไปแล้ว เอาอะไรมาเป็นเจ้าของ ขันธ์ ๕ ไม่มีเจ้าของ ธรรมเป็นผู้เอามาใช้เท่านั้น ท่านถึงจะเป็นเจ้าของท่านก็ไม่ยึดนี่ธรรม จิตเป็นความบริสุทธิ์แล้วเอาขันธ์ ๕ นี้มาใช้

ขันธ์ ๕ นี้คือวิบากของกิเลส เป็นสมบัติของกิเลส เมื่อกิเลสตายไปแล้วธรรมก็เอามาใช้ นั้นละท่านใช้ไปประกาศศาสนธรรมสอนโลก พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วเอาขันธ์นี้แหละไปสั่งสอนโลก เสด็จไปโน้นโปรดที่นี่ เสียงก็เสียงของขันธ์ ๕ จะว่ายังไง ประกาศธรรมสอนโลก พระสาวกทั้งหลายประกาศศาสนาก็เอาขันธ์ ๕ นี่ ท่านอาศัยสมบัติของกิเลสคือขันธ์ ๕ นี้ไปใช้ทางด้านทำประโยชน์แก่โลกแก่สงสาร แต่ท่านไม่ยึดนี่ พอสิ้นวาระของมันหมดกำลังแล้วขันธ์ ๕ นี้พังทลาย ท่านก็ปล่อยไปตามหลักธรรมชาติ **นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโต** ดับรอบ หมดความกังวลเสียที ไม่ต้องยุ่ง นั่นละผู้ดับจริงดับอย่างนั้น ดับไม่ได้ดับล่มดับจมไปไหนนี่ ดับบรมสุข นั่น

มันอยู่ที่ไหนเวลานี้ อยู่กับผู้รู้ ๆ นี่ ปัจจุบันจิตปัจจุบันธรรมอยู่ที่ตัวของเรานี่ กิเลสก็อยู่ในปัจจุบันจิตปัจจุบันธรรม อยู่ที่ไหน มันแทรกอยู่ในนี้ แก้ลงที่ตรงนี้ซิไปคิดอะไรเรื่องพุทธกาล อย่าไปคิดถึงเรื่องวัย เรื่องชราคร่ำคร่า เรื่องการเกิดการตายของเราเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ อำนาจวาสนาน้อย ให้กิเลสมันหลอกไป ๆ มันจะให้ออกหนีจากหลักเกณฑ์ที่จะฆ่าหัวมันน่ะ ฟันลงมาตรงนั้นซินักปฏิบัติ เอาให้มันจริงมันจังในการประพฤติปฏิบัติจะได้หายกังวล บรมสุขไม่ต้องถาม เมื่อกิเลสสิ้นซากไปเสียอย่างเดียวเท่านั้นอยู่ไหนได้หมด เป็นได้ตายได้ไม่มีปัญหาอะไรเลย เจ้าจอมปัญหาก็คือกิเลสอย่างเดียว ผู้ปฏิบัติเอาให้จริงให้จังอย่างนั้นซิ

เดี๋ยวนี้ความรู้สึกของชาวพุทธเรา กลายเป็นเรื่องความสุดเอื้อมหมดหวังแล้วในเรื่องมรรคผลนิพพาน ในเรื่องบุญเรื่องกุศล เรื่องบาป นรก สวรรค์ ถูกกิเลสกลืนไปหมด กิเลสมีนรกสวรรค์ที่ไหน กิเลสมีแต่หลอกโลกว่าไม่มี ๆ ทั้งนั้น หลอกโลกหลอกใคร หลอกจิตเรานั่นแหละ ธรรมท่านสอนไว้มันไม่ยอมรับ เพราะกิเลสกับธรรมเคยเป็นข้าศึกกันมาแต่ไหนแต่ไร แล้วมันจะไปยอมรับความจริงยังไง กิเลสไม่เคยยอมรับความจริง ต้องหลีกเลี่ยงต่อความจริงเสมอไป จึงชื่อว่ากิเลสตัวหลอกลวง ถ้าเป็นลัทธิก็คือลัทธิตัวหลอกลวงเราดี ๆ นั่นแหละ มันไม่ยอมรับความจริง มีแต่หลอกตะพึดตะพือ หลอกเอาเบ็ดเกาะปากจะว่ายังไง เอาเหยื่อล่อนิด ๆ นึงแล้วตวัดทีเดียวเสร็จ ๆ ๆ มีแต่จำพวกหลอกนี้ทั้งนั้นละกิเลส

ธรรมท่านไม่หลอก ว่าอะไรจริงหมด ๆ จริงมาแต่ครั้งพุทธกาลฉันใด เดี๋ยวนี้ก็จริงฉันนั้นเหมือนกัน จึงว่ามัชฌิมา ๆ มัชฌิมาปฏิปทา เหมาะสมตลอดเวลา ทั้งการปราบปรามกิเลส ทั้งการเป็นสุขเป็นทุกข์อะไรมันตลอดเวลา มีความจริงเท่ากันไม่มีอดีตอนาคต ขอให้ทุกท่านตั้งใจประพฤติปฏิบัตินะ

การอยู่ด้วยกันไม่ใช่เป็นของแน่นอน **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ดีดเส้นบรรทัดไว้เต็มเนื้อเต็มตัว เต็มใจเต็มร่างกายจิตใจของเราทุก ๆ ท่าน ไม่มีใครบกพร่องด้วยกัน ไม่จากกันเวลาเป็นก็จากกันเวลาตาย มีความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง ทำงานของตัวเองอยู่ตลอดเวลาก็คือกอง **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ในธาตุในขันธ์ของเรานี่แหละ ในจิตในใจของเรานี้แหละไม่ใช่ที่อื่นที่ไหน เราอย่าไปว่าอันนั้นไม่เที่ยงอันนี้ไม่เที่ยง ร่างกายของเรามันก็ไม่เที่ยง จิตใจของเรามันก็ไม่เที่ยง เมื่อมีสิ่งไม่เที่ยงแทรกแฝงกันอยู่แล้วต้องเป็นทุกข์ทั้งนั้น เมื่อจิตได้ถอนตัวออกจากสิ่งเหล่านี้แล้ว อะไรจะเที่ยงไม่เที่ยงจิตไม่ได้สนใจ จิตไม่แบกไม่หาม จิตเป็นธรรมชาติของตัวเองด้วยความบริสุทธิ์ นั่น เรื่องสมมุติกับวิมุตติจึงต่างกันอย่างนี้ สมมุติมันจะดิ้นไปทางไหนก็ดิ้นไปเถอะ วิมุตติแล้วไม่ดิ้นด้วยนะ จริงตามหลักธรรมชาติของตัวเอง

การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร จึงขอยุติเพียงแค่นี้ รู้สึกเหนื่อย

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

ตีให้แตกด้วยอริยสัจ

พระพุทธศาสนาเรามีอริยสัจ ๔ เป็นเครื่องยืนยันหลักความจริงของศาสนา พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมาจากอริยสัจ ๔ โดยตรง พระสาวกทั้งมวลอุบัติขึ้นมาจากอริยสัจ ๔ ทั้งนั้น อริยสัจจึงเป็นเครื่องยืนยันหลักศาสนาว่าเป็นศาสนาที่แท้จริง ไม่มีผิดพลาดคลาดเคลื่อนแม้แต่น้อย พระพุทธเจ้าผู้เป็นเจ้าของศาสนาก็เป็นอย่างแท้จริง ไม่ใช่พระพุทธเจ้าปลอม ๆ เพราะอริยสัจไม่ใช่ของปลอม เป็นของจริงล้วน ๆ ผู้ปฏิบัติตามหลักอริยสัจได้มากน้อยเพียงไร จะมีหลักใจได้มากน้อยเพียงนั้น คือคำว่าหลักใจได้แก่ หลักใจที่หยั่งเข้าสู่ความจริงซึ่งมีอยู่ในโลกในธรรมทั้งหลาย มีความเข้าใจในอริยสัจ ๔ นี้มากน้อย ก็ชื่อว่าเป็นผู้เข้าใจทั้งทางธรรมและทางโลกมากน้อยตามส่วนโดยลำดับลำดา ดังที่ท่านแสดงหลักแห่งจิตหลักแห่งธรรมของผู้ได้บรรลุจากการพิจารณาอริยสัจนี้ว่า พระโสดา พระสกิทา พระอนาคา พระอรหัตหรืออรหันต์ นี่ละเป็นหลักเครื่องยืนยันของผู้ปฏิบัติธรรม มีอริยสัจเป็นสำคัญมาก

พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์อุบัติขึ้นจากอริยสัจ ๔ นี้ พระสาวกทั้งมวลอุบัติขึ้นจากอริยสัจ ๔ เพราะฉะนั้นอริยสัจ ๔ จึงเป็นเครื่องยืนยันหลักความจริงของธรรมทั้งหลายด้วย ของผู้เป็นเจ้าของศาสนาด้วย ได้แก่ พระพุทธเจ้า ตลอดพระสงฆ์สาวก หรือว่าเป็นเครื่องยืนยันของพระไตรสรณาคมน์นี้ด้วย คือ พุทธ ธรรม สงฆ์ นี้ออกมาจากอริยสัจทั้งนั้น ผู้รู้ธรรมเห็นธรรม ไม่รู้อริยสัจไม่เรียกว่ารู้ธรรมเห็นธรรม เพราะฉะนั้นอริยสัจธรรมทั้งสี่ จึงเป็นเครื่องยืนยันหลักความจริงของศาสนาและผู้เป็นเจ้าของศาสนาว่า เป็นผู้ปฏิบัติรู้แจ้งแทงทะลุในอริยสัจทั้งสี่แล้วโดยสมบูรณ์ จึงสามารถประกาศศาสนธรรมได้โดยถูกต้องแม่นยำไม่มีที่สงสัย และยังผู้ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนที่ประกาศให้แก่บรรดาสัตว์นั้น ได้บรรลุโดยลำดับลำดาไม่มีข้อสงสัยแต่อย่างใด ดังพระพุทธเจ้าของเราประกาศมาแล้ว ในวงปัจจุบันนี้ได้แก่พระสมณโคดมของเรา

ศาสนานี้ไม่ใช่ศาสนาคาดคะเน ผู้รู้ศาสนาไม่ใช่รู้ด้วยความคาดคะเนด้นเดาเหมือนอย่างโลก ๆ ทั้งหลายที่อนุมานกันบ้างอะไรบ้าง การเรียนก็มีอนุมาน ความจดความจำเป็นเรื่องอนุมาน แต่เรื่องของปัญญาที่ทราบตามหลักความจริงแห่งอริยสัจนี้ไม่ใช่อนุมาน เรียกว่าเจอความจริงโดยลำดับ ๆ อย่างแท้จริง ทุกข์ก็เข้าใจเรื่องทุกข์ประจักษ์ใจ สมุทัยก็รู้โทษของมันอย่างถึงใจด้วยมรรค คือสติปัญญาได้พิจารณาสอดส่องมองทะลุหมดแล้ว สมุทัยจึงได้ดับลงไป ผลแห่งสมุทัยคือความทุกข์ย่อมดับลงได้

ด้วยนิโรธ ท่านว่านิโรธคือความดับทุกข์ ก็เพราะอำนาจของสมุทัย นี่แหละเป็นเครื่องยืนยันของศาสนา และผู้ปฏิบัติก็เป็นเครื่องยืนยันในตัวเราอีก

แต่ละท่าน ๆ ที่ได้ปฏิบัติตามหลักอริยสัจนี้ โดยถูกต้องแม่นยำและสมบูรณ์แบบแล้ว ย่อมจะสามารถประกาศตนได้อย่างชัดเจน ทั้ง ๆ ที่เราไม่เคยรู้เคยเห็นมาก่อนเลยก็ตาม แต่จะประกาศกังวานความจริงขึ้นภายในจิตใจของผู้ได้บรรลุธรรมทั้งหลายจากอริยสัจนี้ ความซาบซึ้งถึงพระพุทธเจ้าผู้เป็นเจ้าของศาสนา ก็จะซาบซึ้งในองค์อริยสัจนี้เป็นสำคัญ เพราะนี้เป็นสักขีพยานให้ทราบทั้งพระพุทธเจ้า ทั้งการทรงผ่านไปของพระองค์ด้วยอริยสัจ ตลอดถึงพระสงฆ์สาวกทั้งหลายที่ได้บรรลุธรรมจนถึงขั้นอรหัตอรหันต์นั้น ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่หยั่งเข้าถึงอริยสัจทั้งสี่นี้โดยสมบูรณ์แล้ว

ธรรมะที่ว่า ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้นก็อุบัติขึ้นมาจากอริยสัจ ๔ นี้ เป็นหินลับหรือเป็นสถานที่ขุดคุ้ยหรือขุดค้นขึ้นมา ไม่มีที่อื่นเป็นที่เกิดแห่งธรรมทั้งหลาย มีอริยสัจเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นอริยสัจทั้งสี่นี้จึงเป็นเครื่องยืนยันของศาสนา พร้อมทั้งเจ้าของศาสนาได้โดยถูกต้องแม่นยำ ไม่มีข้อข้องใจสงสัยในผู้ปฏิบัติทั้งหลายแม้จะไม่เห็นองค์ศาสดาก็ตาม ไม่เห็นพระอรหัตอรหันต์ทั้งหลายที่ท่านได้บรรลุผ่านไปแล้วก็ตาม แต่ได้ปรากฏธรรมทั้งหลายขึ้นที่ใจของตน ด้วยการขุดค้นอริยสัจให้รู้แจ้งแทงทะลุโดยสมบูรณ์ประจักษ์ใจ นี้เป็นสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด

เพราะฉะนั้นธรรมภาคปฏิบัติที่จะเป็นเครื่องยืนยันตนเองได้ และเป็นเครื่องยืนยันพระพุทธเจ้า เรียกว่าเชื่อพระพุทธเจ้าหรือเชื่อพระธรรมทั้งหลายได้ ก็ต้องออกมาจากการปฏิบัติของตัวเองที่เป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** ด้วยการปฏิบัตินี้แลเป็นสำคัญ นี่ไม่คาดไม่ด้นไม่เดา เป็นความรู้ประจักษ์จากภาคปฏิบัติ รู้อันนี้ไม่เหมือนรู้สิ่งใดทั้งนั้น รู้ได้ด้วยความจำมาจากครูจากอาจารย์นั่นเป็นอย่างหนึ่ง ดังที่ท่านกล่าวไว้ในกาลามสูตร นั่นไม่ใช่ธรรมเล็กน้อย ไม่ใช่ธรรมธรรมดา เป็นธรรมที่ลึกซึ้งมากทีเดียว ว่าไม่ให้เชื่อด้วยเหตุนั้น ๆ ไม่ให้เชื่ออย่างนั้น ๆ ที่ท่านพูดไว้ตั้ง ๙ อย่าง ๑๐ อย่าง ไม่ให้เชื่อตามครูตามอาจารย์ ไม่ให้เชื่อตามคนที่เชื่อถือได้ ไม่ให้เชื่อโดยบอกเล่ากันไปโดยลำดับลำดา อะไรก็ตามถ้าเชื่อแบบนั้นไม่จัดว่าเป็นความเชื่อที่แท้จริงในหลักของ **สนฺทิฏฺฐิโก** เลย

ท่านหมายถึง **สนฺทิฏฺฐิโก** เป็นสำคัญ จึงปฏิเสธเรื่องความรู้ความเห็นทั้งหลายหรือความเชื่อทั้งหลายเหล่านั้นเสียโดยสิ้นเชิงไม่ให้มีเหลือไว้เลย เพราะจะให้รู้ขึ้นภายในจิตใจด้วย **สนฺทิฏฺฐิโก** เท่านั้น จะรู้มากรู้น้อยรู้ขนาดไหนต้องรู้ด้วย **สนฺทิฏฺฐิโก** คือประจักษ์ ๆ กับตัวเองโดยไม่ต้องถามใคร เป็นสิ่งที่ปรากฏขึ้นกับใจและรู้ชัดภายในจิตใจของตนโดยลำดับในขั้นแห่งธรรมทั้งหลาย เป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** ไปโดยลำดับลำดาจนถึง **สนฺทิฏฺฐิโก** อันสุดยอดคือวิมุตติหลุดพ้น นี่ภาคปฏิบัติเป็นอย่างนี้

ท่านจึงว่าความจำเป็นอย่างหนึ่ง ความจริงเป็นอย่างหนึ่ง ความจำที่เราศึกษาเล่าเรียนมาได้มากน้อย นั่นเป็นภาคความจำ ยังไม่เรียกว่าเป็นการฆ่ากิเลส ยังไม่เรียกว่าเป็นการชำระกิเลส ต่อเมื่อได้นำความจำนั้นเข้ามาประพฤติปฏิบัติตามหลักที่ท่านสอนไว้นั่นแหละ เรียกว่าเป็นภาคปฏิบัติ เมื่อได้ก้าวเข้าสู่ภาคปฏิบัติแล้วอย่างไรก็จะรู้จะเห็นภายในตัวของเรา เช่น ท่านสอนว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เป็นต้น อาการเหล่านี้เป็นอย่างไร นี่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ เป็นการคลี่คลายสภาพทั้งหลายเหล่านี้ออกด้วยภาคปฏิบัติ และจะทำให้รู้ละที่นี่เป็นยังไง ๆ ก็จะรู้เข้าใจโดยลำดับลำดาไป ถ้าพูดถึงเรื่องอสุภะอสุภังปฏิกูลโสโครก ก็ไม่มีอะไรที่จะปฏิกูลโสโครกยิ่งกว่ากายเรากายมนุษย์ ไม่ว่าภายนอกภายใน นี่เห็นด้วยภาคปฏิบัติต้องเห็นจริง ๆ อย่างนี้ ไม่ใช่ภาคคาดคะเน

ท่านสอน ๆ ไว้กลาง ๆ ว่า เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ไม่ได้บอกว่าเป็นสุภะคือความสวยงาม และไม่ได้บอกว่าเป็นอสุภะคือความไม่สวยไม่งาม เป็นของปฏิกูลโสโครก ท่านว่าไว้กลาง ๆ ผู้ปฏิบัติให้จับ**วัตถุ**ที่ท่านสอนนั้น **อาการ**ที่ท่านสอนนั้น เข้าสู่ปัญญาหรือน้อมเข้าสู่ปัญญา หรือนำปัญญาเข้าคลี่คลายในสิ่งทั้งหลายที่ท่านบอกว่าเกสา เป็นอย่างไร โลมา นขา ทันตา ตโจ แต่ละอย่าง ๆ หรืออย่างใดอย่างหนึ่งที่เราพิจารณาถนัดชัดเจนในอาการใดเป็นอย่างไร นี่พิจารณาลงอย่างนั้น นี่แหละท่านเรียกว่าภาคปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาลงไปแล้วอาการนั้น ๆ เป็นอย่างไร จะทราบด้วยปัญญาของตนเอง เรื่องปฏิกูลเป็นลักษณะอย่างไร จะบอกขึ้นโดยทางปัญญาโดยลำดับลำดา คำว่า **อนิจฺจ** ความไม่เที่ยง ความแปรสภาพเป็นอย่างไร ก็จะซาบซึ้งภายในปัญญาของตัวเอง **ทุกฺข** นั่นก็เหมือนกัน **อนิจฺจ อนตฺตา** เหล่านี้เป็นสิ่งที่จะต้องทราบด้วยปัญญา ทราบด้วยภาคปฏิบัติ ไม่ใช่ทราบด้วยความจำ ความจำจำไว้เท่านั้น เหมือนกับเส้นบรรทัด ขีดเส้นบรรทัดแล้วก็เขียนไปตามเส้นบรรทัด ความจำจำไว้เช่นนั้นแล้วปัญญาคลี่คลายไปตามความจำนั้น และก็จะปรากฏขึ้นภายในจิต เมื่อรู้แจ้งชัดเจนตามหลักความจริงตามส่วนแล้วย่อมจะปล่อยจะวางละถอน นี่เป็นผลขึ้นมาโดยลำดับ ท่านว่าปฏิเวธ เมื่อรู้แจ้งแทงทะลุแล้วย่อมปล่อยวางไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งถึงรู้แจ้งแทงตลอดไปหมด ตลอดทั่วถึงทั้งสกลกายและอาการของขันธ์ทั้งห้านี้โดยลำดับลำดา ด้วยสติปัญญาจากภาคปฏิบัติ

นี่ท่านเรียกว่า **สนฺทิฏฐิโก** ของผู้ปฏิบัติ ไม่ใช่ความจำ ความจำเราจำมาแล้ว พอมาคลี่คลายทางด้านปัญญาแล้ว จะเกิดความรู้ความเห็นขึ้นภายในจิตใจอย่างนี้ อย่างพระพุทธเจ้าท่านทรงรู้ พระสาวกอรหัตอรหันต์ท่านรู้ ท่านรู้อย่างนั้นเอง รู้ภาคปฏิบัติ

มาโดยลำดับลำดา จึงสอนให้ผู้นับถือพุทธศาสนาทั้งหลายได้มีภาคปฏิบัติด้วย ถึงจะได้รับรสแห่งพระสัทธรรมตามหลักศาสดาที่สอนไว้

เรามีแต่ความจำเฉย ๆ ก็ไม่ผิดอะไรกับเรื่องเราจำสิ่งทั้งหลาย อันนั้นเป็นนั้น ๆ ก็มีเพียงเท่านั้น จะให้ยิ่งไปกว่านั้นก็ไม่ได้ ต้องเป็นภาคปฏิบัติถึงจะพิสดารเข้าไปโดยลำดับ นี่ก็เหมือนกัน ทางด้านจิตใจต้องอาศัยภาคปฏิบัติพินิจพิจารณา สติเป็นสำคัญมาก ถ้าขาดสติแล้วพึงทราบว่าขาดความเพียร เราอย่าถือการเดินจงกรมเพียงก้าวไปก้าวมา การนั่งสมาธิภาวนาอยู่เฉย ๆ โดยหาสติไม่ได้นั้นว่าเป็นเรื่องของความเพียร ไม่ใช่ความเพียร

ความเพียรเป็นพื้นฐานแท้มีสติเป็นสำคัญ แม้ปัญญาจะยังไม่เกิด แต่สติต้องมีกำกับรักษา เช่น เราเริ่มต้นฝึกหัดภาวนากล่าวคำบริกรรม หรือนึกคำบริกรรมว่า พุทโธ หรือธรรมบทใดก็ตาม สติต้องให้อยู่กับคำบริกรรมนั้น ๆ ตลอดไป นี่ท่านเรียกว่าความเพียร เช่น กำหนด อานาปานสติ ลมหายใจเข้าออก ก็ให้สติรู้อยู่ ทำความรู้สึกตัวอยู่ว่าหายใจเข้าหายใจออก ไม่ส่งความรู้สึกนี้ไปที่ไหน ๆ นอกจากรู้อยู่กับลมที่หายใจเข้าหายใจออกเท่านั้น นั้นเรียกว่าสติ และไม่คาดไม่หมายผลที่จะปรากฏขึ้นมากน้อยหยาบละเอียดเพียงไร ไม่จำเป็นต้องไปคาดไปหมาย จะหนีจากหลักแห่งปัจจุบันซึ่งเป็นสถานที่เกิดแห่งความจริงทั้งหลาย

ให้ตั้งลงในหลักปัจจุบันนี้ เมื่อตั้งลงไปที่ตรงนี้ไม่เผลอ ความไม่เผลอสืบต่อเนื่องกันโดยลำดับลำดา ย่อมจะปรากฏเป็นความสงบเย็นขึ้นมาภายในใจ ถ้าเป็นลมหายใจย่อมจะเบาไปเช่นเดียวกัน เพราะจิตพาให้เบา จิตพาให้ละเอียด อาการทั้งหลายย่อมละเอียด นี่ท่านเรียกว่าความเพียรด้วยสติ

ผู้ประกอบความเพียรอย่าอิดหนาระอาใจในการตั้งสติ อย่าอิดหนาระอาใจในการประกอบความเพียรด้วยความมีสติ อยู่ไหนก็ตามให้ระมัดระวังจิตของตน ซึ่งคล่องต่อความคิดความปรุงด้วยอำนาจของกิเลสเป็นไหน ๆ อันนี้เป็นหลักธรรมชาติของจิตที่มีกิเลสเป็นเจ้าอำนาจฝังอยู่ภายในจิตใจ ใจทั้งดวงจึงกลายเป็นโรงงานผลิตของกิเลสทั้งหลายขึ้นมา ซึ่งเป็นของมีอยู่แล้วเพิ่มพูนขึ้นโดยลำดับลำดา และเป็นไปอย่างรวดเร็วเป็นไปโดยหลักธรรมชาติ โดยไม่ต้องถูกบังคับบัญชาสั่งการสั่งงานอะไร หากเป็นเรื่องของธรรมชาตินั้นทำงานของตัวโดยลำดับลำดา ด้วยความคล่องแคล่วคล่องตัวมาแต่ไหนแต่ไร เพราะฉะนั้นจึงต้องลำบากในการที่จะแก้ไขดัดแปลงความรู้สึกเช่นนั้น ให้เป็นความรู้สึกอย่างอื่น จากความรู้สึกในหลักธรรมชาติของกิเลสทั้งหลายนั้นเสีย กลายมาเป็นความรู้สึกแห่งธรรม นี่จึงยากจึงลำบากสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลาย

เช่น เรามาฝึกหัดภาวนาเบื้องต้น จิตนี้วอกแวกคลอนแคลน รวดเร็วต่อความคิดความปรุง ต่อความรู้ความเห็นความสัมผัสสัมพันธ์ต่าง ๆ ไม่มีอะไรเร็วยิ่งกว่าจิตที่หาสติไม่ได้ เพราะอำนาจแห่งการบังคับของกิเลสอยู่ภายใน จึงต้องลำบากลำบนไม่ใช่น้อย ในขณะที่เราฝึกหัดเบื้องต้นเป็นเช่นนั้น ไม่ว่าใคร ๆ จะเป็นเหมือนกันหมด แต่เรื่องความอุตส่าห์พยายามหรือความมุ่งมั่นเป็นสำคัญมาก ความมุ่งมั่นต่อผลที่จะพึงได้รับต่อผลที่ตนพึงหวัง นั่นเป็นรากฐานอันสำคัญมาก เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความพากเพียร ความอุตส่าห์พยายาม หรือความเพียรทุกด้านให้หมุนไปได้ แม้จะยากลำบากก็หมุนไปได้ ช้าหรือเร็วก็ตามต้องหมุนไปได้ ด้วยอำนาจแห่งความมุ่งมั่นเป็นสำคัญดึงดูดพาให้เป็นไป

นั่นละที่นี่ เมื่อเราใช้ความพยายามความเพียรอยู่โดยสม่ำเสมอ ไม่อิดหนาระอาใจต่อความเพียรเพราะอำนาจของกิเลสมันผลักมันดัน ย่อมจะเห็นความสงบเย็นใจ ย่อมจะเห็นความแปลกประหลาดภายในจิตใจของเรา ซึ่งเป็นธรรมชาติที่ควรจะรับสัมผัสความแปลกประหลาดอยู่แล้ว เป็นแต่เพียงว่าความพากเพียรของเรายังไม่ถึงหรือสติปัญญาของเรายังไม่สามารถเท่านั้น พอที่จะเปลี่ยนความรู้สึกซึ่งเคยเป็นเรื่องของกิเลส มาเป็นเรื่องของธรรมได้โดยคล่องตัวเหมือนกิเลสมันคล่องตัวของมัน เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยความพากเพียรดำเนินอยู่โดยสม่ำเสมอ

อย่าสำคัญว่าตนบวชมานาน อย่าเป็นความเคยชินในความเพียรว่าตนเคยทำความเพียรมาแล้ว อย่าเคยชินในความมีอายุพรรษามากน้อย เหล่านี้เป็นเรื่องความสำคัญมั่นหมายอันจะเป็นทางให้สำคัญตนในทางที่ผิด และให้ย่อหย่อนต่อความพากเพียรโดยลำดับลำดา หาความเป็นสาระทางด้านธรรมะไม่ได้ จึงต้องเป็นผู้ใหม่อยู่เสมอ นั่นแหละนักปฏิบัติต้องเป็นผู้ใหม่ ตื่นเนื้อตื่นตัวอยู่เสมอทางความพากความเพียร ทุกสิ่งทุกอย่างต้องเป็นผู้ใหม่เสมอ ความเป็นผู้ใหม่คือความมีสติไม่นอนใจ

สิ่งที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ทั้งมวลนั้น จะประมวลกันมาทราบที่ใจนี้ไม่ไปทราบที่อื่น ธรรมนั้นมีอยู่แล้ว ไม่สงสัยเรื่องว่าธรรมไม่มี แต่สำคัญที่จิตนี้มีอะไรปิดบังไว้ จึงไม่สามารถที่จะสัมผัสสัมพันธ์ธรรมได้ตามที่ธรรมมีอยู่ จึงต้องได้ใช้การประกอบความพากเพียรขุดค้นลงเต็มที่เต็มฐานเต็มสติกำลังความสามารถ นี่ละเป็นทางที่จะให้สัมผัสสัมพันธ์ธรรมทั้งหลาย ตั้งแต่สมถธรรมคือความสงบเย็นใจ ความสงบเย็นใจจากการภาวนาจากความพากเพียรนี้ เราจะเห็นได้ภายในใจของเราเอง ในขณะนั้นจิตที่เคยวุ่นวายจะสงบตัวลง เพราะอำนาจแห่งความเพียรระงับดับกันแล้วก็จะหยั่งเข้าสู่ความสงบเย็นใจ

เพียงเท่านี้เราก็เห็นความแปลกประหลาดภายในใจ เพราะแต่ก่อนมาหรือพูดว่าตั้งแต่วันเกิดก็ได้ เราไม่เคยเห็นใจนี้มีความสงบตัวโดยลำพังเลย เพิ่งมาสงบตัวด้วยความพากเพียรในวันนี้หรือในขณะนี้เท่านั้น พอปรากฏเป็นความสงบเย็นขึ้นมา ความสงบอันนี้จะเป็นรสชาติที่แปลกประหลาดยิ่งกว่ารสชาติสิ่งใด ที่เราเคยได้สัมผัสสัมพันธ์มาแล้ว นั้นแลเป็นสิ่งที่จะเพิ่ม ๑) ความเชื่อในธรรมทั้งหลายจะเด่นขึ้น ๒) ความพากเพียรหรือความเพียรทุกด้านจะเพิ่มกำลังขึ้นโดยลำดับ ให้เราได้หนุนความพากเพียรมีกำลังแก่กล้าสามารถขึ้นไปโดยลำดับลำดา

ความสงบเย็นใจก็จะมีกำลังมากขึ้น ๆ ในเมื่อได้รับการอบรมหรือการบำรุงส่งเสริมอยู่เสมอจะไม่ลดน้อยลง และจะมีความละเอียดแห่งความสงบเข้าไปโดยลำดับลำดา จนเป็นที่แน่ใจว่า อ้อ นี่จิตสงบเป็นเช่นนี้เชียวหรือ เราไม่เคยเห็นความสงบของใจบัดนี้ได้เห็นแล้วและยังประจักษ์อยู่ตลอดเวลาด้วย ไม่ว่ายืนว่าเดินว่านั่งว่านอน มองดูฐานของจิตจะเป็นฐานแห่งความสงบราบเรียบอยู่ภายในตัวเอง แม้จะคิดปรุงแต่งหน้าที่การงานหรือหรือเรื่องอะไร ๆ ได้อยู่ก็ตาม แต่พื้นฐานแห่งความสงบของใจนั้นจะไม่ละตัวเอง จะเป็นพื้นแห่งความสงบเย็นใจอยู่ตลอด นี่เรียกว่าจิตเป็นสมาธิ

เมื่อสงบหลายครั้งหลายหนเข้าไปก็สร้างพลังให้ตัวเองขึ้น จนกลายเป็นฐานแห่งความมั่นคงขึ้นมา เรียกว่าจิตเป็นสมาธิ นั่นละที่เราเคยเห็นในตำรับตำรา อ่านเป็นความจดความจำในตำรับตำราว่า สมาธิคือความตั้งมั่น มันตั้งมั่นที่ไหนน่ะ สมาธิก็มาเห็นที่ใจเพราะใจเป็นผู้ปฏิบัติ ใจเป็นผู้จดจำคำว่าสมาธิคือความตั้งมั่นมาสู่ตัวของเราและปฏิบัติตามความจดจำนั้นด้วยภาคปฏิบัติ นั่งสมาธิทำจิตให้เป็นความสงบด้วยสติจนกลายเป็นความสงบขึ้นมา ๆ หลายครั้งหลายหนจนกลายเป็นสมาธิขึ้นมาภายในจิตใจ เพราะการสร้างฐานให้ตัวเองจากความสงบที่สงบครั้งนั้น ๆ รวมตัวเข้ามาเป็นเช่นนี้ นี่ท่านเรียกว่าจิตเป็นสมาธิ เห็นได้ภายในใจ นี่ก็เป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** อันหนึ่ง เห็นได้ชัดไม่ต้องไปถามผู้ใดเลย รู้ได้ภายในใจของตัวเอง นี่เป็นขั้นหนึ่ง

เพียงความสงบเท่านั้นก็เป็นพื้นฐานแห่งปัญญา ที่จะพิจารณาคลี่คลายสภาวธรรมทั้งหลายได้ตามขั้นแห่งสมาธิที่จะหนุนปัญญาได้ ไม่ใช่ว่าจิตเป็นสมาธิเต็มที่แล้วจึงจะพิจารณาปัญญาโดยถ่ายเดียวเท่านั้น จิตเป็นสมาธิขั้นใดภูมิใดก็ควรแก่ปัญญาขั้นนั้น ๆ ที่จะพิจารณาคลี่คลายสภาวธรรมทั้งหลาย ให้มีความรู้แจ้งเห็นจริงไปโดยลำดับได้ และเป็นคู่เคียงไปโดยลำดับลำดา สมาธิมีความสามารถแก่กล้ามากเท่าไร ปัญญาก็ยิ่งพิจารณาได้อย่างรวดเร็ว นี่ละหลักของสมาธิเป็นเช่นนี้ก็รู้ด้วยตัวเอง และเรื่องของปัญญาที่ว่ารู้ยังไงเห็นยังไงก็จะรู้ ในเมื่อสมาธิเป็นเครื่องหนุนไว้แล้ว ท่านจึงเรียก **สมาธิ ปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสสา** ปัญญาที่สมาธิเป็นเครื่องอบรมหรือเป็น

เครื่องหนุนแล้ว ย่อมมีความแกล้วกล้าสามารถ คล่องตัวในการพินิจพิจารณา ท่านว่ามีอานิสงส์มากก็คือมีพลังนั่นเอง มีความแกล้วกล้าสามารถ มีความคล่องตัวปรากฏขึ้นโดยลำดับลำดา

เพราะจิตที่เป็นสมาธิแล้วไม่มีความหิวโหยในอารมณ์อันใดภายนอกซึ่งเคยเป็นมา มีความอิ่มตัวอยู่ภายในวงสมาธิ เมื่อพาพิจารณาทางด้านปัญญา จิตย่อมทำงานตามการพิจารณานั้น ตามที่สั่งเสียหรือตามที่บังคับบัญชาให้ทำนั้น ไม่ระเหเร่ร่อนวุ่นวายไปกับสิ่งนั้นสิ่งนี้ด้วยความหิวโหยอารมณ์ต่าง ๆ เหมือนคนที่ไม่มีสมาธิภายในใจ จิตจึงเป็นของสำคัญที่จะต้องให้มีความสงบ เพื่อเป็นบาทฐานของทางด้านปัญญา ปัญญาจะได้ทำหน้าที่ของตัวโดยสะดวก เพราะจิตไม่ฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่หิวโหยกับอารมณ์แล้วแส่ส่ายทางโน้นแส่ส่ายทางนี้ ขัดแย้งกันไปทางโน้น ขัดแย้งกันไปทางนี้ เพราะจิตสงบแล้วไม่ยุ่ง นั่นท่านว่าสมาธิอบรมปัญญา สมาธิเป็นเครื่องหนุนปัญญาให้มีความสามารถแกล้วกล้า มีความคล่องตัว

ทีนี้เมื่อพิจารณาทางด้านปัญญา สิ่งใดที่ไม่เคยรู้เคยเห็นจะรู้จะเห็นขึ้นมาโดยลำดับลำดาไม่มีทางสิ้นสุดเช่นเดียวกัน ส่วนสมาธินั้นมีสิ้นสุดได้ เมื่อบำเพ็ญสมาธิให้ละเอียดเต็มที่ของสมาธิ ถึงขั้นอัปปนาแล้วมีเท่านั้นไม่ก้าวต่อจากนั้นไปเลย คือกำหนดลงไปถึงแค่ท่านเรียกว่าอัปปนา คือแนบแน่นได้ตามต้องการ พอกำหนดลงถึงนั่นแล้วก็อยู่ จะให้ละเอียดยิ่งกว่านั้นไปก็เป็นไปไม่ได้ เพียงเท่านั้นแล้วก็ถอยออกมาแล้วก็เข้าไปเท่านั้น ๆ นั่นท่านว่าสมาธิ จะให้ละเอียดยิ่งกว่านั้นไม่ได้ นี่อยู่ตัว เรียกสมาธิเต็มภูมิเป็นเช่นนั้น

ส่วนปัญญาไม่สิ้นสุด พิจารณาเท่าไรยิ่งแยบคายไปโดยลำดับลำดา สรุปความลงว่าจนกระทั่งกิเลสพังทลายลงหมดไม่มีอะไรเหลือภายในใจเลย เป็นจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วปัญญานี้ถึงจะพอตัวแล้วหยุด ถ้ายังไม่ถึงขั้นนี้ปัญญาจะไม่มีหยุดยั้ง จะมีความละเอียดแหลมคมไปโดยลำดับลำดา เช่นเดียวกับกิเลสที่มันละเอียดแหลมคมมากต่อหัวใจของสัตว์โลกหรือหัวใจของเราเอง ฉะนั้นสติปัญญาจึงต้องใช้ความพินิจพิจารณาให้มาก ถึงขั้นที่จะพิจารณา-พิจารณาเอาจริงเอาจัง

เมื่อถึงขั้นที่จะพักสงบเช่นเดียวกับเราพักงานเราต้องพัก ไม่พักไม่ได้ ทำแต่งานอย่างเดียวตายได้คนเรา ไม่รับประทาน ไม่พักผ่อนนอนหลับย่อมตายได้ ถึงจะได้งานก็ตามแต่ก็ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย สุดท้ายก็หมดกำลัง จึงต้องอาศัยพักผ่อนนอนหลับ รับประทานอาหารให้สบายแล้วประกอบการงานต่อไป สลับกันไปเรื่อย ๆ เช่นนี้

การพิจารณาทางด้านปัญญาก็เหมือนกัน เวลาสงบจะพักทางด้านสมาธิก็พัก ไม่ต้องกังวลกับสิ่งใด ขึ้นชื่อว่าปัญญาไม่ยุ่งในขณะที่จะทำจิตให้เป็นสมาธิคืออารมณ์อัน

เดียว พักตัวด้วยความสงบก็เข้าพักเสีย มีแต่อารมณ์แห่งสมาธิอย่างเดียวแล้วอยู่ด้วยความสงบเย็นใจ พอถึงวาระที่ควรจะออกจากความสงบเพราะมีกำลังพอสมควรแล้ว ก็ออกพิจารณาคลี่คลายทางด้านปัญญา ปัญญาก็หมุนตัวไปเรื่อย ๆ ด้วยการพินิจพิจารณา

ปัญญานี้มีหลายขั้น ตั้งแต่ขั้นอสุภะอสุภังไปโดยลำดับจนกระทั่งถึง **อนิจฺจำ ทุกฺขำ อนตฺตา** ทั้งส่วนหยาบส่วนกลางส่วนละเอียด ปัญญาจะเดินตลอดทั่วถึงไปหมด เช่น ขันธ์หยาบ ปัญญาก็จะพิจารณาทางด้านอสุภะเป็นส่วนมาก ขันธ์หยาบคืออะไร รูปขันธ์ที่เห็นว่าเป็นของสวยของงามน่ารักใคร่ชอบใจน่ากำหนัดยินดี นี่เป็นความสำคัญของกิเลสที่เสี้ยมสอนมาแต่กาลไหน ๆ ทำสัตว์โลกให้ตื่นให้หลงอยู่ไม่มีวันอิ่มพอ ไม่มีวันเห็นโทษของมัน ปัญญาจึงต้องสอดแทรกเข้าไปตรงนั้น แก้ความที่ว่าสวยงาม มันสวยงามยังไงดูให้เห็น หาความสวยงามให้เห็น ถ้ามีจริง ๆ มันจะเห็นมันจะพบในสิ่งนั้นแหละ

แต่เวลาพิจารณาเข้าไปที่ไหน ๆ ที่ว่าสวยงาม ไม่มีปรากฏ มีแต่อสุภะอสุภังเต็มเนื้อเต็มตัว ทำไมจะทนต่อความจริงได้ ต้องยอมรับว่าหาความสวยงามไม่มีในสกลกายนี้ มีแต่ความอสุภะอสุภังเต็มเนื้อเต็มตัวของเรา ทั้งเป็นทั้งตายเป็นอสุภะอยู่ด้วยกันทั้งนั้น นี่คือหลักของปัญญา พิจารณาคลี่คลายในขั้นหยาบคือรูปขันธ์ ส่วนมากพิจารณาถึงเรื่องอสุภะอสุภัง จากนั้นก็แปรสภาพลงไปก็เป็น **อนิจฺจำ ทุกฺขำ** เป็นยังไง บีบบังคับขนาดไหนดูเอาก็รู้ **อนตฺตา** เป็นสาระสำคัญควรจะถือว่าเป็นเราเป็นของเราได้ที่ไหน ทั้งรูปกายของเรานี่ ทั้งเวทนา ทั้งสัญญา ทั้งสังขาร ทั้งวิญญาณ อาการเหล่านี้

เมื่อเลื่อนจากรูปขันธ์นี้ไปแล้วมักจะพิจารณาเป็นไตรลักษณ์ ไม่ย้อนหรือไม่พิจารณาเป็นอสุภะ เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่เกี่ยวกับเรื่องสุภะอสุภะ ซึ่งมีเฉพาะเรื่องของกายนี้เท่านั้นที่สำคัญมั่นหมายไปต่าง ๆ จึงต้องแก้ความสำคัญมั่นหมายว่าเป็นของสวยของงามนั้น ด้วยการพิจารณาอสุภะอสุภังแก้กัน พอขั้นนี้สมบูรณ์ภายในจิตใจ คือประจักษ์กับปัญญาอย่างชัดเจนแล้ว ย่อมปล่อยวางทั้งสุภะคือความสำคัญว่าสวยว่างามด้วย ทั้งอสุภะที่สำคัญว่าไม่สวยไม่งามด้วย ไม่สนใจไม่ยึดในเงื่อนใดเงื่อนหนึ่ง พอตัวในการพิจารณา แล้วผ่านไปในท่ามกลางแห่งความพอดีของตัวเอง นั่นท่านเรียกว่าปัญญา ผ่านไปนั้นแล้วไปพิจารณาอะไร ก็เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นั่นขันธ์ละเอียด คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ เรียกว่านามขันธ์

นามขันธ์นี่พิจารณาด้วยไตรลักษณ์ คือ **อนิจฺจำ** ก็ตาม **ทุกฺขำ** ก็ตาม **อนตฺตา** ก็ตาม ขอให้มีความถนัดชัดภายในจิตใจ ถนัดใจแน่ใจในอาการใด ชอบใน **อนิจฺจำ** ก็ดี ใน **ทุกฺขำ** ก็ดี ใน **อนตฺตา** ก็ดี พิจารณาอันนั้นส่วนใดส่วนหนึ่งได้ หากวิ่งถึงกันหมด เพราะ

ธรรมเหล่านี้เกี่ยวโยงกัน นี่เรียกว่าปัญญา หยั่งทราบตามความเป็นจริงในสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ แล้วย่อมปล่อยวางเช่นเดียวกันกับรูป คือรูปกายของเรานี้ แล้วก็เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทั้งห้านี้เป็นอาการอันหนึ่งของจิตเท่านั้นไม่ใช่จิต นักภาวนาจะทราบเองโดยไม่ต้องสงสัย ยิ่งถึงขั้นพิจารณาทางด้านปัญญาด้วยแล้วทราบได้อย่างชัดเจนว่ารูปนี้คืออะไร ไม่สงสัย เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แต่ละอย่าง ๆ เป็นธรรมชาติของมัน เป็นอาการของจิตแต่ละอย่าง ๆ เท่านั้น หาความเป็นจิตมีที่ไหนไม่ นี่ทราบได้อย่างชัดเจนแล้วปล่อยวางได้ตามเป็นจริง ลงได้ตามเป็นจริงของมัน นี่แหละหลักของการพิจารณาทางด้านปัญญา ท่านเรียกว่าภาคปฏิบัติ รู้ต้องรู้อย่างนี้จึงรู้จริงเห็นจริง รู้อย่างนี้พิจารณาอย่างนี้เรียกว่าพิจารณาอริยสัจ

การที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นอะไร เป็นการพิจารณาอริยสัจทั้งนั้น อสุภะอสุภังคืออะไร สมุทัยมันว่าสวยว่างาม นั่น อสุภะความไม่สวยไม่งามคือมรรค สับกันเข้าไปฟันกันเข้าไปเอาให้แหลกแตกกระจายลงไป หาความสวยงามก็ไม่ได้ มันเป็นสภาพแห่งธาตุอันหนึ่งหรือดินน้ำลมไฟเท่านั้น หาความสวยงามที่ไหนได้ในดินในน้ำในลมในไฟ นี่จึงเรียกว่าอริยสัจ นี่ละการพิจารณา

ตะกี้ได้พูดแล้วว่า หลักพุทธศาสนาคือหลักอริยสัจเป็นเครื่องยืนยัน การพิจารณาก็ต้องพิจารณาตามหลักอริยสัจนี้ให้เห็นตามความเป็นจริง ในรูปก็พิจารณาอย่างนี้ นี่ก็เรียกว่าพิจารณาอริยสัจเหมือนกันอันหนึ่ง และเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ **อนิจฺจ ทุกฺข อนตฺตา** ไม่เป็นอริยสัจแล้วจะเป็นอะไรไป พิจารณาให้เห็นชัดตามความเป็นจริง และถอนตัวออกมาจากนั้น เรียกว่าปล่อยวางลงตามสภาพแห่งความเป็นจริงของมัน เมื่อปล่อยวางลงไปแล้วจิตก็เด่นละซิ

ท่านกล่าวไว้ในธรรมบทว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จิตเดิมแท้ผ่องใสเป็นประภัสสร แต่อาศัยกิเลสจรมาจิตนี้จึงเศร้าหมอง ท่านว่า นี่ขั้นของจิตของผู้ชำระประภัสสร ก็มีแต่จิตดวงเดียวเท่านั้น อาการทั้งห้านี้ก็ทราบแล้วว่าเป็นอาการ และไม่ยึดมั่นถือมั่นในอาการทั้งหลายเหล่านี้ด้วย นอกจากเวทนาจิตที่มีอย่างละเอียด ที่มันยังไม่สามารถ แต่ยังไงก็ไม่พ้นเรื่องการพินิจพิจารณาประภัสสร ที่จะพังไปด้วยกันได้ด้วยปัญญาเหมือนกัน นี่ละการพิจารณา อริยสัจทั้งนั้นนะนี่นะ ที่กล่าวมาทั้งหมด

ทีนี้คำว่า “ประภัสสร” คืออะไร อวิชชาไม่ใช่อริยสัจจะเป็นอะไรไป นั้นแหละตัวสมุทัย รากแก้วของสมุทัยคืออวิชชา นั่นละที่ว่าประภัสสร ๆ ที่ใสสว่างกระจ่างแจ้ง ท่านว่าอุปกิเลส ๑๖ อะไรที่กล่าวนั้น นี่ละรวมตัวลงมาเป็นอันนี้มาอยู่ที่นี่ ทราบได้ด้วยภาคปฏิบัติ เพียงเราเรียน-เรียนเท่าไรก็เรียนเถอะ เรียนจนกระทั่งวันตายหาความหายสงสัยไม่ได้เลย ต้องเป็นภาคปฏิบัติเป็นสำคัญ

เมื่อพิจารณาทางภาคปฏิบัติด้วยอริยสัจธรรม ผ่านอริยสัจธรรมเข้าไปแล้วจะเจอกันโดยลำดับ พิจารณาเรื่องสมุทัยสัจอันเป็นจอมกษัตริย์วัฏจักรนี้ด้วยมรรคสัจ คือมหาสติมหาปัญญา ฟาดฟันหั่นแหลกกันลงไปที่ตรงนั้นแตกกระจายไม่มีอะไรเหลือแล้ว ไหนที่นี่เรื่องที่เคยเป็นอุปสรรค เรื่องที่เคยเป็นข้าศึกต่อหัวใจเราคืออะไร ทำไมจะไม่ทราบ ก็คืออวิชชาอันเดียวเท่านั้นเป็นตัวใหญ่ เป็นจอมกษัตริย์ทั้งหลายแห่งวัฏจิตนี้ และอาการทั้งหลายทำให้หลงหมดก็เพราะรากเหง้าเค้ามูลคืออวิชชาพาให้หลง นั่นมันก็ทราบ เมื่อได้ถอดถอนหมดไม่มีอะไรเหลือ แม้กระทั่งอวิชชาแตกกระจัดกระจายออกจากใจหมดแล้ว มีอะไรมาข้องภายในใจที่นี่ จะมีอะไร

นั่นละท่านว่า อวกาศของจิต อวกาศของธรรม เวิ้งว้างไปหมด ข้างนอกก็ว่าง ข้างในก็ว่าง ข้างนอกก็ปล่อยวาง ข้างในก็ปล่อยวาง ไม่ยึดถือไว้โดยประการทั้งปวง ทั้งภายนอกภายในเวิ้งว้างไปหมด นั่นเรียกว่า อวกาศของจิต อวกาศของธรรม อยู่ที่ไหนก็อยู่ อวิชชาแตกกระจัดกระจายไปแล้วไม่มีที่ยึด ยึดอะไรกัน ยึดหาอะไร ยึดหาภพหาชาตินั่นแหละ ถ้าลงยึดอยู่ต้องเป็นภพเป็นชาติภายในใจรู้ชัด ๆ นี่ละภาคปฏิบัติ

ไม่เคยรู้ก็ตามเมื่อถึงขั้นรู้ปิดไม่อยู่ เมื่อถึงขั้นเชื่อแล้วปิดไม่อยู่ เรื่องเชื่อ-เชื่อธรรมทั้งหลาย อริยสัจเป็นตัวยืนยัน เป็นหลักธรรมที่ยืนยันแห่งความรู้แจ้งแทงทะลุทั้งหลายโดยไม่ต้องสงสัย ทีนี้ก็สะเทือนไปถึงพระพุทธเจ้าผู้เป็นเจ้าของศาสนา มีหรือไม่มีพระพุทธเจ้า เอ้า อันนี้มีหรือไม่มีที่รู้อยู่ภายในเวลานี้ นั่นมันบอก ใครเป็นคนสอนไว้ให้เราได้รู้อย่างนี้ถ้าไม่ใช่ศาสดา ศาสดาไม่ผ่านนี้แล้วจะเอาอะไรมาสอนเรา นั่นมันยอมรับ ๆ โดยลำดับลำดา สาวกอรหัตอรหันต์ทั้งหลายล้วนแล้วแต่ผ่านอริยสัจนี้ทั้งนั้น

เพราะฉะนั้นพุทธศาสนาหรือศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าจึงไม่มีที่สงสัย เทียบกันได้กับว่าตลาดแห่งมรรคผลนิพพาน เอ้า ก้าวเข้าไปตลาดที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสินค้าต่าง ๆ ขอแต่ว่าเรามีเงินหรือไม่เท่านั้น จะเอาอะไรไปซื้อเอาเลย นับตั้งแต่สตางค์หนึ่งขึ้นไปถึงหมื่นถึงแสนถึงล้านบาท ซื้อได้หมดของในร้านในตลาดไม่อดไม่อัดไม่อั้น อันนี้ฉันใด เรื่องมรรคผลนิพพานในศาสนาพุทธเรานี้ฉันนั้นเหมือนกัน มีทุกแง่ทุกมุมทุกด้านเหมือนกันหมดสำหรับต้อนรับสัตว์ทั้งหลาย ตั้งแต่ทานบารมี ศีลบารมี เรื่อย... ทาน ศีล ภาวนา โดยลำดับลำดา เอา เราจะสร้างอะไรสร้างลงไป สติก็เอาตั้งแต่ล้มลุกคลุกคลาน ปัญญาก็เริ่มแต่ล้มลุกคลุกคลานไปจนกระทั่งมีความเฉลียวฉลาด แตกแขนงไปไม่มีสิ้นสุด จนถึงวิมุตติพระนิพพานหลุดพ้นไปโดยสิ้นเชิง นี่แหละท่านว่ามรรคผลนิพพานเต็มที่

ในศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าคือตลาดแห่งมรรคผลนิพพาน กระจายอยู่ภายในหัวใจนี่นะไม่ได้อยู่ที่ไหน เราอย่าเข้าใจว่ามีอยู่ตามตู้ตามหีบตามคัมภีร์ นั้นมีแต่ชื่อ

ของมรรคผลนิพพาน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นั้นมีแต่ชื่อ ท่านสอนเข้ามาที่หัวใจเรานี้ ให้ปฏิบัติที่หัวใจนี้ กิเลสอยู่ที่หัวใจเรานี้เวลานี้ ไม่ได้อยู่ที่หนังสือ ทุกข์ก็ไม่ได้อยู่ที่หนังสือ ไม่ได้อยู่ที่คัมภีร์ สมุทัยตัวกิเลสราคะตัณหาไม่ได้อยู่ที่คัมภีร์ นิโรธคือความดับทุกข์ก็มีแต่ชื่อในคัมภีร์ ไม่มีตัวทุกข์ไม่มีตัวดับทุกข์ มรรคคือความรู้แจ้งแทงทะลุด้วยสติปัญญานั้นมีแต่ชื่อของสติปัญญา สติปัญญาจริง ๆ อยู่ในหัวใจของเรา กิเลสจริง ๆ อยู่ที่หัวใจ การฆ่ากิเลสฆ่าที่หัวใจด้วยความพากเพียร หรือด้วยสติปัญญาที่เป็นอริยสัจฝ่ายมรรค พังทลายลงไปในทุกข์ สมุทัย ที่เป็นฝ่ายผูกมัดภายในหัวใจแตกกระจายลงไปแล้ว นี้แหละท่านว่าทรงมรรคผลนิพพาน ทรงที่นี่ไม่ได้ทรงที่ไหน รู้แจ้งแทงทะลุรู้ตรงนี้ไม่รู้ที่ไหน

เอาให้จริงจังนักปฏิบัติ อย่าเหลว ๆ ไหล ๆ อย่าหลอกตัวเอง วันนั้นหลอกไปวันนี้หลอกไป เลยจะไม่ได้เรื่องได้ราวนะพวกเรา ผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายตื่นโลกตื่นสงสารไป ไม่ได้ดูหัวใจของเจ้าของ มันมีอะไรมาหลอกให้ตื่นอยู่นั้นน่ะเวลานี้ เอาธรรมจับเข้าไปซิ สติปัญญาจับเข้าไปซิจะได้รู้เรื่องรู้ราว พระพุทธเจ้าสอนให้ดูใจเป็นสำคัญที่สุด ใจน่ะเป็นตัวก่อเหตุก่อเรื่องก่อราวก่อทั้งวันทั้งคืน อยู่เฉย ๆ ได้เมื่อไรจิตนั้นน่ะ ดูซิถ้ามีสติจะต้องรู้ จิตอยู่เฉย ๆ เมื่อไร มีแต่ก่อเรื่องก่อราว เรื่องไหนที่ผ่านมากี่กัปกี่กัลป์ก็ปีกี่เดือน มันเอามาอุ่นหลอกเจ้าของอยู่นั้นไม่มีความจืดจาง ไม่มีเห็นว่านี้เป็นเดน ๆ ไปแล้วนะอย่ามาหลอกเรา ไม่เคยมี ถ้าลงเป็นเรื่องของกิเลสหลอกแล้ว กินวันยังค่ำคืนยังรุ่งกินจนจะตาย ให้กิเลสมันหลอกเอาให้กิน ๆ

พูดง่าย ๆ เอายังงี้แหละ ให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยกับความโง่ของพวกเรา เรื่องกิน ๆ นี่กิเลสหลอกอะไรกินหมด ไม่มีคำว่าอันนั้นเป็นเดน อันนี้เป็นเดน ให้ทราบด้วยอำนาจของปัญญาบ้างไม่มีเลย มีแต่ติดทั้งนั้น ปรุงเรื่องอะไรขึ้นมาก็ตาม สด ๆ ร้อน ๆ ในนั้นทีเดียวแหละ ถูกหลอกถูกต้มทั้งวันทั้งคืน ไม่ว่าจะเรื่องรูป เรื่องเสียง เรื่องกลิ่น เรื่องรส เครื่องสัมผัส ทั้งใกล้ทั้งไกล ทั้งในทั้งนอก ทั้งอดีตอนาคต มันหากมาปรุงขึ้นในวงปัจจุบันหลอกให้หลงอยู่นั้นน่ะในจิตนี้

เพราะฉะนั้นจิตจึงเป็นตัวเรื่อง เป็นตัวก่อเหตุที่สุดอยู่ตรงนี้ เพราะสมุทัยอยู่ที่นั่น เมื่อสติปัญญาซึ่งเป็นฝ่ายมรรคฟันกันลงไป ฟันลงไปมันจะเห็นเรื่องกันทั้งหมด และสุดท้ายใจดวงนี้เลยกลายเป็นสถานที่ทำงานแห่งธรรม ฟาดกิเลสแหลกลงไปหมด แต่ก่อนเป็นสถานที่ทำงานของกิเลสผลิตผลประโยชน์ขึ้นมาแก่ตัวของมันเอง พอสติปัญญาฝ่ายธรรมมีกำลังมากขึ้นมาโดยลำดับก็พังกิเลสลงไป ใจดวงนี้เลยกลายเป็นสถานที่ทำงานแห่งธรรมผลิตธรรมขึ้นมาภายในจิตใจ เลยกลายเป็นอวกาศของจิตอวกาศของธรรมขึ้นที่ใจของผู้นั้นโดยไม่ต้องสงสัย นี่ละการปฏิบัติธรรม

เราหาที่ไหนหาธรรมเวลานี้ อยู่ที่ไหนธรรมถ้าไม่อยู่ที่หัวใจ ถามซิกิเลสอยู่ที่ไหนและอะไรปิดไม่ให้รู้ธรรมเห็นธรรม นอกจากกิเลสเท่านั้นมีอะไรปิด ฟันกิเลสลงไปด้วยสติปัญญาศรัทธาความเพียรลงไปแล้ว ไม่ได้บอกธรรมอยู่ที่ไหนจะรู้เอง ใจเท่านั้นเป็นผู้ที่จะรอสัมผัสสัมพันธ์กับธรรมทั้งหลาย อย่างอื่นสัมผัสไม่ได้ ถ้าใจนี้พร้อมเสมอ ขอให้ได้เปิดเผยตัวเองออกมาเถอะ ยังไงจะรับรู้รับทราบไม่ว่าธรรมขั้นใด จะประกาศกังวานขึ้นที่หัวใจดวงนี้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจึงขอให้ทุก ๆ ท่านได้ตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติเต็มสติกำลังความสามารถ เราอย่าตื่นภพตื่นชาติ เราอย่าตื่นวัฏสงสาร อย่าตื่นเรื่องความเกิดแก่เจ็บตาย อย่าตื่นโลก มันเกิดแก่เจ็บตายมาอย่างนี้กี่กัปกี่กัลป์แล้วในรายของเราคนหนึ่ง ๆ เท่านั้นแหละ นี่ไม่สงสัย พูดตรง ๆ พอได้ค้นเรื่องอริยสัจให้แตกกระจายภายในหัวใจนี้แล้วไม่สงสัย นี่พูดจริง ๆ

การแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนนี้ก็พูดด้วยความจริงใจจริง ๆ ไม่ได้ลูบ ๆ คลำ ๆ เอามาพูดนะ เวลาโง่มันก็โง่หัวใจดวงนี้ เวลาฉลาดไม่ต้องบอก ไม่ว่าหัวใจดวงใดถึงขั้นฉลาดแล้วฉลาดเองเหมือนกัน เมื่อถึงขั้นฉลาดแล้วไม่โง่นะ ถ้าโง่กิเลสจะพังได้ยังไง ใจต้องเป็นใจที่ฉลาดซิกิเลสถึงจะพัง เอ้า ผลิตขึ้นมาความฉลาด มีอยู่ในหัวใจของทุกคน พระพุทธเจ้าสอนไว้ทุกคน สติปัญญาอยู่ที่ไหน สอนพวกเรานี้ทั้งนั้น เราเป็นลูกศิษย์ตถาคต ไม่ใช่ลูกศิษย์เทวทัตทำลายศาสนาอยู่ภายในวงของพระของตัวเอง ที่หยิ่งอยู่ว่าตัวมีความพากความเพียร ความเพียรขี้หมาอะไร มีแต่ความเพียรของกิเลสมันฟัดหัวเรานั่นแหละ ถ้าสติไม่มีเป็นอย่างนั้นนะ

เอาละการแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๘

โลกุตรจิต โลกุตรธรรม

โลกุตรธรรม แปลว่าธรรมเหนือโลก นี่ท่านแยกออกมาพูด สิ่งที่เป็นเครื่องยืนยันธรรมเหนือโลกนั้นคือใจ ถ้าเราอยากจะทราบว่าโลกุตรธรรมคือธรรมเหนือโลกเป็นอย่างไร ก็ต้องหมายถึงใจผู้ปฏิบัติตนได้สัมผัสสัมพันธ์กับธรรมขั้นนั้น ๆ ขึ้นไป จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นภายในจิตใจ ทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมหมดภายในใจ...ธรรมทุกขั้นนั่นละท่านว่าโลกุตรจิต โลกุตรธรรม เต็มภูมิของจิตของธรรม เป็นเครื่องยืนยันกันได้ที่ใจ หากใจยังไม่สัมผัสเมื่อไร แม้คำว่าโลกุตรธรรม แปลว่าธรรมเหนือโลก ๆ ก็สักแต่ความจำ ความคาดความหมาย หาความแน่ใจยังไม่ได้เลย ด้วยเหตุนี้สิ่งที่จะยืนยันกันจึงเป็นเรื่องของการปฏิบัติด้วยจิตตภาวนาเป็นสำคัญ

เมื่อจิตได้สัมผัสสัมพันธ์ธรรมขั้นใดเข้าไปย่อมทราบได้ชัดเจน ๆ ความพิสดารของจิตกับธรรมที่สัมผัสกันนั้นพิสดารเอามากทีเดียว ดังที่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นท่านแสดงไว้ ตามปัญหาที่ได้เคยออกมาแล้วนั้นว่า ธรรมที่จดจารึกในคัมภีร์ใบลานนั้นเท่ากับน้ำในตุ่มในไห แต่ธรรมที่ไม่ได้จดจารึกมีอยู่โดยหลักธรรมชาตินั้น เท่ากับท้องฟ้ามหาสมุทรสุดสาคร หาประมาณไม่ได้เลย นี่เป็นอย่างนั้น อันนี้ใครจะเป็นผู้ยืนยัน ก็ท่านเป็นผู้แสดงออกมาก็คือพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นนั้นเอง จิตของท่านนั้นเองเป็นผู้ยืนยัน เป็นผู้สัมผัสเป็นผู้รับทราบธรรมทั้งหลายอยู่ตลอดเวลา โดยไม่ได้คำนึงถึงพระไตรปิฎกไม่พระไตรปิฎกใด ๆ ทั้งนั้น เนื่องจากความจริงไม่ได้ขึ้นอยู่กับคำว่าพระไตรปิฎก แต่ขึ้นอยู่ระหว่างจิตกับธรรมที่เหมาะสมกัน ซึ่งควรจะเกิดขึ้นได้ในแง่ใด ๆ เท่านั้นเป็นสำคัญมากยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด

เพราะฉะนั้นจึงไม่มีสิ่งใดมากีดกันหรือกีดขวาง ระหว่างธรรมกับจิตไม่ให้สัมผัสกันได้เลย ขอให้ปฏิบัติถึงขั้นที่ควรจะทราบเรื่องธรรมทั้งหลายเถอะ ต้องทราบได้อย่างนั้นแน่นอน และก็ทราบตามภูมิวิสัยด้วย คือภูมิวิสัยจะกว้างแคบขนาดไหนก็ต้องรู้เห็นธรรมเต็มภูมิ ๆ ของตน ยกตัวอย่างเช่น พระสารีบุตรเว้นพระพุทธเจ้าเสีย พระสารีบุตรเป็นผู้เฉลียวฉลาดทางด้านปัญญา หรือท่านผู้ที่บรรลุจตุปฏิสัมภิทาญาณ นี่ท่านเหล่านี้แตกฉานมากทีเดียว หมายถึงธรรมเกิดนั่นเอง ธรรมไม่เกิดเอาอะไรมาแตกฉาน เกิดอยู่ตลอดเวลา แย็บออกมานิดเดียวเท่านั้น สิ่งที่เป็นเหตุจะให้คิดให้อ่านหรือจะให้ธรรมเกิดนั้น เป็นเกิดขึ้นเรื่อย ๆ นี่เป็นอย่างนี้

วิสัยของจิตเราจึงจะมาแข่งขันกันไม่ได้ เช่นเดียวกับภูมินิสัยวาสนานั่นเอง ภูมิของจิตของธรรมที่จะรู้ธรรมมากน้อยตามนิสัยวาสนาของตนก็ย่อมเป็นเช่นนั้น ไม่ว่าจะ

อิริยาบถใดเกิดอยู่อย่างนั้นตลอด จะมีอะไรเป็นสาเหตุให้เกิดก็เกิด ไม่มีอะไรเป็นสาเหตุก็เกิด เกิดโดยลำพังของตน คือไม่มีขอบเขต ไม่มีอะไรที่จะมาบีบบังคับไม่ให้เกิด เพราะนอกเหนือไปจากโลกสมมุตินี้ทั้งปวงแล้ว จิตเป็นอิสระเต็มที่แล้ว เป็นบ่อเกิดแห่งธรรมทั้งหลายอยู่แล้วทำไมธรรมจะไม่เกิด จิตกับธรรมเป็นอันเดียวกันแล้ว นี่ละถ้าหากจะพูดถึงพระไตรปิฎกก็คือนี้ละพระไตรปิฎกโดยแท้ แม้ท่านไปจดจารึกออกว่าเป็นสุตตันตปิฎก พระวินัยปิฎก พระอภิธรรมปิฎก ก็ออกไปจากไหน ถ้าไม่ออกไปจากหัวใจที่บรรจุพระไตรปิฎกทั้งสามนี้ไว้เต็มโดยสมบูรณ์แล้ว เอาอะไรไปออกเป็นปิฎกนั้น ๆ

ปิฎก ก็แปลว่า ตะกร้า แปลว่าภาชนะนั่นเอง ไตรก็แปลว่า ๓ ภาชนะสำหรับใส่หลักธรรม ๓ ประเภท ได้แก่ พระสุตตันตปิฎก พระวินัยปิฎก พระอภิธรรมปิฎก สิ่งเหล่านี้ออกไปจากไหน ถ้าไม่ออกไปจากใจดวงที่บรรจุปิฎกทั้งสามนี้ไว้อย่างสมบูรณ์แล้วเอาอะไรไปออก พระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมไปตรัสรู้ที่ปิฎกไหน ไม่ได้ตรัสรู้ในพระทัยจะไปตรัสรู้ที่ไหน ในพระทัยนี้แหละเป็นที่อยู่แห่งอริยสัจทั้งสี่ อยู่ตรงนี้ผลิตกันขึ้นตรงนี้ ทุกข์ สมุทัย เป็นข้าศึกฝ่ายลบ พูดง่าย ๆ ฝ่ายทำลาย สมุทัยเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ขึ้นมา มรรคท่านสรุปออกมามี ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นสำคัญ นี่คือสิ่งสังหารสิ่งทำลายสมุทัยเพื่อให้ดับลงไปแล้วปรากฏเป็นนิโรธขึ้นมา นั่น

เมื่อกิเลสประเภททั้งปวงที่เรียกว่าสมุทัย ๆ ได้สิ้นซากลงไปหมดแล้ว ไม่มีอะไรกีดกันไม่มีอะไรกีดขวางจิต ไม่มีอะไรมาแย่งเกิดภายในจิต แต่ก่อนมีแต่เรื่องของสมุทัยเกิดภายในจิต เกิดอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกับธรรมเกิดนั่นแล ในเวลาที่สิ่งเหล่านี้มีอำนาจมีกำลังมากเกิดอยู่ตลอดเวลาหาอิริยาบถไม่ได้ สิ่งที่ไม่น่าคิดก็คิด สิ่งไม่น่าปรุงก็ปรุง สิ่งไม่น่ารู้มันก็รู้ของมันไปตามเรื่องตามราว รู้แบบสมุทัยนะไม่ใช่รู้แบบธรรม ไม่ใช่รู้แบบมรรคหรือรู้แบบธรรม พูดง่าย ๆ เช่น มรรคสัจ หรือนิโรธสัจ เรียกว่าธรรมประเภทหนึ่ง หากรู้ไปตามแถวของสมุทัย เป็นทุกข์ขึ้นมา รู้ขึ้นมา ป้อนเอาทุกข์ออกมาเรื่อย ๆ เพราะสมุทัยเป็นผู้ขุดผู้ค้นให้ก่อทุกข์ขึ้นมา นี่เกิดอยู่เรื่อย ๆ อย่างนั้น

จิตใจของสามัญชนทั้งหลายพ้นไปไม่ได้ แม้แต่ขณะเรานั่งภาวนามันยังแย็บออกไปได้สบาย ๆ เอาไปกินสบาย ๆ เอาไปกินต่อหน้าต่อตา บางทียังนั่งร้องห่มร้องไห้ก็ยังเป็นไปได้ น้ำตาไหลน้ำตาร่วงเป็นไปได้ เพราะอำนาจสติปัญญาของเราซึ่งเป็นฝ่ายธรรมนี้สู้มันไม่ได้ มันเอาไปกินต่อหน้าต่อตา บีบบังคับเราต่อหน้าต่อตา

ถ้าพูดถึงบทนี้แล้วรู้สึกว่ามันเคียดมันแค้น ผมเองเป็นเช่นนั้นนะ เคยเคียดแค้นต่อกันจนนั่งน้ำตาร่วงอยู่ก็มี เพราะอำนาจอันนี้มันมากมันเหนือธรรมของเรา เช่น วิริยธรรม สติธรรม ปัญญาธรรม เป็นสำคัญ ไม่ทันมันเลย มันเอาต่อหน้าต่อตา สติมีก็ตาม

แต่กำลังของสติไม่พอกับกำลังของมัน ปัญญามีก็จริงแต่กำลังของปัญญาไม่เท่ากำลังของมัน มันก็ฉุดก็ลากบีบบังคับเอาต่อหน้าต่อตาด้วยพลการนั่นเอง นี่ละที่มันน่าเคียดน่าแค้นเอาจริง ๆ เคียดไม่ลืมแค้นไม่ลืมก็คือเรื่องระหว่างทุกข์สมุทัยกับเรา นี่เวลามันเกิด-เกิดอย่างนั้นภายในจิต เราจะไปหาดูแบบแผนดูตำรับตำราที่ไหนจะมีไหม ท่านจดจารึกไว้ไหมสิ่งเหล่านี้ ท่านพูดไว้ไหมอย่างนี้ เอ้า เกิดอยู่ทุกแห่งทุกหน หลักธรรมชาติเป็นเช่นนี้

ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะทราบ พระพุทธเจ้า พระอรหัตอรหันต์ทั้งหลายเท่านั้นจะทราบเรื่องเหล่านี้ได้ดี ทีนี้ผู้จดจารึกเราก็ไม่แน่ใจนัก แต่เราไม่ประมาทนะว่าจะเป็นพระประเภทใดคนประเภทใดไปจดจารึก จึงจะสามารถเอาเรื่องเหล่านี้ออกมาได้ทุกแง่ทุกมุมของทุกข์ ของสมุทัย ของมรรค ของนิโรธ ถ้าหากว่าผู้ที่จดจารึกเป็นพระอรหัตอรหันต์แล้วไม่ต้องสงสัย จะขุดจะค้นได้มาทุกแง่ทุกมุมของสมุทัยที่เกิดขึ้นภายในจิต รอบจิตมันเกิดตั้งแต่เรื่องของสมุทัยทั้งนั้น ผู้ที่จดจารึกจะเอาออกมาได้หมดแล้วก็รอบจิต เวลามรรคกับนิโรธมีอำนาจปราบสมุทัยได้และได้โดยสิ้นเชิงแล้วอยู่ที่ไหนก็เกิดธรรมก็เกิด-เกิดตลอดเวลา เริ่มมาตั้งแต่ภาวนามยปัญญาเกิดมานี้ก็จะเอาออกมาได้หมดเลย ท่านก็พูดกลาง ๆ ไว้แถวภาวนามยปัญญามีเท่านั้นแหละ ก็ตีความหมายไปหมด เราก็ควรจะพิจารณาเอาให้ได้รู้เรื่องรู้ราว แต่ยังไงก็ตามไม่พ้นที่ว่านี้แหละ

การจดจารึกเป็นสำคัญมาก ผู้จดจารึกเป็นคนประเภทใด เรื่องธรรมทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นวิสุทธิธรรมทั้งนั้น ออกจากพระทัยของพระพุทธเจ้าที่บริสุทธิ์ หรือจะกล่าวถึงเรื่องพระอรหันต์องค์ใด พระอรหันต์รูปนั้นก็เป็นพระอรหันต์แล้วนี่ เป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งนั้น แต่ผู้ที่จดจารึกเป็นคนประเภทใด เป็นผู้บริสุทธิ์เหมือนกันหรือไม่ ถ้าเป็นผู้บริสุทธิ์แล้วสามารถจะถอดออกมาได้ เราอยากจะพูดเต็มปากว่า ได้โดยสิ้นเชิงสิ่งไม่รู้ก็ตาม มันเกี่ยวโยงกันกับธรรมชาติที่เรารู้เราเห็นอยู่ภายในจิตของเรา เพราะฉะนั้นจึงขุดค้นออกมาได้หมด มันเกี่ยวโยงกันตรงไหน กระเทือนกันไปหมด ได้ออกมาหมดเลย

ถ้าหากว่าจิตไม่เป็นเช่นนั้นแล้วก็จะได้มาแต่ความจำลอย ๆ ไป ไม่ถึงเหตุถึงผลถึงพริกถึงขิงถึงความสัตย์ความจริง ทั้งฝ่ายสมุทัย ทั้งฝ่ายมรรค ทั้งฝ่ายนิโรธ ตลอดถึงสิ่งที่หลุดพ้นจากสัจธรรมทั้งสี่ออกมา เป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์โดยสิ้นเชิงนั้นคืออะไร จะไม่ได้สิ่งเหล่านี้ออกมาพูดอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเลย ถ้าเป็นพระอรหันต์แล้วได้หมดพระพุทธเจ้าไม่บอกก็ตาม ยกตัวอย่างเช่น มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ เหล่านี้เป็นต้น มรรค ๔ ผล ๔ ใครก็รู้ไม่ใช่เหรอ อย่างโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล จนกระทั่งถึงอรหัตมรรค อรหัตผล แล้วนิพพาน ๑ พูดทำไม นั่น นี่มันเกี่ยวโยงกัน เมื่อมรรค ๔ ผล

๔ ไปถึงนั้นแล้ว อะไรที่เป็นที่สิ้นสุดลงไปจากสิ่งที่ยังเป็นสมมุติอยู่นี้ กิริยาอาการเหล่านี้ยังต่อเนื่องกันอยู่ ยังไม่หยุดกิริยา ยังเป็นสมมุติอยู่ เมื่อถึงขณะที่หยุดกิริยาแล้วคืออะไร คือนิพพาน ๑ นั่น มันเป็นยังไงถึงจะพูดไม่ได้

ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ได้รับสั่งไว้ว่านิพพาน ๑ แล้ว ยังไงพระพุทธเจ้าต้องถูกติงหรือถูกคัดค้านจากพระสาวกว่า ทำไมอันหนึ่งพระองค์จึงไม่แสดงเอาไว้ นั่น เพราะรู้เหมือนกัน เห็นเหมือนกัน ถึงไม่บอกก็ตามจะต้องพูดถึงจุดที่ควรจะบอก พูดถึงจุดที่เด่นอยู่ในหัวใจคือนิพพาน ๑ เมื่อสิ้นไปจากอาการ มรรค ๔ ผล ๔ นี้แล้ว นั้นละนิพพาน ๑ เป็นที่ยุติ หมดสมมุติแล้ว ในระหว่างมรรคกับผลวิ่งถึงกัน ๆ เช่นอย่างอรหัตมรรค อรหัตผล จริมรรคจิต ท่านว่าไว้ในตำรา ว่าไว้เราก็จำไม่ได้เราไม่รู้

จริมรรคจิตคืออะไร นั่น คือชั่วขณะของจิตที่พลิกจากมรรคไปถึงผลปั๊บ กิริยาแห่งการที่แสดงต่อกันอยู่ในขณะนั้นถึงผลก็ตาม ถ้ากิริยานี้ยังไม่หยุดยังเป็นสมมุติ พอไปถึงผลโดยสมบูรณ์แล้วหยุดกึ๊กลงไป นั้นแหละนิพพาน ๑ ในขณะเดียวกันนั้นแหละพอหยุดกึ๊กก็เป็นนิพพาน ๑ ขึ้นมา อันนั้นพระพุทธเจ้าทำไมไม่แสดงไว้ นั่น จะต้องถูกคัดค้าน นี่คือต่างองค์ต่างจริง ต่างองค์ต่างรู้เห็นจริงด้วยกันแล้ว จะเป็นอย่างนั้นด้วยกันทุกองค์ ค้านกันไม่ได้ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

นี้ละคำว่าพระอรหันต์ยอมรับพระพุทธเจ้าร้อยเปอร์เซ็นต์ ๆ ว่าพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาเอกจริงไหม และศาสนาของพระพุทธเจ้ามีเจ้าของจริงไหม มีตัวมีตนจริงไหม จะไม่ยอมรับยังไง ในเมื่อหลักสัจธรรมเป็นเครื่องประกาศกังวานถึงความเป็นพระพุทธเจ้า และความเป็นผู้บริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้าเกิดจากสัจธรรม และธรรมทั้งนี้ออกมาจากความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้าทั้งนั้นทำไมจะไม่เชื่อ นี่ซิหลักใหญ่

เราพูดถึงเรื่องอริยสัจ เช่น สมุทัยสัจ ทุกขสัจ เวลามันเกิด–มันเกิดรอบหัวใจอยู่ตลอดเวลา ไม่มีในคัมภีร์ไหนก็ตามหลักธรรมชาติเป็นเช่นนั้น แต่พอมรรคสัจก้าวเข้าไป ๆ เอ้า จะล้มลุกคลุกคลานก็ตามเถอะ ยังไงก็ไม่พ้นที่จะเอาให้ได้ เมื่อฟิตไม่ถอยฝึกซ้อมไม่ถอยเดี๋ยว ๆ ก็ก้าวขึ้นไป ๆ สุดท้ายเรื่องของมรรคสัจก็ทำงานบนหัวใจ ทางทุกขสัจ สมุทัยสัจอ่อนตัวลงไป ๆ มรรคสัจก็ทำงานก้าวหน้า ๆ ถ้าว่าสมาธิกับปัญญาก็กลมกลืนไปแล้ว ทีแรกมีแต่สมาธิเสียก่อน เช่น อุปจารสมาธิ หรือขณิกสมาธิ อัปปนาสมาธิ จากนั้นก็ปัญญา ตรุณวิปัสสนา ปัญญาอ่อน ๆ จากนั้นก็แก่กล้าสามารถขึ้นไป ๆ จนกลายเป็นภาวนามยปัญญา

ทีนี้เอาละในหัวใจดวงนั้นมีแต่ธรรมทั้งนั้นก้าวเดิน มีแต่ธรรมทั้งนั้นเกิด มีแต่ธรรมทั้งนั้นทำงาน กิเลสน้อยลงไป ๆ จนกระทั่งกิเลสจะหาที่ทำงานไม่ได้ โผล่ตัวออกมาไม่ได้ โผล่ออกมาเป็นถูกสัจธรรมนี้ฟันแหลก ๆ นั่นถึงเวลาแล้ว ทีนี้พอกิเลสทั้ง

หลาย เอ้า มีอวิชชาเป็นต้นได้วอดวายลงไปจากใจแล้ว อะไรจะเกิดที่นี่ มีแต่ธรรมล้วน ๆ ใจดวงนั้นเป็นธรรมทั้งดวงเป็นธรรมทั้งแท่งแล้ว มีแต่ธรรมทั้งนั้นเกิด กิเลสเกิดขึ้นมาได้ยังไงมันหมดแล้ว นี่ละที่นี่ที่ว่าธรรมเกิด ไม่เพียงแต่ว่าได้ฆ่ากิเลสหมดไปแล้ว ธรรมจะยุติในการเกิด เกิดตลอดจนกระทั่งถึงวันท่านนิพพาน เกิดไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ นั่นเอาซิ ท้องฟ้ามหาสมุทรเทียบกันได้ ไม่เทียบได้ยังไงเกิดอยู่ตลอดเวลา

ใจจึงเป็นสิ่งที่สัมผัสสัมพันธ์อันสำคัญ เป็นเครื่องยืนยันว่าโลกุตรธรรมเป็นอย่างไร เพียงแต่เราพูดว่าโลกุตรธรรม ว่าธรรมเหนือโลก ๆ ยังไม่ทราบละว่าเหนือแค่ไหน ถ้าใจก็เป็นผู้ยืนยัน ใจเป็นผู้รับทราบ ใจเป็นผู้สัมผัสโลกุตรธรรม ตั้งแต่พระโสดาขึ้นไป ท่านก็ว่าโลกุตรธรรม เริ่มเหนือโลกไปแล้ว จนกระทั่งถึงอรหัตบุคคล เป็นโลกุตรบุคคล เป็นโลกุตรธรรม นั่นละก้าวขึ้นไป ๆ มีใจเท่านั้นเป็นเครื่องยืนยัน ไม่มีอะไรเป็นเครื่องยืนยันได้ พอใจรู้เท่านั้นจะทราบได้ตลอดทั่วถึงหมดว่าโลกุตรธรรมเป็นยังไง เหมือนกับโลกไหม จะเหมือนยังไง ถ้าเหมือนก็ต้องบอกว่าโลกละซิ

เราพูดถึงเรื่องธรรมเกิดเป็นเช่นนั้น ผู้ไม่ปฏิบัติจะไปรู้เรื่องอะไรว่าธรรมเกิด ธรรมไม่เกิด แม้แต่กิเลสเกิดเต็มหัวใจยังไม่รู้ จะเอาธรรมมาอวดได้ยังไงว่าธรรมเกิด ธรรมไม่เกิด นั่น ต้องผู้ปฏิบัติธรรมเท่านั้น เพียงเรียนรู้เฉย ๆ ไม่สามารถ ก็จะได้แต่ความจำ เรียนในพระไตรปิฎกก็เอาซี เรียนพระสุตตันตปิฎกก็เป็นความจำในพระสุตตันตปิฎก ในวินัยปิฎกก็เป็นความจำในวินัยปิฎก อภิธรรมปิฎกก็เป็นความจำล้วน ๆ ถึงจะยอดธรรมขนาดไหนแต่ก็เป็นความจำอยู่ดี ๆ ไม่เป็นมรรคเป็นผลเป็นสมบัติของตนได้เลยเพราะเป็นความจำ ต่อเมื่อได้ประพฤติปฏิบัติตัวเมื่อไรแล้ว นั้นแหละจึงจะเป็นของจริงขึ้นมา เป็นสมบัติของตนโดยแท้ ไม่ว่าจะเป็นพระสูตร พระวินัย พระปรมัตถ์ หัวใจนี้ทรงไว้หมดแล้วด้วยความจริง นั่นมันถึงจริง

การปฏิบัติธรรมต้องเอาจริงเอาจัง ไม่จริงไม่จังไม่รู้นะ แล้วงานในโลกนี้งานไหนก็เถอะ เอ้า ใครจะประกอบงานใดก็ตาม ถ้ายังไม่ได้ย้อนเข้ามาสู่งานจิตตภาวนาเสียก่อน จะยังไม่ทราบว่างานอะไรหนักกว่ากัน พอได้ก้าวเข้ามาสู่จิตตภาวนาเท่านั้น นี่ละงานรอดตาย งานเดนตาย เหลือตายถึงรู้ ในสมัยปัจจุบันของเรานี้ส่วนมากมักจะเป็น **ทุกขา ปฏิปทา ทันธาภิญญา** ทั้งปฏิบัติลำบาก ทั้งรู้ได้ช้า ถ้าเป็นผลไม้ก็เป็นรุ่นที่สองที่สามมา รุ่นหนึ่งรุ่นแรกก็พวก **อุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู** ท่านผู้ที่ออกแนวหน้า ถ้าเป็นวัวก็อยู่ปากคอกแล้ว พอพระองค์ประกาศศาสนธรรมเท่านั้นก็แจ่มเลยแจ้งเลย เหมือนกับเปิดประตูคอก ท่านเหล่านี้จะออก ถ้าเป็นวัวก็ออกก่อน ก่อนเพื่อน ๆ หลั่งไหลออกมาก่อน นี่ประเภทที่ว่าบัวพ้นน้ำ บัวผิวน้ำ บัวพ้นน้ำเป็นอย่างนั้น

พวกเรานี่ขออย่าให้เป็นบัวใต้น้ำ เอาให้เป็นบัวที่พร้อมที่จะพ้นได้เหมือนกันในวันต่อ ๆ ไปด้วยความอุตส่าห์พยายามของพวกเรา อย่าไปลดละความพากเพียร มันก็ต้องรู้ต้องเห็นต้องได้เหมือนกัน

จะยากหรือง่ายก็ตามให้ทำความเข้าใจกับตนเองว่า สมบัติหรือนิสัยวาสนากรรมเป็นของแต่ละคน ๆ ถ้าจะเทียบก็นาของเราทำยาก เราจะไปทำนาคนอื่นที่เห็นว่าง่ายกว่าเราไม่ได้ จะยากหรือง่ายก็คือนาของเราเราต้องทำ สวนของเราเราต้องทำ งามหรือไม่งาม ดีหรือไม่ดีพื้นที่ของมัน มันก็เป็นของเรา เราก็ต้องจำยอมทำด้วยดี ไอ้นี่นิสัยวาสนาของเราจะควรหนักก็ต้องยอมรับว่าหนัก เบาขนาดไหนก็รู้ หนักขนาดไหนก็รู้ เป็นวรรคเป็นตอน ผ่านไป ๆ เหมือนกับเราเดินทางไปนี่ ผ่านที่สูงที่ต่ำที่ลุ่มที่ดอนไปเรื่อย ๆ ที่ราบรื่นดีงามก็มี ที่ขรุ ๆ ขระ ๆ ก็มี นี่การดำเนินปฏิปทาก็เหมือนกันเช่นนั้น ถึงวาระที่มันยุ่งยาก ยามมันลำบากแทบเป็นแทบตายก็มี แต่ส่วนมากมักเป็นเช่นนั้นคือลำบาก ๆ

ที่ยังไม่รู้ไม่เห็นอะไรนี้เป็นลำบากประเภทหนึ่ง คือยังไม่มีต้นทุนปรากฏเป็นเครื่องดูดดื่มภายในจิตใจ ให้อบอุ่นภายในจิตใจว่าเจ้าของได้มีสมบัติอย่างนั้น ๆ คือธรรมสมบัติภายในจิตใจไม่ปรากฏนี่ละสำคัญ แล้วก็ตะเกียกตะกายเพราะอยากได้อยากรู้อยากเห็น อันนี้ลำบากประเภทหนึ่ง พอได้เหตุได้ผลขึ้นไปพอประมาณ ได้หลักได้เกณฑ์ เรียกว่าเป็นสมบัติของตนขึ้นมาบ้างแล้ว นี่ก็เป็นทุกข์ประเภทหนึ่ง

แต่ทุกข์เหล่านี้ต่อไปก็จะเป็นเหตุให้ความหวังหนักแน่น เป็นเครื่องดึงดูด เป็นเครื่องฉุดลากไป ความลำบากลำบนอะไรไม่ค่อยได้คิดละ ยากลำบากขนาดไหนก็ไม่ค่อยสนใจ มีแต่ความมุ่งมั่นที่จะให้ถึงจุดหมายปลายทางแล้ว ยิ่งความพากเพียรต้องได้หนักแน่น หรือจิตใจมีความแน่นหนามั่นคง มีความเฉลียวฉลาดมากเข้าจนกลายเป็นภาวนามยปัญญาไปแล้ว นั้นละที่นี่หมุนติ้ว ๆ ยากลำบากขนาดไหนก็รู้แต่ไม่ถอยนี้อันหนึ่ง นี่มันมีหวัง ผลมันมีอยู่แล้วภายในใจ ไอ้ที่ยังไม่มีผลยังไม่ปรากฏผลนั่นซี ถึงปรากฏมาบ้างก็ถูกลบล้างจากฝ่ายอธรรมเสีย ๆ อันนี้อันหนึ่งก็ลำบาก พากันทราบเอาไว้ผู้ปฏิบัติ

เมื่อสรุปแล้วงานจิตตภาวนางานฆ่ากิเลสนี่แหละเป็นงานที่หนักมากที่สุด ต้องใช้สติกับปัญญา ต้องใช้กำลังวังชา ไม่ใช่ไม่ใช้นะ เช่น นั่ง เอ้านั่งจนก้นพอง ไม่ใช้กำลังยังไง ไม่ใช้ทางร่างกายยังไง เดินจงกรมจนขากะเผลกจะว่าไง มันอ่อนมันเพลีย ล้วนแล้วแต่ได้ใช้กำลังทั้งนั้น ขาจนเดินกะเผลก ๆ มันอ่อนไปหมดแล้ว มันเหนื่อยมันเพลียต้องได้หยุด นั่งก็จนก้นพอง มันไม่ยากยังไงทางร่างกาย

ทีนี้ทางจิตใจก็ต้องถูกบังคับบัญชา เพราะกิเลสมันก็บังคับหัวใจเราจะให้เป็นไปตามแนวทางของมัน ไอ้เราก็บังคับที่จะให้เป็นไปในทางของธรรม ต่างฝ่ายต่างสู้กันนี่ก็หนัก บางครั้งถึงกับเกิดความสลดสังเวชถึงน้ำตาร่วงก็มี ผมเป็นมาทั้งนั้นไม่ได้พูดเฉย ๆ เคยเป็นมาแล้ว เป็นถึงขนาดที่น้ำตาร่วงก็มี บางทีก็ถูกกิเลสแหย่เอา แก้หมัดของกิเลสไม่ตกเราต้องแพ้นี่ แล้วอุบายอันใดที่จะแก้หมัดของกิเลสให้ตกไป นั่นเราต้องได้ค้นมาเอาจนได้ จนชนะไปได้และผ่านไปได้ ๆ เป็นเปลาะ ๆ ไป หรือเป็นระยะ ๆ ไป นี่การปฏิบัติ

แม้จะทุกข์ยากขนาดไหนก็ช่างเถอะ เพียงทุกข์ในธาตุในขันธ์ เราทุกข์มีประโยชน์ มีธรรมสมบัติเป็นสมบัติของเรา ทุกข์ก็ทุกข์ ยอมทุกข์เถอะ ไอ้ทุกข์อยู่ในวัฏสงสารหาประมาณหาขอบหาเขตหาเหตุหาผลไม่ได้ หาต้นหาปลายไม่ได้นี่ซิ มันทุกข์ยากมันลำบากจริง ๆ

จิตแต่ละดวง ๆ นี่น้อยเมื่อไรเรื่องการเกิดแก่เจ็บตายในวัฏสงสารนี้ ในสามแดนโลกธาตุนี้โลกไหนเราไม่ได้ไปเกิดมีไหม ไม่มีที่จิตดวงนี้จะไม่ไปเกิด ในกามภพ รูปภพ อรูปภพ ไม่ว่านรกก็ดี สวรรค์ก็ดี มันเคยทั้งนั้นแหละ หมุนไปเวียนมาอยู่นี้เพราะอำนาจแห่งบาปบุญที่มีมากมีน้อย หมุนเวียนกันไปหมุนเวียนกันมา หลักสำคัญก็คือมีเชื้อของจิตเชื้อของความเกิดได้แก่อวิชชา นี้สำคัญมากทีเดียว ตัวนี้ตัวพาสัตว์ให้เกิด ฝังอยู่ภายในจิตใจอย่างแนบสนิท นี่ละสำคัญมาก

ท่านว่า **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ฟังซิ **อวิชฺชาปจฺจยา ชาติ อวิชฺชาปจฺจยา ภโว** ลงไปนั้นเลย อย่าต่อไปกิริยาอันนั้นกิริยาอันนี้ต่อกันไปเถอะ ลงตรงนี้เลย อวิชชานั่นแหละพาให้สร้างภพสร้างชาติว่างั้น แล้วก็ **ชาติปิ ทุกฺขา ชราปิ ทุกฺขา มรณมฺปิ ทุกฺขํ** ไปเลยต่อ ๆ ไป นี้เองละไม่ใช่อะไร เอ้า พิจารณานักปฏิบัติ ไม่รู้อวิชชาแล้วจะไม่เห็นความแจ้งชัดในจิตใจ และจะตัดสินโดยตัวเองไม่ได้ว่าจะเกิดหรือไม่เกิดอีก จะไปเกิดในภพใดชาติใดก็ตัดสินไม่ได้

ต้องเอาภาคปฏิบัติเข้าไปจับซิ มันจะทราบไปตั้งแต่เริ่มปัญญานี่ แม้แต่เพียงจิตเป็นสมาธิ จิตก็รู้ตัวว่านี้คือจิต นั้นคือธาตุคือขันธ์ คือรูป คือเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี้คือจิต พอทราบ พอเริ่มทราบ พอถึงขั้นปัญญาแล้วทราบได้ชัดว่านี้คือรูป นี้คือเวทนา นี้คือสัญญา นี้คือสังขาร นี้คือวิญญาณ เป็นส่วนหนึ่งนอกไปจากจิต ทราบไปโดยชัดเจน จนกระทั่งถึงปัญญาขั้นละเอียดแล้วทราบหมด นั่น รูปก็ทราบ ปล่อยได้ด้วย เวทนาทางกายก็ทราบ สลัดปัดทิ้งได้ด้วย สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่มีความสำคัญมั่นหมาย ความปรุงความแต่งของจิตก็ทราบเป็นวรรคเป็นตอน ไม่ได้ยึดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นี่เรียกว่ารู้เท่าได้

ส่วนที่ยังเหลือก็คือเวทนาอันละเอียดที่ฝังอยู่ภายในจิต มันยังถอนไม่ได้ ท่านว่าสุขเวทนา เมื่อสุขเวทนามีทุกขเวทนาก็ต้องมี มีอยู่ภายในจิตที่ละเอียดนั่นแหละเพราะอวิชชามี นั่นแหละบ่อแห่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา มันอยู่ในอวิชชานั่นแหละ ถอนอวิชชาออกไปปี๊ดเดียวเท่านั้นหมด เรื่องเวทนาหายหน้าไปหมด ไม่ต้องไปหาดูพระไตรปิฎกก็ได้ ดูในหัวใจเจ้าของนี่รู้ชัดเจน พระพุทธเจ้าชี้ลงมาที่นี่ **ตตฺถ ตตฺถ วิปสฺสติ** ท่านว่าอะไร **เอหิปสฺสิโก ๆ** ความจริงทั้งหลายท้าทายอยู่ในองค์สัจธรรมนี้ ดูลงตรงนี้ซิเรื่องของจิตใจ สติปัญญาหยั่งลงไปตรงนี้ทำไมจะไม่ทราบ เมื่ออวิชชาพังลงไปเท่านั้นภพชาติทราบหมด เกิดความสลดสังเวชน้ำตาร่วงเหมือนกัน

ใครก็เถอะมาถึงขั้นนี้แล้ว แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงน้ำพระเนตรร่วง นั่นเห็นไหม ท่านพูดถึงปลงธรรมสังเวช ท่านพูดกิริยาของขันธ์กระเพื่อม ๆ รับในเวลาจิตได้หลุดพ้น พออวิชชากระเด็นออกจากใจเท่านั้น ไม่เคยเห็นก็ตาม มันจะทราบทั้งความอัศจรรย์ ไม่เคยอัศจรรย์ก็เห็นแล้วที่นี่ ขาดสะบั้นไปจากกัน นี่คือจิตพ้นแล้วจากโทษพ้นแล้วจากบ่อแห่งความเกิดตายทั้งหลาย ในภพน้อยภพใหญ่ภพไหนก็ตาม จำได้ไม่ได้ประมวลเข้ามาสู่อวิชชาพาให้เป็นทั้งนั้น นั่นรู้ได้ชัดขนาดนั้นนะ ที่นี่พออวิชชา พูดภาษาให้เต็มปากของเราว่าอวิชชาตาย พออวิชชาตายเท่านั้น ไม่มีใครพาไปเกิดอีกแล้ว ต่อจากนี้ไปไม่มี **ทุกฺขํ นตฺถิ อชาตสฺส** เมื่อความเกิดไม่มีแล้วทุกข์จะเอามาจากไหน ทุกข์ย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด ท่านก็บอกชัด ๆ อยู่แล้วนั่น

เราอยากเกิดนักหรือ อยากตายนักหรือ อยากทุกข์นักหรือผู้ปฏิบัติ ทุกข์ด้วยการลำบาก ทุกข์ด้วยข้อวัตรปฏิบัติ ทุกข์ด้วยการเดินจงกรมนั่งสมาธิ ทุกข์อันนี้มีที่หมายมีจุดหมายปลายทาง ทุกข์มีความหมาย ทุกข์เพื่อความสุข ท่านว่า **ทุกฺขสฺสานนฺตรํ สุขํ** สุขเกิดในลำดับแห่งทุกข์ นี้จะทุกข์ก็ตามแต่ก็เป็นความทุกข์ที่จะให้เกิดความสุขนี่ฟาดลงไปซินักปฏิบัติ

การเกิดแก่เจ็บตายอยู่ในภพน้อยภพใหญ่นี้มันเป็นของแน่นอนเมื่อไร เราจะต้องรับเคราะห์โดยไม่ต้องสงสัยละ ต้องรับตลอดไป ออกจากนี้ปั๊บพร้อมเสมอที่จะเกิด จะเกิดในภพใดชาติใดเราต้องเป็นผู้รับผิดชอบเราทั้งหมด ไม่มีใครมารับผิดชอบให้เรา การสลัดปัดออกเสียซึ่งเชื้อทั้งหลายที่พาให้เกิดเท่านั้น เราจะเป็นผู้แน่ใจที่สุด ไม่ว่าจะนั่งจะนอนจะยืนจะเดิน ไม่มีละคำว่าอดีตอนาคต สมมุติทั้งหมดขาดสะบั้นลงไปพร้อม ๆ กันหมด ที่จะคาดโน้นคาดนี้ไม่มี ขอให้รู้โลกุตรจิตโลกุตรธรรมเถอะ เป็นอันเดียวกันนี้แล้วเป็นพอ

นี่ละพระพุทธเจ้าท่านรู้ธรรมท่านรู้อย่างนี้ ท่านไม่ได้รู้เล่น ๆ ท่านไม่ได้รู้แบบลูบ ๆ คลำ ๆ พอจะมาสอนศาสนาลูบ ๆ คลำ ๆ ให้โลกทั้งหลายลูบคลำกำตาไปตาม

กันนะ ท่านสอนด้วยความรู้แจ้งเห็นจริงจริง ๆ จึงว่า **โลกวิทู ๆ** รู้ทั้งโลกนอก รู้ทั้งโลกใน รอบทั้งโลกนอก รอบทั้งโลกใน รอบประจักษ์พระทัยของพระพุทธเจ้า สาวกทั้งหลายปฏิบัติตามรู้รอบเหมือนพระพุทธเจ้าแล้วยอมรับ กราบพระพุทธเจ้าตลอดเลย

ศาสนานี้สร้างคนให้ได้หลุดพ้นจากกองทุกข์มีจำนวนมากเท่าไร ๆ แต่ละครั้ง ๆ ของพระพุทธเจ้าที่มาตรัสรู้ในแดนมนุษย์นี่มีมากขนาดไหน นั่นละท่านว่าเอาสัตว์ทั้งหลายพ้นจากความเป็นนักโทษ ความเกิดแก่เจ็บตาย เวียนว่ายในวัฏสงสาร พ้น ๆ ผู้ที่ยังไม่พ้นก็แทนกันขึ้นมาเรื่อย ๆ คนนั้นผ่านไปแล้ว คนนี้เข้าแทนที่ ๆ เรื่อย อุปนิสัยก็สร้างมาทุกวันทุกปีทุกเดือนทุกภพทุกชาติในชาติที่ควรจะสร้างได้ เมื่อมาพบพระพุทธศาสนาอย่างนี้ยิ่งเป็นของเยี่ยมแล้วนี่ เราได้มาสร้างอำนาจวาสนาบุญญาภิสมภาร สร้างบารมี ยิ่งเพิ่มเข้าไป บารมีก็สูงขึ้นไปเรื่อย เอ้า คนนั้นขึ้นระดับนั้น คนนี้ขึ้นระดับนี้ สุดท้ายก็เป็น **อุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู** ได้วันใดวันหนึ่งแน่นอนไม่ต้องสงสัย

ทีแรกก็อยู่โน้นเสียก่อน เนยยะ ครั้นต่อมาก็ก้าวขึ้นมา ๆ เพราะสร้างอยู่เสมอเหมือนกับเราเทน้ำใส่ตุ่ม เทไม่หยุดไม่ถอย มันก็เต็มของมันขึ้นมาได้เอง อันนี้ก็สร้างอยู่ไม่หยุดไม่ถอยทำไมจะไม่เต็ม เมื่อถึงขั้นแล้วเอาไว้ไม่อยู่ อุคฆฏิตัญญู จะเป็นใครก็ตามต้องเป็นเราได้คนหนึ่งแน่นอน ด้วยการปฏิบัติของเราการบำเพ็ญของเราไม่สงสัย อุคฆฏิตัญญู ก็ดี วิปจิตัญญู ก็ดี จะต้องเป็นสมบัติของเราในวันหนึ่งแน่นอน หากว่าเราเป็นผู้ตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติไม่ประมาทเสียเท่านั้นแหละ ฉะนั้นขอให้ทุกท่านตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ กำจัดสิ่งที่เป็นข้าศึกอยู่ในหัวใจของเราทุกท่านนี่แหละ ไม่อยู่ที่ไหนนะ

อย่าไปมองดูดินฟ้าอากาศว่าเป็นเพราะสิ่งนั้น เป็นเพราะสิ่งนี้ มันไม่เป็นเพราะสิ่งอะไรละ เป็นเพราะกิเลสมันหลอกคนให้คนไปลูบคลำอยู่นู่น ตะครุบเงานู่น ไม่ได้ตะครุบตัวมันนะ ตะครุบเงามัน มันหลอกออกไปนอก ๆ นู่น อันนั้นเป็นอย่างนั้น อันนี้เป็นอย่างนี้ อันนั้นไม่ดีอย่างนั้น อันนี้ไม่ดีอย่างนี้ ติดินติฟ้าติลมติแล้ง ติอันนั้นติอันนี้ติเขาติเราติยุ่งไปหมด ส่วนที่เป็นจุดสำคัญควรจะเกาควรจะติมันไม่ให้ติ ให้เราได้เห็นจุดของมัน กิเลสมันฉลาดขนาดนั้น จึงต้องสร้างสติปัญญาให้ทัน พอมันแพล็บออกมารู้ทันที ๆ มันปรุงเรื่องอะไรขึ้นมา เรื่องนั้นไม่สำคัญ สำคัญที่ความปรุงนี้เกิดขึ้นแล้ว

ใครเป็นผู้พาให้มันเกิด ถ้าไม่ **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** จะเป็นอะไร เป็น **สงฺขารา** ไปหรือ นั่น **สงฺขารา** คืออะไร คือความปรุง ปรุงออกมาด้วยอำนาจของอวิชชา แน่ะท่านจึงว่าสังขารก็เป็นสมุทัย สัญญาก็เป็นสมุทัย เพราะอวิชชาเป็นตัวสมุทัยใหญ่อยู่แล้ว **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา** ฟังซิ **อวิชฺชาปจฺจยา วิญฺญาณ** มันก็เป็นเรื่องสมุทัยทั้งนั้น เพราะอวิชชาเป็นสมุทัย มันปรุงอะไรก็ตาม สำคัญอะไรก็ตาม ได้ยินได้ฟังได้เห็น มีแต่

เรื่องจะกว้านเข้าไปสู่สมุทัยทั้งหมด เมื่อสติปัญญาไม่ทันมัน มันเอาไปกินหมดนั่นแหละ ต่อเมื่อสติปัญญาได้ทันเท่านั้นละ เอ้าทีนี้มันจะปรุงเรื่องอะไร สัมผัสเรื่องอะไร ปรุงเรื่องอะไรขึ้นมา สำคัญมั่นหมายขึ้นมา มันจะทันกันพับ ๆ เป็นขึ้นมาในหัวใจนี่เองของผู้บำเพ็ญตน จึงเรียกว่าสติปัญญาอัตโนมัติ สติปัญญาอย่างเกรียงไกร หรือมหาสติมหาปัญญา หาที่ไหนหาในแบบเป็นแบบ หาในตำรับตำราเป็นตำรับตำรา เป็นความจดความจำไม่ใช่ความจริง หาในหัวใจของเรานี้ซินักปฏิบัติ จะได้เห็นความจริงภายในจิตใจ

เห็นนี่แล้วหายสงสัยทุกอย่างนั่นแหละ โลกจะกว้างขนาดไหนก็ตามไม่มีปัญหาอะไรเลย ตัวปัญหาจริง ๆ ก็คือตัวกิเลสตัวสมุทัยนั่นละตัวสร้างปัญหา ให้เราหลงโลกหลงสงสาร ให้เราได้รับความทุกข์ความยากความลำบากไม่มีวันจืดจาง หลงกิเลสตัณหาหลงไม่มีวันจืดจาง ไม่มีวันเบื่ออิ่มพอเลยนี้ มีกิเลสเท่านั้นมันหลอกเรา เมื่อพังอันนี้ลงไปแล้วอะไรจะมาหลอก อยู่ไหนอยู่ได้หมด สบายไปหมด

จะเป็นจะตายก็รู้แล้วว่าเรื่องธาตุเรื่องขันธ์สลายลงไป แล้วมันไปไหน ตั้งแต่ยังไม่สลายก็รู้อยู่แล้วว่านี้คือธาตุดิน นี้คือธาตุน้ำ นั้นธาตุลม นั้นธาตุไฟ นี้คือวิญญาณ นี้คือสังขารมันแย็บ ๆ ตามกิริยาของสมมุติ มันก็แสดงของมันไปอย่างนั้นจะว่ายังไง ธรรมชาติที่บริสุทธิ์แล้วนั้นขึ้นกับอะไร ไม่ได้ขึ้นกับสิ่งเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้เป็นอาการ สิ่งเหล่านี้เป็นสมมุติ เมื่อถึงขั้นที่บริสุทธิ์แล้วไม่มีปัญหาอันใดของดวงใจที่บริสุทธิ์นั้น ก็มีแต่เรื่องธาตุเรื่องขันธ์ที่ยิบแย็บ ๆ ไปตามสภาพของตน เมื่อถึงกาลเวลาแล้วก็พังไปตามเรื่องของมันสงสัยไปไหน ตั้งแต่ยังไม่ตายก็รู้กันอยู่ ตายแล้วจะหลงไปไหน

นักปฏิบัตินักรู้ต้องรู้อย่างนั้นซิ พระพุทธเจ้าถึงว่ารู้ เอาให้มันจริงมันจัง นี่เราพูดถึงเรื่องขันธ์นะ เอ้าที่นี่ย้อนเข้ามา ขันธ์เหล่านี้เวลาพักเป็นยังไง ปกติธรรมดาขันธ์นี้จะต้องแสดงอาการยิบแย็บ ๆ อยู่อย่างนั้น เหมือนหางจิ้งเหลนขาดนั่น ดูหางจิ้งเหลนขาดก็แล้วกัน มันจะดุ๊กดิ๊ก ๆ ของมัน จะอยู่เฉย ๆ ไม่ได้ตามหลักธรรมชาติของมัน แต่ถ้าอวิชชาเป็นตัวการอยู่แล้วมันมีเจ้าของนะนั่น ปรุงอะไรไปเป็นเรื่องของสมุทัยทั้งหมด ทีนี้พออวิชชาดับไปแล้วธรรมเป็นเจ้าของ ธรรมไม่ยึดนี่ นั่น จิตที่บริสุทธิ์แล้วเป็นเจ้าของ

คำว่าเจ้าของ ๆ ก็ว่าสมมุติเอาเฉย ๆ นะ ไม่ได้ไปยึดว่าเป็นเจ้าของ คือเอามาใช้เพราะอันนี้เป็นเครื่องมือของกิเลส เป็นสมบัติของวัฏสงสาร นี่ละวัฏขันธ์ พูดง่าย ๆ เอ้า พอจิตได้ผ่านไปแล้ว จิตได้หลุดพ้นแล้ว กิเลสพังลงไปแล้ว เอาอันนี้มาใช้แทนกิเลสเท่านั้นเองไม่ได้ถือ แต่เราพูดพอให้เป็นความเหมาะสม พอเป็นสมมุติดีงามก็เรียกว่าธรรมเป็นเจ้าของ ไม่ได้ยึดเหมือนกิเลสเป็นเจ้าของ แล้วเอานี้มาใช้ก็รู้มันอยู่อย่างนี้จะว่าไง

ทีนี้เวลาเราพัก เอ๊า เวลาจิตพักธาตุพักขันธ์เป็นยังไง มันสงบตัวลงไป ตามปกติมันก็สงบหนึ่ง สังขารความคิดดับ สัญญาความหมายดับ อะไร ๆ มันก็ดับ เหลือแต่ความรู้ ความรู้นี่พูดไม่ได้นะ เพียงที่ว่ายังไม่สิ้นชีพยังมีชีวิตอยู่ก็ตาม ในขณะที่จิตพักขันธ์นี่เราจะพูดว่ายังไงกับขันธ์นี้ไม่ได้ ธรรมชาตินั้นก็พูดไม่ได้ นั่นทำไมจึงเป็นยังงั้นฟังซิ พูดไม่ได้เลยขณะนั้น ความละเอียดขนาดไหนมันพูดไม่ออก นั่น เวลาหยุดพักไม่เกี่ยวกับธาตุกับขันธ์เลย หลักธรรมชาติความจริงอันใดให้อยู่ตามธรรมชาติความจริงของตน ขันธ์ก็เลยไม่ดิ้น จิตนั้นเป็นยังไง ถ้าว่ารู้มันก็รอบโลกธาตุนี่เสียหมด ถ้าว่ารู้ครอบไปหมดเลย เอ๊า ถ้าว่าไม่มี ไม่มีอะไรเลย หรือมีสักแต่ว่ารู้เท่านั้น ถ้าหากว่าจะแย็บออกมาพูดนะ แต่ท่านไม่แย็บ ท่านขี้เกียจแย็บ แล้วมาพูดทำไม เรื่องของท่านโดยตรงไม่ได้เกี่ยวกับผู้ใดแล้ว ท่านไม่จำเป็นจะต้องเอามาพูดแหละ อะไรท่านก็รู้ของท่านอยู่เต็มหัวใจแล้วมีปัญหาอะไร

อย่างพระพุทธเจ้าหรือพระสาวกบางองค์ท่านเข้านิโรธสมาบัติ นั่นละท่านเข้าอย่างนั้นแหละ พักขันธ์หมดเลย นี่ก็เป็นสมมุติทั้งหมดนะ ที่พระพุทธเจ้าทรงเข้าสมาบัติแล้วจนถึงสัญญาเวทยิตนิโรธ นี้ก็เป็นสมมุติ พระจิตนั้นเป็นวิมุตติแล้ว อันนี้เป็นสมมุติ เข้าก็เข้าไปอย่างนั้น ชั่วระยะ ๆ แล้วก็ผ่าน ๆ หาย ๆ ออกจากขันธ์จากสมมุตินี้ไปเลย จากนั้นพูดไม่ได้ ถึงไม่สูญก็พูดไม่ได้ ไม่มีอะไรพาดพิงพอที่จะพูดว่าเสด็จตรงนั้นเสด็จตรงนี้ นี่ละเรื่องขันธ์กับจิตที่บริสุทธิ์เป็นเช่นนั้น

เอาให้เห็นซิเรา เป็นยังไงพระพุทธเจ้าแสดงไว้สด ๆ ร้อน ๆ เหมือนพระพุทธเจ้าประทับอยู่ตรงหน้าเรา เราอ่านตำรับตำราอ่านแบบแผนฉบับใดก็ตาม เรื่องใดก็ตาม เรื่องทุกข์ เรื่องสมุทัย นิโรธ มรรค เหมือนพระพุทธเจ้าประทานพระโอวาทแก่เราอยู่ตลอดเวลา กังวานอยู่ในหัวใจของเรานี้ พระพุทธเจ้านิพพานไปที่ไหน นี่ละเรื่องธรรมกับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าคือธรรม องค์พระสรีระนั้นเป็นอันหนึ่ง เรื่องธาตุเรื่องขันธ์เราอย่ามาพูดอันนั้น เรือนร่างของพระพุทธเจ้าคือธาตุขันธ์อันนั้นสลายลงไป ใคร ๆ ก็สลาย แต่ธรรมชาติที่เป็นพุทธะแท้คืออะไรนั่นซิ พุทธะแท้ก็คือธรรม แล้วธรรมที่เรารู้อยู่เวลานี้กับธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็นเป็นยังไง มันเกี่ยวโยงกันอยู่นี่ พอทราบอันนี้พับก็ยอมรับทันที ๆ อยู่ตรงนั้นไม่อยู่ตรงไหนนี่นะ ท่านจึงว่า **อกาลิโก**

อกาลิโก คืออะไร อกาลิกจิต อกาลิกธรรม นั่นเอง มีกาลมีสมัยที่ไหนจิต ธรรมมีกาลมีสมัยที่ไหน เมื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ฉะนั้นขอให้ทุกท่านตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

เอาละเท่านี้รู้สึกเหนื่อยแล้ว

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑

กิเลสวัฏฏ์-ธรรมวัตร

เข้าพรรษาวันนี้แล้ว เขตอาวาสที่ว่า **อาวาเส** นั่นก็หมายถึงเขตกำแพงเข้าพรรษา คำว่าครบไตรมาสคืออยู่จำพรรษา ไม่ไปไหนมาไหนแรมวันแรมคืนตลอด ๓ เดือน นอกจากมีเหตุจำเป็นที่ควรจะ**สัตตาหกรณียกิจ** แปลว่า กิจที่ควรจะทำจะไป ไปได้ภายใน ๗ วัน แปลออกก็ว่าอย่างนั้น ไม่ใช่ไปแบบพระองค์ไหนในวัดนี้ นั่นมันแบบบ้า ไม่ใช่แบบพระผู้มีหลักธรรมหลักวินัย มันเป็นโกโรโกโสไปอย่างนั้นละพระ ทุกวันนี้ยิ่งเลอะ ๆ เทอะ ๆ ไปมากทีเดียวในวงปฏิบัติของเรานี้ มันเห็นตำตาอยู่นี่จะว่ายังไง แล้วก็ได้ยินเต็มหูจะผิดไปไหน หลักธรรมหลักวินัยต่างคนต่างได้เรียนมา อันไหนเขวไปจากหลักธรรมหลักวินัยมากน้อยมันต้องรู้ นี่นับวันเรียวลงไป ๆ แหลมลงไป ๆ ในการปฏิบัติ จากความสนใจที่มีในอรรถในธรรมนั้นน้อยลงไปทุกที ๆ เพราะฉะนั้นกิริยาที่แสดงออกจึงแสลงกับธรรมอยู่เรื่อยมา และนับวันที่จะหนักขึ้นไปเรื่อย ๆ

ครูบาอาจารย์ผู้ให้การแนะนำสั่งสอนด้วยความเต็มอกเต็มใจ ด้วยความเมตตาจริง ๆ ผมพูดจริง ๆ อย่างที่ผมสั่งสอนหมู่เพื่อน ผมไม่ได้มีอะไรกับหมู่กับเพื่อนว่าจะหวังพึ่งพิงอิงอาศัยอะไร มันก็ไม่ปรากฏภายในจิตใจ แต่ไม่ได้ประมาท พูดตามความรู้สึก แต่การแนะนำสั่งสอนนั้น สั่งสอนด้วยความเมตตาด้วยความสงสาร อันนี้มีข้อเทียบเคียงอยู่แล้วดังที่เคยได้เล่าให้ฟัง เรื่องครูอาจารย์เป็นสิ่งสำคัญมากในการที่จะดำเนินในข้อวัตรปฏิบัติ การศึกษาเล่าเรียนมาจากตำรับตำราก็ยอมรับว่าได้ศึกษามาด้วยกัน แต่เมื่อไม่มีผู้พาดำเนินก็ต้องเก้อ ๆ เขิน ๆ สงสัยสนเท่ห์หาหลักหาเกณฑ์ยึดไม่ได้ เลยกลายเป็นโลเลไป ทั้ง ๆ ที่ก็เรียนมา หลักธรรมหลักวินัยข้อไหน ๆ ก็ได้ศึกษาเล่าเรียนเข้าใจหมด แต่เวลาจะนำมาปฏิบัติ เมื่อไม่มีผู้นำผู้พาดำเนิน ก็ไม่ทราบว่าจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะพอเหมาะพอควร ยกตัวอย่างเช่น ธุดงควัตร ธุดงค์ ๑๓ ข้อ ท่านว่า ถือผ้าบังสุกุล ซักผ้าบังสุกุลที่เขาเอามาถวาย นี่พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นท่านก็พาดำเนินมาเห็นอย่างประจักษ์

เราไปอยู่กับท่านเราอยู่จริง ๆ ด้วยความสนใจทุกแง่ทุกมุม อากัปกิริยาของท่านที่แสดงออกในแง่ใดส่วนใด เราอยู่ที่นั่นต้องดูต้องสังเกตอยู่ทุกระยะ ๆ เพื่อจะนำมาเป็นคติหรือปลุกจิตใจของเราให้มีกำลังทางด้านประพฤติปฏิบัติ ให้มีความหนักแน่นมากขึ้น ซักผ้าบังสุกุลเราก็เห็นเราก็ดู บิณฑบาตเป็นวัตร ท่านเป็นผู้บิณฑบาตเป็นประจำอยู่แล้ว ไม่มีคำว่าขี้เกียจขี้คร้าน นั่นจึงเรียกว่าบิณฑบาตเป็นวัตร ถ้ายังมีการขบการฉันก็ต้องไปบิณฑบาต นอกจากเจ็บไข้ได้ป่วย

แต่สำหรับเราเองที่เคยปฏิบัติมาแต่ก่อน เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยไปไม่ได้ก็ไม่ต้องไป และไม่ต้องกิน นี้เป็นกรณีพิเศษของแต่ละราย ๆ ที่เห็นว่าเป็นความเหมาะสมแก่ตัวเอง จะพึงปฏิบัติอย่างไร สำหรับเราเองเคยปฏิบัติมาอย่างนั้น มาเหลวเอาก็ในระยะที่เจ็บไข้ได้ป่วย ที่เป็นไข้หรือเป็นอะไรจากถ้ำสาริกา นครนายก มานั้น การเจ็บไข้ประเภทนี้เราก็ไม่เคยเป็นมาเลย จะว่าไข้หวัดใหญ่ก็เคยเป็นอยู่แล้วไม่ได้เป็นอย่างนี้ อันนี้เป็นอะไรก็ไม่ทราบ ฉันไม่ได้ สุดท้ายข้าวไม่เอา ฉันได้แต่กับ ก็ต้องได้ปล่อยทิ้งบาตรซึ่งไม่เคยเลยนะ ต้องฉันกับถ้วยกับจานไปอย่างนั้น

นี่ก็ทราบในเรื่องความที่ปล่อย จะเอาใส่ในบาตรก็ไม่ทราบว่าจะฉันยังไง ก็มันฉันไม่ได้ ข้าวอย่างนี้ไม่ได้เลย นอกจากฉันแต่กับกับโจ๊กกับอะไรไปเท่านั้น นี่เราก็ทราบถ้าธรรมดาไม่เคย แม้แต่จะเอาอะไรเป็นสองเกี่ยวกับถ้วยกับจานอย่างนี้ เราก็ไม่เคยตั้งแต่ไหนแต่ไรมา ก็เพิ่งมาเป็นเอาตอนเฒ่าแก่มานี้ ต้องได้อนุโลมตามธาตุตามขันธ์ ซดนั้นซดนี้ไป บางทีก็ซดด้วยช้อนบ้างอะไรบ้างก็ทำ แต่ก่อนไม่เอาจริง ๆ เด็ดขาดเลยทีเดียว การปฏิบัติธุดงควัตรได้สมาทานอย่างใดแล้วก็เอาให้มั่นคง ให้เป็นที่อบอุ่นภายในตัวเองจริง ๆ ว่าเราได้สมาทานธุดงค์ข้อนั้น ๆ

แต่ทุกวันนี้ก็ธาตุขันธ์มันเป็นอย่างที่ว่านั่น อะไรฉันได้หน่อยมันก็พอทรงธาตุทรงขันธ์ไป พอซดก็ซดบ้างอะไรบ้าง อยู่ตามถ้วยตามชามอะไรดังที่หมู่เพื่อนเห็นนั่นแหละ ซึ่งแต่ก่อนเราไม่เคยเลย เรียกว่าขาดจริง ๆ เรื่องเหล่านี้มาติดต่อกันไม่ได้ จะเป็นสองกับสิ่งใดอย่างนี้ไม่มี ว่าบาตรก็บาตรอันเดียว มีอะไรลงในนั้นหมดไม่ให้มีเงื่อนเหลืออยู่เลย เช่น ฉันในถ้วยในจานจิ๊บ ๆ แจ๊บ ๆ นี้ไม่เคย เมื่อเราไปเห็นครูบาอาจารย์พาดำเนินแล้วเป็นที่ลงใจและยึดทันที

ธุดงควัตรมีแต่เครื่องชำระกิเลส กิเลสประเภทต่าง ๆ มีเต็มไปหมด แต่ไม่พ้นจากธุดงควัตรทั้ง ๑๓ ข้อนี้เลยที่จะกำจัดกิเลสทั้งหลายเหล่านั้นได้ เช่น การชักผ้าบังสุกุล ครั้งพุทธกาลท่านชักเอาตามของเศษของเดน ที่เขาทิ้งอยู่ตามถนนหนทางจริง ๆ ครั้นต่อมาก็มีศรัทธาญาติโยมถวายเป็นชิ้นเป็นอัน เป็นผ้าอย่างดิบ ๆ ดี ๆ ดังที่เราเคยเห็นนั่นละ จนกลายเป็นผ้าพับผ้าไม้เรื่อยมาจนกระทั่งทุกวันนี้ นั่นเพื่อตัดความสวยความงาม ความโลเลโลกเลกของตัวเอง ทำตัวเหมือนผ้าเช็ดเท้า เหมือนผ้าขี้ริ้ว ให้มีคุณค่าด้วยธรรม การทำตัวให้เหมือนผ้าขี้ริ้วนั้นก็คือการทำกิเลสให้หมดคุณค่าลงไป อย่าให้มันแสดงฤทธิ์แสดงเดชอยู่ในทุกอากัปกิริยาที่แสดงออกนั้นเลย ความหมายว่าอย่างนั้น

อยู่ในป่าดังที่ธุดงค์ท่านว่า อยู่ในป่าเป็นวัตร นี่ก็พระพุทธเจ้าทรงดำเนินมาแล้ว เห็นคุณค่าเต็มพระทัย นำมาสั่งสอนบรรดาสาวกหรือภิกษุทั้งหลายก็สอนอย่างเน้นหนัก

พอบวชแล้วก็บอก **รุกฺขมูลเสนาสนํ** นี้เป็นสถานที่ชั้นเอก โดยยกเรื่องของพระองค์ขึ้นแสดงว่า ตถาคตเคยได้สมบุกสมบัน สละเป็นสละตายกับสถานที่นี้มาแล้วจนได้เป็นศาสดาเอก พูดง่าย ๆ ไม่มีอะไรเป็นคู่แข่งจึงเรียกว่าเอก คือมีอันเดียวเท่านั้น ก็เพราะสถานที่ในป่าหรือในป่าช้าเหล่านี้ ไม่ใช่เป็นสถานที่ที่จะสั่งสมกิเลส แต่เป็นสถานที่จะกำจัดกิเลสลงโดยลำดับลำดา ธุดงควัตรแต่ละข้อ ๆ ก็ไม่ต้องบรรยายไปมาก เพราะต่างองค์ต่างก็เห็นแล้ว มีความหมายเต็มตัว ๆ ทุกข้อเลย

เนสัชชิ ก็เหมือนกัน ถือไม่หลับไม่นอน มีอิริยาบถ ๓ คือ เดินจงกรม นั่งสมาธิยืนภาวนา ไม่นอนเป็นคืน ๆ ไปแล้วแต่เราจะตั้งสัจจอธิษฐานกี่คืนเราก็ทำตามนั้น ในขณะที่ตั้งสัจจอธิษฐานเพื่อถือธุดงค์ข้อนั้นก็มีเจตนาที่จะเร่งความพากเพียรของตนให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ไม่ให้จิตมันเร่ร่อนไปโน้นไปนี้ ด้วยการถูกลากถูกเข็นของกิเลสออกไป ไปเหยียบย่ำทำลายให้แหลกเหลวมา มีแต่ความทุกข์อันเป็นผลซึ่งไม่เป็นสิ่งที่ปรารถนาเลย นั่นละธุดงค์แต่ละข้อเป็นอย่างนั้น

ฉันมื้อเดียว ก็เหมือนกัน ฉันมื้อเดียวไม่ต้องยุ่งกับอะไร เพราะฉันพอยังชีวิตให้เป็นไปเท่านั้น ไม่ได้ฉันเพื่อความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมเป็นไปตามอำนาจของกิเลส เพื่อความสวยความงามความมีกำลังวังชาอะไร แต่ฉันพอยังชีวิตให้เป็นไปเพื่อได้ปฏิบัติธรรมเท่านั้น นั่นฉันมื้อเดียวไม่เป็นกังวล นี่ก็จะหมดไป ๆ

เรื่องธุดงค์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่พ่อแม่ครูบาอาจารย์พาดำเนินมาแล้วทั้งนั้น พอไปเห็นท่านดำเนินก็ยึดเอาเลย ยึดก็ยึดอย่างฝังใจ ๆ คือเป็นที่ตายใจ เป็นที่แน่ใจว่าถูกต้องแล้ว ท่านพาดำเนินมานี้ไม่สงสัย เราจะปฏิบัติอย่างไรก็ให้ได้เต็มภูมิของเรา ไม่มีข้อข้องใจสงสัยในธุดงค์ข้อนั้น ๆ ที่ท่านพาดำเนินมาแล้ว มันก็เป็นที่ตายใจเมื่อมีครูมีอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอนอยู่ ออกจากนั้นความเพียรให้มีอยู่ทุกเวลา สติสัมปชัญญะนี่เป็นเครื่องมือที่จะเตรียมฆ่ากิเลสทั้งนั้น รวมลงแล้วเข้าสู่ความเพียร เพียรตั้งสติ เพียรพินิจพิจารณาทางปัญญา สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ฝึกได้ทำได้ พระพุทธเจ้าทรงฝึกพระองค์มาแล้วเต็มพระกำลังความสามารถจนได้ตรัสรู้ จึงได้นำอุบายวิธีที่เป็นไปได้นี้มาสั่งสอนสัตว์โลก หรือสั่งสอนพวกภิกษุทั้งหลายให้ดำเนินตาม ให้ฝึกฝน

จิตใจตามธรรมดามันก็มีแต่รู้เท่านั้น แต่นี้มันไม่มีแต่เพียงรู้เท่านั้นซิ สิ่งที่เด่นอยู่ในความรู้นั้นได้แก่กิเลสที่มันฉุดมันลาก เพราะอยากรู้อย่างนั้น อยากเห็นอย่างนี้ อยากสิ่งนั้น อยากสิ่งนี้ มีแต่ความอยากผลักดันอยู่ภายในจิตใจตลอดเวลา นั่นคือสิ่งที่เคลือบแฝงอยู่ภายในใจกลับเป็นความเด่นบนหัวใจที่รู้ ๆ นั้นเสีย ความรู้ก็เลยถูกความอยากอันเป็นอำนาจของกิเลสมันครอบไปเสียหมด เลยมีแต่กิเลสเต็มตัวภายในหัวใจแสดงออกอากัปกิริยาใดก็มีแต่ธรรมชาตินี้ทำงานทำการไปเสีย

กิเลสทำงานมันจะทำเพื่อความพ้นทุกข์ได้อย่างไร มันก็ทำเพื่อวัฏวน ๓ นั้นเอง ได้แก่ กิเลสวัฏฏ์ กรรมวัฏฏ์ และวิปากวัฏฏ์ เริ่มด้วยกิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วก็เป็นผลดีผลชั่ว ผู้ทำก็รับผลดีผลชั่ว หมุนกันไปหมุนกันมาอย่างนี้ มีแต่เรื่องของกิเลสทำงาน ธรรมไม่ได้ทำ เมื่อธรรมออกทำงานไม่ได้ปล่อยให้แต่กิเลสทำงาน มันก็ทำอยู่ในวัฏวนนี้ ไม่นอกเหนือไปจากนี้เลย เพราะฉะนั้นสัตว์โลกที่อยู่ใต้อำนาจแห่งการทำงานของกิเลส จึงไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดรายใดที่จะหลุดพ้นจากวัฏวน ๓ นี้ไปได้เลย

ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีธรรมเข้าแทรก จะเรียกว่า **ธรรมวัตร** ก็ได้ ข้อวัตรปฏิบัติให้เป็นอรรถเป็นธรรม เพื่อชำระจิตใจของตน ใจก็มีความสงบ ใจถ้าสงบแล้วก็เย็น ไม่ดีดไม่ดิ้น เมื่อเย็นขึ้นมาแล้วก็เห็นผลและมีแก่ใจที่จะทำความพยายามให้หนักแน่นขึ้นไปกว่านั้น ๆ จนทะลุออกทางด้านปัญญา ความรู้ทางด้านปัญญาก็เป็นความรู้ที่แฝงเช่นเดียวกับกิเลสแฝงจิตนั้นแหละ แต่มันแฝงไปทางดีท่านจึงเรียกว่ามรรค สิ่งที่แฝงในจิตอันเป็นธรรมท่านเรียกว่ามรรค เพื่อชำระสิ่งที่แฝงอันหนึ่งที่เป็นสมุทัย ชำระกันอยู่ภายในนั้นด้วยความพากเพียรของผู้บำเพ็ญของผู้ปฏิบัติทั้งหลาย

เมื่อพากเพียรอยู่โดยสม่ำเสมอ ชำระอยู่โดยสม่ำเสมอ อดอยู่ทนอยู่ต่อสู้กันอยู่โดยสม่ำเสมอ สิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยซึ่งเคยมีกำลังมากนั้นก็ค่อยลดตัวลงไป ๆ อำนาจของธรรมก็มีมากขึ้น ผลคือความสุขความเย็นใจ ทั้งฝ่ายสมาธิ ทั้งฝ่ายความสุขทางด้านปัญญาก็ปรากฏขึ้นเรื่อย ๆ ยิ่งเป็นสิ่งที่ให้ดูดดื่มให้พอใจในผลอันนั้น และซึมซาบไปถึงความพากเพียร ให้มีแก่ใจที่จะดำเนินด้วยความหนักแน่นหรือมั่นคง เข้มงวดกวดขันเข้าไปโดยลำดับ ๆ ยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ ๆ จนกระทั่งกิเลสเบาลง ๆ ธรรมะหนักขึ้น นั่นท่านชำระ-ท่านชำระอย่างนั้น

เราอย่าไปตื่นซิตื่นโลก ก็เคยตื่นมาเท่าไรตั้งแต่วันเกิดมาจนกระทั่งป่านนี้เป็นยังไง ใจมันตื่นโลกมันเคยมีความชิน มีความเข็ดหลาบต่อผลแห่งความตื่นนั้นอะไรบ้าง มันไม่มี มันตื่นอยู่อย่างนี้ตลอด ให้เป็นบ้าอยู่ตลอดเดี๋ยวนี้ เรื่องของกิเลสจะทำให้มีความเข็ดหลาบให้มีความจืดจางนี้ไม่มี มีแต่ติดตลอด ๆ ถ้าไม่แก้ด้วยอรรถด้วยธรรมนำธรรมเข้าไปแก้ เพื่อรสของธรรมจะได้เป็นคู่แข่งในรสของกิเลสนั้น ทางนั้นก็จะมีกำลังน้อยลง ๆ

ความลำบาก ๆ ก็กิเลสมาจับยัดใส่มือให้เสียในงานที่ว่าลำบากนั้น ทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องของกิเลสมันทำให้ลำบากลำบนในการต่อสู้กับมัน กีดขวางมันต้านทานมัน เป็นทุกข์เพราะต่อสู้กับมัน ธรรมจะไปต่อสู้กับท่านด้วยเหตุผลกลไกอะไร เมื่อเข้าถึงขั้นที่ควรจะสงบก็สงบ ถึงขั้นที่ควรจะฉลาดก็ฉลาด เรื่องของธรรมไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อผู้ใด อันตัวที่มันกีดมันขวางทางเดินเพื่อเข้าสู่อรรถสู่ธรรม เข้าสู่สมถะความสงบ และ

วิปัสสนาความรู้แจ้งเห็นจริงนั้นซิ มันมีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้น ทุกอาการของจิตที่เคลื่อนไหวออกมาเพื่ออรรถเพื่อธรรมจะต้องถูกกีดถูกขวาง การถูกกีดถูกขวางนั้นแหละเป็นความที่เกิดขึ้นจากการต่อสู้กัน กิเลสมันเหนือเราฉลาดกว่าเรา มันก็โยนให้เราเสียว่าการปฏิบัติธรรมลำบาก โน่นไปทิ้งให้ธรรมเป็นโทษเป็นกรรมไปเสีย กิเลสตัวเป็นโทษที่สุดในโลกนี้ไม่มีอะไรเกิน มันกลับไม่ให้เห็นตัวมันเสีย นี่ซีผู้ปฏิบัติเรามันถึงโง่

ไม่ว่าใครแหละว่าชาวพุทธเราว่างั้นเลย โง่ต่อกิเลสประเภทเหล่านี้มานานแสนนาน ไม่อาจสามารถที่จะระลึกได้เลยว่า สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสผลิตขึ้นมา ปลอมขึ้นมาหลอกลวงเราให้เป็นเหมือนกับของจริง ปิดกั้นความจริงคือธรรมทั้งหลายเอาไว้ไม่ให้อยากทำ เพราะทำยาก นั่น ความทำยากคือเรื่องของกิเลสแท้ ๆ แต่มันกลับไปให้โทษแก่ธรรมเสีย ว่าการบำเพ็ญธรรมนั้นยาก ๆ เหมือนธรรมนี้เป็นข้าศึกศัตรูต่อโลก ต่อสงสาร และกิเลสเป็นคุณต่อโลกไปเสีย เมื่อเป็นอย่างนี้มันถึงลำบากในการปฏิบัติ

นี่จึงได้เคยพูดให้หมู่เพื่อนฟัง สิ่งเหล่านี้ก็ไม่เคยรู้แต่ก่อน เวลาปฏิบัติไปมันเปิดเข้าไป ๆ มันหากรู้เอง ๆ ไม่มีใครบอกก็รู้ เป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** เห็นประจักษ์ เพราะธรรมะของพระพุทธเจ้าเปิดทางในทางที่ถูก ในทางที่จะให้รู้ให้เห็นกิเลส ในทางที่จะให้ฆ่ากิเลสอยู่แล้ว เมื่อดำเนินตามสายทางแห่งธรรมนั้นแล้ว ทำไมจะไม่เจอสิ่งเหล่านี้ที่มันขวางอรรถขวางธรรมอยู่มากน้อยหรือหนาบางขนาดใด ต้องรู้ต้องเห็นต้องได้ฟัดได้เหวี่ยงกันไปโดยลำดับ จนกระทั่งกิเลสพังลงจากหัวใจเสียหมดไม่มีอันใดเหลือเลย เราก็ยิ่งเห็นได้ชัดเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์เลยว่า การกีดขวางทั้งหลายแหล่นั้นมีแต่เรื่องของกิเลสทั้งมวล

เมื่อเข้าถึงธรรมล้วน ๆ แล้ว ไม่มีอะไรที่จะไปเป็นข้าศึกอยู่ในวงธรรมนั้น เมื่อกิเลสสิ้นซากลงไปแล้ว นั่นจึงได้เห็นชัดว่ากิเลสเท่านั้นเป็นข้าศึกต่อการบำเพ็ญ กิเลสเท่านั้นเอาโทษไปทุ่มใส่ธรรม ให้ธรรมกลายเป็นโทษ ไม่อยากจะให้สัตว์ทั้งหลายได้ดำเนินเข้าไป เพราะถือว่าเป็นความยากความลำบาก ในขณะเดียวกันก็เท่ากับว่าถือธรรมนั้นเป็นข้าศึก และถือกิเลสเป็นคุณไปเสียโดยไม่รู้สึกตัว นี่ละความละเอียดของมันเป็นอย่างนั้น

การปฏิบัติไปยังไงก็ไม่พ้นที่จะรู้จะเห็นอย่างนี้ เมื่อรู้เมื่อเห็นแล้วทำไมจะพูดไม่ได้ ตอนที่เราไม่เห็นเราก็จะเอาอะไรมาพูดเพราะไม่รู้ มันจะจูงจมูกไปไหนก็ไปตามมันจูงไป เรื่องของกิเลสประเภทนี้จูงแบบหนึ่ง ๆ จูงแบบต่าง ๆ กันไม่ซ้ำรอยกันแหละ แต่มันซ้ำในสิ่งที่เป็น เช่น รัก มันเคยรักมาเท่าไรก็ไม่เป็นความเข็ดหลาบ ชังมาเท่าไรก็ไม่เข็ดหลาบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัสสิ่งใดรวมแล้วก็เป็นรายได้ของกิเลสเข้ามาสู่หัวใจ

ทับหัวใจอันเดียวกันนี้แล เราไม่รู้ ตอนที่ไม่สามารถไม่รู้จริง ๆ ต่อเมื่อได้บุกเบิกเข้าไป ๆ จึงค่อยรู้เข้าไป ๆ

สติปัญญาเป็นสำคัญมากในการประกอบความพากเพียร นี้จึงไม่ว่าจะเทศน์หรือพูดเรื่องอะไรก็ตาม จะไม่นอกเหนือไปจากสติปัญญา หรือข้ามสติปัญญาไปได้เลย เพราะเป็นธรรมจำเป็นมากที่สุด พอกิเลสกระดิกเท่านั้นสติรู้แล้ว สติจะไม่จำเป็นยังไง ถ้าสติไม่กระดิกตัวหรือไม่มีสติแล้ว มันเหยียบจนแหลกก็ไม่รู้ ก็มีแต่ความทุกข์ความลำบากความทรมานใจโดยหาทางออกไม่ได้เท่านั้นเอง ต่อเมื่อสติมี พอกิเลสขยับพอกิเลสกระดิกเท่านั้นรู้แล้วทันแล้ว นั่น จุดของโทษขึ้นมาตรงไหน ก็ขึ้นมาจากความกระเพื่อมของจิต กระเพื่อมสู่อารมณ์ใด สติตามรู้ตามเห็นอยู่ตลอดเวลา แล้วปัญญาก็ฟาดฟันกันเข้าไป ๒ หมัด ๓ หมัด ศาสตราอาวุธฟันไม่หยุดไม่ถอย ฟันด้วยความพากเพียร ฟันด้วยความอดความทน ต่อสู้ไม่ถอย สุดท้ายมันก็พังจนได้ ทีนี้จะไม่รู้ยังไง

เมื่อกิเลสพังไปแล้วไม่มีอะไรมากีดมาขวาง จะอยู่ทั้งวันตั้งกัปตั้งกัลป์มันก็เป็นหลักธรรมชาติของจิตที่บริสุทธิ์แล้วเท่านั้น ในเมื่อมีขันธ์อยู่ก็เป็นธรรมชาติของจิตที่บริสุทธิ์อยู่โดยลำพังตัวเองเท่านั้น ไม่มีอะไรเข้าไปเกี่ยวข้องเลย เพราะกิเลสหมดไปแล้วจะเอาอะไรมาเป็นกิเลสอีก เมื่อมันสิ้นซากไปจริง ๆ แล้วค้นก็ไม่เจอ มันไม่มีแล้วจะไปสนใจค้นอะไร ก็รู้อยู่แล้วว่าไม่มี ค้นหาอะไรหาของไม่มี เมื่อมันมีมากมีน้อยมันก็ขวางให้เห็นอยู่นั้น เหมือนกับเสี้ยนกับหนามหรือผงเข้าตาเรานั่น ละเอียดขนาดไหนมันก็เห็นชัด ๆ รู้ชัด ๆ อยู่ภายในตาของเรา ละเอียดขนาดไหนมันก็รู้ตามความละเอียดของอวัยวะเราที่จะรับสัมผัสซึ่งกันและกันได้

เรื่องของกิเลสไม่ว่าส่วนหยาบส่วนกลางส่วนละเอียด มันพ้นสติปัญญาประเภทนั้น ๆ ไปไม่ได้ เพราะสติปัญญาก็มีหลายประเภท สติถึงขั้นมหาสติแล้วเกรียงไกรที่สุด รวดเร็วที่สุดไม่มีอะไรเกิน ปัญญาก็เหมือนกันไปพร้อม ๆ กันเลย เมื่อถึงขั้นกลมกลืนเป็นอันเดียวกันแล้วแยกยากนะ ว่าสติเป็นยังไงปัญญาเป็นยังไง มันกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน กระเทือนถึงกัน ๆ ทันที ๆ เมื่อยังไม่เป็นสติไม่เป็นปัญญานี้จึงลำบาก ฟื้นเท่าไรมันก็ไม่ตื่น ปลุกเท่าไรก็ไม่ตื่น ตั้งท่าขึ้นมาชั่วไม่ถึง ๓ วินาทีก็เผลอไปแล้ว ไม่ถึง ๕ วินาทีก็เผลอไปแล้ว ความเผลอไปมากน้อยเพียงไรระยะใดนั้นเป็นเรื่องของกิเลสเข้าทำงาน กิเลสเข้าตบเข้าตีเข้าทำลายทั้งนั้น ไม่ใช่มันเผลอไปตามธรรมดาของมัน มันเผลอด้วยมีสิ่งมาตบมาต่อยมาทุบมาตี มาเหยียบย่ำทำลายให้ล้มเหลวไป เราก็ไม่รู้ถ้าสติยังไม่มีกำลังพอตัว

ในขั้นที่สติปัญญามีกำลังกล้ากว่ากิเลส กิเลสจะหมอบเท่านั้นเอง มันจะมาต่อสู้แบบฮึกหาญเหมือนอย่างตอนสติปัญญาขั้นหยาบ ๆ นั้นไม่ได้ เพราะสติปัญญาถึงขั้น

มันเร็ว-มันเร็ว ถ้าเป็นมีดก็คมกล้าที่สุดไม่มีอะไรเกินสติปัญญาขั้นนี้ สติปัญญาขั้นนี้แลที่เคยกล่าวเสมอว่า ขั้นที่สังหารกิเลส มีเท่าไรเป็นพังหมด นับวันนับเวลาได้เลย เป็นแน่ใจได้ตลอด แม้ยังไม่สิ้นก็แน่ใจว่าจะสิ้น สิ้นในไม่ช้า ๆ เลย นั่นเมื่อถึงขั้นแน่มันแน่อย่างนั้น การปฏิบัติธรรมในขั้นกิเลสมีอำนาจมากมันก็ยากละซี เพราะกิเลสกำลังมันมากกว่าเรา ทำยังไงก็คอยแต่จะหงาย ๆ อยู่อย่างนั้น เพราะถูกกิเลสตบกิเลสตีกิเลสต่อย

นี่วงกรรมฐานค่อยหมดไป ๆ นี้วิตกเหมือนกัน ถ้าพูดถึงเรื่องทั่ว ๆ ไปในบรรดาสัตว์ทั้งหลายต้องพึ่งต้องอาศัยกัน ได้อาศัยอรรถอาศัยธรรม อาศัยครูอาจารย์ อาศัยพระอาศัยเณร หรือพระเณรจะต้องอาศัยอรรถธรรมทั้งหลายนี้ แต่สิ่งที่อาศัยเหล่านั้นไม่ค่อยจะมีอยู่ภายในจิตใจ นอกจากสิ่งทำลายมากกว่าเข้าทำลายจิตใจ นี่ซิมันน่าทุเรศนะ มองไปที่ไหน ๆ จึงพบแต่ความเถลไถล ๆ เพราะอำนาจของกิเลสฉุดลากไป ยังภูมิใจในความฉุดลากของกิเลสไปเสียอีกโดยไม่รู้สึกตัวเลย นี่ซิสำคัญมากผู้ปฏิบัติเรา เมื่อสติหรือปัญญาขั้นละเอียดกว่านี้ไม่มี ต้องยอมตนเป็นอย่างนั้นโดยไม่รู้สึกตัวเลย จนกว่าสติปัญญาแกล้วกล้าสามารถนั้นแหละ สิ่งเหล่านี้ถึงจะมาผ่านไม่ได้ ผ่านก็เป็นขาดสะบั้นไปเลย

นี่นับวันหมดไป ๆ วัดก็สักแต่ว่าวัด พระก็สักแต่ว่าพระ การประกอบความพากเพียรไม่มีความสนอกสนใจว่าเป็นการงานของตน เถลไถลไปภายนอกเสีย เรื่องความอยากนี้มันเต็มหัวใจ อยากรู้อยากเห็น อยากเป็นอย่างนั้นอยากเป็นอย่างนี้ นี่เต็มท่วมท้นอยู่ภายในจิตใจไม่มีวันบกบางเลย ถ้าไม่นำธรรมเข้าไปต่อสู้ต้านทานกันจริง ๆ แล้ว ยังไงก็ไม่เห็นของดีที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ ของเลิศที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้อยู่ที่ตรงไหน เพราะถูกปิดถูกหุ้มห่อไว้เสียจนมิดตัว มองไม่เห็นเลยธรรมชาติที่ว่าเลิศ ๆ นั้น ฟังซิ อันนี้ก็เคยพูดให้ฟังแล้ว

เวลาชำระจิตลงไปถึงขั้นละเอียด ๆ กิเลสมันมาเป็นตัวเลิศ บังธรรมชาติอันเลิศอย่างแท้จริงไว้เราไม่รู้นี่ เพราะตอนนี้ก็ดี ขั้นนี้ก็ดี ดีไป ๆ กิเลสมันแฝงไปด้วย ๆ ถ้าสติปัญญาเราไม่ทันเราก็ไม่รู้ ก็จะว่าอันนี้เลิศ ๆ มันเลิศในเรื่องของกิเลสไปเสีย ไม่ได้เลิศในเรื่องของธรรม ยกตัวอย่างที่ว่าจิตผ่องใสคืออวิชชา นั่นละความผ่องใสมันก็ไปครอบเอาไว้เสีย ก็เห็นว่าอันนี้เลิศอันนี้ประเสริฐ อัศจรรย์ อ้อยอิ่งอยู่กับอันนี้โดยไม่รู้สึกตัวเลย นั่นเป็นยังไงเรื่องของกิเลส มันเก่งไหมละเอียดไหม ไม่ทันมันนี่นะ ติดมันจนได้ หลงมันจนได้ ไม่หลงติดได้ยังไง ไม่หลงยึดได้ยังไง ยึดซิ ไม่ยอมให้อะไรมาแตะต้อง เพราะสงวนเพราะรักเพราะติด นั่นเห็นไหมมันครอบเอาจนได้นะ

ความจริงความผ่องใสนี้ไม่ใช่เป็นของเลิศของประเสริฐ ถ้าพิจารณาเทียบกับธรรมชาติที่บริสุทธิ์นั้นแล้ว อันนี้คือสิ่งหลอกลวง มันปิดเอาไว้ไม่ให้เห็นความจริงจนสุดความสามารถของมันโน่นแหละ ถูกเปิดออกมันถึงจะปล่อยตัว คือปล่อยจิต เมื่อธรรมชาตินี้ถูกสติปัญญาสลัดปัดออกโดยสิ้นเชิงแล้ว อันนั้นประเสริฐขนาดไหนเอาอะไรมาเทียบที่นี่ นั่นละ **เอโก ธมฺโม** หมายถึงธรรมชาติของจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ นั่นละท่านว่า **เอโก ธมฺโม** คือว่าธรรมขั้นเอก นั่น ไม่มีอะไรประเสริฐเท่า ก่อนที่จะถึงนั่นล่ะซิถูกสิ่งปลอม ๆ อย่างละเอียดมันไปเคลือบไว้เสีย ให้เกิดความอัศจรรย์จนได้ นั่นเห็นไหม กิเลสละเอียดไหม

ต่อไปนี้จะได้ยินแต่ธรรมที่ท่านแสดงไว้ในตำรับตำรา เทปก็จะหมดไปในไม่ช้า ค่อยหมดไป ๆ ก็จะเหลือแต่ตำรับตำราที่พิมพ์เป็นตัวหนังสือเอาไว้ นี่ก็จะมีแต่ชื่อของกิเลสของธรรม มีแต่ชื่อของมรรคผลนิพพาน ตัวจริงของสิ่งเหล่านี้จะไม่ปรากฏ เพราะไม่มีผู้สนใจปฏิบัติ ถูกกิเลสมันเหยียบย่ำทำลาย เพราะอำนาจของมันหนาและมากกว่าทำให้ลืมเนื้อลืมตัวไปเสีย วันหนึ่ง ๆ ไม่ทราบว่าอยู่กับอะไร พิจารณาซิ

ความจริงมืดกับแจ้งนี้มีมานานเท่าไรแล้ว กี่กัปกี่กัลป์มันมีมืดกับแจ้ง ๆ อยู่เท่านี้เอง สิ่งใดที่จะสัมผัสสัมพันธ์กับอายตนะของเรา เจอไม่เจอ เห็นไม่เห็น ดูไม่ดู ฟังไม่ฟัง สิ่งเหล่านั้นก็มีก็เป็นอยู่ตามหลักธรรมชาติของมัน ตัวมันเองก็ไม่ทราบความหมายของตัวเองเลย แต่จิตผู้นี้เองเป็นผู้ไปได้ยินได้ฟังไปสัมผัสสัมพันธ์ แล้วก็สร้างความหมายขึ้นมา ไม่ได้หลงอะไรก็หลงความหมายของตัวเอง โดยอาศัยอันนั้นมาเป็นสิ่งพาดพิงเท่านั้นเอง เป็นธรรมารมณ์ติดอยู่ภายในนั้นเสียอย่างแนบสนิทแกะไม่ออก และไม่รู้ที่จะแก้วิธีไหน มันลำบากอย่างนี้

ก็ไม่ทราบจะตื่นไปอะไรพิจารณาดูแล้ว มันไม่มีอะไรที่จะตื่น ฟังซิว่าดินน้ำลมไฟ สิ่งใดผลิตขึ้นมาก็เอามาจากธาตุเดิมของเขา สร้างขึ้นมาแล้วก็ให้ความหมายมันว่าอันนั้นเป็นนั้น อันนี้เป็นนี้ อันนั้นดีอย่างนั้น อันนี้ดีอย่างนี้ว่าไป ก็ผู้นี้เป็นผู้สร้างความหมายให้หลอกเจ้าของ ถ้าผู้นี้เป็นตัวดีเสียจริง ๆ จากหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ และเป็นหลักธรรมชาติของจิตที่ดีจริง ๆ จากการชำระให้เต็มภูมิแล้ว มันจะไปเสกหาอะไร อะไรจะเลิศยิ่งกว่านี้ ในสามแดนโลกธาตุที่ขึ้นชื่อว่าสมมุตินี้ สมมุติตัวใดอันใดที่จะเลิศยิ่งกว่าหลักธรรมชาติที่บริสุทธิ์นี้ นั้นแหละท่านถึงไม่เสกสรรปั้นยอว่าอันนั้นดีอันนี้ดี พอจะไปติดอย่างนั้นติดอย่างนี้ เพราะไม่มีอะไรที่จะเหนือหรือเป็นคู่แข่งอันนี้ไปได้ อันนี้พอตัวอยู่ตลอดเวลา ฟังซิ จะไปเอาอะไรอีกความพอแล้วนั่น

ก็เหมือนอย่างน้ำเต็มแก้วอันนี้ เมื่อพอแล้วเอาน้ำเอาอะไรมาใส่ก็เท่านั้นเอง นี่เมื่อจิตได้พอตัวแล้วกับหลักธรรมชาติที่เป็นธรรมพอตัวนั้นแล้ว ก็ไม่มีอะไรเกินพอที่จะ

ไปเอื้อมจับนั้นจับนี้ ยึดนั้นยึดนี้เข้ามาเป็นคู่แข่งของธรรมชาตินี้ เพราะธรรมชาตินี้พอแล้ว พอดิบพอดีทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีอะไรเกินอันนี้เลย นี่ละธรรมที่พระพุทธเจ้าและสาวกท่านสัมผัสท่านทราบท่านเป็นเจ้าของ

ธรรมเหล่านี้ใครจะไปคาดไปหมายใครจะไปเดาได้ ถึงจะออกมาเป็นศัพท์บาลีหรือเป็นคำแปลเป็นชื่อเป็นเสียงก็ตาม ก็สักแต่ชื่อเท่านั้นเอง หลักธรรมชาตินั้นจริง ๆ จิตถ้าไม่สิ้นกิเลสแล้วจะสัมผัสกันไม่ได้ จะรู้กันไม่ได้ เห็นกันไม่ได้ ทรงกันไม่ได้ แน่ใจต่อธรรมชาตินั้นหรือตายใจกับธรรมชาตินั้นไม่ได้ อันนั้นเป็นสิ่งจำเพาะของผู้บริสุทธิ์เท่านั้น นั่นท่านว่าจิตบริสุทธิ์เป็นอย่างนั้น ไม่ได้เหมือนอะไร เวทนาที่เป็นอยู่ในขันธ์ ๕ นี้มันอยู่ผิว ๆ เผิน ๆ เช่น ทุกขเวทนามีอยู่ตามร่างกายนี้ ส่วนในจิตนั้นมันบรรลัยไปในขณะที่กิเลสสิ้นซากแล้ว นั้นละเอาอะไรไปเป็นเวทนาในจิต เวทนาในจิตของพระอรหันต์ท่านจึงไม่มี เอาอะไรไปมีในเมื่อขาดสะบั้นออกหมดแล้วขึ้นชื่อว่าสมมุติ เวทนานั้นก็เป็นสมมุตินี่ จะไปเข้ากับวิมุตติจิตได้ยังไง จิตวิมุตติไม่เข้ากับสมมุติ เป็นหลักธรรมชาติ นี่จะเอาอะไรไปเทียบเคียงสุขของท่านว่า **ปรมำ สุขำ ปรมำ สุขำ** ถ้าจิตไม่เป็น **ปรมำ สุขำ** ว่าเท่าไรก็ว่าเถอะ จนอกแตกก็แตกทิ้งไปเฉย ๆ ไม่ได้เป็นความจริงเหมือนอย่างผู้ทรงความจริงเต็มตัวอยู่แล้วเช่นพระอรหันต์ท่าน มันต่างกันอย่างนี้

อันนี้ซิโลกไม่รู้โลกไม่เห็น โลกไม่เคยสัมผัสสัมพันธ์ โลกจะไปมีแก่ใจมีความพอใจได้ยังไง ถ้าไม่ปฏิบัติตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงรู้ทรงเห็น และสาวกท่านผู้รู้ผู้เห็นมาแล้ว ก้าวเข้าไป ๆ ตามสายทางแห่งความสงบเย็นใจเรื่อยเข้าไป ตั้งแต่สมาธิเป็นขั้น ๆ ปัญญาเป็นภูมิ ๆ ก้าวเข้าไป ๆ จนกระทั่งถึงจุดที่พอตัวแล้วเท่านั้น ที่นี่หายสงสัยโดยประการทั้งปวง ในสามแดนโลกธาตุนี้อะไรจะเป็นคู่แข่ง เพราะฉะนั้นเมื่อเข้าถึงขั้นพอตัวแล้วจึงปล่อยวางโดยประการทั้งปวง ไม่มีสิ่งใดจะเป็นที่น่าอาลัยเสียดายเลย เพราะไม่เหมือนอันนั้น ถ้าว่าเลิศก็เลิศในขั้นสมมุติต่างหาก อันนั้นเป็นหลักธรรมชาติของวิมุตติ เสกไม่เสกก็รู้ตัวเองอยู่ตลอดเวลาจะว่าไง

นั่นละโลกไม่เห็นอันนี้ โลกไม่รู้ ก็รู้แต่วงนอก ๆ ที่เป็นฟืนเป็นไฟอยู่นี้ รู้ก็รู้อยู่กับกิเลสที่เป็นเจ้าอำนาจครอบหัวเอาไว้เสีย มีอะไรขึ้นมาก็ไม่พ้นที่กิเลสจะเป็นผู้แบ่งสันปันส่วน หรือเป็นเจ้าของไปรีดไปไถเอาจนได้ให้เกิดทุกข์ขึ้นมา เพราะฉะนั้นโลกนี้จึงเต็มไปด้วยความทุกข์ ว่าสุขมีตรงไหน นั้นละทุกข์มีอยู่ตรงนั้นแน่นอน ๆ ไม่เว้น ถ้าไม่ใช่บรมสุขแล้วไม่เว้นทั้งนั้น แล้วเราตายใจที่ตรงไหนพิจารณาซิ เมื่อมันเป็นอย่างนี้อยู่แล้วและเคยเป็นมาอย่างนี้มาดั้งเดิม ถ้าไม่ถอนจิตออกจากสิ่งเหล่านี้แล้ว จะไม่รู้ไม่เห็นสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นของมีมาดั้งเดิม และเป็นอันหนึ่งต่างหากจากธรรมชาติที่บริสุทธิ์ที่เรียกว่าวิมุตติจิตนี้ มันไม่รู้

ถ้าพูดถึงเรื่องความละเอียด จึงว่าละเอียดสุด สุดละเอียด ไม่มีใครที่จะไปคาดธรรมชาติที่ว่าบริสุทธิ์นี้ได้เลย นอกจากผู้ที่รู้แล้วเห็นแล้วทรงไว้แล้วเท่านั้น คาดไม่คาดก็เป็นหลักธรรมชาติ จะแยกแยะหรือแย็บออกมาอะไรมันก็ไม่ใช่อันนั้นเสีย แต่จำเป็นโลกมีสมมุติก็ต้องให้มีทั้ง ๆ ที่มันไม่เหมือนมันไม่เป็นอย่างนั้น ก็ต้องยกขึ้นพอเป็นข้อเทียบเคียง อย่างที่ท่านว่านิพพานสูญ สูญอย่างไร หรือนิพพานเป็นบรมสุข บรมสุขยังไง จะรู้ได้ยังไงถ้าจิตไม่เป็นนิพพาน จิตบริสุทธิ์เป็นยังไง ถ้าจิตไม่บริสุทธิ์แล้วมันก็ไม่รู้ความบริสุทธิ์ซิ พอถึงขั้นนั้นแล้วไม่บอกก็รู้ นั่นละมีอันเดียวเท่านั้น

แต่คำว่ามี อันนั้นไม่ได้อยู่ในท่ามกลางแห่งความมีจริง ๆ ดังโลกสมมุติ ไม่ได้มีอยู่ในความสูญดังโลกสมมุติกันอีก นั่น มีอยู่ในสถานที่โลกเอื้อมไม่ถึงนั่นเอง พูดง่าย ๆ ให้มันเต็มเม็ดเต็มหน่วยก็คือ ถ้าอยากจะรู้อยากจะเห็นอันนี้เป็นยังไง ก็ทำใจเจ้าของให้ถึงขั้นดูซิจะไปถามใคร พอเจอเข้าเมื่อไรก็ “หนองอ้อ” มาทันที อ้อ เป็นอย่างนี้เหรอเท่านั้นเอง

นี่พระก็ยิ่งมากยิ่งมายขึ้นมา ประกาศให้ขยับขยายก็ไม่ขยับขยาย จนเต็มวัด ๆ อย่างนี้ แล้วเรื่องของกินอะไรต่ออะไรเอามากินหัวสุมกันอยู่ในครัวนี้ อย่าเอามาเป็นอันขาดนะ มันขวางตาเราเหลือเกิน กลัวตายเหรอ มันเป็นยังไง มาให้หนักใจทำไม เห็นแก่ปากแก่ท้องเท่านี้นี่นะ นี่เคยพูดอยู่เสมอ โน่น ไปขนเอามาจากข้างใน(ครัว) มาเป็นภาระ เอาจริง ๆ นะ ถ้าเป็นของอย่างนี้เอาจริง หัวสุมกันเกยกันอย่างจริงอย่างจังมากทีเดียว แต่ความเพียรไม่เป็นท่านี่ซิมันทุเรศ ก็เคยพูดให้ฟังอยู่แล้ว ครูบาอาจารย์เองท่านก็ไม่เคย เราอยู่กับท่านไม่เห็นมีอะไร ทั้งไม่เคยสนใจ มีแต่ฟัดกันอยู่กับกิเลส อดข้าวจนจะก้าวขาไม่ออกก็ไม่เคยสนใจกับสิ่งเหล่านี้ นี้อะไรข้าวก็กินอยู่แล้วทำไมมันถึงไปสนใจเอาหนักหนา ทำให้หนักหัวใจหนักหัวอกนะ มองเห็นพับ ๆ นี่เป็น ๆ แต่ไม่พูด

แต่นี้ต่อไปอย่ายุ่งนะใครก็ดี เรื่องของขบของฉันเหล่านี้ มันอะไรพูดไม่ถูกนะทำให้อ่อนไปหมดในหัวใจเรานี่ ไอ้พระกลัวตายนี่มันอะไรกัน ความอดในสิ่งเหล่านี้ถ้าเราไม่เคยอดเราไม่ว่านะ แต่นี้ผมเคยมาก่อนทั้งนั้นแหละจะว่าไง เป็นยังไงเราก็รู้ดีเพราะเคยปฏิบัติมาก่อนแล้ว ถ้าไม่ใช่จิตเป็นความกังวลวุ่นวายกับสิ่งเหล่านี้เสียอย่างเดียว มันจะเป็นไปถึงกับให้เป็นภาระอะไร ไม่กินมันจะตายก็ให้ตายซิ ว่างั้นคำเดียวเท่านั้นหมดเลย ไม่มีทางที่จะมาคัดค้านเราได้ถ้าธรรมเด็ดออกแล้ว อันนี้มีแต่กิเลสมันเด็ดออกนั่นซี มันเด็ดธรรม ๆ กลัวจะตาย ๆ ไม่ได้หน้าได้หลังอะไร

เรื่องน้ำอ้อยน้ำตาลก็เหมือนกัน เมื่อมันหมดแล้วอย่าไปหาซื้อหาวุ่นวายมา มันมีเราก็ฉันตามเรื่องมันมี อย่าทำให้เป็นภาระกังวลวุ่นวาย มันจะมาสร้างภาระอันใหญ่ขึ้นอีก ผมนำหมู่เพื่อนมาโดยลำดับลำดาผมไม่เคยยุ่งกับสิ่งเหล่านี้ แล้วหมู่เพื่อนก็จะเอา

อะไรขึ้นมาทับหัวอกผมอีกเรื่องเหล่านี้ มีแต่กังวลกับเรื่องอยู่เรื่องกิน ตอนเช้าก็กินตอนบ่ายก็กิน ยุ่งแต่เรื่องการกินมันเรื่องอะไร ทำให้อดคิดไม่ได้นะ เพราะเรื่องของการฆ่ากิเลสมันละเอียดยิ่งไปกว่านี้อีกมากมายก่ายกอง เพียงเท่านี้มันฟัดมันเหวี่ยงมันอดมันกลั้นกันไม่ได้แล้วจะเป็นไปได้ยังไง นี่ซิอันสำคัญที่สุด มันทำให้สะดุดใจอยู่ไม่หยุด

จิตเร่ ๆ ร่อน ๆ หาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ทำยังไง ยิ่งวิตกวิจารณ์กับหมู่เพื่อน อายุก็ยิ่งมากเข้าไป ธาตุขันธ์ก็ลดลง ๆ เวลาลุกเดี๋ยวนี้ได้เป็นภาระนะ ตั้งท่าลุกแล้ว อายุขนาดนี้ปีนี้เริ่มรู้ชัด เวลาจะลุกได้ตั้งท่า แต่ก่อนไม่ได้ตั้ง พับขึ้นเลย เดี๋ยวนี้รู้ชัดว่าได้ตั้งท่าจะลุก ไม่ยังงั้นลุกไม่ขึ้น แล้วดูพระดูเณรที่มาอยู่นี้ก็หลายปีหลายเดือน แทนที่จะเป็นหน้าเป็นหลัง กลับมีแต่ผลลบลงมา ๆ ก็ยิ่งเข้ามาตีหัวอกผมแตกกระจายไปโดยลำดับ ดูไม่น่าจะอนุโมทนาให้เป็นที่เบาอกเบาใจ สมกับเทศน์สอนด้วยไม่มีอะไรเหลือภายในหัวอกนี้เลย แล้วผลเป็นยังไง เป็นยังไงกิเลสแหลมคมไหม เก่งไหม พิจารณาซิ มันออกมาตีตลาดได้สบาย ๆ ไม่มีสะทกสะท้านกับอรรถกับธรรมอะไรเลย มันเก่งไหมกิเลสแหลมไหม ละเอียดไหม มันมาตีตลาดในวงพระปฏิบัติที่จะฆ่ามันอยู่แล้วนั่นน่ะ ยังไม่รู้ว่ามันฆ่าเราทำลายเราอยู่ตลอดเวลาในความเคลื่อนไหวภายในภายนอก มันบอกอยู่ชัดเจนทีเดียว

ไม่ได้เทศน์นานแล้ว ผมก็อ่อนใจแล้วนะทุกวันนี้ไม่รู้เป็นไง มันทำให้หดให้หู่มันหากเป็นของมันแหละ หมู่เพื่อนก็ยิ่งไหลมา ๆ ให้แบกให้หามตลอด นี่ตามอัธยาศัยของเจ้าของดังที่เคยนะ อยู่คนเดียวเท่านั้นเหมาะแล้ว นี้ก็ทนเอาเฉย ๆ ที่แขกคนญาติโยมพระเณรมาเกี่ยวข้อง ทนแสนทนนะ ผมไม่ได้ยินดีกับอะไรนี่ เพียงอาศัย วันหนึ่ง ๆ อยู่โดยลำพังเจ้าของเพียงขันธ์ ๕ นี้มันพอเหมาะแล้ว พยุงกันเพียงขันธ์ ๕ เท่านี้ จะเอาอันอื่นมาแบกมาหามอีกก็ยิ่งหนักเข้า ๆ เหมือนกับว่าตายง่ายเข้าไปแหละ พูดง่าย ๆ เหนื่อย

บิณฑบาตให้ทำความสำรวมนะนี้เคยพูดแล้ว แล้วมองไปอย่าให้สะดุดตานะ บิณฑบาตหาความสำรวมไม่ได้นี่เลวที่สุดพระกรรมฐานเรา เถ่อไปทำไมเถ่อหาอะไร ท่านสอนว่ายังไงบิณฑบาต รับบาตรท่านสอนว่ายังไง ฉันอาหารท่านสอนว่ายังไง ให้มีความสำคัญอยู่ในบาตรเท่านั้น นั่นฟังซิ เขามาใส่บาตรก็พิจารณาเป็นธรรม ถ้าจะแยกไปทางไหนก็แยก ถ้าว่าแยกเป็นธาตุก็ธาตุ จะแยกไปทางไหนได้ทั้งนั้น เพราะเป็นธรรมรอบตัวอยู่แล้ว ถ้าเราจะนำมาใช้ไม่ให้กิเลสเอาไปกินหมด ตัวเราเองก็เป็นอะไรไป เป็นของวิเศษวิโสไปจากไหน อันก้อนธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเป็นป่าช้าผีดิบเอาอะไรมาวิเศษวิโส และผู้มาเกี่ยวข้องเรา เอาอะไรมาวิเศษวิโสต่างจากของที่มีอยู่ของเราไปล่ะ พอที่จะตื่นจะเต้นเป็นบ้าไป นี่เป็นสิ่งที่พิจารณาได้ชัด ๆ เห็นอยู่ชัด ๆ

ถ้าจิตอยู่กับตัวแล้วมันจะกระจายออก สิ่งใดไม่เคยรู้มันจะรู้มันจะเห็น มันจะเบิกตัวของมันออกไป ถ้าจิตอยู่ตรงนี้นะ ไอ้นี้เถ่ออยู่ข้างนอก ไม่สนใจกับความจริงทั้งหลายมันก็ไม่เห็นซี ถ้าเป็นสิ่งที่จะทับหัวแตกก็ไม่เห็น แตกแต่หัว สิ่งที่มาทับไม่เห็น สิ่งที่มาตีไม่เห็นจะว่าไง ของจริงตีลงไปก็ไม่เห็น เพราะกิเลสปิดไว้หมดไม่ให้เห็น นั่นความมืดปิดไว้หมดไม่ให้เห็น เป็นยังงั้นนะ

หมดไป ๆ ครูบาอาจารย์ ผู้ที่จะสืบทอดต่อไปก็คอยแต่จะแซงหน้าแซงหลังอย่างพ่อแม่ครูจารย์ท่านว่า ผมไม่ลืมได้นำมาเขียนในประวัติท่าน ท่านว่าเวลาจิตรวมพรึบลงไป ดูพระดูเณรแล้วแซงหน้าแซงหลังลุกลี้ลุกลน ผู้ที่เดินตามหลังด้วยความสงบเสี่ยมงามตามีน้อยมาก ไอ้ที่วิ่งแซงหน้าแซงหลังลุกลี้ลุกลนนั้นมากต่อมาก พอกำหนดพิจารณาเพราะอะไรจึงต้องเป็นอย่างนี้ ก็ได้ความขึ้นมาเลย จำพวกที่แซงหน้าแซงหลังคือพวกที่อวดดีอวดเด่น พวกขายก่อนซื้อ ส่วนผู้ที่เดินตามหลังก็คือลูกศิษย์มีครูดำเนินตามครู ตามหลักธรรมหลักวินัย มันก็งามตา นี่มีน้อยท่านว่า เอามาพิจารณาซิ

ท่านไม่มีอะไรเลยนะพ่อแม่ครูจารย์มั่น อยู่แต่ในป่ามาเป็นประจำจนกระทั่งวันท่านนิพพาน เวลาพูดมีแต่เรื่องอรรถเรื่องธรรมทั้งนั้น การอยู่กับท่านผู้เป็นธรรมมีแต่ความรื่นเริงหรือว่าอบอุ่น ซึ้งทุกอย่างเลย อะไรมีมากมีน้อยไม่ได้สนใจ ให้อิริยาบถเป็นไปด้วยความสม่ำเสมอเท่านั้น เป็นที่พอกับธาตุขันธ์ของท่านแล้ว ๕ โมงเย็นท่านก็ลงเดินจงกรม พอเริ่มจะมืดท่านถึงจะขึ้น ท่านเดินวันหนึ่ง ๆ โห ได้ตั้งชั่วโมง ชั่วโมงกว่านะ ก็เราดูอยู่นี่เวลาท่านเดิน ท่านเป็นคนจริงจัง มีสัจจะความจริงประจำองค์ท่าน ทำอะไรท่านจริงจังไปตามนั้นไม่ล้มไม่เหลว ถึงเวลาจะเดินจงกรมท่านก็เตรียมของท่านลงตอนเช้าพอออกจากที่แล้วก็เข้าทางจงกรม ส่วนพระเณรจัดที่ขบที่ฉันอะไรเรียบร้อยแล้ว ต่างองค์ก็ต่างเดินจงกรม ได้เวลาแล้วถึงค่อยมารวมกันไปบิณฑบาต นี่ปฏิปทาของพ่อแม่ครูจารย์พาดำเนินมา ก่อนบิณฑบาตนี้ได้เดินจงกรมเสียก่อน

สำหรับเรา เราก็ทำตามกำลังของเราอย่างนี้เป็นประจำแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว ตอนเช้าลงจากกุฏิแล้วก็ไปเดินจงกรมในป่า ได้เวลาแล้วก็มา นอกจากมีธุระอะไรที่ควรจะมาก็มาตามเหตุการณ์นั้น อย่างนั้นแล้วไม่ได้เดินจงกรม แต่ถ้าไม่มีอะไรก็เดินจงกรมเสียก่อน ออกจากทางจงกรมมาก็กราบพระ เสร็จแล้วก็ออกเดิน เดินก็เดินจงกรมไปบิณฑบาตนั่น เพราะฉะนั้นจึงไม่ให้ใครไปยุ่งกับเรา เราไปคนเดียวเหมาะ พอดีจริง ๆ เดินไปกำหนดพิจารณาไป มีร้อยแปดพันประการที่จะเป็นขึ้นภายในจิตใจนี้ ใครไปรู้ได้เห็นได้ในความเป็นของเรา เพราะฉะนั้นจึงไม่ให้มีอะไรไปยุ่ง บางทีก็กำหนดในเงื่อนธรรมต่าง ๆ ว่ามีความลึกตื้นหยาบละเอียดแค่ไหน มันจะวิ่งตามกันพั่บ ๆ พอเข้าใจแล้วปล่อย ปล่อยจากนี้ปั๊บจับนั้นปุ๊บมาพิจารณาต่อ

แต่ก่อนมันเป็นเรื่องของภาวนาฆ่ากิเลส ทุกวันนี้จะเป็นเพราะความเฒ่าความแก่หรืออะไร มันไม่ไปแบบนั้นเสีย มันไปแบบพิจารณาเรื่องอรรถเรื่องธรรมลึกตื้นหยาบละเอียดของธรรมบทต่าง ๆ แง่ต่าง ๆ ไปเห็นไปเจออะไรเข้าไปนี้มันหากเป็นของมันนั่นแหละ สติหากเป็นหลักธรรมชาติแล้วลองดูซิ เจออะไรเข้าไปนี้จะไม่สะดุดยังไงได้ยินอะไรสะดุดเพราะสติอยู่กับตัว เป็นเจ้าของบ้านเฝ้าบ้านอยู่นี่ มันจะไปเถ่อ ๆ มอง ๆ เลินเล่อเผลอสติไปไหนเหมือนคนผีบ้านั่น ถ้าสติอยู่กับตัวพอสัมผัสอะไรปั๊บ มันเหมือนกับว่าความจงใจ เพราะสติอยู่ในนั้น รู้ ๆ ๆ มองไปโน้นก็มองไปด้วยความรู้อยู่กับเจ้าของ ไม่ได้เผลอ ถ้าลงเป็นหลักธรรมชาติแล้วเป็นอย่างนั้น มันเป็นกับใครก็รู้เองคำว่าเผลอเอามาจากไหน

คำว่าเผลอไม่เผลอเป็นเรื่องของสมมุติต่างหาก หลักธรรมชาตินั้นอยู่กับตัว พูดไม่ถูกก็ตาม แต่มันรู้อยู่ถูก ๆ นี่จะว่าไง รู้ชัด ๆ ภายในหัวใจว่าธรรมชาตินี้เป็นอย่างนี้ขอให้จิตได้เข้าถึงซิมันจะเป็นยังไง นอกจากยอมเอง ยอมพระพุทธเจ้า ยอมพระสาวกท่าน ก็มันเป็นอันเดียวกันนี่จะเป็นอื่นมาจากไหน พระพุทธเจ้าสอนลงเพื่อความเป็นอันนั้นนี่นะสอนสาวก ไม่ให้แยกทางออกจากศาสดาว่าไปตรงไหน จะวิเศษวิโสอยู่ที่ตรงไหนเอามาแข่งศาสดานี้ไม่เคยมี สอนลงจุดเดียวกัน มีวงอริยสัจเป็นกำแพงกั้นเอาไว้เอ้า ก้าวลงไปพิจารณาลงไปในวงอริยสัจ ความบริสุทธิ์จะไม่นอกเหนือจากวงอริยสัจนี้เลย เมื่อถึงขั้นนั้นแล้วความเห็นทุกสิ่งทุกอย่างจะเต็มอยู่ในนั้นหมดเลย

จึงว่าจิตเป็นของที่ละเอียดเอามากที่สุด ใครคำนวณไม่ได้คำนึงไม่ได้ คาดคะเนไม่ได้เลย เรื่องของจิตนี่ไม่อยู่ในความคาดคะเนความเดาของใครทั้งนั้น ให้รู้เข้าตรงนั้นซิ ไม่อย่างนั้นจะว่าเลยโลกเลยสงสารได้ยังไง เหนือโลกเหนือสงสารได้ยังไง มันไม่มีอะไรเป็นขอบเขตของจิตกับธรรมชาตินั้น หากเป็นธรรมชาติของตัวเอง ๆ หากรู้อยู่ในนั้น อย่างพระพุทธเจ้าทั้งหลายสาวกทั้งหลายท่านรู้อย่างนั้น เรานี่เพียงตัวเท่าหนูจะเอาไปเทียบพระพุทธเจ้าได้ยังไง ท่านเป็นยังไง มันยิ่งให้ซึ้งลงไปนะ

ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัตินะ เข้าพรรษาแล้วประกอบความพากเพียร งานการอะไรอย่ายุ่ง ฉันเสร็จให้รีบล้างรีบเช็ดอะไรแล้วรีบไป อย่ามาเพ่น ๆ พ่าน ๆ นี่เคยพูดแล้วนะเรื่องเหล่านี้ เราเบื่อจะตายแล้ว อืดอาด ๆ เหล่านี้เหมือนกัน

เอาแค่นี้ละ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑

การประกอบความพากเพียร

คำว่า “โลก” ย่อมหมายถึงสัตว์ถึงบุคคลเป็นหลักใหญ่ของโลกทั่ว ๆ ไป คำว่า “สัตว์” ก็มีทั่วโลกธาตุ ไม่กำหนดกฎเกณฑ์ว่าเป็นสัตว์จำพวกใดชนิดใด แม้แต่นรกสัตว์นรกก็ยังเรียกว่าสัตว์ เพราะยังต้องเป็นผู้ติดผู้ข้อง ยังหลุดพ้นจากความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอันเป็นไปด้วยความทุกข์ความลำบากนี้ไม่ได้ ท่านจึงให้นามว่าสัตว์ **สตฺต** ก็แปลว่าผู้ยังข้องยังติดอยู่ สิ่งที่ติดที่ข้องนั้นก็ไม่ใช่อะไรนอกเหนือไปจากมหาอำนาจที่ครอบอยู่ภายในจิตใจของสัตว์นั้นแล คือของสัตว์ผู้ที่ติดที่ข้องนั้นแล ไม่ใช่ผู้ใดเป็นผู้ติดต้นไม้ภูเขาดินฟ้าอากาศวัตถุแร่ธาตุต่าง ๆ ที่ไม่มีวิญญาณครอบครอง ไม่ได้มีคำว่าติดว่าพ้น เป็นหลักธรรมชาติของตัวเองอยู่เช่นนั้นโดยไม่มีความหมายในตัวเองเลย หรือแม้ใครจะให้ความหมายอย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้ย่อมไม่เป็นไปตามความหมายของผู้ที่ให้นั้น ย่อมเป็นหลักธรรมชาติของตนอยู่อย่างนั้น โลกจึงหมายถึงสัตว์ถึงบุคคลที่มีใจครองเป็นสำคัญ เป็นหลักใหญ่

ถ้าเราจะพรรณนาถึงเรื่องของโลกของสัตว์ทั่ว ๆ ไปในแดนโลกธาตุนี้แล้ว หาที่สิ้นสุดยุติไม่ได้เลย เพราะเกินกำลังความสามารถที่จะนับจะอ่านได้ ในบรรดาสัตว์ทั้งหลายที่ให้นามว่าติดข้อง ๆ อยู่ด้วยกันนี้ ขึ้นชื่อว่าสัตว์ย่อมมีคำว่าติดข้องอยู่เช่นเดียวกันหมด เมื่อเป็นเช่นนั้นทุกข์ที่มีประจำอยู่กับสัตว์ย่อมมีมากน้อยต่างกันเป็นประจำ ที่ว่าไม่มีทุกข์เลยนั้นเป็นไปไม่ได้ ต้องมีทุกข์มากทุกข์น้อยอยู่โดยดี เว้นแต่ท่านผู้ที่สิ้นเชื้อแล้วจึงพ้นจากคำว่าเป็นสัตว์ คือความติดข้องอยู่ในอำนาจของกิเลสที่ว่ามหาอำนาจนี้เสียเท่านั้น ท่านเหล่านี้พ้นไปเท่าไรก็เรียกว่าพ้นทุกข์ไปเท่านั้น

คำว่าโลกนี้มีมานานแสนนาน เราจะนับอ่านว่ามีมาแล้วเท่าไรและจะมีไปอีกเท่าไรนี้ไม่อาจคำนวณได้ เพราะไม่มีคำว่าเงื่อนต้นเงื่อนปลาย จึงเอามาทดสอบหรือทบทวนกันวัดกันไม่ได้ หากว่าไม่ได้ชำระเชื้ออันพาให้หมุนอยู่ตลอดเวลาภายในจิตใจนี้ออกเสียเมื่อไรแล้ว จะต้องเป็นเช่นนี้ตลอดไป ใครจะเชื่อก็ตามไม่เชื่อก็ตาม ใครจะรู้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นภัยหรือไม่ก็ตาม ธรรมชาตินี้ต้องเป็นอย่างนี้อยู่โดยหลักธรรมชาติของตนไม่เป็นอย่างอื่น เพราะไม่ใช่วิสัยของธรรมชาตินี้ที่มีอำนาจแทรกสิงและครอบงำอยู่ภายในจิตใจ จะปล่อยให้สัตว์โลกได้รับความสบาย โดยไม่ได้รับความกระทบกระเทือนเลยนั้นเป็นไม่มี ต้องมีอยู่มากน้อยจนได้ ตามกาลตามเวลา ตามวาระที่สิ่งเหล่านี้จะแสดงผลขึ้นมามากน้อย

หากว่าเราจะคำนวณถึงความหลุดพ้นจากธรรมชาตินี้ โดยความรู้สึกสำนึกธรรมดาหรือสามัญสำนึกแล้ว เพียงความต้องการหรือความตะเกียกตะกายของเรา โดยหาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ หาเครื่องมือไม่ได้ แต่จะหลุดพ้นไปจากธรรมชาตินี้ย่อมเป็นไปไม่ได้ เช่นเดียวกับบุคคลที่ต้องการข้ามแม่น้ำมหาสมุทรทะเล ต้องมีเรือมีเครื่องพาให้ข้ามถึงจะข้ามไปได้ ธรรมชาตินี้ก็เหมือนกัน ต้องมีเครื่องข้าม มีเรือคือคุณธรรมภายในจิต เป็นพาหนะเครื่องอาศัยเครื่องเกาะเครื่องยึด

คุณธรรมนี้ไม่มีผู้ใดที่จะสามารถหยิบยื่นให้สัตว์โลกได้ นอกจากพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ ที่ได้ตรัสรู้ขึ้นมาแล้ว อันเป็นต้นแห่งธรรมเต็มพระทัย แล้วก็ขยายธรรมนี้ออกไป คือออกประกาศศาสนธรรมให้โลกทั้งหลายได้ทราบได้เข้าใจ และประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางที่ท่านแนะนำสั่งสอนหรือโปรดเมตตานั้น อันนี้แลเรียกว่าเราข้ามแม่น้ำมหาสมมุติมหานิยมด้วยเรือคือความดีทั้งหลาย จึงมีทางที่จะข้ามไปได้พ้นไปได้ เช่นเดียวกับบุคคลข้ามมหาสมุทรด้วยเรือเช่นนั้น จะช้าหรือเร็วต้องไปได้ไม่สงสัย

การมาปฏิบัติต่ออรรถธรรมทั้งหลายเวลานี้ ก็เท่ากับเรามาแหวกมาว่ายมหาสมมุติมหานิยมอันเป็นเรื่องของกิเลสล้วน ๆ ฝังอยู่ภายในจิตใจ และมีรสชาติที่แนบสนิท ไม่มีรสชาติใดกลมกล่อมยิ่งกว่ารสชาติของมหาสมมุติมหานิยมที่มีอยู่ภายในจิตใจของสัตว์นี้เลย การที่จะข้ามมหาสมมุติมหานิยม หรือรสชาติแห่งสมมุตินิยมนี้ไปได้ต้องอาศัยหลักธรรมหรืออาศัยธรรมเครื่องดำเนิน ในเบื้องต้นย่อมต้องมีการต่อสู้กันอย่างหนัก เช่น ความตะเกียกตะกาย ความอดความทน ความฝ่าฝืนความขี้เกียจขี้คร้าน ความท้อถอยอ่อนแอในแง่ต่าง ๆ ซึ่งผลิตขึ้นมาจากกิเลส เข้ามากีดกันหวงห้าม หรือต้านทานเราไม่ให้ก้าวไม่ให้เดินไปได้สะดวกสบาย จึงต้องได้ชำระสะสาง ต้องได้ต่อสู้กับสิ่งเหล่านี้อยู่ไม่น้อย

หากว่าไม่ได้ชำระสะสาง หรือไม่ได้ต่อสู้กับสิ่งเหล่านี้บ้างเลย แต่จะเป็นอรรถเป็นธรรมขึ้นมา จะเป็นความสะดวกสบายขึ้นมาโดยลำดับลำดา และหลุดพ้นไปได้อย่างง่ายดายนั้น พระธรรมของพระพุทธเจ้าและความเพียรพยายามของพระพุทธเจ้า ที่ทรงบำเพ็ญพระบารมีทั้งหลายมาก็เป็นโมฆะ พระพุทธเจ้าทั้งหลายก็เป็นโมฆะ เพราะท่านเหล่านี้มีแต่ความลำบากลำบนทั้งนั้น

ก่อนที่จะก้าวขึ้นสู่ความเป็นศาสดาของโลก ทรงตะเกียกตะกายมาเสียมากต่อมาก ไม่มีใครที่จะเกินพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ในการตะเกียกตะกายพระองค์เรื่อยมา ตั้งแต่ครั้งปฐมโพธิญาณ คือปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้าครั้งแรก นับแต่บัดนั้นก็ก้าวเดินตามเข็มทิศที่ได้ตั้งความปรารถนาเอาไว้ ทุกข์ยากลำบากขนาดไหนก็ต้องอด ต้องทน ต้องต่อสู้ต้องตะเกียกตะกายเรื่อยมา เช่นเดียวกับเราเดินทาง ทางราบรื่นก็ต้อง

ไป ทางขรุขระก็ต้องไป ทางยากทางคดทางอ้อมที่ไหนก็ต้องไป ลำบากลำบนแค่ไหนก็ต้องไป เพราะสายทางอยู่ที่นั่นสายทางอื่นไม่มี เพื่อจุดหมายปลายทางก็ต้องไป นี่ก็สายทางที่จะให้ถึงความเป็นศาสดาและความพ้นทุกข์ มีอยู่กับทางดำเนินที่จะทรงตะเกียกตะกายเรื่อยมาทุกภพทุกชาติ จนกระทั่งได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมา แต่ละพระองค์ ๆ แห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นความลำบากมากแค่ไหน เรียกว่านับอ่านไม่ได้เลย

ด้วยเหตุนี้เราผู้มาประพฤติปฏิบัติ จึงไม่ควรที่จะคิดเอาแต่ผลอย่างเดียวให้ได้ตามความต้องการของตน โดยไม่คำนึงถึงเหตุที่จะบำเพ็ญและตะเกียกตะกายต่อสู้กับสิ่งที่ละเอียดแหลมคม ที่เหนียวแน่นแก่นฉลาดที่สุดคือกิเลสประเภทต่าง ๆ นี้บ้างเลยแล้ว ก็เกินครูเกินพระพุทธเจ้า ถ้ามีแต่ความต้องการเฉย ๆ โดยไม่ได้ตั้งหน้าตั้งตาฝ่าฝืน ทางจะยากลำบากขนาดไหนก็ตามเราต้องก้าวต้องเดินไป อย่างนี้ถึงจะเป็นไปได้

เฉพาะอย่างยิ่งเข้ามาหาตัวเราแต่ละราย ๆ ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลประจักษ์ที่จะควรได้รับอยู่เวลานี้ คือเราเองที่พร้อมแล้วในการประพฤติปฏิบัติ เพศก็อำนวย แล้วเราได้ตั้งเข็มทิศทางเดินของเราไว้อย่างไรบ้าง นี่เป็นปัญหาที่เราจะต้องตั้งขึ้นมาถามตัวเอง และก้าวเดินตามเหตุผลที่ว่าถูกต้องเป็นธรรมแล้วนั้น ไม่ว่าจะเป็นความเพียรท่าใดของการแก้กิเลส ถอดถอนกิเลสออกจากจิตใจ จะยากจะลำบากเพียงไรก็ตาม จะต้องแก้ต้องถอดต้องถอน จะต้องบึกบึนจะต้องอดต้องทน ต้องต่อสู้กันอยู่ตลอดไปไม่มีคำว่าลดละท้อถอย

เวลาพักก็ต้องพัก เช่นเดียวกับการเดินทางหรือเขาเดินทาง แต่พักเพื่อจะก้าวหน้าต่อไป ไม่ใช่พักเพื่อจะนอนจมอยู่ในสถานที่ที่พักนั้น การประกอบความพากเพียรก็เหมือนกัน เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าก็จำต้องพัก การพักก็ย่อมมีการหลับการนอนเป็นธรรมดา การขบการฉันนี่เป็นการเพิ่มการเติมกำลังวังชาที่จะก้าวเดินด้วยความพากเพียรต่อไป อันนี้เป็นคู่เคียงกันไปตามโอกาสพอเหมาะสม ไม่ให้เกินเหตุเกินผล เช่น พักก็พักเสียจนจม นอนก็ไม่รู้จักตื่น อันนี้ไม่ใช่พัก ฉันก็ไม่รู้จักอิ่ม ท้องใหญ่โตยิ่งกว่าภูเขา เพราะอำนาจแห่งตัณหาพาให้ท้องใหญ่ท้องโต อย่างนี้ก็ผิดพระประสงค์หรือผิดทางเดินเพื่อความพ้นทุกข์ เพราะฉะนั้นการพักผ่อน ฟังแต่ว่าพักผ่อน พอยังอัตภาพให้เป็นไป มีกำลังวังชาแล้วก็ก้าวเดินด้วยความพากเพียรในอิริยาบถหรือวิธีการต่าง ๆ ต่อไปเรื่อย ๆ ไม่หยุดไม่ถอย เวลานอนก็มีหลักมีเกณฑ์อย่างนั้น

ทีนี้เวลาฉันก็เหมือนกัน ไม่ได้ฉันเพื่อความอ้วนท้วนสวยงามดังที่เคยเป็นมาในตัวของเราเองและโลกทั่ว ๆ ไป อันนั้นเป็นเรื่องวิสัยของโลกหากเป็นอย่างนั้นมาตั้งเดิม แต่ผู้ที่จะทรงอรรถทรงธรรมผู้ที่จะถอดถอนกิเลส การขบการฉันการใช้การสอยในสิ่งใด

ย่อมมีสติย่อมพินิจพิจารณาในความเหมาะสม ควรหรือไม่ควรมากน้อยประการใดอยู่โดยสม่ำเสมอ จะลดละความพินิจพิจารณารอบตัวอย่างนี้ไม่ได้ แล้วก็ก้าวเดิน

เอ้า เดินจงกรม นั่นก็คือความเพียรในวิธีการของการเดินจงกรม การก้าวเดินนั้นก้าวเดินไปเพื่ออิริยาบถให้สม่ำเสมอ และเป็นวิธีการอันหนึ่งในการประกอบความพากเพียร ที่สำคัญก็คือสติให้แนบให้ติดกันกับความเพียรของตน เราเพียรด้วยเหตุผลกลไกอะไร ให้สติอยู่กับความเพียรในเหตุผลกลไกนั้น ๆ เช่น เรากำหนดพิจารณาอะไร สติต้องแนบสนิทกับสิ่งที่เราพิจารณา เรากำหนดคำบริกรรมก็ให้สติติดแนบอยู่กับคำบริกรรม เราทำความรู้สึกตัวในร่างกายของเรานี้ให้เป็นสัมปชัญญะ ก็ให้มีสติติดกันเป็นแถวเป็นแนวอันเดียวกัน ที่เรียกว่าสัมปชัญญะก็คือสติที่สืบต่อเนื่องกันไม่พลั้งเผลอนั่นเอง

เวลาเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ตามธรรมดาย่อมอยากจะหยุดจะพักจะหลับจะนอน แต่คำว่าความเพียรแล้วต้องเพียร ควรจะต่อสู้ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้านี้ประการใดบ้าง เราก็ต้องอดเราก็ต้องทน เช่น เดินจงกรมนาน ๆ อันนี้ก็คือความอดความทนนั่นแล ประการแรกเป็นอย่างนั้น แต่ประการต่อไปที่สติปัญญามีทางก้าวเดินและเป็นตัวของตัวขึ้นมาแล้ว สติปัญญาและความเพียรนั้นย่อมเป็นเครื่องดึงดูดตัวเองไปเองอิริยาบถทั้งหลายก็ก้าวไปตามนั้น ถึงจะเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าขนาดไหน จิตใจก็ไม่เป็นอารมณ์กับอิริยาบถแห่งการเดินของเรา นี่ก็เรียกว่าความเพียร

เอ้า เดิน ผู้ทำความเพียรด้วยท่าเดินต้องเดิน ถึงจะเหนื่อยจะเมื่อยล้าขนาดไหนก็ให้ทราบว่าเราทำงาน เขาเดินทางเพื่อจุดนั้นจุดนี้ เมื่อยังไม่ถึงจุดหมายปลายทางที่เขาต้องการ เขาต้องฝ่าต้องฝืนต้องอดต้องทนก้าวเดินไปเรื่อย ๆ พักก็เพียงเล็กน้อยแล้วก้าวเดินไปเป็นส่วนมาก คือทำการงานด้วยการก้าวเดิน นี่การประกอบความพากเพียรด้วยวิธีเดินต้องเป็นอย่างนั้น เราอย่าเห็นแก่ว่าพอเหน็ดเหนื่อยบ้างแล้วก็หยุดเสีย ๆ อันนี้มันเป็นเหมือนกับว่าทำเล่นทำเป็นพิธี ทำโดยไม่มีความรู้สึกเห็นโทษในสิ่งที่เป็นโทษมหาโทษต่อหัวใจนี้เลย ผู้ที่เห็นโทษในสิ่งที่เป็นโทษอยู่ในหัวใจนี้ ย่อมจะมีการต่อสู้อยู่ตลอดเวลา การต่อสู้กับความอดความทน กับความพากเพียรพยายามทุกด้านทุกทาง ที่จะให้ก้าวเดินไปด้วยความสะดวก ฝืนทุกสิ่งทุกอย่างนั้น ต้องเป็นเรื่องที่แนบสนิทติดกันไปเสมอ นี่เรียกว่าเดินจงกรม

ไม่ใช่เดินเพียงชั่วระยะเวลาชั่วโมงสองชั่วโมงเท่านั้นก็หยุด จะกี่ชั่วโมงก็ตามเพราะเราทำงาน เมื่อจะไปไม่ได้แล้วมันก็รู้เองเราไม่ใช่คนตาย เราเป็นคนเป็น ๆ นี้ทำงานอยู่ด้วยการเดินจงกรมชำระกิเลสนั้น มันนานสักเท่าไรเราอย่าไปถือเอาเรื่องเวล่ำเวลามาเป็นประมาณ เพราะกิเลสมันไม่อยู่กับเวลาแต่อยู่กับหัวใจคนต่างหาก ถ้าไป

กำหนดเวล่ำเวลา นั้นแหละกิเลสมันจะหัวเราะผู้บำเพ็ญด้วยวิธีการเช่นนี้ เราต้องอุตส่าห์พยายามต้องอดต้องทน นี่เป็นความเพียรประเภทหนึ่งในอิริยาบถเดิน อิริยาบถนั่งก็เหมือนกัน จะลำบากขนาดไหนพิจารณาให้เห็นเรื่องความทุกข์ในกาลที่ควรจะพิจารณา ให้เห็นสัจธรรมจากการนั่งนานนั่งมาก ทุกข์มากเพราะการนั่งเป็นอย่างไรบ้างก็ให้ได้รู้ได้เห็นกัน นี่เรื่องการประกอบความเพียรประกอบอย่างนี้

จะเป็นอิริยาบถใดก็ตาม ความเพียรในท่าใดก็ตาม ต้องเป็นท่าต่อสู้ ต้องเป็นท่าที่เหนียวแน่นมั่นคงอยู่ทุกท่าทุกวิธีการ ไม่ใช่ท่าเหลาะ ๆ แหละ ๆ เหมือนจะเหาะเหินเดินฟ้าไปที่ไหน ทั้ง ๆ ที่ตนก็ไม่รู้เลยว่า ความรู้สึกว่าจะเหาะเหินเดินฟ้าที่ออกจากความเพียรไปนั้น เข้าในหลุมกิเลสให้กิเลสต้มตุ๋นเอาเสียจนเปื่อยโดยไม่รู้สึกตัว นี่แหละพวกเราการประกอบความเพียรมันจึงไม่ถึงไหน ไม่เป็นอะไรขึ้นมาได้ ก็เพราะมีแต่จะออกนอกลู่นอกทางอยู่เช่นนี้เอง

ถ้าตั้งหน้าตั้งตาต่อการประกอบความพากเพียรด้วยท่าต่อสู้ จะเป็นอิริยาบถใดก็ตาม เป็นความเพียรจริง ๆ แล้ว ทำไมกิเลสในหัวใจเรากับหัวใจพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายท่าน ก็เป็นกิเลสประเภทเดียวกัน ความพากเพียรของเราถ้าเข้าแนบสนิทติดกันกับท่านบ้าง หรือใกล้เคียงกับความเพียรของท่านบ้าง ทำไมกิเลสจะไม่ร้อนตัวล่ะ

นี้มีแต่ทำให้กิเลสหัวเราะด้วยการสักแต่ว่า ถ้าว่าเดินจงกรมก็สักแต่ว่าเดิน นั่งภาวนาก็สักแต่ว่านั่ง จะท่ายืนก็สักแต่ว่ายืน ท่าไหนก็ตามขึ้นชื่อว่าท่าความเพียรมันเป็นท่าเหลวไหลอยู่ในนั้น ๆ อย่างนี้จะให้กิเลสร้อนตัวได้ยังไง นอกจากมันจะหัวเราะเยาะเอาตลอดเวลาเท่านั้น ไอ้เราไม่ได้อะไรก็จะได้แต่คำว่าเดินจงกรม คำว่านั่งสมาธิ คำว่าตัวภาวนาอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นความหมายลม ๆ แล้ง ๆ โดยไม่มีเนื้ออรรถเนื้อธรรมแฝงขึ้นมาภายในจิตใจอันเป็นผลประโยชน์จากความเพียรนั้นบ้างเลย อย่างนี้ใช้ไม่ได้นักปฏิบัติ ขอให้ท่านทั้งหลายได้พินิจพิจารณา

การประกอบความพากเพียรของเราที่ไม่ปรากฏผลเวลานี้ เป็นเพราะเราไม่ได้ขุดให้ถึงน้ำที่ควรจะถึง ตาน้ำมันอยู่ลึกอยู่ตื้นขนาดไหนขุดลงไปเถอะ ยังไงก็ต้องเจอน้ำ น้ำย่อมมีอยู่ในแผ่นดินนี้ นี่มรรคผลนิพพานย่อมมีอยู่ในศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ชอบแล้วนี้หนีเป็นอื่นไปไม่ได้ ขอให้ขุดลงไปตรงนี้ อริยสัจเป็นสำคัญมากที่จะแสดงตัวให้เห็นประจักษ์ในธรรมทั้งหลายเป็นขั้น ๆ ขึ้นไปจนกระทั่งวิมุตติหลุดพ้น จะหนีจากอริยสัจนี้ไม่ได้เลย อริยสัจคืออะไร ก็ต้องทุกข์บ้างล่ะซีคนเรา ไม่ทนกันได้เหรอต้องทนพินิจพิจารณาไม่ใช่ทนอยู่เฉย ๆ ทุกข์เกิดขึ้นอย่างไรก็ให้ตามพิจารณา

สมุทัยได้แก่ความคิดความหลอกลวงเรานั้นแหละเป็นสำคัญ เฉพาะอย่างยิ่งหลอกในเวลาเดินจงกรมนั่งสมาธิ ถ้าเจ็บบ้างปวดบ้างก็กลัวแต่จะล้มจะตายไปเสีย หลบ

หลีกปลีกตัวออกไปเสียก็ว่าตนพ้นภัย อย่างนี้ชาวบ้านเขาก็ทำกันได้ เดินเหนื่อยเขาก็นั่งพักเสีย ยืนนานมันเหนื่อยเขาก็พักเสีย อยู่ในท่าใดที่เป็นทุกข์เขาก็เปลี่ยนท่านั้นเสีย นี่เขาเปลี่ยนได้ โลกเขาก็เปลี่ยนได้อย่าว่าแต่พระเราเปลี่ยนหาที่หลบภัยอันไม่ใช่เรื่องนั้นเลย คำว่าหลบภัยหลบที่ตรงไหน หากพิจารณาดูภัยให้เห็นชัดเจน ไม่ต้องบอกก็หลบได้เรื่องภัย ดีไม่ดีภัยหลบเราด้วยซ้ำไป

การประพฤติปฏิบัติต้องเอาจริงเอาจัง ขณะนั่งภาวนาทุกข์เกิดขึ้นมา ให้จับจุดที่เด่นกว่าเพื่อนนั้นแหละเป็นสนามรบ เป็นจุดที่พินิจพิจารณา เราอย่ากลัวตาย เราอย่าอยากให้ทุกข์นี้หาย ความอยากให้ทุกข์นี้หายเป็นสมุทัย จะทำให้ทุกข์นี้กำเริบเสิบสานมากขึ้นโดยลำดับแล้วถอยกรูดไปไม่รอด เอ้า ทุกข์จะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงไรก็เกิดเถิด เรื่องของทุกข์เป็นเรื่องของทุกข์ ไม่อย่างนั้นท่านไม่เรียกสัจธรรม ถึงเวลาตายจะทุกข์ถึงขั้นตายทำไมเราจะทนได้ สัตว์โลกทุกรายทนทุกข์จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายแล้วตายไปด้วยกันทั้งนั้น เหตุใดเวลานี้เราไม่ได้นั่งเพื่อตาย เรานั่งเพื่อหาเหตุหาผลในวงสัจธรรมให้ได้ความจริงขึ้นมาภายในจิตใจของเรานี้ ทำไมเราจะกลัวตาย

พิจารณาลงไปในจุดที่เป็นทุกข์มาก เอ้า หากมีจุดหนึ่งจนได้ในสกลกายของเราขณะที่เรานั่งมาก เช่น กระดูกหัวเข่าเป็นต้น มันทุกข์ที่ตรงไหน ทุกข์จุดไหน ถือเอาจุดนั้นขึ้นมาพินิจพิจารณา เรื่องทุกข์จะหายหรือไม่หายอย่าไปยุ่ง ขอให้ทราบความจริงของทุกข์นี่ว่าอะไรเป็นทุกข์ กระดูกเป็นทุกข์เหรอ พอว่ากระดูกเป็นทุกข์เหรอ จิตจ่อลงไปที่กระดูกตรงที่ว่าเป็นทุกข์นั้นแล สติจ่อลงไปตรงนั้น ความรู้สึกจ่อลงไปตรงนั้นแล้วดูทุกข์ให้ชัดเจนด้วยสติ แยกจากดูทุกข์แล้วดูกระดูกให้ชัดเจนว่ามันเป็นอันเดียวกันไหม ถ้าหากว่าเป็นอันเดียวกันแล้ว คนตายแล้วกระดูกยังมีอยู่นี้มันเป็นทุกข์ไหม เอาไปเผาไฟหรือขว้างทิ้งที่ไหนมันบ่นว่าเจ็บไหม มันไม่ได้บ่นว่าเจ็บ แล้วทำไมว่ากระดูกเป็นทุกข์ล่ะ นี่แยกกันอย่างนี้ เอ้า ทีนี้จิตเป็นทุกข์ไหม ถ้าว่าจิตเป็นทุกข์ ทุกข์นี้ดับไปแล้วจิตดับไปด้วยไหม นั่นแยกแยะให้เห็นชัดเจน

การแยกแยะไม่ใช่เราจะแยกแยะเพียงครั้งหนึ่งครั้งเดียว หากเป็นตะลุมบอนสับสนวนเวียนกันอยู่นั้นด้วยสติด้วยปัญญา จนกระทั่งรู้แจ้งเห็นชัดในอวัยวะที่สำคัญว่าเป็นทุกข์ เช่น กระดูก เป็นต้น และในจิตที่ไปให้ความสำคัญเขาได้แก่สัญญา สำคัญว่านั้นเป็นทุกข์นี้เป็นทุกข์ ย้อนเข้ามาก็คือเราเป็นทุกข์เพราะความทุกข์มาก แล้วแยกแยะกันอยู่อย่างนี้ ดูให้เห็นชัดเจนไม่ถอย เรื่องสติปัญญามีเท่าไรให้ทุ่มลงไปในจุดนั้น ไม่ต้องการความหายไม่หายของเรื่องทุกข์ แต่ต้องการความจริงที่จะปรากฏขึ้นจากการพิจารณาให้เป็นสัจธรรมประจักษ์ใจของเราเท่านั้น นี่คือการพิจารณาเรื่องทุกข์ นี้แลคือการประกอบความเพียร ถึงวาระที่จะควรทำเช่นนี้ก็ควรจะให้มีนักปฏิบัติเรา

อันนี้นั่งก็นั่งอย่างนั้น ตั้งแต่วันบวชมาก็นั่งแบบที่ว่าเถลไถลนั่นแหละ เดินก็เดินแบบเถลไถล จะทำความเพียรในท่าใดแบบใดก็ตาม มันเป็นเรื่องเถลไถลให้กิเลสลากออกไป ๆ วันหนึ่ง ๆ ทำความเพียรไม่ได้เรื่องได้ราว มันจะได้เรื่องอะไรในเมื่อมีแต่เรื่องของกิเลสลากไปถูไปถลอกปอกเปิกทั้งวันทั้งคืน ธรรมะไม่ปรากฏภายในจิตใจเลย เช่น อดทน สติปัญญาไม่ปรากฏในตัวเองแล้วจะหาธรรมความจริงขึ้นมาจากที่ไหน เมื่อทำความเพียรดังที่เป็นมาอย่างนี้จะไม่เห็นอะไรอยู่เรื่อยมาอย่างนี้ แล้วเรายังจะนอนใจทำอย่างนี้อีกต่อไปเหรอ ทำไมจึงไม่พลิกไม่แพลงหาเหตุหาผลหาต้นหาปลาย คุ้ยเขี่ยขุดค้นหาความจริงจากสิ่งที่ปรากฏอยู่นี้ มีทุกข์เป็นต้นบ้างล่ะ มันเป็นยังไงหัวใจของเรานักปฏิบัติ นี่ซิมันถอยหลัง ๆ ถอยลงไปเรื่อย ๆ ทำความเพียรก็สักแต่ว่า ๆ มันหนักอกจะตายแล้วนะผมผู้เป็นหัวหน้านี้

การอธิบายให้หมู่เพื่อนฟังทั้งหลายนี้ ล้วนแล้วแต่ได้สมบุกสมบัน ได้ผ่านเป็นผ่านตายมาแล้วด้วยตนเองทั้งนั้น ไม่ใช่นำมาพูดอย่างโก้เก๋อย่างโอ้อวดเพื่อนฝูงเฉย ๆ นะ เป็นความจริงทั้งเหตุที่บำเพ็ญมาด้วย ทั้งผลที่ประจักษ์ด้วย เป็นสิ่งที่ลืมไม่ได้เลยก็คือความเพียรตะลุมบอนกันดังที่ว่านี้แล แม้กิเลสจะหนาแน่นบนหัวใจก็ตามเถอะ ในขณะนั้นจะเบิกกว้างออกหมด ยังเหลือแต่จิตผู้รู้ ๆ อยู่ด้วยความอัศจรรย์ของตนในขั้นนั้นเท่านั้น แล้วลืมไม่ได้ นี่จึงเรียกว่าขุดค้นหาธรรมให้ถึงความจริงของธรรมขึ้นมา

ทุกข์จะทราบชัดเจนว่าเป็นเพียงความจริงอันหนึ่งเท่านั้น ไม่ปรากฏว่าได้เป็นพิษเป็นภัยต่อผู้ใดเลย นั่นจึงว่า **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** ทุกข์เป็นความจริงอันหนึ่งเท่านั้น ไม่มีความหมายในตนเองและไม่ไปให้ความหมายแก่ผู้ใด และไม่ได้มีความรู้สึกตนว่าได้ไปให้ทุกข์แก่ผู้ใด เช่น ให้ทุกข์แก่กระดูก เป็นต้น ด้วยความที่เราสำคัญว่ากระดูกเป็นทุกข์ทีนี้กระดูกก็แยกลงไปอีกเช่นเดียวกัน มันก็สักแต่ว่ากระดูก มีมาตั้งแต่วันเกิด แม้ทุกข์นี้จะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น กระดูกก็มีอยู่แล้ว เวลาทุกข์นี้ดับไปกระดูกก็ไม่เห็นดับไปด้วย กระดูกก็เป็นกระดูกอยู่นั้น อันนี้ก็เป็นความจริงอันหนึ่ง

เมื่อเราพิจารณาแยกแยะวนไปเวียนมาเพื่อหาความจริงอยู่เช่นนี้ ทำไมมันจะไม่ย้อนเข้าไปหาจิต เพราะจิตแท้ ๆ เป็นผู้พิจารณา สัญญาที่ออกจากจิตแท้ ๆ เป็นผู้ไปหมายไปสำคัญว่านั้นเป็นทุกข์นี้เป็นทุกข์ หมุนกันไปหมุนกันมาเพื่อหาความจริงอยู่นี้ ทำไมจะไม่เห็นทำไมจะไม่เจอ ของจริงมีอยู่ในกายในจิตของเรานี้แท้ ๆ เมื่อมันทราบเสียครั้งหนึ่งเท่านั้นแหละ แล้วปักลงอย่างลึกทีเดียว ไม่มีคำว่าถอนความจริงอันนี้ความอัศจรรย์อันนี้ เมื่อได้เจอแล้วในขณะนี้ แม้วันหลังคราวหลังจะไม่เป็นก็ตาม ความรู้ความเห็นประเภทนี้ วิธีการประเภทนี้ที่เคยดำเนินมานี้แล้ว จะไม่มีวันถอนเลย นั่นจึงว่า

เป็นความจริงอีกประเภทหนึ่งไม่ใช่ความจำ เป็นความจริงฝังลึก ถ้าเราจะพูดให้เต็มปากก็คือว่าฝังลงในขั้วหัวใจไม่มีวันถอนเลย

คุ้ยเขี่ยขุดค้นให้มันเห็นเหตุเห็นผลบ้างซิผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ทำไมเดินจงกรมเหยาะ ๆ แหยะ ๆ ทำความพากเพียรเหยาะ ๆ แหยะ ๆ ไม่ได้เรื่องได้ราวก็อยู่กันไป ๆ ทำไมอยู่ได้ ทำไมไม่มีความวิตกวิจารณ์ตนเองบ้าง ไม่รำพึงตนเองบ้างว่าอยู่อย่างนี้เป็นยังไง มันผิดกับโลกเขาอยู่กันยังไงบ้าง มันมีความหมายอะไร ความเพียรก็เดินจงกรมหย็อก ๆ นั่งสมาธิก็ง่วงเหงาหาวนอน มีแต่เรื่องของกิเลสเข้ากล่อมอยู่ตลอดเวลา หาความหมายหาที่ยึดที่เกาะภายในจิตใจกับธรรมทั้งหลายไม่ได้แล้ว เราอยู่ด้วยเหตุผลกลไกอะไร เรามีหลักมีเกณฑ์อะไรพอที่จะให้เป็นความอบอุ่นภายในจิตใจของเรา ไม่มีว่าอย่างนี้เลย ต้องหาให้มีซิ

ธรรมพระพุทธเจ้ามีอยู่สด ๆ ร้อน ๆ ก็เคยพูดไม่รู้กี่ครั้งกี่หน ศาสนธรรมหรืออริยสัจ ๔ ภายในกายในใจของเรานี้แลคือตลาดแห่งมรรคผลนิพพาน ก็พูดอยู่แล้วตลอดเวลา จะมาโกหกหมู่เพื่อนยังไง ก็เอาความจริงออกมาพูดแท้ ๆ ความเป็นเป็นอย่างนั้นแท้ ๆ เอาความจริงออกมาพูดแล้วทำไมมันจึงไม่เป็นไม่เห็น ไม่รู้เรื่องรู้ราวอะไรเลย เดินจงกรมก็เดินมาตั้งแต่วันบวชจนกระทั่งป่านนี้ นั่งสมาธิภาวนาก็เคยนั่งมา มันก็นั่งแบบนั้นแหละ คือแบบเหลาะ ๆ แหละ ๆ เหลว ๆ ไหล ๆ โลเลโลกเลกดังที่เคยเป็นมา มันจึงได้แต่สิ่งเหล่านี้มาเต็มเนื้อเต็มตัวเต็มใจ อยู่ก็อยู่แบบนี้ นั่งก็นั่งแบบนี้ เป็นอยู่ก็เป็นแบบนี้ เวลาตายไปก็จะตายไปแบบนี้ หามรรคผลนิพพานอันวิเศษวิโสดังพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ด้วยพระเมตตานั้น ไม่ปรากฏภายในจิตใจเลย เพราะถูกกิเลสหลอกหลอนต้มตุ๋น โดยที่เราไม่รู้กลมายาของมันตลอดมาอย่างนี้

เป็นยังไงเพื่อนฝูงที่มาอยู่กับผมนี่ ผมหนักไม่ใช่เล่นนะทุกวันนี้ หนักหลายด้านหลายทางด้วย ผมนี่ทนอยู่กับหมู่กับเพื่อนนี้ยังว่าดีนะ ผมอยากดีดตัวออกไปเมื่อไรผมดีดได้นะ ผมไม่ได้ห่วงอะไรผมพูดจริง ๆ ไม่ได้โอ้ได้อวดไม่ได้คุย เสียดายอะไรโลกธาตุนี้พิจารณามาจนรอบหมดเสียทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว มันมีแต่สิ่งเหล่านี้เต็มแผ่นดินหรือเต็มโลกเต็มสงสารมาตั้งแต่กัปใดกัลป์ใด ก็รู้อยู่แล้วเห็นอยู่แล้วหลงมันหาอะไร ตื่นมันหาอะไร ห่วงมันหาอะไร หวงมันหาอะไร นอกจากห่วงจิตใจดวงที่มันติดมันพันที่ไม่รู้ไม่เห็น และติดพันอยู่เรื่อย ๆ ด้วยความทุกข์ความทรมานในภพนั้นภพนี้ วันนั้นวันนี้ เดือนนั้นเดือนนี้ ปีนั้นปีนี้ ชาตินั้นชาตินี้ เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ เป็นอยู่อย่างนี้ และยังจะเป็นไปอย่างนี้ด้วยความทุกข์ความทรมานหาวันสิ้นสุดยุติไม่ได้

นี่มีความห่วงใยในจิตดวงนี้ต่างหาก กับเพื่อนฝูงที่ได้มาอาศัยอยู่กับผม ผมไม่ได้ห่วงอะไรอื่นนะ เพราะฉะนั้นสิ่งใดที่มันขัดข้องกับธรรม อย่าเอามากีดมาขวางธรรม

อย่ามาเหยียบย่ำทำลายหัวอกของผมที่ได้แนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนด้วยความเมตตา ผมอกจะแตกแล้วนะ ขอให้หมู่เพื่อนได้เห็นใจ

อันใดที่เป็นภัย ก็รู้แล้วว่ากิเลสเป็นภัยมาตลอดเวลา ทำไมจึงให้มันอาจหาญกล้าหาญเข้ามาตีตลาดในวงพระ เฉพาะพระกรรมฐานของเราด้วย แหม มันพิลึกกึกกือเหลือเกินนะ สลดสังเวชนั่นเอง ถ้าว่ามันพออกแตกมันอกแตกได้จริง ๆ เพราะสอนแทบเป็นแทบตาย ผลปรากฏออกมาเป็นยักษ์เป็นผีนี่เป็นยังไง มันไม่เป็นอรรถเป็นธรรมเลย เจ้าของพิจารณาซิ ผู้เป็นใครเป็นต้องพิจารณา มันเป็นด้วยกันนั่นแหละไม่มากก็น้อย เอ้า พิจารณาซิสิ่งเหล่านี้ ถ้าหากว่าผมเป็นผู้โกหกหาเรื่องใส่หมู่เพื่อน มันเป็นยังไงมันเป็นไหม สิ่งเหล่านี้มันทำดีอะไรให้เรา นอกจากมันกีดมันขวางหัวใจให้ก้าวไม่ออกเดินไม่ได้ อยู่ไหนขวางหมดถ้าลงมันได้ขวางหัวใจนี้แล้ว แสดงอากัปกิริยาอะไรออกไปมันขวางหมด ๆ ขวางทั้งโลกทั้งสงสาร ไม่มีใครขวางก็ขวางตัวเองอยู่อย่างนั้น มันเป็นของดีแล้วเหรอขวางตัวเอง เหยียบย่ำทำลายตัวเองอยู่อย่างนั้น มันน่าจะพิจารณา แล้วจะทำยังไง

การสอนเรื่องความพากความเพียรก็สอนมาอย่างนี้ นี่ละคือความเพียรเพื่อให้เห็นเหตุเห็นผล ต้องพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายสันหลายคมซิผู้ปฏิบัติ มาอยู่ที่อ ๆ อยู่เฉย ๆ อยู่แบบเซ่อ ๆ ซ่า ๆ มันก็เป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวลนั่นแหละ ที่สอนคนให้เซ่อ กล่อมคนให้เซ่อ กล่อมผู้ปฏิบัติให้เซ่อ ๆ ซ่า ๆ ถ้าเป็นธรรมแล้วจะไม่เซ่อ วันนี้ประกอบความเพียรอย่างนี้เป็นอย่างนี้ มันเป็นยังไง นั่นหาเหตุแล้ว พลิกหาอีกพลิกหาอยู่อย่างนั้นตลอดเวลา นั่นจึงเรียกว่าความเพียรเพื่อความเฉลียวฉลาด ดัดสันดานกิเลสเอาให้อยู่ในเงื้อมมือ ต้องเป็นอย่างนั้นผู้ปฏิบัติ

นี่อยู่ยังไงก็อยู่อย่างนั้น วันไหนก็มีแต่มืดกับแจ้ง ๆ เดินจงกรมก็เท้าแปะ ๆ บนแผ่นดินแล้วก็ว่าได้ทำความเพียร หัวใจเป็นยังไง มันเป็นความเพียรให้ไหม หรือถูกกิเลสเอาไปถลุงที่ไหนเขียงไหน จนเป็นลาบเลยลาบไปแล้ว เขี่ยลงในป่าช้าผีดิบไปหมดแล้ว เขี่ยลงถานไปหมดแล้ว เรายังไม่รู้ตัวอยู่เหรอว่าเรากลายเป็นมูตรเป็นคูถไป เพราะกิเลสมันกินมันขี้มันถ่ายไปแล้วนั้นน่ะ ขนาดนั้นเรายังไม่รู้ตัวอยู่เหรอ ผู้ปฏิบัติไม่รู้ใครจะรู้ ผู้ปฏิบัติเท่านั้น ยกให้เลยว่าเท่านั้น จะรู้สิ่งเหล่านี้ตามทางของศาสดาที่ทรงสอนไว้ เพราะพระพุทธเจ้าไม่ใช่เป็นผู้ที่โง่เขลาเบาปัญญา เป็นที่เลิศที่สุดในเรื่องความเฉลียวฉลาดแหลมคม กิเลสเหล่านี้มีอำนาจขนาดไหนก็บอกแล้ว มันไม่มีความฉลาดแหลมคมมันจะครอบหัวใจโลกได้เหรอ แล้วทำไมพระพุทธเจ้าจึงโผล่ขึ้นมาได้ เหยียบหัวมันลงไปและประกาศสอนโลกให้รู้ภัยของมัน

พวกเรายังให้มันกล่อมอยู่เหรอว่าเป็นของดิบของดี ความขี้เกียจขี้คร้านความท้อแท้อ่อนแอเหลวไหลนี้เป็นเรื่องอะไร ถ้าไม่ใช่เรื่องของกิเลส มันท้อแท้ก็ท้อแท้อะไร ท้อแท้ที่จะไม่ก้าวเข้าสู่ธรรมนั่นซิ ท้อแท้เหลวไหลให้เป็นไปตามเรื่องของกิเลสทั้งนั้นนี่นะ ไม่ได้เป็นไปตามธรรม เรายังยินดีอยู่เหรอ การประพฤติปฏิบัติเป็นยังไงนี่มันน่าคิดอยู่มากนะ เพราะการอบรมสั่งสอนหมู่เพื่อนอบรมมานาน มันน่าจะได้เทียบได้เคียงมาแล้วและน่าจะได้นำมาพูด เช่นอย่างพูดอยู่ทุกวันนี้ แต่ก่อนก็ไม่เคยพูดแบบนี้ นี่มันอดไม่ได้เพราะมันทบมันทวนพิจารณาจนอกจะแตกแล้วเวลานี้เกี่ยวกับหมู่กับเพื่อน เนื่องจากว่าเราบำเพ็ญมายังไงนี่อันหนึ่ง มันอดที่จะนำมาเทียบเคียงไม่ได้ เพราะเป็นแนวทางที่ถูกต้องดีงามพอหมู่เพื่อนจะนำไปเป็นคติได้แล้ว

ถึงคราวเด็ดควรจะได้เด็ด ถึงคราวจริงควรจะได้จริง ถึงคราวเด็ดขาดก็ให้เด็ดขาด ควรจะให้เป็นอย่างนั้นในการประกอบความเพียรของแต่ละราย ๆ ในบางครั้งบางคราวถ้าไม่หนักแน่นไปตลอดก็ดี แต่เมื่อถึงขั้นที่ควรจะหนักแน่นไปตลอดไม่ต้องบอกถึงขั้นนั้นแล้วเป็นเองดังที่เคยแสดงให้ฟังแล้ว ขั้นล้มลุกคลุกคลาน ขั้นตะเกียกตะกายต้องตะเกียกตะกายซิ ขั้นเด็ดต้องเด็ด ขั้นทนต้องทนไม่ทนไม่ได้

เราจะอยู่อย่างนี้ ๆ ไปมันก็เป็นอย่างนี้แหละ มีอะไรวิเศษในหัวใจของเรา วันหนึ่งมันคิดเรื่องอะไร เรื่องเหล่านั้นมันเคยคิดมากี่ครั้งกี่หนแล้ว เอาอะไรมาให้เราวิเศษวิโสพอที่จะได้เพลินกับมันจนลืมเนื้อลืมตัว ลืมความพากความเพียร สติไม่มีในหัวใจเลยเป็นยังไง นี่มันจืดจางไหม หัวใจถ้าเป็นไปกับกิเลสมันจืดจางไหม แล้วเราจะเรียกว่ามันกล่อมดีไหมกิเลส พิจารณาซิ มันละเอียดแหลมคมขนาดไหน เราไม่ทันมันเลยไม่รู้ตัวเลยจะว่ายังไง ถูกมันกล่อมอยู่ตลอดเวลายังไม่รู้จะว่าเราฉลาดอยู่เหรอ

เอ้า ปฏิบัติให้ถึงนั่นซิ เมื่อถึงแล้วจะรู้เพลงของกิเลส กิเลสขนาดไหนแบบใดเพลงใด มันจะมีความละเอียดแหลมคม มีความแยบคายของมันอยู่ในนั้น ๆ ทุกแขนงของกิเลสที่แสดงตัวออกมา มันจึงได้ครองโลกครองหัวใจของสัตว์โลก ถ้ามันไม่มีความละเอียดแหลมคม ไม่มีความแยบคายอยู่ในแขนงแห่งการแสดงของมันแล้ว ทำไมโลกจะไม่เห็นโทษของมัน นี่จนกระทั่งถึงไม่เห็นเลยไม่ว่าใครก็ตาม มิหนำซ้ำพระพุทธเจ้ามาประกาศธรรมะกังวานอยู่ เช่นปัจจุบันนี้ก็ได้ ๒,๕๐๐ กว่าปี ยังไม่รู้เรื่องรู้ราวยังไม่ตื่นเลยจะว่ายังไง

หนาขนาดไหนพวกเรา แล้วกิเลสเก่งขนาดไหน เอามาเทียบกันซิ พิจารณาซิแล้วยังจะติดไปอีกเป็นไปอีกอย่างนี้ตลอดเวลา ถ้าไม่เอาธรรมเข้าไปตบไปต่อยไปตีไปขุดไปค้นกันแล้ว ยังไงก็จะไม่เห็นโทษของกิเลสแม้นิดหนึ่งภายในหัวใจนี่เลยแหละ ก็จะแบกแต่กิเลสไปอีก ให้มันเหยียบหัวใจไปเกิดในภพนั้นภพนี้ ภพไหนภพไม่ทุกข์มีเหรอ

ฟังแต่ว่าเกิด ๆ **ชาติปี** ทุกฺขา ว่าไง ท่านบอกไว้ด้วยเหรอว่า **ชาติปิ สุขา** มีไหม **ชราปิ สุขา** มีไหม สิ่งใดเป็นยังไงท่านก็บอกตามความจริง ว่าเกิดเป็นทุกข์ ท่านไม่ได้บอกว่าเกิดเป็นสุข เพราะท่านเคยเกิดมาแล้ว ถ้าเป็นสุขท่านก็จะได้บอกว่าเป็นสุขมาแล้วพระพุทธเจ้าน่ะ นี่ก็เห็นภัยมาแล้วในความเกิดทั้งหลายว่าเป็นทุกข์ ๆ จึงได้มาประกาศสอนพวกเรา กังวานมาอยู่กี่ปีกี่เดือนแล้ว

ในแบบในแผนตำรับตำรา มีแต่ความจริงที่ออกจากพระทัยของพระพุทธเจ้ากังวานตลอดเวลาอยู่แล้ว อ่านเข้าไปก็กังวาน ถ้าอ่านด้วยความสนใจ อ่านด้วยความพินิจพิจารณาแล้ว จะกังวานออกมากระเทือนหัวใจเรา ๆ ตลอด ไม่ว่าจะได้ยินได้ฟังอะไรด้วยความสนอกสนใจใคร่อรรถใคร่ธรรมอยู่แล้ว ยังไงก็จะต้องกระเทือนเข้ามาในหัวใจ ๆ ให้ได้เห็นเหตุเห็นผลรู้โทษรู้กรรมของมัน ว่ามันทำกรรมทำเวรกับเราขนาดไหนกิเลส นั่นพิจารณาซิ

ถ้าไม่เอาจริง ๆ จัง ๆ จะไม่เห็นนะ แง่กลอุบายต่าง ๆ ของกิเลสที่มันกล่อมเฉพาะอย่างยิ่งกล่อมหัวใจเราแต่ละดวง ๆ ซึ่งเป็นหัวใจของนักปฏิบัติกรรมฐานที่เขานับถือด้วยนะเวลานี้ เฉพาะอย่างยิ่งสายหลวงปู่มั่นภาคอีสานนี่ แล้วให้กิเลสมันกล่อมให้กิเลสมันถลุงอยู่นี้มันสมเหตุสมผลแล้วเหรอ ถ้าใครก้าวเข้ามามองเห็นด้วยตาแล้วเห็นแต่กิเลสถลุงพระกลิ้งไปกลิ้งมาอยู่อย่างนั้น เฉพาะอย่างยิ่งพระวัดป่าบ้านตาดเกลื่อนอยู่เหมือนกับขอนซุงเต็มวัดเต็มวา มีแต่ถูกกิเลสถลุงกลิ้งไปกลิ้งมานี้ใครจะดูได้ไหม คนทั่วประเทศไทยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวัดป่าบ้านตาดนี้ดูได้ไหม ในเมื่อเห็นแต่พระเณรในวัดเป็นขอนซุงให้กิเลสเตะไปถีบมา ยันไปยันมากลิ้งไปกลิ้งมา ถลุงไปตลอดเวลาอยู่อย่างนี้ ไม่มีเวลาที่จะมองเห็นแย็บหนึ่งว่า นักปฏิบัติกรรมฐานวัดป่าบ้านตาดได้ต่อยกับกิเลสพอให้กิเลสสะดุ้งบ้าง ไม่เห็นมีเลย อย่างนี้เป็นยังไง มันคุ้มค่ากันไหม

เราเอามาคิดบ้างซิสิ่งเหล่านี้ มันเป็นความคิดที่จะเกิดประโยชน์แก่ตน ไม่ต้องคิดเพื่อจะแก้พิษแก้ภัยที่ไม่ให้เขาเห็นความสลดสังเวชอย่างนั้นก็ตามเถอะ มันจะเป็นประโยชน์แก่เรานี้โดยไม่ต้องสงสัยละการคิดอย่างนี้ เมื่อมันเป็นประโยชน์แก่เรา ใครมาเห็นก็รู้ความเป็นมงคลทั้งนั้นแหละ ตามีหูมีรู้กัน ดีชั่วประการใดรู้กัน นี่มันไม่ได้มองเห็นด้วยตาเนื้อเฉย ๆ นะจึงไม่ได้เกิดความสลดสังเวช มาปลงธรรมสังเวชภายในวัดป่าบ้านตาดเรา เรายังจะเพลินอยู่เหรอ ยังจะภูมิใจอยู่เหรอว่าเราเป็นพระกรรมฐาน ไม่ได้คิดบ้างเหรอว่าเราแพ้กิเลสมาวันยังค่ำคืนยังรุ่ง เรื่อยมาตั้งแต่วันบวชจนกระทั่งบัดนี้ ไม่มีการชนะมันมาโดยลำดับ ๆ เลย เป็นยังไงนักปฏิบัติเรา

ถ้าผู้ปฏิบัติจะเป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์แล้วต้องชนะ ชนะเรื่อยมา ๆ เป็นลำดับลำดา ขณะจิตที่แสดงออกมาแต่ละครั้งละคราว จะแสดงในการต่อสู้ แสดงด้วยการหลบ

หลีกปลีกตัวหรือหลบซ่อน หรือพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายสันพันคมที่ต่อยกับกิเลสนั่นนักปฏิบัติให้มันเห็นอย่างนั้นบ้างซิ

นี่มองไปที่ไหนมองไปเมื่อไรมองดูเมื่อไร มีแต่กิเลสถลุงพระถลุงหัวใจของพระกรรมฐาน มันสลดสังเวชจะตายไปแล้วนี่นะจะว่าไง ได้พากันคิดอย่างไรบ้างหรือไม่ แพ้มันมาเท่าไรแล้ว บวชมากี่พรรษา ตั้งหน้ามาปฏิบัติกี่ปีแล้ว แพ้มันมาเท่าไร ยังไม่รู้สึกตัวว่าแพ้อยู่หรือเวลานี้ หรือเรายังภูมิใจว่าชนะมันอยู่ ชนะลม ๆ แล้ง ๆ ที่ไหน มันไม่มีอะไรที่จะชนะ นอกจากชนะลม ๆ แล้ง ๆ เฉย ๆ ภูมิใจลม ๆ แล้ง ๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย นี่รู้ไหมอันนี้ก็เป็นกลหนึ่งของกิเลสให้เราเตะเงาต่อยเงาไป ตัวกิเลสจริง ๆ ไม่เห็นมัน อยู่ที่ไหนไม่รู้ นี่เรารู้แล้วยัง พิจารณาซิผู้ปฏิบัติ

ทำความพากเพียรไม่มีวรรคไม่มีตอน ไม่มีเผ็ดไม่มีร้อน ไม่มีเข้มข้นตามกาลตามเวลา ตามเหตุการณ์ที่ควรจะเป็นไปได้เลยแล้ว ยังไงก็ตายทิ้งเปล่า ๆ นะ จะไม่เป็นประโยชน์อะไรเลยถ้าหากไม่ใช้อย่างที่ว่านี่ ก็บอกแล้วกิเลสเป็นยังไง ฉลาดขนาดไหน นี่นำเรื่องของกิเลสที่มันฉลาดมาพูดให้ฟัง นอกจากนั้นก็นำเรื่องความโง่ของเราให้ฟังอีก และนำเรื่องความฉลาดทันกิเลสมาให้ฟังอีก ท่านทั้งหลายจะหาฟังที่ไหนอีก การปฏิบัติก็ปฏิบัติ เวลาโง่ก็โง่ที่สุดก็เคยพูดให้ฟังแล้ว เอาตัวออกยืนยันเลย ใครจะว่าบ้าก็บ้า นี่เพราะความเมตตาสงสารหมู่เพื่อน อยากให้เห็นเหตุเห็นผลเป็นความจริงขึ้นมานั่นเองจึงได้พูดถึงขนาดนี้ เวลาสติปัญญาความเฉลียวฉลาดมันกระดิกตัวขึ้นมา ๆ จนกระทั่งถึงขั้นเกรียงไกรทันกิเลสประเภทต่าง ๆ โดยลำดับลำดา ทันแล้วฆ่าด้วย ๆ ไปโดยลำดับลำดานี้ก็ได้พูดให้ฟัง จนถึงขนาดที่ว่ากิเลสตัวไหนอยากคอขาดให้โผล่ขึ้นมา ถ้าเป็นคอมีคอก็คอขาด ๆ โผล่ขึ้นมา ถึงขนาดนั้น

เมื่อถึงขั้นเกรียงไกรของสติปัญญาที่ทันอุบายของกิเลสมันถึงขนาดนั้น ฟาดให้มันม้วนเสื่อลงไปหมดไม่มีอะไรเหลือแล้ว อะไรมากีดมาขวาง อะไรมาแสดงกลมายาให้จิตนี้กลิ้งไปกลิ้งมาเหมือนลูกฟุตบอลนั้นมีไหมที่นี่ มันไม่มีก็รู้ว่าไม่มีซี เมื่อเป็นเช่นนั้นมันก็สรุปลงได้ความว่า มีกิเลสเท่านั้นที่มาก่อกวนมายุแหย่มาทำลาย ให้ได้รับความทุกข์ความลำบากอยู่ตลอดมาจนกระทั่งป่านนี้ และยังจะเป็นไปอีกหาที่สิ้นสุดยุติไม่ได้ไม่มีอะไรนอกจากกิเลสเท่านั้น เมื่อมันหมดจากหัวใจแล้วก็รู้ชัดเจน ทีนี้อุบายของกิเลสมันใช้กลใดอุบายใดแขนงใดที่เคยเป็นความแยบคายมา มันพังไปหมด ๆ ด้วยอำนาจของธรรมที่เหนือกว่า ๆ ไปแล้ว ก็ได้มาพูดให้ฟัง จะให้ทำยังไงอีก

นี่ได้พูดให้หมู่เพื่อนฟังหมดทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว ก็ยังไม่ได้หน้าได้หลังอะไรเลยทำไง มันไม่มีเคล็ดมีลับไม่มีทุ่มมีโมงบ้างเลยถึงไม่ได้เรื่อง ทางที่ควรจะเด็ดไม่เด็ด ควรจะใช้สติปัญญาให้มากไม่ใช้ ความจะใช้ความอดความทนให้มากไม่ใช้ทำยังไง มีแต่ให้

กิเลสมันเด็ดเอา ๆ ดัดเอาเด็ดเอาตลอดเวลา ความเด็ดมีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้น ธรรมไม่ได้เด็ดมันเลยนี่ทำยังไง เราไม่อายเราบ้างเหรอ กิเลสอยู่ในหัวใจเราเราไม่อายหัวใจเราบ้างเหรอ มีแต่แพ้ตลอดเวลา เรายังภูมิใจกับความแพ้ของเราอยู่เหรอ แล้วเราจะเป็นไปด้วยความแพ้ ภูมิใจไปด้วยความแพ้นี้เหรอ ในระยะต่อไปในขณะต่อไปนี้ แล้ววันพรุ่งนี้วันมะรืนจนกระทั่งวันเราตาย เราจะหวังความภูมิใจในการแพ้กิเลสโดยไม่รู้สึกตัวอยู่อย่างนี้เหรอ เอามาคิดบ้างซิสติปัญญามี

กิเลสนี้มันเหยียบเรามาสักเท่าไรแล้ว มันไม่เคยให้คุณแก่ผู้ใด พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์สอนว่ากิเลสเป็นภัยทั้งนั้น ทำไมเราจึงให้มันกล่อมอยู่ตลอดเวลาไม่รู้สึกตัวเลย เป็นยังไงลูกศิษย์ตถาคตน่ะ มันไม่เกินไปแล้วเหรอ พิจารณาซิ นี่อกจะแตกแล้วนะถึงขั้นที่ควรจะเด็ดบ้างไม่มีเลยการประกอบความพากเพียร ให้มันมีซี เหมือนการเดินทาง ทางที่ราบรื่นก็มี ขรุขระก็มี เป็นหลุมเป็นบ่อเป็นเหวเป็นอะไรมี ๆ มีไปโดยลำดับลำดา ก็ก้าวไปเดินไปตามนั้นจนกระทั่งผ่านพ้นไปได้

นี่ก็เหมือนกันวิธีการต่อสู้กิเลส ไปทางไหนมันมีแต่ดงหนาป่าทึบของกิเลสทั้งนั้น ตรงนี้ช่องนี้พอที่จะไปได้คือช่องแห่งความเพียร ช่องแห่งสติช่องแห่งปัญญาที่พระพุทธเจ้าทรงประทานไว้นี้ มีเป็นช่องทั้งนั้นนี่ ไปได้ตรงนี้ทำไมไม่ยอมไป ตายอยู่สองฟากทางให้มันถลุงอยู่นั้นเป็นยังไงกรรมฐานเรา นี่ความเพียรต้องอย่างนั้นซิ ไม่อย่างนั้นจะตายทิ้งเปล่า ๆ นะ ผมไม่อยากพูดอย่างอื่นมันไม่ถึงใจ ถ้าว่าตายทิ้งเปล่า ๆ แล้วเหมาะกับความเพียรของเรา กับสติปัญญาของเราที่เป็นอยู่อย่างนี้ อันไม่มีแย็บหนึ่งว่าจะทันกิเลสเลย ก็ต้องพูดอย่างนั้นมันเหมาะกัน

เอาไปคิดซิ นี่ละท่านเรียกว่าความเพียรดังที่กล่าวมานี้ ถึงเวลาเด็ดต้องเด็ด นี้อะไรก็เรื่อย ๆ เฉื่อย ๆ ไปอย่างนั้น เดินก็สักแต่ว่า นั่งก็สักแต่ว่า ไม่ได้เรื่องอะไร กลอุบายอะไรที่ได้จากการเดินการนั่งที่ว่าความเพียร ๆ มีอะไรบ้างก็ไม่ปรากฏ มีแต่สิ่งที่มันหนาแน่นอยู่นั้นไม่ได้บกพร่องแม้แต่นิดหนึ่งเลย ๆ เรายังภูมิใจไปได้นี่จะว่าไง นี่ซิที่มันน่าทุเรศ

ถ้าหากไม่ทำอย่างนี้ไม่ได้นะความเพียร มันต้องมีบทมีบาทที่จะทุ่มกันเป็นระยะ ๆ อย่างนั้นผู้ประกอบความเพียร เป็นยังไงก็เอา ทุกข์ขนาดไหนจะเอาทุกข์นี่เป็นหินลับปัญญา นั่น เอาให้มันเห็นชัด ๆ มันเห็นจริง ๆ นี่นา ไม่เห็นเอามาคุยได้ยังไง ที่มาเทศน์ให้หมู่เพื่อนนี้ผมพูดจริง ๆ ว่าเห็นแล้วถึงมาพูดนี่นะจะว่าไง ใครจะว่าผมบ้าผมก็ยอมรับ ยอมรับโดยที่ว่าบ้าแบบนี้นะ ก็มันเป็นแล้วนี่ ธรรมพระพุทธเจ้าเป็นของจริงปฏิบัติตามนั้นทำไมไม่จริง พระพุทธเจ้าสอนให้รู้แท้ ๆ รู้แล้วทำไมพูดไม่ได้วะ ตั้งแต่

ไม่รู้ก็ยังบอกไม่รู้ โง่ก็บอกว่าโง่ เวลามันฉลาดจะไม่ให้พูดได้บ้างเหรอมันเป็นยังไง หรือให้กิเลสมาปิดปากเหรอ พูดไม่ได้เหรอ

เอาให้มันเห็นประจักษ์ในใจของตนซิ มันเปิดเผยออกหมดแล้วเป็นยังไง โลกธาตุอันนี้ เป็นยังไงเรื่องของกิเลส นั่นเอาอย่างนั้นซิ ฟาดมันจนกระทั่งได้ **กุสลา ธมฺมา** กิเลสเอาให้แหลกหมด อยู่ไหนสบายทั้งนั้น จิตวิญญาณในโลกนี้มีเท่าไรที่ถูกกิเลสบีบบังคับอยู่ตลอดเวลา แต่จิตของเราดีดผึงออกแล้วเอากิเลสมาเป็นอาหารว่างด้วยซ้ำไปนั้นน่ะเป็นยังไง ให้มันเห็นซิ พระพุทธเจ้านี้มีแต่องค์ที่เอากิเลสมาเป็นอาหารว่างทั้งนั้น แต่ก่อนมันเป็นภัย เวลาเอามันได้แล้วก็ประกาศ เหมือนกับว่าประจานให้โลกได้รู้ได้เห็น เอ้า รีบมา ๆ นะ ตถาคตได้เป็นมาแล้วเรื่องเหล่านี้ไม่สงสัย ๆ ตถาคตได้ดำเนินมาอย่างนี้ ให้ดำเนินตามตถาคตที่สอนอยู่นะ นี้คือทางแคล้วคลาดปลอดภัย คือทางที่จะพ้นทุกข์ในไม่ช้านี้

เป็นอย่างนั้นละที่ว่าสวากขาตธรรม ๆ ตรัสไว้ชอบแล้วดีแล้ว ตรัสไว้อย่างนั้นไม่ผิด เอ้า ๆ เอาให้ดีนะ ๆ อย่าไปทางอื่นนะ ทุกข์ยากลำบากขนาดไหน เอ้า ๆ ก้าวตามตถาคต ตถาคตเคยลำบากมาแล้วถึงขั้นสลบ ตถาคตยังไม่ถอย เอาจนกระทั่งได้ตรัสรู้นี้อย่าถอยนะ ความหมายเหมือนอย่างนั้น ที่ท่านสอนสด ๆ ร้อน ๆ นี่นะ พิจารณาซิผู้ปฏิบัติ

ธรรมพระพุทธเจ้าท้าทายกิเลสอยู่ตลอดเวลา ให้นำมาใช้เถอะ ยังไงกิเลสต้องพังไม่สงสัย อย่าให้ความเพียรพังก็แล้วกัน มันเคยได้เห็นเคยได้ยินมาพอแล้วทั้งท่านทั้งเราทั้งใครต่อใครก็ตาม ไอ้เรื่องกิเลสเอาความเพียรพัง มันด้วยกันทั้งนั้นแหละ เราเอาความเพียรพังกิเลสไม่ค่อยมีหรือไม่มีนี่ซิสำคัญ เอาให้เห็นในหัวใจของเราซิ ความเพียรพังกิเลสพังยังไง ให้เห็นซิคำว่ากิเลสแหลมคมมันแหลมคมยังไงให้รู้ ปัญญาของเราแหลมคมกว่ากิเลสมันก็รู้เรื่องกิเลสแหลมคมได้เท่านั้น ถ้าปัญญายังไม่เหนือกิเลสแล้วรู้ไม่ได้นะ ว่ากิเลสแหลมคมขนาดไหน มีอำนาจมากขนาดไหน อ้อยอิ่งขนาดไหนไม่รู้

เมื่อถึงขั้นที่ควรจะรู้แล้วปิดไม่อยู่ จนกระทั่งถึงกิเลสหงายหมดเลยไม่มีอะไรเหลือ จะเอาอะไรมาแสดงลวดลายที่นี่ เมื่อธรรมเหนือกว่าทุกอย่าง ๆ แล้ว เอ้า กิเลสตัวไหนเก่งออกมา นั่นถึงขั้นท้าทายกันมันถึงขนาดนั้นนะ ออกมาพอแย็บเท่านั้นก็พุ่งเลย สติปัญญาที่เกรียงไกรที่ทันสมัย ที่จะหักวัฏจักรวัฏจิตให้ม้วนเสื่อ ต้องเป็นสติปัญญาขนาดนั้น หากเป็นเอง ถ้าเราจะมาตั้งท่าตั้งทางไม่ทัน นี่ละถึงขั้นที่เป็นเอง ท่านถึงเรียกว่าภาวนามยปัญญา เป็นอย่างนั้น ให้เป็นในหัวใจเราบ้างซิ

พระพุทธเจ้าท่านสอนท่านเป็นมาแล้วท่านถึงมาสอน ท่านไม่ได้เป็นท่านจะเอาอะไรมาสอน มันมีวิธีการที่จะอธิบายอะไรได้ล่ะลงภาวนามยปัญญาแล้ว ต้องเป็นผู้ปฏิบัติรู้ขึ้นมาเท่านั้นถึงจะรู้เอง ไม่อธิบายก็รู้ เมื่อมันเป็นขึ้นมาแล้ว อ๋อ ๆ ทันทีเลย กิเลสพังไปด้วยเหตุนี้เอง อ๋อ ๆ แม้กิเลสยังไม่พังก็ตามยังไงก็มั่นใจ มั่นใจไปโดยลำดับลำดา แล้วพังไปเรื่อย ๆ เหมือนไฟได้เชื้อ เอ้า เชื้อไหนก็เชื้อเถอะ ถ้าลงไฟแล้วเผาได้หมดทั้งนั้น ที่นั่นยังไม่ไหม้ ยังไม่ไหม้ก็ไม่ต้องบอก มันจะไปเดี๋ยวนี้ กำลังลุกลามไปเดี๋ยวนี้ นั่น เชื้อมันอยู่ที่ไหนไฟจะลุกลามไปถึงหมด ๆ ไหม้เป็นเถ้าเป็นถ่านไปหมด นี่ก็เหมือนกันกิเลสฟาดให้มันเป็นเถ้าเป็นถ่านไปหมด ด้วยอำนาจของมหาสติมหาปัญญาที่มาจากภาวนามยปัญญานี้จะเป็นที่ไหนไป

ธรรมะนี้สด ๆ ร้อน ๆ กังวานอยู่ในหัวใจเราไม่กังวานอยู่ที่ไหน สำคัญที่ศาสตราอาวุธ แม้จะมีกองเท่าภูเขาก็ตาม ถ้าไม่เอามาใช้ก็เป็นศาสตราวุธอยู่นั้น เราต้องจมอยู่ในข้าศึกนั่นเองหาที่โผล่ขึ้นมาไม่ได้ ดีไม่ดีตายอยู่ในท่ามกลางข้าศึก เพราะไม่มีอาวุธที่จะสู้ เราไม่นำเอามาใช้นี่ มีเท่าไรก็ไม่นำมาใช้จะเกิดประโยชน์อะไร นี่ก็เหมือนกัน สติปัญญาพระพุทธเจ้าสอนไว้เพื่อให้เอามาหุงต้มแกงกินเหรอ ท่านสอนว่ายังไงมันควรจะเอามาประพฤติปฏิบัติให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยซิ ธรรมพระพุทธเจ้าประกาศกังวานอยู่ด้วย ว่า **อกาลิโก ๆ** ขอให้นำมาปฏิบัติเถอะ จะได้เห็นกิเลสพังลงจากใจให้เห็นประจักษ์ในวันใดวันหนึ่งแน่นอนไม่สงสัย

ไอ้เรื่องผู้ที่ไม่เคยปฏิบัติอย่าเอามาสนใจคิดมากนัก ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสกล่อมแล้วเร็วนะ สมัยนี้หมดแล้วมรรคผลนิพพานไม่มีแล้ว จะปฏิบัติเท่าไรก็ปฏิบัติไปเถอะ ตัวผู้พูดมันไม่ได้ปฏิบัตินี่จะเอามรรคผลนิพพานมาจากไหน ผู้ปฏิบัติต่างหากเป็นผู้ที่จะรู้จะเห็นมรรคผลนิพพาน ไม่ใช่ผู้ไม่ปฏิบัติแล้วมาให้คะแนนใครต่อใคร ทั้งที่เจ้าของไม่มีอะไร ความรู้โง่ยิ่งกว่าหมาตายจะเอาอะไรมาสอนคนอื่นให้เขาได้เป็นคติ อย่าไปเชื่อซิคนประเภทนั้น

ศาสดาองค์เอกเป็นผู้ที่ควรเชื่อได้มาตั้งแต่วันตรัสรู้แล้ว ทำไมจึงไม่ยอมเชื่อ จะไปยอมเชื่อพวกบ้า ๆ หลับหูหลับตาพูดอยู่นั้นเหรอ ไม่เคยภาวนานั้นเหรอ เชื่อคนประเภทนั้นเหรอ ว่ามรรคผลนิพพานไม่มีแล้ว ๆ ก็ตัวมันเองไม่มีมรรคผลนิพพาน มันจะเอามรรคผลนิพพานอะไรมาอวดล่ะ ผู้มีมีอยู่ ผู้ปฏิบัติมีอยู่ ต้องเห็นอยู่รู้อยู่ สวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบแล้วนี่ว่าไง พระพุทธเจ้ารู้จากธรรมเหล่านี้ พระสาวกทั้งหลายรู้จากธรรมเหล่านี้ เห็นจากธรรมเหล่านี้ พ้นทุกข์จากธรรมเหล่านี้ ฆ่ากิเลสให้ม้วนเสื่อไปด้วยธรรมเหล่านี้ ไม่ได้ฆ่ากิเลสไปด้วยว่ามรรคผลนิพพานไม่มี ฟังซิ พวกนี้มันตายกี่กัปกี่กัลป์แล้วก็เรื่องของเขา ไปยุ่งกับเขาทำไม เราผู้ที่จะสลัดตัดความทุกข์ เหมือนกับไฟ

ติดตัวไหม้ตัวของเรา เราปัดไฟออกจากตัวของเรานี้เป็นเรื่องของเราแท้ ๆ นี่ ไปยุ่งอะไรกับไฟเขา จะไหม้หมดทั้งตัวก็เป็นเรื่องของเขา ในเมื่อเขาไม่อยากปัดออกก็ช่างเขาซิ เราปัดของเราออกซี

กิเลสมันเหมือนฟืนเหมือนไฟ **ราคคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา** ไฟ ๓ กองเท่านี้ก็พอแล้วที่ไหม้อยู่ในหัวใจเวลานี้ โลกทุกข์ทุกวันนี้เพราะอะไร ก็เพราะไฟอันนี้เองมันเอา เรายังไม่เห็นโทษของมันอยู่เหรอ ยังจะมาภูมิใจเจ้าของอยู่เหรอ วันไหนก็ว่าสบาย ๆ มันสบายแต่เรื่องธาตุเรื่องเนื้อเรื่องหนังที่จะพังเมื่อหมดลมหายใจเท่านั้น ยังจะมาถือว่าสิ่งเหล่านี้วิเศษอยู่เหรอ ธรรมอันวิเศษที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายประกาศกระเทือนโลกธาตุมานี้ นานแสนนานมากต่อมากแล้ว ทำไมไม่เห็นกระเทือนหัวใจเราบ้าง เอามาพิจารณาซิ ตั้งปัญหาถามเจ้าของซิ คนอื่นถามไม่ดี

ครูบาอาจารย์ว่าให้ก็เหมือนกับดุด่าว่ากล่าว บางทีเกิดหงุดหงิดอะไร ๆ ในใจแทนที่จะเป็นธรรมมันกลายเป็นกิเลสขึ้นมาเสีย ให้เจ้าของฟัดเจ้าของเอง เอาหนาวันนี้ว่างั้นเลย ถ้าลงเป็นยังงี้แล้วไม่เป็นไร เอา หนาวันนี้หนา ปักกันลงไป หัวขาดขาดหนาวันนี้ ต้องยังงั้นซิ อย่างนี้ไม่มีปัญหาอะไรเลย ให้คนอื่นมาบังคับซิบังคับอย่างนั้น เป็นไปได้นะหัวใจเรา มันจะเป็นธรรมได้ยังไง นอกจากเป็นอีกแบบหนึ่งขึ้นมา คือแบบเทวทัตนั่นเอง นั่นเราพิจารณาซิ เพราะฉะนั้นจึงว่าใคร ๆ ก็ตาม ต้องเตือนเจ้าของ สอนเจ้าของ เด็ดเจ้าของ นี้เป็นที่ถูกต้องแม่นยำที่สุด เมื่อได้อุบายจากครูบาอาจารย์ หรือจากธรรมท่านมาแล้วเอามาฟาดลงไปซิ กิเลสม้วนเสื่อด้วยเหตุนี้เอง มันไม่ได้เป็นไปด้วยดังที่เราเป็นมานั้นนะ ให้จำเอาไว้ว่า วิธีการที่เราทำมาแล้วนี้เป็นยังไง ได้ผลมากน้อยเพียงไร เอามาทดสอบกันซิ แล้วเราก็จะมีทางก้าวเดิน

เอาละ พอแล้ว

<u>พูดท้ายเทศน์</u>

ดูซินี่มันมีอะไรอยู่ในสัตว์ตัวหนึ่ง ๆ นี่ละเรียนธรรมะให้เรียนอย่างนี้ ให้มันเห็นให้มันทะลุไปหมด จะค้านพระพุทธเจ้าได้ยังไง ถ้าลงได้รู้ตามธรรมพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนแล้วค้านไม่ได้ นอกจากกราบอย่างราบเท่านั้นเอง เพราะเทศน์ของจริงแท้ ๆ ไม่ได้เอาของปลอมมาหลอกเลย ไม่เหมือนกิเลสที่หลอกอยู่ตลอดเวลา ทุกขณะทุกแขนงหลอกทั้งนั้น แต่ธรรมแล้วจริงทั้งนั้น ตั้งแต่ส่วนหยาบไปถึงส่วนละเอียด ละเอียดสุด มีแต่ความจริงทั้งนั้น เพราะสอนด้วยความรู้แล้วเห็นแล้ว

จิตดวงนี้สำคัญนะ กิเลสภายในจิตใจนี้มันเอาเนื้อเอาหนังเอากระดูกมาเป็นตัวของตัวเสียจนหมด เราก็ยังไม่รู้ มันกว้านเอาหมดในตัวของเรานี้ว่าเป็นเราเป็นของเราไปเสียหมด มันไม่รู้ เมื่อเวลาธรรมเบิกเข้าไป ๆ คัดเข้าไปเลือกเข้าไป แยกเข้าไป ๆ

เห็นไปโดยลำดับลำดา เวิกออกหมดพังออกหมด แม้แต่อยู่ในร่างนั้นก็ตาม มันก็รู้นี้คือเนื้อคือหนังคือดินคือน้ำคือลมคือไฟ นี้คือจิต นั่น มันก็รู้เองจะว่าไง ไม่มีใครบอก ถ้าลองได้พิจารณาตามพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ เช่น อริยสัจหรือสติปัฏฐาน ๔ นี่แยกธาตุวิชาแยกธาตุละนี่ พิจารณาซิ แยกความจริงแยกธาตุแยกขันธ์ รู้แล้วให้หลงก็ไม่หลงจะว่าไง เวลามันยังไม่รู้ทำยังไงให้รู้ก็ไม่รู้ เมื่อไม่ถึงขั้นจะรู้ตามหลักธรรมชาติตามหลักของจริง ไม่รู้ อยากรู้เท่าไรก็ไม่รู้ในเมื่อยังไม่ถึงขั้นจะรู้

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๓๑

การพิจารณาธรรมทั้งหลาย

เราไม่ค่อยได้เล่าปฏิปทาประจำวันของพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นให้หมู่เพื่อนฟัง พูดก็พูดไปเป็นระยะ ๆ ไปเสีย ไม่ค่อยได้พูดงานประจำวันของท่าน ตามปกติท่านชอบความสงัดอยู่ตลอดเวลา นี่คือนิสัยของท่าน ไม่ชอบวุ่นวายกับแขกคนพระเณร อยู่ลำพังคนเดียวนั่นเป็นที่เหมาะสำหรับท่าน จะรับพระเณรบ้างก็ตอนบ่ายเล็ก ๆ น้อย ๆ หลังจากสรงน้ำเสร็จแล้วก็พูดกันบ้างเล็กน้อย ถ้าวันไหนมีการประชุมก็ประชุมเทศน์ ถ้าไม่มีการประชุมและวันไหนท่านไม่รับแขกเลย ท่านก็เข้าห้องและสวดมนต์ สวดมนต์นี้นานกว่าจะจบ จากนั้นท่านก็นั่งสมาธิภาวนาแล้วค่อยนอน นี่หมายถึงวัยชราของท่าน เท่าที่เราสืบทราบแต่ก่อนนั้นการประกอบความพากเพียรท่านทำได้ทุกเวลา เพราะท่านไม่สนใจกับงานอื่นใดซึ่งนอกไปจากงานจิตตภาวนา ยิ่งไปอยู่ในป่าในเขาด้วยแล้ว มีแต่งานอันเดียวคืองานจิตตภาวนาเท่านั้น

ตอนหนุ่มท่านขยันขันแข็งจริง ๆ เอาจริงเอาจังเด็ดเดี่ยวอาจหาญมาก รู้สึกจะหาใครเสมอเหมือนไม่ได้แล้วในสมัยปัจจุบัน ที่ท่านอยู่นั้นท่านเด็ดมาก เรื่องความเพียรก็เด่นมาก ทางด้านจิตใจก็พร้อม รู้ทั้งข้างในรู้ทั้งข้างนอก เรื่องราวอะไรอย่างนี้ท่านรู้ได้อย่างรวดเร็วมากทีเดียว ตอนแก่มานี้พอออกจากที่แล้ว ตอนเช้าท่านลงจากกุฏิแล้วก็เข้าทางจงกรม เดินจงกรมก่อนบิณฑบาต จนกระทั่งได้เวลาแล้วถึงจะออกจากทางจงกรมมาก็ขึ้นศาลา ครองผ้า บรรดาพระเณรในวัดพอได้เวลาแล้วต่างองค์ต่างนำบริขารของตนมา ปัดกวาดเช็ดถูศาลาซึ่งก็ไม่ใหญ่โตนัก เพราะพระไม่ค่อยมาก เสร็จแล้วต่างองค์ก็ลงไปเดินจงกรมเหมือนกันกับท่าน จนกระทั่งได้เวลาท่านขึ้นมาครองผ้า พระเณรก็ครองผ้า ออกบิณฑบาต

ตอนที่เราไปอยู่ หมู่บ้านก็ไม่ห่างไกลนัก เพราะฉะนั้นการบิณฑบาตจึงมีสายเดียว สาย ๆ ค่อยไปเพราะอยู่ไม่ไกลนัก บ้านโคกก็ดี บ้านนามนก็ดี หนองผือก็ดี แม้บ้านนาสีนวลก็เหมือนกัน ไม่ห่างไกล เพราะฉะนั้นสาย ๆ ถึงไปบิณฑบาต ก่อนไปท่านเดินจงกรมเสียก่อน นี้เป็นประจำของท่านประหนึ่งว่าไม่ขาดเลย เรายังไม่เห็นว่าท่านขาดวันไหนการเดินจงกรมตอนเช้าก่อนบิณฑบาต เพราะไม่มีงานใดไปยุ่ง พอได้เวลาแล้วก็ออกบิณฑบาต มีอะไรก็จัดฉัน แต่อาหารการขบการฉันนั้นจะให้เหมือนอย่างที่เราเป็นอยู่นี้ไม่เหมือน มีอะไรท่านไม่เป็นกังวล พอยังอัตภาพให้เป็นไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้นเป็นที่เพียงพอแล้วกับท่านและพระเณรทั้งหลาย ใคร ๆ จึงไม่เป็นอารมณ์กับเรื่อง

อาหารการขบฉัน มีอะไรก็ฉันตามบ้านป่าบ้านรกเขาใส่บาตรมา ส่วนมากเขาใส่บาตรมาพร้อมไม่ได้ตามมาส่ง จะมีบ้างก็เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

พอฉันเสร็จล้างบาตรล้างอะไรแล้ว ต่างองค์นำบริขารไปที่พักดังที่เราปฏิบัติอยู่นี้ องค์ท่านเองก็ไปกุฏิ ตอนท่านแก่แล้วนี้ท่านไม่ค่อยได้เดินจงกรมหลังจังหัน นาน ๆ จะมีทีหนึ่ง แต่ตอนบ่ายมักจะมีอยู่เสมอ กับตอนเย็นนี้มีเป็นประจำ พอ ๕ โมงเย็นหรือ ๕ โมงกว่าแล้วท่านก็ลงเดินจงกรม อย่างน้อย ๑ ชั่วโมง เพราะเราตั้งข้อสังเกตอยู่ตลอดเวลา สำหรับพ่อแม่ครูจารย์มั่นแล้วเหมือนกับว่าไม่ละสายตาไปที่อื่นเลย คอยจดคอยจ้องคอยสังเกตอยู่นั้น ท่านถือเป็นกิจวัตรถือเป็นความสัตย์ความจริง เดินจงกรมตอนเช้าก่อนจะไปบิณฑบาตนี่ก็ร่วมชั่วโมงเหมือนกัน นี้เป็นกิจประจำวันของท่าน

สำหรับพระเณรพอฉันเสร็จ และนำบริขารไปไว้ที่ไว้ฐานของตนแล้ว ก็เข้าป่าเข้าทางจงกรรม ของใครอยู่ที่ไหนก็เข้า พระมีจำนวนมาก ๆ ประหนึ่งว่าไม่มีพระในวัดเลย เงียบไปหมด นี่ก็เช่นเดียวกับครั้งพุทธกาลที่ท่านบำเพ็ญเป็นอย่างนั้น ในตำรับตำรามีมากต่อมากอย่างนี้ เพราะฉะนั้นเราถึงได้นำมาพูดมาแสดงให้เพื่อนฝูงทั้งหลายได้ยินได้ฟัง บางท่านอาจจะไม่ได้ดูไม่ได้เห็นก็ได้ พระเณรมีจำนวนมากมายเท่าไรประหนึ่งว่าไม่มีพระในวัดเลย เพราะเงียบไปหมดทั้งวัด ถ้ามาเจอพระก็เคร่งขรึมไม่เห็นคุยกันอะไร ก็ทำให้เขาเข้าใจผิดไปว่าพระทะเลาะกัน เวลาสืบเสาะถามเหตุผลเรียบร้อยแล้วก็ไม่มีอะไร พระท่านก็ชี้แจงให้ทราบว่าท่านไปทำความเพียรอยู่ในป่าโน้น ๆ ตามสถานที่ของตน ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม นี่ละเรื่องประวัติในครั้งพุทธกาลมีอย่างนั้น

สำหรับพ่อแม่ครูจารย์มั่นของเราก็เป็นอย่างนั้น ท่านไม่ค่อยจะให้การงานใด ๆ เข้ามายุ่ง ไม่เคยปรารภถึงเรื่องการเรื่องงานอะไร นอกจากงานด้านจิตตภาวนาโดยถ่ายเดียวเท่านั้น นี่เป็นเนื้อเป็นหนังเป็นจิตเป็นใจเป็นนิสัยของท่านที่ฝังอย่างลึก เป็นพื้นฐานอันสำคัญของพระปฏิบัติ จึงไม่ผิดอะไรกับครั้งพุทธกาลที่ท่านดำเนิน ตามตำรับตำรามีอย่างนั้น เวลาประชุมก็ดังที่ประชุมนี้ หลาย ๆ วันประชุมทีหนึ่ง ถ้ามีแต่พระเณรอยู่ในนั้นไม่น่าประชุมท่านก็ไม่ประชุม แต่ถ้ามีพระไปเที่ยวมาอย่างนั้น ท่านมักจะประชุมพูดธรรมะ นี่ปฏิปทาของท่าน

ท่านหนักแน่นทางด้านปฏิบัติมาก เรื่องการก่อนั้นสร้างนี้ทำโน้นทำนี้ไม่พูดถึงเลย พูดออกมาคำใดมีแต่เรื่องความพากเพียรเพื่อชำระจิตใจ จะพูดธรรมดาก็เป็นอย่างนั้น จะพูดจริงพูดจังก็เป็นไปตามความเพียรทางด้านจิตใจเสียทั้งนั้น นี่เป็นนิสัยของท่าน ในด้านความอยากให้พระที่มาอยู่อาศัยท่านได้รู้ได้เห็นในธรรมทั้งหลาย นี้ก็รู้สึกว่าเด่นมากทีเดียว องค์ใดที่ภาวนามีความเป็นไปอย่างไรแล้วท่านจะติดตามเสมอ ถ้าไม่ได้ยินมาพูดให้ท่านฟังท่านจะถาม เป็นยังไงภาวนาไปถึงไหนแล้ว นั่นเรียกว่าท่านติดตาม

องค์นั้นก็กราบเรียนขึ้นตามเรื่องของตน แล้วท่านก็ชี้แจงแสดงให้ฟัง นี่เป็นนิสัยของท่านซึ่งไม่ผิดอะไรกับครั้งพุทธกาลเลย ในตำรับตำราที่ท่านแสดงไว้เรื่องราวของครั้งพุทธกาลกับที่ท่านพาดำเนินนั้น ไม่มีอะไรผิดแปลกกันเลย เหมือนกัน เราจะเรียกว่าทุกกระเบียดก็ไม่ผิด มีแต่เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาทั้งนั้น

นี่เราพูดถึงงานประจำวันของท่าน เป็นมาแต่ไหนแต่ไรตั้งแต่ท่านออกปฏิบัติ ท่านไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายกับการก่อการสร้าง ท่านเคยเล่าให้ฟังเสมอ มีแต่หมุนทางด้านจิตตภาวนาอย่างเดียวเท่านั้น ในเวลาเป็นหนุ่มงานความพากเพียรนี้เด็ดเดี่ยวอาจหาญมาก สมกับท่านเป็นผู้ฉลาดใช้อุบายหลายสันหลายคมสำหรับที่จะแก้กิเลส คือมีวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ด้วยความคิดความขุดค้นของท่านเองนั่นแหละ นี่เล่าเรื่องปฏิปทาของท่านเพียงย่อ ๆ ให้เพื่อนฝูงทั้งหลายฟัง

การที่ท่านเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา ก็เพื่อความสะดวกสบายของท่านระหว่างขันธ์กับจิต เพราะเรื่องกิเลสนั้น เราไม่มีปัญหาอะไรกับท่านแล้ว เพราะทราบมานานแล้วว่าท่านผ่านไปตั้งแต่เมื่อไร การทำอย่างนั้นเป็นตามอัธยาศัยของใจที่ไม่ได้เกาะเกี่ยวกับเรื่องอะไร ถ้าอยู่ก็อยู่ด้วยอรรถด้วยธรรม แต่ไม่ติดพัน เป็นอัธยาศัยที่รื่นเริง ถ้าจะพูดว่ารื่นเริงก็รื่นเริงในธรรมทั้งหลายด้วยความพากเพียร ที่เรียกว่า “ทิฏฐธรรมวิหารธรรม” คือธรรมเป็นเครื่องอยู่ในปัจจุบันที่ยังมีชีวิตอยู่ของพระอรหันต์ท่าน ท่านอยู่อย่างนั้น อยู่กับความพากความเพียร

เพราะฉะนั้นเวลาเดินจงกรมท่านจึงมี นั่งสมาธิภาวนาท่านจึงมี แม้พระพุทธเจ้าก็ไม่เคยทรงละ ทรงดำเนินตามพระอัธยาศัยอยู่อย่างนั้นจนกระทั่งปรินิพพาน พระสาวกทั้งหลายก็เหมือนกัน การประกอบความพากเพียรดีไม่ดีเราสู้ท่านไม่ได้ ในเรื่องการเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา ทั้ง ๆ ที่ท่านไม่ได้ทำเพื่อแก้เพื่อถอดถอนกิเลสอันใด แต่หากเป็นความพอเหมาะพอดีระหว่างขันธ์กับจิตที่เกี่ยวข้องกันอยู่ในเวลานั้น นอกจากนั้นยังเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงต่อขันธ์อีกด้วย เพื่อให้สดชื่น เพราะอำนาจแห่งจิตใจ ได้พักทั้งธาตุทั้งขันธ์ด้วยก็เป็นความเหมาะสมกัน

สิ่งเหล่านี้ถ้าไม่เป็นในจิต จะนำออกมาพูดก็ไม่ได้ถูกทุกถ้อยทุกคำ ผิด ๆ ถูก ๆ แต่ถ้ารู้ถ้าเข้าใจแล้วก็ไม่ต้องถามใคร หากรู้ในตัวเองว่าทำไมท่านจึงเดินจงกรม ทำไมท่านจึงนั่งสมาธิภาวนาบรรดาพระอรหันต์ผู้สิ้นกิเลสแล้ว ท่านทำไปเพื่ออะไร ส่วนมากความเพียรมีแต่เพื่อแก้กิเลส ความเพียรเพื่อทิฏฐธรรมวิหารธรรมท่านบอกไว้ก็ยังมีแต่ส่วนมากคนไม่ค่อยคิด ไปคิดเอาแต่เรื่องการแก้กิเลส ถอดถอนกิเลสด้วยความเพียรนั้นเสีย เมื่อสิ้นกิเลสแล้วประกอบความเพียรไปทำไม เป็นความคิดเห็นไปอย่างนั้น เลยสงสัยไปเสีย

ความจริงเพื่อความอยู่สบายในระหว่างขันธ์กับจิตที่ครองกันอยู่ ถ้าไม่ควรให้มีอะไรรบกวนก็ให้อยู่สะดวกสบาย พอเหมาะพอดีกับธาตุกับขันธ์ แล้วก็ทรงอายุขัยไปได้นานตามกาลอันควร ไม่หดไม่ย่นเข้ามา ไม่หักไม่แตกไม่ทำลายเสียในระหว่างกลางอายุขัย ถ้าใช้แบบสมบุกสมบันใช้ไม่หยุดไม่ถอย การเทศนาว่าการ การเกี่ยวข้องกับประชาชนญาติโยมหรือใครต่อใคร เหล่านี้เป็นภาระเป็นงานทั้งนั้น ทำให้อายุขัยนั้นย่นเข้ามาเพราะเลยความพอดี

ความพอดีอย่างแท้จริงของท่านผู้สิ้นกิเลสแล้ว และมีขันธ์ที่แก่ชราลงไปแล้ว ความอยู่เพียงคนเดียวตามอัธยาศัยของท่านนั้นแหละเป็นสิ่งที่เหมาะที่สุด ทรงธาตุทรงขันธ์ไปด้วยความพอเหมาะพอดี ส่วนหนุ่มอยู่ก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง เพราะผู้ที่มีจิตถึงขนาดนั้นแล้วกับความเมตตาย่อมแยกกันไม่ออก แม้เวลาประกอบความพากเพียรประหนึ่งว่าไม่มองดูโลกดูสงสาร ไม่มองดูอะไรเลย เหมือนกับในโลกนี้มีแต่เรากับกิเลสที่ต่อสู้หรือฟัดกันอยู่เท่านั้น แต่เมื่อผ่านจากนั้นไปแล้ว เพราะอำนาจแห่งความเมตตาอำนาจแห่งความเมตตานั้นออกมาจากธรรมชาติที่บริสุทธิ์นั้น ธรรมชาติที่บริสุทธิ์นั้นเป็นเครื่องเรียกร้องกันก็ถูก หรือเป็นแม่เหล็กดึงดูดความเมตตาให้มีต่อสัตว์ทั้งหลายขึ้นมาก็ได้ไม่ผิด นั่นน่ะเป็นเหตุที่จะให้ท่านแนะนำสั่งสอน

ทีนี้ก็เป็นไปตามนิสัยวาสนาของท่านผู้ใด ที่จะควรแนะนำสั่งสอนได้กว้างแคบเพียงไรก็ตามอัธยาศัยของท่าน เพราะจิตขั้นนั้นแล้วย่อมไม่มีผาดมีโผนโดยหาเหตุหาผลไม่ได้ ย่อมเป็นไปตามความเหมาะสมพอดิบพอดี จะเข้มจะข้นจะผาดจะโผน จะเผ็ดจะร้อนก็เป็นไปตามเหตุตามผลที่พอเหมาะพอดีในเวลานั้นเท่านั้น พอผ่านนั้นไปแล้วก็เหมือนกับว่าไม่มี เนื่องจากท่านไม่มีอารมณ์ที่จะไปยึดไปเกาะ ว่าได้พูดหนักไปเบาไปหรือยาวไปสั้นไปอะไรทำนองนั้นท่านไม่มี เพราะในระยะที่ท่านเทศนาว่าการนั้น ถ้าว่าเป็นความปรุงอาหารท่านก็ปรุงไปพร้อม ๆ กัน เป็นความพอดีในระยะนั้น ๆ ไปพร้อม ๆ เลย ไม่มีอะไรว่าเกินไป ๆ พอจบแล้วจึงหมดปัญหาไปทันทีทันใด

ท่านผู้มีจิตถึงขั้นบริสุทธิ์แล้วย่อมมีเมตตามาก อันนี้ยังขึ้นอยู่กับนิสัยอีก ท่านผู้ใดจะมีนิสัยอัธยาศัยกว้างขวาง มีบุญญาศักดานุภาพมากเท่าไรก็กระจายออกไป ซึ่งมีความเมตตานี้เป็นพื้นฐานที่จะให้กระจายออกไป ท่านผู้ที่ไม่เป็นอย่างนั้นท่านก็มี แต่มีวงกว้างวงแคบต่างกัน สำหรับความบริสุทธิ์นั้นเหมือนกัน นับแต่พระพุทธเจ้าลงมาถึงสาวกองค์สุดท้าย ไม่มีคำว่ายิ่งว่าหย่อนกว่ากันเลย

อย่างที่เคยพูดว่าตามนิสัยวาสนาหรือพุทธวิสัย สาวกวิสัย นี้หมายถึงเครื่องประดับอำนาจวาสนาบุญญาภิสมภารท่านมีกว้างมีแคบ มีลึกตื้นหยาบละเอียดต่างกัน ไม่ได้หมายถึงความบริสุทธิ์ ส่วนความบริสุทธิ์นั้นเหมือนกันหมด เพราะฉะนั้นเมื่อท่าน

องค์ใดก็ตามหรือรายใดผู้ใดก็ตาม ได้บรรลุธรรมถึงขั้นบริสุทธิ์นั้นแล้ว จึงเป็นเครื่องยืนยันได้เลยในบรรดาท่านผู้บริสุทธิ์ทั้งหลาย ไม่มีข้อแย้งไม่มีข้อสงสัย เช่นว่าพระพุทธเจ้ามีจริงไหมอย่างนี้ ก็ธรรมชาติที่รู้อยู่นี้เป็นเครื่องยืนยัน ประการสำคัญก็คือเป็นที่แน่อยู่ในนั้นแล้ว ถ้าจะขยายออกไปก็ว่าธรรมที่รู้เหล่านี้ใครเป็นคนสอน ถ้าจะกระจาย แต่ท่านไม่กระจาย เพราะอันนั้นเป็นเหมือนกับเงาไปไม่ใช่ตัวจริง ตัวจริงแท้ก็คือความบริสุทธิ์ของท่านที่รับที่ทราบที่ทรงอยู่เวลานั้น เป็นเครื่องยืนยันกับความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้าและสาวกองค์ใด ๆ ก็ตาม เป็นอันเดียวกัน เหมือนกันเลย

ท่านจึงว่า **นตฺถิ เสยฺโยว ปาปิโย** คือบรรดาท่านผู้ถึงขั้นบริสุทธิ์แล้ว นับแต่พระพุทธเจ้าลงมาถึงสาวกองค์สุดท้าย เหมือนกันหมด ไม่มีใครยิ่งหย่อนกว่ากัน ส่วนพุทธวิสัย สาวกวิสัยนั้น หมายถึงบุญญาภิสมภารที่มีมากน้อยต่างกัน ความรู้แปลก ๆ ต่าง ๆ จึงมีลึกตื้นหยาบละเอียดต่างกัน นั่นหมายถึงอย่างนั้น

ถ้าเราจะพิจารณาถึงเรื่องพุทธกาลตามตำรับตำราแล้ว ท่านสอนพระนี้มีแต่สอนเรื่องการบำเพ็ญจิตตภาวนาทั้งนั้นเลย ไม่ว่าแทบทั้งนั้นนะ เห็นในตำรับตำราที่ไหนก็มีแต่อย่างนั้น สอนให้เข้าอยู่ในป่าในเขา พูดปรารภเรื่องอะไรก็มีแต่เรื่องความเพียรเป็นพื้นฐาน ๆ อยู่ตลอด ทำไมท่านถึงเป็นอย่างนั้น ก็เพราะพระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ทรงเห็นภัยเต็มพระทัยในสิ่งที่เป็นภัยคือกิเลสทั้งหลาย เพราะพระองค์เคยจมกับสิ่งเหล่านี้มานานแสนนาน ถ้าจะพูดเป็นศัพท์ธรรมดาสามัญเราแล้ว ตั้งแต่สมัยที่ท่านเป็นคนสามัญธรรมดายังไม่มีหลักมีเกณฑ์ ทำไมพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ นั้นจะไม่ตกนรก เพราะเป็นเหมือนสัตว์ทั้งหลายทั่ว ๆ ไป ย่อมทำได้ทั้งบาปทั้งบุญทั้งหนักทั้งเบา

เมื่อเป็นเช่นนั้นไม่มีญาณก็ตาม ก็หยั่งทราบได้ตามหลักความจริงแห่งกิเลสที่จะพาให้สร้างกรรมนั่นแล ท่านเรียก**กิเลสวัฏฏ์** วัฏฏะก็คือกิเลสนั่นเอง กิเลสเป็นเครื่องพาวนพาหมุนเวียน **กรรมวัฏฏ์** กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วก็**วิปากวัฏฏ์** ต้องได้รับผลของกรรม นี่ท่านเรียกว่าวัฏวน ๓ ในปริยัติว่าอย่างนั้น หมุนกันอยู่เช่นนี้แล้วทำไมในเมื่อท่านยังอยู่ในภูมิสามัญธรรมดาทั่ว ๆ ไปเหมือนสัตว์เหมือนบุคคลทั้งหลาย ท่านจะไม่ทำบาปทำกรรมล่ะ ท่านก็ต้องทำเช่นเดียวกับสัตว์โลกทั่ว ๆ ไป เมื่อทำแล้วกรรมไม่ลำเอียง ย่อมจะเป็นบาปเป็นบุญได้เช่นเดียวกันหมด

เพราะเหตุนั้นจึงต้องตกนรกก็ได้ ไปสวรรค์ก็ได้ เป็นเปรตเป็นผีเป็นยักษ์เป็นมาร เป็นได้ทั้งนั้น เพราะการเกิดตายนี้ไม่มีอะไรที่จะไปนับได้แล้ว และไม่มีอะไรมากยิ่งกว่าการเกิดการตายของจิตวิญญาณแต่ละดวง ๆ อันนี้มากจริง ๆ จะเอาอะไรมาเทียบก็ไม่ได้ จะเอาอะไรมาวัดมาตวงก็ไม่ได้ ว่าอะไรมากกว่าอะไร ธรรมชาตินี้มากคือเกิดตาย ๆ อยู่ไม่หยุดไม่ถอย ไม่มีกาลสถานที่เวลำเวลา มีแต่กรรมที่จะพาให้หมุนไปสูง ๆ ต่ำ

ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ และมีเชื้อคืออวิชชาบังคับให้เกิดนี้เท่านั้น ต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติอันนี้

กฎแรกก็คืออวิชชาเป็นเชื้อพาให้สัตว์เกิด อันดับที่สองก็คือกรรม ผลของกรรมเรียกว่าวิปากวัฏฏ์ เมื่อเกิดแล้วก็ต้องทำกรรม เพราะกิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม บังคับให้ทำ เมื่อทำแล้วย่อมจะมีทั้งดีทั้งชั่ว ส่วนมากมักจะมีแต่ชั่วมากกว่า ทำลงไปแล้วผลไม่ลำเอียง แล้วทำไมจะไม่ได้รับผล ผลอันนั้นมีหนักเบามากน้อยเพียงไรก็จะผลักจะดันผู้ทำกรรมนั้น ให้ไปสถานที่สูง ๆ ต่ำ ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ แม้ที่สุดนรกก็ต้องตกได้ เมื่อกรรมอำนวยที่ควรจะตกแล้วเอาไว้ไม่อยู่ สวรรค์ก็ไปได้ นรกก็ไปได้ เป็นเปรตเป็นผีเป็นยักษ์เป็นมารเป็นสัตว์เป็นคนเป็นได้ทั้งนั้น ไม่มีคำว่าเลือกก็คือเรื่องกรรมของสัตว์นี้เอง วิบากกรรมของสัตว์ที่สืบเนื่องมาจากอวิชชาเป็นตัวยืนโรง พูดง่าย ยันให้เกิด ถ้าลงนี้มีอยู่ภายในจิตใจแล้ว อย่างไรก็ตามว่างั้นเลย แม้รายเดียวพ้นไปไม่ได้ ต้องเกิด คืออวิชชานั่นเองเป็นเครื่องบังคับให้เกิด

เมื่อพระองค์ได้ทรงเล็งญาณเห็นชัดเจนถึงขนาดนั้น และได้ตรัสรู้ด้วยแล้ว ทำไมจะไม่เห็นโทษแห่งวัฏจักรทั้งหลาย ซึ่งจะหมายเอาพระทัยคือใจของพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะก็ครอบโลกธาตุนี้แล้ว ว่าเที่ยวเกิดเที่ยวตายจนหาที่จอดที่แวะหาประมาณไม่ได้ เทียบถึงวิญญาณดวงใดก็แบบเดียวกัน ๆ ไม่มีวิญญาณดวงใดจะมีสูงต่ำมากน้อยต่างกัน นับไม่ได้ด้วยกัน ความตกทุกข์ยากลำบากขนาดไหนก็ไม่รู้กี่ครั้งกี่คราวกี่กัปกี่กัลป์ นับไม่ได้อีกเหมือนกัน ไม่ว่าจะเกิดไม่ว่าจะตาย ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เดรัจฉาน ไม่ว่าจะตกนรกอเวจี ขึ้นสวรรค์ชั้นพรหม นับหนนับครั้งนับคราวไม่ได้ ผลสุดท้ายที่จะสรุปมาถึงเรื่องความทุกข์นี้ ก็เพราะอวิชชาพาให้เกิดและได้รับความทุกข์อย่างนั้น ๆ

พระองค์ทรงเล็งเห็นหมดทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว พร้อมทั้งความอัศจรรย์ที่ได้หลุดหรือผ่านพ้นจากมหันตทุกข์ ออกมาจากความเกิดตายนั้นเต็มพระทัย คือทรงทราบเต็มพระทัย ด้วยคุณธรรมอันสูงสุดได้แก่การตรัสรู้ เอาไปเทียบกันกับกองทุกข์ทั้งหลายที่พระองค์ก็ดี สัตว์ทั้งหลายก็ดีจมอยู่นั้น พระองค์ผ่านพ้นไปหมดแล้วทำไมจะไม่เข็ดไม่หลาบ จะไม่น่ากลัวเหมือนกับว่าใจหายล่ะ ถ้าพูดภาษาของเรา เข็ดหลาบก็เข็ดหลาบที่สุด กลัวก็กลัวที่สุด ขยะแขยงที่สุดไม่มีอะไรเกินเรื่องการเกิดการตาย การหมุนไปเวียนมาอยู่ในกองทุกข์ ไม่ว่าจะอยู่ที่ตรงไหนทุกข์ทั้งนั้น แล้วก็ได้ผ่านพ้นขึ้นมาถึงความประเสริฐอัศจรรย์ ได้หลุดพ้นแล้วจากแหล่งนั้น

แหล่งนั้น ๆ ในสามภพนี้ ไม่มีภพใดที่พระองค์จะไปเกิดอีกแล้ว นี่คือความอัศจรรย์ของจิตที่ได้ทรงรู้ทรงเห็นเต็มพระทัยแล้ว การสอนโลกจึงสอนด้วยพระเมตตาด้วยความเมตตาสงสารอย่างถึงพระทัยเช่นเดียวกัน เทศน์อย่างสด ๆ ร้อน ๆ ถ้าพูด

ตำหนิถึงเรื่องความทุกข์ ไม่ใช่ตำหนิก็ตามนะ พูดตามหลักความจริงก็พูดให้ถึงเหตุถึงผล เพราะพระพุทธเจ้าเป็นเอง เป็นเสียเองรู้เสียเองเห็นเสียเอง จากความเป็นของเจ้าของเสียเอง และอันดับต่อไปก็จากสัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ จึงประมวลสิ่งเหล่านี้เข้ามาสู่แดนแห่งความเกิดนี้ทั้งหมด ว่าความเกิดนี้เท่านั้นเป็นตัวเหตุ สัตว์จะได้สร้างกรรม ถ้าไม่เกิดก็ไม่สร้าง มีอันนี้เท่านั้น

เมื่อได้เห็นชัดอย่างนี้ บัดนี้ได้หลุดพ้นไปเสียแล้ว จิตสว่างกระจ่างแจ้งไม่มีสิ่งใดที่จะเสมอเหมือนในสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่เหมือนอะไรเลยพระทัยดวงที่บริสุทธิ์นั้น ความประเสริฐเลิศเลอทั้งหลายก็ประจักษ์ในพระทัย โทษที่เคยผ่านมามากน้อยก็ประจักษ์ในพระทัย เพราะฉะนั้นการแนะนำสั่งสอนสัตว์โลกจึงสั่งสอนด้วยพระเมตตาล้วน ๆ เต็มพระทัยอีกเหมือนกัน เหมือนกับว่าจะฉุดจะลากเอาในปัจจุบันนั้น มาเดี๋ยวนี้ ๆ การเกิดการตายเป็นเหมือนกับฟืนกับไฟ เราตถาคตหรือว่าใครก็ตามเคยเป็นมาจนนับไม่ถ้วนแล้ว ให้เข็ดให้หลาบให้มาตามตถาคตนี้เถิด เหมือนอย่างนั้น เหมือนกับว่าจะฉุดจะลากจะจูงไปสด ๆ ร้อน ๆ เพราะพระเมตตามีมาก นี่แหละพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนสัตว์โลกสั่งสอนอย่างนี้ นี่เป็นอันดับหนึ่ง

พระสาวกทั้งหลายที่รู้ที่เห็นตามภูมิของตนก็อีกเช่นเดียวกัน การแนะนำสั่งสอนจึงสั่งสอนถึงเหตุถึงผล ถึงความสัตย์ความจริงที่เคยเป็นมาอย่างไร เพราะท่านก็เห็นเต็มภูมิของท่าน ไม่ว่าจะเป็นนรกอเวจี ไม่ว่าจะเป็นบาปกรรม สวรรค์ชั้นพรหมที่ไหนท่านก็เห็นประจักษ์เต็มภูมิของท่านที่เป็นสาวกเหมือนกัน เหตุใดท่านจะนำสิ่งเหล่านี้มาพูดได้อย่างเต็มปากเต็มหัวใจไม่ได้ ท่านต้องพูดเต็มวิสัยของท่านที่เป็นสาวกนั่นแล ในการสั่งสอนโลกทั่ว ๆ ไปท่านจะสอนอย่างนั้น นี่ละผู้ที่รู้ผู้ที่เห็นผู้ที่ไปเจอมาแล้ว จึงพูดได้อย่างจะแจ้ง พูดได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย พูดได้ด้วยกำลังของใจ เพราะได้รู้ได้เห็นจริง ๆ ไม่มีสงสัยในสิ่งที่นำมาพูดนั้น จึงพูดได้อย่างเต็มตามความจริงทุกสิ่งทุกอย่าง

ผู้ที่มีความหวังต่อความจริงอยู่แล้วอย่างเต็มหัวใจ ทำไมจะรับกันไม่ได้ ทำไมจะเข้ากันไม่ได้กับความจริงที่ท่านแนะนำสั่งสอน เช่นประเภทที่ว่าอุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู ประเภทนี้เป็นประเภทที่วกเวียนหาทางออกอยู่แล้วอย่างเต็มกำลังความสามารถ เป็นแต่เพียงว่าไม่มีประตูไหนจะเปิดแย้มพอที่จะออกไปได้เท่านั้น ทีนี้พอธรรมพระพุทธเจ้าแสดงขึ้นมาผางเท่านั้น ก็เหมือนกับว่าเปิดประตูให้ ผึงออกเลย ท่านเหล่านี้เป็นผู้ที่เสาะแสวงหาทางออกอยู่แล้วอย่างเต็มหัวใจ พอเหมาะพอดีกับพระพุทธเจ้าก็อุบัติขึ้นมา แล้วเปิดประตูคือธรรมทั้งหลายให้เท่านั้น ท่านก็ออกอย่างรวดเร็ว

นี่ละที่ว่าอุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู ผู้ที่รู้ธรรมได้อย่างรวดเร็ว คือท่านผู้ถึงขั้นความจริงเต็มหัวใจแล้ว เป็นแต่เพียงว่ารอรับ เหมือนดอกบัวกำลังจะแย้มบานอยู่แล้ว

พอรับแสงพระอาทิตย์เท่านั้นก็บานทันที นี่พระอาทิตย์ในถานที่นี่ก็หมายถึงพระโอวาท คำสั่งสอนจากท่านผู้รู้จริงเห็นจริงจริง ๆ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ประกาศสอนธรรม ท่านเหล่านี้จึงรู้ได้อย่างรวดเร็ว เป็นจังหวะที่พอเหมาะพอดีกัน

นี่ละการสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้ามีน้ำหนักถึงขนาดนั้น ทำไมสัตว์โลกจะไม่ได้บรรลุธรรม ถึงขั้นสุดยอด ๆ แห่งธรรมเป็นจำนวนมากมายเล่า ก็จิตวิญญาณในแดนโลกธาตุนี้มีจำนวนมากเท่าไร อะไรจะมีมากยิ่งกว่าจิตวิญญาณในแดนโลกธาตุนี้ วิญญาณของสัตว์ แล้ววิญญาณแต่ละดวง ๆ ไม่เหมือนกันตามภูมินิสัยวาสนา บางภูมิบางนิสัยก็พร้อมแล้ว และมาเกิดในจังหวะที่พอดีกับพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมาด้วย เหมือนกับดอกบัวแรกแย้มแล้วตะวันโผล่ขึ้นมา หรือฝนตกลงมาให้ชุ่มเย็นก็บานทันทีเลย นี่ก็เหมือนกันประเภทที่พร้อมแล้ว ๆ กับจังหวะที่พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ก็พอดีกัน จึงได้บรรลุธรรมอย่างมากมาย

ที่พระพุทธเจ้ามาอุบัติแต่ละครั้ง ๆ นี้ ขนดวงวิญญาณที่เคยจมอยู่ในกองทุกข์มากมายก่ายกองนี้ ให้หลุดพ้นออกไปได้มากขนาดไหน ผู้ที่มีอุปนิสัยสามารถควรจะผ่านไปได้ก็ผ่านไปได้ ผู้ที่ยังไม่ถึงขั้นนั้นก็ค่อยตื้นขึ้นมา ๆ เพราะการได้ยินได้ฟัง เพราะการสร้างคุณงามความดี ด้วยการให้ทาน รักษาศีล ภาวนา ตามพระโอวาทคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็เป็นการเพิ่มเติมบารมีขึ้นไป นี่ก็ขยับขึ้นมา ๆ แม้จะยังไม่หลุดพ้นในพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ก็ตาม ความดีมีอยู่แล้วภายในจิตใจ พร้อมแล้วที่จะเป็นไปในกาลข้างหน้า ก็ต้องได้บรรลุโดยไม่ต้องสงสัย

นี่ละการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าจึงต่างกันอยู่มาก เพราะแสดงด้วยความรู้ความเห็นทุกแง่ทุกมุม ความสามารถฉลาดรู้ของใครจะเกินพระพุทธเจ้าล่ะ ฟังซิ พระญาณของพระองค์หยั่งทราบตลอดทั่วถึงไปหมดในสามแดนโลกธาตุนี้ มีอะไรปิดบังลี้ลับที่พระองค์จะไม่ทรงรู้ทรงเห็น ต้องทรงรู้ทรงเห็นทั้งนั้น การแนะนำสั่งสอนก็มีความกว้างขวางลึกตื้นหยาบละเอียดให้พอเหมาะพอดีกับสัตว์โลก ที่ควรจะได้รับประโยชน์จากพระองค์เป็นลำดับลำดา จนกระทั่งวันปรินิพพาน ขนจิตวิญญาณของสัตว์โลกนี้ให้พ้นไปได้มากสักเท่าไรล่ะ นับประมาณไม่ได้ ผู้ที่ค่อยตื้นขึ้นมา ๆ บารมีสูงขึ้นมา เพราะพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ๆ มาตรัสรู้นั้นก็มีอีกมากมาย เป็นอย่างนั้นเรื่อยมา รองลำดับลงมาก็พระสาวก ช่วยพุทธภาระของพระพุทธเจ้าให้เบาลงไปด้วยการแนะนำสั่งสอนประชาชนทั้งหลาย ให้ได้รู้จริงเห็นจริงในธรรมทั้งหลายเรื่อยมา

ทีนี้เวลาพระพุทธเจ้าท่านทรงแสดงธรรมแก่พระสงฆ์นี้ ส่วนมากมีแต่จิตตภาวนา แสดงถึงเรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา เรื่องการภาวนา ไม่ได้แสดงเรื่องการก่อนั้นสร้างนี้ ยุ่งนั้นยุ่งนี้ นี่ละตำรับตำรามีอย่างนั้นจะให้ว่ายังไง ท่านเห็นภัยในกองทุกข์ใน

ความเกิดความตายนี้มากที่สุด ยิ่งกว่าจะมาลูบ ๆ คลำ ๆ กับสิ่งเหล่านี้ซึ่งใคร ๆ ก็ทำได้ เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงต้องแนะนำสั่งสอนลงในจุดสำคัญ ๆ เฉพาะนักบวชทรงแสดงอย่างนั้นสอนอย่างนั้นตามตำรับตำราเราก็เห็น อย่างเช่นในเวลาบวชนี้เอาอะไรยื่นให้ก่อน เอาสถานที่บำเพ็ญยื่นให้ก่อน เอางานที่เหมาะสมที่สุดกับผู้เป็นนักบวช ผู้ปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ยื่นให้ก่อน

เวลาบวชก็บอกงานให้เลยว่า ไม่มีสิ่งใดที่จะใหญ่โต ไม่มีสิ่งใดที่สัตว์โลกจะติดพัน ไม่มีสิ่งใดที่จะปิดบังหัวใจของสัตว์โลกนอกจากสิ่งเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้คืออะไร ในปัจจุบันนี้อยู่ที่ไหน ก็บอกอยู่ในสกลกายนี้ เอาย่นย่อเป็นเอกเทศเสียก่อน เพื่อให้ทันเวลากับการประพฤติปฏิบัติ แล้วก็สอนกรรมฐาน ๕ ให้ กรรมฐาน ๕ แปลว่าอะไร สถานที่ตั้งแห่งงานมี ๕ อย่าง หรือ **ตจปัญจกกรรมฐาน** ท่านว่ากรรมฐานมีหนังเป็นที่ห้า คือ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ให้เอาอันนี้นะงาน

สถานที่ทำงานคือสถานที่เช่นไรก็บอกอีก **รุกฺขมูลเสนาสนํ** นี้เป็นอันดับหนึ่ง ถ้าจะพูดถึงตถาคตเอามาเป็นเครื่องยืนยัน ก็ตถาคตเคยอยู่สถานที่เช่นนี้มาแล้ว ปรากฏว่ามีที่มุงที่บังที่ไหน ไม่มี ได้ตรัสรู้ที่โคนต้นมหาโพธิ์แห่งเดียวเท่านั้น จึงต้องนำอันนี้มาเป็นสถานที่ชั้นเอกมอบให้พระทั้งหลาย งานก็งานชิ้นเอก เกสา โลมา นาขา ทันตา ตโจ เมื่อพิจารณาเข้าไปนี้แล้ว งานอันนี้จะค่อยแตกกระจายไปทั่วสรรพางค์ร่างกาย และกระจายไปทั่วแดนโลกธาตุซึ่งเป็นเหมือน ๆ กัน ไม่ว่า **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ก็เหมือนกัน อสุภะอสุภังก็เหมือนกัน ตีกระจายออกไปได้หมด นี่ละพระพุทธเจ้าท่านสอนผู้ปฏิบัติท่านสอนอย่างนี้ ในตำรับตำรามีมากต่อมาก ไม่ค่อยจะยุ่งกับเรื่องอะไร ๆ แหละ มีแต่เรื่องนี้เป็นเนื้อเป็นหนังเป็นจิตเป็นใจ เป็นปฏิปทาของพระโดยแท้จริง เพราะฉะนั้นเราผู้เป็นนักบวช ขอให้ยึดขอให้ถือหลักเกณฑ์ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนชั้นเอกนี้ฝังอย่างลึกภายในจิตใจ อย่าได้เห็นงานใดเป็นสำคัญยิ่งกว่านี้

เรื่องความอยากที่เข้ามากีดมาขวางมาตัดรอนอยู่ตลอดเวลานั้น มันมีอยู่ตลอด ถ้าเราไม่สู้ไม่รบยังไงก็ต้องแพ้มันวันยังค่ำ หาอรรถหาธรรมที่จะมาปรากฏในจิตใจไม่มีเลยแหละ มันอยากอะไร อยากเห็นก็ออกทางตา นี่ก็ความอยากออกมาจากใจกิเลสตัณหานั่นละ ตัณหาแปลว่าความหิวความโหยไม่มีวันพอ ไม่ใช่จะพูดแต่ว่าราคะตัณหานะ ตัณหานี่เป็นกลาง ๆ คือความอยากความหิวความทะเยอทะยาน มีแต่อยากรอบตัวของเรา

ถ้าไม่เอาจริง ๆ สู้มันไม่ได้เพราะมันมีอยู่รอบตัว ตาก็อยากเห็น ตาจริง ๆ ไม่อยากเห็น แต่หัวใจที่เป็นอยู่ภายในที่อยากเห็น อยากเห็นเอาอะไรเป็นเครื่องมือ ก็เอาตาเป็นเครื่องมือให้ออกมาทางตา อยากได้ยินได้ฟังออกมาทางหูนี้ คือเครื่องมือของใจ

ดวงนั้นที่มีกิเลสตัณหาเต็มอยู่ภายใน อัดแน่นอยู่ภายในหาทางทะลักออก ออกทางตา ทางหูทางจมูกทางลิ้นทางกาย โดยลำพังก็ออกทางใจของตนเป็นธรรมารมณ์ โดยอาศัยสิ่งสัมผัสทั้งหลาย ทางตาทางหูทางจมูกทางลิ้นทางกายนั้น เข้าเป็นอารมณ์ครุ่นคิดอยู่นั้น อุ่นกันอยู่นั้น ไม่ว่าเป็นของเศษของเดนอะไรแหละ นี่ละความอยากอันนี้ให้ระมัดระวังให้มาก ถ้าไม่เห็นความอยากเหล่านี้เป็นภัยแล้ว ยังไงก็จะไม่เห็นอรรถเห็นธรรม

ให้พากันหนักแน่นในการปฏิบัติ อุบายวิธีการฝึกภาวนาของตน อันใดที่เป็นไปเพื่อความรู้ความเห็นความสงบร่มเย็นและความเฉลียวฉลาด ให้ยึดนั้นมากกว่าวิธีการอื่น เช่น เดินจงกรมมาก ๆ เป็นยังไง ได้อุบายอย่างไรบ้าง ไม่ใช่ว่าเดินนาน ๆ แล้วก็ว่าตัวได้เดิน ไม่ใช่อย่างนั้น เดินนั้นก็เป็นความเพียรอันหนึ่ง สติกับจิตทำงานอยู่ภายในตัวนั่นเป็นความเพียรอันสำคัญ เราเดินนาน ๆ เป็นอย่างไรบ้าง ผลปรากฏอย่างไรบ้าง จิตสงบไหมเย็นไหม จิตฉลาดไหม นั่งมากเป็นยังไง เดินมากเป็นยังไง ดู ยืนเป็นยังไง จากนั้นยังมีเรื่องอดนอนผ่อนอาหารอีก

ผ่อนอาหารนี้ดูจะถูกมากกว่าอย่างอื่นสำหรับผู้ปฏิบัติทั้งหลาย เฉพาะผมเองผมแน่ใจว่าจะถูกในการผ่อนอาหาร อย่างน้อยผ่อนอาหาร มากกว่านั้นอดอาหาร แต่เป็นความทุกข์ความทรมานมากอยู่ไม่น้อยนะ เพราะเคยผ่านมาแล้ว คิดย้อนหลังหากว่าจะเข็ดก็น่าจะเข็ด เพราะทุกข์จริง ๆ แต่สิ่งที่เหนือกว่านั้นมีจึงไม่เข็ดจึงไม่กลัว จึงไม่สะทกสะท้านกับสิ่งที่เจ้าของผ่านมาด้วยความทุกข์ความทรมานอย่างแสนสาหัสนั้นเลย ยิ่งกว่าธรรมที่เราได้รู้ได้เห็นจากวิธีการนั้น

ทำความเพียรเฉย ๆ ไม่คิดไม่อ่านไม่ไตร่ไม่ตรองไม่ได้นะ ต้องใช้ความคิดอ่านไตร่ตรองหลายสันหลายคม พลิกแพลงเปลี่ยนแปลง ตามที่สอนแล้วว่ากิเลสฉลาดขนาดไหน สติปัญญาไม่ใช้เพื่อความฉลาดจะทันกิเลสได้ยังไง ต้องเอาให้ทันกัน ไม่อย่างนั้นไม่ทันจริง ๆ วันนี้ผ่านไป วันหน้าผ่านไป วันไหนผ่านไป ชีวิตสังขารร่างกายก็ผ่านไป ผลประโยชน์ไม่ค่อยปรากฏและไม่ปรากฏนี้มันขาดทุนเป็นลำดับลำดาไป เสียเปรียบให้กิเลสทุกวันทุกเวลา ที่เราว่าเป็นกรรมฐานประกอบความพากเพียรนี้ไม่น่าฟังเลย ถ้าคนอื่นได้ฟังก็ดี สำหรับเราเองแล้วน่าใจหาย ไม่ใช่ธรรมดานะ เพราะเรื่องที่จะเกิดตายอยู่ในวัฏจักรนี้สักเท่าไรไม่มีกำหนด และเป็นมาขนาดไหนที่ผ่านมาจนกระทั่งป่านนี้ เรายังนับไม่ได้ และยังจะเป็นไปข้างหน้านั้นอีกสักเท่าไร ซึ่งหนักมากยิ่งกว่าชีวิตที่เป็นอยู่นี้ยังจะมี มีไปอีกไม่ทราบว่าสักกี่ล้าน ๆ กัปล้าน ๆ กัลป์ละถ้าแก้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นจงแก้เสียบัดนี้ แก้เสียเวลานี้ซึ่งเป็นกาลอันควรแท้

เอ้าทุกข์ก็ทุกข์เถอะ ทุกข์เพื่อความเพียร ทุกข์เพื่อแก้กิเลส กิเลสไม่เคยพาใครให้เป็นสุข การต่อสู้กับกิเลสต้องเป็นทุกข์ นอกจากกิเลสหมดไปจากหัวใจ ไม่มีอะไรต่อสู้แล้วไม่ทุกข์ เราต้องคิดอย่างนั้นซี เวลานี้เราทุกข์ด้วยความพากความเพียรก็เพราะต่อสู้กับกิเลส กิเลสมีมากทุกข์มาก กิเลสมีน้อยทุกข์น้อย กิเลสไม่มีเลยไม่มีทุกข์ เพราะไม่มีการต่อสู้กัน ให้มันเห็นทั้งสามอย่างนี้ซิ ถ้าลงได้ถึงขั้นกิเลสสิ้นซากได้เผาศพกิเลสด้วย **กุสลา ธมฺมา** แล้ว ไม่มีอะไรมากีดกันหัวใจนี้ได้เลยละ จึงได้รู้ว่าหัวใจนี้เวิ้งว้างเป็นอิสระของตนไม่ว่าอยู่ว่าไป คำว่าอิริยาบถก็ไม่มี กาลสถานที่ก็ไม่มีในจิตดวงนี้ด้วย เช่นเดียวกับเราที่เคยเกิดเคยตายมากี่กัปกี่กัลป์จนหาประมาณไม่ได้ อันนี้ยิ่งจะไปกว่านั้นอีก เพราะอันนี้แน่แล้วนี่ ส่วนการเกิดตายนั้นยังไม่แน่ พอที่จะผ่านก็ผ่านไปได้ กฎ **อนิจฺจ** ยังมีตามอยู่ ยังพอเป็นไปได้อยู่ถ้ามีเครื่องช่วยนะ ถ้าไม่มีเครื่องช่วยมันก็หมุนของมันอยู่อย่างนั้น แต่สำหรับจิตที่หลุดพ้นไปแล้วนั้นไม่มีอะไรช่วยแล้ว หมดทุกสิ่งทุกอย่าง ท่านจึงว่าอนันตกาลหรือว่านิพพานเที่ยงนั่นแหละฟังเอา เที่ยงตลอดเวลา นั่นหาทุกข์ที่ไหน

ทุกข์เพียงเท่านี้เพื่อจะแลกเอาความสุขตลอดอนันตกาล ทำไมเราจะไม่ยอมเสียสละ เราเป็นนักบวชเราเป็นนักปฏิบัติ ทุกข์เราก็เคยทุกข์มาพอแล้ว ทำไมจะต้องไปเข็ดไปหลาบในการประกอบความเพียรที่เกิดทุกข์ มันต้องสู้กันอย่างนั้น คิดซิสติปัญญามีอย่าอยู่เฉย ๆ อย่าสักแต่ว่าความเพียร คำว่ามีสติก็มีเฉย ๆ เวลาควรจะมีปัญญาก็ให้มีทบทวนกันถึงจะถูก ไม่เช่นนั้นไม่ได้นะ

การประกอบความพากเพียรเอาให้หนัก ต้องหนักบ้างละ เราอย่าไปถืออารมณ์ในความว่าหนักในความว่าทุกข์ ถ้าหากว่าทุกข์ให้ถือว่าเป็นสัจธรรมที่จะต้องรู้จริงเห็นจริงกัน ทุกข์ขนาดไหนก็ให้รู้ จิตนี้ยันได้เลยว่าไม่เคยตายมาแต่กาลไหน ๆ นี่ละที่พาให้หมุน ก็เพราะความไม่ตายของจิตนี่แหละมันถึงได้หมุน ถ้าตายเสียหรือฉิบหายไปเสียก็ไม่ทราบจะเอาอะไรมาหมุน อย่างพระพุทธเจ้าท่าน นั่นไม่ได้หมายถึงตายฉิบหายนะ หมายถึงเชื้อแห่งความให้พาหมุนไม่มีแล้ว ท่านก็เป็นบรมสุข นั่นผู้ครองบรมสุขยังมี ก็คือจิตดวงบริสุทธิ์นั้นเองจะเป็นอะไรไป

เรื่องความทุกข์ความลำบากของเรา ที่เป็นมามากน้อยเพียงไร น่าจะเอามาทบทวนกันกับความทุกข์เพียงเท่านี้จะเป็นอะไรไป ไม่ถึงตายละเพียงการประกอบความพากเพียร ทุกข์แค่ไหนให้เห็นความจริงแค่นั้น จึงเรียกว่านักประกอบความพากเพียรในองค์อริยสัจ เป็นยังไงองค์อริยสัจ ให้ได้เห็นองค์อริยสัจประจักษ์ใจซิ เมื่อเห็นองค์อริยสัจประจักษ์ใจแล้วว่าเป็นอย่างนี้เท่านั้นเอง ไอ้เรื่องการต่อสู้เรื่องการทำความพากความเพียร จะทุกข์ขนาดไหนที่นี่ไม่มีถอย เพราะอะไร เพราะหลักเกณฑ์ที่เรา

ได้ยึดเป็นของอัศจรรย์ยิ่งกว่าความทุกข์เหล่านี้ มีแล้วได้แล้วเห็นแล้ว ประจักษ์แล้วเป็นพยานแล้ว ให้เห็นตรงนั้นซิ

ทุกข์ขนาดไหนดูเรื่องของทุกข์ดังที่เคยสอนแล้วนั่นน่ะ จะทุกข์ขนาดไหนก็ตาม จิตไม่เคยตาย เอ้า ตามให้เห็นเรื่องความทุกข์ ทุกข์มาจากไหน คนตายแล้วมีทุกข์ไหม ไล่กันเข้าซิจึงเรียกว่าปัญญา ไล่ตลบทบทวนอยู่นั้นไม่รู้กี่ครั้งกี่หน เราอย่าไปนับเวล่ำเวลา อย่าไปนับการตลบทบทวน ครั้งนั้นครั้งนี้หลายครั้งหลายหน ไม่ต้องนับ สติปัญญาให้จ่อลงไปตามความทุกข์ มีมากน้อยให้เห็นความเคลื่อนไหวของมัน จะทุกข์มากทุกข์น้อยเพียงไร

อะไรเป็นผู้ทุกข์ ส่วนมากจะต้องว่าอวัยวะส่วนนั้นส่วนนี้เป็นทุกข์ เช่น แข้งเป็นทุกข์ ขาเป็นทุกข์ หัวเข่าเป็นทุกข์ เป็นต้นนะ ก็จะไปเหมาะเอาว่าอันนี้เป็นทุกข์ ความจริงอันนี้ไม่ได้เป็นทุกข์ ถ้าพิจารณาให้เป็นสัจธรรมแล้ว ค้นลงไปจริง ๆ ว่าหนังก็สักแต่ว่าหนังมีมาตั้งแต่วันเกิด ทุกข์อันนี้เพิ่งมี นี่เป็นอันเดียวกันได้ยังไง เนื้อหนังเอ็นกระดูกมีมาตั้งแต่วันเกิด อันนี้เพิ่งมีเดี๋ยวนี้ เกิดมาเดี๋ยวนี้ จะเป็นอันเดียวกันได้ยังไง ถ้าเป็นอันเดียวกันแล้ว ทุกข์นี้ดับสิ่งเหล่านั้นต้องดับไปด้วยกัน แตกทลายไปด้วยกัน ฉิบหายไปด้วยกันกับทุกข์ที่ดับลงไป แต่นี้เวลาทุกข์หายไปดับไปมันก็มีอยู่อย่างนี้ แล้วเป็นอันเดียวกันได้ยังไง นั่นจึงเรียกว่าค้นหาความจริง

เราอย่าคาดนะ จ่อลงในความทุกข์ เอ้า จะทุกข์มากทุกข์น้อยขนาดไหนไม่ต้องกลัวว่าตาย จิตไม่ได้ตายว่างั้นเลย จิตหาความจริงเพื่อจะรอบตัวเองด้วยรู้สัจธรรมให้รอบใจ จนกระทั่งพิจารณารอบดังที่เคยพูดแล้ว ทุกข์เมื่อพิจารณารอบแล้วจะไม่เป็นภัยต่อผู้ใดเลย นั่นจึงเรียกว่าเรียนอริยสัจรอบ รู้อริยสัจรู้อย่างนั้น

ทุกข์แต่ก่อนเป็นภัย เหมือนจะเป็นจะตายจริง ๆ นี่ อะไรจะไปทุกข์มากยิ่งกว่าทุกข์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น แต่เวลาพิจารณารอบกันแล้ว ทุกข์สักแต่ว่าเท่านั้นนะ และดูทุกข์นั้นก็ไม่มีความหมายในตัวเองด้วย และทุกข์นี้ไปให้ความหมายแก่ผู้ใด ไปกระทบกระเทือนผู้ใด มันก็ไม่รู้ความหมายของมันด้วย อวัยวะต่าง ๆ ที่ว่าเป็นทุกข์ ๆ แต่ก่อนนั้น ดูแล้วหนังก็เป็นหนัง เนื้อเป็นเนื้อ เอ็นเป็นเอ็น กระดูกเป็นกระดูก อวัยวะทุกส่วนเป็นของตัวเองอยู่โดยลำพัง ไม่เห็นมีอะไรเป็นอะไร เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วทุกข์นี่ไปให้ร้ายแก่ผู้ใด ทุกข์ก็ไม่ได้ไปให้ร้ายแก่ผู้ใด นี่ละเป็นความสัตย์ความจริง

ความหมายว่าอันนั้นเป็นทุกข์อันนี้เป็นทุกข์มาจากไหน นี่มันก็วิ่งเข้าถึงใจ กายหนึ่ง เวทนาคือทุกขเวทนาหนึ่ง ใจหนึ่ง สัญญาความหมายย้อนเข้าหาใจ ย้อนเข้าดูใจอีกทีหนึ่ง ทีนี้เมื่อย้อนเข้าไปจนประจักษ์แล้ว ใจก็คือใจ สัญญาก็ดับไป แล้วกำหนดดูสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เรื่องสัญญาจะย่นเข้ามา ๆ ความหมายอันนั้นย่นเข้ามา ๆ จนกระทั่งถึงใจ

ความทุกข์ที่ว่าอันนั้นเป็นทุกข์นั่นก็เหมือนกัน ความทุกข์ทั้งหลายนั้นย่นเข้ามา ๆ จนกระทั่งมาถึงใจ มาดับที่ใจ ใจไม่หมายที่นี่ เมื่อใจไม่หมายแล้ว **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** เต็มหัวใจ อ๋อ เป็นอย่างนี้ คำว่ารู้ทุกข์รู้อย่างนี้ คำว่าทุกข์เป็นสัจธรรมเป็นอย่างนี้ นั่นซิถึงได้ชัดให้เห็นชัดอย่างนั้นซิ นี่ละท่านว่า **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** เป็นอย่างนี้ สมุทัยก็คือตัวความหมายเมื่อรอบแล้วมันก็หดตัวเข้ามาไม่ไปหมาย สัญญานั่นแหละหมายว่านั้นเป็นทุกข์นี้เป็นทุกข์ เมื่อพิจารณารอบแล้วก็ไม่หมาย นี้เป็นพื้นฐานแห่งการพิจารณาวงอริยสัจ

ต่อไปเมื่อจิตมีความชำนิชำนาญแล้ว อันนั้นไม่ต้องพูดละ ทุกข์เกิดขึ้นไม่เกิดขึ้นสติปัญญาจะทัน ตามต้อนสมุทัยคือความคิดความปรุงของตัวเองจนทัน ๆ จนกระทั่งละได้ขาดสะบั้นไปไม่มีอะไรเหลือภายในจิตใจเลย นั่นสมุทัยขาดทุกข์ทำไมจะไม่ดับ ขาดเพราะอะไรสมุทัย ขาดเพราะสติปัญญามีความแกล้วกล้าสามารถนั่นเอง นิโรธคือความดับทุกข์ก็ดับล่ะซิ เพราะสมุทัยดับทุกข์ก็ดับ นั่นกิริยาแห่งทุกข์ดับไปท่านเรียกว่านิโรธ หลักใหญ่ก็คืออยู่กับมรรคนี่เป็นสำคัญ อย่างนั้นการพิจารณา

อย่าไปทำอยู่เฉย ๆ วันหนึ่ง ๆ ผ่านไป ๆ เราอย่าเห็นอะไรสำคัญในโลกนี้ ไม่มีอะไรสำคัญ อันนั้นเป็นความเสกสรรปั้นยอของกิเลสแท้ ๆ ไม่ใช่อะไร มันมาหลอกเราอยู่ตลอดเวลา อันนั้นดีอันนี้ดี มันอยากก็เพราะความสำคัญว่าอันนั้นดีอันนี้ดี จึงอยากรู้อยากเห็นอยากดูอยากฟัง อยากสัมผัสสัมพันธ์ มันดิ้นอยู่ในหัวใจนี่ ดิ้นอยู่ตรงนี้เอง เพราะฉะนั้นจึงบังคับความอยากให้ได้ ดูหัวใจเจ้าของมันอยากอะไร ให้เห็นจนกระทั่งมันดิ้นมันดีดออกมานั่นซิ จากนั้นแล้วก็สงบตัวลง นี่สมาธิตีหัวมันลงไป ปัญญานั่นแหละช่วยพิจารณาจนสงบตัวลงไป

จากนั้นคลี่คลายดู เอ้า มันติดอะไร พัวพันอะไรในสิ่งเหล่านี้ เพราะเป็นสถานที่อยู่ของกิเลสทั้งนั้น มันซึมมันซาบไปหมดทั่วสรรพางค์ร่างกาย นอกจากนั้นยังระบาดสาดกระจายไปทั่วโลกดินแดน มันเกี่ยวโยงไปหมดนั่นแหละ รักได้ชังได้ทั้งใกล้ทั้งไกล เกลียดได้โกรธได้ทั้งใกล้ทั้งไกล เป็นเรื่องของกิเลสตีทัพกระจายออกไปทั้งนั้น เมื่อเราไม่ทันเป็นไปได้อย่างนั้น เมื่อทันแล้วมันไม่ไป พอแย็บออกนี้รู้แล้ว ความเคลื่อนไหวของกิเลสออกจากสังขารที่ปรุงแย็บ มันรู้แล้วทันแล้ว ตามมันเข้าไปหลายครั้งหลายหนก็ฆ่าได้เท่านั้นซิ นี่การพิจารณาท่านพิจารณาอย่างนั้น

เอาให้จริงให้จังนะ ให้ถือเป็นสด ๆ ร้อน ๆ กิเลสมันสด ๆ ร้อน ๆ เหมือนกับไฟนี่ละ จี้เข้ามาเมื่อไรร้อนเมื่อนั้นสด ๆ ร้อน ๆ ไหมไฟ กิเลสเหมือนกันโผล่ขึ้นมาเมื่อไรสด ๆ ร้อน ๆ เผาเราได้ ๆ มรรคก็เอาให้ทันกัน ต่อสู้อย่าอ่อนข้อต่อมัน อย่าไปนับว่าวันนั้นก็ลำบากวันนี้ก็ลำบาก อย่าไปยึดนะกิเลสหลอกอีกนะ เมื่อวานนี้ลำบาก วันนี้ไม่อยากทำแล้ว นั่นเห็นไหมกิเลสหลอกอีกแล้ว ไม่ต้องไปนับเวล่ำเวลา กิเลสอยู่กับหัวใจ

นี่ มันเอาเวลามาหลอกเราตีเรา ให้ธรรมยุบยอบให้ธรรมก้าวไม่ออก ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วท้อใจ นั่นเป็นยังไง เมื่อวานนี้ทุกข์ ทุกข์เพราะอะไร เมื่อวานเราก็ได้พิจารณาเป็นเรื่องสัจธรรมแล้วมันมาทุกข์อะไร ถ้าเป็นสัจธรรมแล้วไม่มีอะไรเป็นทุกข์ มีแต่ความจริงล้วน ๆ เท่านั้นแหละ นั่นฟาดลงไปตรงนั้นอีกซิ จึงเรียกว่าการพิจารณาธรรมทั้งหลาย

ให้เห็นซิคำว่าใจอัศจรรย์นั่นน่ะ ถ้าเป็นเพียงคาดเฉย ๆ ไม่ได้เรื่องนะ คาดก็เป็นกิเลสพาคาดเสีย ก็ไม่เห็นเป็นของแปลกประหลาดอะไรเสีย เพราะกิเลสไม่เป็นของแปลกประหลาด ไม่เป็นของอัศจรรย์ เห็นอะไรมันก็เอาขี้ตมขี้โคลนไปกลบไว้หมด เลยกลายเป็นขี้ตมขี้โคลนไปตาม ๆ กัน มรรคผลนิพพานก็กลายเป็นขี้ตมขี้โคลน ไม่ใช่เป็นของดิบของดีไปเสียแล้ว เพราะกิเลสไปพอกไว้หมดแล้วนี่ เปิดออก ๆ ซิที่นี่ เปิดออก ๆ เมื่อขี้ตมขี้โคลนนี้กระจายออกไป ๆ ก็เห็นทองทั้งแท่งละซี

ของประเสริฐในสามแดนโลกธาตุนี้ อะไรจะเหมือนจิตที่บริสุทธิ์นี้ ไม่มีอะไรเหมือนและไม่เหมือนอะไร ท่านจึงว่าโลกุตรธรรม ธรรมที่สุดยอดจริง ๆ ก็คือโลกุตรจิตที่บริสุทธิ์เต็มส่วนแล้วนี่แล พูดไม่ถูก ถ้าหากเราจะนำมาพูดได้ก็เพียงว่า เวิ้งว้าง ว่างั้นเลย ถ้าหากเป็นปลาก็ปลาในทะเลหลวง แหวกว่ายหัวหางกลางตัวได้อย่างสะดวกสบาย ไม่มีอะไรกีดอะไรขวาง น้ำก็ลึก กว้างก็กว้าง นี่พอเป็นเครื่องเทียบกัน จิตนี่เหมือนกัน เมื่อสิ่งผลักดันหรือแหลมหลาว ที่ทิ่มแทงอยู่ในหัวใจเสียบอยู่ในหัวใจเรานี้ถอนออกหมดแล้ว ที่นี่ไม่มีอะไร เวิ้งว้าง นั่นเป็นอย่างนั้น

เอ้า ตาดูได้สบาย แม้แต่ในขันธ์นี้ก็เหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนดูไม่ได้จะเป็นไฟเผาขึ้นมาทันที ฟังไม่ได้เป็นไฟขึ้นมา จมูก ลิ้น กาย ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นฟืนเป็นไฟเป็นเชื้อไฟไปทั้งนั้น เผาได้ทั้งนั้น ๆ เวลาไฟอยู่ภายในแรงกล้า อะไรผ่านมาไม่ได้ ไหม้หมด ๆ เป็นฟืนเป็นไฟไปตาม ๆ กันหมด แต่พอไฟดับแล้วในเตานั้น เอ้า โยนฟืนเข้าไปเชื้อไฟโยนเข้าไป ไม่ว่าจะอะไรละ แม้น้ำมันสาดลงไปก็เป็นน้ำมันอยู่นั้นไม่ได้เป็นไฟ เพราะไฟหมดแล้วในเตานั้น เชื้อไฟสาดเข้าไปเท่าไรโยนเข้าไปเท่าไร ถ้าเป็นฟืนก็เป็นฟืนอยู่งั้น ถ้าเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงก็เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงอยู่งั้นไม่ได้เป็นไฟ นั่นละที่ว่าไฟในเตาดับแล้วเป็นอย่างนั้น

เมื่อไฟกิเลสตัณหาอาสวะในเตาคือหัวใจนี้ดับแล้ว เครื่องใช้คืออายตนะจะเป็นพิษเป็นภัยอะไร มันก็เป็นเครื่องใช้เฉย ๆ เป็นทางเดินของกิเลสต่างหาก ตาดูได้เต็มตาถ้าอยากจะดู แต่ท่านจะไปหาดูอะไร ความพอเหมาะพอดีมีอยู่ ธรรมมีแต่ความพอดีไม่ใช่ความโลดโผน ความโลดโผนเป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น แต่เราพูดเฉย ๆ ว่าจะดูจนตาแฉะก็ได้ตาแห้งก็ได้ จะให้เกิดกิเลสไม่เกิด หูฟังจนกระทั่งหูขาดหูกุดไปหมดก็ฟังได้แต่ไม่เกิดกิเลส พูดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างสัมผัสสัมพันธ์ได้แต่ไม่เกิดกิเลส เช่น

เดียวกับโยนเชื้อเพลิงเข้าไปหาเตาไฟนั่นละ โยนเข้าไปเท่าไรก็โยนเข้าไปซิ เมื่อไฟในเตาไม่มีแล้วจะเอาอะไรมาเป็นเปลว จะเอาอะไรมาเป็นไฟ นี่เมื่อกิเลสหมดภายในใจนี้แล้ว อะไรก็ตาม ตา หู จมูก ลิ้น กาย จะสัมผัสสัมพันธ์กับรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ทั่วแดนโลกธาตุ มันก็เป็นอันนั้นอยู่เช่นเดียวกับกองฟืนนั่นแหละ

เอาละพอ

พูดท้ายเทศน์

ผมพูดจริง ๆ นะผมวิตกมากกับวงคณะเรา โดยเฉพาะคณะกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น มันจะค่อยเหลวไหลไป ๆ ที่วิตกมากที่สุดก็คือที่เอาไฟฟ้าเข้าไปในวัดนี่ละ มันจะไม่นานจะมีเทวทัตเข้าไป วิดีโอน่ะซีสำคัญ ใครชอบชนิดไหนก็จะหามานั่นซี สรรหามาแต่ชนิดนรกจกเปรตทั้งนั้น หมดจริง ๆ ละถ้าลงอันนี้ได้เข้าวัดแล้วหมด นักภาวนาเราไม่มีเหลือ พูดได้ขาดตัวเลยเทียว ก็รู้กันชัด ๆ อยู่แล้วยังฝืนเอามานี่ ก็แสดงว่าตั้งหน้าตั้งตาทำลายศาสนาเอาจริง ๆ

นี่จึงไม่ให้เอาเข้ามา มีอะไรไฟฟ้า ไฟดินเราก็ใช้มาแต่พ่อแต่แม่แล้วไม่เห็นหมดสักที ไปเห็นวิเศษวิโสอะไรกับไฟสว่างความสว่างอันนั้น เป็นเพราะไม่เห็นความวิเศษวิโสของใจสว่างน่ะซี จึงไปเห็นไฟสว่างดีกว่าใจสว่าง อันนี้ละที่สำคัญ ทำให้อดคิดไม่ได้ เพราะจะเป็นแน่ ๆ เพียงแต่ว่ารอจังหวะอยู่เท่านั้นเองเวลานี้ พอได้จังหวะแล้วก็หมดเลย พรึบเดียวหมดไม่มีอะไรเหลือ ทีนี้หมด ถ้าลงอันนี้ได้เข้าแล้วคำว่ากรรมฐานอย่าไปถามถึงเลย โห มันเรื่องเล่นเมื่อไรอันนี้ เทวทัตตรง ๆ ทีเดียว มารร้อยเปอร์เซ็นต์ทีเดียว ไม่มีคำว่าเลี่ยง ๆ ไม่มีคำว่าอ้อม ๆ ตรงเป๋งเข้าไปสู่ขั้วหัวใจขั้วหัวตับให้ขาดสะบั้นไปหมดเลย วิดีโอนี่ซีสำคัญ มันอยากได้อะไรก็ไปหาเอามา ที่ร้ายที่สุดก็อันนี้ละทำให้วิตกวิจารณ์ไม่หยุดไม่ถอย

ใครถ้าไม่เอาจริงเอาจังจริง ๆ ไปไม่รอดนะ เรื่องของกิเลสนี้เหนียวมาก ละเอียดมาก สลับซับซ้อนมาก สวมรอยนี้ไม่ทันนะ มันเร็วขนาดนั้นเราไม่ทัน จนกว่าว่าสติปัญญาเหนือมันเมื่อไร ที่ได้เห็นอันนี้ก็คือว่ามันเหนือแล้วก็เห็น ถ้าไม่เหนือไม่เห็นไม่รู้นี่ เวลามันเป็น เป็นมาสักเท่าไรใครก็เป็นด้วยกันทั้งนั้นดังที่พูดนี้ แต่ไม่เห็นไม่รู้นี่จะว่าไง ก็ปล่อยให้มันเหยียบย่ำ ให้มันแบ่งสันปันส่วนกินอยู่นั้น อย่างน้อยแบ่งสันปันส่วน มากกว่านั้นบีบคอ พวกเรานี่พวกมันบีบคอกินไม่ใช่แบ่งสันปันส่วน แบ่งสันปันส่วนมันยังให้เกียรติอยู่บ้างใช่ไหม ยังมาขอแบ่ง ไอ้มาบีบคอกินเลยนั่นซี พวกเราพวกถูกบีบคอกินเลย ๆ นี่น่าทุเรศนะ

ผมพูดจริง ๆ ในหัวใจของผมนี่เป็นอย่างผมพูดนะ ถ้าเป็นอย่างคนหรือใครมาเป็นคู่กรรมคู่เวรกับเรานี้ ฆ่าได้อย่างพินาศไม่สะทกสะท้านเลย กี่ศพยังไม่รู้สึกตัวว่าได้

ฆ่าคน ความเคียดแค้นว่าอย่างนั้นเถอะ เคียดแค้นให้กิเลสถึงขนาดนั้นเชียวนะ เพราะฉะนั้นถึงกล้าพูดที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงเห็นโทษด้วยความถึงพระทัย ทรงเห็นจริง ๆ นี่ ทำไมจะไม่สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย เหมือนกับว่าจับฉุดลากออกมาจากกองไฟอย่างนั้น ฉุดลากอย่างเต็มกำลังเลย คนหนึ่งไม่รู้เซ่อซ่ากำลังจะเข้ากองไฟ ทางนี้ก็จับมือหรือแขนลากอย่างแรง ๆ แรงนี้ก็ไม่ได้หนักเหมือนที่เข้าไฟทั้งกอง นั่นมันหมดเลยทั้งตัว ช่วยลากมานี้จะเป็นอะไรไป

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนสัตว์โลกท่านสั่งสอนอย่างนั้นจริง ๆ เพราะท่านเห็นมาจริง ๆ นี่ ปิดอะไรอยู่จิตดวงนี้เวลามันเปิด แต่ความสงสารความเมตตาของท่าน ท่านก็มีธรรม ควรจะช่วยได้หนักเบามากน้อยเพียงไร นั่นท่านก็มีขอบเขตของท่านอีกจะว่าไงไม่ใช่จะฉุดจะลากตะพึดตะพือ คนหูหนวกตาบอดก็จะลากไปหมดได้ยังไง คนที่ควรลากก็ลาก ที่ไม่ควรลากก็สุดวิสัย อย่างที่ท่านว่าดาบสทั้งสองนั่น โอ้ น่าเสียดาย ตายไปเสียเมื่อเย็นวานนี้ น่าเสียดายนะ นั่นละคือสุดวิสัย..มันมี ความเมตตาจึงอยู่ในขอบเขตที่ควรจะเป็นไปได้ เรื่องเมตตาก็เมตตา สงสารก็สงสาร

โห ใจดวงนี้ไม่ใช่เล่น ๆ นะ จึงได้กล้าพูดว่าไม่มีอะไรมากยิ่งกว่าการเกิดตาย ๆ ของจิตแต่ละดวง ๆ นี้มากจริง ๆ ยังไม่มีกำหนดอีกนะถ้าแก้ไม่ได้ ยังจะเป็นไปอย่างนี้อีกตลอด นั่นฟังซี ภาษาบาลีว่า **อนมตคฺโค** คือไม่มีเงื่อนต้นเงื่อนปลายเลย มันน่าทุเรศจริง ๆ เรื่องจิตวิญญาณนี้แหม...สัตว์โลกทั้งหลายทั่วแดนโลกธาตุนี้ ใครไปเห็นวิญญาณเจ้าของเป็นอย่างนั้น เห็นวิญญาณคนอื่นเป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าทำไมท่านเห็น นี่ไม่อัศจรรย์ท่านจะอัศจรรย์ใคร ใครเคยเป็นมายังไงเห็นหมด แล้วสอนก็สอนแบบฉุดแบบลาก สอนแบบถึงใจ ๆ เพราะเห็นมาแล้วอย่างถึงใจ ไม่ใช่สอนธรรมดา

ทุกข์เพียงการประกอบความพากเพียรแค่นี้ทุ่มลงไปซี ความเสียดายอะไรต้องตัด มันเสียดายเท่าฟ้าเท่าแผ่นดินนี้ต้องตัด ๆ นี่ละชื่อว่าต่อสู้กับกิเลส ต้องฝืนกัน ๆ มันอยากดูไม่ดู อยากฟังไม่ฟัง ขึ้นชื่อว่าจะเป็นการส่งเสริมกิเลสหรือจะทำให้กิเลสเกิดแล้ว ไม่ดูไม่ฟังเป็นต้น ถึงไหนถึงกัน เป็นไงเป็นกัน สิ่งเหล่านี้มันเคยมาแล้วทั้งนั้น สำหรับเราเองไม่ต้องพูดแหละ ฝืนแสนจะฝืน มีแต่ฝืนทั้งนั้นสิ่งเหล่านี้ ตัดกันผึง ๆ เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้หลบหลีกไปอยู่ป่าอยู่เขา จะได้ไม่ต้องฝืนอันนี้มากไป ถ้าอยู่ในกระดานมันจริง ๆ แล้วมันเจอกันอยู่ตลอดเวลา กระทบกันอยู่ตลอดเวลา ใครจะไปทนฝืนล่ะ เพราะฉะนั้นจึงให้หลีกไปอยู่ในป่าในเขาเสีย ให้ไปดูต้นไม้นั่น ดูต้นไม้กับดูผู้คนหญิงชายวัตถุสิ่งของเป็นยังไง ต่างกันไหม

ใครจะฉลาดเกินพระพุทธเจ้า พิจารณาซิเรื่องเหล่านี้น่ะ เป็นของเล่น ๆ เมื่อไรอะไรที่จะไปเพิ่มเชื้อไฟมีแต่ตัดออก ๆ ไม่ให้เข้ามายุ่ง ส่วนที่มีอยู่แล้ว เอ้า พยายามดับ

มัน ต้องอย่างนั้นนะ จึงไล่ไปอยู่ในป่าในเขาเพื่อกันอันนี้เอง ตาเห็นต้นไม้ภูเขาเป็นหลักธรรมชาติเป็นอย่างหนึ่ง ตาเห็นรูปหญิงรูปชายวัตถุสิ่งของเป็นอย่างหนึ่ง เสียงสัตว์เสียงอะไรดินฟ้าอากาศฟังแล้วไม่เห็นเป็นอะไร แต่เสียงหญิงเสียงชาย เสียงดุเสียงด่าเสียงว่า เสียงสรรเสริญนินทาได้ยินดูซิเป็นยังไง มันมีแต่ภัยรอบด้าน ๆ

จมูกก็เอาซี ดมอะไรก็ไม่เป็นไร เอ้า ไปดมหญิงดมชายดูซิ จะเป็นบ้าให้เห็นสด ๆ ร้อน ๆ เลย ว่ากันชัด ๆ อย่างนี้ นี่ละมันต่างกัน ท่านถึงได้ไล่หนีเข้าป่าเข้าเขา อย่ามายุ่งอย่ามาเสริมนะ สิ่งเหล่านี้เคยสังหารโลกมามากต่อมากแล้ว รวมเราด้วยคนหนึ่งพ้นไปไหนวะ พูดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้น เราไม่เชื่อพระพุทธเจ้าแล้วก็ต้องจมอยู่อย่างนั้นละจะว่าไง ถ้าเชื่อก็ไปได้

นอกจากอยู่ในป่าแล้ว ยังต้องมีเครื่องดัดสันดานกันอีก อย่างกลัว ๆ นี้ มันก็เคยแล้วนี่ ที่พูดมาทั้งหมดนี้มีแต่สิ่งที่เคยมาแล้วทั้งนั้น เวลากลัว ๆ แล้วจิตพิจารณาเป็นธรรม เรื่องกลัวนี่เป็นธรรม ไปสู่สถานที่กลัว ๆ จิตพลิกไปอีกแง่หนึ่ง พลิกเพื่อความเป็นธรรมนะ มันก็เห็นชัด ๆ อย่างนั้น กลัวจนตัวสั่น พอเราแก้ได้กลับเป็นกล้าจนตัวสั่น เมื่อเห็นประจักษ์หัวใจแล้วพูดไม่ได้มีเหรอ ก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ จะว่าไงกำหนดดูจนกระทั่งหมดทั้งโลกนี้มันกลัวอะไรไหม โน่นน่ะบทเวลากล้า ๆ จริง ๆ ถึงขนาดนั้น แล้วเอามาเทียบมาคิดดูว่ามันกลัวอะไรไหม ไม่มีเลย

เอ้า สมมุติว่าเสือเดินเข้ามานี้ สามารถเดินเข้าหามันได้เลย โน่นน่ะฟังซิ เอ้า งูมานี่เหมือนกัน เดินเข้าไปได้เลย อะไรก็ตามพูดง่าย ๆ ได้ทั้งนั้น ไม่มีคำว่าสะทกสะท้าน แต่ความจริงนั้นเสือจะกินหรืองูจะกัดก็เป็นอีกแง่หนึ่งนะ แต่เรื่องความกล้านี้มันกล้าอย่างนั้นจริง ๆ ไม่ได้กลัวอะไรเลย นั่นบทเวลาดัดกันได้เห็นไหม ขณะก่อนนั้นตัวสั่นด้วยความกลัว ขณะหลังนี้ตัวสั่นด้วยความกล้า นั่นแก้กันได้อย่างนั้น ท่านจึงให้ไปอยู่ในป่าในเขา

ครั้งพุทธกาลก็มีเสือกินพระ สำเร็จในปากเสือก็มี นั่นเป็นท่านผู้มีธรรมะอันสูงจวนเต็มที่แล้ว ท่านไม่ได้กำหนดว่าเป็นสัตว์เป็นเสืออะไรแหละลงขนาดนั้นแล้ว จิตขนาดนั้นมีนี่ ให้เป็นขึ้นในหัวใจเจ้าของซิ จิตขนาดว่าไม่มีสัตว์มีเสือ เมื่อถึงขั้นนั้นแล้วมีสัตว์มีเสือที่ไหน มีแต่ธาตุ ถ้าว่ากินก็ธาตุกินธาตุเท่านั้นเองว่าไง เพราะเรื่องวิปัสสนาเมื่อถึงขั้นเป็นเองแล้วจะปรุงให้เป็นเสือเป็นอะไรก็ไม่เป็น เมื่อสติปัญญาเป็นธรรมเต็มตัวของตัวแล้ว ถ้าว่าเป็นธาตุมันเป็นธาตุจริง ๆ จะว่าไง

เอ้า ถ้าจะพูดถึงเรื่องว่าง พอปรุงแพล็บขึ้นมาเป็นภาพเสือนี้ พับดับปุ๊บเลย ที่นี่เสือที่ไหนมี เอ้า ถ้าเสือมีจริง ๆ ก็มีซีจะเป็นไรไป ธาตุเขาธาตุอะไร ธาตุเราธาตุอะไรมันแยกของมันอยู่อย่างนั้นก็ทันกันล่ะซี เรื่องสติปัญญาแล้วไม่ขึ้นอยู่กับใครล่ะน่ะ ขอ

ให้นำมาใช้เถอะในเวลาจำเป็นเป็นได้จริง ๆ พลิกไม่รู้กี่สันพันคมนะ ไม่อย่างนั้นจะทันกิเลสรึ ที่ว่านี่เป็นแบบของกิเลสออกมาหลอก เช่นว่าเสือมา ทีนี้สติปัญญาถ้าจะแยกเป็นธาตุก็ธาตุ ธาตุก็อยู่กับเราไม่เห็นกลัวกัน แล้วจะกลัวมันหาอะไร นั่นก็ธาตุอันหนึ่งแน่ะ

อันหนึ่งมันว่างเสียหมด จิตเมื่อถึงขั้นว่างมันว่างจริง ๆ ปรุงพับนี้มันดับเลย จะปรุงให้เป็นเสือก็ไม่เป็น เป็นภาพของเสือได้ชั่วแย็บหนึ่งเหมือนฟ้าแมบ(แลบ)ฟังซิแย็บดับพุบ ที่ว่าเสือมาจากโน้นนี้มันก็รู้ว่าธรรมชาตินี้ปรุงออกไปเป็นภาพหลอกเจ้าของพับดับปุ๊บ มันก็รู้เสียจะว่าไง ปัญญาเมื่อถึงขั้นเป็นหลักธรรมชาติแล้ว ขืนปรุงไปกว่านั้นก็ไม่ได้ ปรุงปั๊บมันไม่ออกเลย เหมือนกับดึงสายยาง ทีแรกดึงนี้ไม่ยอมออก ต่อเมื่อซ้ำเข้า ๆ จึงได้ปั๊บ ๆ นี่เรื่องของสติปัญญาฝึกซ้อมตัวเอง ฝึกซ้อมสิ่งที่เป็นข้าศึก เท่ากับเป็นการรบข้าศึก เป็นการฝึกซ้อมอยู่ในตัวของตัวเองนั่น เหมือนกับนักมวย เคยต่อยบนเวทีมากต่อมากแล้วมันก็จัดเจนเวที อันนี้มันก็จัดเจนในการต่อสู้กับกิเลส เป็นการฝึกซ้อมความจัดเจนไปในตัวอย่างนั้น

พอถึงขั้นว่างมันว่างไปหมด ว่างอยู่ในหัวใจนี่ ถึงตัวใจจริง ๆ ไม่ว่างก็ตาม มันก็ว่างรอบตัวไปหมด ตอนที่ใจยังไม่ว่างมันมี พอใจได้ว่างตัวเองแล้วทีนี้หมดปัญหาละมันเป็นขั้น ๆ ๆ ความว่าง สำหรับเราเองเป็นมาอย่างนั้นเราก็ว่าอย่างนั้น ใครจะว่าถูกว่าผิดจะว่าบ้าก็ว่าซิ ก็เป็นมาอย่างนั้นปฏิบัติมาอย่างนั้น ไม่ได้เรียนมาจากใครนี่

เรื่องสติปัญญานี้เป็นขึ้นมาในเจ้าของเพราะการฝึกของเจ้าของ มันหากมีแนวทาง เหมือนกับไฟได้เชื้อนั่นแหละ เชื้ออยู่ที่ไหนมันก็ลุกลามไปของมันเรื่อย ๆ จะมีครูมีอาจารย์สอนหรือไม่สอนก็ตาม เชื้ออยู่ที่ไหนไฟจะลุกไปลามไปตามเชื้อ อันนี้ก็เหมือนกัน เหตุปัจจัยอยู่ตรงไหนที่มันจะฆ่ากิเลส พูดง่าย ๆ กิเลสเป็นเหมือนกับเชื้อ มันก็ลุกก็ลามของมันไปอย่างนั้น จนกระทั่งหมดไม่มีอะไรจะไหม้ นี่ละสติปัญญาในหลักธรรมชาติ เมื่อเป็นขึ้นแล้วไม่ถามใครก็รู้เองจะว่าไง

อัศจรรย์นะเรื่องธรรมทั้งหลายนี่ ไม่เคยคาดเคยคิดว่าจะรู้จะเห็นจะเป็น นี้มันเป็นขึ้นอย่างไม่คาดไม่คิด จึงอัศจรรย์พระพุทธเจ้าอย่างว่าล่ะซิ ไอ้เราตัวเท่าหนูนี่ก็ยังเป็นจะว่าอะไรถึงพระพุทธเจ้าวะ มันไม่ได้เรียนจากใคร เป็นเองในหลักธรรมชาติ มันหากมีของมันอย่างที่ว่านี่ เหมือนกับว่าเป็นสิ่งที่ฝึกที่หัดที่เรียนอยู่ในหลักธรรมชาติของมัน จะควรไปแง่ไหน ๆ มันหากมีอะไรของมันที่จะไป มาในแง่นั้นอันนี้รับกันแง่นี้ อันนั้นมาแง่นั้นอันนี้รับกันแง่นี้ ขึ้นรับ ๆ กันเลย บอกใครก็บอกไม่ได้นะถ้าไม่เป็นขึ้นในเจ้าของ ถ้าเป็นละก็ อ๋อ ๆ อย่างนี้เอง

แปลกอยู่นะขนาดที่ว่าอยู่กับใครไม่ได้เลยนี้มันพิลึกนะ เมื่อพิจารณาย้อนหลังอยู่ลำพังคนเดียวเท่านั้น ฟัดกันทั้งวันทั้งคืน มีเวลาว่างเมื่อไร ขนาดที่ว่าอยู่กับใครไม่ได้มันเสียเวลา ทางนี้มันตะลุมบอนอยู่ตลอดเวลา จะหันหน้าไปคุยกับใครได้ เดี๋ยวหงายถูกเขาต่อยเอา

กิเลสมันละเอียดขนาดไหน แหลมคมขนาดไหน รวดเร็วขนาดไหน เมื่อปัญญาทันกันมันถึงรู้ว่ากิเลสรวดเร็วขนาดไหน แต่ก่อนเราไม่รู้นี่ พวกเราเหมือนกับควายตัวหนึ่งนั่นละ จูงจมูกไปไหนก็ไปควาย มันไม่รู้ว่าคนฉลาดกว่ามันอย่างไรบ้าง เพราะมันเป็นควาย คนจูงจมูกมันอยู่นั้นแหละ แต่มันก็ไม่รู้ว่าคนฉลาดกว่ามัน จูงไปไหนก็ไป นี่ก็เหมือนกันกิเลสจูงเรา เราก็เหมือนควาย เราไม่รู้ว่ากิเลสมันฉลาด นี่ซิน่าทุเรศนะ โหมันจูงไปไหนก็ไป เรายังเพลินไปกับมันเสียด้วย กัดหญ้าไปเรื่อย ๆ เพลินไปกับมันเรื่อย โถ เขาจูงไปฆ่ายังไม่รู้ กิเลสจูงไปเข้าในบ่อน้ำร้อน เข้าในกระทะใหญ่ยังไม่รู้ ยังกัดหญ้าเรื่อย คือเพลินเรื่อยไป เทียบเหมือนกับว่ากัดหญ้าเรื่อยไป

โน่น เวลาฟัดกันเข้า สติปัญญาเร็วเข้า ๆ จากเร็วนี้แล้วก็เหนือ ไม่เพียงเร็วอย่างเดียว ค่อยตามทันเข้าไป ต่อจากทันก็เข้าถึงตัวซิ เข้าถึงตัวก็พัง สุดท้ายมันก็แย็บออกมาไม่ได้ ทีนี้ก็เห็นละซิกิเลสเป็นยังไง รวดเร็วขนาดไหน มันแทรกมันซึมอยู่ตรงไหน ๆ โถเม็ดหินเม็ดทรายสู้มันได้เมื่อไรวะ มันละเอียดยิ่งกว่านั้นเข้าไปอีก แต่นี้ก็ไม่พ้นปัญญาที่ละเอียดกว่านั้นจะทราบได้ฆ่าได้พร้อมกัน ไม่เพียงทราบเฉย ๆ ถ้าลงปัญญาขั้นนั้นแล้วทราบแล้วพังพร้อม ๆ เหมือนกับว่าเผาพร้อม ๆ จึงได้เคียดแค้นละซิ เราทุกข์ที่สุดเลยการประกอบความเพียรในชีวิตของพระนี้ แหม...การต่อสู้กับกิเลสการฆ่ากิเลสนี้หนักมากจริง ๆ อันนี้ก็เป็นสัจธรรมอันหนึ่งที่ลืมไม่ได้ ถ้าหากว่าพูดแบบโลก ๆ มันเคียดแค้นมันเป็นคู่กรรมคู่เวรกัน เจอกันไม่ได้ว่างั้นเลย เจอกันเป็นเอาเลยไม่มีถอย

ทุกข์กับกิเลสนี้แหม..บางทีเหมือนกับจะตายจริง ๆ นะ แทบสลบไสล แต่ก็ไม่ถึงขั้นสลบแหละ มันหากทุกข์มากก็รู้อยู่ แต่ผลอันหนึ่งก็เกิดขึ้นมาจากความทุกข์มากอยู่นั่นละ นั่นซีเหตุที่ให้ถอยไม่ได้ คือผลฝ่ายธรรมเกิดขึ้นมาจากความทุกข์มาก ๆ ไม่ใช่ว่าเราจะทนทุกข์มากเอาเฉย ๆ มีแต่กิเลสตีเอาฝ่ายเดียวไม่ใช่ มันทุกข์มากก็ทุกข์มากแต่ผลที่เกิดขึ้นจากความทุกข์มากก็มีคือด้านธรรมะนี้ นี่ซิที่ทำให้พอฟัดพอเหวี่ยงกันไปแต่ก็ลืมไม่ได้อยู่นั้นแหละเรื่องความทุกข์อันนี้ เช่นเดียวกับเราลืมไม่ได้เหมือนกันกับผลแห่งธรรมที่เกิดขึ้นจากการทุกข์มาก นั่นมันเป็นคู่กันอยู่ มันก็เป็นเหมือนกับว่าเราตัดขาดสะบั้นออกหมด ในเรื่องที่เป็นมาหนักเบามากน้อยเพียงไร

ภาระทั้งสามแดนโลกธาตุเราแบกอยู่ตลอดเวลา ฟังซิ คือสามแดนโลกธาตุนี่จิตเกิดได้ทั้งนั้น จึงเป็นเหมือนกับว่าแบกสามแดนโลกธาตุ และเป็นมานานสักเท่าไรหา

กำหนดไม่ได้เหมือนกัน พอสลัดออกดีดผึงออกจากนั้นแล้วทำไมจะไม่เบา สามแดนโลกธาตุหนักขนาดไหน นานเท่าไรที่แบกมา เรายังจะทนแบกอยู่ด้วยความขี้เกียจขี้คร้านความไม่เอาไหนอยู่เหรอ ต้องเอามาสอนเจ้าของ คิดสอนเจ้าของซิอุบายต่าง ๆ ดีดตัวออกสลัดออกจากภาระอันหนักในสามแดนโลกธาตุนี้แล้วเป็นยังไงที่นี่ นั่นละพระพุทธเจ้าท่านออก ท่านออกอย่างนั้น พระสาวกท่านออก ท่านออกอย่างนั้น ถ้าจะว่ามีจุดหมายปลายทางก็มี ถ้าว่ามีหลักก็เกินหลัก มีอะไรก็เกินอันนั้นเสีย เกินสมมุติไปเสียทุกอย่างจะว่าไง เป็นกับตายอะไรอยู่ที่ไหนมันก็มีเป็นประจำอยู่งั้น ธรรมดามันก็มีอยู่งั้น ถ้าพูดถึงว่าอารมณ์มันก็หมดอารมณ์ จะว่าพึ่งอะไรก็ไม่เห็น ก็มันพออยู่แล้วจะพึ่งอะไรแน่ะ มันประจักษ์อยู่นั้น จึงว่าเมืองพอ ๆ

ไม่มีอะไรวิเศษยิ่งกว่าคำว่าพอละ ลงตรงนั้นบทเวลาลงจริง ๆ แล้ว พอ ๆ ไม่มีอะไรยิ่งกว่านี้ ไม่มีอะไรประเสริฐยิ่งกว่าคำว่าพอ สุดท้ายคำว่าพอนั่นแลประเสริฐสุด ไม่มีอะไรที่จะเข้าไปถึงเลย เพราะอันนี้เหนือกว่าแล้วจะไปว่าอันไหนดี ถ้ายังเลือกอันนั้นอันนี้อยู่ก็แสดงว่าสงสัยละซี อันนี้ดีหรือไม่ดี ถ้าดีก็จะเอา ถ้าไม่ดีก็จะทิ้ง ดีไม่ดีมันก็พอแล้วจะว่าไง ไม่มีอะไรดีกว่าคำว่าพอ เมื่อเป็นเช่นนั้นมันจะไปแตะอะไร คำว่าพอนี้เลิศยิ่งกว่าอะไรแล้วถ้าว่าเลิศ

ต้องใช้ความคิดอ่านนะ เพียงแต่ให้สงบเฉย ๆ ไม่พอ จิตพอมีความสงบไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายข้างนอก ให้พยายามใช้ปัญญาให้มาก ปัญญาจะพาก้าวเดินอย่างรวดเร็ว จะคอยให้จิตเป็นสมาธิจนแน่นปึ๋งเลยถึงออกทางด้านปัญญาไม่ถูก สงบขั้นไหนก็ตามควรที่จะก้าวออกทางปัญญาได้ก็ให้ก้าวออกตามขั้นของตน คือคำว่าสงบ ได้แก่ความหิวในอารมณ์ภายนอกที่ทำให้เกิดสัญญาอารมณ์ฟุ้งไปนั้นเบาตัวลง ก็มีทางที่จะพิจารณาทางด้านปัญญาเป็นงานของตัวเองได้ ไม่เตลิดเปิดเปิงเหมือนคนไม่มีสมาธิไม่มีอะไรเลย แต่จะพิจารณาทางด้านปัญญาให้เป็นปัญญา โอ๋ย ตายว่างั้นเลยนะ อย่ามาโกหกนะว่างั้น ก็จิตเต็มไปด้วยความหิวโหย จะพิจารณาให้เป็นปัญญามันก็เตลิดเปิดเปิง เป็นสัญญาเป็นกิเลสไปหมด แล้วจะเอาปัญญามาจากไหน

จิตสงบจิตอิ่มตัวนี่มันอิ่มจากสัญญาอารมณ์ทั้งหลายที่เคยเป็นมา สงบมากน้อยเพียงไร นั่นปัญญาจะพอก้าวได้แล้ว พอปัญญาก้าวได้ ผลปรากฏขึ้นมาเด่นขึ้น ๆ กลับมาเสริมสมาธิได้อีก ปัญญาก็ฉลาด นั่นท่านว่าปัญญา **สมาธิปริภาวิตา ปญฺญา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา** เมื่อมีสมาธิหนุนแล้วปัญญาเดินได้คล่อง แปลออกงี้เลยภาคปฏิบัติเรา แต่ภาคปริยัติแปลกลัวผิดศัพท์ผิดแสง ผิดธาตุวิภัตติปัจจัย อย่างผมแปลถ้าไม่ได้เป็นมหาเขาก็จะดูถูกผมอีก แปลได้แปลอย่างปริยัติทำไมจะแปลไม่ได้ แต่มันไม่โดนหัวกิเลสนั่นซิ เราแปลเพื่อโดนหัวกิเลสเพราะเราจะฆ่ากิเลสนี่นะ เราไม่ได้ฆ่าศัพท์

ฆ่าแสงฆ่าธาตุวิภัตติปัจจัยนี่ จึงแปลผึงอย่างว่านี่แล้วเป็นยังไง ชัดเจนไหม เมื่อมีสมาธิหนุนแล้วปัญญาเดินคล่อง ถ้าแปลตามปริยัติ ปัญญาอันสมาธิอบรมแล้วย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ท่านว่างั้นในปริยัติ เราก็ไม่ปฏิเสธว่าไม่ถูก แต่อะไรที่ถนัดจะฆ่ากิเลสเอาตรงนั้นซิ ขอให้ฆ่ากิเลสได้แล้วเป็นธรรม พระพุทธเจ้าสอนให้ฆ่ากิเลสนี่นะ อุบายวิธีใดที่จะฆ่ากิเลสได้ อุบายนั้นเป็นธรรม เอาตรงนั้นซิ

กิเลสมันมาในตำรับตำราทุกอันเหรอ มาเหยียบหัวเราอยู่ทุกวันนี้ มีในตำราทุกอันเหรอ ไม่มีมันก็เหยียบได้ถ้าเป็นกิเลส อันนี้เมื่อเป็นธรรมแล้วไม่มีในตำราก็เหยียบหัวกิเลสได้เหมือนกันนี่ทำไมจะไม่ได้วะ เอาอย่างนั้นซี แปลอันนี้มันถึงใจ ๆ นะ ถึงใจตรงไหนกิเลสหมอบ นั่นจึงเรียกว่าแปลเพื่อฆ่ากิเลส ทีนี้ก็ **ปณฺฑาปริภาวิตๆ จิตฺตๆ สมฺมเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ** จิตที่ปัญญาชำระแล้วย่อมหลุดพ้นจากกิเลสโดยประการทั้งปวง นั่นแปลออกให้ตรงกับภาคปฏิบัติเลย แต่ถ้าแปลอย่างทางด้านปริยัติก็ว่า จิตอันปัญญาอบรมแล้วย่อมหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงโดยชอบ ท่านว่างั้น

อันนั้นท่านวางเป็นพื้นฐานเอาไว้ ใครจะแยกแยะไปยังไงก็ตาม ไม่ให้หนีจากหลักใหญ่ก็พอ คือหลักฆ่ากิเลสนั่น ปัญญาเป็นเครื่องฆ่ากิเลส ฟาดลงไปซิมันจะถึงหัวกิเลสก็เอาลงไปซิ นั่นเอาอย่างนั้น **สีลปริภาวิโต สมาธิ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส** นี่ก็เหมือนกัน คนมีศีลย่อมมีความอบอุ่น ไม่ระแวงแคลงใจเดือดร้อนพอให้เกิดสัญญาอารมณ์แล้วทำสมาธิไม่ลง แปลอย่างนั้น ถ้าแปลตามปริยัติก็ว่า สมาธิอันศีลอบรมแล้วย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก อันนี้เราก็ไม่ค้าน เพราะเป็นแบบฉบับอยู่แล้วนี่ แต่สิ่งที่จะให้ประจักษ์เจ้าของเป็นสมบัติของเจ้าของบ้างหาให้ได้ซี จึงเรียกว่าเป็นผู้เสาะแสวงหาธรรม

ที่เราแปลนี้กับพ่อแม่ครูจารย์แปลไม่ได้ผิดกันนะ แต่เราไม่ได้อาจเอื้อมนะว่าไปยกตนเสมอท่าน คือท่านแปลท่านแปลผึงเลย ไม่ผึงยังไงก็ท่านรู้ธรรมเห็นธรรม ท่านเคยฆ่ากิเลสมาด้วยอุบายใดก็เอาอุบายนั้นละออก ๆ เวลาท่านแปลนี้ผึงเลยเลยนะ มันยอมรับตรงนั้น แหมใส่ผึงเลยนะ ทั้ง ๆ ที่เราก็เป็นมหา แปลผิดถูกยังไงเราก็รู้อยู่นี่ แต่แปลของเราที่ว่าเป็นมหามันได้แต่ความจำ ไม่ได้ความจริงเหมือนท่าน ท่านแปลยังงั้นท่านได้ความจริง เอาความจริงมา มันผิดกันตรงนั้น ถึงได้ว่า โห ตรงตัวเลยนะ มันยอมรับทันทีไม่เคยค้านท่าน ท่านแปลแบบนี้เข้าถึงตัวกิเลสแล้วหงายเลย ๆ แปลรวดเร็วเสียด้วยนะ ไม่รวดเร็วยังไง สติปัญญาท่านคล่องตัวมาพอแล้วนี่ ผึงออกมาเลย อะไรจะมาคัดค้านต้านทานกีดขวางสติปัญญาได้ เมื่อปัญญาขั้นนั้นได้ออกตัว นี่ท่านผ่านมาสักเท่าไรแล้วจะไม่ให้ท่านคล่องยังไง นั่นผู้ปฏิบัติท่านแปล

พวกเราพวกหนอนแทะกระดาษก็จะไปยกโทษท่านซิ ยกได้หรือ ทำไมแปลยังงี้ ท่านแปลไว้อย่างนั้นตามตำรับตำราก็จะว่าอย่างนั้น ทำไมแปลอย่างนี้ ทีนี้ไปหาว่าท่านแปลไม่ถูก แปลแบบป่า ๆ เถื่อน ๆ ไป ยังไม่รู้ว่าท่านเอาความจริงออกมา เราไม่เคยปฏิบัติก็ไม่รู้ซิว่าความจริงเป็นยังไง ความปลอมเป็นยังไง ความจริงเป็นยังไง ความจำเป็นยังไงเราไม่รู้ ท่านค้นพระไตรปิฎกใช่เล่นเมื่อไรพ่อแม่ครูจารย์มั่น โถ ท่านเล่าให้ฟัง ค้นพระไตรปิฎกไม่รู้กี่ครั้งท่านว่า โน่นน่ะฟังซิ แล้วท่านจะไม่ได้มายังไง ท่านอยู่ที่บ้านโป่งก็ค้นเสียจน... วันว่าง ๆ ท่านว่า พระไตรปิฎกมีครบ ท่านค้นเอาจริง ๆ

เรานี่ความรู้สู้ท่านได้เมื่อไรในหลักวิชาที่เรียนมาเป็นชั้น ๆ จะสู้ผู้ที่ไปค้นถึงขนาดนั้นได้ยังไง ถ้าพูดถึงเรื่องราวที่นำมาพูดอะไร ๆ แต่เรื่องธาตุวิภัตติปัจจัยที่จะยกขึ้นมานี้มันก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ไอ้ที่เราจะมายกธาตุวิภัตติปัจจัยวาจกตัทธิตนี้ กิเลสมันหัวเราะตลอดจะว่าไง เวลาจะฆ่ากิเลสจริง ๆ อันนี้ไม่มายุ่งเลยนี่ ฟัดกันเข้าตรงนั้นเลย มันคนละอย่างต่างหากนะ เรายังจะมาเป็นหนอนแทะกระดาษอยู่กับธาตุวิภัตติปัจจัยให้กิเลสหัวเราะเยาะเอาเปล่า ๆ หรือ เพราะมันอยู่โน่นเรามาเกาอยู่นี่ ส่วนท่านใส่ผึงเลยที่กิเลสอยู่ นั่นต่างกันอย่างนี้

อย่างท่านเล่าเรื่องพระโปฐิละให้ฟัง โปฐิละ แปลว่า ใบลานเปล่า คือเรียนเฉย ๆ ไม่สนใจจะแก้กิเลส ทั้ง ๆ ที่มีอุปนิสัยสามารถที่จะเป็นพระอรหันต์ พระพุทธเจ้าถึงได้แหย่ปัญหาเข้าไป โปฐิละ ๆ ใบลานเปล่า ๆ โปฐิละเธอจงนั่ง โปฐิละเธอจงยืน โปฐิละเธอจงไป โปฐิละเธอจงมา ใบลานเปล่า ๆ ทีนี้พ่อแม่ครูจารย์ท่านไม่แปลยังงั้น นี่ก็เหมือนกันตีหัวกิเลสตรง ๆ ว่า ใบลานเปล่า หัวล้านเปล่า หัวโล้นเปล่า บวชเปล่า ๆ กินเปล่า ๆ นอนเปล่า ๆ ตายเปล่า ๆ นั่นท่านแปลเห็นไหม มีแต่ฟาดหัวกิเลส เพราะพวกนี้เป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น นอนเปล่า ๆ หัวล้านเปล่า ๆ กินเปล่า ๆ ตายเปล่า ๆ ไม่เกิดผลประโยชน์อะไร เป็นเรื่องของกิเลสครอบหัวเอา ๆ ท่านตีเข้าไปตรงนั้น นั่นท่านแปลท่านแปลอย่างนั้นนะ หาที่ค้านท่านได้ยังไง

ผมนี่ค้านไม่ได้จริง ๆ นะพ่อแม่ครูจารย์มั่นแปล มันเข้าถึงใจเจ้าของเลย ท่านเอานิทานโปฐิละมาแปล เราก็เรียนโปฐิละ แปลว่า ใบลานเปล่า แต่ท่านไม่แปลอย่างนั้นซิ ใบลานเปล่า หัวโล้นเปล่า หัวล้านเปล่า ท่านแปลย้ำลงจนเป็นลาบ อย่างนั้นละแปลภาคปฏิบัติมันถึงใจ กิเลสพังลง ๆ อย่างนั้นมันถึงถูก ถ้าจะฆ่ากิเลสต้องแปลอย่างนั้น ถ้าจะรักษาศัพท์แสงตำรับตำราไว้ก็แปลตามแบบนี้เราก็ไม่ค้าน แต่เวลาที่จะรบก็ให้เป็นเวลารบซิ อย่าให้เป็นหนอนแทะกระดาษตลอดเวลาซิ

ปัญญาควรจะก้าวได้ยังไงให้ก้าวออกพิจารณา หาอุบายคิดอ่านไตร่ตรองเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ข้างนอกข้างใน เอามาเทียบมาเคียงกัน หลายตลบทบทวนไม่ใช่หนหนึ่ง

หนเดียวนะ แยกโน้นแยกนี้สอดโน้นสอดนี้ เรื่องของปัญญาพยายามคิด ต่อไปก็จะค่อยแตกกิ่งแตกก้านแตกแขนงขึ้นมา ทีนี้ก็ค่อยก้าวไปได้ ถ้าปัญญาได้ก้าวออกแล้วที่นี่มีหวัง ๆ จากนั้นก็แน่วแน่เข้าไปเลย

เราเองก็แก่ลงไปทุกวัน ๆ เพื่อนฝูงก็มีแต่ตัดหนามกั้นทางตัวเอง ๆ ไม่เปิดทางให้เดินได้ทำไง ทำอะไรทำให้จริงนะ ในวัดนี้ผมพยายามไม่ให้มีงานอะไร เพื่อจะเสริมทางด้านจิตตภาวนา เพราะไม่เห็นอะไรเป็นของสำคัญยิ่งกว่าภาวนา เป็นในหัวใจฝังลึกขนาดนั้นนะ เพราะฉะนั้นจึงต้องพยายามกีดพยายามกันไม่ให้อะไรมายุ่ง แม้แต่แขกคนญาติโยมใครจะมายุ่งกับพระในวัดนี้ยังไม่ได้จะว่าไง โน่นน่ะผมรักษาขนาดนั้น เอ้า ถ้าจำเป็นก็ให้มาเกี่ยวกับผม ก็เพื่อรักษาหมู่เพื่อนให้ประกอบความเพียรด้วยความสะดวกสบายเป็นสำคัญ วันหนึ่ง ๆ ได้ฟัดเหวี่ยงอยู่ตลอดเวลามันจะทนได้เหรอกิเลส เมื่อเราตีเราต่อยอยู่ตลอดมันก็ต้องบอบต้องช้ำซี ควรเจ็บมันก็เจ็บ ควรตายมันก็ตายได้นี่ ทำไมจะตายไม่ได้กิเลส

เลิกกันละนะ

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑

ธรรมาวุธ

ในวงพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าเรานี้ มีภิกษุบริษัทเป็นผู้นำเป็นคติตัวอย่างเป็นที่อบอุ่นเป็นที่ไว้วางใจของพุทธบริษัทนอกนั้น เช่น อุบาสก อุบาสิกาบริษัท ในครั้งพุทธกาลท่านเป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าผู้ประกาศศาสนธรรม ก็เป็นผู้ทรงมรรคทรงผลอันเลิศเต็มพระทัย จึงทรงนำธรรมะที่ทรงรู้ทรงเห็นนั้นมาประกาศสอนโลก ผู้ได้สดับตรับฟังจากพระพุทธเจ้าก็ได้รู้จริงเห็นจริงตาม จนถึงได้เป็นวิสุทธิบุคคลขึ้นมานี้มีมากมาย จากนั้นก็เรียกชื่อเรียกนามว่าเป็นสาวกอรหัตอรหันต์ แม้ฆราวาสเองก็ยังบรรลุถึงขั้นพระอรหันต์ได้ แต่รวมแล้วก็เป็นสาวกอรหันต์ของพระพุทธเจ้าด้วยกัน

ท่านเหล่านี้เป็นผู้ให้ความอบอุ่นแก่ชาวพุทธ มีพวกภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา เป็นสำคัญ นอกจากให้ความอบอุ่นแก่ตนเองได้แล้ว ยังให้ความอบอุ่นแก่ผู้เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวโยงกันมีบริษัททั้งหลาย คือ อุบาสก อุบาสิกา จะเป็นข้าราชการชั้นใดก็ตาม ถ้าเป็นผู้ชายก็เรียกอุบาสก คือชาวพุทธ อุบาสิกาก็เป็นลูกเต้าเหล่ากอของพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกัน ท่านเหล่านี้อยู่ด้วยความอบอุ่น แม้จะห่างไกลจากพระพุทธเจ้าซึ่งปรินิพพานไปนานแล้วก็ตาม แต่ยังมีพระสงฆ์สาวกผู้ทรงมรรคทรงผล ด้วยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ให้ความอบอุ่นความไว้วางใจ ความตายใจ เป็นหลักใจพึ่งเป็นพึ่งตายแก่ท่านเหล่านั้นเรื่อยมาโดยลำดับ ที่แสดงเหล่านี้คือผลของการปฏิบัติที่ได้รู้ได้เห็นจริง ๆ ทรงมรรคทรงผลสำหรับผู้ปฏิบัติจริง ๆ สามารถให้ความอบอุ่นแก่โลกได้ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ นี่เราพูดในวงมนุษย์ ส่วนวงเทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมทั้งหลายนั้นเป็นประเภทหนึ่ง ซึ่งได้รับความอบอุ่นจากธรรมของพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกัน

นี่คือผลของการปฏิบัติดี ที่ท่านแสดงไว้ในสังฆคุณของบรรดาสาวกทั้งหลาย คือ **สุปฏิปนฺโน** เป็นผู้ปฏิบัติดี **อุชุปฏิปนฺโน** เป็นผู้ปฏิบัติตรงแน่วต่ออรรถต่อธรรม คือต่อธรรมต่อวินัยต่อมรรคผลนิพพาน คำว่าปฏิบัติดีถ้าพูดให้ตรงกับสิ่งที่เป็นข้าศึกกันก็คือไม่ได้ปฏิบัติแบบชั่ว ๆ เลวทราม ไม่ว่าจะแสดงออกด้วยกิริยาท่าทางอันใด นับแต่ภายในจิตใจออกมา เป็นเจตนาที่ดีความคิดที่ดี การระบายออกทางกายวาจาความประพฤติดีทั้งนั้น นั่นเรียกว่า **สุปฏิปนฺโน อุชุ** ก็คือปฏิบัติตรงตามหลักธรรมหลักวินัย หลักธรรมหลักวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติและสั่งสอนไว้อย่างใดก็ปฏิบัติตรงแน่วตามนั้น ด้วยเจตนาที่เป็นอรรถเป็นธรรม ไม่หลบ ๆ หลีก ๆ ปลีก ๆ แวะ ๆ ด้วยกลมายาของกิเลสซึ่งมักจะแทรกธรรมอยู่เสมอมา ท่านเหล่านั้นปฏิบัติตรงแน่วต่ออรรถต่อธรรมโดยถ่ายเดียว

ญายปฏิปนฺโน คือเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความรู้ยิ่งเห็นจริง ๆ ไม่ปฏิบัติเพียงสักแต่ว่าเป็นขนบธรรมเนียมเป็นประเพณี หรือเป็นไปตามจารีตประเพณีที่พาทำกันมา หรือปู่ย่าตายายพาทำมาอย่างนั้น ท่านปฏิบัติเพื่อความรู้จริงเห็นจริงในธรรมทั้งหลายจนสุดความสามารถที่จะรู้จะเห็นธรรมทั้งหลายได้จริง ๆ **สามีจิปฏิปนฺโน** ก็เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมที่น่ากราบไหว้บูชานั้นเอง นี่ละเหตุที่ท่านดำเนินมา เพียง ๔ ข้อนี้สมบูรณ์เต็มที่เมื่อไร ก็สามารถจะบรรลุมรรคผลนิพพานได้โดยไม่ต้องสงสัย ถ้าไม่ปลีกแวะในข้อใดข้อหนึ่งเสียเท่านั้น ท่านจึงได้คุณนามว่า **สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ** สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดี เป็นต้น และสามารถได้รับผลเป็นที่พอใจจนกลายเป็นสรณะของโลกขึ้นมาในอันดับต่อไป จากตนที่รู้ที่เห็นแล้วในธรรมทั้งหลาย

เพราะฉะนั้นศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า จึงเป็นสถานที่ผลิตความดีทั้งหลาย ถ้าเป็นน้ำก็สะอาดสุดสะอาด สำหรับชะล้างสิ่งสกปรกทั้งหลาย คำว่าโลกหรือว่าสิ่งสกปรกความไม่ดีทั้งหลาย จะเป็นอะไรไปเป็นผู้ผลิตขึ้นมา เป็นผู้ก่อเหตุขึ้นมาให้เป็นความชั่ว ให้เป็นความสกปรก ถ้าไม่ใช่กิเลสอย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีสิ่งใดมาทำโลกให้สกปรกพอที่จะนำศาสนธรรมหรือศาสนามาชะมาล้าง ดังพระพุทธเจ้าที่มาตรัสรู้แต่ละพระองค์นั้น ก็คือนำน้ำที่บริสุทธิ์นั้นมาล้างโลกล้างสงสารที่สกปรกโสมม ตามความสามารถของผู้ที่จะรับได้มากน้อยเพียงไร ที่เรียกว่าโปรดสัตว์นั้นเอง ถ้าไม่ใช่กิเลสจะเป็นอะไรไปเป็นผู้ก่อความชั่วช้าลามกให้เป็นเรื่องสกปรก ให้เป็นเรื่องความทุกข์ความทรมานในสัตว์ทั้งหลายขึ้นมา มีกิเลสเท่านั้นเป็นต้นเหตุที่จะให้สัตว์ทั้งหลายสร้างความชั่ว ด้วยการถูกบีบถูกบังคับ ด้วยการกดขี่ด้วยอำนาจของมันแต่ละประเภท ๆ ให้สัตว์ทั้งหลายได้สร้างกรรมต่าง ๆ กัน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกรรมชั่วที่เรียกว่าสกปรกนั้นแล

ศาสนธรรมที่มาชะล้างก็คือมาบอกมาสั่งมาสอนในแง่ที่ผิดทั้งหลาย ซึ่งเคยผิดมาแล้ว ให้รู้ในความผิดนั้น และชี้แนวทางที่ถูกให้ดำเนิน นั่นละที่เรียกว่าน้ำสะอาดหรืออรรถธรรมมาชะล้างสิ่งสกปรกทั้งหลายซึ่งมีอยู่ในหัวใจของสัตว์ และระบาดสาดกระจายออกไปทางความประพฤติหน้าที่การงานทุกสิ่งทุกอย่าง นี่สัตว์มีกิเลสคนมีกิเลสคละเคล้ากัน จะต้องเป็นเรื่องสกปรก แม้อยู่ลำพังคนเดียวก็ยังสกปรกอยู่ภายในใจภายในความประพฤติ เมื่อกระจายออกไปสู่สังคมกว้างแคบเพียงไร สิ่งเหล่านี้จะต้องต่างคนต่างกระจายออกหากันแต่ความชั่วช้าลามก และผลิตทุกข์ขึ้นมาให้ได้รับความลำบากถึงขั้นทรมาน นอกจากนั้นยังเป็นมหันตทุกข์มหันตโทษเข้าไปอีก ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของกิเลสประเภทต่าง ๆ ทั้งนั้นเป็นสาเหตุ ให้สัตว์ทั้งหลายได้สร้างความสกปรกขึ้นมา ถึงกับต้องมีศาสนธรรมมาชะมาล้าง ถ้าสะอาดอยู่แล้วจะไปล้างกันทำไม

ใจของท่านผู้สะอาดหมดจดเต็มที่คือใจที่บริสุทธิ์แล้ว ทุกข์ทางใจท่านไม่มี จึงไม่จำเป็นจะต้องเอาอะไรไปชะไปล้าง เนื่องจากใจไม่สกปรก ใจสะอาดสมบูรณ์เต็มที่แล้ว มีแต่เพียงธาตุเพียงขันธ์ที่จำเป็นจะต้องมีความทุกข์ความลำบากตามเรื่องของเขา คนมีกิเลสก็เป็นทุกข์ได้ คนสิ้นกิเลสก็เป็นทุกข์ได้ บรรดาขันธ์นั้นมีความเสมอภาคกันหมดด้วย **ทุกฺขํ อนิจฺจํ อนตฺตา** ไม่ว่าสัตว์ว่าบุคคล ไม่ว่าคนมีกิเลสคนสิ้นกิเลส ย่อมมีความทุกข์ความลำบากเช่นเดียวกัน แต่ท่านไม่ได้ถือว่าเป็นพิษเป็นภัย

สิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยก็คือตัวเหตุผู้ผลิตขึ้นมาให้เกิดขึ้นมานี้ต่างหาก อะไรพาให้เกิด แน่ะ ท่านก็บอกแล้วเราทั้งหลายก็ทราบ นั่นก็เป็นเรื่องของกิเลส จะเกิดในภพน้อยภพใหญ่ จนกระทั่งถึงเป็นสัตว์ไม่ว่าชนิดใด ต้องได้รับความทุกข์ทั่วหน้ากัน เป็นแต่เพียงว่ามากกับน้อยเพียงไรที่ตนสร้างมาเท่านั้น รวมแล้วก็เป็นสาเหตุมาจากกิเลสอย่างเดียวเท่านั้น จึงต้องมีศาสนธรรมมาชะมาล้าง เช่น พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแต่ละพระองค์นี้ ก็เท่ากับได้นำน้ำคืออรรถคือธรรมมาชำระล้างสิ่งสกปรกโสมม และความทุกข์ความทรมานแห่งใจสัตว์ทั้งหลายให้มีความบรรเทาเบาบาง จนถึงกับว่าให้ได้หลุดพ้นจากความสกปรกโสมม และพ้นจากทุกข์โดยประการทั้งปวงในทางใจ

ผู้ที่ประพฤติตัวไม่ดี เหลวแหลกแหวกแนวเพราะไม่รู้ไม่เข้าใจ เมื่อได้รับอรรถรับธรรมแล้วก็พยายามเปลี่ยนแปลงแก้ไขตนเอง ด้วยการประพฤติปฏิบัติชอบ และละสิ่งที่เป็นข้าศึกอันเป็นเรื่องสกปรกทั้งหลายนั้นไปโดยลำดับ ๆ แต่ละคนแต่ละราย ๆ ต่างคนต่างชำระล้างตัวเอง ก็กลายเป็นคนสะอาดขึ้นมา ใจถึงจะยังไม่สะอาดเต็มที่ก็เริ่มสะอาด เพราะได้รับการชะล้างจากอรรถจากธรรม

ใจที่เป็นเรื่องใหญ่ในร่างกายของแต่ละร่างละคน เมื่อได้รับการอบรมในทางที่ถูกที่ดี ย่อมจะนำเครื่องมือคือวาจาหรือร่างกายนี้ ไปทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามอันเป็นผลเป็นประโยชน์ ไม่นำร่างกายอันเป็นเครื่องมือนี้ไปก่อความเสียหาย ให้เป็นความรกรุงรังสกปรกโสโครก แล้วขนเอาทุกข์ขึ้นมาแบกมาหามทั้งทางร่างกายและจิตใจ เหมือนดังแต่ก่อนที่ยังไม่เคยได้รับน้ำอรรถน้ำธรรมนั้น นี่ละพระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นมาแต่ละพระองค์ ๆ ทำให้โลกได้รับความร่มเย็นและความสะอาดสะอ้านไปทั่วดินแดน อย่าว่าแต่แดนมนุษย์นี้เลย เทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมก็ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขทั่วหน้ากันเช่นเดียวกับมนุษย์เรานี้แล

ด้วยเหตุนี้คำว่าพระพุทธเจ้ามาอุบัติแต่ละพระองค์ ๆ จึงเป็นเรื่องโลกธาตุหวั่นไหว จะไม่หวั่นไหวยังไง ธรรมะของพระพุทธเจ้านี้กระเทือนไปทั่วแดนโลกธาตุ ไม่มีโลกธาตุใดที่ธรรมของพระพุทธเจ้าจะไม่เข้าถึงไม่ชะไม่ล้าง นี่ละอำนาจแห่งธรรมเป็น

เช่นนั้น และเป็นลำดับลำดามาจนกระทั่งถึงพวกเรา สามารถชำระความสกปรกนี้มาโดยลำดับในบรรดาธรรมทั้งหลาย

แต่ครั้นต่อ ๆ มาธรรมชาติที่ผลิตความสกปรกโสมมนี้หนาแน่นขึ้นมาเรื่อย ๆ เพราะคนห่างจากอรรถจากธรรม ห่างจากผู้แนะนำสั่งสอนสด ๆ ร้อน ๆ เช่นพระพุทธเจ้าและสาวกอรหันต์ท่าน จะมีผู้มาสอนอยู่บ้างก็เป็นเพียงเรา ๆ ท่าน ๆ เป็นพระก็พระที่ไม่เข้าอกเข้าใจในภาคปฏิบัติ และเป็นผู้ไม่สามารถทรงมรรคทรงผลทรงนิพาน เป็นแบบที่ว่าคนมีกิเลสสอนคนมีกิเลส นำความจดความจำที่ได้มาจากคำสอนอันเป็นตำรับตำราที่ถูกต้องดีงาม แต่จิตไม่ได้ถูกต้องดีงามก็อดที่จะคลาดเคลื่อนไปไม่ได้ การสอนก็ต้องลูบ ๆ คลำ ๆ งู ๆ ปลา ๆ จึงไม่ค่อยมีผลเป็นที่พึงพอใจเหมือนครั้งพระพุทธเจ้าและสาวกท่านสั่งสอนสัตว์โลกในครั้งนั้น

ครั้นต่อมาจิตใจก็ยิ่งเหินห่างจืดจางไปจากอรรถจากธรรม ประหนึ่งว่าธรรมนั้นเป็นเพียงลัทธิ ธรรมนั้นเป็นเพียงตำรับตำราที่เขียนหลอกลวงกันไว้ เป็นสิ่งที่ครึที่ล้าสมัยไปเสีย ด้วยอำนาจของกิเลสมันเสกมันสรรมันปลิ้นปล้อนหลอกลวง มันลบหลู่ดูหมิ่น หรือลบล้างศาสนาให้สิ้นไปจากความเชื่อความนับถือของสัตว์โลก แต่สิ่งที่จะต้องจมดิ่งหรือสิ่งที่มีน้ำหนักเพิ่มขึ้นโดยลำดับลำดานั้น ก็คือผลแห่งการเสี้ยมสอนแห่งการต้มตุ๋นด้วยกลอุบายของมันนั้นแล ที่จะให้สัตว์ทั้งหลายได้มีความหลงงมงายยึดถือมากขึ้น ๆ และธรรมะก็ยิ่งห่างเหินไปจากจิตใจ

สุดท้ายธรรมะไม่มี นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี บาปไม่มี บุญไม่มีในจิตใจของสัตว์แต่ละดวง ๆ แม้ศาสนาจะมีก็เป็นเพียงตำราเท่านั้น สิ่งที่มีก็คือให้ทำไปตามความชอบใจ ความชอบใจนั้นเป็นกิเลส เป็นเรื่องของกิเลสไปเสียพาให้ชอบใจ พาให้ดีใจ พาให้ยินดีที่จะสร้างที่จะทำ ที่จะเสาะจะแสวงหา กิริยาอาการทุกด้านที่ออกมาจากใจ ล้วนแล้วแต่เป็นกิริยาของกิเลสที่ผลักดันออกมาเพื่อทำความชั่วช้าเสียหาย ทำความชั่วช้าลามกแล้วขนทุกข์ตั้งแต่ทุกข์เล็กทุกข์น้อยจนกระทั่งถึงมหันตทุกข์ เข้ามาสู่จิตใจดวงนั้น โดยกิเลสซึ่งเป็นผู้เสี้ยมผู้สอนเป็นผู้บังคับบัญชา ไม่ได้ไปรับเคราะห์รับกรรมกับสัตว์รายนั้น ๆ เลย นี่จึงเป็นกรรมของสัตว์เอามากมายที่ถูกต้มตุ๋นมาตลอด

นี่ก็ศาสนาของพระพุทธเจ้าล่วงมา ๒,๕๐๐ ปีนี้ ไม่ว่าเราว่าท่าน ต่างคนต่างมีหูมีตา ต่างคนต่างได้สัมผัสสัมพันธ์กับกิริยาอาการแห่งความประพฤติของมนุษย์เราเฉพาะอย่างยิ่งคือชาวพุทธทั้งฝ่ายพระฝ่ายวัดฝ่ายบ้านเป็นอย่างไรบ้าง ก็พอจะทราบได้ว่า กิริยาที่ทำเหล่านี้เหินห่างจากอรรถจากธรรมจากตำรับตำรา ที่ทรงแสดงไว้โดยถูกต้องไปโดยลำดับลำดา ถึงรู้อยู่เห็นอยู่ก็ไม่ทำตาม ไม่อยากทำในสิ่งนั้นเสีย แต่อยากทำ

ในสิ่งที่จะเป็นข้าศึกต่อตนเองด้วยความพออกพอใจไปเสียอย่างนี้เป็นต้น นี่ละที่ว่าศาสนาค่อยเสื่อมไป ๆ ดูตัวเองอย่าไปดูที่อื่น

ธรรมเหล่านี้ก็เคยพูดให้ฟังแล้ว ย้ำแล้วย้ำเล่าเพื่อเป็นที่เข้าใจ ให้ระมัดระวังภายในจิตใจของตัวเอง อย่าเห็นสิ่งอื่นใดว่าเจริญรุ่งเรืองและเสื่อมไป หรือได้รับความทุกข์มากยิ่งกว่าจิตใจของเราแต่ละท่าน ๆ เฉพาะอย่างยิ่งพระนักบวชนักปฏิบัติดังเรา ๆ ท่าน ๆ นี้ ถ้าจิตใจเสื่อมไป ความประพฤติเสื่อมไป ความพากความเพียรเสื่อมไป ขนทุกข์เข้ามาในลำดับเดียวกันเป็นอย่างไรบ้าง นี่ละท่านว่าศาสนาเสื่อม ให้ดูตรงนี้อย่าไปดูที่อื่น

ตำรับตำรามีไว้สำหรับความดีของมนุษย์ แก้ทุกข์ให้มนุษย์ ไม่ใช่ตำรับตำราที่เป็นสวากขาตธรรมนั้น จะมาพอกพูนความทุกข์ความทรมานให้แก่สัตว์แม้นิดหนึ่ง ไม่ปรากฏเลย ไม่ว่าตำราใดพระไตรปิฎกใด ไม่ปรากฏว่าธรรมนี้ได้ทำสัตว์ทั้งหลายให้ได้รับความทุกข์ความลำบาก เหมือนสิ่งที่เป็นข้าศึกของธรรมคือกิเลสนั้นเลย แต่ก็ไม่พ้นที่กิเลสจะเอาเราเป็นเครื่องมือให้หาเรื่องใส่ธรรมจนได้นั้นแหละ เพราะฉะนั้นโลกจึงไม่อยากประพฤติ ไม่อยากประกอบคุณงามความดี เพราะความเชื่อสิ่งจอมปลอมทั้งหลายซึ่งคอยกระซิบกระซาบอยู่ภายในใจตลอดเวลา

ถ้าจะทำความดี กิเลสมันเป็นความชั่ว อุบายของมันฉลาดแหลมคมก็กระซิบกระซาบว่าลำบากลำบน แต่การอยู่ใต้อำนาจของกิเลสมานานเท่าไร ได้รับความทุกข์จนถึงขั้นมหันตทุกข์นั้นมันไม่ให้ระลึกได้เสีย จะให้ระลึกได้แค่ทุกข์ เพราะการฝ่าฝืนกิเลสเพื่อทำความดีนี้ แต่การฝ่าฝืนกิเลสนั้นเราก็ไม่รู้ว่าเราฝ่าฝืนกิเลส เพราะกิเลสจะเสี้ยมสอนให้เห็นว่าธรรมนั้นเป็นกองทุกข์กองโทษ การสร้างธรรม การประกอบความดีเป็นทุกข์ไปเสียอีก

ความจริงการประกอบความดีนั้นมีผลเป็นสุข แต่การต่อสู้กับสิ่งกีดขวางคือกิเลสนี้ก็ย่อมต้องทุกข์เป็นธรรมดาของกิเลสที่มีมากน้อย แต่นี้กิเลสไม่ให้เราทราบไม่ให้เรารู้เสีย ด้วยการปิดหูปิดตาปิดใจไว้หมดไม่ให้คิด จะให้คิดแต่เรื่องที่จะเปิดทางให้กิเลสเข้าทำลายธรรมความดีงาม ก็คือทำลายตัวของเราจากความดีงามนั้นแล ถูกมันปิดกั้นไว้เสีย เปิดแต่ทางที่จะเป็นผลประโยชน์แก่มัน ให้เราคิดเราทำเราเคลื่อนไหว เพราะฉะนั้นความเคลื่อนไหวของโลก โลกที่นี้ให้หมายถึงหัวใจเรา จึงหนักแน่นไปในทางที่ต่ำช้าเลวทรามโดยลำดับลำดา การจะสร้างคุณงามความดีมีแต่ความลำบากลำบน มีแต่สิ่งที่กีดที่ขวาง เหมือนกับว่าธรรมนี้เป็นธรรมชาติที่กีดที่ขวาง ธรรมนี้เป็นคู่กรรมคู่เวรต่อมนุษย์ทั้งหลายไปเสีย โดยไม่คิดว่ากิเลสทั้งร้อยทั้งพันเปอร์เซ็นต์นั้นแลเป็นตัวกีดตัวขวาง เป็นตัวกระซิบกระซาบ เป็นตัวหลอกลวง เป็นผู้ไม่ให้ทำ การฝืนความชั่วไปทำ

ความดีนั้นจึงต้องเป็นทุกข์ แน่ะ มันไม่ให้คิดนี้เสียเรื่องของกิเลส จึงลำบากสำหรับผู้ปฏิบัติทั้งหลาย

ธรรมเหล่านี้ใคร ๆ จะพูดล่ะพิจารณาซิ ต้องปฏิบัติให้รู้ให้เห็นก็จะพูดได้เอง ถ้าไม่รู้พูดไม่ได้ จะเอาอะไรมาพูด ต้องรู้ต้องเห็นถึงจะพูดได้ เพราะกิเลสมันละเอียดขนาดไหน ขนาดที่ว่าอยู่กับเราเรามองไม่เห็น เรารู้ไม่ได้ ระลึกไม่ถึง นั่นฟังซิ เพราะกิเลสมันลึกกว่ามันละเอียดกว่าความรู้ความเห็นของเราที่จะอาจเอื้อมสอดแทรกรู้ตามมันได้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องอาศัยอรรถธรรมซึ่งเป็นน้ำที่สะอาด หรือเป็นกล้องที่ทันสมัยล้ำยุคล้ำสมัย หรือว่าเหนือกิเลส จึงสามารถที่จะสอดส่องมองทะลุเข้าไปเห็นกิเลสเป็นขั้นเป็นตอน เป็นประเภทหนาบางของกิเลสโดยลำดับลำดา ชำระเข้าไปล้างเข้าไปโดยลำดับ เห็นเข้าไปรู้เข้าไปด้วยอรรถด้วยธรรม จนกระทั่งละเอียดสุด สติปัญญาธรรมยิ่งละเอียดเหนือนั้น ก็ต้องมองเห็นหมดทะลุปรุโปร่งไปหมด เช่นนี้แล้วทำไมจะไม่เห็นกลมายาของกิเลสที่ทำลายสัตว์ด้วยกลอุบายใดบ้างล่ะ นี่สำคัญตรงนี้

เราอยากจะพูดให้เต็มปาก ทั้ง ๆ ที่ตัวเท่ากระจ้อนกระแตนี้ว่า เรื่องของกิเลสแล้วถ้าลงไม่เห็นในภาคปฏิบัติ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนและทรงรู้ทรงเห็นมาแล้วจึงมาสั่งสอนจิตตภาวนา อย่างไรก็ไม่มีทางที่จะทราบจะรู้จะเห็นเงื่อนต้นเงื่อนปลายของกิเลสนี้ได้เลย ก็จะเป็นวัฏวนอยู่นี้ตลอดไป วกไปเวียนมา ๆ ด้วยความหูหนวกตาบอดทางจิตใจอยู่เช่นนี้ตลอดกัปตลอดกัลป์ไม่มีการนับ เหมือนกับนักมวยที่เขาต่อยกันจนถึงขั้นสลบไปแล้วจะไปนับทำไม มันจะไปรู้เรื่องรู้ราวอะไรคนสลบหรือคนตายแล้วนั้น

นี่ก็เหมือนกัน วัฏวนนี้ตายตัวถึงขนาดนั้น เพราะกิเลสทุบกิเลสต่อยจนถึงขั้นอย่างน้อยสลบ มากกว่านั้นเหมือนว่าตายจมไปเลยทั้ง ๆ ที่จิตนั้นไม่ฉิบหาย แต่ก็จมไปด้วยอำนาจแห่งกรรมบีบบังคับไม่ให้รู้สึกตัวเลย และจะหมุนกันอยู่อย่างนี้ตลอดไป ถ้าไม่ใช้ธรรมะของพระพุทธเจ้าในภาคปฏิบัติ ปฏิบัติกำจัดมันเข้าไปโดยลำดับลำดา จนกระทั่งถึงทะลุปรุโปร่งไปหมดแล้ว อย่างไรก็ไม่มีทางรู้ทางเห็น ไม่มีทางละได้เลย มีแต่ทางจมไปตามกลมายาหรืออุบายของมันโดยถ่ายเดียวเท่านั้น

ขอให้ท่านทั้งหลายระลึกและจำไว้ให้ดีในคำนี้ และให้หนักแน่นในภาคปฏิบัติคือจิตตภาวนาให้เหนียวแน่นแก่นที่สุด เพราะความทุกข์ในการประกอบความพากเพียรของเรานี้ แม้จะทุกข์ขนาดไหนก็ไม่ได้เท่าเสี้ยวหนึ่งของความทุกข์ที่เคยเป็นมาในวัฏวนนี้ตลอดกัปตลอดกัลป์ ทั้งทุกข์ธรรมดาและมหันตทุกข์จนนับไม่ถ้วนนับไม่ได้เลย มากขนาดไหนในเราคนเดียวนี้ นี่พิจารณาซิ อันนั้นทุกข์มากยิ่งกว่าความพากเพียรของเราที่จะฝืนกิเลสด้วยความทุกข์อันนี้ หรือด้วยความฝืนกิเลสนี้เพื่ออรรถเพื่อธรรม เอ้า ทุกข์ขนาดไหนทุกข์ เราจะหวังให้พ้นในชาตินี้ เอ้าทุกข์ในชาตินี้ด้วย

ความเพียร เพื่อยังอรรถยังธรรมเข้าสู่ใจ เป็นธรรมสมบัติหรือสมาธิสมบัติ ปัญญาสมบัติ นิพพานสมบัติ เอ้าทุกข์จะเป็นอะไรไป แม้แต่เขาทำการทำงานทำไร่ทำนาทำกิจการต่าง ๆ เขายังต้องมีทุกข์ติดตามไปด้วยกันทั้งนั้น ดังงานบางอย่างถึงเป็นถึงตายก็ยังมี เรานี้ยังไงก็ไม่ตาย

สติปัญญาให้ใช้ตลอดเวลาที่ชุลมุนวุ่นวายกับความทุกข์ ทุกข์เพราะอะไร ทุกข์นี้เป็นสัจธรรม อย่าให้ทุกข์มาทับถมเราเฉย ๆ โดยหาเหตุผลไม่ได้ ให้ทุกข์ด้วยการพิจารณาเป็นสัจธรรม ทุกข์นี้จะไม่ทุกข์ ผู้ปฏิบัติต่อธรรมประเภทสัจธรรมนี้จะเป็นผู้เพลินในธรรมทั้งหลาย ในเวลารู้เวลาเห็นกัน หรือเข้าถึงตัวสัจธรรมจริง ๆ แล้วเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่ทุกข์นี้จะเป็นภัยต่อเรา เป็นที่ขยะแขยงในขณะที่เป็นขึ้นมาจากการประกอบความเพียรนั้นพอให้เกิดความเข็ดหลาบ ความคิดเช่นนี้เป็นความคิดสมุทัยที่จะเสริมทุกข์ให้มีกำลังมากขึ้นจนถึงขั้นเข็ดหลาบ แต่ถ้าเป็นความทุกข์ที่จะให้รู้เห็นกันด้วยมรรคมีสติปัญญาเป็นสำคัญ นี่เรียกว่ามรรคแต่ละอย่าง ๆ พิจารณาจนเข้าถึงกันแล้ว ความทุกข์นี้จะเป็นทุกขสัจ

ถึงขั้นนี้แล้วผู้พิจารณาจะมีความเพลินโดยไม่รู้สึกตัวละว่าเพลินยังไง เมื่อเข้าถึงขั้นชุลมุนกันจริง ๆ เป็นอย่างนั้น จนสามารถแยกกันออกเป็นคนละสัดละส่วนว่าทุกข์ก็เป็นทุกข์ กายก็เป็นกาย จิตก็เป็นจิต ทั้งสามนี้แต่ก่อนประหนึ่งว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เหมือนไฟกับฟืนหรือเชื้อไฟ เมื่อแยกออกแล้วฟืนก็เป็นฟืน ไฟก็เป็นไฟ เราก็เป็นเราไม่เดือดร้อน นี่ก็เหมือนกัน จะทุกข์มากทุกข์น้อยอย่าไปคิดให้เสียผลเสียประโยชน์ เพราะเป็นกลอุบายของกิเลสหลอกอีกประเภทหนึ่งเหมือนกัน ให้ประมวลถึงเรื่องความทุกข์ที่เราเป็นมาในวัฏวนนี้ จะได้มีจิตแก่ใจต่อสู้ต้านทานมัน

พระพุทธเจ้าทรงสอนโลกไม่ผิด ถึงเราไม่รู้ก็ตาม ให้พึงเชื่อท่านผู้ฉลาดที่ทรงผ่านมาแล้วรู้มาแล้วเห็นมาแล้วนำมาสั่งสอนโลก ว่าการเกิดตายของจิตวิญญาณแต่ละดวง ๆ นั้น ไม่มีสิ่งใดเสมอแล้วในความมากมาย มากถึงขนาดที่ว่าไม่มีอะไรเสมอ ไม่มีสิ่งใดจะเป็นคู่แข่งของจิตวิญญาณแต่ละดวง ๆ ที่แบกกองทุกข์เรื่อยมาด้วยความเกิดความตาย ด้วยวิบากกรรมต่าง ๆ ที่ตนสร้างไปในตัว ๆ แห่งภพชาตินั้น ๆ ทุกข์นี้ทุกข์มาก ทุกข์ยืนนานมานานแสนนาน ถ้าแก้ไม่ได้ในชาตินี้ในปัจจุบันนี้แล้วก็จะต้องแบกกันไปอย่างนี้ เป็นกันไปอย่างนี้ ดังที่เคยเป็นมาฉันใด จะเป็นไปฉันนั้นเหมือนกัน นั่นฟังซิหนักไหมความทุกข์ที่แบกมามากน้อยนี้ เมื่อเชื่อพระพุทธเจ้าแล้วทำไมจะไม่ใจหาย

ผู้เชื่อตามหลักความจริงของพระพุทธเจ้า ว่าที่จะแบกทุกข์ต่อไปข้างหน้านั้นทำไมจะไม่ใจหายล่ะ เพราะเหตุไร เพราะพระพุทธเจ้าผู้ทรงสั่งสอนโลก ถ้าหากว่าเราพูดอย่างภาษาตลาดให้ฟังอย่างถึงใจของเราแล้ว พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนโลกด้วยความ

ใจหาย อยากให้พ้นอยากให้หลุด อยากให้ผ่านไปได้สด ๆ ร้อน ๆ แม้นาทีหนึ่งก็ไม่อยากให้สัตว์ทั้งหลายจมอยู่ในกองฟืนกองไฟในหม้อน้ำร้อนนั้นเลย จึงสอนอย่างถูกต้องแม่นยำ สอนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอนด้วยพลังของจิตพลังของความเมตตาซึ่งออกมาจากพระทัยที่บริสุทธิ์ ที่ได้เห็นทั้งโทษทั้งคุณอย่างถึงพระทัยแล้วทุกอย่าง การสอนธรรมจึงไม่มีใครที่จะสอนด้วยความหนักแน่นแม่นยำ และพระเมตตาเต็มสัดเต็มส่วน ประหนึ่งว่าน่าใจหายหรือว่าใจหายเหมือนพระพุทธเจ้าสั่งสอนสัตว์โลกนั้นเลย ฟังซิ

พระสาวกก็รองกันลงมาเป็นลำดับจากพระพุทธเจ้าในการสั่งสอนโลก เพราะท่านก็ตะบันกันกับกิเลสสมุทัยและทุกข์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นของคู่กันกับสมุทัยนี้มาหนักขนาดไหน มากขนาดไหน ประจักษ์ใจขนาดไหน ด้วยการแก้การถอนนี้ก็คือมรรค ท่านทราบทั้งคุณและโทษโดยสมบูรณ์ในหัวใจของท่าน แล้วทำไมท่านจะสอนโลกด้วยความอ่อนแอ สอนพอเป็นพิธี สอนพอให้กิเลสหัวเราะเยาะได้ล่ะ ท่านจะเป็นอย่างนั้นไม่ได้ ท่านต้องสอนให้เต็มภูมิประหนึ่งว่าใจหายเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้านั้นแล สอนด้วยความเมตตา เพราะเห็นสัตว์ทั้งหลายจมอยู่หาประมาณไม่ได้เลยว่าจะหลุดจะพ้นไปเมื่อไร

ถ้าจะพูดถึงว่ามองไปเมื่อไรก็เห็นจมอยู่แต่ในหม้อน้ำร้อน ๆ จมอยู่ในฟืนในไฟ จมอยู่ในกองทุกข์ในอันตรายซึ่งเป็นมหันตทุกข์ตลอดเวลา มองไปเมื่อไรก็เห็นอย่างนั้นไม่มีเวลาซึ่งจะว่าง ถ้าเราจะพูดถึงสายตาไม่มีว่างจากสายตาว่าสัตว์ทั้งหลายไม่มีกองทุกข์ ไม่ได้ผ่านสายตาเลยนี้เป็นไม่มี นอกจากถึงกับไม่อยากมอง เพราะสลดสังเวชสัตว์ทั้งหลายที่มาจมอยู่อย่างนี้ เพราะความประมาท เพราะความไม่รู้ของตนเองมาทำบาปมาทำกองทุกข์ให้ตนเอง หรือมาทรมานตนเอง มาบีบบังคับตนเองอยู่อย่างนี้ ไม่อยากรู้ไม่อยากเห็นไม่อยากดู ถึงขนาดนั้น

นั่นละการสอนโลก ถ้าหากว่าจะพูดถึงความเผ็ดร้อนก็เผ็ดที่สุดร้อนที่สุด ฉุดลากอย่างเต็มพระทัยไม่มีที่จะออมแรง เรื่องพระพุทธเจ้าสอนโลก สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วยสอนเต็มกำลัง ฉุดลากเต็มพระกำลังความสามารถของพระองค์นั้นแล ตามแต่สัตว์ทั้งหลายรายใด ๆ ที่จะพอเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร พระองค์ก็ทรงทราบอีกเช่นเดียวกัน เราพิจารณาซิ

คำว่าสัตว์โลกมีใครบ้าง ถ้าไม่นับตัวเราเข้าด้วยแล้วเราเป็นอะไร ไม่เป็นสัตว์โลกจะเป็นสัตว์อะไร เปรตผีก็เคยเป็นมาแล้ว เวลานี้เราก็เป็นสัตว์โลกรายหนึ่งเหมือนกัน เราไม่คำนึงบ้างหรือว่า ความทุกข์ทั้งหลายที่กล่าวมาเหล่านี้ไม่มีอยู่กับเราหรือมีอยู่กับเรา เอ้า ตั้งปัญหาถามเจ้าของซิ นักปฏิบัติต้องเป็นอย่างนั้น ขุดค้นเข้าไปหาเหตุหา

ผล เพราะสิ่งเหล่านี้เราเจอมาแล้วด้วยกันทั้งนั้น ได้รับความทุกข์ความทรมานถึงขั้นมหันตทุกข์ไม่มีใครแข่งใครได้ ก็คือเรื่องจมอยู่ในวัฏฏะเกิดตาย ๆ ด้วยอำนาจของวิบากกรรมนี้แล เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมความเพียรของเราจะไปย่อหย่อนอ่อนข้อ กลัวแต่จะเป็นจะตายจะทุกข์จะลำบากเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วยการประกอบความเพียรเท่านี้มันเกินไป ให้กิเลสกล่อมเสียจนหลับสนิทในความเพียร ถึงกับเข็ดหลาบในความเพียร ถึงกับเข็ดหลาบในความทุกข์ ไม่สมควรอย่างยิ่งกับนักปฏิบัติเราซึ่งเป็นลูกศิษย์ตถาคตผู้มีเหตุมีผล ด้วยความเชี่ยวชาญเฉลียวฉลาดไม่มีใครเกินพระพุทธเจ้าเลย ให้นำมาคิดในเรื่องเหล่านี้ เอามาชั่งน้ำหนักกันในเรื่องความทุกข์ของการประกอบความพากเพียร

นี่เราพูดถึงเรื่องการเป็นมาและที่จะเป็นไปข้างหน้า ข้างหน้ากับข้างหลังไม่มีเงื่อนต้นเงื่อนปลายเหมือนกัน เรายังจะพอใจทนต่อไปอยู่เหรอ เรายังจะสามารถอาจหาญอยู่เหรอ ว่าจะต้องแบกทุกข์ไปเช่นเดียวกับที่เป็นมานี้ ทุกข์ในปัจจุบันเพียงเท่านี้เรากลัว แต่ทุกข์ในอนาคตถึงขั้นมหันตทุกข์ซึ่งเคยเป็นมาเหมือนอดีตนั้น จะเป็นอย่างนั้นเราไม่คิด เราไม่กลัวเหรอ เอามาคิดนักปฏิบัติ ต้องใช้ปัญญาอย่างนั้นซิ การปลุกจิตปลุกใจนี้คืออรรถคือธรรมคือมรรค ส่วนความคิดที่จะทำให้เราเข็ดเราหลาบ ให้ขี้เกียจขี้คร้านท้อถอยอ่อนแอ เป็นแต่เรื่องของกิเลสมันกล่อมสัตว์ทั้งนั้น ถ้าไม่รู้ให้รู้เสียแต่บัดนี้ เอาให้ดี เอาให้จริงการปฏิบัติตัวเอง นี่เราพูดถึงเรื่องความจมของสัตว์

พระพุทธเจ้าท่านทรงรู้ทรงเห็นทรงเป็นมาแล้วทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะฉะนั้นการแนะนำสั่งสอนสัตว์โลกจึงทรงสั่งสอนอย่างเต็มพระทัย เต็มเม็ดเต็มหน่วยมาได้ ๔๕ พระพรรษา นอกจากนั้นพระเมตตายังไม่ลดละ ยังต้องประทานพระโอวาทคือสวากขาตธรรมไปอีกถึง ๕,๐๐๐ ปี ประทานไว้เพื่อใคร ก็ประทานไว้เพื่อสัตว์โลก จะเป็นสัตว์โลกรายไหนถ้าไม่หมายถึงตัวเราผู้ได้ยินได้ฟัง ผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมอยู่นี้จะหมายถึงใคร

เอ้า เรามีกำลังวังชาความรู้ความฉลาดขนาดไหน ทุ่มลงไปเพื่อฆ่ากิเลสไม่เสียหาย ไม่ขาดทุนสูญดอก ให้ขยับลงไปในการประกอบความพากเพียร ให้ทำความเข็ดหลาบแก่ตัวเองที่เป็นมาแล้วก็ดี ที่จะเป็นไปข้างหน้าก็ดี คือจิตดวงนี้มันไม่ตายนั่นเอง ถึงจะทุกข์ทรมานขนาดไหน มหันตทุกข์ขนาดไหนเวลานั้นก็ต้องยอมรับ แต่ให้เราคิดว่าเราเอาไฟมาจี้ตัวของเรานี้ไม่ถึงขั้นตายแหละ อย่างมากเพียงเจ็บแสบปวดร้อนเท่านั้น เราจะทนได้ไหม เราพอทนไหมเพียงชั่วโมงหนึ่ง ชีวิตของเรานี้มีเป็นหลายปี ๕๐,๖๐, ๗๐,๘๐ ปี ยืนนานขนาดไหนไม่ถึงตาย แต่เราจะทนความทุกข์เพียง ๕ นาทีที่ถูกไฟจี้นี้เราทนได้ไหม พิจารณาซิ นี่ละการไปตกนรกหมกไหม้ถึงใจจะไม่ฉิบหายใจไม่ตายก็ตาม

แต่การทนทุกข์ทรมานซึ่งเทียบกันกับถูกไฟจี้นั้นเป็นอย่างไร พิจารณาซิ ใครจะไปยอมเสียตัวถึงขนาดนั้น ต้องรีบปัดออกทันที

อันนี้ก็เหมือนกัน สิ่งที่จะเผาเราได้แก่ความทุกข์ คนไม่ตายมันทุกข์มันลำบากกว่าคนตายนั่นซิ คนตายแล้วไม่รู้ร้อนรู้หนาว ใครจะทำอะไรก็ไม่ทุกข์ไม่เดือดร้อน แต่คนที่ทุกข์ทั้งยังไม่ตายนั้นซิทรมานขนาดไหน นั่นละใจที่ไม่ตายถูกทรมานอยู่ถึงขนาดนั้น พิจารณาซิว่าทุกข์ขนาดไหน เราควรที่จะนำมาพินิจพิจารณาให้ละเอียดลออ เพื่อเสริมกำลังความพากเพียรสติปัญญาศรัทธาของเราให้หนักขึ้น ๆ จะได้หลุดจะได้พ้นไป เมื่อหลุดพ้นไปจากสิ่งจองจำทั้งหลายนี้แล้ว จะหาอะไรเทียบไม่ได้เลย

นั่นละที่พระพุทธเจ้าท่านเห็นโทษของกิเลส เพราะเห็นคุณค่าแห่งธรรมที่เหนือกว่า ไม่มีอะไรเสมอแล้วในสามแดนโลกธาตุนี้ ท่านจึงเรียกว่า โลกุตรธรรม แปลว่าธรรมเหนือโลก เหนือโลกคืออะไร คือเหนือกิเลสเครื่องผูกพัน เครื่องมัดสัตว์ทั้งหลาย เครื่องทรมานสัตว์ทั้งหลาย พระองค์ก็นับอยู่ในจำนวนที่เคยถูกทรมานจากธรรมชาตินี้มาแล้ว จึงเห็นโทษอย่างถึงพระทัย แล้วประกาศกังวานแก่บรรดาสัตว์ทั้งหลายด้วยอรรถด้วยธรรม ผู้ที่พอจะไปได้ก็ให้ได้ไปทันพระองค์ที่ฉุดไปลากไปในเดี๋ยวนั้น ๆ ผู้ควรจะตามไปได้อยู่ก็พาดบันไดเอาไว้ ได้แก่ศาสนธรรมคำสั่งสอน ให้อุตส่าห์พยายามประพฤติปฏิบัติตาม ว่าอย่างนั้นความหมาย ทางสายนี้จะตรงเข้าสู่ความสงบเย็นใจ ตรงเข้าสู่ความสิ้นทุกข์โดยประการทั้งปวงทั้งนั้น นั่นพิจารณาซิ นี่ผู้ปฏิบัติจะเป็นผู้สามารถรู้เรื่องของกิเลสไปได้โดยลำดับลำดา

ถ้าหากเราจะพูดเป็นก๊กเป็นเหล่าเป็นโคตรเป็นแซ่แล้ว ไม่ว่าปู่ย่าตายายของกิเลส โคตรแซ่ของกิเลสประเภทใด จะประมวลเข้ามาดูหน้ามันได้หมดในภาคปฏิบัติและสังหารกันด้วยจิตตภาวนาทั้งนั้น เรียกว่าล้างป่าช้ากันที่นั้น ถ้าลงกิเลสได้สิ้นไปจากหัวใจแล้วไม่เกิดอีก นั่นเรียกว่าล้างป่าช้า เราจะประมวลมาเห็นได้หมดด้วยจิตตภาวนานี้ อย่างอื่นไม่มีทางที่จะเห็นได้เลย เราเองก็มองไม่เห็น นอกจากศาสนธรรมนี้เท่านั้นเป็นเครื่องสังหารกิเลส เป็นเครื่องชะล้างกิเลส เป็นเครื่องล้างป่าช้าคือความเกิดตายให้สิ้นไปจากดวงใจดวงนี้แล้วไม่ต้องหมุน

นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ ก็คือจิตดวงนี้ที่พ้นจากสิ่งกดขี่บังคับทั้งหลายซึ่งเคยเป็นมาแล้วเท่านั้น ไม่มีอย่างอื่นเป็นนิพพาน ดินน้ำลมไฟไม่ใช่นิพพาน ทุกสิ่งทุกอย่างในแดนโลกธาตุนี้ไม่ใช่นิพพาน ไม่ใช่ผู้ที่เสวยบรมสุข มีใจเท่านั้นเป็นผู้เสวยความสุขเป็นนิพพาน นิพพานหรือไม่นิพพานก็ตามเถอะ นั้นเป็นชื่อ ขอให้ทำใจของเราให้บริสุทธิ์เห็นประจักษ์แล้ว ไม่ต้องเสกสรรไม่ต้องไปถามใคร เป็น **สนฺทิฏฺฐิโก** เต็มหัวใจนี้ก็พอแล้ว จะว่านิพพานไม่นิพพานไม่สำคัญ แต่นี้ขยายคำออกไปตามท่านแสดงไว้ในภูมิของ

ศาสดา ท่านสอนไว้อย่างกว้างขวางละเอียดลออมาก ให้เหมาะสมกับภูมิของสัตว์โลกที่จะเดินตามซึ่งมีนิสัยต่าง ๆ กัน กว้างแคบหยาบละเอียดลึกตื้นฉลาดแหลมคม

อย่าให้จนตรอกจนมุมว่าพระพุทธเจ้าไม่ทรงสอนไว้ ให้เป็นเหมือนกับว่านกบินบนอากาศ ไปที่ไหนไม่มีคำว่าอากาศสิ้นไปแล้วหมดไปแล้ว ไม่มีทางบินไม่มีทางเดินอย่างนี้ไม่ให้มี บินไปไหนบินได้ทั้งนั้นถ้าไม่กลัวเหนื่อยกลัวเมื่อยหรือปีกหักเสีย นี่ก็เหมือนกับความรู้ความสามารถของใครก็ตาม ขึ้นชื่อว่าพุทธบริษัทที่รู้ตามพระพุทธเจ้าแล้ว ไม่มีติดมีข้องว่าพระพุทธเจ้าไม่ทรงสอนไว้ พระพุทธเจ้าไม่มีภูมิ เรามีภูมิมากกว่าอย่างนี้ไม่เคยมี นี่ละธรรมพระพุทธเจ้า ท่านถึงบอกว่านิพพาน ๆ นั่นก็เหมือนกัน เป็นชื่ออันหนึ่งเพื่อให้ทราบตามธรรมดาของโลกต้องมีสมมุติ แม้ธรรมวิมุตติก็ต้องตั้งชื่อให้มีสมมุติขึ้นไว้ เมื่อเข้าถึงแล้วก็หายสงสัยเอง

เราอย่าหวังพึ่งสิ่งใดดูสิ่งใดให้มากยิ่งกว่าธรรมวินัย ซึ่งเป็นแถวทางเดินเพื่อความหลุดพ้นทุกข์โดยถ่ายเดียวเท่านั้น ให้เป็นที่มั่นใจ ให้เป็นที่หนักแน่นฝากเป็นฝากตายกับหลักธรรมหลักวินัย อย่าดื้อดึงฝ่าฝืนในสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ให้ดำเนินให้บำเพ็ญด้วยความขยันหมั่นเพียร ให้จริงให้จังต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ทำอะไรให้พินิจพิจารณา เรื่องสมาธิไม่มี เอ้าเอาให้มีทำไมจะมีไม่ได้ ธรรมนี้สอนจิตเพื่อให้เป็นสมาธิแท้ ๆ ธรรมนี้สอนจิตเพื่อให้มีปัญญาเฉลียวฉลาดทันกลมายาของกิเลสแท้ ๆ ธรรมนี้เป็นธรรมชาติที่เป็นเครื่องสังหารกิเลสให้สิ้นซากไปจากใจโดยแท้ ไม่ใช่ธรรมที่กิเลสจะมาเหยียบย่ำทำลาย หรือเหยียบหัวขยี้หัวอยู่เปล่า ๆ ธรรมของพระพุทธเจ้าไม่เคยมี นอกจากผู้ปฏิบัติธรรมเท่านั้นจะไม่เป็นท่า ปล่อยให้กิเลสย่ำยีตีแหลกไปเสียหมด เครื่องมือแทนที่จะเอาไปสังหารกิเลส กลับให้กิเลสเอามาสังหารตัวเสียเพราะความโง่เขลาเบาปัญญาของตัว หรือความไม่เอาไหนของตัว มีเท่านั้น

เรื่องธรรมแล้วเป็นอาวุธที่ทันสมัย ท่านเรียกว่า “ธรรมาวุธ” ทันสมัยมาแต่กาลไหน ๆ อยู่แล้ว พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ในโลกนี้มีกี่ล้าน ๆ พระองค์ มีแต่ตรัสรู้ด้วยธรรมเหล่านี้ทั้งนั้น ไม่มีสิ่งอื่นมาเป็นเครื่องตรัสรู้ธรรม เพราะฉะนั้นขอให้เป็นที่มั่นใจ เอาให้จริงให้จัง ประพฤติปฏิบัติตัวด้วยความเข้มงวดกวดขัน ด้วยความเข้มข้นแล้ว กิเลสนั้นเป็นสิ่งที่จะขาดจะหลุดลอยไปได้ไม่เหลือ เพราะอำนาจแห่งธรรมาวุธคือเครื่องมือสังหารนี้ ถ้าเป็นน้ำก็ไม่พ้นจากน้ำนี้จะทำให้สะอาดได้ ดังที่กล่าวไว้แล้วเบื้องต้น

นี่ก็เคยพูดเสมอ มันหากเป็นในธาตุในขันธ์ในจิตใจนี้แล เพราะสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับโลกกับสงสารอยู่ตลอดเวลา ทำไมจะอดคิดไม่ได้ เฉพาะอย่างยิ่งพระเณรที่อยู่ในความรับผิดชอบของเรา อะไร ๆ ก็ต้องเข้าจุดนี้ก่อน ๆ เรื่องความคิดความอ่านอะไรก็ดี มักจะคิดเรื่องความรับผิดชอบของตัวเองนี้ก่อน ก็คือพระเณรที่มาศึกษาอบรม เป็น

ยังไงเรื่องความพากความเพียร เป็นยังไงเรื่องจิตใจ สมาธิเป็นยังไง ปัญญาเป็นยังไง จิตใจมันจดจ่ออยู่ตรงนี้

เรื่องการปฏิบัตินี้ยิ่งร่อยหรอเข้าไป ๆ เรายิ่งจะเป็นรายหนึ่งแห่งความร่อยหรอด้วยแล้วก็ยิ่งใช้ไม่ได้เลย เราคนหนึ่งเป็นผู้จะทรงไว้ มีความเข้มแข็งมีความขยันหมั่นเพียร ตลอดถึงเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งมรรคซึ่งผลวิมุตติหลุดพ้น นั่นถึงจะถูก ใครขาดไปก็ตามบกพร่องไปก็ตาม เราอย่าให้บกพร่องนี้เป็นความถูกต้อง คนนั้นร่อยหรอคนนี้ร่อยหรอเราก็เป็นคนร่อยหรอบวกกันเข้าไป มันเกินไปและอดสลดสังเวชไม่ได้นะผมผู้สั่งสอนหมู่เพื่อนมานานก็ดี สั่งสอนจนหมดไส้หมดพุง ธาตุขันธ์ก็อ่อนลง ๆ จะเทศน์จะสอนแต่ละครั้งละคราวต้องได้คิดได้อ่านไตร่ตรอง เรื่องธาตุเรื่องขันธ์นี้เองก่อนอื่นก่อนใด เวล่ำเวลาที่เกี่ยวข้องกับอะไร ๆ บ้าง ประมวลเข้ามาแล้วก็มาสู่ธาตุขันธ์ ว่าธาตุขันธ์เวลานี้จะพอเป็นพอไป พอแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนได้มากน้อยเพียงไร ต้องได้คิด เมื่อเห็นว่าพอจะเป็นไปได้แล้วก็ต้องประชุมอบรมแนะนำสั่งสอน ขอให้หมู่เพื่อนได้เห็นอกเห็นใจแล้วตั้งใจประพฤติปฏิบัติตัว ให้ได้ทรงมรรคทรงผล

ธรรมะของพระพุทธเจ้านั้นสด ๆ ร้อน ๆ แน่ ตายจะให้คอขาดก็ขาด แต่ความเชื่อว่าธรรมของพระพุทธเจ้าสด ๆ ร้อน ๆ นี้ไม่มีถอน ไม่มีบกบางแม้นิดหนึ่งเลย เชื่อขนาดนั้นแหละเราเชื่อธรรมของพระพุทธเจ้า ฉะนั้นขอให้ทุกท่านตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติ

เอาละการแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควร ยุติเพียงแค่นี้

<<สารบัญ

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑

สัจธรรมภาคปฏิบัติ

นี่ก็จะออกพรรษาวันพรุ่งนี้อยู่แล้ว ในพรรษานี้การอบรมด้วยวิธีประชุมมีห่าง ๆ ไม่เหมือนทุกปีซึ่งสุขภาพพอเป็นไป แต่ปีนี้เนื่องจากความยุ่งเหยิงเกี่ยวกับหน้าที่การงานที่มีผู้มาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ทั้งประชาชนพระเณรตามสถานที่ต่าง ๆ มา ก็ต้องได้พูดเรื่องอรรถเรื่องธรรมให้ฟัง และไม่มีเพียงคณะเดียวในวันหนึ่ง ๆ มีมาอยู่เรื่อย ๆ ก็ต้องพูดอยู่เรื่อย ๆ พอถึงเวลาที่คิดว่าจะประชุมแล้วกำลังก็หมด ก็ต้องปล่อยให้ผ่านไป ๆ เพราะฉะนั้นการประชุมจึงมีน้อยมาก ออกพรรษาแล้วก็ยิ่งจะไม่มีเวลาประชุมอบรม ดังที่เป็นมานี้ที่ว่าห่าง ๆ แล้วก็ตาม เพราะงานยุ่งมาก ยุ่งทั้งภายในวัดทั้งนอกวัด ตามปกติก็เป็นอย่างนั้น

ตามตำรับตำราท่านว่า ออกพรรษาแล้วบรรดาพระต่างออกหาที่วิเวกสงัด ในครั้งพุทธกาลท่านถืองานจิตตภาวนา เป็นเนื้อเป็นหนังเป็นแก่นแห่งงานทั้งหลายในวงพุทธศาสนาจริง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งพระเราท่านถือนี้เป็นงานสำคัญ ในครั้งพุทธกาลการสอนพระไม่ว่าจะเมื่อใดคราวใด จะทรงแสดงแต่เรื่องศีลเรื่องสมาธิเรื่องปัญญาและเรื่องสถานที่ที่บำเพ็ญเป็นประจำ ในพระโอวาทของพระพุทธเจ้าที่มีแก่บรรดาพระทั้งหลายในครั้งนั้น สอนให้อยู่ในป่าในเขาในที่สงบงบเงียบ สอนให้มีความมักน้อย สอนให้มีความสันโดษ คำว่า มักน้อย คือไม่ต้องการอะไรมากมายนักเลย มีมากก็เอาแต่เพียงน้อย ๆ เท่านั้น ถัดลงไปก็ความยินดีตามสิ่งที่เกิดที่มี ไม่ให้ลุกลามไปในสิ่งที่ไม่เกิดไม่มี อันเป็นความโลภโลเล กิริยาแห่งพระที่แสดงอาการโลภโลเลนั้นหยาบมากยิ่งกว่าคนหรือฆราวาสทั่ว ๆ ไป

นอกจากนั้นก็สอนไม่ให้คลุกคลีทั้งกับพระเพื่อนฝูงด้วยกัน ทั้งกับประชาชน ให้อยู่เป็นเรื่องของบุคคลผู้เดียว ในบาลีท่านว่า **อสังสัคคณิกา** ไม่ให้คลุกคลีมั่วสุมซึ่งกันและกันอันหาประโยชน์ไม่ได้ นอกจากมีกิจจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับอรรถกับธรรม ซึ่งจะควรสนทนากันเป็นกาลเป็นเวลาเท่านั้น **วิเวกกตา** สอนให้เข้าสู่ที่วิเวกสงัด คำว่าสงัดก็สงัดทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น สิ่งเหล่านี้จะต้องสัมผัสสัมพันธ์อยู่เป็นประจำ ส่วนมากสิ่งที่มาสัมผัสนี้มักจะเป็นภัยถ้าไม่มีสติท่าต่อสู้ท่าพินิจพิจารณา ท่ากลั่นท่ากรองแล้วยังไงก็เป็นภัย ไม่ว่าตาเห็นหรือหูได้ยิน เป็นต้น เพราะฉะนั้นท่านถึงให้ทำความวิเวกสงัดในอายตนะทั้งหกนี้เป็นหลักสำคัญ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เมื่อสงัด ไม่นำสิ่งใดเข้ามากวนจิตใจ ใจก็จะสงบได้ด้วยวิธีการบำเพ็ญอยู่เสมอในที่สงัดเช่นนั้น

วิริยารัมภา ให้ประกอบความพากเพียรอยู่โดยสม่ำเสมอไม่ลดละ คำว่า วิริยารัมภา ในสถานที่นี่ ไม่ได้หมายถึงให้พากให้เพียรในการงานทั้งหลาย เช่น การก่อการสร้างยุ่งเหยิงวุ่นวายต่าง ๆ แต่ให้เพียรเพื่อละเพื่อถอดเพื่อถอนกิเลสซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจนี้ ให้เหมาะสมกันกับธรรม ๓-๔ ข้อที่แสดงมาเบื้องต้นนั้นมี วิเวกกตา เป็นสำคัญ ท่านว่าประกอบความพากเพียรอยู่โดยสม่ำเสมอ คือความมีสตินั้นแลท่านเรียกว่าความเพียร ไม่ใช่แต่นั่งภาวนาเฉย ๆ แล้วหาสติไม่ได้ เดินจงกรมหาสติไม่ได้ ความเพียรในท่าใดก็ตามที่หาสติไม่ได้ ไม่จัดว่าเป็นความเพียร คำว่าความเพียรนี้ต้องมีความตั้งอกตั้งใจ มีความจดจ่อด้วยความระมัดระวัง โดยความมีสติเป็นพื้นฐาน เรื่องของปัญญาก็ก้าวไปเรื่อย ๆ ในสิ่งที่ควรจะพิจารณาและกาลเวลาที่ควรจะพิจารณา สำหรับสตินั้นเป็นพื้นเป็นฐานอันสำคัญละไม่ได้

สนทนากันก็สนทนาเรื่องธรรมเหล่านี้ สนทนาเพื่อบำเพ็ญไม่ใช่สนทนาเฉย ๆ **ศีล**ก็ให้รักษาด้วยดี นั่นพระเราจะมีความสดสวยงดงาม มีคุณค่ามีสง่าราศีด้วยความเป็นผู้มี**สมาธิ** ถ้าไม่อาศัยธรรมที่กล่าวผ่านมาแล้วนี้เป็นเครื่องสนับสนุน ยังไงสมาธิก็เกิดไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องอาศัยธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องสนับสนุน ให้บำเพ็ญจิตใจด้วยความสะดวกด้วยความมีสติ จิตก็จะสงบลงได้ ที่ว่าจิตไม่สงบเพราะอะไร ก็เพราะยาพิษนั้นเองเผาจิตให้ดิ้นรนกวัดแกว่งอยู่ตลอดเวลา ถ้าธรรมแล้วไม่ดิ้นรน สิ่งที่เป็นข้าศึกของธรรมนั้นแลทำใจให้ดิ้นรนกวัดแกว่งอยู่เสมอ ไม่ว่าใคร ๆ เป็นอยู่เช่นนั้น

เราเป็นนักบวชและนักปฏิบัติ ต้องได้ใช้ความเพียรเพื่อให้จิตได้รับความสงบ นี่ละสมบัติของพระคือศีล เรียกว่าศีลสมบัติ สมาธิทุกขั้นเป็นสมบัติของพระผู้มีหน้าที่อย่างเดียวเท่านั้น **ปัญญา**เป็นสมบัติของพระ วิมุตติหลุดพ้นเป็นสมบัติของพระที่จะควรได้รับจากธรรมที่กล่าวมาเบื้องต้นโดยลำดับลำดา ไม่นอกเหนือจากนี้เลย หลักใหญ่ที่สุดที่พระเรามุ่งมั่น ที่พระเราจะต้องตั้งหน้าตั้งตาประพฤติปฏิบัติก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา **วิมุตติ**หลุดพ้นและ**วิมุตติญาณทัสสนะ** ในสัลเลขธรรม ๑๐ ประการนี้ ให้มีความเกี่ยวเนื่องกันเป็นลำดับลำดา ธรรมส่วนละเอียดที่กล่าวมาตอนสุดท้ายนี้ จะไม่นอกเหนือไปจากความเพียรที่กล่าวมาแล้วนั้นเลย

เวลาออกพรรษาแล้ว ตามปกติในครั้งพุทธกาลท่านจะสอนให้ออกเที่ยวหาที่วิเวกสงัด สถานที่ใดเป็นที่วิเวกเป็นที่สงัด ประกอบความพากเพียรสะดวก ให้ไปสถานที่เช่นนั้น ๆ ถ้าเราต้องการครองมรรคผลนิพพาน เราก็ต้องดำเนินตามหลักแห่งสวากขาตธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพระภิกษุในครั้งพุทธกาลนั้น ให้น้อมเข้ามาสู่ความเป็นภิกษุของเรา การปฏิบัตินั้นให้เป็นเรื่องของเรา ไม่ใช่ออกพรรษาแล้วไปที่ไหนก็ไปแบบเซ่อ ๆ ซ่า ๆ ไปที่ไหนก็ไปแบบความขี้เกียจขี้คร้านครอบหัวไป สิ่งใดที่เคยเป็น

เรื่องของกิเลสบีบบังคับ ก็ให้เป็นเรื่องของกิเลสบีบบังคับไปเรื่อย ๆ เปลี่ยนก็เปลี่ยนแต่สถานที่จากที่นี่ไปอยู่ที่นั่น แต่เรื่องอุบายวิธีการแห่งอรรถแห่งธรรม ที่จะควรเปลี่ยนแปลงแก้ไขถอดถอนกิเลสนั้น ไม่เปลี่ยนไม่ทำ กิเลสก็ไม่เปลี่ยน เคยบีบบังคับอยู่อย่างใดก็ต้องบีบบังคับอยู่เช่นนั้น การออกเที่ยวหาที่วิเวกสงัดก็ไม่เห็นมีความหมายอะไรถ้าไปแบบที่กล่าวนี้ ต้องไปแบบพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้วนั้น จึงจะเกิดผลเกิดประโยชน์

ท่านผู้ทรงมรรคทรงผลท่านทรงด้วยการประพฤติปฏิบัติ ด้วยความจริงจังจริง ๆ ในจิตใจ ไม่ใช่มาทำเล่น ๆ เหลาะ ๆ แหละ ๆ ดังที่เห็นอยู่นี้ ผมพูดจริง ๆ นะผมหนักอก ความเคลื่อนไหวของหมู่ของเพื่อน สิ่งที่หยาบ ๆ ก็ยังให้เห็นอยู่ชัดเจน มันน่าจะแก้จะไขได้สิ่งเหล่านี้ น่าจะระมัดระวังได้ ไม่น่าจะออกมาแสดงก็ยังมาแสดงให้เห็นอยู่โดยไม่คาดไม่ฝันว่าจะเป็น แม้จะไม่เป็นความเสียหายอย่างใดก็ตาม แต่การเคลื่อนคลาดอันหาเหตุผลไม่ได้ ก็แสดงถึงจิตใจที่จืดจางว่างเปล่าจากอรรถจากธรรม จากความตั้งอกตั้งใจ จากความจดจ่อ จึงเป็นอย่างนั้นได้

อย่างบอกว่าประชุม การบอกเพื่อนฝูงหรือเผดียงเพื่อนฝูงว่าประชุม ก็ต้องบอกก่อนเวลาพอสมควร อันนี้ถึงเวลาที่บอกแล้วนั้นถึงบอกตูมตามอย่างนี้ไม่น่าดูอย่างยิ่ง นี่ละส่อถึงเจ้าของผู้บอก แล้วทีนี้จะส่อไปไหนบ้างล่ะ เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของธรรมหรือเป็นเรื่องของกิเลส เป็นเรื่องของความคิดอ่านไตร่ตรองด้วยสติปัญญา หรือเป็นเรื่องหาสติหาความคิดอ่านไม่ได้ หาปัญญาไม่ได้ ไม่คิดไม่อ่าน ทำไปแบบสักแต่ว่าทำ ไม่ได้มีเจตนาอะไรรอบคอบในความคิดการกระทำของตนนั้นเลย นั่นมันประกาศไปอย่างนั้น ผู้ที่ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ทำไมจะไม่สะดุดใจในเรื่องเช่นนี้ เพราะไม่น่าจะเกิดจะมี

การสั่งสอนหมู่เพื่อนก็สอนเต็มอรรถเต็มธรรม เต็มสติกำลังความสามารถความลำบากลำบนอะไรทั้งหมดก็เพื่อเพื่อนฝูงและประชาชนญาติโยม สรุปลงแล้วก็ว่าเพื่อโลกเพื่อผู้อื่น เราก็สอนอย่างเต็มภูมิ กำลังวังชาก็รู้สึกว่าอ่อนลง ๆ ปัจจุบันนี้บอกชัด ๆ อยู่อย่างนี้ การที่อดทนอยู่กับหมู่กับเพื่อนนี้ต้องใช้ความอดทนจริง ๆ ถ้าธรรมดาตามนิสัยวาสนาของตัวเองซึ่งอาภัพอยู่แล้วไม่อยู่ ที่ไหนสะดวกสบายตามที่เคยอยู่มาเป็นมา จะไปสถานที่เช่นนั้น เรื่องที่จะคิดกลัวความลำบากลำบนอย่างนั้นอย่างนี้เกี่ยวกับปัจจัย ๔ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัชยาแก้โรคแก้ภัย เราแน่ใจว่าไม่สนใจเพราะเคยเป็นอย่างนั้นมาแล้วในหัวใจดวงนี้ ในเวลาประพฤติปฏิบัติไม่เคยสนใจกับสิ่งใดนอกจากจะฆ่ากิเลสให้บรรลัยไปจากหัวใจ โดยไม่ให้มีอะไรเหลืออยู่บนหัวใจนี้เลยเท่านั้น สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องใหญ่โตที่ไหน เรื่องกิเลสบีบอยู่บนหัวใจต่างหากเป็นเรื่องใหญ่โตมาก ทุ่มลงไปที่ตรงนั้นมันก็หายหมดไอ้เรื่องเหล่านี้

นี่ก็ทนอยู่กับหมู่กับเพื่อน ออกพรรษาแล้วนี้ก็จะยิ่งหลั่งไหลมา โห เต็มไปหมด ไม่รู้จักประมาณนะ ไม่รู้จักความพอดิบพอดี นี่ก็หาประมาณไม่ได้ แสดงหรือส่อให้เห็นอยู่อย่างนั้น มากเท่าไรยิ่งดัน ๆ ๆ เข้ามา ตอนออกพรรษาแล้วนี้แหละพระตามปกติแล้วมากขึ้นโดยลำดับ ยิ่งกว่าเวลาเข้าพรรษา มาแบบไม่คิดอ่านไตร่ตรองอะไร มากเท่าไรก็ดันเข้ามา ๆ ดันเข้ามาเป็นเรื่องของตัวคนเดียวก็ค่อยยังชั่ว แต่นี้มันเกี่ยวกับหมู่กับคณะกับครูกับอาจารย์ ที่จะเป็นภาระทุกสิ่งทุกอย่างเช่นเดียวกัน ทำไมจะไม่หนัก

เอานะหมู่เพื่อน เวลาออกพรรษาแล้วให้ไปหาที่ที่บอกตะกี้นี้ หรือจะเข้าไปเทศบาล ๑ เทศบาล ๒ ได้อรรถได้ธรรมวิเศษวิโสมาอวดกันก็เอาเราไม่ห้าม เพราะเราสอนทุกแง่ทุกมุมแล้ว นำธรรมะของพระพุทธเจ้ามาสอนเต็มสติกำลังความสามารถทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีลี้ลับหรือปิดบังอะไรไว้แม้แต่น้อยเลย ถ้ายังเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่แน่ใจ ซึ่งควรจะได้ธรรมที่เราต้องการอย่างถึงใจยิ่งกว่าเทศบาล ๑ เทศบาล ๒ และการติดต่อผู้คนญาติโยมให้วุ่นวายไปหมด ขอนั้นขอนี้แล้วก็ไป นั่นถ้าจะวิเศษจริง ๆ นอกจากมันจะเน่าเฟะให้เห็นอยู่ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ตายเท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่น

เพราะธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมที่แม่นยำที่สุด ในสามแดนโลกธาตุนี้ไม่มีอะไรจะแม่นยำยิ่งกว่าธรรมของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนไว้แล้วอย่างใด ถ้าขัดต่อธรรมแล้วก็พึงทราบว่า นั้นคือตัวมารที่จะสังหารตนเองก่อนอื่น นอกจากนั้นก็ไปทำลายผู้อื่น ตาเห็นเข้าก็สะดุดเข้าไปในหัวใจทำลายหัวใจ หูได้ยินการแสดงออก กิริยาแสดงออกแห่งความเลวทรามเหล่านั้นของพระ ก็จะไปสะเทือนจิตใจของผู้ได้เห็นได้ยินได้ฟังหาประมาณไม่ได้ กระเทือนไปหมด ฉิบหายไปหมด ล่มจมไปตาม ๆ กันหมด นั่นเป็นของดีไหม

สิ่งใดที่ขัดต่ออรรถต่อธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว เราอวดดิบอวดดีนำออกไปใช้ก็มีแต่เรื่องของกิเลสที่คอยจะทำลายธรรม หรือแทรกแซงธรรมอยู่ตลอดเวลานี้เท่านั้น ถ้าเป็นลูกศิษย์มีครูจริง ๆ ก็ต้องหาที่วิเวกหาที่สงัด ที่ใดจะสะดวกแก่การบำเพ็ญธรรมที่นั้นเป็นสิริมงคลแก่หัวใจของเราและตัวของเรา เรื่องปัจจัย ๔ เป็นเพียงเครื่องอาศัยไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น พอยังชีวิตอัตภาพให้เป็นไป ขอให้ได้บำเพ็ญอรรถธรรมเต็มหัวใจแล้วเป็นที่พอใจของผู้ปฏิบัติ เพื่อมุ่งอรรถมุ่งธรรมอย่างยิ่งคือมรรคผลนิพพาน

เพราะมรรคผลนิพพานที่ว่าอยู่ชั่วเอื้อมในครั้งพุทธกาลฉันใด ก็อยู่ชั่วเอื้อมในครั้งนี้เหมือนกันฉันนั้น โดยมีหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องประกันไม่เป็นอย่างอื่น เพราะศาสนธรรมนี้เคยแก้โลกแก้สงสาร เคยสังหารกิเลสอาสวะซึ่งเป็นภัยต่อจิตใจของสัตว์โลกให้พินาศฉิบหายไป ได้ครองบรมสุขมามากต่อมากแล้วจนนับไม่

ได้ นอกจากนั้นยังเป็นอุปนิสัยปัจจัยแก่ผู้ได้บำเพ็ญตามหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้ามามีจำนวนมากเท่าไร นี่ละธรรมนี้จึงเป็นธรรมที่ว่าอยู่แค่เอื้อม ๆ ของผู้ปฏิบัติ

เอื้อมเข้าไปซิ หลักธรรมท่านสอนว่าอย่างไร หลักธรรมนั้นละคือจุดเอื้อม เมื่อเอื้อมถึงหลักธรรมหลักวินัยนี้แล้ว จะถึงมรรคถึงผลจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น กิเลสจะมีมากน้อยขนาดไหนไม่นอกเหนือจากธรรมาวุธ ที่ได้ประกาศสอนแล้วตั้งแต่วันตรัสรู้มาจนกระทั่งบัดนี้ เป็นธรรมที่เกรียงไกรที่สุด พระพุทธเจ้าได้เป็นศาสดาเอกก็เพราะธรรมเหล่านี้ สาวกทั้งหลายได้เป็นสรณะของโลกมาก็เพราะธรรมเหล่านี้ ที่โลกทั้งหลายได้กราบไหว้ก็เพราะธรรมศักดิ์สิทธิ์ธรรมวิเศษ สามารถที่จะปราบความชั่วช้าลามกทั้งหลาย ตั้งแต่ส่วนหยาบ ๆ จนกระทั่งละเอียดสุด ให้ขาดสะบั้นไปจากใจของผู้บำเพ็ญของผู้ปฏิบัตินั้นโดยไม่ต้องสงสัย เรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ เพราะฉะนั้นหลักธรรมหลักวินัย จึงเป็นจุดที่ผู้ปฏิบัติจะต้องเอื้อมอยู่ตลอดเวลา จับและยึดอยู่ตลอดเวลา ไม่ปล่อยไม่วางหลักธรรมหลักวินัย ก็เท่ากับว่ายึดสายทางแห่งมรรคผลนิพพานไว้ได้ ๆ โดยลำดับ และก้าวเข้าไป ๆ สาวเข้าไปจนกระทั่งถึงองค์แท้แห่งมรรคผลนิพพาน ซึ่งไม่นอกเหนือจากหลักธรรมหลักวินัยนี้เลย นี่ละที่ว่าอยู่แค่เอื้อม

พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้โดยลำพังพระองค์เป็นสยัมภูนั้น ยกไว้เป็นประเภทหนึ่งเป็นเอกเทศของบรมศาสดา ส่วนพระสาวกทั้งหลายนั้นท่านเอื้อมเข้าสู่มรรคสู่ผล จนกระทั่งได้เป็นสรณะของพวกเราของชาวพุทธทั้งหลายมาจนกระทั่งบัดนี้ ท่านเอื้อมไปจุดไหน ท่านเอื้อมไปจุดหลักธรรมหลักวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ทั้งสอนโดยพระองค์เอง ทั้งการได้ยินได้ฟังสืบต่อมาเรื่อย ๆ จากครูจากอาจารย์ถ่ายทอดกันมาเรื่อย ไม่เพียงแต่พระพุทธเจ้าจะทรงแสดงโดยพระองค์เองเพียงเท่านั้น นี่ก็เป็นธรรมที่ตายตัว ๆ ท่านผู้ใดนำออกไปประพฤติปฏิบัติ หรือท่านผู้ใดนำออกไปอบรมสั่งสอนกัน ย่อมเป็นเหตุเป็นผลเป็นฤทธาศักดานุภาพ ที่จะปราบความชั่วช้าลามกทั้งหลายให้สิ้นไปเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าทรงแสดงเอง

เพราะอาวุธอันนี้เมื่อยกขึ้นฟัน ถ้าเป็นมีด สิ่งที่ถูกฟันก็ต้องขาดสะบั้นไป เพราะอาวุธนี้บรรจุคุณค่าหรือบรรจุคุณสมบัติ หรือบรรจุฤทธาศักดานุภาพเพื่อปราบความชั่วไว้แล้วโดยสมบูรณ์ เมื่อยกขึ้นต่อสู้ยกขึ้นสังหารกันแล้ว ข้าศึกย่อมจะหมอบราบหรือบรรลัยไปโดยไม่ต้องสงสัย นี่จึงว่าสาวกทั้งหลายท่านเอื้อมในจุดนี้ ท่านได้เป็นสาวกอรหันต์ในครั้งพุทธกาล แปลกต่างอะไรไปจากหลักธรรมหลักวินัยที่เป็นเครื่องมือหรือทางดำเนิน ไม่ได้มีแปลกต่างไปจากนี้ ไม่ได้มีปลีกมีแวะไปจากนี้เลย พอให้พวกเราทั้งหลายซึ่งปฏิบัติตามพระโอวาทคำสั่งสอนนี้ จะน้อยเนื้อต่ำใจ หรือจะผิดจะพลาดไปได้จากผลที่พึงหวัง ไม่มีอะไรผิดพลาด ถ้ายึดตามหลักธรรมหลักวินัยนี้ให้ถูกต้องดีงาม

แล้ว ก็เช่นเดียวกับพระสาวกทั้งหลายท่านยึดพระโอวาทคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้แล้วนั่นเองจะผิดกันอะไร

สำคัญที่ปล่อยให้กิเลสเข้าไปแบ่งสันปันส่วนเอาเสียทุกวี่ทุกวัน ทุกเวล่ำเวลา ทุกอิริยาบถ ทุกอาการของความเพียรนี่ซิ จะเป็นครั้งไหนก็เถอะ ถ้าลองกิเลสได้เข้าทำลายย่อมเหมือนกันกับไฟเผา เผาตรงไหนไหม้ได้ทั้งนั้นไม่ว่าครั้งไหน ๆ ถ้าไฟลงได้เผาไหม้แล้วต้องแหลกไปหมด นี่กิเลสเข้าตรงไหนก็เผาไหม้ไปได้ทั้งครั้งพุทธกาลทั้งปัจจุบันไม่มีเลือก กิเลสไม่ได้กลัวคนที่เซ่อ ๆ ซ่า ๆ คนขี้เกียจขี้คร้าน คนท้อแท้อ่อนแอ คนหาสติหาปัญญาหาความพากเพียร หาความอดความทน หาความสำรวมไม่ได้ กิเลสไม่ได้กลัว ครั้งไหนก็ครั้งเถอะ แต่กิเลสกลัวคนที่มีธรรมตรงกันข้ามนี้ คือคนมีความเฉลียวฉลาด มีความพากความเพียร มีความอดความทน มีความพยายาม มีความสำรวมระวัง มีความจดจ่อต่อเนื่องกันด้วยความพากเพียรไม่ลดละท้อถอย นี่กิเลสกลัวไม่กลัวไม่ได้

ถึงจะกลัวขนาดไหนก็ตามเถอะ อย่างไรก็ไม่พ้นที่จะพังทลายเมื่อได้นำธรรมเหล่านี้เข้าไปปราบ นี่ละเรียกว่าธรรมอยู่ในความเอื้อมของเราที่ยึดเอาไว้ จะเรียกว่าธรรมแค่เอื้อมก็ได้ อยู่ตรงนี้ไม่อยู่ที่ไหน ไม่อยู่กับเวลานั้นเดือนนั้นปีนั้น ไม่อยู่กับเมืองอินเดียเมืองไทยเรา อันนั้นเป็นกาลสถานที่เวล่ำเวลาตามโลกสมมุติ ไม่ใช่จะเป็นผู้ให้มรรคผลนิพพานแก่ผู้ใดแต่อย่างใด ธรรมเท่านั้นเป็นสิ่งที่จะให้มรรคผลนิพพาน และกิเลสเท่านั้นที่จะให้ความชั่วช้าลามก ให้ความฉิบหายแก่ผู้สนิทติดจมกับมัน และธรรมเท่านั้นที่จะให้ความเป็นสิริมงคลแก่จิตใจของผู้บำเพ็ญตามไม่มีอย่างอื่น เพราะฉะนั้นสมัยใดก็ตาม ขอให้ยึดหลักสวากขาตธรรมนี้ไว้ นี้เป็น **อกาลิโก** สถานที่กาลเวลาไม่เข้ามาเกี่ยวข้องได้ ความจริงเป็นความจริงของตัวเองอยู่ตลอดเวลา นี่หลักใหญ่อยู่ตรงนี้

นี่เวลาออกพรรษาแล้วให้พากันออกไปประพฤติปฏิบัติกำจัดกิเลส หาที่ที่โลกเขาไม่ต้องการนั่นละ กิเลสมันก็ไม่ต้องการแต่ธรรมต้องการ เพราะเป็นช่องว่างที่จะให้ธรรมได้ต่อสู้กับกิเลสได้อย่างสะดวกสบาย ถ้าที่ใดหนาแน่นด้วยความนิยมชมชอบของโลกของสงสาร นั่นเป็นเรื่องของกิเลสร้อยเปอร์เซ็นต์ ธรรมก้าวออกไม่ได้ ถ้าสถานที่ใดโลกเขาไม่ยินดีเพราะกิเลสไม่ยินดี กิเลสกับโลกอยู่ด้วยกัน สถานที่เช่นนั้นแลเป็นสถานที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ อะไรก็ตามให้ได้เห็นเหตุเห็นผล ให้ได้สัมผัสสัมพันธ์กับตัวเองนั้นแหละเป็นเหมาะสมที่สุด ทุกข์ก็ให้เจ้าของได้เห็น ทุกข์ในท่าต่อสู้ไม่เป็นไร เอ้า ทุกข์ไปเถอะ ทุกข์แบบไม่เป็นท่า ทุกข์แบบหาทางออกไม่ได้ ทุกข์แบบจนตรอกจนมุมนี้ โลกเคยเป็นมามากต่อมาก เราก็เคยเป็นทุกข์แบบนั้นมาแล้วไม่ได้เกิดประโยชน์อะไร แต่ทุกข์เพื่อความพากความเพียรนี้เป็นทุกข์ที่มีสาระสำคัญมาก เป็นทุกข์ที่มีคุณค่า เป็น

ทุกข์ที่จะหนุนเราให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลาย กลายเป็นความสุขจนกระทั่งถึงบรมสุขขึ้นมา เพราะสถานที่เช่นนั้น คือที่อดอยากขาดแคลน ที่ที่ว่าเกิดความทุกข์ความลำบากลำบน

ความเพียรก็เหมือนกัน เรื่องความเพียรนี้ต้องหมายเอาสติปัญญาเป็นสำคัญ อย่าเพียงอดเฉย ๆ เช่นอย่างอดข้าวก็อดเฉย ๆ ไม่มีความเพียรนี้ใช้ไม่ได้เลย ดีไม่ดีผิดเป็น**อัตตกิลมถานุโยค** ทำความลำบากแก่ตนเปล่า ๆ ไม่เกิดประโยชน์ ที่อดนี้ก็เพื่อให้เป็นอรรถเป็นธรรม คือเป็นเครื่องช่วย เป็นอุปกรณ์อันหนึ่งแก่ความเพียรของเรา เช่น ธาตุขันธ์ของเรามีกำลัง รับประทานอะไรหรือฉันอะไรลงไปมีกำลัง เมื่อมีกำลังแล้วกำลังนี้ก็ไปเสริมฝ่ายกิเลสเสีย กิเลสก็หนุนหัวใจบีบบังคับหัวใจให้ก้าวไม่ออก สติตั้งไม่อยู่ ปัญญาหาทางก้าวออกก้าวเดินไม่ได้เลยอย่างนี้เป็นต้น เคยแล้วนี่ นี่ละที่ว่าอดอาหาร

เราจึงต้องพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหลายสันหลายคม เอ้า ผ่อนอาหารเป็นอย่างไร ผ่อนเห็นว่าดีแต่ยังไม่ถึงใจ เอ้าอด ความเพียรไม่ถอย ในขณะที่อดนั้นแหละเป็นขณะเป็นเวลาที่ประกอบความเพียรเน้นหนักที่สุดมากที่สุด ยิ่งกว่าเวลาธรรมดา เพราะทำได้สะดวก สติก็ตั้งได้ไม่ล้มง่าย ๆ ปัญญาก็ออกได้ง่ายและคล่องตัวไม่อืดอาดเนือยนาย ไม่อยู่แบบจนตรอกหาทางออกไม่ได้ เหมือนเวลาที่อิ่มหนำสำราญด้วยปากด้วยท้อง เมื่อเราเห็นอยู่ชัด ๆ ในการประกอบความพากเพียรของเราด้วยวิธีการมีอดอาหารเป็นต้น ถึงจะทุกข์ยากลำบากขนาดไหนก็ต้องยอมอดยอมทน เหมือนอย่างเราเดินทางไปถูกที่ทุรกันดารลำบากลำบน แต่จำเป็นทางไปสายนั้น เราต้องฝืนเราต้องเดิน เราต้องทนทุกข์ไปจนกระทั่งผ่านจุดนั้นไปได้ ถ้าจะไปทางอื่นก็ไปไม่ได้ไม่ถูกทาง ทางนี้ขรุขระทางนี้ลำบากทุรกันดารก็จำต้องไป เพราะไปแล้วถูกจุดหมายปลายทาง

นี่ก็เหมือนกัน ไม่ใช่เราจะอดอาหารเพื่อเอามรรคผลนิพพานจากการอดเท่านั้น แต่การอดอาหารนั้นเป็นเครื่องสนับสนุนทางด้านความเพียรเรา สติก็ดี ดีขึ้นเป็นลำดับ ออกทางด้านปัญญาก็คล่องตัว ปัญญาเดินได้ก้าวได้สะดวก สติสืบต่อกันไปโดยลำดับลำดา นี่จึงเรียกว่าการอดนี้ถูกกับจริตนิสัยของเรา เมื่อเป็นเช่นนั้นถึงจะลำบากลำบนขนาดไหน แต่ผลที่เราพึงหวังนั้นได้เป็นลำดับลำดาสมมักสมหมาย ก็ต้องทนต้องอดไปเรื่อย ๆ นี่ละการประกอบความเพียรที่ว่าอดอาหารเป็นความถูกต้อง คือช่วยสนับสนุนทางด้านจิตใจให้เจริญก้าวหน้า

คิดดูซิเวลาฉันมาก ๆ เป็นอย่างไร สติหาไม่ได้เลย ตั้งพับหายเงียบ ๆ ต้องขออภัยเอาตัวผมเป็นพยานได้เลยไม่สงสัย เพราะเคยเป็นมาแล้วเวลาออกปฏิบัติ เพราะธาตุขันธ์ของเรายังหนุ่มยังน้อยอยู่นี่ กำลังวังชามี เมื่อเป็นเช่นนั้นกิเลสก็มีกำลัง เพราะสิ่งเหล่านี้หนุนมัน ทำภาวนาก็ไม่ได้เรื่อง พอตั้งสตินี้ล้มผล็อย ๆ ปัญญาจะเอามาจาก

ไหนเมื่อเป็นเช่นนั้น พยายามทำอยู่ขนาดไหนก็เห็นอยู่อย่างนั้นชัด ๆ ว่าตั้งสติไม่อยู่ ๆ จนถึงกับบางทีน้ำตาร่วงเลย เสียใจ เคียดแค้นให้กิเลส ถูกกิเลสมันทุบมันตีมันเตะมันยันล้มไปหมด..สติ ถ้าสติตั้งไม่อยู่ก็เรียกว่าความเพียรตั้งไม่อยู่ นั่นซิที่นี่ถึงต้องได้พลิกหา

เฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้อยู่ในวัยหนุ่มสาวเรานี้เป็นหลักธรรมชาติ เมื่อธาตุขันธ์มีกำลังมาก ๆ แล้วกิเลสตัวอื่น ๆ ไม่ค่อยแสดงอะไรมากนัก ตัวราคะเป็นสำคัญ ไม่ถึงกับว่ามาแสดงทางกายนะ หากเป็นอยู่ภายในจิตให้รู้อยู่ทั้ง ๆ ที่เราจะฆ่ามัน เมื่อมันมาแสดงให้เห็นต่อหน้าต่อตาท้าทายเราอยู่แล้วแม้ภายในจิตเท่านั้น ไม่เสียใจได้ยังไงคนเรา นี่ละที่ว่ามันแสดง ไม่ได้หมายถึงว่าแสดงออกตามอวัยวะ อันนี้มันไม่ออกไม่เป็นแหละ เพราะเตรียมจะฆ่ากันอยู่แล้ว เป็นแต่เพียงว่ามันแสดงอยู่ที่ต้นตอของมันให้เห็นอยู่อย่างชัด ๆ

นี่ละมันแสดงอยู่อย่างนั้นและท้าทายเราอยู่อย่างนั้นเป็นไงนักปฏิบัติเรา เมื่อกิเลสมีราคะเป็นต้น ท้าทายอยู่ภายในหัวใจให้เห็นอยู่ชัด ๆ ถึงจะไม่มีกำลังหรือไม่อาจหาญที่จะแสดงออกทางร่างกายก็ตามเถอะ เพียงเท่านั้นก็เจ็บก็แสบพอแล้ว เจ็บแสบมากที่สุดเลย นี่ละที่ทำให้เกิดอะไร ๆ ขึ้นมาทางด้านธรรมะ หรือว่าเกิดความเคียดความแค้นที่จะหาวิธีต่อสู้กันให้อันนี้ราบลงไปจนได้ ก็ต้องได้หาอุบาย เช่น ผ่อนอาหารเป็นยังไงช่วยได้ไหม อดอาหารเป็นยังไงช่วยได้ไหม ก็ต้องทดลองดู เมื่อทดลองเห็นผลนั้นแล้ว ๆ จับติดเลย เอาเรื่อย อดเรื่อยทำเรื่อย ทางนั้นก็ค่อยดี ทีนี้ไอ้เรื่องที่แสดงเป็นความเจ็บแสบภายในหัวใจของเรานั้นก็สงบไป ๆ แล้วเงียบไป บางครั้งเหมือนกับเป็นพระอรหันต์น้อย ๆ ขึ้นมายังมี นั่นเพราะสติดี ปัญญาก็เหมือนกับว่าทัน ความจริงทันเฉย ๆ ยังฆ่ากันไม่ได้ เท่านี้ก็พอ นี่เห็นผลแล้ว

นั่นแหละที่จะได้เป็นความลำบากลำบนในการประกอบความพากเพียร เรียกว่าทางขรุขระหรือทางทุรกันดารก็คืออย่างนี้ละ ได้แก่การอดอาหารลำบากลำบนนี่ ก็เหมือนกับทางทุรกันดาร แต่ผลมันมีอยู่ ทางไปตรงนี้จึงจะเห็นผล เช่น จิตก็สงบ เมื่อสติตั้งได้ทำไมจิตจะไม่สงบ จิตก็สงบแน่วลงไปเพราะสติตั้งได้ รักษาจิตใจได้ กิเลสไม่มาต่อยมาทุบมาตีหรือมาเตะมายันออกให้ล้มผล็อย ๆ เหมือนแต่ก่อน ตั้งไว้เท่าไรก็อยู่ได้ ๆ นั่นละเมื่อสติรักษาได้ ตั้งอยู่ได้นานเท่าไรจิตก็มีความสงบนานเท่านั้น ๆ และหนุนกันไปโดยลำดับลำดา สุดท้ายก็เป็นสมาธิได้ เย็นใจได้ เมื่อจิตเป็นสมาธิเท่านั้นเย็นเรื่องราคะตัณหาอะไรนี้ไม่มากวน จิตสงบเย็นสบาย นี่มีความหมายแล้วในตัวของเราที่นี่

นั่งอยู่ก็รู้สึกสบาย ยืน เดิน นั่ง นอน อิริยาบถทั้งสี่รู้สึกสบาย เพราะสิ่งที่เป็นภัยตัวแสบ ๆ นี้ไม่เข้ามายุ่มาแหย่ก่อกวนทุบตีเราอยู่ตลอดเวลาดังที่เคยเป็นมา นี่เห็นคุณค่าของความสงบแล้ว ก็ขยับขึ้นเรื่อยเรื่องเครื่องหนุน คือวิธีการแห่งความเพียรทั้งหลายที่จะช่วยด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น อดอาหารเป็นต้นนั้นถอยไม่ได้ หากเป็นของมันเอง ผู้ปฏิบัตินั้นแหละจะเป็นผู้รู้เรื่องของตัวเอง จะผ่อนสั้นผ่อนยาว จะอดมากอดน้อย ทำมากทำน้อย ทุกข์มากทุกข์น้อย ไม่มีใครทราบยิ่งกว่าผู้ปฏิบัติจะทราบตัวเอง จะผ่อนผันสั้นยาวกับตัวเองในเวลาปฏิบัติอยู่หรือทรมานตนเองอยู่ ก็ให้เป็นเรื่องของเจ้าของเป็นผู้จะต้องทราบเอง นี่ผู้ปฏิบัติต้องใช้สติปัญญาพินิจพิจารณาอย่างนี้ ถ้าสักแต่ว่าทำ ๆ ไม่ได้เรื่องอะไร

นี่ละเคยพูดให้ฟังว่าที่เคียดแค้นจนน้ำตาร่วง ๆ จริง ๆ ไม่ลืมเลย เพราะเคียดแค้นให้กิเลสตัวนี้ละตัวสำคัญ มันเป็นอยู่ภายในหัวใจต่างหากนะ ไม่ได้มาแสดงอะไรภายนอก แต่เราจะฆ่ามันอยู่แล้วมันยังมาท้าทายเราอยู่นี้ได้ยังไง นั่นฟังซิ ทำไมจะไม่เคียดแค้นคนเรา นี่ละที่ฟัดกันอย่างเต็มที่เต็มฐาน พอได้ที่จิตของเรามีความสงบแล้ว ทีนี้เราจะทำยังไงก็ทำได้ นั่นละความเพียรมันถึงกล้า เป็นตายไม่ได้คำนึงขอให้กิเลสตายเท่านั้น ส่วนเราจะตายเมื่อไรไม่ได้สนใจ สนใจอยู่เพียงจุดเดียวว่าจะเอากิเลสให้พังให้ตายอย่างเดียว แล้วผลก็ปรากฏขึ้นมา

หากเราจะพูดถึงทางด้านปัญญา การผ่อนอาหารการอดอาหารเป็นคุณค่าอันสำคัญทั้งด้านสมาธิทั้งด้านปัญญา ถ้าพิจารณาทางด้านปัญญาก็คล่องตัว เราจะเห็นได้เวลาเรามาฉัน เพราะธาตุขันธ์ถ้าอดไปนาน ๆ มันก็ตายได้นี่ ก็ต้องมีการผ่อนสั้นผ่อนยาวกัน แต่อยู่ในความสังเกตของเจ้าของตลอดเวลา เวลาฉันลงไปแล้วเป็นอย่างไร ถ้าพูดถึงเรื่องสมาธิก็เข้าดี แต่จะมีผิดนิดไม่มาก ก็ให้รู้อยู่นั้นแหละ ว่าสมาธิที่เป็นไปด้วยความอิ่มหนำสำราญเพราะการฉันอาหารเสร็จแล้วนี้ต่างกัน ด้านปัญญาก็เหมือนกัน ถ้าเราฉันจังหันมีความอิ่มหนำสำราญ ธาตุขันธ์มีกำลังแทนที่ปัญญาจะคล่องตัวกลับไม่คล่องให้เห็นอยู่ชัด ๆ เมื่อเป็นอย่างนั้นก็ต้องได้หมุนกันไปหมุนกันมา สับเปลี่ยนกันเรื่อย

เวลาอดอาหารเข้าไปหลายวันเท่าไรสติยิ่งดี ดีถึงขนาดที่ว่าติดต่อกันเลยทั้ง ๆ ที่ยังไม่ใช่เป็นมหาสตินะ เป็นเพียงขั้นสติที่ควบคุมจิตใจให้เป็นสมาธิเท่านั้น ยังติดต่อสืบเนื่องกันไปไม่เผลอเลย นั่นเป็นหลาย ๆ วันติดต่อกันไปเรื่อย ๆ ทีนี้ปัญญาตอนเวลาเราพิจารณาก็ออกได้ตามกำลังของปัญญานั้นแล ถึงจะไม่มีความคล่องแคล่วแกล้วกล้าฉลาดแหลมคมขนาดไหน ก็ออกได้ตามภูมิของสติปัญญาในขั้นเริ่มแรกที่เราฝึกหัด

เพราะอาศัยการอดอาหารนี้เป็นเครื่องหนุน นี่เห็นได้ชัด ๆ อย่างนี้ก็ปล่อยกันไม่ได้ละซิ เป็นกับตายก็ต้องได้พันกันไปนั่นแหละ

เรื่องความทุกข์ความลำบากอะไรจึงไม่ไปคิดให้เสียเวล่ำเวลา ที่เกิดจากการอดการหิวเพียงเท่านี้ เราคิดถึงเรื่องที่เราจะจมอยู่ในวัฏสงสาร แบกกองทุกข์หาประมาณไม่ได้ต่อไปอีกนี้นานเท่าไร ถ้าเราไม่หลุดพ้นจากนี้แล้วยังไงก็จะต้องแบกกองทุกข์นี้ตลอดไป จนหากำหนดกฎเกณฑ์ไม่ได้ หาที่จุดที่หมายไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นความทุกข์เพียงเท่านี้ เราจึงไม่เห็นว่าทุกข์พอที่จะเกินหรือว่าเหลือวิสัยของเราที่จะทำได้ ต้องเอาจุดที่ว่าตายนี้เท่านั้น

ถ้าหากว่าทุกข์เพียงการประกอบความพากเพียรเท่านี้ ยังไม่สามารถที่จะยืนยัน ไม่สามารถที่จะรับรอง ไม่สามารถที่จะต้านทานต่อสู้กันได้อดทนกันได้แล้ว เวลาจะตายเป็นยังไง ทุกข์เวลาจะตายต้องหนักที่สุด ขนาดตายถึงตายได้ ทุกข์นี้ไม่ได้ทุกข์ถึงขั้นตาย แต่เป็นทุกข์อยู่ในขั้นพิจารณาอยู่ด้วย ทุกข์เป็นสัจธรรมด้วย พิจารณาให้เป็นสัจธรรมด้วย ทำไมจะทนไม่ไหว ทำไมจะสู้ไม่ไหว สู้ไม่ไหวก็แสดงว่าการเรียนสัจธรรมนี้ยังไม่เข้าใจ นั่นฟังซิ เอาให้สัจธรรมนี้เข้าใจซิ เพราะบางครั้งมันเรียนสัจธรรมเข้าใจพิจารณาสัจธรรมโดยปุบปับหรือโดยบังเอิญอย่างนี้ เอาจนกระทั่งถึงสัจธรรมรอบตัวเลยก็ยังมี เมื่อเป็นเช่นนั้นสัจธรรมที่เคยรู้เคยเห็นโดยความบังเอิญ หรือแบบปุบปับที่เราเคยพิจารณามาแล้วนั้นแล มาเป็นเครื่องยืนยันในการดำเนินก้าวไปของเรา ให้สืบต่อกันไปโดยลำดับ ๆ ด้วยอุบายวิธีนี้

ถ้ายังกลัวตายอยู่แล้วยังเรียนทุกขสัจไม่รอบ ยังไม่รู้ทุกขสัจ ยังไม่เข้าใจในอริยสัจคือทุกขสัจ นั่น เอาให้เข้าใจซิ ปัญญาก็ยังไม่รอบจะเรียกว่ามรรคสัจได้อย่างไร เมื่อปัญญายังไม่รอบยังไม่ดีพอที่จะรู้รอบทุกข์ **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ** เรียกว่ายังไม่รอบ เอ้าทุกข์ขนาดไหน เอาจนกระทั่งให้เห็นชัดเจน ไม่สนใจถึงเรื่องเป็นเรื่องตาย ทุกข์มากทุกข์น้อย เอ้าทุกข์ไป เราจะตามให้เห็นความจริงแห่งทุกข์ที่แสดงอยู่นี้ แยกโน้นแยกนี้ดังที่เคยอธิบายให้ฟังแล้ว จนกระทั่งทุกข์นี้สว่างกระจ่างแจ้งขึ้นมาเห็นชัดเจน นี่คือทุกขสัจแล้วไม่เห็นตาย ก็ยิ่งเป็นคติไปเรื่อย ๆ นี่ผู้ปฏิบัติจะต้องเห็นด้วยตัวเอง นี่ละที่ว่าสัจธรรมเป็นของจริง เป็นความจริงอย่างนี้

ไม่ใช่จริงเพราะเรียนมาจำมาเฉย ๆ เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยร้องครางยิ่งกว่าเสือถูกปืน ไม่มีสติสตัง ล้มเหลวไปหมด นั่นมันสัจธรรมในความจำเฉย ๆ ถ้าเป็นสัจธรรมในความจริงนี้จะหมุนติ้วเลยเชียว ให้เข้าถึงความจริง ๆ จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายที่จะขาดก็ให้รู้ไม่มีคำว่าถอย นี่เรียกว่าสัจธรรมของภาคปฏิบัติที่รู้ขึ้นมาประจำหัวใจของผู้ปฏิบัตินั้นแล ผู้ไม่ปฏิบัติไม่รู้ไม่เห็นได้ ท่านจะประกาศสอนไว้สักเพียงไรก็ตาม ก็จะไปคว้าเอา

แต่ความจำ ๆ นั่นแหละไม่ว่าท่านว่าเรา อันนี้ไม่ได้ตำหนิผู้ใด มันเป็นเหมือนกัน การเรียนมาจำมานี่ยังไม่เป็นความจริง แก้กิเลสไม่ได้ถ้าไม่นำไปเป็นภาคปฏิบัติดังที่กล่าวมาแล้วนี้ จึงจะค่อยรู้ชัดเจนไปโดยลำดับจนกระทั่งรอบตัว เห็นสัจธรรมเป็นสักขีพยานขึ้นมาเพียงครั้งเดียวเท่านั้นจะไม่มีวันลืมเลย เรื่องการเห็นสัจธรรมเป็นของจริง อ๋อจริงอย่างนี้เท่านั้น คราวหลังแม้พิจารณาไม่ได้อย่างนั้นก็ตาม ความเชื่อที่เคยเป็นมานั้นจะไม่มีวันถอนเลย นอกจากจะเอาลงให้ได้อย่างนั้น ๆ เท่านั้นเอง

การประกอบความเพียรของพวกเราก็เคยอธิบายให้ฟังแล้ว มันไม่ถึงเหตุถึงผลถึงพริกถึงขิงกัน พอที่จะให้กิเลสถลอกปอกเปิกหรือร้อนตัวบ้างเลย มีแต่ให้กิเลสหัวเราะเยาะนั่นซิถึงไม่ได้หน้าได้หลังอะไร นี่ทุเรศเหมือนกันนะการแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อน เพราะสอนด้วยความจริงความจัง เหมือนกับการปฏิบัติมาของเจ้าของ การปฏิบัติมาของเจ้าของก็เป็นอย่างนั้น ไม่ได้ทำเหลาะ ๆ แหละ ๆ ทำจริงทำจัง เป็นก็เป็นตายก็ตาย ก็เคยพูดแล้วว่าขึ้นเวทีไม่ให้มีกรรมการ ฟังซิ ลงขนาดที่ไม่ให้มีกรรมการเด็ดหรือไม่เด็ด ถึงคราวจะตาย เอ้าให้ตาย ให้เห็นสัจธรรมในเวลาตาย นั่น ไม่ถอยแล้วก็ไม่เห็นตาย ได้อยู่มาจนกระทั่งทุกวันนี้

เราเป็นมาด้วยวิธีการใดทั้งเหตุทั้งผล ก็ได้สอนหมู่เพื่อนเต็มเม็ดเต็มหน่วย เต็มสติกำลังความสามารถ ถ้ายังเห็นว่าไม่ถูกต้องแล้วก็ไล่เข้าไปตลาดเทศบาล ๑ เทศบาล ๒ ให้เขาเอากระดูกหมูกระดูกวัวแขวนคอมาอวดอาจารย์ซิ กระดูกหมูกระดูกวัวนี้มันแข่งมรรคผลนิพพานได้หรือไม่ได้ หรือจะเสกสรรขึ้นมาว่า นี่แหละตัวมรรคผลนิพพานจริง ๆ คือกระดูกหมูกระดูกวัวนี้ก็ให้เห็นกันซิ ถ้าสอนอย่างนี้ยังไม่ได้เรื่องได้ราวแล้ว ก็ไปเอากระดูกหมูกระดูกวัวมาแขวนคอแล้วอวดโลกเขาดูซิเป็นยังไง ก็มีแต่หมาแหละมันจะวิ่งตาม เพราะเห็นกระดูกนี่ เรื่องคนที่มีสติปัญญาอยู่เป็นธรรมดาของเรานี้จะมีแต่ความสลดสังเวชไปทั่วหน้ากัน ดีไม่ดีตลาดแตกที่เห็นพระอัศจรรย์แบบนั้นไป นั่นเขาเรียกพระอัศจรรย์ เราจะปฏิบัติแบบไหน แบบพระอัศจรรย์นั้นเหรอ เข้าไปเอากระดูกหมูกระดูกวัวแขวนคอแล้วก็ให้มันอัศจรรย์อยู่ในตลาดนั่นเหรอ พิจารณาซิ นี่สอนมาหมดแล้วนะ

สถานที่วิเวกสงัดพอหาได้ ในป่าในเขาที่ไหนพออยู่ที่ไหนอยู่เถอะ ให้เห็นที่จนตรอกจนมุม ได้ไปเจอเอาที่จนตรอกจนมุมนั้นแหละมันถึงจะเห็นเรื่องของตัวเอง ว่าเราจะช่วยตัวเองได้ขนาดไหนให้มันเห็น ไปอยู่ในที่เช่นนั้นด้วยความมุ่งมั่นต่ออรรถต่อธรรมจริง ๆ เอา มอบตายลงในสัจธรรมความจริงนี้ทุกอย่างแล้ว ยังไงก็เจอ ๆ ความจริงความประเสริฐเลิศเลอที่เราไม่เคยคาดเคยคิดไว้เลย นี่ละ **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** ตนเป็นที่พึ่งของตน เวลาจนตรอกจนมุมสติปัญญาจะขึ้นรับกัน ๆ เหตุใดสติปัญญาเป็น

เครื่องรู้แท้ ๆ จึงจะไม่รู้ในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็นมีเหรอ พระพุทธเจ้ารู้มาจากอะไรถ้าไม่รู้มาจากสติปัญญา นั่น เมื่อหยั่งลงไปแล้วต้องรู้ ให้เห็นอย่างนั้นซิผู้ปฏิบัติ

ที่ไหนสะดวกในการประกอบความเพียรให้หาที่เช่นนั้น เวลาไปแล้วไปหาก่อหาสร้างยุ่งเหยิงอย่างนั้น อันนี้ผมอิดหนาระอาใจจริง ๆ เป็นบ้าแต่เรื่องอย่างนี้ มันบ้าอะไรกันนักหนาเราอยากว่าอย่างนี้ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ อยู่ในเรื่องบ้านี่ เพราะตัวของผู้เป็นมันเป็นพื้นบ้าอยู่ตลอดเวลา นี่เวลาเราพูดเราดุด่าว่ากล่าวลูกศิษย์ลูกหาเพื่อนฝูงนี้เพียงเป็นครั้งเป็นคราว ความที่เป็นอยู่ในตัวของผู้นั้นมันเป็นพืดหรือเป็นตัวบ้าอยู่ในตัวเป็นประจำเลยเป็นยังไง พิจารณาซิ สอนเท่าไรก็สอนแล้ว ยังเห็นสิ่งเหล่านั้นว่าประเสริฐเลิศเลอยิ่งกว่าอรรถกว่าธรรมเป็นไหน ๆ มันเป็นอยู่อย่างนั้นจะว่าไง หลักของศาสนาแท้ ๆ คืออะไร เอ้า ฟาดลงไปที่จิตตภาวนานี่ซิ เมื่อเห็นอันนี้ชัดเจนแล้วจะหายสงสัยหมดทุกอย่างนั่นแหละ

เอาละ เทศน์เพียงเท่านี้

พูดท้ายเทศน์

พ่อแม่ครูจารย์มั่นนี้ไม่มีใครเหมือนท่าน เพราะท่านอยู่แต่ในป่าในเขา ไม่ออกมาเกี่ยวข้องกับผู้คนเลย ใครจะไปตามหาท่านได้ง่าย ๆ อยู่ใกล้ ๆ ก็หนองผือทาง ๕๐๐-๖๐๐ เส้น เดินไปแทบเป็นแทบตายคนเดินไปหาท่าน ท่านสะดวกในอิริยาบถต่าง ๆ ของท่าน พอฉันแล้วก็ขึ้นกุฏิ มีอะไรก็จะพูดเสียบ้างเล็กน้อยแล้วก็เข้าพัก พอบ่ายท่านก็ออก พักพอประมาณ คนแก่จะไปพักมากอะไรนัก ท่านอยู่ที่ไหนท่านสบายของท่านอย่างนั้นตลอด

อยู่บ้านโคกไม่มีใครไปยุ่งท่านเลย เพราะแต่ก่อนไม่มีใครรู้ ท่านอยู่ของท่านสบาย ๆ บ้านนามนก็แบบเดียวกันไม่มีใครไปยุ่งท่าน ออกจากนั้นก็ไปนาสีนวล ออกจากนาสีนวลไปห้วยแคน อยู่กับพวกโซ่พวกข่า ท่านหาที่สบาย ๆ ในวิหารธรรมของท่านจริง ๆ ไม่ยุ่งกับใคร พวกโซ่พวกข่าทั้งนั้นบ้านห้วยแคน แล้วย้อนกลับมาอยู่นาสีนวล วัดร้างของเขา ผมไปเที่ยวภูเขากลับลงมาก็ไปหาท่านที่บ้านนาสีนวล แต่ก่อนเป็นดงหมด ตั้งแต่บ้านโคกนี่เป็นดงทั้งนั้นป่าทั้งนั้น ออกจากนี้ท่านก็ไปเผาศพหลวงปู่เสาร์

ท่านอุตส่าห์เดินไปนะเพราะไม่มีรถมีรา เดินจากนาสีนวลไปถึง อ.นาแก จากนั้นก็ขึ้นรถไปธาตุพนม พอเผาศพเสร็จอย่างวันนี้ วันพรุ่งนี้ท่านก็ออกเลย ท่านกลับจากนั้นแล้วก็มาอยู่วัดอ้อมแก้ว วัดอ้อมแก้วนี่หลวงปู่เสาร์นะเป็นผู้ไปสร้างไว้ จากนั้นก็มาฝั่งแดงมาจำพรรษาอยู่นามน มีแต่ที่สงัด ๆ แต่ก่อนคนไม่รู้จักท่าน ก็มีแต่พวกโยมนุ่มที่เป็นลูกศิษย์ไปหาท่าน เอาล้อเอาเกวียนไปนิมนต์ท่านมาหนองผือ ท่านก็เดินทาง

จากบ้านโน้นมาหนองผือ ตอนนั้นผมไม่อยู่ ไปเที่ยว ท่านมาถึงตอนเดือนเมษายนหรือเดือนไหน โน่นเดือนมิถุนายนผมถึงมาหนองผือมาหาท่าน ท่านก็อยู่นั้นเรื่อยมา

อยู่บ้านหนองผือท่านก็เสมออิริยาบถของท่าน ไม่มีเคลื่อนคลาด ถึงเวลาเดินจงกรมท่านก็ลงเดิน ตอนบ่ายท่านออกจากที่ก็ไปหาท่านเล็กน้อย นั่นละใครจะพูดธรรมะอะไรก็ตอนบ่ายตอนหนึ่ง ปัดกวาดแล้วอาบน้ำแล้วท่านฉันน้ำร้อน ท่านไม่ฉันน้ำเย็นนะสังเกตดู ฉันแต่น้ำร้อนแล้วก็หยุดเลย ไม่มีใครฉันกับท่านมีแต่ท่าน ปกติผมก็ไม่ได้ฉันชาฉันน้ำร้อนอะไร นอกจากวันไหนเร่งความเพียรจะไม่นอน วันนั้นถึงฉัน ไปหาท่านนี่ซิมันน่าคิดอยู่นะ เอ้า ฉันชาเสียท่านว่า เราพอคิดว่าวันนี้จะไปฉันชา ฉันชาตอนบ่าย ๆ หรือตอนเย็นนี้ ชาเชียงใหม่ฉันแล้วนอนไม่หลับคือไม่ง่วงนอน ชาจีนก็ไม่ง่วง ชาเชียงใหม่ก็ไม่ง่วง วันไหนฉันชาวันนั้นเอาใหญ่ความเพียรในขั้นสมาธิ เราไม่ได้หมายถึงปัญญาที่ว่านั่น ปัญญานั้นต้องบังคับให้นอนก็ไม่อยากนอน มันจะไปง่วงอะไร สมาธิยังมีง่วงเพราะธาตุขันธ์กำลังกินกำลังนอน เราดัดอยู่ตลอด ดัดธาตุดัดขันธ์ ความเพียรนี่ผมพูดจริง ๆ เขาติดคุกติดตะรางดูเหมือนจะไม่ทุกข์เหมือนกับเราฟัดกับกิเลสนะ

เราฟัดกับกิเลสไม่มีใครบังคับเรา แต่เราบังคับตัวเองด้วยจิตใจของเราเองด้วยความมุ่งมั่นของเรามีกำลังมาก ถ้าจะเทียบถึงเรื่องความทุกข์แล้ว คนในเรือนจำนี้เขาไม่ได้ทุกข์เหมือนเรา เขากินข้าวเหมือนกับคนทั้งหลายกินกัน ทำงานเขาจะหนักอะไรนักหนา จะบีบบังคับอะไรนักหนา เรานี้บีบจริง ๆ บังคับจริง ๆ จึงไม่ลืมนะความเพียร เราเป็นนิสัยหยาบด้วย จะทำธรรมดาทั้งหลายไม่ได้ นิสัยเราหยาบก็รู้ เพราะฉะนั้นจึงทำกันให้เหมาะกับนิสัย ตั้งแต่วันก้าวออกปฏิบัติไม่เห็นว่าเป็นความสะดวกสบายอะไรเลย ก้าวออกไปทีแรกกิเลสก็บีบหัวเรามันก็ทุกข์อันหนึ่ง เพราะยังไม่ได้หลักได้เกณฑ์ในการภาวนา ถลอกปอกเปิกมีแต่กิเลสมันฟัดเอาทั้งนั้น

เวลาจะเอาให้กิเลสสงบตัวลงไปจิตใจจะได้สบายนี้ ก็ต้องเอาหนักความเพียรแน่ะ มีแต่หนัก ๆ ทั้งนั้น มองหาระยะไหนที่ว่าพอจะสะดวกสบาย ผมพูดจริง ๆ สำหรับผมไม่มี จึงได้พูดในปัญหาบางข้อยังมีที่ตอบปัญหา ที่ว่าตกนรกทั้งเป็นอยู่ ๙ ปี นั่นเป็นอย่างนั้นจริง ๆ นี่จะให้ว่าไง คือไม่มีเวลาที่จะมองหรือได้ยินได้ฟังอะไรเต็มหูเต็มตาสักที ยิ่งเฉพาะเรื่องรูปนี้ตัดกันใหญ่เลย บังคับกันอย่างใหญ่เลยไม่ให้มันดู ที่จะตั้งใจไปดูนี่ไม่ได้เลยแหละ นอกจากมองไปพลาดไปเจอ ที่จะให้ตั้งใจดูนี่ไม่เลยนะ โน่นน่ะมันก็บังคับซิอย่างนั้นใช่ไหมล่ะ ที่ว่าไม่ลืมหูลืมตาอะไรเลยมันก็ถูก จึงว่าบังคับ จึงว่าดัดกันซิ มันอยากเห็นไม่ให้เห็น เพราะความอยากนั้นเป็นความผิด อยากดูไม่ให้ดู อยากฟังไม่ให้ฟัง มีแต่สิ่งบังคับกันอยู่ตลอด ๆ ก็ทุกข์ละซิ

นอกจากนั้นเวลาความเพียรเอากันโดยลำพัง มันลืมไม่ได้นะในชีวิตของเรา จนกล้าพูดได้เลยว่า งานการอะไรที่เราเคยทำมาตั้งแต่เป็นฆราวาสจนกระทั่งถึงวันบวชที่ว่าหนักอะไร ๆ เราก็เคยหนัก แต่ไม่ได้ถึงใจเหมือนอันนี้ เหมือนหนักกับการฆ่ากิเลส อันนี้ โอ้โห หนัก ทุกอย่างทุ่มกันลงหมดเลย ทุ่มกันลงหมด ถึงขั้นที่จะควรใช้สติปัญญาก็เอากันอย่างหนัก บางคืนนี้ไม่หลับตลอดรุ่งเลย ความเพียรประเภทนี้เป็นอย่างนั้น กลางวันก็ไม่หลับ ถ้าจะให้หลับต้องบังคับด้วยสมถะความสงบ ไม่ให้คิดไม่ให้ปรุงเรื่องปัญญาที่ทำงาน ระงับให้หมด เข้าสู่สมาธิสงบ อย่างนั้นก็พอหลับได้ บางทีก็ไม่หลับ ดูซิบังคับไว้ให้สงบ มันก็ใสแจ๋วอยู่กับความสงบไม่ยอมลงภวังค์หลับ สงบลงไปแล้วก็จิตเป็นสมาธิทำไมจะไม่ใสแจ๋วล่ะ ใสในขั้นสมาธินะ สงบก็ใสแจ๋ว ก็อยู่นั่นเสียไม่หลับให้พอขยับปั๊บก็พุ่งเลย พุ่งกับงาน นั่นวันจะไม่หลับเป็นอย่างนั้น วันมันจะหลับพอให้เข้าจิตสงบแล้วก็หลับไปได้

จิตขั้นนี้ต้องบังคับเรื่องหลับเรื่องนอนไม่บังคับไม่ได้ ที่จะให้มันง่วงเหงาหาวนอนนี่ผมยังระลึกไม่ได้เลย ว่าผมง่วงเหงาหาวนอนในเวลาสติปัญญาขั้นนี้ได้ออกทำงาน ยังระลึกไม่ได้เลยฟังซิ ก็ได้บังคับให้มันหลับมันนอน มันเพลินถึงขนาดนั้น ไม่งั้นเดินจงกรมจนกระทั่งฝ่าเท้านี้ออกร้อนได้ยังไง เหมือนไฟลนไฟเผาเลย ในเวลาที่เราหยุดนี่ โถ บางทีต้องได้ดูว่าฝ่าเท้าแตกเหรอ ฟังซิ เราก็ไม่ได้เดินรวดเดินเร็วอะไรนะ เป็นบางจังหวะของมัน บางจังหวะก็มีเร็ว ถ้าเร็วแล้วโครมครามเข้าป่า อย่างนั้นจะไปเร็วได้ยังไง

เดินอยู่นั้นทั้งวันทีเดียว ตั้งแต่ฉันเสร็จแล้วจนกระทั่งถึงเวลาปัดกวาด กี่ชั่วโมงดูซิ มันลืมไปหมดเวล่ำเวลาเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า หมุนอยู่เวทีอันนี้ ๆ หัวใจนั่นคือเวทีอันนี้มันชัดลืมได้เมื่อไร ก็เป็นสัจธรรมเอาอะไรมาลืม คือตามันไม่เห็นเพราะจิตไม่ออก ตาก็เลยมัวเลยฝ้าเลยฟางไปเสีย มีแต่ขาก้าวไป เดี๋ยวเข้าป่าโน้นเดี๋ยวเข้าป่านี้ พอเข้าป่าถอยกลับมาปั๊บ สักเดี๋ยวเข้าป่าอยู่นั่น แต่ก็เพลินของมัน ไม่ได้สนใจกลัวใครจะมาว่าอะไร หากเป็นของมันอยู่นั้นเพราะจิตไม่ออก จิตหมุนอยู่นี่เพราะกิเลสอยู่นี่ มันก็ฟัดกันอยู่ภายในจิต เมื่อจิตไม่ออกเสียอย่างเดียวตาก็ฝ้าก็ฟาง มองอะไรก็ไม่เห็น เดินก็โครมครามเข้าป่าอย่างนั้น มันเดินเร็วไม่ได้ ถึงขนาดนั้นยังออกร้อนฝ่าเท้า เพราะไม่ได้เดินเพียงวันหนึ่งวันเดียว เดินอยู่นั้นเป็นประจำ กลางคืนก็เดินอยู่อย่างนั้น ออกจากสมาธิแล้วก็เดินเท่านั้น จนออกร้อนฝ่าเท้า

แต่**พระโสณะ**ท่านฝ่าเท้าแตกนี่ ท่านเดินจงกรมทำความเพียรจนฝ่าเท้าแตกในประวัติ แต่ก่อนผมไม่ได้พิจารณา ท่านเดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตก พอเรื่องของเราเป็นอย่างนี้แล้วก็วิ่งถึงกันปึ๋งเลย ไม่ต้องมีใครบอกก็ตาม แน่กับความเพียรประเภทนี้ว่างั้น

เลย ไม่งั้นอยู่เฉย ๆ จะบังคับเจ้าของให้เดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตกนี้เหตุผลก็ยังไม่อำนวย ถ้าเรื่องความเพียรดึงไปนั้นฝ่าเท้าแตกได้ เพราะไม่มีเวล่ำเวลา ไม่ได้สนใจกับเวล่ำเวลาอย่างนี้ละ ก็เหมือนนักมวยที่ต่อยอยู่บนเวที ใครจะไปสนใจกับระฆังเวลาต่อยกันนี้นั่นละ ถ้าลงใครไปแย็บหาระฆังไม่ได้นะ ต่อยกันจิตเผลอไม่ได้ อันนี้ก็เป็นแบบเดียวกัน นี่ที่ว่าท่านฝ่าเท้าแตก มันยอมรับทันที อ๋อ ความเพียรประเภทนี้ว่างั้นเลย ไม่เห็นท่านก็ตาม ยอมรับกันเลย ต้องความเพียรประเภทนี้เท่านั้น

แต่เราไม่เห็นแตกก็เป็นพยานกันได้ มันเดินไม่รู้จักวันจักคืนไม่รู้จักเวล่ำเวลา ไม่สนใจเวล่ำเวลา เวลาผลแสดงออกมาในตอนที่เราหยุดเดินจงกรม โห จนออกร้อนหมดเลย บางทีได้ดูฝ่าเท้าแตกกระมัง ก็ไม่แตก วันหลังเอาได้อีก เป็นของมันอยู่นั้นจะว่าไง จิตมันไม่มาอยู่ฝ่าเท้านี่ มันหมุนอยู่ในนี้ มีแต่ความเพลินความฟัดกันนี่มันสุขเหรอพิจารณาซิ ตะลุมบอนกันอยู่นี้มันสุขเมื่อไร ถึงจะละเอียดขนาดไหนก็ไม่สุข จึงได้พูดว่าที่เราคาดเอาไว้นั้นผิดทั้งเพ คาดธรรมดาเดาธรรมดา ว่าจิตนี้เวลาภาวนาไป จิตมีความสงบเยือกเย็นละเอียดเข้าไปเท่าไร ๆ งานจะน้อยลง ๆไป จะสบายไปเรื่อย ๆ

นี่คือเราคิดเอาเฉย ๆ คาดเอาเฉย ๆ แต่เวลาเป็นความจริง อันนั้นกับอันนี้มันคนละโลกเข้ากันได้เมื่อไร โอ้โห ความคิดว่ามีความสงบหรือละเอียดเข้าไปเท่าใดแล้วงานจะค่อยเบาลง ๆ จะสบายไปเรื่อย ๆ ค้านเจ้าของนะ กับความจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้น หมุนเป็นกงจักรเป็นธรรมจักรจะเอาอะไรมาสบาย นอกจากจะฟาดหัวกิเลสให้พังลงหมดไม่มีอะไรเหลือเป็นคู่ต่อสู้กันเลย เอาคู่ต่อสู้ไม่ใช่เพียงสลบนะ เช่น น็อกคู่ต่อสู้ไม่เพียงสลบแต่ให้มันตายเลย ขนาดนั้นถึงจะสบาย เอากิเลสให้เรียบราบเลย เมื่อกิเลสเรียบราบแล้ว นี่ก็ใครบอกเรื่องความเพียรว่าให้หยุดเสียนะ ไม่ต้องบอกหากหยุดเองแน่ะ ที่หมุนติ้ว ๆ จนไม่มีเวล่ำเวลา เป็นธรรมชาติของมันเอง หยุดของมันเอง สติปัญญาที่ว่านั้นมันเป็นเพื่อการต่อสู้ ไม่ได้เป็นเพื่อความเป็นบ้าของตัวเอง หมุนอยู่คนเดียวเฉย ๆ มันหมุนด้วยการต่อสู้ เมื่อหมดวาระการต่อสู้กันแล้วก็หมดปัญหาไป

ฉะนั้นจึงว่ามรรคกับอริยสัจ ๔ เป็นสมมุติ ให้มันเห็นอย่างนั้นซิการปฏิบัติอริยสัจ ๔ เป็นสมมุติ เป็นกิริยาอันหนึ่งของสมมุติต่างหาก ที่นอกจากอริยสัจ ๔ คืออะไร อันนี้ก็เคยพูดแล้ว ที่ผ่านออกจากอริยสัจ ๔ อริยสัจ ๔ เป็นเครื่องกลั่นกรอง ที่ผุดออกจากอริยสัจ ๔ คืออะไร นั่นไม่ใช่อริยสัจ เพราะฉะนั้นจึงว่าอริยสัจเป็นเครื่องกลั่นกรอง ๆ อริยสัจเป็นเครื่องยืนยันความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายหนีจากอริยสัจไม่ได้เลยแม้รายเดียว เป็นแต่เพียงว่าความช้าความเร็วต่างกัน แต่ต้องผ่านอริยสัจจนได้

ผู้ที่ปฏิบัติตัวแบบ ทุกขา ปฏิปทา ทันธาภิญญา นี่ละเป็นผู้ที่ได้เห็นทุกสิ่งทุกอย่างเลย เพราะแบกทุกข์มากผู้นี้ ทุกขา ปฏิปทา เวลาปฏิบัติก็ลำบากทั้งรู้ช้าด้วย จึงเห็นชัดเรื่องอริยสัจเพราะฟัดกันอยู่ตลอดเวลาทำไมจะไม่ชัด ท่านที่เป็นขิปปาภิญญานี้ท่านผ่าน ๆ ไปเลย เหมือนกับเรือบินเขาผ่านมาตามทางเขาก็มาละซี เขาก็มาตามนี้ละแต่มันเร็วนี่ ไม่เหมือนเราเดินไปตามทาง ไปเรือบินไปรถยนต์ไปด้วยการเดินเท้า ความรวดเร็วมันต่างกัน จะมองดูอะไรตามสายทางที่ผ่านไปนั้นมันไม่พอที่จะปักจิตปักใจได้ เหมือนอย่างผู้ที่แบกทุกข์อยู่เป็นประจำ พิจารณาต่อสู้กันอยู่เป็นประจำ กว่าจะผ่านพ้นไปได้นานเท่าไร ก็เจอไปหมดละซิ นี่ละที่ว่าลืมไม่ได้ ถึงขนาดนั้น

เพราะเราเป็นคนนิสัยจริงจังมาก ว่าอะไรแล้วจริง ๆ ถ้าเหตุผลได้ลงแล้วไม่มีอะไรมาถอนได้เลย เจ้าของเองยังถอนไม่ได้วะ ถ้าเหตุผลไม่เหนือนี้จะมาถอนเอาเฉย ๆ แบบว่าเอาจริงเอาจังแล้วมาทำเล่นเฉย ๆ ไม่ได้เลยว่างั้น แบบมือเขียนเอาตีนลบไม่ได้ ต้องมีเหตุผล เหตุผลต้องเหนือกว่าถึงจะถอนความตั้งใจหรือคำอธิษฐานนั้นได้ เหตุผลไม่เหนือถอนไม่ได้ ตายก็ตายไปเลย ทีนี้ความมุ่งมั่นนี้มีกำลังรุนแรงมากจะเอาอะไรมาดึงไว้ได้ล่ะ นอกจากมันจะหมุนติ้ว ๆ เข้าไปจนถึงที่สุดของมัน ความมุ่งมั่นนี้ถึงจะหยุดเอง

อย่างพวกเรามันพวกทุกขาปฏิปทา ก็ต้องยอมรับเอาซิ จะล้างมือเปิบ ๆ เหมือนท่านที่ละเอียดลออได้ยังไง ท่านผู้เป็นขิปปาภิญญาท่านพร้อมแล้ว ถ้าว่าวัวก็อยู่ปากคอกจะว่าไง พอเปิดประตูปั๊บออกแล้ว เราไม่อยู่ก้นคอกแต่อยู่ก้นนรกนั่นซี ลากขึ้นมาจากนรกยังไม่อยากขึ้นด้วยซ้ำไป ยังเห็นว่านรกสบายอีก พวกนรกหมอนนรกเสื่อใครจมลงไปแล้วไม่อยากลุก กลมายาคาถาของกิเลสมันกล่อมได้เก่งขนาดนั้นละ

พระพุทธเจ้าเวลาท่านมาอุบัติ ก็ในจังหวะที่พอดีกับผู้ที่มีอุปนิสัยสามารถพร้อมอยู่มีจำนวนมากทีเดียว จากนั้นมาก็อย่างว่าแหละ เหมือนกับผลไม้รุ่นหัวปี รุ่นที่สอง รุ่นที่สาม นี่เป็นอย่างนั้น พวกเราก็เป็นอีกพวกหนึ่งที่ต้องยากบ้าง แต่ยังไงก็ตามเรื่องหลักธรรมหลักวินัยนี้เป็นเครื่องยึดสำคัญ จะช้าหรือเร็วก็ไม่ไปไหน จะค่อยก้าวไป ๆ ได้

ถ้าอันใดเป็นสัจจะฝังลึกแล้วไม่ลืมนะ อย่างความเพียรนี้ผมไม่ลืมจริง ๆ เพราะมีแต่แบบผาด ๆ โผน ๆ ไม่ใช่ธรรมดา นิสัยเราเป็นนิสัยอย่างนี้ด้วย ไม่โผนไม่ได้กิเลสพาให้โผนน่ะซิ ค่อยทำธรรมดา ๆ ไม่ได้เรื่องจริง ๆ ผมน่ะ ถึงเวลาเดินจงกรมก็ไปเดินธรรมดา ๆ นั่งธรรมดามันไม่ได้เรื่องนั่นซิ ที่ทำให้พลิกแพลงเปลี่ยนแปลงหาเหตุหาผลทั้งฟัดกันทั้งหนักทั้งเบาเอากันนี่มันเห็นผล เมื่อเห็นผลอย่างนี้แล้วจะปล่อยได้ยังไง มันก็ต้องจับนั้น ดังที่พูดตะกี้นี้ที่ว่าอดอาหาร ใครจะอยากอด ทุกข์จะเป็นจะตาย ลมหายใจ

จนออกหูหมดไม่ได้ออกจมูก จนจะไม่มีลมหายใจ มันเพลียเอามากขนาดนั้นก็ยังได้ทน แต่ว่าอันหนึ่งที่เป็นเครื่องดึงดูดก็คือใจ ธาตุขันธ์มันอ่อนเพลียทุกข์จริง แต่ว่าเรื่องหนึ่งที่เหนือนี้มันมี มันดูดมันดื่มมันสว่างกระจ่างแจ้งพูดไม่ถูก พูดให้เต็มปากว่ามันอัศจรรย์

เพียงขั้นดำเนินไปนั้นมันก็อัศจรรย์ของมันเป็นลำดับ ๆ ไป ที่อัศจรรย์สุดท้ายคือไปอัศจรรย์อวิชชานั่นซิ นี่จึงว่าจอมกษัตริย์วัฏจักร ถึงขนาดนั้นเชียวนะ ไม่รู้เลยว่าอันนั้นเป็นกิเลส ทั้ง ๆ ที่สติปัญญานี้เป็นธรรมจักร ยังไปตายใจกับอันนั้นได้ ยังไปรักไปสงวนไปติดอันนั้นได้ อัศจรรย์ทั้งวันทั้งคืน เฝ้ากันอยู่นั้นรักษากันอยู่นั้นอะไรมาแตะไม่ได้ สำคัญที่ว่าสตินี้ถึงจะไปติดก็ตามเถอะ เพราะไม่เคยเห็นมันก็ต้องติดบ้างละ ถึงจะติดจะสงวนรักษาว่าเป็นของอัศจรรย์ขนาดไหนก็ตามเถอะ ฟังแต่คำว่าปัญญา สิ่งที่ไม่นอนใจมันไม่นอน ทั้งรักษาทั้งสังเกตตลอดเวลา มันเคลื่อนไหวไปยังไง ๆ ดูตลอด เราก็ไม่คิดว่าจะคอยดูความเคลื่อนไหวอันนี้ก็ไม่ใช่นะ มันพูดยาก ๆ นะ เพราะธรรมชาตินี้มันละเอียด จิตนั้นมันละเอียด ธรรมชาติที่ว่าติดนี้ก็ละเอียดพอกัน ความเคลื่อนไหวนั้นแสดงอะไรนิด ๆ มันจะทราบ ๆ เมื่อทราบหลายครั้งหลายหนเข้าไปก็สะเทือนจิตละซี เพราะสังเกตอยู่ตลอด สังเกตโดยหลักธรรมชาติเองไม่ใช่เราตั้งท่าสังเกต หากเป็นธรรมชาติของจิตขั้นนั้นหรือสติปัญญาขั้นนั้น

คำว่าผ่องใสนี่คู่ของมันก็คือความเศร้าหมอง มันผ่องใสแบบละเอียด ความเศร้าหมองก็เป็นแบบละเอียด เป็นคู่กันให้เห็นจนได้ สมมุติว่ากระทบอะไรมันจะแสดงให้เห็นนิด ๆ ถ้าหากเราพูดอย่างทุกวันนี้ก็เรียกว่ากิริยาแห่งสมมุติ แสดงให้เห็นนิด ๆ จนได้ แสดงให้เห็นครั้งนั้นครั้งนี้ ก็มันประมวลของมันอยู่ตลอดนี่ จ่ออยู่ตลอดเวลาไม่ใช่จะตั้งท่าตั้งทาง อันนี้พูดไม่ถูกละ มันไม่เป็นอย่างนั้น มันเป็นหลักอัตโนมัติ เป็นธรรมชาติที่รักษาก็เป็นหลักธรรมชาติอัตโนมัติของตัวเองเสีย สติปัญญาก็เป็นอัตโนมัติเสีย เวลามองดูความเคลื่อนไหวมันเป็นยังไง ๆ ก็รู้อยู่ในหลักธรรมชาติของมันเสีย เพราะมันไม่ใช่อย่างหยาบนี่ อย่างละเอียดมาก

จนกระทั่งว่ารวมสรุปกันลงมาถึงขั้นที่ว่า ความเศร้าหมองความผ่องใสก็ว่าจิต ทำไมจิตดวงเดียวจึงเป็นได้หลายอย่างนัก เดี๋ยวว่าสุข เดี๋ยวว่าทุกข์ เพราะมันมีตามส่วนละเอียดของมันอยู่ในนั้น ว่าสุขมันก็มีทุกข์ละเอียดอยู่ของมัน เวลาสัมผัสอะไรปั๊บความละเอียดแห่งทุกข์จะแสดงขึ้น คือสมมุติพูดง่าย ๆ นะมันไม่ได้มากละ หากเป็นกิริยาของสมมุติให้เห็นอยู่ มันไม่ล้วน ๆ ความเศร้าหมองก็เหมือนกัน เราจะเอาความเศร้าหมองของจิตทั่ว ๆ ไปมาพูดกับจิตขั้นนี้ไม่ได้ เศร้าหมองแบบขั้นนี้ละพูดง่าย ๆ

แต่ว่าสติปัญญามันพอ ๆ กันก็รู้กันล่ะซี เพราะฉะนั้นจึงเอามาประมวลตั้งเป็นข้อรำพึง ทำไมเดี๋ยวว่าเศร้าหมอง เดี๋ยวว่าผ่องใส ก็ว่าจิตดวงนี้ เดี๋ยวว่าสุขเดี๋ยวว่าทุกข์ก็ว่าจิตดวงนี้ ทำไมจิตดวงเดียวนี้จึงต้องเป็นไปได้หลายอย่าง นี่ซิมันรำพึงแล้วก็ตั้งข้อสังเกต ทีนี้มันเป็นลักษณะที่ว่าอย่างละเอียด เป็นลักษณะที่ไม่น่าไว้ใจก็จ้องเข้าไปแหละ แต่ก่อนมีแต่รักษา ทีนี้พอจ้องเข้าไปก็เลยเป็นเหมือนเราพิจารณาสิ่งทั้งหลาย อยากจะรู้สิ่งทั้งหลายฉันใด อยากจะรู้อันนี้ก็ฉันนั้น แต่มันเป็นส่วนละเอียดของจิตนี้ ก็ตั้งข้อสังเกตกันโดยหลักธรรมชาติที่ว่าละเอียด ๆ นี่ละที่ว่าปัญญาที่ว่า เอ้า กิเลสตัวไหนเก่ง ๆ ออกมาเป็นหัวขาด ๆ แต่นี้ไม่เห็นหัวขาดเห็นไหมล่ะ เหล่านี้มันประมวลของมันมาที่มันไม่หัวขาดในขณะที่เจอกันเหมือนสิ่งทั้งหลายที่นอกจากอันนี้ เพราะไม่ได้จ่อไม่ได้ตั้งท่าต่อสู้ตั้งท่าฟาดฟันเหมือนทั้งหลายเท่านั้น เพราะเข้าใจว่าอันนี้เป็นเราเป็นของเราอยู่ จึงติดด้วยความไม่รู้ไม่ทันกันถึงไม่พุ่งเข้าไป

ถ้าพุ่งเข้าไปนี้มันก็เร็ว อย่างที่ว่าแล้วมันนานเมื่อไร พอประมวลเข้ามานี้ก็ขณะนั้นเลย แน่ะ ไม่ข้ามวันข้ามคืนอะไร แต่แบกมาด้วยความติดความพัน ด้วยความอ้อยอิ่งกับมันมาเท่าไร เพราะไม่ได้ตั้งใจฟันมันลงไปด้วยเจตนา พอประมวลลงมาเห็นอย่างนั้นแล้ว มันก็แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ทำไมของอย่างเดียวจึงเป็นได้หลายอย่างนักเดี๋ยวเศร้าหมองเดี๋ยวผ่องใสก็เป็นจากอันนี้ คือเศร้าหมองกับผ่องใสมันเป็นอย่างละเอียดพอให้จับได้อยู่นั้น ว่าสุขกับทุกข์ก็เหมือนกัน เป็นของคู่กัน เดี๋ยวว่าสุขเดี๋ยวว่าทุกข์ จิตดวงเดียวนี้หากเป็นของจริงล้วน ๆ แล้วทำไมจึงต้องแปรเป็นได้หลายอย่างหลายแขนงอย่างนี้ ถ้าเป็นของจริงอยู่แล้วก็ไม่ควรจะมาสร้างปัญหานี้ให้เป็นข้อคิด

ทำนองนั้นแหละมันรำพึง แต่เวลารำพึงมันก็จ่ออยู่นั่นจะว่าไง จ่ออยู่ก็เหมือนกับพิจารณา นี่ซีสักเดี๋ยวก็ขึ้นมา ธรรมที่ผุดขึ้นมาสอนนี้แหม สอนแม่นยำเหลือเกิน เหมือนอย่างที่ว่า ถ้ามีจุดมีต่อมแห่งผู้รู้อยู่ที่ไหนแล้ว นั้นแลคือตัวภพ แหม สอนตรงเป๋งเลย เราจับไม่ได้เฉย ๆ เวลาผ่านไปแล้วถึงมายอมรับ อ๋อ คำว่าจุดว่าต่อมก็จุดนี้เองจะไปจุดไหน ก็จุดที่ว่าผ่องใสนี่เอง เพราะเราอัศจรรย์อันนี้ จิตก็ตื่นตัว แต่ไม่ตื่นเข้าไปหาตรงนั้นล่ะซิ เลยงงไปเสียอีก จับอุบายไม่ได้

นี่จึงเสียดาย ถ้าเล่าให้พ่อแม่ครูจารย์มั่นฟังท่านยังมีชีวิตอยู่แล้ว โอ๊ย เสร็จในเวลานั้นเลยละนะ เพราะเป็นจุดที่จะผลาญกันแล้วนี่ เป็นแต่เราไม่เอาเอง จนกระทั่งตอนมาสรุปกันนี่ถึงมาได้เรื่อง นี่ก็ผุดขึ้นมาเหมือนกันที่ว่า คำว่าสุขก็ดี คำว่าทุกข์ก็ดี คำว่าเศร้าหมองก็ดี คำว่าผ่องใสก็ดี ธรรมเหล่านี้เป็น **อนตฺตา** นะ นั่นฟังซิ ธรรมเหล่านี้เป็น **อนตฺตา** นะ นี่ละผุดขึ้นอย่างไม่คาดไม่ฝันนะ คือเวลานั้นมันเข้าวงนี้แล้ว เข้าพิจารณากันแล้ว ธรรมก็สอนขึ้นภายในอย่างนั้นเหมือนกันกับอันนั้นละ ธรรมนี้เป็น

อนตฺตา นะ พอว่าอย่างนั้นมันก็ผึงเลย นั่นไม่ได้ข้ามวันข้ามคืนนะ เพียงเวลาประมวลเท่านั้นเองนานเมื่อไร ไม่ได้นาน ถ้าเข้ามาจ่อนี้ไม่นาน ถ้าหากว่าจ่อแต่ก่อน ๆ มันก็เสร็จไปนานแล้วตั้งแต่โน้น ตั้งแต่ที่ว่ามีจุดมีต่อมแห่งผู้รู้โน่น จะไปตั้งแต่โน้นนะ นี้มันหากไม่รู้วิธี จับไม่ได้เท่านั้นเอง มาคราวนี้จับได้ปุ๊บทันทีเลย ขณะนั้นเลยเชียว

บอกเป็นเงื่อน ๆ สอนขึ้นมาในนี้ เป็นเองนะ แย็บ ๆ ๆ คำว่าสุขก็ดี คำว่าทุกข์ก็ดี คำว่าเศร้าหมองก็ดี คำว่าผ่องใสก็ดี ธรรมเหล่านี้เป็น **อนตฺตา** นะ ลักษณะเป็นเหมือนกับว่าสองเงื่อน **อตฺตา** กับ **อนตฺตา** เป็นลักษณะสองเงื่อน ธรรมเหล่านี้เป็นสมมุติเป็น **อนตฺตา** จากนั้นมันม้วนไปเลย เป็นลักษณะอย่างนั้นนะ ถ้าเป็นมะพร้าวก็สองหน่อ มันคว่ำไปเลย เป็นลักษณะอย่างนั้น พึ่บเดียวหายเงียบไปเลย ทีนี้ความผ่องใสที่อัศจรรย์เต็มที่ ๆ มานานเท่าไรก็ไปพร้อมกันเลยกับขณะที่มันแสดงขึ้นปึ๋ง ขณะก็ขณะคว่ำนั่นเอง ผึงลงไปเลย อันนั้นไปเลย หายเงียบ นั่นซิที่นี่จึงรู้ว่าอันนั้นเองเป็นผู้ปิดอันนี้ไว้ กองขี้ควายหรือกองผ่องใสครอบทองทั้งแท่งเอาไว้ พอคว่ำลงไปแล้วไม่มีอะไรทองทั้งแท่งก็เปิดเต็มที่แล้ว นั่นที่นี่จะว่าไง

ถึงได้รู้ว่า โอ้โห อวิชชาถึงขนาดนี้เชียวเหรอ ๆ นี่จอมกษัตริย์วัฏจักรถึงขนาดนี้นั่นละกษัตริย์แท้ ๆ นอกนั้นเป็นกิ่งก้านสาขาของกษัตริย์นี้ เรายังหลงมาเป็นลำดับลำดา ๆ แก้เข้ามาแล้วจนกระทั่งถึงที่ว่าจะเอาให้อยู่ในเงื้อมมือ ยังไปติด ให้มันเหยียบเอาจนได้ นั่นเห็นไหม โง่ขนาดไหนอีกล่ะ สติปัญญาก็ว่าเกรียงไกรที่สุด มาถึงนี้แล้วทำไมถึงไปหมอบราบมันล่ะ เป็นยังไงจิตอวิชชา จอมกษัตริย์วัฏจักร คืออวิชชานี่ละเอียดขนาดไหนฟังซิ ยังติดได้ มหาสติมหาปัญญาติดได้ ถึงจะผ่านไปได้เพราะมหาสติมหาปัญญาก็ตาม ตอนมันติดก็ต้องบอกว่าติดซี มันหากเป็นแต่เพียงว่ามันเป็นอัตโนมัติเอาจนได้ ถึงติดก็ออกจนได้เพราะพร้อมเสมอในการพิจารณาไม่นอนใจ เวลาติดก็ยอมรับว่าติด แต่ไม่ติดแบบตายแบบจมอยู่ตลอด แบบนอนใจไปเลยอย่างนั้น ไม่ มันหากมีแง่ของมันจะสังเกตสังกาอยู่ตามหลักธรรมชาติของตัวเอง

เวลาที่ว่าผ่องใสนี้ใครคาดเมื่อไรว่าจะแปรสภาพตัวเองไม่ได้ คือว่ามันจะแปรสภาพของตัวเองได้ว่างั้นเถอะนะ ก็นึกว่าจะเป็นอันนี้อยู่เป็นกัปเป็นกัลป์ เป็นของเที่ยงถาวรนี้เสียในเวลานั้นนะ แต่แล้วก็มาแปรให้เห็นอย่างชัดเจนประจักษ์ เหมือนฟ้าดินถล่มจะว่าไง พิจารณาซี นี่ละถ้าเป็นสมมุติแล้วแปรได้อย่างนั้น อวิชชานี่ละตัวยอดของสมมุติ เวลาแปรลงไปหรือคว่ำลงไปแล้วไม่เห็นมีอะไรมาแสดงพอให้เอะใจอีกเลย จึงได้พูดว่าจิตผ่องใสคืออวิชชา ให้เห็นอย่างนั้นซีมันพูดได้เต็มปาก ใครจะว่าบ้าก็ว่าซิก็มันเป็นให้เห็นอยู่นี่

เวลาไม่เห็นก็บอกไม่เห็น เวลาไม่รู้ก็บอกไม่รู้ เวลารู้ทำไมจะพูดไม่ได้วะ ธรรมะสอนเพื่อรู้แท้ ๆ ใครไปปิดพระโอษฐ์พระพุทธเจ้าไม่ให้สอนโลกล่ะ พระสาวกอรหันต์ท่านสอนโลกมามากต่อมากนานเท่าไร ท่านพูดทั้งนั้นใช่ไหมล่ะ อันนี้เราพูดตามหลักความจริงจะผิดไปไหนว่างั้นเลย ก็ไม่มีใครจะมาว่า เราพูดไปเฉย ๆ มันเป็นก็ต้องบอกว่าเป็นซิ

อย่างพระอรหันต์นกหวีดท่านยังพูดของท่านได้สบาย เป่านกหวีดปี๊ด ๖ ทุ่ม พระก็วิ่งมา เป็นอะไรเกิดเหตุอันตรายอะไร โอ๊ย ผมสำเร็จแล้ว สำเร็จทำไมถึงเป่านกหวีดล่ะ ก็เป่าให้หมู่เพื่อนทราบละซิเพราะมาด้วยกัน ไปด้วยกัน ๓ องค์นะ ทั้งสององค์จึงกระซิบกัน เป็นอย่างไรพระองค์นี้น่ะ ว่าสำเร็จทำไมเป่านกหวีด มันนกหวีดบ้าอะไร สำเร็จอะไรต้องเป่านกหวีด ที่อ้างว่าหมู่เพื่อนมาด้วยกันก็ต้องบอกให้ทราบนี่ไม่ลงใจนะนี่ นอกจากว่าสำเร็จบ้าเท่านั้นละ คุยกันนะ พอดีคืนที่สองเที่ยงคืนอีกแหละ นกหวีดขึ้นอีกแล้ว เอากล่องยานัตถุ์มาเป่านะ ว๊อด ๆ ๆ อะไรอีกนะ มันขั้นนรกอเวจีที่ไหนอีก ก็มาแต่ว่ามาอย่างนั้นแหละจะว่าไง เวลามาถึงแล้วก็ว่า มันถึงขั้นบ้าขั้นไหนแล้ว ว่าอย่างนี้นะ ท่านก็ดีอยู่ ตรงไปตรงมา จะบ้าขั้นไหน ก็มันไม่สำเร็จ เมื่อคืนนี้คิดว่าสำเร็จก็เป่า คืนนี้ไม่สำเร็จก็ต้องเป่าบอกหมู่เพื่อน มันบ้าสองชั้นสามชั้น นี่มันจะเป็นอย่างนั้นก็ให้เป็นซี แต่ไม่เห็นเป็นสักที จนกระทั่งป่านนี้ไม่เห็นได้เป่านกหวีด

ความเปลี่ยนแปลงของจิตก็หมด วาระสุดท้ายก็คืออันนั้นเอง ความเปลี่ยนแปลงทั้งหมดเป็นสมมุติทั้งนั้นที่เกาะจิตอยู่นั้น เวลามันออก ๆ แล้วเปลี่ยนแปลงอะไร เช่นอย่างเปลี่ยนจากความมืดตื้อเข้าไปหาความสงบความผ่องใส ก็เปลี่ยนมาเรื่อย ๆ มีแต่อาการของสมมุติทั้งนั้น ๆ จะเป็นอะไรถ้าไม่เป็นเรื่องสมมุติ เพราะเรื่องของกิเลสเป็นสมมุติ สิ่งที่แก้ก็เป็นสมมุติ ทั้งสองอย่างเป็นสมมุติด้วยกัน จนกระทั่งสุดวาระของสมมุติแล้วก็ยุติกันได้ ยุติกันหมดเลย สติปัญญาที่เป็นเครื่องแก้อันนี้ก็ยุติ ในเวลาอันนี้ยุติลงไม่เห็นทำงานอะไรอีก งานแบบนั้นน่ะแบบที่เคยทำไม่เห็นมี สติก็สติปัญญาธรรมดานำออกใช้ธรรมดา ก็รู้ว่าเป็นสมมุติอยู่แล้ว สติปัญญาอันนั้นก็เป็นสมมุติประเภทนั้น นั่นละสติปัญญาอันนั้นเป็นสติปัญญาขององค์มรรคละ มรรคแท้ว่างั้นเลย

มหาสติมหาปัญญาก็คือมรรคนั่นเองจะเป็นอะไร มรรคมีกำลัง พอเครื่องรับกันหมดปัญหาไป กิเลสสิ้นซากลงไปอันนี้ก็หมดปัญหาไปเอง ไม่ต้องบอกไม่ต้องบังคับ ไม่ได้ทำงานอย่างนั้นอีก โดยไม่ต้องคิดต้องคาดว่าจะทำอะไรต่ออะไรไปอีกไม่มี เป็นหลักธรรมชาติ เพราะอันนั้นหมดปัญหานี้ก็หมดปัญหาไปด้วยกัน ท่านจึงว่าสมมุติ อริยสัจเป็นสมมุติ ไม่ใช่สมมุติก็แต่จิตที่บริสุทธิ์จากอริยสัจ อริยสัจกลั่นกรองออกมา นั่นถึงเป็นวิมุตติ เมื่อถึงอันนั้นแล้วไม่มีที่ว่าสุขที่ว่าทุกข์ก็ดี เศร้าหมองก็ดี ผ่องใสก็ดี ไม่มี

ท่านถึงบอกว่าธรรมเหล่านี้เป็น **อนตฺตา** ความหมายว่างั้น พอเข้าใจแล้วก็พรึ่บเดียวไม่มีอะไรเหลือเลย

ทีนี้เวลาหลังจากนั้นซิที่นี่ ที่เป็นเรื่องที่สลดสังเวชมากเห็นโทษมาก เสือโดดหนีแล้วพูดง่าย ๆ จึงมาเห็นโทษของเสือทีหลัง โถ นี่มันเสือต่างหาก แต่ก่อนไม่ได้ว่าเป็นเสือเป็นตัวอะไร ๆ ตัวลาย ๆ นี่มันน่าชมนักหนา บทเวลามันตายแล้วถึงมากลัวทีหลังมาเห็นโทษทีหลัง เมื่อไม่มีอันนี้ขึ้นรับกันแล้วก็มองไม่เห็นอันนี้ พออันนั้นเปิดออกพับก็เห็นอันนี้ซิ ต่างกันขนาดไหนก็มองเห็น มันก็เทียบกันได้ว่าธรรมชาตินี้คือกองขี้ควายเท่านั้นทับทองทั้งแท่งอยู่ พูดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้นเลย ก็เทียบได้เท่านั้น จะไม่ออกอุทานได้ยังไง

เวลา**พระอัญญาโกณฑัญญะ**ท่านสำเร็จขั้นโสดาท่านก็ยัง **ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ** ท่านออกอุทานมาจากความประจักษ์ของท่าน อย่างในปริยัติท่านก็แปลไว้เป็นกลาง ๆ ว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นย่อมดับเป็นธรรมดา แต่สำหรับผู้เห็นประจักษ์ในตัวเอง ไปเจอด้วยตัวเอง อุทานจะไม่เป็นอย่างนั้น ใครจะว่าบ้าก็ตาม จะมาพูดเฉย ๆ ลอย ๆ ได้ยังไง ก็ไปเจออย่างจัง ๆ แล้วเป็นคำอุทานเสียด้วย จะมาพูดลอย ๆ ได้เหรอ มีแต่ว่า อะไรก็ตามเกิดแล้วดับทั้งนั้น นั่นถึงใจ ไปยึดทำไม ความหมายว่างั้น

อย่าง**พระมหากัปปิน สุขํ วต สุขํ วต** นั่นอุทานของท่านที่ออกจากอันนั้น อยู่ไหน สุขหนอ ๆ เวลามันหมดเสียทุกสิ่งทุกอย่าง แต่กับผมเองไม่อยากใช้คำว่าอุทานเหมือนกับว่าอาจเอื้อมเกินไปเราไม่อยากพูด หลักธรรมชาติหากพาให้เป็นจะว่าไง เราก็พูดตามหลักธรรมชาติว่าเป็นความสลดสังเวช ถ้าจะพูดภาษาโลก ๆ ก็เหมือนกับว่าความตื่นเต้น ความตระหนกตกใจ นั่นละอุทานมันขึ้นตอนนั้น โอ้โห ๆ หาที่ไหนหาธรรม ธรรมอยู่ที่ไหน ๆ เวลาไปเจอเข้าแล้ว โน่นไปโน่น แบกกลดสะพายบาตรขึ้นเขาลูกนั้นเขาลูกนี้ เข้าถ้ำนั้นถ้ำนี้ ธรรมอยู่ที่ไหน ๆ คือหมายความว่าย่นเข้ามานี่ อันนั้นไม่ใช่ผิดนะ แต่ว่าเราขึ้นไปอยู่โน้นไปหาธรรม ๆ ธรรมอยู่ที่ไหน คือว่ามันเจอแล้วถึงได้ว่านี่ธรรม ความหมายก็ว่างั้น ธรรม ๆ อยู่ที่ไหน อยู่ที่นี่ว่างั้นเลย

จากนั้นก็มารำพึงอีก โถ ทำไง ๆ ใครจะมารู้ได้อย่างนี้ โอ้โห ๆ ถ้าเป็นอย่างนี้ใครจะมารู้ได้ ไปสอนใครไปพูดให้ใครฟังเขาจะว่าบ้า ใครจะสามารถใครจะรู้ได้เมื่อถึงขนาดนี้ คือมันละเอียดเลยละเอียดไปแล้ว เลยไปเสียทุกสิ่งทุกอย่างในแดนสมมุติ พูดอย่างนั้นให้เต็มบทเต็มบาท ไม่เหมือนอะไรเลยในแดนสมมุติ แล้วจะไปบอกใครจะไปสอนใคร ใครจะไปรู้ได้ นี่ก็วิ่งถึงพระพุทธเจ้าที่ว่าทรงทำความขวนขวายน้อย แต่ไม่ใช่เราจะเป็นคู่แข่งท่านนะ เราพูดพอให้วิ่งถึงกันต่างหาก ด้วยความเคารพท่าน เวลามัน

เป็นขึ้นมานี้ที่ว่าทำความขวนขวายน้อยก็เป็นแบบเดียวกัน คือพูดอะไรให้ใครฟังใครจะไปรู้เรื่องเมื่อถึงขนาดนี้ มันเลยวิสัยของใครที่จะไปรู้ได้อย่างนั้น เป็นอย่างนี้แล้วจะไปสอนใคร เขาจะว่าบ้าไปหมด อยู่ไปกินไปพอยังชีวิตให้เป็นไปวันหนึ่งเท่านั้นพอแล้ว จะขวนขวายสอนโลกสอนสงสารอะไร ใครจะไปรู้ได้เมื่อถึงขนาดนี้แล้ว นี่ละที่ทำให้เกิดความขวนขวายน้อย ไม่อยากพูดไม่อยากสอนใคร ก็เพราะยกเอาอันนี้มาเป็นปัจจุบันไม่ได้ตีกระจายออกไปถึงอดีต ถึงสายทาง เราพูดแต่ผลมันก็ท้อละซี เพราะมาเห็นอันนี้ใครจะรู้ได้

ไม่นานมันก็ย้อนละซี ถ้าหากว่าเป็นสิ่งที่สุดวิสัยว่าใคร ๆ ก็รู้ไม่ได้ แล้วนี่รู้ได้ยังไง เป็นเทวบุตรเทวดามาจากไหน ถ้าเทียบถึงพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าท่านเป็นเทวดามาจากไหน ท่านก็เป็นคนเหมือนกัน อันนี้เราไม่ได้พูดในขณะนั้น พูดเพียงว่าเราเป็นเทวบุตรเทวดามาจากไหนทำไมจึงรู้ได้ เราก็เป็นมนุษย์เหมือน ๆ กันกับโลกทั่ว ๆ ไป แล้วทำไมถึงว่าใครจะรู้ไม่ได้ เรารู้ได้เพราะเหตุใด นั่น ทีนี้จะวิ่งละนะ ก็เพราะปฏิปทาละซี เครื่องดำเนินมา ดำเนินมาอย่างไรถึงรู้ได้อย่างนี้ นี่อันนี้มันทางเข้ามา ไม่ใช่อยู่ ๆ จะมีอันนี้เอาเลยทีเดียว มีสายทางเข้ามา ถ้าเป็นบ้านก็มีบันได ถ้าเป็นสถานที่ก็มีทางก้าวเข้าไป แล้วรู้มาได้ยังไง มรรค รู้ได้เพราะเหตุใด มันจะหนีจากปฏิปทาได้เหรอที่นี่ ก็ยอมรับทันทีนะ นั่นถ้าเป็นอย่างนั้นเมื่อสอนตามปฏิปทานี้แล้ว พูดตามปฏิปทานี้ทำไมจะรู้ไม่ได้ล่ะ ก็ปฏิปทานี้เป็นเครื่องดำเนินเพื่อเข้าสู่จุดนี้แท้ ๆ

จากนั้นก็วิ่งถึงเรื่องของพระพุทธเจ้าน่ะซี ที่ท่านทรงทำความขวนขวายน้อยไม่อยากสอนโลก พออันดับต่อไปผมคิดว่าจะอย่างนี้ละ พระองค์ทรงมีญาณนี่นะ ท่านก็พิจารณาเล็งญาณดู เป็นเครื่องสนับสนุนพระองค์ด้วย เราไม่มีญาณอะไรแล้วก็คงจะเป็นอย่างนี้ คือทำไมถึงรู้ได้ ถ้าหากว่าเป็นสิ่งที่สุดวิสัยของโลก เราเป็นอะไร โลกเป็นอะไร เรารู้ได้เพราะเหตุใด เมื่อนำอันนี้ไปสอนโลกทำไมเขาจะรู้ไม่ได้ จากนั้นก็มีแก่พระทัยที่จะสั่งสอนโลก อันดับที่สองก็เป็นท้าวมหาพรหมมาอาราธนา

อันดับแรกต้องขึ้นจากพระเมตตาเสียก่อน เห็นเหตุเห็นผลตามนี้ที่จะแนะนำสั่งสอนได้ พร้อมกับพระญาณที่หยั่งทราบสัตว์ทั้งหลาย บวกกันหลายด้านสำหรับพระพุทธเจ้านะก็รู้ได้ มีแก่พระทัยที่จะสอน นั่นก็คือปฏิปทาไม่ใช่เป็นของสุดเอื้อมเป็นของสุดวิสัย ทางมีอยู่ก้าวเข้ามาซี ๆ ทางคืออะไร คือหลักธรรมหลักวินัยเป็นหลักใหญ่ แยกออกมาก็คือปฏิปทาข้อปฏิบัตินั่นแหละ ย่นเข้ามา ๆ ก็ไม่หนีอริยสัจ ๔ เข้ามาตรงนี้ คำว่าธรรมวินัยนี่กว้าง ย่นเข้ามา ๆ จนถึงจุดซิ ที่จะเข้าสู่จุดเข้าด้ายเข้าเข็มก็เข้าตรงนี้

ไม่เคยรู้ก็ขอให้รู้เข้าไปเถอะว่างั้นเลย เพราะธรรมชาตินั้นมีอันเดียว ไม่มีอะไรจะมาแทรกมาแซงพอให้สงสัย อันเดียวก็คือว่าไม่มีสองกับอะไร พอที่จะคัดจะเลือกจะ

ให้สงสัย ว่าจะเอาอันนี้หรืออันนั้น จะเกิดหรือไม่เกิด จะตายหรือไม่ตาย เราสิ้นแล้วหรือยังมีกิเลสอยู่ ถ้าเป็นสองก็ต้องอย่างนั้นซิ มันก็ทำให้สงสัยละซิสอง นี่อันเดียวเท่านั้นจะว่าไง ไม่มีคู่แข่ง บริสุทธิ์ก็รู้อยู่เห็นอยู่ชัด ๆ ในหัวใจ แล้วเอาอะไรมาเป็นคู่แข่ง เอาอะไรมาให้สงสัย ให้เลือกว่าอันนี้ใช่หรือไม่ใช่ อันเดียว **เอโก ธมฺโม** ธรรมอันเดียว จิตกับธรรมเป็นอันเดียวกันแล้วพอ **สนฺทิฏฺฐิโก** ประกาศป้างขึ้นโดยหลักธรรมชาติจะว่าไง **สนฺทิฏฺฐิโก** อยู่กับอันนั้น พอดิบพอดีทุกอย่างกับอันนั้นเลย

สนฺทิฏฺฐิโก ท่านว่าเห็นเองรู้เอง **ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ** นี่อันหนึ่ง คือว่าธรรมนั้นอันวิญญูชนทั้งหลายจะพึงรู้จำเพาะตน ผู้ที่จะรู้คือใคร ก็ผู้ปฏิบัตินั่นแหละจะรู้ ผู้ไม่ปฏิบัติจะเอาอะไรมารู้ คำว่าวิญญูชนก็ผู้ที่ปฏิบัตินั่นละผู้จะรู้ **วิญฺญูหิ** อันวิญญูชนทั้งหลายจะรู้จำเพาะตน **ปจฺจตฺตํ** ในบทธรรมคุณท่านก็พูดไว้ไม่มีอะไรสงสัยเลยนะ **สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม** พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว **สนฺทิฏฺฐิโก** ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นเอง **อกาลิโก** เพราะไม่มีกาลไม่มีสถานที่เวล่ำเวลา

เอหิปสฺสิโก ก็มีอันนี้ละสำหรับภาคปฏิบัติเรา ถ้าหากว่าผมไม่ได้เรียนเป็นมหามา คนอื่นเขาก็จะดูถูกเอาว่า ผมแปลป่า ๆ เถื่อน ๆ แต่การปฏิบัติของเราเป็นอย่างนั้น เราก็นำมาพูดทั้งสองอย่างน่ะซิ คือปริยัติท่านก็แปลตามศัพท์จริง ๆ ศัพท์ก็ต้องแปลอย่างนั้น ไม่แปลอย่างนั้นไม่ได้ มันมีเครื่องบังคับอยู่ ทั้งวิภัตติปัจจัยทั้งธาตุจะว่าไง เรียนมาก็ต้องรู้ด้วยกันในศัพท์นี้ **เอหิปสฺสิโก**

เอหิ มันบังคับอยู่ในตัวที่จะต้องให้แปลอย่างนั้น ๆ **เอหิปสฺสิโก** ท่านจงมาดูธรรมของจริง **ปสฺสิโก ปสฺสิก** แปลว่าดูหรือเห็น **เอหิ** ท่านจงมา ถ้าแยกเป็นภาษาบาลีก็ว่า **หิ** นี้บอกบังคับให้ขึ้น **ตฺวํ** ๆ แปลว่า อันว่าท่าน **เอหิ** จงมา **ปสฺสิโก** จงดูธรรมของจริง คือเรียกร้องคนอื่นให้มาดูได้ธรรมของจริง นี่ละปริยัติก็แปลอย่างเดียวกัน แปลเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ เพราะหลักบาลีบังคับกันอยู่

ทีนี้เวลาภาคปฏิบัติไม่เป็นอย่างนั้นนั่นซี เราแปลนี้เราก็แปลมาแล้ว เราไม่เคยคาดเคยคิดเลยว่าจะมีเรื่องอะไรแปลกไปจาก **เอหิปสฺสิโก** ที่แปลอย่างนี้อีก ภาคปฏิบัติไม่เป็นอย่างนั้น พระธรรมนั้นแลสอนเราเอง **เอหิ** ท่านหมายถึงเรานี่ พระธรรมท่านสอนเราว่า ท่านหรือเธอจงมา คือย้อนจิตเข้ามานี้ จิตจะส่งไปไหนวุ่นวายไปที่ไหนก็ตามเถอะ ให้ย้อนเข้ามานี่ **เอหิ** เข้ามานี่มาดูนี่ อริยสัจ ๔ อยู่ตรงนี้ ว่างั้น นี่ภาคปฏิบัติเป็นอย่างนั้นนะ อันนี้ผมก็ยอม ว่าผิดก็ผิด ไม่เห็นมีในคัมภีร์ใบลานอะไร ท่านก็เรียนกันอย่างนี้ ใครก็แปลแบบเดียวกัน แต่เวลาภาคปฏิบัติไม่ได้เป็นอย่างนั้นซิ มันเป็นขึ้นมาของมันเอง

พระธรรมท่านสอนเราว่า ท่านจงย้อนจิตเข้ามาดูธรรมของจริงอยู่ตรงนี้ คือ อริยสัจ ๔ อยู่ตรงนี้ นั่นย้อนเข้ามา **เอหิปสฺสิโก** ย้อนเข้ามา จงดู ดูตรงนี้ **โอปนยิโก** เรื่องอะไร ๆ ก็ตามให้น้อมเข้ามาเป็นอรรถเป็นธรรมพร่ำสอนตนเอง เห็นทุกข์ก็ให้น้อมเข้ามาสอนเรา เห็นเขารื่นเริงบันเทิงก็ให้น้อมเข้ามาสอนตนเองเทียบเคียงกับตนเอง อันนี้เป็น **โอปนยิโก** น้อมเข้ามา ส่วน **เอหิปสฺสิโก** นี้เหมือนกับว่าให้เข้ามา บังคับให้เข้ามาดูอันนี้ อริยสัจ ๔ อยู่ตรงนี้ นี่ละที่ผิดกับทางภาคปริยัติ

ถ้าหากว่าผมไม่ได้เรียนเป็นมหาเขาก็จะดูถูกตรงนี้ละ อันนี้ฝ่ายทางปริยัติเราก็แปลให้อย่างสมบูรณ์แล้วนี่ ยกจนกระทั่งธาตุวิภัตติปัจจัยจะว่ายังไงอีก ทีนี้ทางภาคปฏิบัติเวลาปฏิบัติเข้าไปเป็นอย่างนั้นขึ้นมา ๆ ในนี้ เหมือนธรรมท่านสอนเราอยู่นี้ มันก็ได้เรื่องนี้ขึ้นมาละซิ เรื่องที่ไม่มีในปริยัติก็ได้ขึ้นมา เพราะเป็นอยู่กับนี้ เป็นความจริงอันหนึ่ง ๆ จะมีในปริยัติก็ตามไม่มีในปริยัติก็ตาม แต่มันมีอยู่ในความจริงที่เป็นขึ้นมาเวลาเราปฏิบัติ เหมือนกับว่าพระธรรมท่านสอนเราว่า เธอจงเข้ามา ย้อนจิตเข้ามา พูดง่าย ๆ ดูตรงนี้ ๆ อริยสัจอยู่ตรงนี้ ให้เข้ามานี้ อย่าส่งไปข้างนอก วุ่นวายอยู่ข้างนอก ความรู้นี้จะไม่เกิดประโยชน์อะไรคำว่าส่งจิตน่ะ คือ คือความรู้นั้นให้เข้ามาตรงนี้ ๆ ให้ดูตรงนี้ อริยสัจ ๔ อยู่ตรงนี้ ของจริงอยู่ตรงนี้ จะรู้ตรงนี้ แน่ะ ไปอย่างนั้นเสีย

ภาคปฏิบัติมันถนัดเราจริง ๆ ก็เราได้ผลจากการปฏิบัติแบบนี้ ส่วนที่จะให้พูดแบบปริยัติ ว่าให้เรียกร้องเข้ามาดูธรรมของจริง จะไปเรียกร้องใครเขาจะหาว่าบ้า ไปหาเรียกร้องเขาอะไร แต่ธรรมชาติที่เราว่านี้ ให้ย้อนเข้ามาซิจิต ส่งไปอะไรเพ่น ๆ พ่าน ๆ ย้อนเข้ามาดูตรงนี้ สัจธรรมอยู่ตรงนี้ **เอหิ** ท่านจงมา หมายถึงว่าย้อนเข้ามาดูธรรมของจริง อริยสัจ ๔ อยู่ในนี้ ทำไมมรรคผลนิพพานจะไม่อยู่ที่นี่ล่ะ นี่เป็นภาคปฏิบัติ ที่เราปฏิบัติโดยลำพังเราเป็นอย่างนั้นจริง ๆ นี่นะ โห ประกาศกังวานขึ้นในนี้จะว่าไง ทีนี้ยอมรับเสียด้วยนะ จิตน้อมรับทันทีเช่นเดียวกับภาคปฏิบัติอื่น ๆ อันนี้ผางเข้ามาเลยแล้วย้อนปั๊บเข้ามานี่ **โอปนยิโก** คือเห็นอะไร ๆ ก็ตามให้น้อมเข้ามาเป็นธรรมสอนเจ้าของ ๆ เรื่องดีเรื่องชั่วอะไรให้ **โอปนยิโก** คือน้อมเข้ามาเป็นเครื่องพร่ำสอนเจ้าของเรื่อยไป ผู้ปฏิบัติต้องเป็นอย่างนั้น **ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ** อันท่านผู้รู้ทั้งหลายจะพึงรู้จำเพาะตน ใครเป็นผู้รู้ ก็ผู้ปฏิบัตินั้นเองจะเป็นผู้รู้จำเพาะตน ผู้ไม่ปฏิบัติจะเอาอะไรมารู้

พูดไปพูดมาเหนื่อยอีกแหละ เอาละพอ

<<สารบัญ